9.
4 e
30

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
9
1 B
30

9.-4.e.30

Digitized by Google

HISTORIA
ECCLESIASTICA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

HISTORIA
ECCLESIASTICA
VARIIS COLLOQUIIS DIGESTA

UBI

PRO THEOLOGIÆ CANDIDATIS

Res præcipuæ, non ſolùm ad Hiſtoriam, ſed etiam ad Dogmata, Criticam, Chronologiam, & Eccleſiæ Diſciplinam pertinentes, per breves Interrogationes, & Reſponſiones perſtringuntur, & in præclaro ordine collocantur.

TOMUS SEPTIMUS

Complectens Sæculum Eccleſiæ Decimum Sextum.

AUCTORE

FR. IGNATIO HYACINTHO
AMAT DE GRAVESON

Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctore, & Collegii Caſanatenſis Theologo, Ord. Fratrum Præd.

ROMÆ MDCCXXI.
Ex Typographia Tinaſſii.

SUPERIORUM PERMISSU.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
BIBLIOTECA NAZ. ROMA
BIBL. DOM. PROF. ROM. IHS

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Digitized by Google

NOS FR. ANGELUS GULIELMUS MOLUS

Sacræ Theologiæ Profeſſor, ac totius Ordinis Fratrum Prædicatorum humilis Vicarius & Procurator Generalis ſalutem.

Tenore præſentium noſtrique auctoritate Officii licentiam facimus Reverendo admodùm Patri Fr. *Ignatio Hyacintho Amat de Graveſon* in Sacra Facultate Pariſienſi Doctori, ac in Collegio Caſanatenſi Conventus Sanctæ Mariæ ſuper Minervam de Urbe Theologo, Provinciæ noſtræ Provinciæ Alumno, typis edendi Opus in plures Tomos diſtributum, cui titulus eſt: *Hiſtoria Eccleſiaſtica variis Colloquiis digeſta, &c.* dummodò priùs approbatum fuerit à duobus Ordinis noſtri in Theologia Magiſtris, & aliis ſervatis de jure ſervandis. In quorum fidem &c. Datum Romæ in Conventu noſtro Sanctæ Mariæ ſuper Minervam die 2. Aprilis 1720.

FR. ANGELUS GULIELMUS MOLUS
Vic. & Proc. Generalis Ordinis.

Loco † Sigilli.

Fr. Bernardus d'Arcet Magiſter, & Socius.

Regiſtr. fol. 82.

APPROBATIO.

JUſſu Reverendiſsimi Patris Fratris *Gulielmi Molo* totius FF. Ordinis Prædicatorum Vicarii, & Procuratoris Generalis, ſeptimum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Tomum, decimum ſextum repreſentantem Sæculum, à Clariſsimo Viro Fratre *Ignatio Hyacintho Amat de Graveſon*, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctore, & Collegii Caſanatenſis Theologo, concinnatum, magnâ animi cum voluptate legi, pervolvique. Si enim Turcarum progreſſus regna divexantium, Lutheranorum, Calviniſtarum, & aliorum Anticatholicorum hæreſes variis in Europæ regionibus venenoſas agentes radices, ſacrilegia, rapinas, cœdes, incendia invehentes, magis lacrymas cient, quàm verba poſtulent, certè non poteſt non parere miram animi voluptatem divina benedictio præſtans, fidem ubique lucra facientem ſua, expulſam à Turcis, & expugnatam à Sectariis, ad fidelium ſolamen, ſuique tutamen in Americam extendiſſe propagines, Indias irradiaſſe, & doctrinæ lumen, pietatiſque calorem in novis Sacrarum Religionum Inſtitutis, vel antiquiorum reformationibus reſtauraſſe, nimirùm in Theatinis, Capuccinis, Recollectis, Jeſuitis, Barnabitis, Sommaſchis, Doctrinæ Chriſtianæ, & Oratorii Presbyteris, quæ, aliaque hujus Sæculi ſanctitatis miracula fusè juxtà accuratèque perſequitur noſter

noſter Auctor, prophanas novitates obiter quidem, at nervosè profligans, ubi differendi ſe præbet occaſio. Cæterùm, cùm Tomus iſte nihil aliundè complectatur, quod fidei, boniſve moribus diſſonum eſſe videatur, ut publici quantocyùs juris fiat, digniſſimum planè eſſe cenſeo. Datum Romæ in Conventu, & in Collegio S. *Mariæ* ſuper Minervam, die 30. Decembris, anni 1720.

Fr. Antonius Bardon, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor Theologus, Catedraticus Caſanatenſis, Ordinis Prædicatorum.

APPROBATIO.

PRæclarum ſanè, ac multis nominibus proficuum Opus auſpicari, res eſt haùd unâ laude digna, aſt incredibili penè ſtudio, rapido curſu, ſummâ diligentiâ, felici marte, iſtud ad finem uſquè perducere, magnorum certè encomiorum ſeges eſt. Hanc in ſe provinciam ſuſcepit, ſuſtinuit, ac ſuperis benè fortunantibus, propediem explebit Vir Clariſſimus Frater *Ignatius Hyacinthus Amat de Graveſon*, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, & Collegii Caſanatenſis Theologus. Decurſis quippè, illuſtratis, atque, doctorum Ariſtarchorum judicio, pulchrè concinnatis quindecim prioribus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Sæculis, decimum ſextum jam ejuſdem Hiſtoriæ Sæculum, Tomo ſeptimo comprehenſum, prælo paratum habet. De cujus ſtyli majeſtate, rerum geſtarum accuratâ narratione, maturo Factorum difficilium Criterio, peramænâ valdè methodo, aliiſque præcellentiſſimis dotibus, non eſt, quòd plura differam impræſentiarùm. Prodeat igitùr in publicum Tomus iſte, ſanæ fidei, caſtiſque moribus conſentaneus. Prodeat cunctorum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudioſorum applauſibus excipiendus. Prodeat demùm ad maximum celeberrimi Authoris decus, & ornamentum. Cùm enim priores Tomi præ omnium manibus verſentur, ab omnibus avidè legantur, atque

atque præconiis non vulgaribus celebrentur; quidni id augurari mihi liceat, Tomum hujuſmodi omne quoque punctum apùd eoſdem eſſe laturum. Datum Romæ, in Conventu Sanctæ *Mariæ* ſuper Minervam, die primâ Anni 1721.

Fr. Patricius Plonket Ordinis Prædicatorum, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, & Collegii Caſanatenſis Theologus.

AP-

APPROBATIO

REVERENDI ADMODUM PATRIS

LEONIS A S. FELICE

Carmelitæ Diſcalceati, Sacræ Theologiæ Prælectoris, & Definitoris Provincialis.

BEnè cœpit, proſequitur meliùs, properans ad finem, uſque in finem commendandus R. Admodùm P.Mag. *Ignatius Hyacinthus Amat de Graveſon*, Doctor Sorbonicus, ac Collegii Caſanat. Theol.Ord. Prædic. Profectò concludet optimè; Optima ſiquidem Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ Monumenta quæque, conſuetâ ſtyli mirâ claritate, majori eloquentia, omniſcia eruditione,omni cum delectu addiſcenda,Diſcipulo PRINCIPI de more exponit: Exponens, inter Principes loquitur ſapientiam,ut *cum Principibus ſedens, ſolium gloriæ teneat* (*a*) Tenens *loquitur, quæ decent ſanam doctrinam* (*b*) ut ſemper *in labiis ejus inveniatur Sapientia* (*c*) ac Diſcipulus Princeps *Audiens Sapiens Sapientior ſit* (*d*) Quamobrèm, cùm (jubente Reverendiſsimo P. F. Gregorio Selleri,Sac. Apoſt. Palat. Mag.) Sæcu-

[a] 1. *Reg. cap.* 2. [b] *ad Titum cap.* 2.
[c] *Proverb.* 10. [d] *Proverb.* 1.

Sæculi decimi ſexti Tomum hunc ſeptimum, non modicâ mentis jucunditate revolverit ac juxtà Chriſtianorum Morum diſciplinam, Fideiq; Theologicę Aſſertis conformia adinvenerit omnia, Impreſsione dignum jure optimo exiſtimavit. Ita dabat Romæ in Collegio Sanctæ *Mariæ* de Victoria 1. Septembris 1720.

Fr. Leo à S. Felice Carmelita Excalceatus Sac. Theol. Prælector, ac Definitor Provincialis.

INDEX

INDEX
COLLOQUIORUM

Quæ in ſexto Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Tomo continentur.

COLLOQUIUM PRIMUM,

IN quo texitur ſeries Imperatorum, & Principum, qui Sæculo decimo ſexto tàm in Oriente, quàm in Occidente ſupremo dominio potiti ſunt. pag. 6.

COLLOQUIUM SECUNDUM,

De Serie, Vita & Geſtis Romanorum Pontificum, qui Sæculo decimo ſexto univerſam Eccleſiam rexerunt. pag. 92.

COL-

COLLOQUIUM TERTIUM,

De erroribus & Hæreſibus, quæ Sæculo decimo ſexto variis in locis enatæ Eccleſiam Catholicam miſerum in modum dilacerarunt. pag. 187.

COLLOQUIUM QUARTUM,

De Conciliis tàm Oecumenicis, quàm Nationalibus, quæ vel ad profligandas Hæreſes, vel ad reſarciendam Eccleſiæ Diſciplinam fuerunt Sæculo decimo ſexto celebrata. pag. 286.

COLLOQUIUM QUINTUM,

De Clariſſimis Viris, qui Sæculo decimo ſexto Doctrinà, Vitæque ſanctimonià Eccleſiam illuſtrarunt. pag. 381.

COL-

Digitized by Google

COLLOQUIUM SEXTUM,

De Doctrinà Fidei ; de Diſciplinà tàm Eccleſiaſticà, quàm Monaſticà, necnon de Ethices Chriſtianæ Doctrinà Sæculi decimi ſexti.

pag. 507.

IM-

Digitized by Google

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

T. Epiſcopus Heracliæ, Viceſgerens.

IMPRIMATUR,

Fr. Gregorius Selleri Ord. Prædicatorum, Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

MEN-

Digitized by Google

M E N D A,

Quæ irrepſerunt in Editionem hujus Tomi ſeptimi Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ.

Pag.	Lin.		Lege.
8.	22.	Æpyptus	Ægyptus
11.	2.	ſexcenta	ſexaginta
14.	30.	MDLXXII.	MDLXXI.
19.	12.	ſuis	ſuæ
21.	17.	Comitis	Comitiis
48.	19.	ſicarum	ſicarium
75.	29.	fulgine	fuligine
84.	20.	Indarum	Indiarum
106.	7.	profectos	profectas
107.	6.	quos	quas
117.	6.	Ferdinandæ	Ferdinandi
120.	4.	Ponticem	Pontificem
272.	25.	protendebant	portendebant
281.	14.	fueretur	frueretur
320.	12.	quæ Leonem X.	adde, *inter*
331.	9.	judiciis	judicis
362.	5.	ejuſdem Concilii Tridentini	adde, *Catechiſmi*
572.	14.	Paulo	Petro

Alia leviora menda, ſi quæ, amice Lector, inter legendum offendas, tute facilè emendabis, & pro tuâ benignitate condonabis.

HISTORIA ECCLESIASTICA

DECIMI SEXTI SÆCULI

Variis Colloquiis digeſta.

LACTANTIUS FIRMIANUS, cujus linguam unicè miratur Sanctus *Hieronymus*, Chriſtianæ Religioni adversùs Ethnicos patrocinaturus, cumprimis optabat ſibi dari eloquentiam Tullianæ proximam, quò mortales omnes ad ſanctiſſimum & ſaluberrimum Chriſtianæ Philoſophiæ ſtudium vehementiùs adhortari poſſet. At ego ſanè, ſi quid hujuſmodi votis proficitur, Sæculi Eccleſiæ decimi ſexti deſcripturus Hiſtoriam, optarim eam mihi dari eloquentiam, quæ non aures tuas, dilectiſſime Diſcipule, mox peritura voluptate deliniat, ſed quæ tenaces aculeos in animo tuo relinquat, efficiatque ut tibi placeat Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ veritas, claritate ac nitore ſermonis illuſtrata. Hæc quippè, ſi quantùm in ſe ſplendoris ac dignitatis habet, tantùm

ipſe efficiam dicendo, ut in animo tuo obtineat, ſi nihil ei de ſuo pondere momentoque tractantis vitio decerpatur, nullus dubito, quin tu perdiſcendæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ decimi ſexti Sæculi ſedulò, uti par eſt, incumbas, & in ejus cognitionem atque amorem omni curâ ſtudioque rapiaris. At enim, quæ tria nobis ad capeſſendas artes incitamento eſſe ſolent, honeſtatem dico, quam optimus quiſque ſequitur; utilitatem, cui ſervitur fermè; fructum animi jucunditatemque, cui vel in primis indulgere ſolemus; ea univerſa huic, quam nunc deſcribendam aggredior, Hiſtoriæ decimi ſexti Eccleſiæ Sæculi ita penitùs conjuncta reperio, ut tribus hiſce quaſi admotis facibus facilè ſit tua ad illius comparandam notitiam inflammare ſtudia. Ac primùm omnium, ſi te magnorum eventuum vel delectat copia, vel juvat admirabilitas; florentiſſima Regna victricibus infidelium Turcarum armis divexata; inducti Anglicani Schiſmatis ſub *Henrico VIII.* initium ac progreſſum: peſtiferas Lutheranorum, Calviniſtarum, Zuinglianorum, Socinianorum, aliorumque Acatholicorum Hæreſes latè diſſeminatas; importata ab illis infortunia; ſexcentaque id genus obſtupeſces. Si Catholicæ Religionis propagationem ſcire geſtias, perſpicies Orthodoxam Fidem à Turcis, & Hæreticis Sæculi XVI. oppugnatam, & ex nonnullis Europæ partibus, proh dolor! expulſam, ad fidelium ſolamen & ſui tutelam in Americam extendiſſe propagines, Indias irradiaſſe, ac ſua ubique facientem lucra, doctrinæ lumen, pietatiſque calorem in Religioſis Ordinibus eo Sæculo inſtitutis, vel in antiquiorum

Re-

Reformationibus magno cum fænore reſtauraſſe. Virorum Illuſtrium immortalia facta ſi tibi cordi ſunt, ultrò fateberis, Sæculum Eccleſiæ decimum ſextum quàmplurimis Scriptoribus, doctrinâ & pietate celeberrimis, abundaſſe, qui in profligandis Hæreticis, & extirpandis vitiis egregiam periclitanti Eccleſiæ operam navarunt. Denique, ſi Leges & Inſtituta quæris, ſi ritus, cœremonias, ſacrorumque Religiones inveſtigare cupis, agnoſces ſummam Romanorum Pontificum, & Epiſcoporum Sæculi decimi ſexti vigilantiam, tum in cuſtodiendo ſibi credito avitæ Fidei Depoſito, tum etiam in præſcribendis ſaluberrimis Statutis ad emendandos Clericorum mores, ad fovendam fidelium pietatem, ad conciliandam cultui divino debitam majeſtatem, ad eliminandas invectas ſuperſtitiones, & ad dignam Sacramentorum adminiſtrationem omninò neceſſariis, quæ in Conciliis eâ ætate celebratis fuerunt promulgata, ſed præſertim in Concilio Generali Tridentino, cujus tu quoque miraberis omni procul dubio divinam quamdam ſapientiæ vim, ſanctiſſimis Legibus temperantem omnia, habenas, pro ut res poſtulabat, vel adducentem vel remittentem, & mirum in modum collapſæ Diſciplinæ Eccleſiaſticæ priſtinum ſplendorem reſtituere ſatagentem. Hæc & alia benè multa, quorum accurata notitia animum tuum maximâ voluptate perfundet, referemus in Hiſtoria Sæculi decimi ſexti, quam, juxtà nobis præſcriptam methodum, ſex Colloquiis integram abſolvemus. Primum exhibebit Statum Eccleſiæ ſub Imperatoribus & Principibus, qui tàm in Oriente, quàm in Occidente ſupremo

dominio potiti ſunt. In altero Colloquio dabimus ſeriem Summorum Pontificum, qui Sæculo decimo ſexto Sedem Romanam tenuerunt, prætermiſſis Patriarchis Eccleſiarum Conſtantinopolitanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ, & Hieroſolymitanæ, quæ ſub Turcarum jugo oppreſſæ ingemiſcunt, ac diro Schiſmate ab Eccleſia Romana ſunt ſeparatæ. In tertio Colloquio proferemus in medium Hæreſes, quæ eodem Sæculo variis in locis pullulantes graviſſima damna Eccleſiæ Catholicæ intulerunt. In quarto Colloquio diſſeremus de Conciliis tam Æcumenicis, quàm Nationalibus, in quibus vel protritæ fuerunt Hæreſes, vel reſtaurata eſt Eccleſiæ Diſciplina. In quinto Colloquio, Virorum Illuſtrium, qui Sæculo XVI. doctrinâ & pietate inſignes floruerunt, præclara merita & Opera compendiosâ narratione perſtringemus. In poſtremo Synopſim Doctrinæ Fidei, Diſciplinæ tàm Eccleſiaſticæ, quàm Monaſticæ, & Moralis Chriſtianæ Sæculi decimi ſexti inſtruemus. Non ſum tamen adeò imprudens, & mearum tam parùm conſcius virium, ut affirmare velim, me omnia, quæ Sæculi Eccleſiæ decimi ſexti Hiſtoriam latè diffuſam, & variis rerum eventibus locupletiſſimam, ſpectant, uberiori ſtylo hìc deſcripturum, cùm ea res infiniti penè operis ſit & immenſi, ut ſi quis hæc dilatare atque exequi pleniſſimè velit, tanta illi rerum copia exuberet, ut nec libri modum, nec finem reperiat oratio. Meminiſſe etiam debes, me eô dumtaxat conſilio id operis fuiſſe aggreſſum, ut rerum, quæ ad Hiſtoriam Eccleſiæ pertinent, quæque per multa volumina alibi diffuſæ Lectorum vel de-

deterrent ſtudium, vel patientiam fatigant, brevem ſuppeditarem notitiam, magis ad tuam excitandam famem ad opimiorem dapem, quàm ſatiandam, digitumque intenderem ad ipſum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ uberrimum ac pleniſſimum fontem, cujus hauſtu atque potu, conceptam viſceribus ſitim ſedare, ardoremque reſtinguere poſſes. Cæterùm, quamvis omnia breviter collegerim, duo tamen certò affirmare poſſum, primò, omnia tibi fore facilia, clara, prona, manifeſta, modo ne pigeat ad percipienda, quæ referam, Hiſtoriæ monumenta, legendi, vel audiendi patientiam commodare. Secundò, nihil à me conſultò vel dictum, vel prætermiſſum fuiſſe, quod Orthodoxæ doctrinæ, reverentiæ & auctoritati Romanorum Pontificum, Eccleſiæ Catholicæ dignitati, Conciliorum Statutis, Virorum Illuſtrium Operibus, integritati morum, Hiſtoriæ veritati & Chriſtianæ paci officere poſſe crediderim.

COLLOQUIUM PRIMUM,

In quo texitur ſeries Imperatorum, & Principum, qui Sæculo XVI. tàm in Oriente, quàm in Occidente ſupremo dominio potiti ſunt.

DISCIPULUS. CAptâ Sæculo decimo quinto ſeu anno MCCCCLIII. à *Mahomete II.* Turcarum Imperatore, Regiâ Conſtantinopolis Urbe, & extincto planè Græcorum Imperio, ſuam in Oriente tyrannidem latè propagarunt Turcæ, Imperium Orientis armis invaſerunt, Chriſtianos aut expulerunt, aut in duram ſervitutem redegerunt, & vaſtiſſimas Orientis Regiones impiæ ſuæ Religionis peſte infecerunt, ſicut jam deſcripſiſti in Colloquio primo in Hiſtoriam decimi quinti Eccleſiæ Sęculi. Cùm igitur Turcæ, deleto Græcorum Imperio, ſupremum in Oriente dominium obtinuerint, debemus in præſentia primùm expendere, quo loco res Eccleſiæ fuerint in Oriente Sæculo XVI. ſub Imperatoribus Turcarum, quorum ſeriem in laudato jam Colloquio perduxiſti uſque ad *Selimum I.* filium *Bajazetis II.* Turcarum Imperatoris ſecundo-genitum, qui, ſi bene memini, imperandi cupidine accenſus contra patrem arma cepit, &, ope Janizzarorum, *Achmeti*, fratri ſuo pri-

primogenito, prælatus, patrem, qui ipſi imperio ceſſerat, veneno ſuſtulit, *Achmetem*, fratrem ſuum primogenitum, prælio vicit & occidit; *Corcutum* quoque, alterum fratrem, quietis & litterarum amantem, unà cum octo nepotibus pariter necari curavit. Cætera ejuſdem *Selimi I.* & aliorum, qui eidem Sæculo XVI. ſucceſſerunt, Turcarum Imperatorum Geſta lubenti animo auſcultabo.

MAGISTER. Poſtquàm *Selimus I.* cædibus *Achmetis*, & *Corcuti*, germanorum fratrum, & Procerum plurimorum, parricidiale ſuum confirmaſſet Imperium, adversùs *Iſmailem*, Sophinum Perſarum, bellum geſſit, & anno MDXVII. Syriâ & Ægypto potitus eſt, atque *Mamalucorum* celebre quondàm in Ægypto Imperium in ſuam poſtatem redegit, ſuique Imperii appendicem fecit. Obiit *Selimus I.* in Tentoriis versùs Hadrianopolim, eo ipſo in loco in quo cum patre ſuo *Bajazete II.* prælium commiſerat, die XXII. menſis Septembris anni MDXX. Imperii VIII. Reliquit *Selimus I.* filium, dictum *Solimanum*, qui eodem anno patri ſucceſſit, & Turcarum Imperator fuit ſalutatus.

D. Quid, amabò, ſibi vult celebre iſtud *Mamalucorum* Imperium, quod *Selimus I.* Turcarum Imperator in Ægypto armis ſubegit?

M. Mamaluci aliquandò Imperium in Ægypto obtinuerunt. Poſtquàm enim Ægyptus à Caliphis ad Turcomannos pervenit ſub *Saladino*, Babyloniæ Sultano, qui Sæculo Eccleſiæ duodecimo Ægyptum occupavit, Turcomanni emptos à Tartaris, ex Mengrelia, Gurgeſtania, & Kirkaſia, Chri-

Chriſtianorum pueros, armis eruditos, cuſtodiæ ac defenſioni Regni præfecerunt, eoſque *Mamalukos* appellarunt. *Mamaluk* autem idem eſt in lingua Syriacâ, quod mancipium regium. Contigit verò, ut iſti *Mamaluki* defenſioni Regni Ægypti præpoſiti, cùm viderent Turcomannos otio & voluptatibus enervatos, conſilium inierint Regni ad ſe transferendi, idque feliciter executioni mandarint die XXVI. menſis Novembris anni Chriſti MCCCLXXXII. Tunc enim Kircaſſi, ſeu Mamaluci, primum ex gente ſua Regem in Ægypto crearunt, nomine *Berkukum*, atque ita longâ ſerie perpetuò Reges Ægypti ex Mamalucis creati ſunt, quorum vigeſimus primus, nomine, *Cauſo*, vulgò *Campſon Gaureus*, in prælio contra *Selimum I.* Turcarum Imperatorem, in Syria occubuit anno Chriſti MDXVI. Huic ſucceſſit *Thomambajus*, qui ab eodem *Selimo I.* in Ægypto victus, captus, ac miſerabiliter in porta Urbis *Alchailæ* publicè ſuſpendio peremptus eſt anno Chriſti MDXVII. Eo pacto, extincto in Ægypto Kircaſſorum, ſeu Mamalucorum Imperio, tota Æpyptus, Arabia, Palæſtina, ac Syria Turcico Imperio acceſſerunt.

D. Turcici Imperii fines latiùſne protulit cum aliquo Chriſtianorum diſpendio *Solimanus*, qui, ut mox dixiſti, poſt obitum patris ſui *Selimi I.* Turcarum Imperator anno MDXX. fuit ſalutatus.

M. *Solimanus* hujus nominis *II.* bellicâ fortitudine, & rerum geſtarum gloriâ patrem ſuum *Selimum I.* æquavit, immò & ſuperavit. In primis, Ægyptios rebellantes, per *Ibrahimum* Baſ-

Baſſam coercuit. *Gazellem*, Syriæ Præfectum perduellem, miſſo in eum exercitu, profligavit anno MDXX. Dein, ad Chriſtianos digreſſus, *Albam Græcam*, ſeu *Belgradum*, munitiſſimum totius Hungariæ oppidum, & validiſſimum totius Chriſtianitatis propugnaculum, die XXIV. Junii anni MDXXI. expugnavit. His victoriis elatus *Solimanus*, Rhodi inſulam, præmiſſo cum inſigni claſſe *Muſtapha* Baſſa, obſidione cinxit anno MDXXII. Hæc eſt illa Inſula, quam Equites Hoſpitalarii, ſeu S. *Joannis Hieroſolymitani*, expulſis Turcis occupaverant anno MCCCX. eamque incredibili fortitudine, invictiſque animis à Turcarum obſidione liberaverant, adjuti præſertim potentiſſimo auxilio *Amedei V.* Sabaudiæ, Mauritaniæque Comitis, qui disjectâ Barbarorum claſſe, navi Prætoriâ captâ, mariſque Præfecto cæſo, navalem palmam ferens, celeberrimam Rhodi Inſulam extrema deditionis agitantem ex obſidione exemit, & Equitibus S. *Joannis Hieroſolymitani* ſervavit: in cujus fauſtæ victoriæ monumentum *Amedeus V.* pro Majorum Aquilis, Crucis candidæ ſtemma, rogatus ad pietatem aſſumpſit cum his litteris F. E. R. T. hoc eſt, *Fortitudo ejus Rhodum tenuit*, ut videre eſt in *Auguſtæ Regiæ Sabaudiæ Domus Arbore Gentilitia*, quæ ab Abbate *Ferrero à Labriano* typis edita eſt Auguſtæ Taurinorum anno MDCCII. Ad hanc igitur Rhodi Inſulam, quam ducentis & duodecim abhinc annis obtinebant Equites S. *Joannis Hieroſolymitani*, indeque vulgò dicti *Rhodii Equites*, obſidendam, miſit *Solimanus*, Turcarum Imperator, ingentem ducentorum armatorum millium claſſem. Sed eâ cladibus jam fractâ, & ad reditum reſpe-

reſpectante, Inſulam Rhodi ipſemet cum aliis militaribus copiis appulſus, non ante receſſurum ſe juravit, quàm Inſulam ſubegiſſet. Complanatis igitur per machinas murales propugnaculis, nec ſuppetente à Chriſtianis Principibus, magno ipſorum dedecore, auxilio, Rhodii Equites ad extremas redacti anguſtias, & ſpe diutiùs tuendæ Inſulæ abjectâ, eam, poſt pactas deditionis honorificas conditiones, conceſſerunt Turcis, quorum ſexaginta millia, & in iis plurimos Duces ac Præfectos, ferro & igne eâ in obſidione periiſſe, ac quinquaginta penè millia variis morbis extincta, produnt, præter Turcarum Annales, *Spanduginus*, *Sanſovius*, *Leunclavius*, *Boſius* in Hiſtoria Ordinis Sancti *Joannis Hieroſolymitani*, & alii. Quò fit, ut habitâ ratione immanis eâ in obſidione Turcarum editæ ſtragis, eorum victoria verè *Cadmea* appellari poſſit. Captâ Inſulâ Rhodi, *Solimanus*, Turcarum Imperator, Regno Hungariæ Bellum intulit, præliumque in Campis *Mohatzii* die XXIX. menſis Auguſti anni MDXXVI. commiſit, in quo Hungarorum copiæ fuſæ ſunt, *Ludovicus II.* eorum Rex, annos natus XX. in aquæ lutulento gurgite depreſſus & ſuffocatus interiit, multique capti primariæ nobilitatis viri, qui in conſpectu victoris exercitus capite mulctati ſunt. Indè *Solimanus* Budam verſùs, Hungariæ Metropolim, pergens, aliaſque circum Urbes diripuit, ducenta Chriſtianorum millia vel immanitèr occidit, vel, quod triſtius, in ſervitutem abduxit. Germaniam itidèm invadere volebat *Solimanus*, & Viennam Auſtriæ anno MDXXIX. obſedit, multiſque diebus acerrimè oppugnavit. Sed *Philippus* Pa-

Palatinus, aliique Duces ferocientis impetum fregerunt, Viennam liberarunt, & ſexcenta Turcarum millia trucidarunt. Nec magis ſecundo marte pugnávit *Solimanus* in obſidione Melitæ, quam, inviĉtâ Equitum S. *Joannis Hieroſolymitani* fortitudine repulſus, turpitèr & cum magna ſui Exercitus clade ſolvere coaĉtus eſt. Tandèm *Solimanus* longâ jam oĉtoginta fermè annorum ætate in Chriſtianorum direptionibus exercitâ, tot Principum cladibus, tot Regnorum excidiis nobilitatus; integrâ viridique ſeneĉtute acerrimus, in obſidione Sigethi, firmiſſimi totius Pannoniæ Oppidi, apoplexia extinĉtus eſt anno Chriſti MDLXVI. Hìc ſilentio prꝛterire haùd poſſum egregium facinus, quod edidit vir fortiſſimus, pluribuſque pugnis cum Turcis conſertis, & partis viĉtoriis inclytus *Nicolaus* Comes *Serinus*, qui tùm temporis propugnationi *Sigethi* ad Chriſtianorum defenſionem præerat. Hic quippè fortiſſimus Dux ad quindecim aſſultus leĉtiſſimarum ex univerſa Turcia copiarum ſuſtinuit, & quidem interdùm ad ipſas quatuor & viginti continentes horas, dum ex immenſo Turcarum exercitu ſubindè aliis alii, defeſſis recentes, ſauciis integri ſuccederent; ad triginta hominum millia inter propugnationem, in iiſque Baſſas quatuor cecidit, & eò *Solimanum* adegit, ut ægritudine animi veriùs, quàm corporis morbo conſumptus obſidioni immoreretur. Sed prudenter à *Mahomete* Baſſa celatâ morte *Solimani*, ne ejus publicatio Turcis noceret, tandem Comes *Serinus* cum duobus dumtaxat millibus & quigentis militibus contra ducenta Turcarum millia acriter pugnans, ho-

hoſtium numero obrutus, & annonâ, machinis, militibus, ac loco ad repugnandum, ad conſiſtendum abſumptis, fœdiſſimè graſſante, atque, conſpirantibus ventis, omnia penitùs depaſcente incendio, ſuos, qui adhuc ſupererant, milites ad occumbendũ fortiter, potiùs quàm turpi ſervituti ſe ſe dedendum, adhortatus eſt, & actutùm unà cum illis in medias Turcarum acies, invocato nomine *Jeſu*, ſe intrepidè immiſit, gladio inter confertos ac undique prementes *Janizzaros* rem ita per dimidiam horam ſtrenuè geſſit, ac tantam illorum edidit ſtragem, ut Turcæ obſtupefacti fortitudinis miraculo, eum, ejuſque ſocios ultrò ad deditionem invitarint. At ille in Turcarum manus vivus venire non ſuſtinens, glorioſiſſimis in adverſo pectore & capite exceptis vulneribus, cum ſuis generoſis commilitonibus occubuit, ac ſuâ morte non ſolùm omnibus urbium obſeſſarum Præfectis ingens exemplum ac documentum reliquit, ſed memoriam ſibi gloriamque peperit ſempiternam.

D. ſicut acerbo dolore ex morte laudatiſſimi Herois *Nicolai* Comitis *Serini* afficior, ità magnis gaudiis triumpho ex obitu *Solimani II.* Turcarum Imperatoris, ſeu potiùs magni illius prædonis, & inſatiabilis Regnorum helluonis, qui magnâ jam parte devoratâ terrarum, avidiùs orbi reliquo inhians, Turcicam barbariem omni immanitate teterrimam, & inexpiabili ac pluſquàm hoſtili in Chriſtianos odio bacchantem latiùs propagare moliebatur. Sed valdè timeo, ne graviora mala Chriſtianę Religioni importarint *Solimani II.* Turcarum Imperatoris ſucceſſores.

M. *So-*

M. *Solimano II.* qui eas, quas mox commemoravi, clades in Panonia & apud Rhodum intulit, ſucceſſit *Selimus II.* unicus filius ſuperſtes (cæteros enim *Solimanus* occiderat.) Cypri Regnum ut Chriſtianis adimeret *Selimus II.* Turcarum Imperator, Bellum indixit Venetis, & huic gerendo Bello *Muſtapham* Baſſam copiarum terreſtrium, & *Pialim* ac *Alim* Baſſas Claſſis Præfectos conſtituit. Ad Nicoſiam, Regni Metropolim, ſub finem menſis Julii anni MDLXIX. admota Caſtra, eamque captam die x. Septembris miſerè diripuerunt Turcæ, cæſis præſidiariis, extinctâ nobilitate, & cæteris aliis duræ ſervituti mancipatis. Captâ Nicoſiâ, obſidionem Urbis *Famaguſtæ* aggreſſus eſt *Muſtapha* Baſſa. Vim omnem hoſtilem invicto animo ſuſtinuit *Antonius Bragadinus* Venetus, Urbemque per annum integrum tuitus eſt incredibili virtute ac fortitudine, atque indefeſſis militum ad paucos redactorum laboribus. Sed tandem extremâ urgente fame, & diſiectis mænibus ac propugnaculis, nullâque relictâ ſubſidiorum ſpe, deditionem fecerunt cives honeſtis conditionibus utrinque conventis; quas *Muſtapha* Baſſa laudavit, approbavit, eiſque propriâ manu ſubſcripſit, ſed paulò poſt, per ſummum ſcelus violatâ fide, eas palam infregit. At enim, *Antonium Bragadinum*, cujus virtute *Famaguſta* fuerat hactenus propugnata, in *Muſtaphæ* Caſtra cum illuſtri nobilium Virorum comitatu venientem, ut ei claves civitatis offerret, ſicut in hujuſmodi deditionibus fieri ſolenne eſt, confeſtim perfidus *Muſtapha* apprehendi juſſit, eum contumelioſè eluſum auribus multavit, deinde barbaricâ immanitate vivum excoriavit; quo
in

in tormento vir ille fortiſſimus ad ultimum uſque ſpiritum ſibi ſemper conſtans, Chriſtum Salvatorem noſtrum invocare non intermiſit. Cæteros Viros nobiles, *Antonii Bragadini* comites, crudeliter trucidari imperavit Barbarus. Hac tàm crudelis belluæ indignitate percitus Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* Turcis bellum indixit, fædusque iniit cum *Philippo* Hiſpaniarum Rege, & Senatu Veneto. Ejus fœderis copiarum omnium inſtitutus eſt Generalis Præfectus *Joannes Auſtrius*, filius nothus *Caroli V.* Imperatoris. S. *Pius V.* Pontifex Maximus, ſuis triremibus *M. Antonium Columnam* præfecit; Veneti verò ampliſſimæ, quam inſtruxerant, claſſis imperium *Sebaſtiano Venerio*, quem poſteà Ducem quoque ſuum crearunt, commisêre. Contractis itaque in unam Claſſem Pontificiis, Hiſpanis, Venetiſque navibus, ductore *Joanne Auſtrio*, pugnatum eſt ad Naupactum, ſeu Lepantum, in ſinu Corinthiaco, quâ pugna victi penitùs ac profligati barbari, eorum ducentæ triremes cum immenſis ſpoliis partim à Chriſtianis captæ, partim depreſſæ. Turcarum cæſa vel captiva fuere viginti quinque millia. Chriſtiana mancipia ex turcicis triremibus liberata quindecim millia. Celebrem illam victoriam multis à ſæculis inauditam, non abſque evidentibus præſentis Dei Exercituum auxilii indiciis, & ſuffragantibus præſertim precibus, ardentiſſimiſque votis S. *Pii V.* de Turcis reportarunt Chriſtiani die VII. Octobris anni MDLXXII. Hinc victus *Selimus*, Turcarum Imperator, apertè teſtatus eſt, plus ſibi preces *Pii V.* quàm arma Chriſtianorum nocuiſſe, Chriſtiani quoque felicem illius inexpe-
ctatæ

ctatæ victoriæ exitum precibus S. *Pii V.* Pontificis Maximi acceptum referunt, quem *Sixtus V.* Summus Pontifex appenſo ad S. *Pii V.* ſepulchrum elogio pauciſſimis his verbis perſtrinxit: *Selimum Turcarum tyrannum multis inſolentem victoriis, ingenti parata claſſe, Cyproque expugnata, Chriſtianis extrema minitantem Pius V. fœdere cum Philippo Hiſpaniarum Rege ac Republica Veneta inito: M. Antonium Columnam Pontificiæ claſſi Præficiens, ad Echinadas hoſtibus xxx. millibus cæſis, x. millibus in poteſtatem redactis, triremibus clxxx. captis, xc. demerſis, xv. millibus Chriſtianis à ſervitute liberatis, precibus & armis devicit.* Ex hac inſigni victoriâ confœderata Chriſtianorum claſſis magnum omni procul dubio potuiſſet conſequi emolumentum, ac plures nutantis Turcici Imperii occupare Provincias, maximè cùm Barbarorum portus & ſtationes navibus & ſubſidiis evacuatæ, terrore etiam animi illorum perculſi ac conſternati eſſent. ſed diffidentibus Chriſtianis Principibus, abſque ullo alio operæ pretio claſſis dirempta eſt. Obiit *Selimus II.* Turcarum Imperator ſubitâ Apoplexiâ correptus anno MDLXXIV. ætatis ſuæ quinquageſimo, Imperii octavo: in ejus locum ſuffectus eſt ipſius filius, natu major, dictus *Amurathes* hujus nominis *III.*

D. Legi nuperrimè in Vita Sancti *Pii V.* hanc victoriam poſt homines natos maximam de Turcis à Chriſtianis reportatam, revelatam fuiſſe eidem Sanctiſſimo Pontifici, qui ideò feſtum B. *Virginis de Victoria* primâ Dominicâ menſis Octobris recoli voluit, adjuncto eidem Dominicæ feſto *Roſarii*, quod in honorem Dei-paræ Virginis in-

inſtituit S. *Dominicus*, Ordinis Prædicatorum Fundator, ut hæc ſolemnis feſtivitas eſſet in Eccleſia gratiarum actio celebrior, & perpetuum tantæ victoriæ monumentum. Hujus Sanctiſſimi Pontificis veſtigiis inſiſtens *Clemens XI*. (quem Deus Eccleſiæ ſuæ diu ſoſpitem ac incolumem ſervet) ob inſignem victoriam de Turcis, Imperio & Italiæ incubantibus, anno MDCCXVI. terrâ marique à Chriſtianis felicitèr reportatam, publico Decreto ſanxit, ut ſingulis annis Dominicâ primâ menſis Octobris Officium de Roſario Beatiſſimæ Virginis Mariæ in univerſa Eccleſia ab omnibus deinceps celebraretur. Sed proſequamur ſeriem Imperatorum Turcarum, & oſtende, ſi placet, quis & qualis fuerit iſte *Amurathes* hujus nominis *III.* Turcarum Imperator, qui patri ſuo *Selimo II.* ſucceſſit.

M. Imperium ſuum *Amurathes* ejus nominis *III.* annum agens ætatis ſuæ vigeſimum ſeptimum, auſpicatus eſt â quinque juniorum fratrum cæde, ad minimi, adhùc infantuli, ipſi blandientis necem illacrymavit, Deum teſtem appellans, ſe non livore aut odio ad hujuſmodi parricidium, ſed concordiæ in familia Othomanica conſervandæ neceſſitate compelli. Infeſtiſſimum, & maximè diuturnum bellum *Amurathes*, Turcarum Imperator, geſſit cum *Mahometo Hodabenda* Perſarum Rege, magno quidem Chriſtianæ Religionis emolumento, quæ interim à continuis Turcarum, qui eo bello Perſico fuerunt occupati, invaſionibus ferè quievit. At pace cum Perſis an. MDXCI. compoſitâ, bellum movit *Amurathes*, Turcarum Imperator, adverſùs Chriſtianos in Illyricum

& Croa-

& Croatiam, ubi *Sinanes*, primarius Vizir, qui Chriſtianos ſummo odio proſequebatur, *Javarinum*, munitiſſimum oppidum in dextera Danubi ripa ſitum, expugnavit. Verùm, nonnullis cladibus viciſſim à Chriſtianorum exercitu affecti Turcæ, pacem inierunt, alióque arma verterunt. Mortuus eſt *Amurathes III.* Turcarum Imperator Conſtantinopoli die XVIII. Januarii anni MDXCV. ex graviſſimis calculi doloribus, ut ait *Spondanus* ad hunc annum, vel, ut alii referunt, ex paroxiſmis epilepticis; ætatis ſuæ anno quadrageſimo octavo, Imperii vigeſimo primo inchoato. Lectione librorum, præcipuè Hiſtoriarum, impenſè delectabatur *Amurathes III.* Turcarum Imperator, & quidquid apud cunctos Orbis Principes ageretur ſcire geſtiebat. A fundendo ſanguine alienum, & ad indulgentiam, quàm ad ſeveritatem proniorem ſe ſe exhibuit. Gulæ ac veneri deditus multas uxores accepit, ex quibus compluresprocreavit liberos, quos inter *Mahometes* hujus nominis *III.* filius *Amurathis III.* natu major, patri demortuo ſucceſſit, ſuique Imperii initia octodecim, vel, ut alii dicunt, unius & viginti fratrum ſuorum, quos ipſius pater *Amurathes III.* ex diverſis concubinis ſuſceperat, Turcico more cruentâ ſtrage funeſtavit. Sorores autem viginti ſeptem vivere permiſit, vir aliundè naturâ ſæviſſimus, quem ideò pater naturâ mitior de medio tollendum decreverat. Sub Imperio hujus *Mahometis III.* res Turcicæ in Walachia, Tranſylvania, & Moldavia à *Sinane*, primario Turcarum Vizire, malè geſtæ ſunt. *Tregoviſtiam, Girgionem,* ſeu *Arcem S. Georgii* Turcis eripuit *Sigiſmundus* Tranſylvaniæ Princeps,

Sinanis Viziris copias fudit, & Turcis cladem anno MDXCV. intulit, quâ nullam unquàm turpiorem, & undè plus dedecoris hauſiſſent, hactenùs habuerant. Eodem anno *Strigonium*, & *Winſegardum* in Hungaria Cæſarianus exercitus, magnâ itidèm Turcarum editâ ſtrage, recuperavit. In Strigonienſi obſidione eluxit præ cæteris virtus Comitis *Mansfeldii*, Viri bellicoſi, qui vulneribus confoſſus mox obiit & citiùs quàm res Chriſtianorum poſtulaſſent. His cladibus necdùm attritus *Mahometes III.* anno MDXCVI. in Hungariàm venit, *Agriam*, vicinaſque urbes deditione recepit, ubi captivos Chriſtianos cùm Turcæ contra datam fidem crudeliter trucidaſſent; tam immane & contra jus gentium facinus adeò Mahometi Turcarum Imperatori diſplicuit, ut Prætorianum Præfectum, cui hoc crimen imputabatur, ſtatim in fruſta concidi juſſerit. Mox magnis itineribus properans *Maximilianus*, Rudolphi Cæſaris frater, junctis cum *Sigiſmundo* Tranſylvaniæ Principe, & *Tiffembachio* ſuperioris Hungariæ Prorege, viribus, prælium cum Turcis ad *Kereſtium* conſeruit, in quo victi Turcæ cùm turpem ac præcipitem fugam arriperent, Chriſtiani victores, citiùs quàm par fuiſſet, ad prædam converſi, dùm in diripiendis eorum caſtris, quaſi plenâ obtentâ victoriâ, occupantur, ab *Aſſane Cicada* Baſſa, natione Calabro, & Religionis Chriſtianæ Apoſtatâ, ſuperati ſunt, relictis ſuorum duodecim millibus, ſicque *Mahometi III.* Turcarum Imperatori plenam & certam, ſed inexpectatam reliquerunt victoriam. Refert *Spondanus* in Annalibus Eccleſiaſticis ad annum MDXCIX. Num. VI.

Ma-

Mahometem III. juſſiſſe, ut Sepulchrum *Jeſu Chriſti* Domini noſtri Chriſtianis adimeretur, & Franciſcanæ Religionis Viri, quorum cuſtodiæ creditum eſt, pellerentur; ſed illum à Legatis Galliarum Regis, & Reipublicæ Venetæ admonitum, id tentari haud poſſe abſque graviſſimâ omnium Principum Chriſtianorum, qui ſummo ſemper honoris ac venerationis loco ſacrum illud monumentum habuerant, offenſione; ſacrilegum illud præceptum revocaſſe, & ne quid innovaretur próhibuiſſe. Obiit *Mahometes III.* Conſtantinopoli anno MDCIII. ætatis ſuis undequadrageſimo, Imperii nono, cùm paulò ante duplici parricidio ſe ipſum inquinaſſet, filium ſuum primogenitum coram Sultana Matre laqueo ſuffocando, ipſamque, ob inſidiarum ſuſpicionem, in mari demergendo. Succeſſorem habuit filium ſuum natu minorem dictum *Achmetem* hujus nominis *I.* cujus Geſta in Colloquio primo in Hiſtoriam Seculi XVII deſcribemus.

D. Chriſtianorum, qui in Oriente ſub Turcarum Imperio duram ſerviunt ſervitutem, deplorandam ſortem lugeo. Heu! Gens barbara, obſcuræ originis, quot cladibus afflixit populum Chriſtianum, quid immanitatis in nos non exercuit? Quot civitates, quot inſulas, quot provincias, quot Regna ademit Chriſtianæ ditioni? à quanta latitudine in quantas anguſtias detruſit noſtræ Religionis Imperium? An pietati Turcarum tantus rerum ſucceſſus tribuetur? nequaquam. An virtuti? Gens eſt effæminata luxu, nec aliâ re quàm luxu formidanda, ut nihil interim dicam de Religione & moribus. Quid igitur cauſæ?

Chriſtianorum, ut puto, vitiis, & Chriſtianorum Principum ambitioni, regnandi libidini, & funeſtis diſſentionibus ſuas Turcæ debent victorias, & ampliſſimi Imperii ſui propagationem. Verùm, ut tot malorum originem magis perſpectam habere valeam, te etiam atque etiam rogo, ut Imperatorum, ac Principum Chriſtianorum decimi ſexti Sæculi ſeriem, mores ac Geſta compendiosè deſcribas.

M. Non ſolùm depravati Chriſtianorum decimi ſexti Sæculi mores, ſed etiàm Hæreſes *Lutheri* in Germania, & *Calvini* in Gallia ſerpentes, de quibus in Colloquio III. agemus, necnon dirum illud Schiſma, quod *Henricus VIII.* Angliæ Rex contra Eccleſiam Romanam eo in Regno conflavit, & immortales inimicitiæ, quas cum *Franciſco I.* Galliarum Rege geſſit *Carolus V.* Hiſpaniæ Rex, & Romanorum Imperator, in cauſa fuerunt, cur Chriſtianis Principibus varias in partes diſtractis, vel in profligandis Hereticis diſtentis, vel ab Eccleſiæ Romanæ comunione divulſis, vel ſuæ regnandi libidini plus juſto ſervientibus, Turcæ ſuam tyranidem longè latèque propagaverint, & præter Syriam ac Palæſtinam, tot Græciæ Regna, tot Aſiæ minoris Provincias, ac magnam Europæ partem invaſerint, occupaverint, & miſerum in modum deſolaverint. Id ita eſſe tute ultrò fateberis, ſi tantiſpèr Statum Eccleſiæ ſub Principibus Chriſtianis, qui Sæculo Eccleſiæ decimo ſexto Imperio & Regnis in Occidente præfuerunt, mecum in præſentia perpendere haud graveris.

D. Incipe, quæſo, à Geſtis Imperatorum Chri-

Chriſtianorum decimi ſexti Ecclæſiæ Sæculi, quorum ſeriem in Colloquio I. in Hiſtoriam Sæculi decimi quinti perduxiſti uſque ad *Carolum V.* qui patruo ſuo *Maximiliano I.* in Imperio Occidentis ſucceſſit anno MDXIX.

M. Poſt obitum *Maximiliani I.* Imperatoris *Carolus V.* ejus nepos, *Philippi Auſtriaci* filius ex *Joanna*, Ferdinandi Hiſpaniarum Regis & *Iſabellæ* filiâ, Hiſpaniæ Rex, Francofordiæ electus eſt Imperator IV. Kalendas Septembris anni MDXIX. Contra *Solimanum*, Turcarum Imperatorem, Hungariæ Regnum ferro flammâque crudelitèr devaſtantem, bellum ſuſcepit, quod tamen nullum felicem exitum habuit, ob ingentes tumultus, quos in Germania excitavit Hæreſiarcha *Lutherus*, qui ægrè admodùm ferens, quòd *Carolus V.* Imperator anno MDXXI. in Comitis Wormatienſibus Catholicam Fidem egregiè profeſſus, eum velut manifeſtum Hæreticum proſcripſiſſet, & Sententiam *Leonis X.* Pontificis Maximi, in eum ac ſectatores illius promulgatam, executioni mandari juſſiſſet; Scripta virulentiſſima contra ipſum Cæſarem, ac cæteros Germaniæ Principes in vulgus temerè & arroganter ſparſit, in quibus illos porcos, lupos, aſinos, temulentos, ſtolidos, furioſos mòriones appellare non dubitavit, palàmque aſſerere fruſtrà Principes armis pugnare in Turcas, niſi ſuum Evangelium reciperent; præliari adversùs Turcas nihil aliud eſſe quàm repugnare Deo, viſitanti iniquitates noſtras per illos: itemque non licere Chriſtianis bellare, ſed eos debere vim & injuriam pati: denique Turcas eſſe deciès probiores ac prudentiores Principibus Chriſtianis, ideò-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

que nihil proſperi à noſtris expectandum eſſe, nec quidquam ad bellum agendum contra Turcas contribuendum. *Lutherum* itaque impium Hæreſiarcham, ejuſque Sectarios, qui, tractis in ſuas partes quibuſdam Germaniæ Principibus, & Collecto perduellium exercitu, ſeditiones concitabant, & sùs dequè omnia temerario auſu miſcebant, ut in ordinem redigeret *Carolus V.* Imperator, dimiſſo Turcico Bello, fœderatis Proteſtantibus, ſeù Lutheranis, quorum Principes erant *Joannes Fridericus* Dux Saxoniæ, & *Philippus Lantgravius* Heſſiæ, bellum indixit, quod *Smalcaldicum* vocatum eſt, ob fœdus à Principibus & Civitatibus inter Proteſtantes primùm Smalcaldæ initum pro defenſione doctrinæ & Sectæ Lutheranæ. Hoc Bellum Smalcaldicum feliciſſimè confecit *Carolus V.* & memorabilem de *Joannè Friderico* Duce Saxoniæ, & *Philippo Lantgravio* Heſſiæ, aliiſque Germaniæ Hæreticis, in perniciem Eccleſiæ Romanæ conſpirantibus, victoriam retulit ad flumen Albim, poſt acerrimum novem horarum prælium. In eo capti ſunt *Joannes Fridericus* Dux Saxoniæ, & *Philippus Lantgravius* Heſſiæ, Lutheranorum Sectæ columina, & mox in utrumque à Cæſare ſententia capitis lata eſt, vitam tamen obtinuerunt, Electore Brandeburgenſi, & Clivenſi Duce pro ipſis deprecantibus. Verùm, *Joannes Fridericus* exutus eſt Saxoniæ Electoratu, qui conceſſus eſt fratri ejus *Mauritio*, Arcibus itidem Witembergâ & Gothâ ſpoliatus, & bonorum omnium publicatione punitus, excepto quinquaginta millium aureorum annuo redditu. *Lantgravius* verò his conditionibus gratiam obtinuit, ut ſe, ſuamque Provinciam

Cæ-

Cæſaris arbitrio permitteret, Majeſtatis ejus pedibus provolutus veniam rogaret,& centum quinquaginta aureorum millia Cameræ Imperiali perſolveret. Præter hanc inſignem de Hæreticis Lutheranis reportatam victoriam, quâ *Carolus V.* Imperator de tota Eccleſia Catholica optimè meritus eſt, aliud præclarum & immortali laude dignum geſſit, dùm Melitam Inſulam Equitibus Sancti *Joannis Hieroſolymitani*, quos Turcæ Rhodo depulerant, dono dedit, ut pro Chriſtianæ Religionis defenſione excubantes, Turcarum impetus ac irruptiones ferro flammiſque retundere poſſent. Hactenùs *Caroli V.* Imperatoris rectè præclarèque geſta perſtrinxi, nunc verò ea, quæ malè, iniquè & imprudenter egit, nec probare, nec diſſimulare poſſum. In primis, meritò culpandus venit *Carolus V.* quòd infauſtum Edictum procuderit, quod *Interim* fuit appellatum, ex eo quòd præſcriberet in illo formulam doctrinæ, Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & Cœremoniarum in Germania tenendam, interim dum de univerſa religione, in Concilio Generali eſſet definitum. Concedebat etiam in eodem Edicto Presbyteris jam ordinatis conjugii facultatem, & populo communionem ſub utraque ſpecie. Hoc *Caroli V.* Edictum à Sede Apoſtolica fuit ſtatim reprobatum, non ſolùm quia Principibus Laicis minimè licet manum mittere ad Sacra,ſed quia etiam in maximum Eccleſiæ Catholicæ dedecus vergebat. Quam ob cauſam nunnulli ejuſmodi Edictû haud incongruè *Interreligionem* nuncuparunt.Alii illud nòn *Interim*, ſed *Interitum*, quòd animas illud recipientium interimeret, vocandum eſſe dixerunt. Alii denique

iſtud *Interim* Edictum non minus Eccleſiæ pernicioſum eſſe affirmarunt, quàm Imperatorum *Zenonis* Henoticon, *Heraclii* Ecthesis, & *Conſtantis* Typus, funeſta Edicta, olim ſub ſpecioſo obtentu ſedandarum in Religione diviſionum, in grandem nihilominùs Eccleſiæ Catholicæ perturbationem imprudentiſſimè fuerunt promulgata. En quibus ſeſe difficultatibus Principes implicant, dum plus poſſe volunt, quàm Deus & Eccleſia ſinunt. Nec in hoc ſolùm Hiſtorici culpant *Carolum V.* Imperatorem, ſed etiam atris coloribus depingunt crudelem illam Romæ direptionem, cujus ipſe anno MDXXVII. author fuit, dum ad oppugnandum Romanum Pontificem *Clementem VII.* qui cum Gallis fœdus pepigerat, miſit Romam Exercitum magna ex parte Hæreticis Lutheranis conflatum, eique præfecit *Carolum Borbonium*, Galliarum Regis, patriæque proditorem, ſed egregium Imperatoris adminiſtrum, ejuſque potentiæ ſtruendæ præcipuum adjutorem, qui tamen Urbem Romam adortus, & inter primos, ſcalis admotis, conſcenſo muro, glande plumbeâ ad ilia trajectus, pugnandi ac vivendi finem fecit. Ejus tamen morte non eſt reſtinctus militum ardor ad prædam, ſed inſtigante *Philiberto* Arauſicano Principe, qui locum demortui *Borbonii* occupaverat, capta eſt Urbs, & à militibus in omnem licentiam effuſis miſerè devaſtata. Nullum templum ſacrilegis eorum manibus inviolatum manſit, Matronis, & Virginibus etiam ſacris ereptus pudor, obvii quique armati & inermes trucidati, Procerum atque divitum Ædes direptæ, Sanctorum Reliquiæ disjectæ, combuſtæ, diſſipatæ, Sanctiſsima Euchariſtia

con-

conculcata, Bibliotheca Vaticana incenſa, Summus Pontifex *Clemens VII.* in Arce Sancti Angeli obſeſſus, qui, ut in Colloquio proximo oſtendemus, duriſsimis conditionibus ſe ſe dedere compulſus eſt, quas cùm audiſſet *Solimanus*, Turcarum Imperator, exhorruiſſe dicitur; uno verbo, quidquid ſacrilegiorum ab impiis, quidquid rapinarũ ab avaris, quidquid cædium à truculentis, quidquid ſpurcitiarum ab immundis, quidquid inhumani à barbaris, quidquid brutale à feris, quidquid tartareum à Dœmonibus timeri poterat, Roma in hac immaniſsima direptione miſerum in modum experta eſt. Sed, quod ſatis feſtivum ac lepidum eſt, *Carolus V.* diſsimulandi peritus artifex, dùm ab Exercitu, quem ipſemet Romam miſerat, in Arce S. Angeli *Clemens VII.* Pontifex Maximus, captivus detineretur, magnum mærorem de ipſius captivitate, & Urbis direptione præ ſe tulit, habitis etiam pro ipſius liberatione publicis ſupplicationibus, & feſtivâ Aulæ ſuæ ſpecie, ob natum filium, in veſtes lugubres propter captivitatem Pontificis, de qua tamen in ſinu ſuo gaudebat, commutatâ. Poſtremò, Hiſtorici vitio vertunt *Carolo V.* Imperatori, quòd perpetuas cum *Franciſco I.* Galliarum Rege ſimultates aluerit, ac cruentum Bellum toto fermè Imperii ſui tempore geſſerit. Quòd eumdem Regem in Ticini obſidione captum, Madriti captivum detinuerit, illumque graviſsimis conditionibus, quas mox agendo de Galliarum Regibus referemus, libertatem redimere compulerit. Occaſione quippè diuturni iſtius belli, quòd acrioribus ſemper odiis, mutuiſque ac ſæviſsimis internecio-

necionibus per annos viginti tres duravit, *Solimanus*, Turcarum Imperator,Chriſtianis Principibus mutuis odiis, & internecinis bellis vires ſuas atterentibus, Turcici Imperii fines, cum ſummo Chriſtianæ Religionis diſpendio latè protendit. Has labes, quas *Carolus V.* Imperando contraxit, verâ, ac ſincerâ pœnitentiâ ante obitum ſuum abſterſit. Imperium quippè anno MDLVI. abdicavit, illud *Ferdinando*, Fratri ſuo, adminiſtrandum reliquit, ſeceſſitque in Extremaduram, Vallem Hiſpaniæ amœniſſimam, in Cœnobium *S. Juſti* Ordinis Hieronymitarum, duodecim tantùm famulis ſibi reſervatis, ubi rebus divinis ſolùm vacans, & bonis operibus intentus, pientiſſimè vixit, & mortuus eſt XI. Kalend. Octobris anni MDLVIII. receptis omnibus Sacramentis, & manu Crucifixi imaginem tenens, dictis his verbis expirantis Chriſti Domini: *in manus tuas Domine commendo ſpiritum meum*. Ei morienti adfuit *Bartholomæus Caranza*, Archiepiſcopus Toletanus, Ordinis FF. Prædicatorum, qui, auditâ eius infirmitate, protinùs accurrerat, & pridiè obitus advenerat.

D. Felicem *Carolum V.* qui caduco, ac terreno Imperio nuncium remiſit, vt immortalem coronam in cœlis conſequeretur. Erit ſemper apud omnes pro laudatione, & monimento pia illius mors omni præconio maior,& omni mole firmior, omnibus titulis luculentior, omnibus militiæ triumphis longè illuſtrior. Sed de *Ferdinando*, cui *Carolus V.* ejus Frater, Imperium adminiſtrandum reliquit, pauca nunc dicere juvat.

M. *Ferdinandus*, hujus nominis Primus, *Caroli V.*

roli V. Cæſaris Frater, Hungariæ, & Bohemiæ Rex jam creatus anno MDXXVII., & Rex Romanorum in Comitiis Imperii Coloniæ Agrippinæ anno MDXXXI. habitis, tandem renunciatus eſt Imperator Francofurti pridiè Idus Martii anni MDLVIII. cùm ibidèm *Carolus V.* per Legatos coram ſeptem Viris Imperium abdicaſſet. Fuit Princeps mitis, affabilis, temperans, & pacis artibus illuſtrior. Bella valdè memorabilia non geſſit, unum tantùm aut alterum non magni momenti ſuſcepit ex neceſſitate tuendi Hungarię Regnum contra Turcas, qui illud miſerè depòpulati ſunt. Concilii Tridentini abſolutionem vehementer optavit, & pro viribus promovit, ſed impedire haud potuit, quin peſtifera Lutheri Hæreſis latè per Germaniam graſſaretur, immò intempeſtivâ manſuetudine Lutheranis nimium otii, ac tranquillitatis indulſit, impiæ Hæreſis pravitati, ut decuerat, non obſtitit, *Pium IV.* Pontificem Maximum obnixè rogavit, ne in Reginam Angliæ *Elizabetham* ſententiam ferret, quòd ſpem ipſi feciſſet conjugii cum filio ſuo *Maximiliano*, & ad reconciliandos Hæreticos, qui ejus clementiâ abutebantur, poſtulavit à Patribus Concilii Tridentini Legum Eccleſiaſticarum laxamenta, quæ ei tamen non fuerunt conceſſa. Obiit Viennæ die XXV. menſis Julii anni MDLXIV. ætatis ſuæ LXI. Imperii VII. Poſt ejus obitum *Maximilianus*, hujus nominis II. ejus filius, Bohemiæ olim, & Hungariæ Rex, qui, vivente patre, Romanorum Rex fuerat creatus, Imperium rexit. Moribus, & ingenio Patri ſuo ſimillimus fuit, pacis conſervandæ ſtudioſiſſimus, perduelles Lutheranos in ordinem redigere non cura-

vit. Quò factum eſt, vt ſub ejus Imperio magna hæreticis contigerit libertas, & latus patuerit campus Lutheranæ Hæreſis in Germania graſſationibus. Proceribus, ac nobilitati Auſtriacæ *Maximilianus* Imperator decreverat concedere licentiam profitendi Confeſſionem Auguſtanam, ita dictam, quòd Hæreticus *Philippus Melancthon* eam à ſe procuſam in Comitiis Auguſtanis anno MDXXX. celebratis Germaniæ Principibus exhibuiſſet, quamque, ut in colloquio quinto oſtendemus, Lutherani inſtar Evangelii ſequebantur; ſed adhortationibus, & minis *S. Pii V.* Pontificis Maximi per Cardinalem *Commendonum*, Sedis Apoſtolicæ Legatum, intentatis, deterritus Imperator, hanc licentiam reſcidit. Bellum geſſit *Maximilianus* Imperator contrà *Solimanum II.* Turcarum Imperatorem, ejuſque filiũ *Selimum II.* ab anno MDLXVI. uſque ad annum MDLXVIII. quod tamen fauſto caruit exitu. Denique, *Maximilianus* à magna Procerum parte Rex Poloniæ adversùs *Stephanum Battorium* electus, dùm jus ſuum, favente *Gregorio XIII.* armis tueri parabat, obiit Ratiſponæ, vel ex dolore calculi, vel, jùxtà alios, ex palpitatione cordis, die XII. Octobris anni MDLXXVI. ætatis ſuæ XLIX. Imperii XII. *Rudolphus* hujus nominis II. filius *Maximiliani II.* Imperatoris, Hungariæ, & Bohemiæ Rex, Patri in Imperium ſucceſſit, qui jam anno antecedenti, ſeu MDLXXV. ætatis ſuæ annum agens XXIV. in Comitiis Ratiſponenſibus Romanorum Rex fuerat renunciatus. Princeps fuit pacis, ac tranquillitatis, quàm ipſius dignitas, & Religio poſtulabant, amantior. Tumultuantibus quippè Bohemis, & Auſtriacis de

de Religione conceſſit publico Edicto, ut ſequerentur Auguſtanam, & Bohemicam Confeſſiones, quæ planè Hæreticæ erant. Hoc Edictum datum Pragæ die xx. Julii anni MDXCIX. inſeruit *Goldaſtus* Tomo II. *Conſtitutionum Imperialium*. Quin, tanta fuit illius Imperatoris ſocordia, vt Lutherani auſi ſint ei per Principem *Anhaltinum* renunciare, niſi aliam regendi formam ſervaret, ſe proviſuros. Nec ſolùm inter minas hæſerunt, ſed fœdus contrà Imperatorem, & Catholicos pepigerunt, cujus Ducem Palatinum Principem, Vicarium Principem *Anhaltinum* conſtituerunt, ſeque *Correſpondentes* appellarunt. Aliundè Catholici, ut ſe, Majeſtatemque Imperii tuerentur, arctius inter ſe fœdus percuſſerunt, quod *Ligam Catholicam* appellarunt: Patienter hæc *Rudolpho* Imperatore pro ſua facilitate ferente, & in utramvis aurem dormiente. Unum dumtaxat Bellum *Rudolphus* Imperator geſſit cum *Amurathe* hujus nominis III. Turcarum Imperatore per annos quatuordecim, ſeù ab anno MDXCII. uſque ad annum MDCVI., & huic Bello, in quo ancipiti marte, ac mutuis cladibus pugnatum eſt, præfecit fratres ſuos *Matthiam*, & *Maximilianum*, alioſque ſtrenuos Duces, dùm ipſe interim immobilis ac penè deliteſcens in Bohemia ſederet inglorius. Propter Hungariæ, ac Tranſylvaniæ exortas ſeditiones, quibus ſedandis par non erat, Regnum Hungaricum fratri ſuo *Matthiæ* ceſſit *Rudolphus* Imperator, obiitque Pragæ die xx. Januarii anni MDCXII. ætatis ſuæ LIX. Imperii XXXVI. in cujus locum ſeptem Viri Francofurti convenientes ſuffecerunt *Matthiam* ejus fratrem, jam anteà Hungariæ, & Bohemiæ Regem, qui Sedem Cæſaream

Pra-

Pragâ, ubi eam tenuerat *Rudolphus* Imperator; Viennam Auſtriæ tranſtulit, ſed de hoc Imperatore, & de rebus ab eo geſtis ſuo loco diſſeremus, videlicet in Colloquio primo in Hiſtoriam Sæculi decimi ſeptimi.

D. Utinam! Imperatores Chriſtiani naſcentis, ac prodeuntis in Germania Sæculo decimo ſexto infirmis ac timidis Lutheranorum Hæreſis principiis ſtrenuè, uti par erat, obſtitiſſent, eoſque conſultiſſimos ſequuti fuiſſent Rerum publicarum Moderatores, qui diligentiſſimè providerunt, ne qui exiſterent novarum Religionum Artifices, qui peregrinis, ac falſis doctrinis infatuarent civium animos, adjunctoſque ſibi, & Religionis nexu, & gratiâ novitatis, poſſent ad quidvis audendum abducere. At, ex rebus geſtis, quas mox retuliſti, Chriſtianorum Imperatorum decimi ſexti Sæculi, ſatis intelligo, eos, dùm ad primam novitatis auram errorem non repreſſerunt, ſed ſpatium ei dederunt corroborandi confirmandique ſui; non potuiſſe poſteà Turcarum in Europa progreſſus compeſcere, & Lutheranæ Hæreſis in Germania propagationem impedire, vndè maxima tàm in ſtatu Civili, quàm Eccleſiaſtico conſecuta eſt perturbatio, quâ emotæ civitates, convulſæ Provinciæ, afflicta Regna, immutata Religio, omnis Europa concuſſa eſt. Sed videamus, ſi placet, an Catholicæ Eccleſiæ ſtatus tranquillior fuerit ſub Regibus Galliarum Sæculi decimi ſexti?

M. Quid in animos non poſſit conciliatricula novitas, & quàm parùm tuta ſit Reſpublica, ubi periclitantur Sacra; Heu nimiùm! decimo ſex-

ſexto Sæculo experta eſt Gallia, luctuoſiſſimis diſcordiarum fluctibus miſerrimè jactata, dùm in hoc florentiſſimo Regno peſtifera Calviniſtarum Hæreſis, Sacerdotum exuviis, populorum ſanguine, Provinciarum cladibus, & exitio ſatiata impunè graſſaretur. Involaverat exitialis illa Hæreſis in Scholas, in Aulam Regiam, in Forum, inter purpuratos Judices vitæ ac necis arbitra conſidebat, irrepſerat ad honores, primoſque Regni gradus obtinebat, ſuas habebat Arces, ſua templa, eòque ſenſim provecta eſt, ut Galliam, tùm temporis vidiſſes triſtiſſimo Hæreſis incendio deflagrantem, nutantia Regum ſolia, labantem populorum fidem, ſciſſam ubique concordiam, & pacem, ac tandem nefarios Cives, hac peſte infectos, à templorum ruinis, ad Urbium, & Provinciarum direptiones; à contemptu Sacrorum, & Cæremoniarum, ad legum everſionem; à Divinę Auctoritatis neglectu, ad Regię poteſtatis odium, indicto Bello progredientes, & omnia ferro flammâque devaſtantes. Tot graviſſima mala, quibus Sæculo decimo ſexto vexata fuit, & tantùm non oppreſſa Gallia, ut tibi ob oculos ponam, ſeriem Chriſtianiſſimorum hujus Sæculi Regum, hìc attexam, eorumque Geſta breviter deſcribam.

Ludovico XII. Galliarum Regi, de quo ſatis egimus in Colloquio primo in Hiſtoriam Sæculi XV. defuncto abſque maſcula prole Kalendis Januarii anni MDXV. ætatis ſuæ LIV. Regni XVII. agnationis jure ſucceſſit *Franciſcus* Dux Valeſiorum, & Ingoliſmenſium Comes. Hic eſt ille *Franciſcus*, hujus nominis I. Galliarum Rex, qui in petitione Imperii æmulus fuit *Caroli V.*, & cum ipſo

ipſo perpetua habuit bella, quæ Galliarum Regnó fuerunt admodùm funeſta, inter quæ potiſſimùm cenſeri debet acerrima illa Ticinenſis, ſeù Papienſis pugna, quæ contigit die XXIV. menſis Februarii anni MDXXV. in qua octo Gallorum millia, aut ferro, aut in Ticino fluvio periere, & ipſe Rex *Franciſcus I.* dùm intrepidè, ubi Mars atrociſſimus erat, extremo vitæ diſcrimine certamen ſuſtineret, captus eſt, & Madritum captivus abductus. Madriti itaque in cuſtodia detento *Franciſco I.* Galliarum Regi pacis, ac libertatis duras conditiones *Carolus V.* propoſuit, quarum prima, & præcipua fuit, ut Burgundiæ Ducatum cum multis ejus appendicibus ei traderet omni ſupremo jure poſſidendum. Altera conditio, vt omnibus Regni Neapolitani, Principatus Mediolanenſis, Genuæ, Aſtæ, quibuſcumque juribus, necnon Flandriæ, & Arteſiæ Dominio cederet, atque Urbes, quas in eis poſſidebat, reſtitueret. Tertia conditio, ut Eleonoram *Caroli V.* Cæſaris Sororem, *Emmanuelis* Luſitaniæ Regis Viduam, duceret uxorem. Quarta conditio, vt *Carolo Borbonio*, qui, vt jam obſervavimus, Galliæ, patriæ ſuæ, & Regis Chriſtianiſſimi proditor erat, ablatas omnes ditiones, & opes reſtitueret. Poſtrema conditio, ut duos filios ſuos natu majores obſides datæ fidei traderet. His oblatis conditionibus Rex *Franciſcus I.* libertatis cupidus, fidem obſtrinxit. Sed libertati reſtitutus, promiſſis non ſtetit, cauſatus ejuſmodi conditionum aſperitatem, duritiem, & iniquitatem, moxque fœdus cum *Clemente VII.* Pontifice Maximo, Venetiſque contrà Imperatorem percuſſit. Quod ægerrimè ferens *Carolus* Imperator,

tor, Italiam ingreſſus, *Caroli Borbonii* ductu, Romam, ut ſuperiùs diximus, obſedit, cepit, incendit, turpiùs profectò, quàm Principem Chriſtianum decuiſſet. Pacem cum Summo Pontifice, & Rege Chriſtianiſſimo *Franciſco I.* iniit *Carolus V.* Imperator anno MDXXIX. cujus conditiones apud *Guicciardinum* libro XIX. legere eſt. Sed hæc pax non fuit diuturna ob implacabiles utriuſque Principis ſimultates, quæ indentidèm in bella erumpentes, Galliarum Regnum in magnas coegerunt anguſtias,& graviſſima Eccleſiæ damna intulerunt, quæ tamen *Franciſcus Primus* reſarcire pro viribus ſtuduit, Fidem Catholicam in ſuo Regno contra Hæreticos Calviniſtas ardentiſſimo ſtudio propugnando, ſive ſolemnes ſupplicationes decernendo, quibus ipſe cum Principibus, Clero, plebeque universâ aderat, ut læſæ ſacrilegis Hæreticorum in Sacroſanctam Euchariſtiam ſparſis libellis Chriſti Domini Majeſtati fieret ſatis; ſivè convictos Hæreticos extremo ſupplicio damnando; ſive ſeveriſſimum Edictum contrà Hæreſeos Authores, ac diſſeminatores datum apud Fontemblaudi Kalendis Junii anni MDXL. promulgando; ſivè denique, dùm *Henrico VIII.* Angliæ Regi, ob ſchiſma ab ipſo conflatum, excommunicatione jure merito à Sede Apoſtolica perculſo ſuppetias ferre conſtantiſſimè renuit. Cum *Leone* X. Pontifice Maximo congreſſus eſt *Franciſcus I.* Bononiæ anno MDXV. in quo congreſſu Pontificem inter ac Regem Pacta illa, in Regno Galliæ obſervanda, inita ſunt, quæ vulgò *Concordata* vocantur, & abolita eſt tandem *Pragmatica ſanctio*, ut fuſiùs oſtendemus in Colloquio ſexto agendo de Diſciplina

Eccleſiaſtica Sæculi decimi ſexti. Non ſolùm Juſtitiæ ſeverus exactor fuit *Franciſcus I.* Galliarum Rex, ſed etiam adeò litterarum, bonarumque Artium amans, ut inſignem Bibliothecam, conquiſitis undiq; optimis libris locupletatam in Regiis *Fontisblaudi* ædibus inſtruxerit, ac perdoctis Profeſſoribus, quos accivit, ampliſſima aſſignaverit ſtipendia, ut eorum ope, profligatâ barbarie, Artes, ac ſcientiæ in Galliis refloreſcere poſſent. Hinc illuſtri cognomento *litterarum parens, & munificentiſſimus litteratorum Mæcenas*, paſſim appellatus eſt. Sui erga Ordinem FF. Prædicatorum ſingularis affectus egregia documenta dedit, ſivè dùm *Guillelmum Parvum* Confeſſarium, & Concionatorem ſuum, ejuſdem Ordinis Theologum Pariſienſem, Trecenſem primum, deindè Silvanectenſem Epiſcopum, Filiis ſuis Præceptorem dedit; ſivè etiàm, dùm Comitia Ordinis Fratrum Prædicatorum Lugduni anno MDXXXIV. habita humaniſſimus Rex dignatus eſt ſuâ præſentiâ, & cum tribus Cardinalibus aſſiduus concertationibus Scholaſticis interfuit auditor; aſſedit menſæ communi, & tandem comprobatâ diſputationibus eruditione, ſanctionibus, ſapientiâ, & pietate, amplitudine Religioſorum ex omnibus Orbis partibus aduentu, illuſtriſſimo teſtimonio Familiam Dominicanam ornavit dicens: *Fratrum Prędicatorum Ordinem non tantùm Eccleſiæ Catholicæ, ſed etiam ſui Galliarum Regni invictum eſſe propugnaculum.* Obiit *Franciſcus I.* omnibus Eccleſiæ Sacramentis munitus anno MDXLIII. ætatis LIII. Regni XXXIII. de cujus Geſtis ſi plura noſſe cupias, legeſis ejus Hiſtoriam paucis ab hinc annis con-

concinnatam, ac in lucem editam à Clariſſimo *Varillaſſio*, Gallo Hiſtoriographo. Poſt obitum *Franciſci Primi* regnavit in Galliis ejus filius, *Henricus* hujus nominis *II.*

D. Fuitne *Henricus II.* Galliarum Rex in Bello felicior Patre ſuo *Franciſco I.* in quo ſanè Regiarum dotum nihil deſiderabatur præter felicitatem virtuti, ac fortitudini parem?

M. *Henricus II.* in Bellis, quæ cum *Carolo V.* Imperatore, & *Philippo II.* Hiſpaniarum Rege geſſit, *Franciſco I.* Patre ſuo multò felicior fuit. Sed antequàm hæc bella aggrederetur *Henricus* Franciæ Rex, magnitudine animi, & rei militaris peritiâ inſignis, Regni ſui adminiſtrationem à Religione orſus eſt, probè ſciens Rempublicam rectè conſtitui haud poſſe, nec diu florere, niſi Religio à perverſis, & ſeditioſis Hæreticorum ſtudiis, & erroribus illibata ſervetur. Hinc Hæreticos Lutheranos, qui in Galliarum Regno occultè graſſabantur, ſeveriſſimis Edictis coercuit, multoſque ex illa ſecta captos igne ardere juſſit. Mox Calvinianos Hæreticos, qui Gallias peſtilenti Hæreſi infeſtabant, ut omninò profligaret, Domos, in quibus prædicti Hæretici in toto Regno conventicula habere ſolebant, ſolo æquari juſſit; Viros nobiles, cæteroſque ſummâ juriſdictione pollentes, ſuâ juriſdictione privari, Regios Magiſtratus officiis ſuis abdicari, ſi in puniendis horumce Conventiculorum authoribus negligentiores eſſent. Alias contra hujuſmodi Hæreticos leges tulit ſapientiſſimus ille Rex, quibus nihil intentatum reliquit, ut naſcentem illam Calvinianam Hæreſim in cunis præfocaret, eamque peſtem pro-

 cul

cul è Regni ſui finibus eliminaret. At, dùm totus in Calvinianæ Hęreſeos extirpationem incumberet *Henricus* Rex, coactus eſt bellum ſuſcipere adversùs *Carolum V.* Imperatorem, & *Philippum II.* Hiſpaniarum Regem. Miſſo itaque in Lotharingiam exercitu, Duce *Mommorantio* Magiſtro Equitum, Diviodurum Mediomatricorum, quos nunc Metenſes vocamus, Tullum, & Virdunum Regno Galliarum adjecit. Paulò poſt *Carolus V.* centum armatorum millibus Diviodurum Mediomatricorum obſedit, ſed *Franciſco Guiſio* ſtrenuè propugnante, potiundi deſperatione obſidionem ſolvit *Carolus V.* Res non minùs ſegniter contrà *Philippum II.* Hiſpaniarum Regem in Belgio, & in Italia geſſit *Henricus II.* Galliæ Rex. Plures Civitates in Belgio partim expugnavit, partim deditione accepit. Exercitum in Campaniam, Neapolitanumque Regnum immiſit, Duce *Franciſco Guiſio* anno MDLVII. quo quidem anno Galli in Belgio ab Hiſpanorum exercitu, cui præfectus erat *Emmanuel Philibertus*, Dux Sabaudiæ, grauiſſimam ad Sancti *Quintini* Oppidum in Veromanduis die x. menſis Auguſti cladem acceperunt, quæ *Sanquitiana*, aut *Sanlaurentiana*, à die quâ contigit, dicta eſt, in qua plures proceres, ac nobiles cæſi, aut capti ſunt. Sed eâ victoriâ uti neſcierunt Hiſpani. *Henricus* quippè Galliæ Rex, ex hac clade factus ſapientior, ex Italia accerſiit *Franciſcum Guiſium*, qui *Caleſium*, Arcem munitiſſimam, quæ jam ab annis ducentis & decem Anglicum ferebat jugum, intrà ſeptem dies ad deditionem redegit, Angliſque eripuit. *Thermeus* etiam Mareſchallus *Gravelingam*, *Burgam*, *Dunkerkum*, aliaſ-

aliaſque Belgii Civitates cepit, ſicque penitùs abolita eſt illius *Sanquitianæ*, ſeu *Sanlaurentianæ*, Gallorum cladis recordatio. His alternantis fortunæ caſibus permoti Galliæ, & Hiſpaniæ Reges pacem nuptiali adſtrictam fœdere injerunt anno MDLIX. datâ *Philippo II.* Hiſpaniarum Regi in conjugium *Elizabetha*, filiâ *Henrici II.* Galliarum Regis. Pariſiis nuptiæ celebratæ fuerunt ludicris Equitum certaminibus, & haſtiludiis, in quibus cùm ipſe *Henricus* Rex decertare voluiſſet, lethale vulnus in capite accepit, obiitque die x. Julii anni MDLIX. ætatis XLII. Regni XIII. Adeò fluxa, lubrica, & inſtabilis eſt rerum humanarum conditio, ut hanc lætitiam, cùm maximè geſtiret, exceperit luctus, tamque juſtam gratulationem, dum ferveret, funeſtaverit optimi Regis interitus, ſimulque perculſi totius Galliarum Regni ægritudo, luctus, conſternatio, ſquallor interceſſerit, ſolis Hæreticis, Religionis ac patriæ juratis hoſtibus, ingenti exultatione bacchantibus.

D. Eccur, quæſo, mortuo *Henrico II.* tanta conſternatio univerſum Galliæ Regnum occupavit?

M. Jure optimo Galli graviſſimis, ac veriſſimis lachrymis mortuum Regem *Henricum II.* luxerunt, quia, eo moriente, unà cum illo extincta eſt omnis felicitas Regni Galliæ, domeſticis malis continuò irrumpentibus, quæ florentiſſimum illud Regnum ad ultimum ferè exterminium adduxiſſent, niſi Deus ab irreparabili caſu illud præſervaſſet. At enim, mortuo *Henrico II.* ſucceſſit in Regno Galliæ filius ejus *Franciſcus* hujus nominis

 II. an-

II. annum agens ætatis ſuæ decimum ſeptimum, cujus ætas juvenilis, & inexperta locum dedit Calvinianæ Hæreſi, armis & facibus inſtructæ, caput efferendi, & funeſtis cladibus totum Galliæ Regnum cruentandi. Tentaverat quidem Rex *Franciſcus II.* ſub initium Regni ſui Hæreticorum Calvinianorum frangere audaciam, ſive negotiorum Regni adminiſtrationi præficiendo *Guiſios* fratres Lotharingios, Ducem, & Cardinalem, Catholicæ Fidei acerrimos defenſores, & avunculos Reginæ Conjugis *Mariæ Stuartiæ*; ſivè etiam renovando lata jam ſub defuncto patre ſuo *Henrico II.* in Hæreticos Edicta, & nova promulgando; ſive denique novam inſtituendo Claſſim, ſeu Cameram, quę in quolibet Regni Senatu tantummodò de criminibus ad Religionem pertinentibus cognoſceret: *Cameras Ardentes* appellarunt, quòd ad rogum paſſim damnarentur, qui Calvinianæ ſuperſtitionis convicti eſſent, & in nocturnis conventiculis deprehenſi. Verùm, hæc omnia Hæreticos in officium reducere minimè potuerunt, animos eis præſertim faciente *Ludovico Borbonio Condæo*, Regii ſanguinis Principe, qui hac peſte infectus, ut ſuam, ſpecioſo Religionis obtentu, poteſtatem augeret, Caput illorum ſe conſtituerat, æmulatione quoque incitatus adverſus *Guiſios*, quos Catholici, ut avitæ Fidei vindices ſuſpiciebant ac venerabantur. Hæretici itaque audaciores facti, non ſolùm libros ſeditioſos adversùs *Guiſios*, quos ſuis ſuperſtitionibus contrarios vatiniano odio proſequebantur, vulgarunt ac diſſeminarunt, ſęd etiam in apertam conjurationem adversùs Regem *Franciſcum II.* eruperunt, eumquę

que Ambaſiâ, ubi tunc erat, clam diſpoſitis viris armatis, conati ſunt abducere, eam in ſpem erecti, fore ut capto ſemel Rege adoleſcente, Regnum pro arbitrio ejus nomine adminiſtrarent. At, detectâ per certos indices conjuratione, rebelles cum magna eorum clade diſſipati ſunt, & *Franciſcum Guiſium*, ob rem optimè geſtam, Senatus Pariſienſis titulo *Patriæ Conſervatoris* cohoneſtavit. Animos tamen non deſponderunt feroces Hæretici, ſed potiùs in rabiem acti multas Urbes occupare tentarunt, & cuncta ſeditionibus, cœdibus, rapinis, ſacrilegiis compleverunt. Quibus malis Rex, ut præſentiſſimum adhiberet remedium, Comitia Meldis indicta tranſtulit Aureliam, ut Cives ad res novas propenſos in officio contineret. In his Comitiis, ſeu, ut loquuntur Galli, in hoc trium Ordinum Conventu, captus eſt Princeps *Condæus*, cuſtodiæ traditus, & læſæ Majeſtatis reus convictus, latâ à judicibus ſententiâ morti addictus fuit; procraſtinatum tamen eſt ejus ſupplicium ob morbum Regis *Franciſci*, qui obiit ex apoſtemate in aure ſiniſtrâ enato, Eccleſiæ Sacramentis religiosè perceptis, Nonis Octobris anni MDLX. ætatis ſuæ duodevigeſimo, nullâ relictâ prole.

D. Quis ad Galliarum Regnum adminiſtrandum ſuffectus eſt in locum *Franciſci II.* qui, ut mox obſervaſti, è vivis exceſſit nullâ relictâ prole?

M. Defuncto *Franciſco II.* ſucceſſit in Regnum Galliæ ejus frater *Carolus*, hujus nominis *IX.* annum agens ætatis decimum, qui adminiſtrationis Regni per ætatem cùm adhuc incapax eſſet,

Catharina Medicæa Regina, ejus mater, fœmina ſolers, & imperandi cupidine flagrans, optatam gubernandi Regni procurationem mille adhibitis artibus obtinuit, & ut Sectæ Calvinianæ Principes ſibi arctiùs devinciret, his plus æquo favit, & Religionis Catholicę negotiis haùd parum nocuit. Ea quippè ambitioſa fœmina, cui retinendæ ſupremæ auctoritatis ſtudium Religione ipsâ antiquius erat, non ſolùm in Regni Comitiis, apud Aureliam habitis, Principem *Condæum*, ſeditionis facem, & Calvinianæ factionis Anteſignanum, abſolvit, ſed etiam Calviniſtarum precibus annuens Edictum Regium publicavit, quo Provinciarum Præfectis jubebat, ut Calviniſtæ, qui Religionis causâ in carcere detinebantur, libertate donarentur; Hi verò, qui in exilium erant ablegati, revocarentur, hiſque licitum eſſet cum Catholicis ſine offenſione vivere. Ingentes animos ex eo præpoſtero Edicto ſumpſerunt Calviniani, ac Principum freti patrocinio, & hujus ambitioſæ Reginæ Matris elati favore, Eccleſias Catholicorum occuparunt, Altaria everterunt, Sacras Imagines confregerunt, Sacerdotes trucidarunt, Sacrilegiis ac cœdibus omnia fœdarunt, nec jam clandeſtina, & nocturna conventicula habere contenti, publicos Conventus egerunt, in quibus novum Evangelium prædicare, Cœnam ſuam celebrare, & in Eccleſiæ Romanæ Dogmata impunè dabacchari cæperunt, ac tandem Claſſicum canentes, bellis civilibus totum Galliarum Regnum aperto marte infeſtarunt. Numeroſos ſiquidem exercitus Hæretici Calviniſtæ eduxerunt, adjunctis Germanorum Proteſtantium, ſeu Hæreticorum Lutheranorum

norum auxiliis, & quatuor potiſſimùm generalibus prælijs contra Catholicum *Caroli IX.* Galliarum Regis exercitum magnis animis pugnarunt, in quibus tamen Deus victoriam Catholicis indulſit, nec tamen domiti ſunt rebelles. Primum Prælium datum eſt apud *Drocas*, indèque dictum *Droceuſe*, anno MDLXII., & in eo duo primarii partium Duces capti ſunt. Ex parte quidem Hæreticorum captus eſt Princeps *Condæus* à *Franciſco Guiſio* Catholicorum Duce. Ex Catholicorum verò parte *Annas Mommorantius* captus in Hæreticorum poteſtatem venit. Alterum Prælium dicitur *Sandionyſianum*, quòd propè oppidum *S.Dionyſii*, duabus à Lutetia Pariſiorum leucis diſtans, commiſſum ſit anno MDLXVII. in quo *Mommorantius* Dux, & Franciæ Conneſtabilis, æternâ memoriâ dignus Heros, acceptis ſex vulneribus, glorioſè pro Religionis, & patriæ defenſione occubuit. Cæſis tamen Calviniſtis, aut in fugam actis, victoria penès Catholicos ſtetit. Tertium Prælium ad Jarnacum in Santonibus editum eſt, indèque dictum prælium Jarnacenſe, in quo Catholici, Duce *Henrico* Andegavenſium Principe, & fratre *Caroli* Galliarum Regis, plenâ victoriâ potiti ſunt, & Princeps *Condæus*, perduellium Calviniſtarum Dux, victus mortem oppetiit anno MDLXIX. Eodem anno ultimum prælium conſertum eſt ad Moncontorium in Pictonibus, Duce eodem *Henrico* Andegavenſium Principe, in quo Calviniſtæ ad internecionem cæſi, duodeviginti ſuorum millia perdidere, & victus omninò *Colinius Thalaſſiarchus*, cui Hæretici Calviniſtæ, poſt mortem Principis *Condæi*, ſummam rerum contulerant. Hic

Co-

Colinius fratrem habuit *Andelotum*, ejuſdem Calvinianæ ſuperſtitionis fautorem præcipuum, & Sacerdotum hoſtem adeò infenſum, ut ex eorum auribus torquem collo appenſum geſtaret, eique ludus eſſet Sanctorum reliquias flammis addicere, templa inflammare, Eccleſias ſpoliare, & alia id genus ſacrilegia perpetrare. His quatuor præliis victi quidem, ac debellati fuerunt Hæretici Calviniſtæ, ſed nec ad gremium Catholicæ Eccleſiæ, nec ad obedientiam Galliarum Regis redire voluerunt. Quapropter, ad eos ſæpiùs tumultuantes ac nova molientes penitùs exterminandos viſum eſt extremum quidem, & paulò durius, ſed eâ ætate maximè neceſſarium, adhibendum eſſe cauterium. Anno igitur MDLXXII. Poſtquam Pariſiis nuptiæ Henrici Regis Navarræ cum *Margarita* Sorore *Caroli IX.* Galliarum Regis fuiſſent celebratæ, inchoata eſt Calviniſtarum Cædes, dicta *Matutinæ Pariſienſes*, quòd ſummo manè cœpta ſit, vel cædes *San-Bartholomæa*, quia contigit die *S. Bartholomæo* Apoſtolo ſacrâ. Primus cæſus eſt *Colinius Archìtalaſſus*, tractus à pueris per plateas, & in Sequanam fluvium projectus. Eamdem ſortem nacti ſunt *Rupiſulcadius*, *Lavardinus*, aliique Duces, & Viri fortes, præcipua ſectæ Calvinianæ præſidia, necnon innumeri Calviniſtæ, qui in ea ſtrage perempti ſunt. Nec ſolùm Pariſiis, ſed & in cæteris totius Galliarum Urbibus Catholicis in Hæreticos Calviniſtas ſævitum eſt, exceptâ tamen Civitate Lexovienſi in Normannia, cujus Epiſcopus *Joannes Hennuyerius*, Ordinis FF. Prædicatorum, & *Henrico II.* olim Galliarum Regi à Confeſſionibus, ab Urbis Præfecto obtinuit,

tinuit, ut Mandati Regii ſuſpenderetur executio, ſicque eximiâ charitate, ac clementiâ Calviniſtarum promovit animos, ut quotquot Lexovii degebant, in ſinum Eccleſiæ redierint, ſicut referunt *Sammarthani* fratres Tomo II. *Galliæ Chriſtianæ*, in Lexovienſibus Epiſcopis. Eâ ſtrage *San-Bartholomæa* exacerbati Calviniſtæ, nova Bella meditabantur, dum *Henricus* Dux Andegavenſium, & *Caroli IX.* Galliarum Regis frater, Rupellam, in Santonibus prævalidam Arcem, quæ à Calviniſtis occupata fuerat, cum exercitu regio obſedit. Sed cùm ſub idem tempus *Henricus* Polonorum Principum ſuffragiis ad illius gentis Regnum expetitus eſſet, ab Urbe diſceſſit, ejuſque obſidionem ſolvit. Quò factum eſt, ut Rex *Carolus IX.* cùm non poſſet Hæreſis fundamenta deſtruere, hos funeſtæ arboris ramos amputare, ſcelerati illius monſtri tot annorum diuturnitate corroborati, tot redivivi cladibus, tot ſuperbi exitiis, tot locis diffuſi debilitare vires, volens nolens, pacem injerit cum Calviniſtis, Arces, & oppida *Rupellam*, *Montalbanum*, *Nemauſum* conceſſerit, undè poſteà Calviniana factio potentiæ Regum inſultans, ſua jura, terroremque in vicinas latè oras circumferre non deſtitit. Obiit *Carolus IX.* Galliarum Rex in Pentecoſtes Feſto, qui incidit in diem XXX. menſis Maji anni MDLXXIV. ætatis XXV. Regni XIV. Geſta *Caroli IX.*, & Hiſtoriam Bellorum Civilium, quibus, eo Regnante, conflagravit Gallia, accuratè inter alios Scriptores concinnavit *Varillaſius* Scriptor elegans, ac ſincerus, totique Orbi litterario notiſſimus.

D. O funeſtiſſima tempora! in quibus Gallia

liarum Regnum, olim opibus abundans, ditione auguſtum, ac pacis munere fortunatum, tum, Calvinianâ Factione tumultus & perpetuas tempeſtates concitante, in ſe ipſum conjuratum pugnabat, ſuis conſumptum opibus, ſuis fractum viribus, quod alienis ſemper fuerat invictum. At, dùm video obfirmatiſſimos in errore Hæreticorum animos, factiones, audacias, ſeditiones, bella, & reliqua, quæ novitas omnis parturit, dùm eorum conventus, fœdera, conſpirationes, partium ſtudia fervere audio, vehementèr timeo, ne ſub *Caroli IX.* Galliarum Regis ſucceſſoribus, gliſcente Calvinianâ Hæreſi, graviores tumultus ac procellas Gallia paſſa ſit. Error quippè, ut experientiâ notum eſt, qui ſtatim non opprimitur, ſenſim ſine ſenſu ſerpit incrementis propè fallentibus, ſe longè latèque diffundit, novos ritus, reſciſſis antiquis, novas cæremonias, novas leges, novam Religionis formam introducit, uno verbo, novum populum facit, qui acerrimis & ardentiſſimis ſtudiis pro errore certat, & civilibus bellis Regnorum, ac Rerumpublicarum pacem perturbat. Nulla quippè Regni, aut Reipublicæ pax, tranquillitaſve ſperanda eſt, ubi Religionis divortia vigent. Omnia igitur mala, quæ ſub *Caroli IX.* ſucceſſoribus intulit Galliarum Regno Calviniana Factio, percenſe, quò plenam Status Eccleſiæ ſub Galliarum Regibus decimi ſexti Sæculi notitiam adipiſci poſſim.

M. Mortuo *Carolo IX.* Galliarum Rege, *Henricus*, ejus frater, qui jam Poloniæ Rex fuerat inauguratus, ſtatim, relictâ Poloniâ, in Gallias ad Regnum capeſſendum feſtinavit, dictuſque eſt

eſt *Henricus III.* Eo regnante fœda fuit Eccleſiæ Gallicanæ facies, & Regnum periclitari viſum eſt, teterrimæ factionis, conjurationiſque furore laceratum. Beneficia impunè vendebantur, viginti octo Archiepiſcopatus, & Epiſcopatus Præſulibus deſtituti erant, Cœnobia innumera ſine Abbatibus, ſine divino cultu, à prophanis hominibus tenebantur, qui, ut luxui & libidini affatim indulgerent, eorum bona abliguriebant, decoquebant, dilapidabant. Præter hanc infamem corruptelam, *Henricus III.* Francorum Rex neceſſitate adactus belli conſopiendi, quod *Franciſcus Alenconius* Dux, Regis frater, *Henricus Borbonius,* Rex Navarræ, & *Henricus Condæus* Princeps, fœderati cum Calviniſtis Galliæ, & Proteſtantibus Germaniæ, intulerant Franciæ Regno, Edictum promulgavit in favorem ſeditioſorum & Hæreticorum Calviniſtarum, Catholicis odioſum, & Eccleſiæ omninò injurium, in quo Hæreticis in omnibus Galliarum locis permittebantur Conventus, publica eorum Religionis exercitia, facultas celebrandi ſuæ Sectæ Synodos Nationales ſeu Provinciales, & ad honores, Magiſtratus, & publica munia Hæretici admittebantur non ſecùs ac Catholici; Sacerdotum & Monachorum Apoſtatarum conjugia jam contracta recipiebantur, & liberi ex iis ſuſcepti cenſebantur legitimi, octo Urbes in diverſis Regni Provinciis ſecuritatis causâ Calvinianis tradebantur, aliaque ejuſmodi ſexaginta duobus Capitibus comprehenſa hæreticis indulgebantur Eccleſiæ Catholicæ valdè pernicioſa. Extortum iſtud ab *Henrico III.* Francorum Rege in gratiam Hæreticorum Edictum in cauſa

fuit,

fuit, cur Principes Catholici Galliarum Regni fœdus inter ſe inierint ad impediendum, ne quis Hæreticus Princeps regii ſanguinis *Henrico III.* in Regnum ſuccederet, neve ullum permitteretur Calvinianæ Sectæ exercitium publicum, quod fœdus juramento ſancitum *Ligam* appellarunt. Admonitus Rex *Henricus III.* conjurationum, quas plerique in ipſum moliebantur, ut ſibi caveret à Pariſienſibus, qui *Henricum Guiſium*, inter fœderatos Principes Catholicos præcipuum Ducem, impensè colebant, eumque poſt mortem *Henrici III.* Regno Galliæ deſtinabant, milites pro ſui tutela Pariſios advocavit, atque per diverſas Urbis ſtationes diſperſit. Quâ de re commoti Pariſienſes, mox eorum commotio in ſeditionem, ſeditio in apertam defectionem erupit, quam non parum auxit *Guiſii* Ducis, contra Regis prohibitionem, Lutetiam adventus, quem exultans populus magnis acclamationibus, & feſtivis gratulationibus excepit. Rex metu conſternatus, ut vitæ ſuæ ſecuritati conſuleret, fugam ſecretò arripuit, & Carnutum acceſſit, cùmque nullam rebus ſuis lucem affulgere videret, indixit anno MDLXXXVIII. Comitia Bleſenſia, in quibus conſilium cepit plenum deſperationis. Ducem ſiquidem *Henricum Guiſium*, ejuſque fratrem Cardinalem *Ludovicum*, privatim ad ſe quaſi ad conſultationem evocatos per ſuos ſatellites confodi juſſit, eâ ſpe ductus, fore ut, ſublatis *Guiſiis*, abſolutiùs regnaret. Sed eum fefellit eventus. Provinciæ quippè Regni ægrè admodum ferentes mortem *Guiſiorum*, quos, tanquam Fidei Catholicæ invictos aſſertores, venerabantur, rebellionis vexilla

xilla ubique erexerunt,ſibique *Carolum Meduanum*, occiſorum Guiſiorum fratrem, ſummum Belli Ducem præfecerunt. *Sixtus V.* Pontifex Maximus, ob interemptum Cardinalem *Guiſium*, in ipſum Regem anathema vibravit. Ad has anguſtias redactus Rex *Henricus III.* cùm Lutetiam oppugnaturus, ad Sancti *Clodoaldi* Municipium ſtativa poſuiſſet, immani parricidio Kalendis Auguſti anni MDLXXXIX. trucidatus eſt, non à Monacho, ſicut multi, mendaci famâ, & falſo rumore deluſi, perperàm ſcripſerunt, ſed vel ab Hæretico Calviniſta, vel, ut probabiliùs cenſent alii, ab uno ex Guiſiana confœderatione, quam *Ligam* vocabant, perditionis filio, qui, ut faciliorem aditum ad Regem nanciſci poſſet, ſumptâ Religiosâ veſte, & ſub ea, inſtar lupi ſub pelle ovina, latens, ad Regem admiſſus, cultrum venenatum in ejus ventrem infixit, ex quo vulnere ſequenti die è vita migravit *Henricus III.* Rex ſanè meliori ſorte dignus, utpotè qui Religionis Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ publicam profeſſionem ſtudiumque ſemper præſetulit, ac ſervavit, ſeque Hæreſis & Hæreticorum hoſtem ac perſecutorem acerrimum præbuit, quamvis, ut jam obſervavimus, temporum calamitate & rerum neceſſitate compulſus, aliquot Edicta in gratiam Calvinianæ Factionis conceſſerit, ne Catholica Religio, & Regia authoritas ab illa ſacrilega factione in utramque armatâ penitùs opprimeretur. Pietatis, quam in animo fovebat, nonnulla identidèm indicia dedit *Henricus III.* ſivè cùm Ordinem *Sancti Spiritus* fundavit, ſivè cùm Pœnitentium ſodalitia inſtituit,

iiſque

iiſque inſcribi voluit; ſivè cùm ipſe, dimiſsâ Regiâ Majeſtate, in ſupplicationibus Pœnitentis habitu proceſſit, contemptui ac ludibrio Politicorum ſe exponens; ſivè denique dum moriturus propediè̀m, ſumptis cum magnâ pietatis, contritionis & humilitatis ſignificatione Sacramentis, atque omnibus ſuis inimicis veniâ conceſsâ, ex Regno, quod perpetuis calamitatibus fuerat expertus infeſtum, ad beatius Regnum, ut par eſt credere, tranſiit. Ejus morte defecit *Valeſiorum* Stirps Regno idonea, Regnique jus in *Borboniorum* familiam, quæ etiamnùm in Galliis feliciter regnat, devolutum eſt.

D. Suppetuntne aliqua momenta, quibus evinci poſſit, eum, qui *Henricum III.* Galliarum Regem trucidavit, non fuiſſe Monachum, ſed Hæreticum Calviniſtam, vel potiùs aliquem ex Guiſiana confœderatione, quam *Ligam*, vocitabant, ſceleſtum ſicarum, qui, ut faciliùs regem adiret, & nefandum illud facinus perpetraret, religioſum habitum ſumpſit, & Monachi profeſſionem ementitus eſt.

M. Multa ad id perſuadendum ſuppetunt momenta, quæ latè referuntur tum ab Authore Libri, cui Titulus eſt: *La Fatalite de Sainct Cloud*, ſeu *Fatum Sancti Clodoaldi*, Gallico Idiomate anno MDCLXXII. editi; tum etiam à *Varillaſio*, nuperrimo quidem, ſed clariſſimo Regum Franciæ Hiſtoriogropho, in Hiſtoria *Henrici III.* Galliarum Regis, quorum præcipua dumtaxat, brevitatis ergò, hìc delibabo. In primis, certiſſimè conſtat ex Annalibus & Hiſtoriis Gallorum, tantum his funeſtis, miſeriſque temporibus exarſiſſe in *Henri-*

cum

cum III. Regem factionis conjurationiſque Guiſianæ furorem, ut non ſemel perduelles fœderati ei mortem inferre tentaverint, & plerique ex illis in ſacris Suggeſtis, in Pœnitentiæ tribunalibus, in Doctorum celeberrimis Collegiis, adversùs Regem, ceù Tyrannum, hypocritam, & perfidum publicæ fidei, libertatiſque Comitiorum violatorem, concionibus, conſiliis, ſcriptis, reſponſis, decretis populum animarint, & ad defectionem ſollicitaverint, palàm aſſerentes non eſſe ſervandam fidem *Henrico* Regi datam, ejus Sacramento populos exſolutos, fas eſſe contra eum armari plebem, & non ampliùs pro Rege ſolitas in Sacris Myſteriis preces eſſe fundendas. Profectò ex illo perduellium fœderatorum furore, facili negotio quiſque judicare poteſt, ſceleſtum illum ſicarium, qui *Henricum III.* trucidavit, ex eorum grege ac ſocietate fuiſſe. At inquies, ſicarius ille Regicida Dominicanam veſtem geſtabat. Id certè non inficias eo, ſed quo pacto id acciderit, diſce nunc. *Achilles Harlæus*, ſupremus Senatus Pariſienſis Princeps, qui in Regis *Henrici III.* fide & obſequio conſtans, è Senatu in carcerem ad Arcem Baſtiliæ à factioſis fuerat abreptus, miſerat *Jacobum Clementem*, Religioſum Dominicanum Sacerdotem, cum litteris & ſecretis mandatis maximi momenti, quæ Regi relaturus eſſet. Hic ſub Veſperam ad Sanctum *Clodoaldum*, ubi tunc Rex erat, acceſſit, & in ædibus *Jacobi Gueslæi*, Generalis in Regio Senatu Procuratoris, receptus, nocte ſequenti occiſus eſt à perduelli fœderato, qui opportunam occidendi Regem occaſionem nactus, habitum Dominicanum induit, & unà cum litte-

ris *Harlæi* perrexit ad Regem, quas cùm attentiùs legeret Rex, ab eo perfido & iniquiſsimo ſicario lethale vulnus in imo ventre accepit. Id autem ne gratis à me dictum putes, audi, ſi placet, rationes, quæ æquum rerum æſtimatorem convincere debent. In primis, teſtantur omnes ad unum, Hiſtorici Galli, ſicarium, à quo occiſus eſt Rex *Henricus III.* ſtatim ac Regem percuſsiſſet, non ſolùm à *Gueslæo*, Generali in Regio Senatu Pariſienſi Procuratore, ſed etiam ab Aulicis, qui tunc adſtabant, multis vulneribus confoſſum, & interfectum fuiſſe. Hæc autẽ violenta ac repentina mors haud obſcurè probat, non ſolùm hunc ſicarium, ſed etiam illos à quibus occiſus eſt, fuiſſe perduelles fœderatos, & Guiſianæ factioni addictiſsimos, qui malè ſibi conſcii cùm juſtè pertimeſcerent, ne ille ſicarius, ſi vivus poſt patratum execrandum illud facinus ſervatus eſſet, totum iſtud myſterium iniquitatis detexiſſet, & conſcios hujus culeo digni ſceleris, quos inter ipſimet cenſebantur, propalaret, ut vitæ ſuæ & honori conſulerent, ei mortem accelerarunt. Alioquin, nemo non videt, hujus ſicarii vitam protrahi debuiſſe, donec interrogatus cauſam & nefandi illius criminis conſcios declaraſſet. Præterquàmquòd, poſt obitum Regis *Henrici III.* jamque occiſo ejus ſicario, reperta ſunt Regis viſcera, quæ in loco ſeorſim fuerant repoſita, gladiis transfixa ac dilaniata non ab aliis ſanè, quàm à perduellibus fœderatis, qui in Aula erant, quique jampridem Vitæ *Henrici III.* inſidias ſtruentes, ejuſque mortem machinantes, in ejus viſcera, etiam poſt mortem, ſummâ immanitate ſævierunt. Sed videamus

mus finem hujus Tragædiæ. Corpus hujus ſicarii, ut narrant iidem Hiſtorici Galli, nudum per feneſtram projectum eſt, ut pateret omnium oculis, & dignoſci poſſet, quis eſſet ille ſicarius. At Perduelles fœderati, qui in Aula erant, tot vulneribus corpus ejus conſultò confoderant, atque deformaverant, ut à nemine dignoſci potuerit. Hoc unum tamen viderunt omnes, nullum Tonſuræ Clericalis, quæ in Viro Religioſo major, quàm in aliis Clericis eſſe ſolet, in capite illius ſicarii Regicidæ apparere veſtigium. quod quidem argumento fuit, hunc ſicarium non fuiſſe Religioſum, ſed perduellem fœderatum, qui, ut mox diximus, *Jacobum Clementem* Dominicanum, miſſum ab *Achille Harlæo*, ſupremo Senatus Pariſienſis Principe, ad Regem, intempeſtâ nocte dormientem occidit, ejuſque religioſam veſtem ſumpſit, quò faciliùs ſub ementita illâ veſte Regi fucum faceret, eumque ſacrilego parricidio necaret. Accedit ad hujus veritatis confirmationem, quòd ille ſicarius exhibuit Regi litteras, quas ad ipſum ſcribebat *Harlæus* (quas litteras de induſtria fictas fuiſſe dici certè non poteſt, cùm nunquàm *Harlæus* adversùs illas reclamaverit, nec à ſe datas fuiſſe unquàm negaverit.) Porrò abhorret ab omni veri ſpecie, *Harlæum*, fidiſſimum Regis *Henrici III.* Miniſtrum, committere voluiſſe perduelli fœderato litteras maximi momenti ad Regem perferendas. Verò igitur quàm ſimillimum eſt, *Harlæum* hujuſmodi litteras ad Regem deferendas tradidiſſe *Jacobo Clementi* Dominicano, quem probè ſciebat ergà Regem eſſe optimè affectum, & capitalem conjurationis Gui-

ſianæ inimicum, ſed hunc Religioſum occiſum eſſe à ſcelerato conſpirationis Guiſianæ fœderato, qui ejus religioſum habitum induit, & litteras ab *Harlæo* ſcriptas detulit ad Regem, quem, dùm illas attentis oculis perlegeret, lethali vulnere ſauciavit. Hinc eſt, quòd poſt mortem *Henrici III.* perduelles conjurationis Guiſianæ fœderati, quamvis de morte Regis ultra modum lætarentur, tripudiarent ac triumpharent, attamen, ne tam flagitioſi, & à Sæculis in Galliis inauditi parricidii authores audirent, ſicut reverà erant, rumorem ubique ſparſerunt, Regem *Henricum III.* à Religioſo Dominicano fuiſſe occiſum, idque ut efficaciùs populo perſuaderent, prædictum Dominicanum ſummis laudibus extulerunt, eumque ut Martyrem non ſolùm verbis, ſed ſcriptis, & imaginibus prædicarunt. Quæ res gravem in Dominicanos, licèt inſontes, tempeſtatem excitavit, præſertim in *Edmundum Burgonium*, tum temporis Conventus ac Collegii Pariſienſis Prædicatorum Priorem, qui tamen, ſicut narrant omnes Hiſtorici Galli, conſtantiſſimè ſemper negavit, ſe neque *Henrici III.* cædis ſuaſorem, neque conſcium fuiſſe, aut de eâ, antequàm patrata fuiſſet, quidquam ſciviſſe: *quin immò*, teſte *Spondano* in Annalibus Eccleſiæ ad annum MDLXXXIX. Num. XVII. *ait, eam ſe ex animo deteſtari & execrari, qui nihilominùs falſis teſtium accuſationibus obrutus, à quatuor equis diſcerptus fuit, in pia ad Deum oratione Vitam finiens.* Hic rumor de cœde Regis *Henrici III.* à Religioſo Dominicano factâ ita increbuit, & prævalente Guiſianâ factione, ſic populorum animos pervaſit, ut deinceps omnes fermè Hiſtorici Galli

Galli falſo illo rumore deluſi, vel politicis adducti rationibus, hoc deteſtabile parricidium Religioſo Dominicano perperàm & inſcitè affinxerint. Longè veriùs ac prudentiùs *Petrus Matthæus,* qui *Henrici IV.* Galliarum Regis, ſucceſſoris *Henrici III.* Hiſtoriographus fuit, deſcribendo *Henrici III.* mortem Tomo I. Hiſtoriæ Franciæ pag. 772. hæc Habet: *juſque à cette heure on n'à ſceu au uray, qui à èté le conſeil, ni l'autheur de la mort d'Henri III.* Quæ verba ſic latinè redduntur: *Quis necis Henrici III. verus ſuaſor, Authorve fuerit, hactenùs incompertum omninò eſt.*

D. Facilè his, quas protuliſti, haùd levibus conjecturis adducor ut credam, cœdis *Henrici III.* Galliarum Regis Authorem fuiſſe non Monachum, ſed perduellem Guiſianæ conjurationis fœderatum. Sed quiſquis ille fuerit, tam grande ſcelus quo nomine appellem? neſcio. Parricidium, an rebellionem, perduellionem, furorem & inſaniam nominabo? leve illud eſt ad tam tetri facinoris atrocitatem exprimendam. An belluinam ſub larva vultus humani immanitatem? ne iſtud quidem ſufficit. An florentiſſimi Galliarum Regni fœdiſſimam maculam, immò exitium, flammam ac perniciem? Quàm poſſum atrocia, ac deteſtanda nomina mente efformavero, vincit omnia horrendi illius Regicidii atrocitas, ac ne cogitatione quidem capi, nedùm oratione ſatis exprimi, explicarique poteſt.

M. Rectè quidem ac catholicè ſentis, optaremque ipſe abominandi illius flagitii horrore perculſus, luctuoſa illa atque calamitoſa tempora altiſſimò præterire ſilentio, ſi liceret. At co-

gunt me Hiſtoriæ leges,alterius perindè execrabilis in Succeſſore *Henrici III.* Galliarum Regis memoriam parricidii refricare. *Henrico III.* Galliarum Regi ſucceſſit *Henricus Borbonius* Navarræorum Rex, inter Francorum Reges dictus *Henricus IV.* &,ob res præclarè geſtas,*Magni* cognomen promeritus. In Francorum Regimen aſſumptus, Sanctiſſimè juravit, ſe Fidem Catholicam in toto Regno ſartam tectam conſervaturum, nihilque contra eam unquàm moliturum. Sed cùm Calvinianam Hæreſim, quâ irretitus erat, necdùm palàm ejuraſſet *Henricus IV.*ejus electio non omnibus placuit. Guiſianæ Factionis fœderati, qui ſibi Ducem elegerant *Carolum Meduanum*; ſeu *Mayenium*, fratrem *Henrici Guiſii*, juſſu *Henrici III.* Galliarum Regis interempti, non ſolùm alterum Francorum Regem elegerunt, videlicet *Carolum* Cardinalem *Borbonium*, Regis *Henrici IV.* patruum, quem *Carolum decimum* nuncuparunt, ſed etiam bellum in Regem *Henricum IV.* inſtaurarunt, quod tamen feliciter confecit Rex,inſignem de fœderatis referendo victoriam, quæ *Ivriaca* dicitur, per quam *Egmondanus*, Comes Hiſpanarum Copiarum ductor, occubuit. At nihiloſeciùs, fervente adhuc in Galliis Bello civili, Rex *Henricus IV.* divino tandem lumine illuſtratus, feriam de ejuranda Hæreſi cogitationem ſuſcepit, eamque reverà, poſtquam accuratè inſtitutus fuiſſet ab Epiſcopis, quos conſuluit, & inter quos eminebat *Jacobus Davitius Perronius*, Ebroicenſis Antiſtes, publicè ejuravit, & ritu ſolemni Catholicam Fidem profeſſus eſt, atque ab hæreſi ac peccatis, præviâ Sacramentali Confeſſione, abſolutus

lutus die xxv. menſis Julii S. *Jacobo* ſacrâ anni MDXCIII. Hac editâ Fidei Catholicæ profeſſione, Rex *Henricus IV.* Romam ad *Clementem VIII.* Pontificem Maximum, veniæ impetrandæ causâ Legatum miſit Nivernenſem Ducem, & interim Regiam ſui conſecrationem ſuſcepit *Carnuti* à *Nicolao*, ejuſdem Urbis Epiſcopo. Deindè Lutetiam cum armato milite veniens, eâque potitus, præteritorum omnium gratiam Civibus conceſſit. Tandem anno MDXCV. *Clemens VIII.* qui hactenus gratiam cunctabundus diſtulerat, à *Jacobo Perronio* Ebroicenſi Epiſcopo, Regis Oratore, & *Arnaldo Oſſato* exoratus, Abſolutionem Regi *Henrico IV.* conceſſit iis conditionibus, quas in ejuſdem *Perronii*, poſteà Cardinalis, Relationibus legere eſt. Tum verò, certatim Proceres ac Civitates ad Regis *Henrici IV.* fidem & obſequium redeuntes, eum Galliarum Regem juſtis ac feſtivis gratulationibus proclamarunt. Galliæ itaque pro ſuo jure imperans *Henricus Magnus*, Calvinianam quidem Hæreſim debilitavit, ſed radicitùs extirpare haud potuit; immò, Calvinianis ad arma pronis, nec tumultuari deſinentibus, coactus eſt Rex, non aliâ ratione civiles tumultus compeſcere valens, *Edictum Nannetenſe*, ſic dictum à loco unde prodiit, anno MDXCVIII. concedere, in quo Hæreticis, præter alia privilegia, jus ad honores, dignitates & munera Regni, atque Synodos celebrandi, & Cœtus agendi facultas tribuebantur. Hoc Edictum Nannetenſe Catholicis perniciosum, & Hæreticis utiliſſimum, quod ab invito Rege *Henrico Magno* extortum, ſervatum metu, vim adhuc obtinebat Regnante

in Galliis *Ludovico Magno* hujus nominis XIV. qui iſtud Edictum Nannetenſe tandem reſcidit ac penitùs abolevit, quo uno facto ſubſtulit fibras omnes peſtiferi mali, ut renaſci deinceps, ac repullulare non poſſit, ſicut fuſiùs oſtendemus in Colloquio I. in Hiſtoriam Sæculi XVII. Eximiis dotibus præditus fuit *Henricus IV.* virtute militari, beneficentiâ in populum, in profligandis vitiis, abuſibus, & duellis ſeverâ diſciplinâ, ſed præſertim admirabili benignitate, quâ Patres Societatis Jeſu, qui anno MDXCIV. toto Regno ejecti fuerant, occaſione facinoris *Joannis Caſtelli*, perditiſſimi adoleſcentis, qui Regem cultro aggreſſus fuerat, nec tamen occiderat, ab exilio revocavit, Regno honorificè reſtituit anno milleſimo ſexcenteſimo quarto, ac nobile Collegium Flexiæ Andegavorum iiſdem Regali munificentiâ erexit. Hunc fortiſſimum, & clementiſſimum Regem, rebus pace belloque, manu & conſilio geſtis, verè *magnum*, quem Galli in oculis & delitiis habebant, eumque immortalem cupiebant, inter plauſus & magnificentiam coronandæ apud S. *Dionyſium*, ut moris eſt, Reginæ Conjugis ſuæ *Mariæ Mediceæ*, dùm Pariſienſem luſtrat urbem, impius ſicarius *Franciſcus Ravaillacus*, inculis menſis, bis in corde percuſſit & nefario parricidio abſtulit. Sic lætitiam, cum maximè geſtit, excipit luctus, & ſummis gaudiis ſummi fermè dolores intercurrere ſolent. Contigit *Henrici IV.* Regis optimi interitus die XIV. menſis Maji anni MDCX. ætatis LVII. Regni XXII. Reliquit Regni hæredem ex *Maria Medicea* uxore filium *Ludovicum*, qui poſt ipſum regnavit, hujus nominis *XIII.*

Ju-

Juſtum cognominatum, cujus præclarè Geſta deſcribemus in Colloquio I. in Hiſtoriam Sæculi XVII.

D. Gallia, fortunata Gallia, quæ te, domeſticis fluctibus Sæculo XVI. tam atrociter jactatam, manebat ſors, qui caſus, quæ converſio rerum, niſi qui tibi Regnum ſinè fine dedit Deus immortalis, idem coortas tempeſtates illas turbulentiſſimas in optatam tranquillitatem tandem convertiſſet, teque ad tot ſcopulos alliſam brevi naufragium facturam, in portu, præter omnium ſpem, felicitèr collocaſſet? At nunc, quæſo te, pauliſper expendamus, an Eccleſia, quæ Sæculo XVI. ſub Galliarum Regibus tot bellorum furiis, totque Hæreſum procellis agitata fuit, meliorem ſortem nacta ſit ſub Regibus, qui eodem Sæculo Angliæ Regno præfuerunt.

M. Multò fœdior fuit Eccleſiæ facies ſub Regibus, qui Sæculo XVI. Angliæ Regnum gubernarunt, eòque magis infauſta ejus deploranda ſors, quòd necdùm immutata ſit Anglia, ſed ab Eccleſia Romana diro Schiſmate etiamnùm divulſa maneat, cui antehàc ſummis obſequiis erat addicta. Huic funeſto Anglicano Schiſmati initium dedit *Henricus VIII.* Angliæ Rex, filius *Henrici VII.* cujus Geſta deſcripſimus in Colloquio I. in Hiſtoriam Sæculi XV. Litterarum cultorem, & fidei Catholicæ ſtrenuum defenſorem ſub initium Regni ſui ſeſe prodidit *Henricus VIII.* nonnulla etiam ſpecimina virtutum præbuit, quas poſteà nefandi Schiſmatis, ebrietatis, avaritiæ, crudelitatis, & effrænatiſſimæ libidinis infamiâ obſcuravit. Hæreſim, adversùs quam ſignum ipſe-

ipſemet ſuſtulerat, ſcribendo Opuſculum contra *Lutherum* Hæreſiarcham, propter quod glorioſum *Defenſoris Fidei* nomen Pontificio *Leonis X.* diplomate promeritus erat, in Regnum ſuum introduxit, Chriſti Eccleſiam probris omnibus affecit, ſe caput Eccleſiæ Anglicanæ conſtituit, & in Romanum Pontificem, cui vehementer iratus erat, vim omnem inauditæ cujuſdam acerbitatis effudit. Cauſam illius iræ, quâ *Henricus VIII.* in Romanum Pontificem flagrabat, brevitèr hìc aperiam, ut intelligas, quò tandem ſapientiſſimos interdùm homines nefariæ cupiditatis æſtus abripiat. *Catharina*, Regum Hiſpaniæ *Ferdinandi*, & *Iſabellæ*, filiæ, necnon Viduæ *Arthuri*, qui erat *Henrici VIII.* frater, quique virginitatis ejus florem nequidem delibaſſe dicebatur, *Henricus VIII.* Rex, obtentâ priùs à Romano Pontifice *Julio II.* diſpenſatione, nupſerat die III. menſis Junii anni MDIX. ex qua tres filios, duaſque filias ſuſcepit, paucis poſt nativitatem menſibus morte præreptos. Sola *Maria* ex eo connubio procreata utrique parenti ſuperſtes vixit, eamque, ut legitimam prolem, & Regni hæredem declaravit & inſtituit ejus pater *Henricus VIII.* Contigit autem, ut poſt annos undeviginti ab iſto inito matrimonio, Rex *Henricus VIII.* naturâ levis, in libidines pronus, & furtivas cum nobilibus puellis voluptates ſæpiùs captans, divortium cum Regina *Catharina* conjuge ſua, quæ omnium Chriſtianarum virtutum cultu eminebat, facere decreverit: maximè ex quo infandis *Annæ Bolenæ* flammis ardere cœpit. Viri Aulici, qui tempori ſervire ſolent, & undè flatus oſtenditur, illùc vela dare, iſtud præpoſterum *Henrici VIII.* pro-

propoſitum non improbarunt, ſed potiùs rationum ſuarum atque propriæ utilitatis, quàm Religionis & juſtitiæ ſtudioſiores, ut Regi placerent, divortium ſuaſerunt, dictitantes, *Henrici* Regis connubium cum *Catharina* legitimum non eſſe, quòd *Arthuri* Principis, ejus fratris, vidua eſſet, nec in eo ſalvâ conſcientiâ ipſum manere poſſe. Inter illos projectæ adulationis Aulicos, qui ſe in omnibus ad Regis nutum componebant, nullamque aliam Religionis ac Diſciplinæ normam ſectabantur, tres præcipui fuerunt, videlicet *Thomas Volſeus*, *Thomas Cranmerus*, & *Thomas Cromuellus*, qui, ut Regis libidini indulgerent, ei divortii cum *Catharina* legitimâ conjuge ſua conſilium aut ſuggeſſerunt, aut politicis artibus uſi illud executioni mandari curarunt. *Thomas Volſeus*, Archiepiſcopus Eboracenſis, Regni Cancellarius, S. R. E. Cardinalis, & Sedis Apoſtolicæ per totam Angliam Legatus à latere creatus, hoc divortium primus quidem Regi ſuggeſſit, ſed poſteà culpam agnoſcens, ſeque rem pœnitendam commiſiſſe faſſus, non ſolùm gratiam amiſit ac ſummam, quâ apud Regem pollebat, authoritatem, ſed etiam omnibus dignitatibus & bonis ſpoliatus, dum captivus Londinum, tanquam reus læſæ Majeſtatis, duceretur, in ipſo itinere ad Leceſtriæ oppidum obiit anno MDXXX. *Thomas Cranmerus*, alter hujus divortii ſuaſor, & promotor, quem ob id Rex *Henricus VIII.* ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem nominavit, vir fuit verſatilis ingenii ad omnem auram mutabilis, omnis Religionis expers, turbarum concitator, qui tandem anno MDLIII. vivus exuſtus eſt, ut videre eſt apud Illu-

Illuſtriſſimum *D. Boſſuet* Epiſcopum Meldenſem libro VII. *Hiſtoriæ Varationum Eccleſiarum Proteſtantium*, ubi *Thomam Cranmerum* Archiepiſcopum Cantuarienſem, quo, tanquam Eccleſiæ ſuæ reformationis, ut ajunt, Anteſignano, Hæretici Angli gloriantur, graphicè ac nativis coloribus depingit. Denique, *Thomas Cromvellus*, qui in hoc procurando divortio omnem curam operamque adhibuit, homo fuit vafer, ambitioſus, avarus, Lutheranæ factioni addictus, totique Ordini Eccleſiaſtico infeſtus, quem ſubindè Rex *Henricus VIII.* conſiliis ſuis aptiſſimum Miniſtrum elegit, & in eum plenâ manu præcipuas Regni dignitates congeſſit. Hi ſunt, qui repudium Reginæ *Catharinæ* approbarunt, & Regi novi ineundi Matrimonii Authores fuerunt. At verſâ vice, juſtiſſimam *Catharinæ* Reginæ cauſam, præter doctiſſimos Angliæ Theologos, benèmulti ex omni natione viri eruditiſſimi acriter tuiti ſunt. *Carolus* quoque Imperator hujus nominis *V.* ejuſdem *Catharinæ* Reginæ, materteræ ſuæ, legitimum connubium ſtrenuè defendit apud *Clementem VII.* Pontificem Maximum, cujus ipſamet Regina, ſuæ dignitatis, juriſque tenax, patrocinium imploraverat. Summus Pontifex, re cum matura deliberatione expensâ, & æquâ lance libratis hinc inde momentis, pro validitate matrimoni ſtetit invictus, nec adduci unquàm potuit, ut *Henrico* Regi facultatem alterius contrahendi matrimonii concederet. Hanc repulſam paſſus *Henricus VIII.* in Summum Pontificem debacchari cœpit, eoque licèt repugnante, induxit *Thomam Cranmerum*, alterum in Religione Protheum, quem, ut mox dixi,

dixi, Archiepiſcopum Cantuarienſem creaverat, ut ſententiam ferret, ac palàm pronuntiaret, neceſſitatem jure Divino impoſitam eſſe regi *Catharinam* Reginam, utpotè fratris ſui *Arthuri* uxorem, dimittendi; ſubindè conceſſam novi contrahendi matrimonii libertatem. Eâ iniquâ ſententiâ fretus *Henricus VIII.* abſque mora *Annam Bolenam*, quam quinque ante menſes clam ſibi copulaverat, ſolemni pompâ duxit, eamque Regio diademate ornavit poſtridiè Kalendas Junii anni MDXXXIII. Sed quanti & Regno & Eccleſiæ conſtiterit iſtud inauſpicatum *Catharinæ* Regis repudium, ex his, quæ nunc dicturus ſum, facilè percipies. Rex *Henricus VIII.* poſtquàm *Catharinam* legitimam conjugem ſuam repudiaſſet, Dei præpotentis ſcelerum ultoris vindictam expertus, non ampliùs Rex, ſed homo planè uxorius, & vile ſcorti mancipium evaſit. *Annam Bolenam*, cui nupſerat, & ex qua filiam, dictam *Elizabetham*, ſuſcepit; paulò poſt adulterii & inceſtus convictam, capite multari juſſit, & ſtatim tertiam duxit uxorem *Jannam Semeiram*, quæ filium peperit *Eduardum*, ſed in ipſo partu defuncta eſt. Quarè *Henricus* Rex ad quartas protinùs nuptias convolavit, quas inivit cum *Anna*, ſorore *Guillelmi*, Cliviæ & Juliæ Ducis, cujus conjugis brevi pertæſus, *Thomam Cromvellum*, qui hujuſmodi nuptias conciliaverat, mortis ſupplicio affecit, & *Annam Clivenſem*, ut parùm illecebroſam, dimiſit, & cū *Catharina Hovarda*, Ducis *Notfolciæ* Nepte, quintas nuptias celebravit. At *Catharina Hovarda* ob adulterium neci traditâ, *Catharinam Parram*, Baronis *Latimeri* Viduam, ſextis nuptiis ſibi copulavit ſalaciſſimus Rex *Henri-*

ricus VIII. quem Deus optimus Maximus *tradidit in reprobum ſenſum*, &, ob impotentem, quâ flagrabat, libidinem, à ſceleſtis hominibus excæcari permiſit, maximè à *Thoma Cranmero*, indigniſſimo illo Cantuarienſi Archiepiſcopo, qui, conculcatis divinis & humanis legibus, haſce illicitas nuptias conciliavit. Nec ſanè id tibi mirum videri debet, cùm Hæretici illius temporis libidinoſis Principibus, qui eorum Sectæ favebant, Polygamiam, ſeu duas ſimul uxores habendi facultatem indulgerent, ut conſtat ex Conſultatione *Lutheri*, & aliorum Germaniæ Proteſtantium datâ Vitembergæ die Mercurii poſt feſtum S. *Nicolai* anni MDXXXIX. in qua Principi *Landgravio* poteſtatem permiſerunt novum matrimonium ineundi cum *Margarita Saal*, etiam adhuc vivente legitimâ conjuge ſuâ. Sic enim ajunt in ea conſultatione egregii illi, ſi ſuperis placet, Eccleſiæ Reformatores, ad hunc Principem ſcribentes: *Quòd ſi denique veſtra Celſitudo omninò concluſerit, adhuc unam conjugem ducere, judicamus id ſecretò faciendum, nempè ut tantùm veſtræ Celſitudini, illi perſonæ, ac paucis perſonis fidelibus conſtet Celſitudinis veſtræ animus, & conſcientia ſub ſigillo confeſſionis ...... Sic & tantùm in hoc approbamus: nam quod circa Matrimonium in lege Moyſis fuit permiſſum, Evangelium non revocat, aut vetat, quod externum regimen non immutat, ſed affert æternam vitam, & orditur veram obedientiam erga Deum, & conatur corruptam naturam reparare.* Hanc Hæreticorum Conſultationem, quæ *Luthero*, aliiſque Hæreticis, qui ei ſubſcripſerunt, perpetuam inurere debet infamiam, integram refert Illuſtriſſimus *Jacobus*

cobus Boſſuet, Meldenſis Epiſcopus Tom. I. lib. VI. *Hiſtoriæ Variationum Eccleſiarum Proteſtantium*. Cùm igitur *Lutherus*, aliique ejuſdem furfuris hæretici ſuæ Sectę addictis Principibus Polygamiam ſimultaneam divinâ legę vetitam in Germania permiſerint, mirum certè tibi videri haùd debet, quòd *Thomas Cranmerus*, Cantuarienſis Archiepiſcopus, intùs & in cute hæreticus Lutheranus, legitimas *Henrici VIII.* cum *Catharina* nuptias diſſolverit, & aliarum nuptiarum, quas idem Rex contra legem Dei, & cum graviſſimo omnium ſcandalo, ut effrænem libidinem expleret, contraxit, conciliator ſimul & approbator extiterit.

D. Ex eo divortio Regis *Henrici VIII.* cum *Catharina* legitima uxore ſua habuitne originem Schiſma Anglicanum, ſeu fatalis illa Angliæ Regni ab Eccleſia Romana ſeparatio?

M. Prædictum divortium Schiſmati Anglicano initium dediſſe, immò illius vnicam cauſam fuiſſe certiſſimè conſtat. At enim *Clemens Septimus* Pontifex Maximus certior factus de hoc divortio, & de novo matrimonio, quod Rex *Henricus VIII.* injerat cum *Anna Bolena*, peremptoriam tulit ſententiam, quâ declaravit, Reginam *Catharinam* ad ſuum priſtinum Regiæ dignitatis ſtatum reſtitui, *Annam Bolenam* à Regio thoro deiici, ac penitùs amoveri debere; & *Henricum* Regem incurriſſe in cenſuras, ac pœnas in eos latas, qui Sedis Apoſtolicæ mandatis parêre detrectant, quarum tamen executionem ſuſpendit, quò Pontificiæ Sententiæ commodiùs Rex morem gerere poſſet. At *Henricus VIII.* Pontificiâ illâ ſententiâ exacerbatus, edixit, ut *Catharina* non ampliùs appellaretur Regina,

gina, vel *Henrici* Regis uxor, ſed tantùm deinceps diceretur *Arthuri* Principis Vidua. Voluit inſuper, ut *Maria*, ex *Catharina* filia, quam ipſe ante *Walliæ* Principem, Regnique hæredem inſtituerat, haberetur in poſterum tanquàm ſpuria, & illegitima proles, quodque luctuoſius eſt, ut Romano Pontifici inſultaret, totius Anglicanæ Eccleſiæ Summum, & unicum Caput ſe dixit, & *Thomam Cromvellum*, cujus ſuperiùs memini, Virum licèt Laicum, & omnis bonæ eruditionis expertem, ſuum in cauſis Eccleſiaſticis Vicarium Generalem conſtituit, ſacras opes Fiſco addixit, pretioſiſſima quæque Eccleſiarum ornamenta rapuit, Monachis, & Monialibus vel redire ad ſæculum juſſis, vel paſſim crudeliter contrucidatis, Vitam Monaſticam penitùs abolevit. Auſus eſt etiam in Cœlites ferociam exercere, nec *S.Thomæ* Martyri, Archiepiſcopo quondàm Cantuarienſi, pepercit, quem reum Majeſtatis dixit, ſanctorum albo expunxit, corpus ejus comburi, & cineres in ventum ſpargi juſſit. Sævit in *Fiſcherum* Roſſenſem Epiſcopum, *Thomam Morum*, Regni Cancellarium, & alios, quos eo tantùm nomine morti addixit, quòd monſtruoſum Eccleſiæ Anglicanæ Primatum, quem ſibi arrogabat, agnoſcere nollent, de quorum glorioſis agonibus legendus eſt *Sanderus* Libro 1. de *Schiſmate Anglicano*.

D. In hoc Schiſmate, quod adversùs Eccleſiam Romanam conſlavit *Henricus VIII.* fuitne fides Catholica in iiſdem capitibus immutata, in quibus nunc Angli ab Eccleſia Catholica ſunt ſeparati?

M. *Hen.*

M. *Henricus VIII.*, ut ſuum temerè vſurpatum Eccleſiæ Anglicanæ Primatum exerceret, formam Religionis, ac Divini cultus in Regno Angliæ deinceps tenendam, ac ſervandam, ſex Articulos complectentem, juſſit per *Thomam Cromuellum*, ſuum in cauſis ſpiritualibus Vicarium Generalem, anno MDXXXIX. promulgari cum hac Inſcriptione: *Articuli per Regiæ Majeſtatis Serenitatem conſtituti*. Horum primus, *Tranſubſtantiationem* in Sacramento Euchariſtiæ credi jubet. Alter *Communionem ſub una ſpecie ad ſalutem ſufficere* declarat. Tertius *Cælibatum Sacerdotum retinendum* decernit. Quartus, *vota caſtitatis, & viduitatis neceſſariò perſolvenda* ſancit. Quintus, *non modò Miſſarum celebrationem juri Divino conſentaneam eſſe, verùm, & Miſſas privatas celebrari bonum, ac neceſſarium eſſe ſtatuit*. Sextus denique Articulus, *Auricularem Confeſſionem in Eccleſia neceſſariò conſervandam eſſe præcipit*. Sex illi Articuli, quandiù *Henricus VIII.* in Anglia regnavit, fuerunt ad amuſſim obſervati, ſed poſteà ab Anglis, ſenſim ſine ſenſu in varios errores prorumpentibus, fuerunt penitùs aboliti, & in integrum immutata in Angliæ Regno Religionis forma, ſicut luculentèr oſtendit Illuſtriſſimus *Jacobus Boſſuet* libro VII. *Hiſtoriæ Variationum Eccleſiarum Proteſtantium*, ex quo facilè intelligere potes, ſolenne eſſe his, qui ſemel veritatis viam, & Eccleſiæ Romanæ communionem reliquerunt, ſibi nunquàm in fide conſtare, in graviſſimos præcipitari errores, nec vllam prorsùs habere Religionis formam, in qua tutò pedem figere poſſint. Quod, proh dolor! nunc experiuntur Angli, qui à tempore ſchiſmatis

Henrici VIII. omni vento doctrinę circumferuntur, & magnam videntur aſſumpſiſſe Religionem, dùm nullam reſpuunt falſitatem, omneſque Sectas *Lutheri*, *Calvini*, *Zuinglii*, *Anabaptiſtarum*, *Fanaticorum &c.* in ſua Anglicana Eccleſia admittunt, eiſque pro ſuo arbitrio adhærent.

D. Reſipuitne ante mortem *Henricus VIII.* à funeſto illo ſchiſmate, quo Angliæ Regnum à communione Catholicæ, & Romanæ Eccleſiæ ſeparavit?

M. Fruſtrà pia Mater Eccleſia ad Pœnitentiam ſæpiùs invitavit *Henricum VIII.* cujus cor obdureſcebat in dies, quique novis ſacrilegiis, ac flagitiis facinorum ſuorum menſuram cumulabat. Dicitur tamen, eum gravi correptum ægritudine, jamque propediem moriturum, ſtatuiſſe cum Summo Pontifice, & Romana Eccleſia reconciliari, ſed Aulicorum turbâ, quos ſacris bonis locupletarat, impeditum fuiſſe. Sic, ut veteri fertur Adagio, *ſerò ſapiunt Phryges*. Sumpſit tamen Rex *Henricus VIII.* Catholico more SacroSanctam Euchariſtiam pauló ante mortem ad ſe delatam, eamque genuflexo, ac prono capite adoravit. Poſteà Teſtamentum condidit, in quo ſtatuit, ut *Eduardus*, filius ex *Janna Semeira* novennis, ſibi in Regnum ſuccederet, eique adjunxit ſexdecim Tutores ac Curatores, omnes ferè Catholicos, ut in fide ac Religione Catholica educaretur, excepto tamen Eccleſiæ Anglicanæ Primatus titulo, quem in ipſum transfudit; Quod ſi abſque liberis obiret *Eduardus*, voluit ut regnaret *Maria* Princeps ex *Catharina* priori Conjuge filia; & eâ itidem deficiente, tertia eſſet in jure ſuc-

ſucceſſionis ad Regnum *Elizabetha*, filia ex *Anna Bolena* ſuſcepta. His rebus ità conſtitutis, Rex *Henricus VIII.* in ſchiſmate obfirmatus migravit è vita V. Kalend. Februarii anni MDXLVII. Regni XXXVIII. ætatis LVI.

D. *Eduardus* Rex fuitne, juxtà ſupremam patris ſui *Henrici VIII.* voluntatem, in fide, ac Religione Catholicâ educatus, atque eruditus?

M. Inter Tutores Regi *Eduardo* à parente datos, *Eduardus Semeirus*, Herfordiæ Comes, & paulò poſt Somerſeti Dux, *Jannæ Semeiræ*, quondàm Reginæ, frater, ac ſubindè *Eduardi* Regis avunculus, totam ad ſe rapuit auctoritatem, ſeque ſolum Regis Tutorem, ac Regni Protectorem dixit. Curavit autem ut juvenis Rex *Eduardus* Zuinglianæ hæreſeos peſte inficeretur, & ſuadente *Cranmero* Archiepiſcopo Cantuarienſi, qui huic hæreſi favebat, accivit in Angliæ Regnum *Petrum Vermilium Martyrem*, *Martinum Bucerum*, *Bernardinum Ochinum*, & alios hæreticos, quos Academiis præfecit, & ad illos audiendos compulit Angliæ juventutem. Tùm *Cranmerus* perfrictâ fronte ſex illos Articulos, quos à Rege *Henrico VIII.* editos ſuprà recenſuimus, quoſque ipſemet, uſque ad mortem ejuſdem Regis approbaverat, & executioni mandaverat, omninò abrogavit, & abolevit, Theologiam Scholaſticam ex Academiis proſcripſit, novos adminiſtrandorum Sacramentorum ritus conſtituit, vaſa ſacra, Cruces, candelabra aurea, argentea Regis Fiſco adjudicavit, Sanctorum Imagines diſiecit, Miſſæ Sacrificium ſuſtulit, Communionem Euchariſticam ſub utraque ſpecie Laicis dandam eſſe ſanxit, &

vulgaris idiomatis vſum in Sacra introduxit. Hujuſmodi ſacrilegæ in doctrina Fidei mutationes factæ à *Cranmero*, aliiſque mox laudatis hæreticis, approbatæ fuerunt in Comitiis Regni Angliæ Londini anno MDXLVII. & ſtatim miſſi ſunt per totum Regnum Viſitatores hæretici, qui omnia Religionis Catholicæ monumenta ac ſigna tollerent, & Epiſcopos, qui ab impia illa novitate abhorrerent, in carceres conijcerent, dignitate exuerent, & in eorum loca Hæreticos intruderent. Hæc fuit luctuoſa Religionis facies ſub *Eduardo* Angliæ Rege, qui obiit pridiè Nonas Julii anni MDLIII. ætatis XVI. Regni VII. Cognitâ Regis *Eduardi* morte, ſtatim *Maria*, quæ *Henrici VIII.* & *Catharinæ* erat filia, ſe Reginam dixit, & ut in Angliç Regno fidem Catholicam reſtitueret, accivit *Reginaldum Polum* Cardinalem, *Julii III.* Pontificis Maximi à Latere Legatum, qui totum Angliæ Regnum à ſchiſmate abſolvit, Catholicam Religionem reſtauravit, Cleri populique mores emendavit, antiqua Inſtituta, & pias conſuetudines poſtliminiò revocavit, uno verbo, omnes ſuas curas eò convertit, ut in Angliæ Regno Sedi Apoſtolicæ reconciliato, & ab Hæreſibus repurgato, refloreſceret Catholica Religio. *Maria* Regina ſapientiſſimis hujus Cardinalis adjuta conſiliis, Supremi Eccleſiæ Anglicanæ Capitis appellationem, à Patre ſuo *Henrico VIII.* impiè uſurpatam, & ab *Eduardo*, fratre ſuo, ſacrilegè retentam, abdicavit. Oratores Romam miſit, qui ejus nomine obedientiam Summo Pontifici exhiberent. Supra triginta Hæreticorum millia ex Angliæ Regno excedere compulit. Sceleratum *Cranmerum*, Can-

tua-

tuarienſem Archiepiſcopum, convictum fictè ceciniſſe palinodiam, & multa in Eccleſiam Catholicam ſacrilego ore deblaterantem, vivum exuri juſſit, atque in ejus locum ſuffecit *Reginaldum Polum*, hoc honore, propter Regium ſanguinem, eruditionem ſingularem, Legationem Pontificiam, & obitos pro Eccleſia labores, digniſſimum. Quæ omnia tàm à *Maria* Regina, quàm à *Reginaldo Polo* Cardinali prudentiſſimè conſtituta, & à *Paulo IV.* Pontifice Maximo confirmata, diuturnam Eccleſiæ Anglicanæ pacem ſpondere videbantur, quam tamen ſpem fefellit eventus. *Maria* quippè Regina, quæ, ad faciliùs ac feliciùs procurandam in Regno Angliæ Religionis Catholicæ reſtaurationem, nupſerat *Philippo II.* Hiſpaniarum Regi, *Caroli V.* Imperatoris filio, obiit, nullâ relictâ prole, anno MDLVIII. ætatis XLIV. Regni V. cujus mortis nuncium cùm accepiſſet *Reginaldus Polus* Cardinalis, qui tum temporis ex quartana febre decumbebat, intra ſexdecim horas abiit è vivis, annos natus quinquaginta novem, Vir pietate, doctrinâ, prudentiâ, aliiſque præclaris virtutibus nulli ſecundus. Poſt mortem *Mariæ* Reginæ, ſummo omnium Ordinum conſenſu Regina Angliæ ſalutata eſt *Elizabetha* ex illicitis nuptiis *Henrici VIII.* cum *Anna Bolena* procreata. De ſuâ in Regnum Angliæ inauguratione *Elizabetha* certiorem fecit *Paulum IV.* Summum Pontificem, per ſuum Legatum in Aula Romana verſantem, eam tamen Pontifex, obſtante natalium vitio, ceu Reginam, agnoſcere noluit. Hanc repulſam ægerrimè tulit *Elizabetha*, eâque occaſione uſa eſt, ut Hæreſim, quam animo fovebat, palàm profitere-

tur, & in toto Regno ſtabiliret. Pedetentim tamen in hoc negotio procedere voluit calidiſſima mulier. In primis, declaravit, ſibi non probari quatuor Reformatæ doctrinæ Capita, quæ ſub Rege *Eduardo*, fratre ſuo, condita, & publicata fuerant, quorum primo proſcribebantur cæremoniæ, quæ in cultu divino adhiberi ſolebant, quas tamen ipſa, ſe approbare ſignificavit. Altero prohibebatur cultus, & uſus Chriſti, & Sanctorum Imaginum, quem tamen ad excitandam pietatem fidelium utilem eſſe judicavit. Tertio Capite excludebatur vera, ac realis præſentia Corporis, & Sanguinis Chriſti ab Euchariſtiæ Sacramento, quam tamen præſentiam, nec excludi, negarive debere voluit Regina *Elizabetha*. Poſtremo Capite Regibus Angliæ tribuebatur Supremi Eccleſiæ Anglicanæ Capitis titulus, quem ipſa ſibi arrogare non audebat. Verùm, ejuſmodi ſcrupulos, quibus ſub initium Regni ſui *Elizabetha* angebatur, ad quos ſopiendos Hæretici, ut luculentèr oſtendit Illuſtriſſimus *Jacobus Boſſuet* Libro x. *Hiſtoriæ Variationum Eccleſiarum Proteſtantium*, doctrinæ ſuæ Capita ſub *Eduardo* Rege ſtabilita recudere, refigere, ac reformare debuerunt, hos, inquam, ſcrupulos paulò poſt Regina *Elizabetha* omninò diſſipavit, & firmato ſchiſmate novam Religionis formam inſtituit. Imagines Sacras à Templis, aliiſque locis deturbari juſſit. Miſſæ Sacrificium, & Sacramenta adminiſtrandi ritum ſuſtulit, novaſque Cæremonias, ac preces linguâ vulgari præſcripſit. Supremi Eccleſiæ Anglicanæ Capitis titulum ſibi vendicavit, rerum, Cauſarumque Eccleſiaſticarum plenitudinem temerario auſu

auſu aſſumpſit, cum omni viſitatione, correctione ac reformatione Cleri, cum omni auctoritate Epiſcopos creandi, Synodos convocandi, in iis præſidendi, leges condendi, errores, & Hæreſes damnandi, Schiſmata, & abuſus tollendi. Hanc in Religione, & Eccleſiæ regimine factam ab *Elizabetha* immutationem omnes Fidei Catholicæ profeſſores, ac defenſores vehementer ſunt execrati, in quos ipſa cruentam excitavit perſecutionem, præſertim poſtquàm Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* Conſtitutione datâ quinto Kalendas Martii anni MDLXX. eam Angliæ Regno privatam declaraſſet, omneſque, ac ſingulos ejus ſubditos à juramento fidelitatis abſolviſſet. Quam Conſtitutionem *Gregorius XIII.* & *Sixtus V.* innovarunt, & confirmarunt. His ſiquidem Romanorum Pontificum Diplomatibus exaſperata *Elizabetha*, crudelem carnificinam in catholicos exercuit, *Mariam Stuartam*, Reginam Scotiæ, in Fide Catholica conſtantiſſimam, ad ſe confugientem in cuſtodiam dedit, eamque licèt innocentiſſimam, oppreſſit, & vltimo ſupplicio affici juſſit. Belgas perduelles, & Hæreticos, qui ſe *Geuſios* appellabant, necnon Calviniſtas in Gallia pecuniâ, & milite juvit, ut fœdus contra Catholicos inire, & Hæreſim longè latèquè propagare poſſent. Regnavit *Elizabetha* annis quadraginta quinque, & obiit anno MDCIII. ætatis ſuæ LXX. Egregis ingenii, & naturæ dotibus prædita fuit *Elizabetha*, quas tamen turpiter fœdavit tùm Hæreſi, cui ſe ſe totam addixit, tum crudelitate, quâ in omnes pios graſſata eſt toto tempore Regni ſui, quod Catholicæ Religioni in Anglia infauſtum maximè ac perniciosum

 fuit.

fuit. Artem quoque diſſimulandi apprimè calluit, quippèquæ plures Principes; ejus nuptias ambientes,pro ſuarum rerum opportunitate ineſcavit, ac ſpe incundi matrimonii lactavit, ſed his omnibus poſteà vaferrima mulier illuſit, nullique nupſit. Sed de Geſtis Reginę *Elizabethæ* plura legeſis apud *Camdenum*, qui ejus Vitam deſcripſit.

D. Quàm tecta ſunt conſilia Numinis! quàm inveſtigabiles viæ ejus! Fidem Catholicam, quæ, *Maria* regnante, fauſtis ominibus lucem in Angliæ Regno adſpicere incipiebat, omninò extinxit *Elizabetha*, ad Hæreſes, & novitates propenſiſſima, quodque magis dolendum eſt, patria fides priſtinum in gradum necdùm in hoc Regno reſtituta eſt, & damna, per *Henricum VIII.*, & *Elizabetham* Eccleſiæ optimæ parenti importata, hactenùs reſarciri non potuerunt. Sed à triſtiſſima horum recordatione funeſtiſſimorum temporum, quorum partim incendia, partim adhuc fumantes reliquias videmus, animos noſtros, ſi placet, ad lætiora traducamus, & Statum Eccleſiæ ſub Regibus Catholicis, qui Sæculo Eccleſiæ decimoſexto ſupremum in Hiſpania Dominium obtinuerunt, in præſentia perpendamus.

M. Catholici Reges Sæculi decimi ſexti, *Carolus V.*, qui etiàm fuit Imperator, & *Philippus II.* ejus filius, immortali laude juremerito cenſeri debent, quòd Hiſpaniam ab Hæreſi, quæ alia Regna eodem Sæculo infecerat, puram illibatamque ſervaverint. De *Carolo* Hiſpaniarum Rege, & Imperatore hujus nominis *Quinto*, ſat ſuperque diximus agendo ſuperius de his, qui Sæculo decimo ſexto Imperium Occidentis guber-

na-

narunt. Quapropter, nunc hærebimus dumtaxat in *Philippo II.* Imperatoris *Caroli V.* filio, qui in Hiſpania regnare cæpit anno MDLV. poſtquàm ipſius pater *Carolus V.* Hiſpaniarum Rex ſe ſe eo Regno abdicaſſet, ut privatam vitam duceret. *Mariam*, Angliæ Reginam, quæ Fidem Catholicam, ut mox obſervavimus, in illud Regnum poſtliminio revocavit, vxorem duxit *Philippus II.* ſed *Maria*, Angliæ Reginâ, abſque prole defunctâ, nupſit *Elizabethæ* filiæ *Henrici II.* Galliarum Regis, poſtquàm de eo inſignem reportaſſet victoriam, datâ anno MDLVII. ad S. *Quintini* Fanum pugnâ, in qua per *Emmanuelem Philibertum*, Sabaudiæ Ducem, maximâ clade affecti ſunt Galli. Graviſſimum ac diuturnum Bellum geſſit Rex Hiſpaniarum *Philippus II.* in Belgio, cui præfecerat ſororem ſuam *Margaritam*, filiam notham *Caroli V.* Imperatoris, & *Octavii* Ducis Parmenſis conjugem. Hoc Bellum Belgicum excitarunt *Geuſii*; quod quidem nomen fœderatis, & perduellibus Calviniſtis in Belgio datum eſt à Domino de *Barlemon*, qui Bruxellæ exiſtens, & videns quadringentos circiter iſtiuſmodi fœderatos Belgas *Margaritæ* Belgii Gubernatrici libellum ſupplicem exhibentes, ut liberum ab ea obtinerent ſuæ Calvinianæ Religionis exercitium, Gallicè dixit *Margaritæ* nonnihil eorum adventu exterritæ: *Vous ne devès rien craindre de ces Gueus*; ideſt, *nihil eſt cur timeas ab illis Geuſiis*. Sic apud Gallos audiunt, qui, re perditâ, victum oſtiatim mendicare ſolent. Indè huic Belgarum contra Hiſpanos fœderatorum factioni nomen *Geuſiorum* adhæſit, ac ipſimet in teſſeram, ſeu ſymbolum ſuæ conſpiracionis,

tionis, prætèr veſtem mendici, æreum, ſeu plumbeum numiſma, ſibi fundi curarunt, cujus in una facie *Philippi II.* Hiſpaniarum Regis effigies erat expreſſa, ipſorum manibus in fidem junctis cum hac Epigraphe: *Regi Fideles uſquequaquè.* Ex altera verò parte mendicantis hominis ſpeciem, bulgaſque, vel ſacculos à tergo geſtantis deformarunt, his adjectis verbis: *Regi Fideles uſque ad bulgas.* His ſimulachris collo appenſis, veſtibus cinericii coloris induti procedebant iſti Geuſii, à quibus Catholici Belgæ, ut certo avitæ Religionis ſymbolo ſe ſe diſcernere poſſent, æreas, aut argenteas ad collum circumferebant imagines, quæ Chriſtum, & Deiparam repræſentarent, quaſque geſtantibus Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* Sacra Apoſtolicæ indulgentiæ præmia conceſſit. Quæ piarum Iconum, & Sacrorum numiſmatum religio ita tùm temporis invaluit, ut ubique gentium Catholici ſacris illis muneribus locupletari, & præſidiis muniri ambirent, ac gloriarentur. Interim *Geuſii*, ſeu Hæretici Belgæ fœderati, quatuor à *Margarita* Belgii Gubernatrice Capita minacitèr poſtularunt, primò, ut novos Epiſcopos in Belgium introductos omninò removeret. Secundò, ut Inquiſitionis Officium tolleret. Tertiò, ut in Belgio Concilium Tridentinum non reciperetur. Poſtremò, ut ipſi Calvinianæ Religionis in Belgio exercendæ libertatem haberent. At cùm *Margarita* Gubernatrix eos ad *Philippum II.* Hiſpaniarum Regem remiſiſſet, & moras conſultò necteret *Philippus*, tandèm perduelles iſti Geuſii moræ impatientes, claſſicum canere, & rebellionis vexillum palàm erigere cæperunt, ubique inclamantes: *Vi-*

Vivant Geuſii, eoque ſublato rebellionis ſigno, cùm Hæreticis Galliarum Calviniſtis uniti, iiſque crudelitate, & ſacrilegiis pares, conciones Calviniſtarum ritu celebrarunt, multa Monachorum Cœnobia diripuerunt, & ſacra quæque violarunt. Inter hos turbulentiſſimos perduellium Hæreticorum motus *Margarita* Belgii Gubernatrix nihil non egit, ut efferatos eorum animos emolliret; tantâque dexteritate, & prudentiæ laude clavum hiſce calamitoſis temporibus tenuit, ut ſpes eſſet, brevi hoſce tumultus pacatũ iri. Sed *Philippus II.* Hiſpaniarum Rex, veritus ne his ſedandis motibus impar viribus eſſet *Margarita*, miſit in Belgiũ cum exercitu *Ferdinandum Toletanum*, Ducem Albanum, qui Bruxellas cùm appuliſſet, & ſummam rerum penès ſe ſolum eſſe vellet, ei locum *Margarita* ceſſit, & in Italiam rediit. Dux *Albanus* aſperitate ſui regiminis, vulnus, quod jam cicatricem ducere cæperat, exaſperavit, duos primariæ nobilitatis Comites *Egmondanum*, & *Hornanum*, necnon alios innocentiæ probatæ Proceres capitali ſupplicio affecit, multorum opes publicavit, tantoque rigore ſæviit in Belgas, ut in apertum bellum proſilierint, excuſſo Hiſpanorum Imperio, quod immodicis exactionibus,& intempeſtivis cædibus inviſum reddiderat Dux Albanus. Huic incendio oleum infuderunt *Elizabetha* Regina Angliæ, Princeps Arauſicanus, & nonnulli alii Principes Calvinianæ Hæreſeos fulgine tincti, quorum potentiâ animati Geuſii, ſeu Belgæ Hæretici fœderati, Catholicorum templa invaſerunt, in res ſacras, Sacerdotes, ac Monachos graſſati ſunt, & omnia Catholicæ Religionis inſignia exterminare mo-

moliti ſunt. *Requeſinus*, qui Duci Albano in admi-niſtratione Belgii ſuffectus fuerat, nullâ manſuetudinis ſpecie, nullo veniæ promiſſo eorum animos lenire potuit, quos tùm Hæreſeos genius, tùm Ducis Albani atrocitas ex deſperatione ad rebellionem egerat. Quapropter, armis, ſæpiùſque conſertis præliis eos domare ac in ordinem redigere tentavit. Sed mortuo *Ludovico Requeſino* anno MDLXXVI. *Joannes Auſtriacus* in Belgium venit à *Philippo II.* Hiſpaniarum Rege Gubernator hujus Provinciæ miſſus. Hic anno MDLXXVIII. Geuſios, ſeu Belgii fœderatos, certamine aggreſſus, in fiduciam, & omen victoriæ præcipuo vexillo ſuo Crucem appingi juſſit cum hoc Emblemmate: *In hoc ſigno vici Turcas, in hoc & vincam Hæreticos*. Nec eum fefellit eventus, eodem ſiquidem anno inſignem de Geuſiis reportavit victoriam. Hic eſt *Joannes Auſtriacus*, Imperatoris *Caroli V.* filius nothus, qui à Sancto *Pio V.* Pontifice Maximo præfectus claſſi maritimæ, ex Pontificiis, Hiſpanis, Venetiſque navibus confœderatæ, victoriam illam, cujus ſuperiùs meminimus, poſt homines natos maximam ad Naupactum, ſeu Lepantum in ſinu Corinthiaco de Turcis retulit die VII. menſis Octobris anni MDLXXI. Obiit *Joannes Auſtriacus* apud Namurcum Kalendis Octobris MDLXXVIII. ætatis ſuæ XXXII. Intempeſtiva ejus mors novas turbas excitavit. *Matthias*, quippè Archidux Auſtriæ, ex Ordinum ſententia Belgii Præfectus renunciatus, ſummam Principis Arauſicani auctoritatem conſiderans, fœdus cum eo imprudenter pepigit, eumque in Belgii Præfectura Vicarium ſuum conſtituit, ſub cujus auctoritate crevit auda-

dacia Geuſiorum, quibus etiam ſuppetias tulere *Franciſcus* Dux Andegavenſis,*Henrici* Galliarũ Regis frater,& *Joannes Caſimirus* Palatinus Princeps. Hanc Geuſiorum audaciam, quâ omnem Catholicæ Religionis cultum, ubi viribus ſuperiores erant, penitùs abolere ſatagebant, ægerrimè tulerunt Hannoniæ, & Arteſiæ Proceres, cùmque Catholicæ Fidei, quam peſſundari vehementer dolebant, tenaciſſimi eſſent, à communi fœdere receſſerunt, novumque pro Fidei Catholicæ defenſione inierunt,ob idque dicti *Malècontenti*,quòd nec à Rege Hiſpaniæ, nec à Belgii Ordinibus, qui Hæreticis magiſquàm Catholicis apertè favebant, ſtare vellent, ſed pro Catholica Religione, non minùs quàm pro libertate tuenda ſanguinem profundere, mortemque oppetere paratos ſe eſſe palàm profiterentur. Infinitus profectò eſſem, ſi omnia mala, quæ ambæ illæ *Geuſiorum*, & *Malecontentorum* factiones, omiſsâ boni publici curâ, res dumtaxat ſuas promovere ſtudentes, Belgio poſt obitum *Joannis Auſtriaci* intulerunt, hìc recenſere vellem. Dicam tantùm obitèr, *Alexandrum Farneſium*, Parmenſem Principem, qui *Joanni Auſtriaco* in Belgii adminiſtratione ſuffectus eſt, Res Catholicorum in Belgio maximè afflictas haùd parùm erexiſſe. Ille quippè generoſus Princeps, ſingularis fortitudinis, ac virtutis laude nulli ſecundus, multas civitates occupavit, perduellium exercitum ſæpiùs profligavit, totamque belli molem in Belgio mágnâ cum ſui nominis gloriâ multos annos ſuſtinuit, quod tamen ad optatum exitum perducere haud potuit, quià *Philippus II.* Hiſpaniarum Rex aliis Bellis ſe ſe implicans, dùm alie-

aliena invadere contendit, tanquam canis Æſopicus, ſua propria amiſit. At enim *Philippus II.* fœderatis perduellibus Gallis Henoticæ, ſeu Guiſianæ Factionis, adversùs *Henricum III.* Regem Chriſtianiſſimum, tuendæ ſpecie Religionis, conjunctus, Bellum civile ſtudiis omnibus, viribuſque fovit, dumque poſt mortem *Henrici III.* ejus ſucceſſor *Henricus IV.* Pariſios obſideret, mandavit Rex Hiſpaniæ *Alexandro Farneſio* Parmenſi Principi, ut obſeſſis Pariſienſibus, qui contrà Regem fœderati erant, ſuppetias ferret. Quod ubi ille feciſſet, rediit in Belgium exercitu valdè conciſo. Hac Expeditione aliam multò infeliciorem anno MDLXXXVIII. ſuſcepit *Philippus II.* Hiſpaniarum Rex, ex qua fœderati perduelles Belgæ novas vires, magnoſque animos ſumpſerunt. Ea quippè ingens, ac formidanda Claſſis centum, & quadraginta navium, quam *Philippus II.* ad invaſionem Angliæ, & ut Reginam *Elizabetham* è ſolio deiiceret, & Catholicam Religionem reſtitueret, magnis ſumptibus inſtruxerat; Hæc, inquam, Hiſpanica Claſſis, cui *Invincibilis* ambitioſum nomen inditum eſt, ab Anglis ex parte diſſipata, tempeſtatibus ac naufragiis quaſſata, & circùm Britannicas Inſulas circumflectere coacta, dedecoris, & ignominiæ plena in Hiſpaniam rediit, amiſſis duabus ſupra trigina navibus, & decem armatorum millibus cum magna parte nobilitatis, adeò ut de hac Hiſpanica Claſſe, ad inſultandum *Philippi II.* infelicitati, id in ære ab ejus hoſtibus tam verè, quàm ingenioſè percuſſum, & inſcriptum ſit: *Venit, vidit, fugit*. Hujus cladis nuncium æquo animo, ut decebat Principem Catholicum, recepit,

Phi-

Philippus II. ſerò tamen intellexit, ſe, fruſtrà tentatis Bellis minimè neceſſariis, præcipuum Bellum Belgicum, in quo propria res agebatur, neglexiſſe, indèque occaſionem dediſſe Batavis, quos Hollandos vocamus, & Zelandicarum Inſularum incolis, necnon aliis conjuratis Belgii Urbibus, excuſſo Hiſpanorum dominio, in Rempublicam coaleſcendi, quæ etiamnùm, excluſo Catholicæ Religionis cultu, fœderatorum Ordinum authoritate gubernatur. Plura legeſis apud *Famianum Stradam* Societatis Jeſu, qui Bellum Belgicum latinâ ſtyli majeſtate ſingulari libro complectitur, ejuſque cauſas, initia ac progreſſus nitidè exponit, Urbium ruinas, Provinciarum ærumnas, ac perpetuas tot annorũ tempeſtates accuratè deſcribit, quas ſparſa temerè apud Belgas Calvinianæ Sectæ novitas una concitavit. Suum Hiſpaniarũ Regnum ut amplificaret *Philippus II.* Luſitaniæ Regnum hunc in modum occupavit. Occiſo *Sebaſtiano* Luſitaniæ Rege in prælio, quod cum Mauris in Africa anno MDLXXVIII. conſeruit, Regnum Luſitaniæ jure devolutum eſt ad *Henricum*, Cardinalem, *Sebaſtiani* Regis Patruum. Sed *Henrico*, poſtquàm menſes XVII. regnaſſet, mortuo anno MDLXXX. multi Principes jus ſuum ad Luſitaniæ Regnum, cujus incerta erat ſucceſſio, armis vindicare decreverunt. Inter competitores *Philippus II.* Hiſpaniarum Rex ad invadendum Luſitaniæ Regnum potentem exercitum terrâ marique comparavit, cùmque Luſitani ab Hiſpanica dominatione abhorrentes, *Antonium* Crati Priorem proclamaſſent Regem, hanc controverſiam *Philippus II.* diremit in prælio dato die XXV. menſis Auguſti anni

ni MDLXXX. ad Vicum *Alcantaram*, in quo profligavit *Antonium*, & univerſam Luſitaniam, Indiam etiam Orientalem, & Africæ Arces Luſitaniæ Regibus ſubditas in ſuam poteſtatem redegit. Non certò conſtat, quænam vera fuerit cauſa, ob quam *Philippus II.* Rex Catholicus, *Carolum* filium ſuum primogenitum in cuſtodiam tradiderit. Ferunt alii *Carolum* de patris nece cogitaſſe, de ejus occupando Regno, tentatâ novercæ pudicitiâ. Alii eum Hæreſis inſimulatum fuiſſe ajunt. Vtut ſit, magnam certè fuiſſe cauſam ſuſpicari licèt, cùm pater tam acerbè in primogenitum ſuum animadverterit. *Carolum* Principem juſſu Patris ſui *Philippi II.* veneno in carcere extinctum eſſe quidam ſcripſerunt, ſed vulgò alii volunt, hunc Principem ſibi procuraſſe mortem, partim inediâ, partim ingurgitatione ciborum, & crebrâ potione aquæ frigidæ. Obiit tamen Chriſtiano ac pœnitenti animo Eccleſiæ Sacramentis munitus die XXIV. menſis Julii anni MDLXVIII. ætatis ſuæ XXIV. Non levem controverſiam habuit *Philippus II.* Catholicus Rex cum *Henrico II.* Chriſtianiſſimo Rege, cujus Oratoribus principem locum poſt Cæſareos præripere conatus eſt; Sed Venetiæ Senatus conſulto causâ cecidit anno MDLVIII. & Romæ Decreto *Pii IV.* Pontificis Maximi anno MDLXIX. Denique, *Philippus II.* poſtquam Hiſpaniæ Regnum per quadraginta tres annos non minùs felicitèr, quàm ſapientèr gubernaſſet, exceſſit è vivis in Monaſterio S. *Laurentii Eſcurialis*, quod Regio ſumptu ſeptem à Madrito leucis diſtans extruendum curaverat, & in eo ſepultus eſt anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo octavo.

vo. Hæredem omnium Regnorum, & Ditionum reliquit *Philippum* ejus nominis III. natum annos xx. cujus res præclarè geſtas referemus in Colloquio I. in Hiſtoriam ſæculi decimi ſeptimi.

D. Quod mox narraſti de obitu *Sebaſtiani* Luſitaniæ Regis in prælio à Mauris occiſi, cujus Regnum occupavit *Philippus II.* Hiſpaniarum Rex, non videtur mihi omninò certum. Audivi quippè à quibuſdam Luſitanis, *Sebaſtianum* Regem in eo prælio non fuiſſe cæſum, ſed ex eo ſalvum, & incolumem evaſiſſe, indèque in Italiam veniſſe, vbi à multis pro vero *Sebaſtiano* Luſitaniæ Rege agnitus, & habitus eſt.

M. In dubium revocari haud poteſt, *Sebaſtianum*, magnanimum Luſitaniæ Regem, annos natum xxiv. & aliquot menſes, in prælio à Mauris captum, & occiſum fuiſſe, cùm illius cadaver ſecundo poſt illud prælium die inter mortuos, ſeptem vulneribus confoſſum, à *Sebaſtiano Reſendio* ejus Domeſtico inventum fuerit, à multis Proceribus, & Nobilibus Luſitanis, & à *Vincentio Fonſeca* Ordinis FF. Prædicatorum, qui Regi à Confeſſionibus fuerat, deindè Archiepiſcopo Goënſi, viſum & agnitum ſit. Quò fit, ut explodi meritò debeat anilis illa fabula, quam tibi illi Luſitani venditarunt, cuique occaſionem dederunt duo Impoſtores, qui *Sebaſtiani* Regis, quaſi è pugna elapſi, perſonam poſthàc mentiti ſunt. Primus impoſtor, qui *Sebaſtianum* Luſitaniæ Regem, divinâ providentiâ ad ſalutem ſubditorum à Maurorum manu conſervatum ſe dixit, prodiit anno MDLXXXV. ut videre eſt apud *Spondanum* in Annalibus Eccleſiæ, ſibique ſeptingentos circiter arma-

matos Luſitanos, qui Caſtellæ jugum impatientiſſimè ferebant, adſcivit. Sed à Cardinali Auſtriaco Prorege captus mimicus ille Rex, & Ulyſſippone tormentis ſubjectus, impoſturamque faſſus, in furcam actus dignam impoſturâ ſuâ mercedem tulit. Alterius Impoſtoris, qui ſe *Sebaſtianum* Luſitaniæ Regem mentitus eſt, meminit idem *Spondanus* ad annum MDC. Num. XXVII. ubi ait, hunc Impoſtorem acceſſiſſe Venetias ad finem anni MDXCVIII. qui ætate, ſtaturâ, effigie, ſermone, & corporis lineamentis vero *Sebaſtiano* ſimillimus erat, quique dicta, facta, geſta privata & publica veri *Sebaſtiani*, variaſque negotiationes, cum pluribus, ipſiſque etiam Venetis, habitas, quæ vix ab aliquo ſuppoſititio ſciri poſſent, ita accuratè referebat, ut quidam Luſitani, qui tunc Venetiis erant, ac *Sebaſtianum* Regem de facie noviſſe dicebant, jurarent, ipſiſſimum eſſe *Sebaſtianum* ipſorum Regem. A Senatu Veneto, cujus juſſu in carcerem detruſus fuerat ille impoſtor, interrogatus quis eſſet? abſque ulla hæſitatione ſe *Sebaſtianum* Luſitaniæ Regem eſſe affirmavit, prælio Africano captum, miraculo è ſervitute ereptum fuiſſe, ac pudore illius expeditionis adeò levitèr à ſe ſuſceptæ, & infelicitèr confectæ, reditum in Regnum vitaſſe, complures annos ignotum victitaſſe, varias Africæ, atque Aſiæ regiones peragraſſe, indè, vivido juventæ flore amiſſo, magnis incommodis ærumniſque confectum aduſtam faciem induiſſe, atque in Europam redire, Principibuſque ſeſe patefacere, & Luſitaniæ Regnum à *Philippo II.* Hiſpaniarum Rege, qui illud occupaverat, repetere decreviſſe. De quibus cùm Senatus, ob

mul-

multas probabiles rei conjecturas, ambiguus hæreret, hominem dimiſit, qui dùm pergit in Luſitaniam; ubi jam non parva erat populorum commotio, in Etruria à Duce *Ferdinando* captus, Hiſpanis traditus eſt, & Neapolim perductus, ubi poſt diverſas multi temporis interrogationes, militari judicio tanquam impoſtor per vicos aſello impoſitus, ignominioſè traductus eſt, indèque poſt in Hiſpaniam delatus, & in arce concluſus, ſive accelerata, ſivè naturali morte, tragædijs ex eâ causâ quotidiè exorientibus finem impoſuit. Vndè facilè intelligere potes, duos illos impoſtores, qui ſe *Sebaſtianum* Luſitaniæ Regem finxerunt, occaſionem dediſſe huic fabulæ, quam de *Sebaſtiano* Rege è pugna elapſo tibi narrarunt quidam plus æquò creduli Luſitani.

D. Ea, quæ de Statu Eccleſiæ ſub Principibus Chriſtianis Sæculi decimi ſexti hactenùs dixiſti, dùm mecum tacitus perpendo, ubique funeſta bella video, clades, Hæreſes, Schiſmata, & lugubrem in Germania, Gallia & Anglia faciem Eccleſiæ cerno. Hoc unum tamen me ſolatur, quòd, ſicut nuperrimè legebam, vera fides in quibuſdam Europæ partibus, ſic Deo propter Chriſtianorum crimina permittente, deficiens, in alias Orbis regiones, notitiæ hominum impervias, eodem Sæculo decimo ſexto migraverit, in quibus ſibi novum acquiſivit populum, qui eam pronis animis excepit, eique de Idololatria triumphanti auguſtiſſima trophæa erexit.

M. Ita eſt. Vera Fides, quæ ex aliquot Europæ partibus à Turcis expulſa, ab Hæreticis Lutheranis, & Calviniſtis Sæculo Eccleſiæ decimo

ſexto fuit oppugnata, ſua ubique lucra fecit, & ad fidelium ſolamen, ſuique tutamen in varias Orbis regiones ſuas propagines extendit. In primis, anno MDXX. regnante in Hiſpania *Carolo V.* novum Imperium Mexicanum primus per navigationem detexit, & Hiſpaniarum Regi acquiſivit *Ferdinandus Corteſius*, ex Hiſpania Bætica nobili genere ortus, quod nunc *Nova Hiſpania* dicitur. Ad illas latiſſimas Mexicanas oras miſſis Hiſpanorum Coloniis, & Verbi Dei præconibus, ex infidelitatis tenebris emerſerunt barbari divinâ fide illuſtrati, ſuiſque rejectis ſuperſtitionibus, Catholicam Religionem ſuſceperunt. Non multò poſt *Franciſcus Pizzarrus* Hiſpanus *Peruanam* Provinciam, venis auri & argenti ditiſſimam, invenit anno MDXXV. quam intra annos octo hiſpanico adjunxit imperio, eamque totam ad Chriſti fidem converſam læta aſpexit Eccleſia. A *Paulo III.* Pontifice Maximo obtinuit *Carolus V.* Hiſpaniarum Rex, ut Novi Orbis & Indiarum Occidentalium Eccleſiæ, à Provincia Metropolitanæ Eccleſiæ Hiſpalenſis, cui ſuberant, disjungerentur, Hiſpalenſi Archiepiſcopo conſentiente, Urbeſque illarum regionum ampliſſimæ, *Mexica*, *S. Dominici*, & *Regum*, in Metropoles erigerentur, ſuis cuique Epiſcopatibus ſuffraganeis attributis, quod factum eſt anno MDXLVII. Hìc autem ſine encomio prætermittere haùd poſſum rem præclarè geſtam à *Carolo V.* Hiſpaniarum Rege, qui à *Bartholomæo de las Caſas*, Epiſcopo Regiæ Civitatis *Chiapæ* in nova Hiſpania ex Ordine Prędicatorum aſſumpto, admonitus de ſævitia, quam Hiſpani in illius novi Orbis incolas exercebant; protinùs in Peruanam Pro-

Provinciam miſit *Petrum Gaſcam*, Præſidem, Virum integerrimum, ut aſperiorem Hiſpanorum agendi modum temperaret, Duces, qui tyrannicè regebant, extremo afficeret ſupplicio, ac æquiſſimis promulgatis legibus, Indorum tranquillitati & levamento conſuleret, ut refert *Ulloa* in Vita *Caroli V.* Vetuit etiam Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* ne Hiſpani injuſtè exagitarent Indos, quos non armis ad fidem compellendos, ſed cum omni benignitate & charitate, Verbi divini prædicatione, ſacrâ doctrinâ & ſanctis exemplis ex infidelitatis tenebris educendos judicavit, præſertim cùm novi illius Orbis homines optimis moribus præditi eſſent, & maximè dociles ad Chriſtianam Religionem legemque ſuſcipiendam. Sanè, ut obitèr dicam, Chriſtus Dominus non machinis bellicis ſubegit Regna mundi, non opibus, non honoribus, non voluptatum illecebris. Nihil ex humanis præſidiis huic negotio voluit admiſceri, quod totum Cœlo deberi voluit. Accommodavit ſeſe his, quos ad ſe trahere ſtudebat. Ut homines ſervaret, homo factus eſt, ut peccatores ſanaret, cum peccatoribus familiariter verſatus eſt, ut Judæos alliceret, circumciſus eſt. Vicit manſuetudine, vicit beneficentiâ, vicit veritate. His præſidiis Chriſtus, & poſt ipſum Apoſtoli, Judaicæ gentis expugnaverunt pervicaciam, Græciæ, Philoſophiâ tumentis, vicerunt ſupercilium, his armis tot Barbararum nationum invictam feritatem ſubegerunt: atque totius Orbis Tyrannos ac Satrapas fidei jugo ſubdiderunt. Quis autem non videat, quibus rebus Chriſtiana Religio nata, aucta, ac conſtabilita eſt, iiſdem etiamnùm prædicandam

& annuntiandam Gentibus, ut Fidei lumine colluſtratæ verum Deum agnoſcant. Sed alia, ſi placet, proferamus incrementa, quæ Sæculo decimo ſexto Fides Catholica apud ignotas & Barbaras Gentes ſuſcepit. *Emmanuel*, Luſitaniæ Rex, ſub initium Sæculi decimi ſexti, miſſis cum validioribus Claſſibus *Alphonſo Albuquercio*, & *Franciſco Almeida*, quos Indiarum Proreges dixit, *Malacam*, *Molucas*, *Braſiliam*, aliaſque Inſulas antehàc incognitas, auro, argento, margaritis, aromatibus, aliiſque rebus opulentiſſimas, Regno ſuo adjecit, & ad illas deſtinavit viros doctrinâ & pietate præſtantes, qui zelo ſalutis animarum accenſi innumeram ex illa gente multitudinem ad Catholicam Fidem converſam ſacro Lavacro tinxerunt. *Joannes*, hujus nominis *III.* Luſitaniæ Rex, *Emmanuelis* Regis filius, non minùs Chriſtianæ Religionis in Indiis Orientalibus propagandæ, quàm amplificandi Regni ſui ſtudioſus, Viros Apoſtolico ſpiritu repletos *Simonem Rodericum* Luſitanum, & *Franciſcum Xaverium* Navarrum, à *S. Ignatio de Loyola*, Societatis Jeſu Inſtitutore, impetravit, qui Evangelium Indis Orientalibus prædicarent. Sed ſolus *Franciſcus*, quem unum hujus Apoſtolatus gloria manebat, in Indiam cum *Martino Alphonſo Souza*, Indiarum Prorege deſignato, anno MDXL. navigavit, accepto à Rege Diplomate Pontificio, quo eum Nuncium Apoſtolicum in univerſis, quà latè patent, Indiarum regionibus ampliſſimâ cum poteſtate creandum curaverat. Eâ ſibi demandatâ provinciâ *Franciſcus Xaverius*, Vir Sanctitate vitæ & miraculis ſtupendus, præclarè functus eſt. Plurimas Indiarum

Orien-

Orientalium Gentes ad Fidem Chriſti convertit. Dein, in vaſtiſſimum *Japoniorum* penetrans Imperium, innumeros ex Idololatria ad Chriſti cultum traduxit, nec his laboribus Apoſtolicis contentus, quaſi totus Orbis zelo, quo ſuccenſus erat, promovendæ ſalutis animarum, eſſet anguſtior, per ampliſſimam Sinarum regionem propagandi Evangelii cupidus, vicinam Inſulam Sancianum adiit, in qua dùm opportunam Sinas ingrediendi occaſionem præſtolaretur, gravi correptus morbo, ſolus & omni humano ſolatio deſtitutus, divino æſtuans amore ad Cœleſte Regnum migravit IV. Nonas Decembris anni Chriſti MDLII. peregrinationis ſuæ Indicæ undecimo. Præter illas regiones, quas Chriſtiani per navigationem Sæculo decimo ſexto detexerunt, & Fide Catholicâ illuſtrarunt, Britones, & Normanni jam ab an. MDIV. dùm vacarent piſcationi Aſellorum Marinorum, Gallicè *des Morues*, invenerunt promontorium & Inſulam Britonum, Gallicè *L'isle du Cap Breton*; & anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo quarto quidam *Joannes Verrazzanus* Florentinus, auſpiciis *Franciſci I.* Galliarum Regis, detexit versùs ſeptentrionem in Orbe novo ſupra *Floridam*, regionem habitatam hominibus barbaris & incultis, quæ *Canadenſis* dicitur à fluvio magno, *Canada* nuncupato, qui eam alluit, nunc verò *Nova Francia* vulgò appellatur. In hanc regionem Canadenſem ſæpiùs miſſæ ſunt ex Francia Coloniæ barbaris & incultis illis populis perutiles ad erudiendos illos, & imbuendos Chriſtianâ Religione & civilibus artibus. Reſpexit Deus benigno vultu Canadenſes populos, & aſpirans votis, periculis & labo-

laboribus Gallorum, qui eò ſe conferebant, Gentem illam per inextricabiles tenebras oberrantem illuminavit, atque ad veram Religionem perduxit. Eâ regione Canadenſi etiamnùm potiuntur Galli, qui locis opportunioribus munitiones ſtruxerunt ad arcendos finitimos barbaros, à quibus Canadenſes aſſiduis incurſionibus infeſtabantur & capti devorabantur. Ex tot populis & novi Orbis regionibus, quibus Sæculo decimo ſexto Lux Evangelii affulſit, facilè nunc intelligere potes, veram, ſeu Romanam Eccleſiam ab Hæreticis Lutheranis & Calviniſtis, ita permittente Deo, fuiſſe eodem Sæculo exagitatam, & ex aliquot Europæ locis expulſam, ut indè florentior evaderet, & ad ignotas novi Orbis gentes ſuas propagines protenderet, juxtà illud *Iſaiæ* Cap. LV. v. 5. *Ecce gentem, quam neſciebas, vocabis: & Gentes, quæ te non cognoverunt, ad te current propter Dominum Deum tuum, quia glorificavit te*. Sic ſemina meſſium gelu congelata, & mortua germinant: ſic ignis flatu premitur, ut creſcat: ſic unguenta commota redolent: ſic aromata fragantiam ſuam, cùm incenduntur, latiùs expandunt: ſic vinea putata uberior redditur & fœcundior: ſic Arca Noemi ab undis ſepelienda diluvii, ab iiſdem altiùs ferebatur, ejuſque concuſſio, ipſius erat erectio: ſic Luna videtur deficere, & non deficit, & obumbrata non obſcuratur. Ita planè Eccleſia Romana multis Sæculo decimo ſexto filiorum ſuorum cladibus, damnis ac ruinis ab Hæreticis Lutheranis & Calviniſtis devicta videbatur, cùm tamen per filiorum mortem vivida, per diſpendia dives, per ruinas glorioſa effecta ſit, quia, ut appoſitè ait S. *Hi-*

larius

larius Lib.vi. De Trinitate: *proprium eſt Eccleſiæ,ut tunc vincat, cùm cæditur; tunc intelligat, cùm arguitur; tunc obtineat, cum deſeritur*. Eccleſia quippè ſimilis Chriſto ſponſo ſuo, nonniſi per tribulationes & perſecutiones triumphat; *Chriſtus* autem, ut inquit Sanctus *Paulinus* Epiſtolâ trigeſimâ primâ, *vicit, cùm judicatus eſt; cedendo ſuperavit, & cadendo in mortem, reſurrexit in gloriam*.

D. Dùm Chriſtianos in Regno Angliæ & in aliquot aliis Europæ partibus à vera Eccleſiæ Catholicæ Fide Sæculo decimo ſexto defeciſſe audio, & versâ vice tot barbaros novi Orbis populos ad veram Chriſti Fidem lætos feſtinare video, facilè mihi perſuadeo,impletum tùm temporis eſſe illud Chriſti Domini Oraculum, Capite octavo,Verſ.xi. & xii. *Matthæi* dicentis: *Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Jacob in Regno Cælorum: filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores*. Vel, ut ait idem Salvator Cap. xxi. *Matthæi* Verſ. 41. & 43. *Malos malè perdet, & vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus ſuis. Ideò dico vobis, quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus*. Quibus verbis admonemur, ut oblatam & præſentem nobis Dei gratiam non negligamus, non ſpernamus, ſed Regno Dei nos ſpontè ſubdamus, & expectatos à Vinea ipſius fructus illi reddamus. Alioquin, quod Chriſtianis non ſolùm per Africam, Aſiam, & Græciam, ſed etiam in Angliæ Regno & in aliquot Europæ partibus eveniſſe jam dolemus, idem & nobis ne uſu veniat veren-

verendum eſt, videlicet, ne, verâ Chriſti Fide ſenſim ſine ſenſu apud nos tepeſcente, auferatur à nobis Regnum Dei, & detur novi Orbis genti facienti fructus ejus Regni. Sed hìc primo Colloquio noſtro, quod ad ſolitam horam protraximus, finem imponamus, alterum craſtinâ luce habituri de Epiſcopis, qui Sæculo decimo ſexto præcipuas Eccleſiæ Sedes, Romanam, Conſtantinopolitanam, Alexandrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam tenuerunt.

M. Catalogum, ſeu accuratam ſeriem ac ſucceſſionem Epiſcoporum, qui Sæculo decimo ſexto Romanam Eccleſiam ſummâ cum laude rexerunt, deſcribam quidèm in proximo Colloquio: at conſultò prætermittam ſucceſſiones Epiſcoporum, qui eodem Sæculo Eccleſias Orientis Conſtantinopolitanam, Alexandrinam, Antiochenam, & Hieroſolymitanam occuparunt, quia ſucceſſiones Epiſcoporum, qui his Orientalibus Eccleſiis præfuerunt, præſertim poſtquàm ab Eccleſia Romana funeſto Schiſmate fuerunt divulſæ, & ſub Barbarorum jugo oppreſſæ, nec certò noſci, nec accuratè texi poſſunt. Ecquis, amabo, ejuſmodi Epiſcoporum ſucceſſiones certò callere, & in Ordinem diſtribuere poſsit poſt tot illas calamitates quibus Oriens adflictus fuit? poſt vaſtatas ampliſſimas, populoſiſsimaſque & amæniſſimas Provincias, æquatas ſolo urbes innumeras, quibus ille tractus ſcatebat, ipſaſque primarias olim præſtantiſsimas? Quomodò etiam Epiſcoporum Orientis ſeriem ſcire ac deſcribere poſſemus nos, qui tam longo intervallo ab illis terris ſumus diviſi? Præterquàm quòd, Eccleſiarum Orientalium

Epiſcopi cùm ſint Schiſmatici, & doctrinâ non valdè celebres, eorum ſucceſsiones, ſeu nuda nomina ipſorum exhibere ſupervacaneum omninò eſſet, tibique Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudioſo parùm utile, ac fructuoſum. His itaque Epiſcoporum Eccleſiarum Orientalium ſucceſsionibus referendis in integrum ſuperſedebo, maximè cùm ſciam, doctiſsimum Patrem *Michaelem Le Quien* Ordinis Fratrum Prædicatorum, & in linguis Orientalibus verſatiſsimum, propediem Pariſiis in lucem editurum Opus duobus Tomis in Folio comprehenſum, cui Titulus: *Oriens Chriſtianus*, in quo Patriarcharum Sedium Conſtantinopolitanæ, Alexandrinæ, Antiochenæ, Hieroſolymitanæ, & aliarum præcipuarum Orientis Eccleſiarum ſucceſsiones Epiſcoporum, ex Hiſtoriis Eccleſiaſticis, ex probatis Authoribus, & ex indubitatæ fidei monumentis deſcribet, & in præclaro ordine collocabit.

COL-

COLLOQUIUM SECUNDUM,

De Serie, Vita & Geſtis Romanorum Pontificum, qui Sæculo decimo ſexto univerſam Eccleſiam rexerunt.

DISCIPULUS. CUM à Sede Romana Eccleſiaſticæ res auctoritatem, motum & robur ſumere conſueverint, & ab Hiſtoria Romanorum Pontificum, velut à fundamento, complura, ne dicam omnia, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ capita ita pendeant, ut abſque illius notitia, eorum rudis & imperfecta tantùm cognitio haberi poſsit; neceſſe eſt, ut in iſto Colloquio accuratè referas Geſta Romanorum Pontificum, qui Sæculo decimo ſexto univerſæ Eccleſiæ præfuerunt.

M. Illuſtriora dumtaxàt Geſta Summorum Pontificum, qui Sæcul. decimo ſexto Sedem Romanam tenuerunt, ſummatim hic attingam, tùm quia omnia repræſentare immenſæ foret operæ, &, ut trito fertur adagio: *Leo magnanimus ex unguibus agnoſcitur*; tum quia in vaſto adeò mari non licuit mihi, brevitati conſulenti, eorum, qui Pontificiam concinnarunt Hiſtoriam, expiſcari omnia, eaque ſingillatim referre ex animi ſententia. Incipiam autem à *Pio* hujus nominis *III*. qui ante Pontificatum dicebatur *Franciſcus Tudeſchinus*, & Picolomineo nomine ac ſtemmate à *Pio II*.

Pon-

Pontifice Maximo, cujus erat ex ſorore nepos, donatus fuerat, atque ab eodem Pontifice Senenſis Archiepiſcopus & Cardinalis creatus anno ætatis ſuæ circiter vigeſimo. In Cathedra S. *Petri* collocatus poſt *Alexandri VI.* obitum, qui accidit xv. Kalendas Septembris anni MDIII. nihil tàm curæ ac cordi habuit *Pius III.* quàm ut collapſam Eccleſiæ Diſciplinam reſtauraret, eamque, eliminatis corruptelis, & omni pietatis ac virtutum genere inducto, ſanctiſſimis Legibus augeret ac confirmaret. Hoc Sanctiſſimum propoſitum ut feliciùs executioni mandare poſſet vigilantiſſimus ille Pontifex, Concilium Æcumenicum, quod in Conclavi unanimi Cardinalium conſenſu intra biennium celebrandum fuerat decretum, ſe abſque ullâ cunctatione congregaturum ſignificavit in ſolemni Conſiſtorio ante Coronationem ſuam habito, dicens, ſe nolle expectare biennium, ſed rumpere continuò moras ad Concilii Generalis pro reformatione morum celebrationem. Verùm, dùm hæc ad Reipublicæ Chriſtianæ ſalutem, ſuique nominis gloriam immortalem quàmprimùm perficere ſedulò cogitaret pius ille Pontifex, in procinctu ingentium rerum, quibus magnam ſui expectationem excitaverat, præmaturâ morte raptus eſt, tamque gravis jactura acerbo dolore perculit omnes fideles, qui ei longiorem Pontificatum apprecabantur, abſolvendis, quas fauſtè feliciterque inchoaverat, rebus, maximum Catholicæ Eccleſiæ ſplendorem conciliaturis. Diem Pontificatus dumtaxat vigeſimum ſeptimum numeravit *Pius III.* Electus quippè fuerat Pontifex Maximus decimo Kalendas Octobris an. MDIII, & migravit è vi-

è vita decimo quinto Kalendas menſis Novembris ejuſdem anni, natus annos ſexaginta quatuor, menſes quinque. Ejus Corpus in Baſilica S. *Petri* in ſacello S. *Andreæ* Apoſtolo ſacro propè Avunculum, ſeu *Pium II.* marmoreo eleganti ſepulchro conditum eſt, hac nobili additâ inſcriptione, quâ res præcipuæ ab eo geſtæ breviter continentur:

Pius III. Pont. Max.
A Pio II. Avunculo Duos & xx. Annos Natus
In Cardinalium Collegium accitus
Urbis Ac Piceni Legatione integerrimè functus
A Paulo II. Ad Federicum III. Miſſus Ut Germanorum
Arma In Turcas Concitaret
Conventum Frequentiſſimum Pontificis Morte
Diſſolutum habuit
Sub Innocentio VIII. Umbros Diſſidentes Pacavit
Carolo Gallorum Rege In Italiam Irrumpente
Ab Alexandro VI. Serò Admodùm Obviam Miſſus
Eo Mortuo
Duo De Quadraginta Patrum Suffragiis
Pontifex Creatus
Dum De Reſtituenda In Priſtinam Majeſtatem
Chriſtiana Republica Ac Urbe Agit
Viginti Sex Die Ex Tanta Expectatione Rerum
Publico Omnium Luctu Deceſſit
Eloquio Prudentia Religione Innocentia
Et Gravitate Domi Foriſque
Inſignis In Dicendis In Senatu Sententiis Liber
Et graviſſimus
Vixit Annos LXIV. *Menſes* V. *Dies* X.
Obiit Anno Salutis Chriſti MDIII. XV. *Kaléd. Novembris*
Jacobus Et Andreas Fratri Sanctiſſimo Poſuere

E Ba-

E Baſilica S. *Petri* Corpus *Pii III.* poſteà ſub Pontificatu *Pauli V.* tranſlatum eſt à Cardinali *Petro Montaltio* ad Eccleſiam S. *Andreæ* ſupra Pompejani theatri ruinas à ſe extructam, ubi nobilibus Epitaphiis fuit decoratum, quæ legi poſſunt apud *Ciaconium* in Vita *Pii III.* Pontificis Maximi.

Poſt obitum *Pii III.* Pontifex Romanus electus eſt *Iulianus Ruverus*, Nepos *Sixti IV.* Cardinalis, & Epiſcopus Oſtienſis, cui *S. Franciſcus de Paula*, Ordinis Minimorum Fundator, Pontificatum prædixerat. Ad Pontificale Solium ſublimatus *Julianus Ruverus*, voluit appellari *Julius II.* illudque ſignum, ſivè Symbolum ſibi aſſumpſit: *Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo*. Eccleſiæ utiliſſimas Conſtitutiones edidit *Julius II.* Pontifex Maximus. In primis, ſtatuit, ut ſi in electione Romani Pontificis crimen Simoniæ vel ab Electo, vel ab Electoribus committatur, electio nulla ac irrita habeatur. Deteſtabilem Duellorum uſum fabricante Diabolo introductum, ut cruentâ corporum morte animarum etiam perniciem lucretur; in tota Ditione Eccleſiaſtica prohibuit ſub pœna Excommunicationis latæ ſententiæ, corporaque in Duello morientium Chriſtianâ Sepulturâ privari juſſit, & ſub eâdem Excommunicationis, & Interdicti Eccleſiaſtici pœnâ Ducibus, Comitibus, Marchionibus, Baronibus, & aliis temporalibus Dominis Locorum, & Terrarum Eccleſiæ Romanæ Dominio immediatè vel mediatè ſubiectarum diſtrictè inhibuit, ne deinceps aliquibus, cujuſcumque dignitatis, & nobilitatis eſſent, locum, ſeu campum liber-

liberum ad Monomachiam, ſeu ad duellum concederent. Ordini Minimorum favit *Julius II.* & cum ipſis Mendicantium Privilegia communicavit. Monachis etiam Congregationum Montis Oliveti, & Vallis Umbroſæ Ordinis S. *Benedicti*, necnon Eremitis S. *Auguſtini* ampliſſima indulſit Beneficia. Ad recuperandas Ditiones Romanæ Eccleſiæ præreptas ſuos omnes conatus, & conſilia contulit idem Summus Pontifex, cui à natura inerat mira quædam excelſitas animi, labores quoſvis periculaque deſpicientis, & ad difficiliora quæque aggredienda negotia comparati. Hæc eximia animi excelſitas in eo Pontifice præſertim enituit, quandò turbulentiſſimas tempeſtates, quas malignitas quædam horum temporum excitaverat, fortitudine ſuâ, virtute, conſtantiâ vel fregit, vel ſuperavit, & potentiſſimorum hoſtium Bellis jactatam Italiam ſtrenuè defendit, ablatas ab invaſoribus Ditiones Eccleſiæ Romanæ Dominio Sedis Apoſtolicæ aſſeruit, hoſteſque virtutis ſuæ terrore complevit. Deſiderio, itaque bona Eccleſiæ Romanæ recuperandi incenſus *Julius* Pontifex Maximus, Primùm, ut Venetos, qui nonnulla Eccleſiæ oppida ſub *Alexandro VI.* occupaverant, eaque reſtituere detrectabant, in ordinem faciliùs redigeret, fœdus inivit cum *Ludovico XII.* Galliarum Rege, quîcum ſumma ipſi intercedebat neceſſitudo, eò quòd toto ferè tempore *Alexandri VI.* apud Reges Galliæ *Carolum VIII.* & *Ludovicum XII.* verſatus fuiſſet. *Julium* Pontificem præclarè juvit *Ludovicus XII.* Galliarum Rex, quippèqui ſolus cum Francis omnia Belli pericula, & ſumptus in ſe ſuſcipiens, & in Italiam veniens, triumphalibus

ſuis

ſuis armis Venetos Eccleſiæ Ditionis hoſtes debellavit, Urbes, Caſtra, & Terras Apoſtolicæ Sedi ab ipſis ereptas, *Faventiam* videlicet, *Ariminum*, *Ravennam*, *Cremam*, *Cremonam &c.* uno, eoque rapidiſſimo victoriæ curſu, cepit, Eccleſiæ reſtituit, tantamque cladem intulit Venetis, ut ipſi acie ſuperati, graviſſimoque terrore concuſſi, quidquid in continente habebant dimittendi, ſolamque Venetiarum Urbem tuendi conſilium injerint. At, præter omnium expectationem contigit, ut *Julius* Pontifex, poſtquàm quæcumque optaverat oppida à Venetis Eccleſiæ erepta, ſolis uſus Francorum viribus, in deditionem accepiſſet, pacem, novumque fœdus cum Venetis percuſſerit, & in Francos, quorum nimiam In Italia potentiam pertimeſcebat, arma converterit. Nec ſolùm cum Venetis, ſed cum Hiſpaniæ, & Angliæ Regibus, & cum Helvetiis ad expellendos totâ Italiâ Gallos fœdus inivit *Julius* Pontifex, indèque graviſſimum inter *Julium II.* Pontificem Maximum, & *Ludovicum XII.* Galliarum Regem exarſit Bellum, de quo conſultius eſt tacere, quàm loqui. Dicam tantùm obitèr, infauſto illo diſſidio fervente, Belloque flagrante, *Ludovicum XII.* Galliarum Regem conſilium peſſimum, & Rege Chriſtianiſſimo indignum ſuſcepiſſe, propriâ videlicet, & *Maximiliani* Imperatoris auctoritate convocandi Concilium, ſeu potiùs Conciliabulum ad *Julium* Papam in ordinem redigendum, novumque Pontificem conſtituendum. Eâ *Maximiliani* Imperatoris, & *Ludovici XII.* auctoritate fulti novem Cardinales, à *Jullo II.* Pontifice Maximo ſeceſſione factâ, iſtud Conciliabulum, *Piſanum* dictum, inchoarunt Pi-

ſis anno MDXI. eique præfuit *Julius Bernardinus Carvajalius*, natione Hiſpanus. Ad diſſolvendum iſtud Piſanum Conciliabulum, de quo copioſiùs agemus in Colloquio quarto, *Julius II.* Pontifex Maximus exemplum ſequutus *Eugenii Quarti*, qui, ut Concilium Baſileenſe jam ad ſchiſma propendens, ſeque altiùs adversùs Supremam Sedem efferens, reprimeret, Concilium Ferrariæ primùm, deindè Florentiæ indixit: hoc, inquam, *Eugenii IV.* exemplum ſecutus *Julius* Pontifex, Concilium legitimâ fultum auctoritate Romæ in Eccleſia Lateranenſi inſtituit celebrandum, indèque dictum Concilium Lateranenſe V. ad quod demùm Cardinales Piſani, ſoluto infauſto conciliabulo, tanquàm privati acceſſerunt poſt *Julii* Papæ obitum, qui contigit, dum adhuc celebraretur concilium iſtud Lateranenſe V. ejuſque Succeſſori *Leoni* Papæ *X.* eidemque Concilio Lateranenſi veniam ſupplicantes, dictâque palinodiâ, abſolutionem obtinuere, priſtiniſque honoribus benignitate *Leonis X.* Pontificis Maximi reſtituti ſunt in integrum. Rex verò Chriſtianiſſimus *Ludovicus XII.* miſſis Oratoribus *Claudio Seiſſel*, Epiſcopo Maſſilienſi, & *Ludovico De Forbin*, in gratiam *Leonis X.* Romani Pontificis, & Sacri Concilii honorificè receptus fuit, ſicut in Colloquio IV. agendo de Conciliis, quæ Sæculo XVI. in Eccleſia fuerunt celebrata, pleniùs juxtà ac opportuniùs commonſtrabimus. Obiit *Julius II.* Pontifex Maximus, Sacramentis Eccleſiæ religiosè perceptis, nono Kalendas Martii anni MDXIII. dùm celebraretur Concilium Lateranenſe V. ab ipſo convocatum. Sunt nonnulli Scriptores, qui *Julio II.* Summo Pontifici vitio vertunt,

tunt, quòd toto ſui Pontificatus tempore animum non tàm ad pacem conciliandam, quàm ad Bella gerenda propenſum exhibuerit: At *Alphonſus Ciaconius* hunc Pontificem his verbis excuſat in ejus Vita quam deſcripſit: *Nec enim*, inquit, *probari ob id minùs debet, ſeu* Julius *II. Pontifex Maximus, quòd tam infracta animi virtute contra Eccleſiæ dignitatis invaſores pugnaverit, quandò temporum ea conditio tantum Virum religione, ac fortitudine verè Maximum Pontificem poſtulabat. Neque ſanè ob alias cauſas tot Bella geſſit, niſi ut à pluribus occupatum Sacræ Sedis Imperium recuperaret. Ad quod præſtandum inſita à natura* Julii *invicto animo bellicæ virtutis ſemina cernebantur. Erat enim animo magnus, acer, conſtans, liberalis, contumacibus implacabilis, in calamitatibus ſe ipſo ſemper excelſior. Irritari adverſis, non enervari, virtus ejus poterat.*

D. *Leonem X.* Pontificem Maximum mortuo *Julio II.* ſuffectum fuiſſe jam inſinuaſti, ſed nunc patriam, & Familiam, è qua oriundus erat *Leo Decimus*, eximias ejus dotes, reſque præclarè ab eo in Pontificatu geſtas deſcribere debes.

M. Poſt obitum *Julii II.* Romani Pontificis, *Joannes Medicæus*, patriâ Florentinus, è *Medicæa* Familia Principe, S. *Mariæ in Dominica* Diaconus Cardinalis, annum agens ætatis trigeſimum octavum, Idibus Martii anni MDXIII. ad Summum Pontificatum provectus eſt, dictuſque *Leo X.* cujus egregias virtutes magnis præconiis celebrant multi Scriptores, ſed præſertim *Paulus* Jovius, *Onuphrius Panuinus*, & *Alphonſus Ciaconius*. Ingenii ſublimitate, ſermonis elegantiâ, facilitate ac prudentiâ ſingulari excelluit. Summâ morum ſuavi-

tate ac benignitate omnes excipiebat,ac patientèr auſcultabat. Unicè favebat honeſtis litteris, ſibique Virorum eruditorum, in quos magnanimus, & munificentiſſimus erat, laudem, & amorem devinxit. Moribus caſtiſſimis, vitâque adeò intaminatâ fuit, ut nec Hæreſiarcha *Lutherus*, Eccleſiæ Romanæ infenſiſſimus hoſtis, à Summo illo Pontifice damnatus, nec alii hujus temporis hæretici eam violare, aut impetere auſi fuerint. Bis per hebdomadam jejunabat *Leo X.* Pontifex Maximus, quartâ Feriâ temperabat à carnibus, ſextâ verò in memoriam Paſſionis Chriſti Domini herbâ tantùm, ac legumine veſcebatur. His aliiſque id genus heroicis, verèque Chriſtianis virtutibus abundè cumulatus *Leo X.* multa in Pontificatu gloriâ immortali digna geſſit. Vaticanam Bibliothecam aliquot librorũ millibus locupletavit. Academiam Romanam, accitis undique magno ſumptu Artium ingenuarum doctiſſimis Profeſſoribus, ita inſtauravit, ut nulli Italiæ, ſive Doctorum præſtantiâ, ſive auditorum concurſu concedere videretur. *Santem Pagninum* Ordinis Prædicatorum hortatus eſt, ut ſcripturæ ſacræ latinam ex hebræo textu Interpretationem ſuſciperet, ſumptuſque ad tantum Opus abſolvendum neceſſarios largâ manu ſuppeditavit. *Petrum Bembum*, & *Joannem Sadoletum*, Viros doctrinâ, & pietate omni exceptione majores, in ſuum famulitium adſcivit, quos poſteà *Paulus III.* Pontifex Maximus in numerum Cardinalium cooptavit. Porrò, ſicut in Viros, bonarum litterarum cultores, ſe ſe propenſiſſimum exhibuit *Leo Decimus*, ita & in eos, qui novitatis ſtudio abrepti ſanam doctrinam errori-

roribus, falſiſque ſparſis opinionibus corrumpebant, ſeverè animadvertit. Hinc in Concilio Lateranenſi V. Seſſione octavâ Conſtitutionem edidit contra nonnullos Philoſophiæ Profeſſores, qui ex ſententia *Ariſtotelis*, & *Averois* probare conabantur, Animam rationalem unam eſſe in omnibus, eamque unà cum corporibus interire; dictitantes inſuper, *nonnulla eſſe vera ſecundùm Philoſophiam, ſed non ſecundùm Fidem Catholicam*. Ejuſmodi errores non ſolùm in prædictâ Conſtitutione, quæ legi poteſt in Actis ejuſdem Concilii Lateranenſis V. proſcripſit *Leo Decimus*, ſed etiam ad tollendam omnem in præmiſſis errandi occaſionem, ſapientiſſimè ſtatuit, ne quis deinceps in Sacris Ordinibus conſtitutus, Philoſophiæ, aut Poeſis ſtudio ultrà quinquennium poſt Grammaticam, & Dialecticam ſine aliquo ſtudio Theologiæ, aut Juris Pontificii incumbat: *Et cùm non ſufficiat*, inquit Maximus ille Pontifex, *tribulorum radices præſcindere, niſi & ne iterùm pullulent, funditùs evellere, ac eorum ſemina, originaleſque cauſas, undè facilè oriuntur, removere; cùm præcipuè humanæ Philoſophiæ ſtudia diuturniora, quam Deus ſecundùm verbum Apoſtoli evacuavit, & ſtultam fecit abſque divinæ ſapientiæ condimento, & quæ ſine revelatæ veritatis lumine in errorem quandòque magis inducunt, quàm in veritatis elucidationem; ad tollendam omnem in præmiſſis errandi occaſionem, hac ſalutari Conſtitutione ordinamus, & ſtatuimus, ne quiſquam de cætero in Sacris Ordinibus conſtitutus ſæcularis, vel regularis, aùt aliàs ad illos de jure arctatus, in ſtudiis Generalibus, vel alibi publicè audiendo Philoſophiæ, aùt poeſis ſtudiis ultrà quin-*

quennium poſt Grammaticam, & Dialecticam ſine aliquo ſtudio Theologiæ, aut juris Pontificii incumbat; verùm, dicto exacto quinquennio, ſi illis ſtudiis inſudare voluerit, liberum ſit ei, dùm tamen ſimul, aut ſeorſum, aut Theologiæ, aut Sacris Canonibus operam navaverit, ut in his Sanctis, & utilibus Profeſſionibus Sacerdotes Domini inveniant, undè infectas Philoſophiæ, & Poeſis radices purgare, & ſanare valeant &c. Sed nunquàm *Leonis X.* Sacrum Fidei depoſitum, ſuæ curæ concreditum, illibatum cuſtodiendi zelus magis eluxit, quàm dùm anno MDXVII. damnavit Lutheranam Hæreſim, cujus Autor, ut fusè oſtendemus in proximo Colloquio, fuit *Martinus Lutherus*, qui in omnem licentiam effuſus, permulta Eccleſiæ Catholicæ Dogmata convellere, ac oppugnare auſus eſt, & ſicut jam obſervavimus in ſuperiori Colloquio, tantùm ejus nequitia prævaluit, ut indictum adversùs Turcas, Chriſtiani nominis hoſtes, Bellum in mutua inter Chriſtianos Principes Bella deflexerit, ſeductiſque per hæreſim populis, tota ferè Germania, & aliæ plerȩque nationes hoc incendio conflagrarint. Quò factum eſt, ut Turcæ, Principibus Chriſtianis inter ſe pugnantibus, ſuaſque vires Bellis atterentibus, Chriſtianos fines invaſerint, ſuȩque poteſtati ſubjugarint. Hìc autem prætermittere haud poſſum inſignem calumniã, quam *Theophylus Raynaldus* impingit Dominicanis in Libro, quem edidit *de Immunitatibus Cyriacorum*, ubi ait, *Leonem X.* Indulgentiarum promulgationem demandaſſe Religioſis Dominicanis, non verò *Eremitis* Ordinis *S. Auguſtini*, ut mos erat, indèque *Hæreſim Lutheranam ex cupiditate nimia Dominicanorum omnia ad ſe trahentium*

tium progerminaſſe. Hæc autem calumnia facilè refellitur, primò, quia falſum eſt, munus promulgandi Indulgentias Eremitis Ordinis S. *Auguſtini* injungi ſolitum fuiſſe, cùm certiſſimè conſtet, id muneris à *Julio II.* Romano Pontifice FF. Minoribus impoſitum fuiſſe, idemque munus *Leonem X.* commiſiſſe Miniſtro Generali FF. Minorum unà cum Archiepiſcopo Moguntino in pluribus Germaniæ locis, Diplomate dato die ultimâ Martii anni MDXV. Præterea, Eminentiſſimus Cardinalis *Palavicinus* in Hiſtoria Concilii Tridentini part. I. lib. I. cap. 3. diſertè aſſerit, hanc Indulgentias promulgandi provinciam non FF. Prædicatoribus à *Leone X.* fuiſſe demandatam, ſed *Alberto*, Electori, & Archiepiſcopo Moguntino, è Brandeburgenſi familiâ, Viro tunc in Germania præſtantiſſimo, qui hac in re ſponte ſuâ uti voluit operâ *Joannis Tetzelii*, Quæſitoris Fidei, Ordinis Prædicatorum doctiſſimi Viri, & Concionatoris ferventiſſimi, qui paulò antè ſimili delegatione pro Equitibus Teutonicis felicitèr perfunctus fuerat, cujus eo in munere obeundo prudentia atque integritas apud omnes manifeſta erat. Quod autem *Lutherus*, tunc Auguſtinianus, id ægrè tulerit, & æmulatio aliqua Auguſtinianos inter, & Dominicanos interceſſerit, non indè ortus Lutheranæ hæreſis tribuendus eſt Dominicanis, qui ab Electore *Alberto*, Archiepiſcopo Moguntino, ad promulgandas Indulgentias accerſiti fuerant. Sed miſsâ hac calumniâ, alias *Leonis X.* res præclarè geſtas proſequamur. Pacem inter Reges ac Principes Chriſtianos *Leo X.* compoſuit, ut eorum arma in Turcam, communem hoſtem, converteret,

ret, miſsâque ad Regem Abyſſinorum *Davidem* Legatione, Chriſtianam Religionem apud illos propagare ſummoperè ſtuduit, necnon in America novis Epiſcopatibus erectis. Pragmaticam Sanctionem in Galliis abolevit *Leo* X. ejuſque abolitioni conſenſit *Franciſcus I.* Galliarum Rex, qui pepigit cum eodem Summo Pontifice Concordatum, cujus conditiones commodiùs referemus in Colloquio VI. agendo de Diſciplina Eccleſiaſtica Sæculi XVI. S. *Franciſcum de Paula*, Sacri Minimorum Ordinis conditorem, Sanctorum numero ſolemni ritu adſcripſit idem Pontifex primâ die Maji anni MDXIX. Dubia quædam circà Regulam Monialium *Sanctæ Claræ* declaravit, ac dilucidavit. *Julii II.* deceſſoris ſui Conſtitutionem contra pugnantes duello auctoritate Apoſtolica confirmavit. *Henricum VIII.* Angliæ Regem, ob librum contra *Lutheri* Hæreſim editum, perhonorifico *Defenſoris Fidei* titulo donavit. Cardinales creavit viros doctrinâ, & pietate clariſſimos, & inter illos, *Thomam de Vio Cajetanum* Ordinis FF. Prædicatorum, Virum eruditione, vitæ integritate, ingenii ſubtilitate, variiſque editis Operibus celeberrimum, qui Legatione Apoſtolica in Germania ad coercendum *Lutherum*, naſcentemque ejus Hæreſim profligandam functus eſt. Obiit *Leo X.* apoplexiâ oppreſſus die primâ menſis Decembris anni MDXXI. ętatis XLVI. Pōtificatus nono.

D. Cùm nuperrimè incidiſſem in librum cujuſdam Hæretici, qui *Leonem X.* Pontificem Maximum multis probris, injuriis, & calumniis acritèr perſtringit, inceſſit animum cupido legendi Epiſtolas *Deſiderii Eraſmi*, qui ſub Pontificatu

Leonis X. floruit, quemque ipſimet Hæretici impensè laudare ſolent, ut illius Scriptoris teſtimonio, quod Hæreticis ſuſpectum eſſe non poteſt, eorum calumnias revincere poſſem. Nec me profectò ſuſcepti laboris pœnituit. Multas quippè offendi, & perlegi Epiſtolas, in quibus *Deſiderius Eraſmus* eximias dotes ac præclara *Leonis X.* Pontificis Maximi facinora maximis laudibus celebrat. In primis, in Epiſtola, quam hic Author ſcripſit ad *Leonem X.* Pontificem Maximum, quæque in recentiſſimâ illius Operum Editione, anno MDCCIII. Lugduni Batavorum adornatâ, extat ordine centeſima ſeptuageſima quarta, hæc de *Leone X.* habet *Deſiderius Eraſmus*, quæ illius Pontificis virtutem plurimùm commendant: *Senſit illicò Mundus* Leonem *Pontificem gubernaculis rerum admotum, repentè Sæculum illud pluſquàm ferreum, in aureum verſum: ac tanta, tamque fatalis ſubita rerum omnium commutatio, ut nemini non palàm eſſet, hæc auctore Deo geri. Compoſitæ bellorum undæ, cohibitæ Principum inter ipſos minæ, acerbis odiis diſſidentes maximorum Regum animi in Chriſtianam adacti concordiam, ſublatum perniciosum illud Schiſma, & ita ſublatum tam ingens malum, ut ne cicatrix quidem ſuperſit..... Proindè optimo jure ſibi gratulatur Orbis Chriſtianus, talem* Leonem, *in cujus ore reperit mundus pluſquàm melleam dulcedinem. Quid enim pace dulcius? præſertim poſt graviſſimos ac diutinos bellorum tumultus, quibus inter nos collidebamur, immenſa Chriſtiani ſanguinis jactura, ingenti bonorum mentium dolore, magno Turcarum gaudio..... Neutra certè in re ceſſat inaudita tua pietas, Pater beatiſſime, quæ ſimul & Chriſtianæ plebis religio-*

ligionem, jam olim multis collapſam modis, & in dies magis ac magis collabentem, ſaluberrimis, ut audio, Synodi Conſtitutionibus ſarcit ac reſtituit, & hujuſmodi Conſtitutionibus, non quæ quæſtum, aut dominandi libidinem, aut tyrannidem oleant, ſed quæ verè ſpiritum referant Apoſtolicum, quas quivis à Patribus, non à dominis profectos poſſit agnoſcere, in quibus piæ mentes ipſum Chriſtum veluti loquentem venerentur. Hac igitur via molitur Sanctitas Tua, ut Chriſti Eccleſia veris ac ſuis opibus locupletetur, ut ſua præmineat gloria, ut ſua polleat ditione: breviter, iis cœleſtibus donis cumuletur, quæ nonnunquàm tum potiſſimùm exuberant, cùm cæteris illis deſtituimur maximè. Quanquàm nec alteram illius virtutis functionem videris negligere, ut qui conciliandis omnium inter ſe Principum animis componendiſque Chriſtianorum rebus, pulcherrimam pariter ac tutiſſimam ſtruis viam ad impiam Turcarum gentem vel ſubigendam, vel profligandam. Non ferent aliquandò Leonis *noſtri rugitum immanes illæ belluæ; ſentient invictum illud* Leonis *manſuetiſſimi robur quantumvis truculentæ feræ, impares erunt Pontifici, magis pietate quàm copiis armato, ac numen etiam immortale ſecum in bella trahenti. Video jamdudùm Beatiſſime Pater, quàm ingens laudum tuarum campus ſe nobis aperiat, ſed longè impar eſt hujus ingenioli vis rebus tantis explicandis; ad tam divina facinora, noſtra non adſpirat eloquentia, vel potiùs infantia. Aque utinam hoc ſtudium detur eruditis omnibus, ut velint, tum ea facultas, ut poſſint omnium Sæculorum memoria dignas Leonis decimi virtutes, dicendi viribus exæquare. Me quidem procul abſterret tua celſitudo, quem enim illa non abſterreat? Et ta-*

tamen neſcio quo pacto, mihi vehementer geſtit animus pro virili omnes ingenii nervos in hoc explicare, ut quanta extiterunt Leonis in Chriſtianam gentem merita, tanta & poſteris habeantur ac celebrentur, nullo unquam tempore intermoritura. Nec solùm inlaudata iſta Epiſtola, & in aliis, quos ad Summum Pontificem *Leonem X.* ſcripſit *Deſiderius Eraſmus*, quæque in recenti ejus Operum Editione inſertæ ſunt Ordine CXCIV. CCCCLIII. DXXIX. ſed etiam in multis Epiſtolis, quas ad varios ſcripſit amicos, *Leonis X.* Pontificis Maximi mitiſſimum ingenium, bonarum Artium ac Litterarum ſingulare ſtudium, raras dotes, & eximios mores deprædicat, eumque paſſim appellat Pontificem doctum, integrum ac pium, virtute Chriſtum referentem; pacis publicæ vindicem; Virorum eruditorum patronum munificentiſſimum; tam benignum, ut de omnibus benemereri ſtuderet; tam conſtantem, ut animum ad utramque fortunam infractum haberet; tam vigilem Paſtorem, ut nihil ſibi antiquius crederet, quàm Chriſti gloriam, & gregis concrediti procurare ſalutem. Ex his & ſimilibus encomiis, quæ de *Leone X.* Pontifice Maximo contexit *Deſiderius Eraſmus*, Scriptor coævus, & cujus teſtimonium hæreticis ſuſpectum eſſe haùd poteſt, facilè confutantur contumeliæ & calumniæ, quas quidam malè feriati moderni heterodoxi de induſtriâ excogitarunt, ut Vitam hujus Summi Pontificis aliquâ infamiæ labe aſpergere poſſent, eo ſolo nomine, quòd hic Pontifex, avitæ doctrinæ Catholicæ retinendæ ſtudioſiſſimus, ad profligandam naſcentem *Lutheri* Hæreſim curam omnem induſtriamque contulerit.

lerit. Sed mittamus illos Hæreticos, à quibus multò melius eſt vituperari, quàm laudari, & proſequamur, ſi placet, ſeriem aliorum Romanorum Pontificum, qui Sæculo XVI. *Leoni X.* ſucceſſerunt.

M. Defuncto *Leoni X.* Pontifici Maximo ſucceſſit *Hadrianus* hujus nominis *VI.* qui ante Pontificatum *Hadrianus* itidèm appellabatur, natione Batavus, ex ignobilibus parentibus natus, Facultatis Lovanienſis Doctor, *Caroli Auſtriaci*, Philippi I. Caſtellæ Regis filii, & poſtea Imperatoris, dicti *Caroli V.* Præceptor. A *Leone X.* in Collegium Cardinalium ob egregia merita adlectus, tandèm ſummo totius Collegii conſenſu, abſens licèt, Romanus Pontifex electus eſt quinto Idus Januarii anni MDXXII. Hanc electionem non humanis ſtudiis, atque factionibus, ſed divino conſilio factam fuiſſe, ex eo præcipuè probat *Franciſcus Guicciardinus* libro XIV. *Hiſtoriæ* ſui temporis, quam Italicè ſcripſit, quòd Cardinales *Hadrianum*, qui tanto regionum intervallo abſens erat, cujus nomen vix erat ipſis cognitum, quique Italiam nec viderat unquàm, nec ſe viſurum vel ſperabat, vel cogitabat, Summum Pontificem, nemine reclamante, elegerint. Certè ipſemet *Hadrianus*, Pontifex Maximus, diſertè teſtatur in Mandatis, quæ dedit *Franciſco Cheregato*, Epiſcopo Aprutino, quem ad Conventum Norimbergæ in Germania coactum, Nuntium deſtinavit, ſe nunquàm Pontificatum ambiviſſe. In his quippè Mandatis (quæ legi poſſunt apud *Odoricum Raynaldum* Tomo XX. Annal. Eccleſ. ad annum MDXXII. Num. LXVI.) ſic prædictum Nuntium *Hadrianus VI.* Pontifex Maximus, alloquitur; *Nos, uti aliàs tibi di-*

dixiſſe credimus, Pontificatum hunc nunquàm ambivimus, immò quantùm in nobis fuit, longè maluiſſemus privatam vitam agere, & in ſancto otio Deo ſervire. Et profectò Pontificatum ipſum planè recuſaſſemus, niſi Dei timor, & ſincerus Electionis noſtræ modus, necnon Schiſmatis ex recuſatione noſtra imminentis metus, Nos acceptare illum coëgiſſet. Subjicimus igitur colla ſummæ dignitati, non ob dominandi libidinem, neque ad ditandos propinquos noſtros, ſed ad divinæ voluntati parendum, ad deformatam ejus ſponſam Eccleſiam Catholicam reformandam, ad ſubuentandum oppreſſis, & doctos & virtute præditos, qui multo jam tempore neglecti jacuerunt, erigendum & ornandum; & denique ad omnia illa agendum, quæ bonum Pontificem, & legitimum Beati Petri ſucceſſorem agere oportet. Hoc ſanctiſſimum conſilium, quo permotus Pontificatum ſuſceperat, executioni mandare pro viribus ſtuduit *Hadrianus VI.* Ad pacem inter Principes Chriſtianos, præſertim *Carolum V.* Imperatorem inter & *Franciſcum I.* Galliarum Regem conſervandam, ad Lutheranam Hæreſim penitùs evertendam, ad reformationem morum in Clero promovendam, ad frangendas Turcarum vires ſtatim animum adjecit. *Ludovico* Hungariæ Regi contra Turcarum impetum ſuppetias tulit, & auxilia miſit ad Equites Hieroſolymitanos à *Solimano II.* Turcarum Imperatore obſeſſos in Inſula Rhodi, quam tamen Inſulam, nobiliſſimum quondàm poſt Athenas Græcarum litterarum ac ſcientiarum domicilium, & firmiſſimum totius Chriſtianiſmi adversùs immanem Turcarum tyrannidem propugnaculum, *Solimanus*, Turcarum Impera-

perator, cum ſummâ Chriſtianorum Principum, ex torpore ad illius Inſulæ conſervationem oſtenſo, contractâ infamiâ, in ſuam poteſtatem redegit anno, ut in ſuperiori Colloquio obſervavimus, milleſimo quingenteſimo vigeſimo ſecundo. In Beneficiorum & Dignitatum Eccleſiaſticarum diſtributione nihil carni & ſanguini conceſſit *Hadrianus VI.* Pontifex Maximus. Cognatos, & affines ſuos, qui ſpe celſioris fortunæ Romam venerant, ſeveris verbis excepit, eoſque modico viatico donatos, ſua relegere veſtigia, & pedibus in patriam redire juſſit. Nepotem ſuum, qui Beneficium annui cenſus ſeptuaginta Ducalium aureorum poſſidebat, & aliud pinguius, quod ad centum aureos aſcendebat, obtinere cupiebat, aſperâ admonitione corripuit, ac tandem multorum precibus exoratus conſenſit, ut opulentius Sacerdotium aſſequeretur eâ tamen lege, ut priore Beneficio ſeſe abdicaret, aſſerens, ſe nullâ ratione pati velle, ut quiſquam duobus Beneficiis, quibus annexa eſt cura animarum, ſimul frueretur, ſed *Eccleſias Sacerdotibus, non Sacerdotes Eccleſiis ornare ſe velle*, ſicut ex *Hieronymo Nigro*, Scriptore coævo, refert *Odoricus Raynaldus* in Annalibus Eccleſiæ ad ann. MDXXII. Num. XI. Multa geſſit *Hadrianus VI.* ad compeſcendos tumultus, quos *Lutherus*, aliique Hæretici, in Eccleſiam Romanam dabacchantes, propudioſis per Germaniam ſparſis libris, excitarunt, de quibus commodiùs agemus in proximo Colloquio, in quo referemus Hæreſes, quæ Sæculo decimo ſexto Eccleſiam exagitarunt. Regibus Hiſpaniæ conceſſit poteſtatem *Hadrianus VI.* nominandi Epiſcopos, ſicut

ſicut *Leo X.* Regibus Galliæ anteà conceſſerat. Beatos *Antoninum*, Florentinum Archiepiſcopum, ex Ordine Fratrum Prædicatornm aſſumptum, & *Bennonem* Miſnenſem Epiſcopum, Sanctorum Catalogo adſcripſit ultimâ die menſis Maji anni MDXXIII. quo anno multis virtutibus clarus, & perdoctis editis Operibus, quæ in Colloquio quinto, ubi agemus de Viris Illuſtribus decimi ſexti Sæculi, recenſebimus; obiit religioſiſſimus ille Pontifex decimo octavo Kalendas Octobris, poſtquàm annum unum, menſes octo, & dies ſex Chriſti Eccleſiam Sanctiſſimè rexiſſet, eique Epitaphium iſtud poſitum eſt: *Hadrianus Sextus hìc ſitus eſt, qui nihil ſibi infelicius in vita duxit, quàm quòd imperaret.* Non defuerunt malevoli detractores, Critici, & Blaterones, qui hunc Pontificem Sanctimoniâ licèt, doctrinâ, Chriſtianâ prudentiâ, & omnibus ad Eccleſiam ſanctè regendam dotibus neceſſariis præditum, jamque è vita ſublatum, contumeliis proſciderunt, ſicut ex *Paulo Jovio*, qui Vitam *Hadriani VI.* ſcripſit, narrat *Spondanus* ad annum MDXXIII. Num.xx. At ejuſmodi contumelias falſi convincit *Blaſius Ortizius*, Canonicus Toletanus, qui Itinerarium *Hadriani VI.* Pontificis Maximi, cujus domeſticus fuerat, ſcripſit, in quo, poſtquàm capite quadrageſimo laudavit *Hadriani VI.* modeſtiam, frugalitatem, continentiam, cæteraſque Pontificias dotes, quæ in gradu heroico in ipſo fulgebant, hæc ſubdit: *Audactèr fortaſſis aſſerere poſſum, ut domeſticus teſtis, quòd neque vidi, neque perſenſi quidquam ſiniſtrum aut minus grave in dictis aut factis; immò quaſi ſpeculum cunctarum virtutum, antequàm Urbem ingrederetur,*

ut

ut cuncti noverunt. Cujus orationi ſtudium vehemens ſuccedebat, & ſtudium interdùm oratio interpellabat, ita ut ſolùm ea tempora, quæ naturæ neceſſitas exigit, victui & quieti concederet, cætera omnia officiis divinis ac humanis ita diſtribuens, ut humani generis adverſario nullum locum vacuum relinqueret. At quid moror in illius præconiis enarrandis, cùm eſſet vir ex omni parte irreprehenſibilis. Hoc *Hadriani VI.* Itinerarium, à *Blaſio Ortizio*, ejus Domeſtico, ſcriptum, Vir Clariſſimus *Stephanus Baluzius* ex veteri Codice manuſcripto Navarrici Collegii publicavit, inſeruitque libro III. *Miſcellaneorum.*

D. Sæpè uſu venire ſolet, ut vivi meritâ laude fraudentur, at Viros illuſtres, qui vitâ jam defuncti ſunt, maledictis inſectari, ſumma ignavia & iniquitas eſt, acerbis pœnis meritò caſtiganda: *paſcitur in vivis livor, poſt fata quieſcit*, inquit *Ovidius*, cui concinit *Plautus* in *Truculento*, Actu I. Scenâ II. dicens: *Dùm vivit, hominem noveris: ubi mortuus eſt, quieſcas*, facilè itaque crediderim, eos, qui jam extinctum *Hadrianum VI.* Pontificem optimum, probroſis calumniis dilacerarunt, omnem penitùs exuiſſe frontem, ac bibiſſe fæcem iniquitatis. Sed, miſſis illis malevolis obtrectatoribus, alios, obſecro te, percenſe Romanos Pontifices, qui *Hadriano VI.* Sæculo decimo ſexto ſucceſſerunt.

M. *Hadriano VI.* Pontifici Maximo ſuffectus eſt ſummo Cardinalium conſenſu *Julius Mediceus*, qui *Leonis X.* patruelis erat, S. *Laurentii in Damaſo* Cardinalis Presbyter, & Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarius. Ad ſummum itaque Pontificatum pro-

provectus *Julius Mediceus* decimo tertio Kalendas Decembris anni MDXXIII. voluit appellari *Clemens VII*. fuitque Pontifex in ſuis actionibus gravis, ſagax, victor ſui, in adverſis ſibi ſemper conſtans, & in Catholica Fide tuenda, comprimendiſque Novatoribus, qui Lutheranæ Hæreſis virus in Gallia, Germania, aliiſque Regnis & Provinciis diffundere conabantur, vigilantiſſimus. Graviſſimas turbas, quibus toto ferè ſui Pontificatus tempore agitatus fuit *Clemens VII.* jam obitèr in ſuperiori Colloquio inſinuavimus, quas tamen paulò uberiùs hìc explicare neceſſe eſt, quò faciliùs omnia, quæ præclarè geſſit, vel ab iniquis paſſus eſt Summus ille Pontifex, comperta ac explorata habere poſſis. Incipiam autem à Bello, quod *Carolus V.* Rex Hiſpaniæ & Imperator adversùs hunc Pontificem movit eo ſolo nomine, quòd *Clemens VII.* fœdus iniiſſet cum Regibus Galliæ & Angliæ, cum Venetis, & *Franciſco Sfortia* Mediolanenſium Duce pro Italiæ libertate tuendâ, & recuperandis *Franciſci I.* Galliarum Regis filiis, quos *Carolus V.* captivos in Hiſpania detinebat, poſtquàm Regem *Franciſcum I.* quem in Ticinenſi, ſeu papienſi pugna captum in Hiſpaniam abduxerat, liberum è cuſtodia dimiſiſſet, ſicut jam obſervavimus in ſuperiori Colloquio. Eo fœdere irritatus *Carolus V.* bellum *Clementi VII.* indixit, eique initium Romæ dedit *Columnenſium* familia, quæ *Carolo V.* addictiſſima occultè adversùs Pontificem anno MDXXVI. conſpiravit. Cardinalis *Columnenſis Veſpaſianus*, ejuſque frater *Pompejus* cum *Hugone Moncada* Hiſpano, & Regni Neapolitani Pro-Rege, nemine de ipſorum molitione ſuſpicante,

te, Urbem ſummo mane cum octingentis Equitibus & tribus peditum millibus ingreſſi, ad Vaticanum contenderunt, eorumque inopinato adventu territus Pontifex cum nonnullis Cardinalibus in arcem S. Angeli actutùm ſe recepit. Hoſtes verò, Palatio Pontificio ſacrâ omni prophanâque ſuppellectili direpto, in Baſilicam quoque S. *Petri* nefarias manus injecerunt, eamque pariter diripuere cum opulentioribus ſuburbii domibus. Hæc fuerunt præludia Belli, quod licèt, compoſitis induciis, brevi aliquo temporis intervallo utcùmque ſopitum fuerit, paulò poſt tamen vehementiùs exarſit; ac multas Romæ funeſtas clades intulit. Miſſus quippè in Italiam cum valido exercitu à *Carolo V.* Imperatore conjuratus Chriſtianiſſimi Regis *Franciſci I.* & Galliæ, patriæ ſuæ, hoſtis *Carolus Borbonius*, Romam obſedit, ſed in murorum expugnatione plumbeo globo minoris tormenti ictus occubuit, ejuſque corpus à Cæſarianis militibus Cajetam aſportatum ſepulturæ mandatum eſt ſuperbo hoc Epitaphio illius ſepulchro appoſito:

Aucto Imperio, Gallo victo,
Superata Italia, Pontifice obſeſſo,
Roma Capta,
Carolus Borbonius in Victoria Cæſus,
Hic jacet.

Demortuo *Carolo Borbonio* in Cæſariani exercitus, qui magna ex parte, ut aſſerunt coævi Scriptores, ex Lutheranis militibus conflatus erat, Imperium confeſtim ſucceſſit *Philibertus* Princeps Arauſicanus, qui Romam obſidione cinctam cepit, ac ferro flammâque devaſtavit. Hanc Urbis dire-

direptionem, quæ accidit anno MDXXVII. *Petrus Juſtinianus* libro XII. *Hiſtoriæ Venetæ* elegantèr deſcribit his verbis: *Contigit miſerabilis, fœdaque Romanæ Urbis direptio, qualis olim nec à Gothis, nec à Longobardis, Vandaliſve facta legitur. Hiſpani, Germanique milites in omne crudelitatis genus prolapſi multas Urbis partes incendunt, Sacra, profanaque diripiunt, omniaque fuga, tumultu, terrore ac cæde replent: nec Cardinales, Epiſcopi, cæterique viri religioſi impias deprædantium effugere manus. Ædes quoque ſacræ ad unam omnes ſpoliatæ ſunt, vaſaque libatoria, divinis rebus dicata, in prædam nefariè acta, ab altaribuſque ablatæ aureæ Cruces, pretioſa candelabra, Sacerdotalia indumenta, atque uſque in ſacroſancta Domini Corporis tabernacula rapaces manus injectæ, omneſque tandem Eccleſiarum theſauros barbarico faſtu, immanique avaritia crudelis hoſtis expilavit; atque in Religionis Chriſtianæ ludibrium Virgines Sacras vel violavit, vel expoliatas in publicum nudo corpore traxit: Cæteras quoque Matronas eadem ignominia affecit: nullum prætereà fuit genus hominum, nulla tota Roma vel publica, vel privata domus, quæ furentis, ſacrilegique hoſtis manus evaſerit.* His adjungit Joannes *Cochlæus*, Scriptor Germanus, & coætaneus, *milites*, Cæſarianos Sectæ Lutheranæ, *ex veteri Cappella Papæ, in qua ejus Cantores quotidiè Miſſam, pias preces, & horas canere ſolebant, feciſſe ſtabulum equorum, Cardinalium veſtes, ac pileos in eorum opprobrium induiſſe, fictumque creaſſe Papam ex Landesknechio, qui dixerit in ficto ſuorum Cardinalium cætu, & Conſiſtorio, ſe donare Papatum Luthero: Quiſvis militum id approbet, dexteram in altum tollat. Milites itaque levaſſe ma-*

num ac clamaſſe : *Lutherus* Papa , *Lutherus* Papa. Interim , dùm hæc agerentur , & teterrima eſſet captæ Urbis Romæ facies , *Clemens VII.* Pontifex Maximus , in Molem *Adriani* , quæ Arx S. *Angeli* nunc vocatur, ſeſe recepit . Hanc Arcem *Philibertus* , Dux Arauſicanus, perductâ in circuitu foſsâ, diſpoſitiſque per loca præſidiis,circumvallavit , ne qua ſubſidia vitæ incluſo Pontifici ſuppeditarentur,ſicque fame,& penuria ad deditionem adigeretur,ad quā demùm coactus ſub duriſſimis conditionibus fuit , nec libertate donatus , niſi poſtquàm illas omnes impleviſſet. Hæ autem fuerunt conditiones . Primò , ut Summus Pontifex quadraginta aureorum millia numeraret . Secundò , ut præcipuas Eccleſiaſticæ Ditionis Arces , unà cum Caſtro S. Angeli, ac Placentiam, Parmam, Mutinam Civitates , Imperatoris poteſtati , quandiù ei libitum foret , retinendas permitteret . Tertiò , ut Summus Pontifex cum tredecim Cardinalibus , quos ſecum habebat , donec pars pecuniæ ſoluta fuiſſet , captivus detineretur , & obſides Exercitui pro reliquâ pecuniâ darentur . Poſtremò , ut *Columnenſes* Sacris , & Dignitatibus Pontificiâ ſententiâ privati , reſtituerentur in integrum . His adimpletis conditionibus , *Clemens VII.* Pontifex Maximus in libertatem aſsertus, pacem, & amicitiam , extinctis prioribus ſimultatibus, inivit cum *Carolo V.* eique ſolemni ritu Imperii coronam impoſuit Bononiæ anno MDXXX.

Alterum non minoris momenti negotium *Clementis VII.* Pontificatum turbavit, illudque originem habuit ex perditis *Henrici VIII.* Angliæ Regis in *Annam Bolenam* amoribus , quibus , ut in ſupe-

ſuperiori Colloquio jam obſervavimus, incitatus ille Rex, & pravis *Thomæ Volſei* Cardinalis, Archiepiſcopi Eboracenſis, & Regni Cancellarii, conſiliis impulſus, contractum olim matrimonium cum *Catharina*, filiâ Regum Catholicorum *Ferdinandæ*, & *Iſabellæ*, & materterâ *Caroli V.* Imperatoris, à Summo Pontifice irritum declarari rogavit. Huic injuſtæ Regis petitioni annuere noluit *Clemens VII.* cauſamque ad ſe Romam evocavit, toto tamen triennio Sententiam ferre de induſtria procraſtinavit, ne Regem libidinis impotem unà cum Regno præcipitem ageret, quamvis *Carolus V.* Imperator, ac *Ferdinandus*, Rex Catholicus, Summum Pontificem ad ferendam Sententiam acerrimè compellerent. Sed effrænis Regis libido, & adversùs Authoritatē Apoſtolicam contumacia Cenſuras à Pontifice extorſerunt, poſtquàm *Thomas Cranmerus*, Archiepiſcopus Cantuarienſis, matrimonium *Catharinæ* cum *Henrico VIII.* Angliæ Rege irritum latâ ſententiâ pronunciaſſet, eâque nixus *Henricus* Rex clandeſtinum cum *Anna Bolena*, quæ jam gravida erat, conjugium contraxiſſet. Tunc Summus Pontifex *Clemens VII.* in ſecreto Conſiſtorio die trigeſimâ menſis Julii anni MDXXXIII. Sententiam peremptoriam tulit, quâ ejectionem ac ſpoliationem *Catharinæ* Reginæ à poſſeſſione juris conjugalis, & Regiæ dignitatis, & Matrimonium inter *Henricum VIII.* Angliæ Regem, & *Annam Bolenam* contractum nullum, injuſta, & attentata fuiſſe, & eſſe declaravit, prolemque ſuſceptam vel ſuſcipiendam, illegitimam fuiſſe, & eſſe; ipſamque *Catharinam* Reginam ad ſuum priſtinum ſtatum, & quaſi poſſeſſionem ju-

ris conjugalis, & Regiæ Dignitatis reſtituit: Annam Bolenam à Regio thoro, & quaſi poſſeſſione ejuſdem Juris, & Dignitatis eiici ac amoveri debere, prout ipſe Pontifex reſtituit, & reponit, reiicit, & removet. *Henricum* Regem in majorem Excommunicationem, & alias Cenſuras & pœnas, ob inobedientiam, & contemptum Mandatorum Sedis Apoſtolicæ incurriſſe declaravit, ſuſpenſo nihilominùs ad menſem Cenſurarum effectu, ut rex ad officium redire, & Pontificiæ ſententiæ commodiùs obtemperare poſſet. Hæc in *Henricum VIII.* Regem Pontificia Sententia legitur apud *Sanderum* libro 1. *De ſchiſmate Anglicano* pag.76. Non reſipuit tamen *Henricus VIII.* ſed potiùs eâ ſententiâ exacerbatus in Summum Pontificem furere cœpit, &, ſicut in ſuperiori Colloquio oſtendimus, funeſtum induxit ſchiſma Anglicanum, quod etiamnùm perdurat. Sunt nonnulli Scriptores, qui ex eventu facta metientes, dictitant, *Clementem VII.* nimiâ feſtinatione Sententiam tuliſſe, ſuoque præpropero judicio *Henricum VIII.* Angliæ Regem, totumque Regnum in hanc ſchiſmatis voraginem ſubmerſiſſe. Sed ab hac calumnia prædictum Pontificem egregiè vindicat Cardinalis *Palavicinus* libro 111. *Hiſtoriæ Concilii Tridentini* cap.xv. & nemo eſt, ſi à præjudiciis liber ſit, qui hujus Pontificis Sententiam æquiſſimam fuiſſe ultrò non fateatur, cùm *Henrici VIII.* Angliæ Regis indomita libido, deſpecta matrimonii religio, publicum propudioſæ vitæ ſcandalum, & abjecta Supremo Eccleſiæ Capiti, Summo Pontifici, Chriſti in terris Vicario, debita reverentia pœnâ anathematis jure optimo ple-

Digitized by Google

ćti deberent. Conſultò hìc prætermitto res, quas præclarè geſſit *Clemens VII.* ad profligandam gliſcentem Lutheranorum hæreſim, quià de his commodiùs agemus in proximo Colloquio, ubi varias referemus Hæreſes, quæ Sæculo XVI. eruperunt, magnumque ei dedecus aſperſerunt. Obiit Summus ille Pontifex Romæ die XXVI. Septembris anni MDXXXIV. annos natus quinquaginta ſex. Deiparæ Virgini devotiſſimus fuit, piumque Roſarii Sodalitium in ejus honorem inſtitutum non ſolùm Auctoritate Apoſtolicâ commendavit, verùm etiàm Indulgentias Sodalibus Roſarium recitantibus à Summis Pontificibus *Sixto IV.* & *Leone X.* conceſſas ampliavit. Nonnullas Congregationes recens inſtitutas, videlicèt Congregationem Clericorum Regularium, qui *Theatini* vocantur, Congregationem FF. Minorum ſtrictioris Obſervantiæ, & Congregationem Clericorum Regularium S. *Pauli Decollati* in Diœceſi Mediolanenſi, approbavit idem Pontifex. Sed de iſtarum, & aliarum ejuſmodi Congregationum, & Regularium Ordinum Inſtitutionibus, Conditoribus, ac Pontificiis approbationibus differendi ſe ſe opportunior dabit occaſio in Colloquio ſexto, in quo ea, quæ ad Monaſticam, ſeu Regularem Sæculi XVI. ſpectant Diſciplinam, uberiùs exponemus.

D. Fuitne conſimilibus turbis perindè agitatus Pontificatus Succeſſoris *Clementis VII.* Supremi totius Eccleſiæ Paſtoris?

M. Poſt ſolemnes Exequias, ut moris eſt, mortuo *Clementi VII.* perſolutas, *Alexander Farneſius*, Cardinalis & Epiſcopus Oſtienſis, concor-

dibus Cardinalium ſuffragiis, Pontifex Romanus die decimâ tertiâ menſis Octobris anni MDXXXIV. electus eſt, dictuſque *Paulus III.* Quem fuiſſe Ponticem multis inſignibus virtutibus clarum, humanitate, affabilitate, clementiâ, comitate, prudentiâ, diuturno rerum uſu comparatâ, cæteriſque aliis virtutibus præditum, & litteris apprimè excultum, teſtatur *Onuphrius Panuinus* in hujus Summi Pontificis Vita. Eccleſiam, ſedente *Paulo III.* Pontifice Maximo, graviſſimis turbis exagitavit *Henricus VIII.* Angliæ Rex, in ſceleribus, Schiſmate, Sedis Apoſtolicæ, & Eccleſiæ Romanæ contemptu, & in Catholicorum ſæviſſima perſecutione obduratus. Et primò quidem, ut in Romanum Pontificem virus ſuum expectoraret impius ille Rex, juſſit (teſte *Sandero* Scriptore Anglo, libro 1. de *Schiſmate Anglicano*) *ut omnis poteſtas, ac juriſdictio in Anglos, & Hibernos Pontifici Romano in perpetuum adimeretur, reuſque perduellionis fieret, ſi quis deinceps quidquam honoris, aut auctoritatis Sedi Apoſtolicæ deferret: Anglicanæ verò Eccleſiæ ſummum in terris caput ut ſolus Rex haberetur, cujus ſolius eſſet auctoritate pleniſſima errores, Hæreſes, abuſus omnes emendare, & illi propterea omnium Sacerdotiorũ integri proventus primi cujuſq; anni, quo quis beneficium aliquod ſortitus eſſet, ſolverentur; illi omnium Eccleſiaſticarum Dignitatũ Decimę redderentur; quin immò, ipſum Papæ vocabulum conſecutus, edici curavit, ut de cætero nullus Pontificum Romanorum vocaretur Papa, ſed tantùm Epiſcopus ..... In Litaniis prætereà, precibuſque, quæ tùm privatim, tùm publicè in omnibus Oratoriis, Eccleſiis, Monaſteriis, aliiſque in locis recitabantur;*

loco

loco petitionis illius, quæ pro Domno Apoſtolico à Chriſti fidelibus per univerſum Orbem fieri ſolet, Henricus Rex hæc impia verba apponi, imprimique præcepit: Ab Epiſcopi Romani tyrannide, & deteſtandis enormitatibus libera nos Domine. In omnes Catholicos, qui eum, tanquam Supremum Status Eccleſiaſtici caput agnoſcere detrectabant, crudeliter ſæviit *Henricus* Rex, eoſque morte affecit, præcipuè *Fiſcherum* Roffenſem Epiſcopum, à *Paulo III.* Pontifice Maximo purpurâ donatum, & *Thomam Morum* Angliæ Regni Cancellarium, qui ambo pro defenſione Primatus Romani Pontificis conſtanter mortem oppetentes Martyrii palmam adepti ſunt. Hanc immanem in Catholicos perſecutionem novo ſacrilegio cumulavit *Henricus VIII.* Angliæ Rex, dùm S. *Thomam*, olim Cantuarienſem Archiepiſcopum, tanquàm in perduellem Sententiam dicere, ejus memoriam penitùs damnare, oſſa igni, cineres fluvio, Templi ornamenta fiſco Regio addicere auſus eſt. Sic furentem *Henricum VIII.* compeſcere volens *Paulus III.* Pontifex Maximus, Sententiam in ipſum tulit, duoque Diplomata promulgavit, unum tertio Kal. Septembris anni MDXXXV. alterum die XXV. Decembris anni MDXXXVIII. in quibus in perduellem, & hæreticum Regem non ſolùm Cenſuris Eccleſiaſticis animaduertit, ſed etiam declarat, ſubditos à juramento fidelitatis, & omni ergà Regem ſubjectione eſſe omninò abſolutos, eiſque ſub pœna Excommunicationis præcipit, *ut ab ejuſdem Henrici Regis, ſuorumque Officialium, Iudicum, & Magiſtratuum quorumcumque obedientia penitùs recedant, nec illos in ſuperiores recognoſcant*. Extant hæc duo

Pau-

Pauli III. Diplomata Tomo II. Bullarii Romani, de quibus legendus eſt jam citatus *Sanderus* lib. I. *De ſchiſmate Anglicano*. Verùm, quod magis dolendum eſt, dùm Rex *Henricus VIII.* Catholicam Religionem in Anglia, & Scotia abolere pro viribus ſatagebat, *Lutherus* in Germania, *Calvinus* in Gallia, *Zuinglius* in Helvetia, aliique nefarii Hæretici, ut in proximo Colloquio commonſtrabimus, in Lituania, Suecia, Dania, & Pruſſia ſuos errores impunè diſſeminabant. Ad tot profligandas Hæreſes, & domandam Hæreticorum pertinaciam, Concilium Generale Tridentinum, de quo in quarto Colloquio latè diſſeremus, convocavit *Paulus III.* Pontifex Maximus, illudque cæptum eſt die XIII. Decembris anni MDXLV. continuatum ſub *Julio III.*, & abſolutum ſub *Pio IV.* die IV. Decembris anni MDLXIII. Undecim hujus Concilii Tridentini Seſſiones ſub *Paulo III.* celebratæ ſunt, octo videlicet Tridenti, & tres Bononiæ, quò translatum eſt iſtud Concilium authoritate Pontificiâ Legatis demandatâ anno MDXLVII. ob contagioſum morbum, qui Tridenti graſſabatur, ſed ortâ inter Patres ob eam translationem diſſenſione, Concilium à *Paulo III.* ſuſpenſum eſt anno MDXLIX. Ad promovendam hujus Concilii Tridentini celebrationem *Paulus III.* præcipuas curas adhibuit in Chriſtianis Principibus conciliandis, ſed potiſſimùm *Carolo V.* Imperatore, & Rege Chriſtianiſſimo *Franciſco I.* quos in concordiam ut faciliùs revocare poſſet, Niciam ipſemet Pontifex ad Colloquium venit cum utroque Principe anno MDXXXVIII. induciaſque inter eos in decem annos firmavit. Edictum, quod in Conven-

ventu Spirenſi *Carolus V.* Imperator anno MDXLIV. promulgaverat, tanquàm Religioni Catholicæ periculoſum, & Sedi Apoſtolicæ indecorum, reprobavit *Paulus III.* ut videre eſt in litteris, quas ad eumdem Imperatorem ſcripſit, & quæ extant apud Cardinalem *Palavicinum* libro v. *Hiſtoriæ Concilii Tridentini* cap.6. Improbavit etiam idem Summus Pontifex libellum ab eodem Imperatore in Comitiis Auguſtanis anno MDXLVIII. promulgatum, quem *Interim* nuncuparunt, quòd præſcriberet quidquid interim uſque ad futuri Concilii Generalis Decreta credendum eſſet. Hunc, inquam, Libellum (qui præcipua capita, quæ per recentes controverſias agitabantur, viginti ſex articulis digeſta complectebatur) improbavit *Paulus III.* Pontifex Maximus, tùm quia *Carolus V.* Imperator in hoc publicando libello quamdam in cauſa Fidei auctoritatem ſibi arrogaſſe videbatur; tùm quia etiam idem Imperator in prædicto libello contra ſancitam in Eccleſia de ſervando Cœlibatu legem concedebat Sacerdotibus, ut in conjugio, quod contraxerant, perſiſterent; & Laicis, qui communioni ſub utraque ſpecie aſſueverant, permittebat, ut hunc communicandi ritum retinerent, & ſuper utroque capite futuri Concilii ſententiam expectarent. Hunc itaque infauſtum *Caroli V.* libellum à Summo Pontifice proſcriptum repudiarunt Catholici, quin & ipſimet Hæretici eum approbare renuerunt, ſed illum pauci dumtaxat Lutherani ſuſceperunt, qui ideo *Interimiſtæ* fuerunt appellati, ut videre eſt apud *Hoſium* Cardinalem in libro *De Hæreſibus hujus temporis*. Ad depravatos Clericorum mores corri-

rigendos, & ad reſtaurandam collapſam Eccleſiæ Diſciplinam *Paulus III.* inſtituit Cætum graviſſimorum, & doctiſſimorum quatuor Cardinalium, & quinque Præſulum, quibus adjunxit *Gregorium Corteſium* Abbatem *S. Georgii* Venetiarum, Ordinis Benedictini, & *Thomam Badiam* Magiſtrum Sacri Palatii, Ordinis FF. Prædicatorum, qui ut vehementi Summi Pontificis deſiderio facerent ſatis, Libellum confecerunt, quo præcipua reformationis capita ad tollendos ſerpentes abuſus, ad rectam univerſæ Eccleſiæ diſciplinam, & œconomiam, ipſiuſmetque Pontificis, & Epiſcoporum officium pertinentia, ſummo candore, & pari diligentiâ comprehenderunt, illumque Romano Pontifici obtulerunt anno MDXXXVIII. Hæc reformationis Capitula, ſeù ſelectorum Cardinalium, & Prælatorum ad *Paulum III.* Monita, fuerunt Antuerpiæ edita anno MDXXXIX. Pariſiis anno MDCXII. eaque integra *Petrus Crabbe*, Ordinis Minorum, in ſua Conciliorum Editione præpoſuit Synodo Tridentinæ, velut ejus exordium. Dùm hæc, & alia utiliſſima pro emendatione morum, & reſarciendâ Eccleſiæ Diſciplinâ animo pervolueret *Paulus III.* Pontifex Maximus, obiit quarto Idus Novembris anni MDXLIX. ætatis ſuæ octogeſimo primo, Pontificatus decimo quinto. Teſtatur *Spondanus* ad annum MDXLIX. Num. XII. hunc Pontificem, multis aliundè virtutibus clarum, domeſticæ amplificandæ atque evehendæ fortunæ ſupra modum ſtudioſum fuiſſe, eumque, paulò antequam moreretur, proximorum ſuorum, quos plus æquò dilexerat, ingratitudinem incuſaſſe, ac ſubindè illud Davidicum ingeminaſſe: *Si mei non fuiſſent*

fuiſſent dominati, tunc immaculatus eſſem, & emundarer à delicto maximo. Obſervat idem *Spondanus*, nullam prorsùs fidem adhibendam eſſe calumniis, quas, ad obterendam *Pauli III.* Pontificis Maximi famam, hæretici & apoſtatæ *Ochinus*, *Vergerius*, *Baleus*, *Sleidanus*, aliique ejuſmodi impuri & perverſi homines de induſtria confinxerunt.

D. Tot inter laudes, quibus jam aliquos Sæculi XVI. Romanos Pontifices exornaſti, hæc una inſtar omnium mihi eſſe videtur, quòd videlicèt profligandis Hæreſibus, quibus iſtud Sæculum exundabat, ac ſanciendæ Diſciplinæ Eccleſiaſticæ infatigabili zelo incubuerint. Hanc, inquam, laudem non imminuet tempus, non deteret oblivio, & licèt totus collabatur orbis ac pereat, vivet illa tamen, æternùmque ſtabit. Sola pietas Romanis Pontificibus hanc mentem injecit, ut rem tantam, tamque Eccleſiæ ſalutarem magnis aggrederentur animis, adminiſtrandæ modum præſcripſit ſapientia, perficiendæ felicitas præfuit. Nihil hoc opere, ſi cauſam intueamur excelſius; ſi progreſſum & ordinem, nihil ad ſapientiæ leges accommodatius; ſi exitum, nihil propiùs miraculo fingi, & excogitari poteſt. Verbo dicam, Romanis Pontificibus Sæculi decimi ſexti debemus, quod, pulſis Hæreticorum erroribus, ſancita ſit Religionis avîtæ majeſtas, legum auctoritas aſſerta, Eccleſiaſticæ Diſciplinæ reſtitutus ſplendor, & veritas, diſcuſsâ omni caligine, per ſe jam luceat, & glorioſè triumphet. Sed perge aliorum Romanorum Pontificum res præclarè geſtas continuâ ſerie deſcribere, ut indè conſtet, illos pietate, doctrinâ, & indefeſſo labore

bore de Hæreſibus Sæculi XVI. triumphos egiſſe.

M. Poſt obitum *Pauli III.* tribus ferè menſibus vacavit Sedes Apoſtolica. Multi Cardinales ſe ſe propenſos exhibuerunt ad eligendum in Romanum Pontificem *Reginaldum Polum*, Cardinalem, natione Anglum, in quo nobilitas ſanguinis regii, & inſignis morum gravitas juxtà & probitas cum doctrina eximia conjunctæ erant, quique Pontificiis Legationibus præclarè functus fuit in Gallis, in Belgio, & in Anglia, ubi, *Maria* regnante, Catholicam Religionem reſtituit. At *Reginaldo Polo* tam ſublimem dignitatem pertimeſcente potiùs quàm appetente, ac ſeriò monente Cardinales, ut omnia ſua conſilia ad Dei tantummodò honorem, & Eccleſiæ utilitatem referrent, contigit, ut præter omnium expectationem ad Summum Pontificatum conſentientibus ſuffragiis electus ſit ſexto Idus Februarii anni milleſimi quingenteſimi quinquageſimi *Joannes Maria De Monte* Cardinalis, Epiſcopus Præneſtinus, qui *Julii III.* nomen ſibi adſcivit, cum hac Sententia: *Vias tuas Domine demonſtra mihi*. Eo ſedente Romano Pontifice, tria memoratu digna contigerunt, quæ hìc ordine referemus. In primis, Concilium, quod ſub *Paulo III.* in Tridentina Civitate anno MDXLV. cœptum fuerat, & ab eodem Pontifice Bononiam anno MDXLVII. translatum, ac tandem anno MDXLIX. ob exortas inter Patres ſuper hac translatione diſſenſiones ſuſpenſum erat, *Julius III.* Pontifex Maximus Diploma de Concilio in Civitate Tridentina reſumendo promulgavit Kalendis Decembris anni MDL. ſcripſitque ad

omnes

omnes Reges ac Principes Chriſtianos, ut juſtis ac piis ipſius hac in re votis annuerent; monuit inſuper omnes Prælatos, aliosque, qui de jure, vel conſuetudine, vel privilegio, Concilio Generali intereſſe debent, ut ad Concilium in Civitate Tridentina proximis futuris Kalendis menſis Maji anni ſequentis, ſeu MDLI. reſumendum, & proſequendum, legitimo ceſſante impedimento, accederent. Hoc pacto Concilium in Civitate Tridentina continuatum eſt, ac ſex ſub *Julio III.* Seſſiones fuerunt celebratæ. At propter Parmenſe bellum inter Imperatorem *Carolum V.* & Regem Chriſtianiſſimum *Henricum Secundum*, cujus in fidem, & clientelam ſe contulerat *Octavius Farneſius* Dux Parmenſis à Cæſare bello petitus, coactus eſt *Julius III.* Pontifex Maximus in tanto belli apparatu & armorum ſtrepitu celebrationem Concilii Tridentini ſuſpendere in Cœtu Purpuratorum Patrum die XV. Aprilis anni MDLII. ſicùt fuſiùs oſtendemus in quarto Colloquio, ubi agemus de Conciliis, quæ Sæculo XVI. habita ſunt. Altera res memorabilis, quæ ſub Pontificatu *Julii III.* contigit, in hoc conſiſtit, quòd dum Lutherani, & Calviniſtæ cœco furore abrepti Eccleſiam Romanam impeterent, & Romani Pontificis Primatum apertâ fronte oppugnarent, Divinæ Providentiæ diſpoſitione factum eſt, ut Syri, qui Neſtoriano Schiſmati diutiùs adhæſerant, ad Eccleſiæ Romanæ fidem & unitatem reverſi ſint, miſerintque ad *Julium III.* Legatos, qui eorum nomine obedientiam ipſi exhiberent, & Romani Pontificis Primatum colerent, palàmque profiterentur. Inter hos Legatos, qui à Syris Romam miſſi ſunt, præcipuus erat

erat *Simon Sulakas*, totius Orientis trans Euphratem uſque ad Indos Patriarcha electus,qui, oblatâ Relatione hiſtoricâ Eccleſię ac Religionis illarum regionum, Fidei profeſſionem in Palatio Apoſtolico magnâ celebritate emiſit die xx. menſis Februarii anni MDLIII. eumque *Julius III.* Pontifex Maximus doctrinâ ac morum probitate præſtantem, & Catholicâ fide probatum, Epiſcopum conſecrari juſſit, & Patriarchali pallio ſuis manibus in Conſiſtorio ornavit, ac demùm variis muneribus donatum remiſit in patriam, adjunctis ei aliis nonnullis Religioſis Viris, linguæ Syriacæ, & rituum Eccleſiæ Romanæ peritis, qui Catholicam Religionem in his nationibus propagare poſſent. Extant litteræ ad *Julium III.* Pontificem Maximum ab iis Orientalibus per *Sulakam* ſcriptæ, quas *Andreas Maſius* ex Syriaco Latinas fecit, in quibus primò rogant *Julium* Pontificem, ut prædictum *Sulakam*, quem Patriarcham elegerant, confirmare ac conſecrare velit, & unà cum ipſo in patriam regreſſuro mittat Viros idoneos, à quibus de Fidei rebus edoceri queant. Secundò, apertè docent, ſincerisque animis profitentur Primatum Romani Pontificis his verbis: *Tu ſedes in ſede alta, & ſublimi Principis Apoſtolorum, tenentis Claves Regni Cœleſtis, cui ore ſuo ſalutari Dominus noſter dixit: Quidquid ligaveris in terra, erit ligatum, & in Cœlo, & quidquid ſolveris in terra, erit ſolutum & in Cœlo, & ſuper eum fundavit Eccleſiam ſuam, adversùs quam Portæ Inferi non valebunt in generatione generationum..... Tu es caput omnium Patrum, ſicut erat Petrus Caput omnium Diſcipulorum, cui ut eſt data Sedes alta, & ſublimis in terra,*

ſic

ſic his vltimis temporibus alta, & excelſa eſt Sedes tua, ipſa Roma magna, & celeberrima. Plura de hac Syrorum Legatione, eorumque cum Eccleſia Romana unione legeſis apud *Onuphrium Panuinum*, qui rem pleniùs narrat in Vita *Julii III.* Pontificis Maximi. Denique, ſub Pontificatu *Julii III.* ſublatum eſt Schiſma Anglicanum, Regnante *Maria*, Regis Angliæ *Henrici VIII.* & *Catharinæ* filiâ, quæ ut damna à ſuo patre Eccleſiæ Catholicæ illata reſarciret, evocavit in Angliam Cardinalem *Reginaldum Polum*, Summi Pontificis *Julii III.* Legatum, qui Anglos declarantes, pœnitere ſe ſciſſuræ & ab Eccleſia Romana defectionis, atque ab eo veniam & in gremium Eccleſiæ reſtitutionem poſtulantes, abſolvit ſolemni ritu à Schiſmate, eoſque Eccleſiæ Romanæ, auctoritate ſibi à Summo Pontifice conceſsâ, reconciliavit pridiè Kalendas menſis Decembris anni MDLIV. Curavit etiam poſthæc idem Cardinalis, Sedis Apoſtolicæ Legatus, ac diligentiſſimè invigilavit, ut hortationibus, Synodis, aliiſque modis Catholica Religio in Anglia inſtauraretur, redirent pii viri exules, pellerenturque è contra depravatæ & hæreticæ doctrinæ ſectatores, frequentarentur Academiæ, Cleri reſtitueretur diſciplina, populi reformarentur mores, & antiqua Inſtituta, piæque conſuetudines poſtliminiò revocarentur. Hanc Regni Angliæ mutationem, quæ certè fuit *Dexteræ Excelſi*, ſtatim ac *Julius III.* accepiſſet à Legatis Romam miſſis, qui Regum & Ordinum Angliæ nomine obedientiam Sedi Apoſtolicæ, eique præſtiterunt, in ſummam lætitiam effuſus Summus Pontifex, ſupplicationes publicas non in Urbe tantùm, ſed per Italiam uni-

univerſam, gratiis Deo agendis, decrevit, & Indulgentiam ad modum Jubilæi per Chriſtianum Orbem in gratiarum actionem publicavit. Inter *Carolum V.* Imperatorem, & Chriſtianiſſimum Regem *Henricum II.* quorum iræ ac ſimultates in dies exaſperari videbantur, pacis conciliandæ percupidus fuit *Julius III.* probè ſciens, per horum Principum diſcordias nova quotidiè incrementa Turcas, & Hæreticos ſuſcipere, quos poſteà coercere, atque in ordinem redigere facilè non eſſet. Legatos itaque ad illos miſit, eiſque etiam per litteras ſignificavit, ſeipſum ad pacem componendam lubentiſſimo animo acceſſurum, ubi primùm ambo Principes in eam propenderent. Reipublicæ Chriſtianæ Leges utiliſſimas edidit *Julius III.* & inter alias, contra Blaſphemos & Hebræos Edicta ſeveriſſima promulgavit, Incredibilem in ſubditos manſuetudinem & clementiam exercuit, & à cupiditate agnatos ſuos ultra modum locupletandi alienus fuit. Obiit optimus ille Pontifex decimo Kalendas Aprilis anni MDLV. ætatis ſuæ anno ſexageſimo ſeptimo, menſe ſexto, Pontificatus anno quinto, die quadrageſimo quarto, & ſepultus eſt in Baſilica S. *Petri*.

D. Doleo certè ex animo, quòd tam citò *Julius III.* fuerit è vivis ſublatus, cujus Pontificatus ad promovendum Catholicæ Religionis incrementum diuturnior eſſe dubuiſſet.

M. Multò brevior fuit Pontificatus *Julii III.* ſucceſſoris, videlicèt *Marcelli II.* qui die vigeſimo ſecundo Pontificatus ſui extinctus eſt incredibili omnium bonorum dolore, quibus aureum Sæculum ſub hoc Pontifice videndi ſpes affulſerat. Hic

Ju-

Julii III. in Sede S. *Petri* ſucceſſor, dictus ante Pontificatum *Marcellus Cervinus*, patriâ Politianus fuit, honeſtis parentibus natus, tantâque modeſtiâ, continentiâ, probiſque moribus ab ipſa adoleſcentia condecoratus, ut ſi quid non ſeriò, ſed per jocum inter amicos paulò liberiùs ageretur, aut diceretur, ad *Marcelli* adventum omnes illicò conticeſcerent. Eminebant in eo, ac certatim de palma contendere videbantur ingenii maturitas, prudentia uſu rerum conſultiſſima, inſignis pietas doctrina eximia, cæteræque virtutes, quæ ipſum ad ſupremum totius Eccleſiæ Principatum evexerunt. Fuit *Marcellus Cervinus* Cardinalis Presbyter Tituli S. Crucis in Hieruſalem creatus à *Paulo III.* Pontifice Maximo, miſſus ad *Carolum V.* Imperatorem, & *Franciſcum I.* Chriſtianiſſimum Regem pro graviſſimis Eccleſiæ & Reipublicæ negotiis Nuncius Apoſtolicus, & in Concilio Generali Tridentino Legatus & Præſes, ac tandem poſt obitum *Julii III.* Pontifex Romanus concordibus Cardinalium ſuffragiis die nonâ Aprilis anni MDLV. electus, proprium ſuum nomen *Marcelli* retinuit, voluitque appellari *Marcellus II.* ut indè omnibus teſtatum faceret, ſe per hanc ſupremam dignitatem immutatum non iri. Et ſanè res cæteroquì diſiunctiſſimas arctiſſimo vinculo in ſe ſociavit ſanctiſſimus ille Pontifex, ſublimem dico dignitatem cum modeſtia, exquiſitam prudentiam cum candore, doctrinæ ſtudium cum maximis occupationibus, & miram benignitatem cum integerrima æquitate, ita ut, licèt nihil momenti haberet apud ipſum gratia, nihil tamen diceret aut faceret niſi gratiſſimum. Morum reformatio-

nem ardenti ſtudio exoptans,eam ad os Hæreticis obſtruendum neceſſariò fieri debere aſſerebat. Carni & ſanguini, ut ait *Spondanus*, adeò nihil tribuit Summus hic Pontifex, ut neminem propinquorum Romam venire voluerit, ac ne fratrem quidem: duos parvulos fratris ſui filios, quos ipſe in Urbe educabat, à nemine ſalutari paſſus fuerit, nec, quo tempore Pontifex fuit, unquam viderit. Interpellatus verò an in Palatium ex privatis ædibus introducendi eſſent? incunctanter reſpondit. *Quid illis cum Palatio? eorumne id patrimonium eſt?* Pacem inter Principes Chriſtianos componere vehementèr cupiens *Marcellus* Pontifex Maximus,Oratores Imperatoris, & Galliarum Regis ad ſe accivit, eiſque juſſit, ut ad Dominos ſuos ſcriberent, ni in pace ineunda conſentirent, ſe non tantùm Nuncios & Legatos miſſurum, ſed ad ipſos quoque profecturum, quò illorum animos ad ſanciendam concordiam, & ad pacis conſilia tandem præſentiâ ſuâ flectere poſſet. Severus juſtitiæ cultor, Oratori Regis Hiſpaniæ, veniam homicidii pro nobili quodam Romano roganti, reſpondit idem Pontifex,ſe Pontificatum ab homicidæ abſolutione auſpicari nolle. At,dùm totus eſſet Summus ille Pontifex in excogitandis modis, quibus Eccleſiam ab Hæreſibus & vitiis, Rempublicam à bellis & diſſenſionibus,Romanam Curiam à ſuperfluis ſumptibus & pompis inutilibus expurgaret; dùm omnes magnam de ipſius Pontificatu demonſtrarent lætitiam, & in ſpem longè majorem erigerentur, huic tam juſtæ gratulationi, dùm fervet, dùm increbreſcit, ecce tibi repentinus optimi Pontificis interitus, ſimul-

que

que perculſæ civitatis ægritudo, luctus, conſternatio, ſquallor intercedit. Obiit Sanctiſſimus ille Pontifex Apoplexiâ ictus poſtremo die menſis Aprilis anni MDLV. Pontificatus ſui die vigeſimo ſecundo, ætatis ſuæ anno quinquageſimo quarto. Omnes Scriptores Sanctitatem hujus Pontificis *Marcelli II.* prædicant, *Sadoletus*, & *Bembus*, Cardinales in Epiſtolis ad ipſum datis, *Paulus Manutius* in ea, quam ad ipſum pariter ſcripſit, Epiſtola, *Bzovius*, *Spondanus*, *Odoricus Raynaldus* in Annalibus Eccleſiaſticis, & alii, quos inter *Onuphrius Panuinius* in Vita hujus Pontificis iſtud obſervatione dignum refert: *Ea*, inquit, *ſimplicitate, quâ privatus cùm eſſet* (ſeu Marcellus II.) *edebat, habebatque, ſivè privatim, ſivè publicè convivaretur, Anagnoſtem in menſa, qui ſacros Libros, aut SS. Patrum Scripta legeret. Poſt longum in prandio ſilentium, recordatus aliquandò ea Hadriani VI. Papæ verba: Romano Pontifice nemo eſt miſerabilior, conditione ejus nulla miſerior. Totius enim vitæ lætitia & felicitas amaritudo eſt: Cathedra Romani Pontificis eſt ſpinoſa, iter conſertum undique aculeis, pondus tantæ molis, ut robuſtiſſimos premat & confringat humeros: manu menſam percutiens dixit:* Non Video, Quomodò, Qui Locum Hunc Altiſſimum Tenent, Salvari poſſint. Quæ verba innuunt, Romanis Pontificibus in ſuprema illâ dignitate conſtitutis arduam, ac difficilem eſſe ad ſalutem viam.

D. *Marcelli II.* Pontificis Maximi morum integritatem, atque in profligandis Hæreſibus, & reſtaurandâ Eccleſiæ Diſciplinâ zelum æmulatuſne eſt ejus in Sede Romana ſucceſſor?

M. Juſtis *Marcello II.* de more perſolutis, *Joannes Petrus Carafa*, è clariſſimâ Neapolitanâ familiâ ortus, Cardinalis, Epiſcopus Oſtienſis, Sacri Collegii Decanus, Theatinus olim Archiepiſcopus, & Ordinis Clericorum Regularium, qui *Theatini* ab ejus Archiepiſcopatu dicti ſunt, Conditor, electus eſt Summus Pontifex die XXIII. menſis Maji, Aſcenſioni Chriſti Domini memoriæ ſacrâ, anni MDLV. &, ob beneficia ſibi à *Paulo III.* Pontifice Maximo collata, nomen *Pauli IV.* accepit, & Symbolum, ſeu ſignum, *Dominus mihi adjutor*, coronatuſque eſt ſeptimo Kalendas Junii ejuſdem anni. Hic Pontifex Deceſſoris ſui *Marcelli II.* veſtigia preſſit, & in eo ſumma fuerunt omnia, ex quibus undique perfectus, & detractis quibuſcumque vitiis, Pontifex cumulatur. Atque ut ex ſingulis pauca libemus ſaltem; omnium diſciplinarum, ac præſertim Sacrarum Litterarum, linguarumque Latinæ, Græcæ, Hebraicæ accurratæ notitiæ, maximam à teneris annis vitæ integritatem conjunxerat *Paulus IV.* Pontifex Maximus, ac mira illius erat in negotiis cùm publicis, tùm privatis penitùs introſpiciendis ſagacitas & perſpicacia, in extricandis celeritas, in ponderandis maturitas, in gerendis cautio, in conficiendis diligentia, in providendo ne quid Reſpublica detrimenti caperet ſingularis prudentia, & in tractandis ingeniis incredibilis dexteritas. Sunt, quorum ætas integra floret, ſed, obrepente mox ſenectute, ingraveſcit illorum virtus cum corpore pariter, & magis ac magis hebeſcens in dies, fracta ad extremum effætaque penitùs obſoleſcit. Longè alius fuit is, quem in præſentia laudo, *Paulus*

lus IV. Pontifex Maximus. Quamvis enim annos ſeptuaginta novem natus eſſet, dùm in Sede Sancti *Petri* ad regendam univerſam Eccleſiam collocatus eſt, ejus tamen ſenectus nec iners, nec languida fuit, ſed alacris, & ad res gerendas ſemper actuoſa. Erat his temporibus ſoluta & ferè collapſa Eccleſiæ Diſciplina, moreſque ad tantam licentiam increbuerant, ut faciendæ medicinæ vix jam locus ſupereſſe videretur. Venit auſpicatò *Paulus IV.* Pontifex Maximus, & quæ delapſa jam fluxerant, æquiſſimis Legibus vinciens, abuſus, quos ſuperiorum temporum negligentia pepererat, ſuſtulit, mores emendavit, reſtituit diſciplinam, veterem caſtigavit luxum, & ad priſtinam ſanctimoniam revocavit. At, quia ſæpiùs contingere ſolet, ut benè cœpta (quæ humana fragilitas eſt) propedièm obſoleſcant; huic incommodo prudenter occurrit ſummus ille Pontifex, multa ſummæ ſeveritatis Edicta promulgando, quæ ad mores emendandos pertinebant, certaſque ad reſtaurandam Eccleſiæ Diſciplinam regulas præſcribendo, ex quibus velut ex fonte plurima ſacri Concilii Tridentini Decreta promanarunt. Jacebat Dei cultus; ad illum augendum multa ſancivit *Paulus IV.* & abrogatis brevioribus precibus, quæ tunc in Curia frequentabantur, ſtatas Deo laudes ex antiquioris Breviarii formâ ab omnibus perſolvi juſſit. Leges tulit in Judæos in Ditionibus Eccleſiæ degentes, voluitque, ut certis ſeptis à Chriſtianorum habitatione ſeparatis concluderentur; Pileum crocei coloris Viri, & velum ejuſdem coloris fœminæ gererent, quo ſigno internoſcerentur. Sanxit inſuper, ut Judæi nec nutrices,

ancillaſque Chriſtianas, ſeu Chriſtianos famulos haberent, eiſque diſtrictè prohibuit, ne Dominicis feſtiſque diebus publicè laborarent, ne cum Chriſtianis luderent, comederent, aut ullam cum ipſis familiaritatem haberent, ne mercaturam exercerent, & ne Medici Judæi, etiam vocati & rogati, ad Chriſtianorum curam accederent. Offenſioni vulgò erant propudioſi homines, & impuræ mulierculæ pullulantes ubique, & meretricium exercentes; ad exſcindendam penitùs illam peſtem *Paulus IV.* Pontifex Maximus in hujuſmodi Lenones & Lenas certis in caſibus pœnam capitis, in aliis verò fuſtium & exilii decrevit. Multæ ac pernicioſæ Hæreſes Catholicam Religionem Sæculo decimo ſexto infeſtabant; *Paulus IV.* Summus Pontifex conſervandæ, ac vindicandæ Catholicæ Religioni in Anglia, in Scotia, in Gallia, in Germania, in Polonia, in Dania, in Suecia, in Italia, & toto Orbe Chriſtiano, curas omnes ac cogitationes ſuas impendit. Et primò quidem pro tuenda, ac propaganda Catholicâ fide Legatos miſit ad Principes Chriſtianos, Viros doctos cum *Aloyſio Lippomano* Sedis Apoſtolicæ Legato in Poloniam direxit, *Nonnium Barretum* Societatis Jeſu Profeſſorem, Patriarchali dignitate donatum, ad Regem Abyſſinorum legavit, novos Epiſcopatus in India Orientali inſtituit, & numerum Epiſcoporum in Belgio auxit, treſque illius regionis Eccleſias in Metropoles erexit, Camaracenſem videlicet, Trajectenſem, & Mechlinenſem. Novum etiam Teſtamentum Syriaco idiomate characteribuſque Romæ edi curavit, ut faciliùs ſincera germanaque pietas apud Syros radices ageret, &

indè

indè ſe quaquaversùs propagaret. Ad refrænandam verò petulantiam Hæreticorum, qui ubique terrarum impunè volitabant, Tribunali Sacræ Inquiſitionis, ſeu *Sancti Officii*, majorem auctoritatem dedit *Paulus IV.* ſtatuitque, ut non tantùm de Hæreſi, ſed de quibuſdam aliis criminibus etiam cognoſceret hujus Tribunalis Cardinalium Cœtus à *Paulo III.* ad id inſtitutus. *Michaelem Ghislerium* Cardinalem Alexandrinum, Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui poſteà fuit Romanus Pontifex, dictus *Pius V.* ſummum Inquiſitorem creavit, voluitque, ut hujus Tribunalis cauſæ, quæ antehàc ſex delectorum Cardinalium autoritate terminari ſolebant, coram Romano Pontifice, ſemel in hebdomada, ſtatâ die cognoſcerentur. Si hujus Tribunalis Sancti Officii Romæ à *Paulo III.* erecti, & à *Paulo IV.* ampliori auctoritate donati originem, progreſſus, fructus ac commoda, quæ ex eo percepit Italia, ſcire aveas, legeſis *Antonium Caraciolum*, Clericum Regularem Theatinum, in Vita *Pauli IV.* libro 3. cap. 3. & ſeq. ubi multos profert hæreticos, aut de hæreſi ſuſpectos, qui hujus Tribunalis Sancti Officii beneficio fuerunt in Italia compreſſi, & in ordinem redacti; additque neminem fuiſſe, qui, nomine hujus Tribunalis audito, non extimeſceret, non ſe totum colligeret, non fugam, ſi ſibi malè conſcius eſſet, ſtatim arriperet, cùm in nullo Italiæ loco hæretici, malefici, & improbi homines ſecuros ſe eſſe poſſe exiſtimarent, acerbis pœnis in eos ubique animadvertente Sancti Officii Tribunali, juxta hanc *Tertulliani* in *Scorpiaco* capite vigeſimo primo præclaram Sententiam: *ad officium Hæreticos compelli,*

pelli, non illici, dignum eſt; duritia vincenda eſt, non ſuadenda. Quàm ſeverus non ſolùm errorum, ſed & vitiorum cenſor eſſet *Paulus IV.* ex eo facilè intelligere potes, quòd dum ſuorum Nepotum vitia comperta habuiſſet, Decretum abſque mora ediderit, quo ipſos juſſit Româ ſecedere cum ſuis cunctis familiis intra duodecim dies, & Cardinalibus, aliiſque inhibuerit, ne unquàm ſecum agerent de indulgendâ ipſis veniâ, pœnâque remittendâ. Obiit *Paulus IV.* Optimus Pontifex die XVII. menſis Auguſti anni MDLIX. anno ætatis ſuæ octogeſimo quarto, Pontificatus quinto. Poſt ejus obitum populus Romanus, cui Sancti Officii Tribunal exoſum erat, factâ manu, atque conglomerato agmine ad Inquiſitionis carceres convolavit, & cæco furore correptus Commiſſarium hujus Tribunalis ex Ordine Prædicatorum vulneravit, fores perfregit, reos liberavit. Dein, in odium Inquiſitionis ſuo in Dominicanos converſo furore, quoſcumque obvios habebat, dilaceravit, eorumque Cœnobio S. *Mariæ ſuper Minervam* faces omni procul dubio admoviſſet, ni *Juliani Cæſariani* auctoritate prohibitus fuiſſet. Poſtremò, in memoriam *Pauli IV.* tanto impetu ſæviit efferatus ille populus, & ad incredibilem furorem derepentè traductus, ut Simulachro ejuſdem Pontificis, quod ei in Capitolio ob res præclarè geſtas erectum fuerat, naſum ac brachiũ ignominioſè abſciderit. At popularis ille furor non potuit tanti Pontificis obſcurare gloriam. Vivit, æternùmque vivet in omnium Fidelium animis virtutum illius Summi Pontificis infixa recordatio. Nunquàm intermorietur, nunquàm intercidet fidelis memoria *Pauli IV.* qui

omnes

omnes ſuas curas in tuenda contra Hæreticos Fide Catholica, & in emendandis moribus defigens, primus Romanorum Pontificum, Librorum Prohibitorum Indicem anno MDLIX. promulgavit, in quo non ſolum Hæreticorum libros, ſed etiam Catholicorum, quorum Lectio fidelibus pernicioſa eſſet, ſub graviſſimis pœnis à quoquam legi, vel haberi prohibuit. Hunc zelum vigilantiſſimi illius Pontificis, qui non agnoſcunt, cæci; qui non amplectuntur, ferrei; qui non prædicant, ingrati omninò ſunt, & ſaxa ac ſcopulos geſtant in cordibus ſuis. Hinc Sanctiſſimus Pontifex *Clemens XI.* (quem diù Eccleſiæ ſuæ ſoſpitem & incolumem ſervet) Statuam *Pauli IV.* à furente Populo Romano dejectam in Capitolio reponi juſſit cum hac Inſcriptione in baſi inciſâ:

PAULO IV. PONT. MAX.
SCELERUM VINDICI INTEGERRIMO
CATHOLICÆ FIDEI ACERRIMO PROPUGNATORI
STATUAM OLIM A S. P. R. IN CAPITOLIO ERECTAM
AC DIU OBSCURO LOCO JACENTEM
CLEMENS XI. PONT. MAX.
RESTITUI JUSSIT
ANN. SALUT. MDCCVIII.

D. Agnoſco, amplector, etiam atque etiam prædicabo ſemper eximias virtutes *Pauli IV.* Pontificis Maximi, præſertim, cùm à Viris eruditis nuperrimè audierim, hunc Summum Pontificem lectioni Operum S. *Thomæ Aquinatis*, quo Magiſtro glorior, ad ſupremam uſque ſenectutem

tantâ

tantâ cum voluptate vacaſſe, ut ipſum appellare ſolitus eſſet *Baculum ſenectutis ſuæ*, & de eodem Doctore Angelico aliquandò dixerit: *Extinctam in ipſo puerperio Neapolim, cùm enixa Thomam eſt*. Quâ ſententiâ innuere volebat Summus ille Pontifex, nunquam Urbem Neapolitanam alterum Thomam, ſeu alterum ingeniorum, doctrinæ, ſanctitatiſque miraculum par aut ſimile Orbi Chriſtiano daturam. Addebant inſuper Viri illi eruditi, *Paulum IV.* Pontificem Maximum in perpetuam memoriam præcipuæ illius venerationis, quâ S. *Thomam Aquinatem*, civem ſuum, proſequebatur, ſtatuiſſe ſingulis annis Sacra ſolemnia in Eccleſia S. *Mariæ ſuper Minervam* à ſacro Cardinalium Collegio die VII. menſis Martii Doctori Angelico dicatâ celebrarentur, eumque ad Purpuratos Patres Concionem in Sancti Doctoris laudem habuiſſe, cùm primùm peracta eſt eadem celebritas, cui etiamnùm, recurrente quot annis die VII. menſis Martii, interreſſe ſolent Eminentiſſimi Cardinales, ad quos inter miſſarum ſolemnia latinam Orationem, in laudem S. *Thomæ* concinnatam, habet in eadem Eccleſia S. *Mariæ ſuper Minervam* juvenis Familiæ Dominicanæ alumnus. Cùm igitur de S. *Thoma*, Magiſtro meo, tam benè meritus ſit *Paulus IV.* non poſſum quin prodire coram, & erumpere quodam modo geſtiat meus erga hunc Summum Pontificem gratus animus, ac ſumma obſervantia, quâ illum perpetuò colam. Sed dicas, amabo, nùm impunita manſerit atrox illa injuria, quam Populus Romanus in *Pauli IV.* Pontificis Maximi memoriam, familiam, ſimulacrum, necnon in S. Officii Tribunal intulit?

M. Poſt

M. Poſt quatuor menſes, & ſex dies à morte *Pauli IV.* vacationis Sedis Apoſtolicæ, *Joannes Angelus Mediceus*, Mediolanenſis, Presbyter Cardinalis Tituli *S. Priſcæ*, electus eſt Pontifex Maximus, dictuſque *Pius IV.* qui à clementia, & humanitate Pontificatum orſus, Populo Romano eorum omnium, quæ in *Pauli IV.* marmoreum ſimulacrum, & Sancti Officii Tribunalis contumeliam, Sede vacante, quàm tumultuoſiſſimè commiſerat, veniam condonavit, eâ tamen lege, ut detrimenta illata, ſuis ſumptibus Sanctæ Inquiſitionis Officio reſarciret. Dein, volens Summus ille Pontifex (ut legere eſt apud *Onuphrium Panuinum*, & *Ciaconium* in Vita *Pii IV.* necnon apud *Spondanum* ad ann. MDLX. Num. 11.) volens, inquam, Summus Pontifex *Pius IV.* Romanorũ Pontificum propinquis ſalutare exemplum relinquere, ut populos ſibi creditos clementer haberent, & publica negotia pro Eccleſiæ dignitate conficerent; in *Carafas*, *Pauli IV.* Nepotes, tanquàm reos læſæ Majeſtatis, ac perduellionis, pœnâ mortis animadvertit, illiuſque juſſu *Carolus Carafa* Cardinalis in carcere ſtrangulatus eſt, *Joannes* ejus Frater, & Comes *Alifanus*, uxoris frater, atque *Leonardus de Cardine* capita perdiderunt, quæ mox in Ælio ponte ad terrorem expoſita ſunt. Aliquantò mitiùs cum *Alphonſo Carafa* Cardinali, *Pauli IV.* ex fratre pronepote actum eſt, quippè qui centum aureorum millibus multatus, vitam obtinuit. *Memorabile* ſanè, ut inquit *Spondanus*, *ſpectaculum, & inſtabilis fortunæ ludibrium; atque in iis, qui ſecundiori aura altiùs provecti extra omnem ſortem ſe ſe collocatos exiſtimant, ampliſſimum documentum*,

ſi

ſi eſſent qui recogitarent . Obſervant tamen mox à me laudati Hiſtorici, Carafarum, *Pauli IV.* nepotum, cauſam juſſu *Pii V.* Succeſſoris *Pii IV.* fuiſſe retractatam, & poſt accuratum Actorum examen, *Pium V.* Sanctiſſimum Pontificem, memorem beneficiorum, quæ à *Paulo IV.* acceperat, Carafarum familiæ famam, titulos, honores & bona reſtituiſſe, eique jus ad Dignitates reddidiſſe. De Concilio Tridenti reſtaurando ſtatim à coronatione ſua ſollicitus *Pius IV.* Pontifex Maximus, Nuntios eâ de re miſit ad *Ferdinandum* Imperatorem, ad Regem Catholicum, & ad *Franciſcum II.* Galliarum Regem, cæteroſque Principes, ac tandem perruptis omnibus difficultatibus, ſolemnes Romæ ad impetrandum Dei auxilium ſupplicationes habuit à Baſilica S. Petri uſque ad Eccleſiam S. Mariæ ſuper Minervam, univerſale Jubileum promulgavit, & in Purpuratorum Patrum Senatu tertio Kalendas Decembris anni MDLX. Diploma edidit, quo Synodi, Tridenti, ſublatâ omni ſuſpenſione, ad diem Paſchatis anni MDLXI. celebrandæ continuationem indixit, miſitque Legatos, qui ejus nomine ei præeſſent. Prima ſub *Pio IV.* quæ tamen numeratur à Concilii Tridentini exordio, Seſſio decima ſeptima, inita eſt, invitati ſunt etiam Hæretici ut ad Concilium animo pacifico accederent benignè ſuſcipiendi, & audiendi, eâque de causâ promulgatum eſt publicæ fidei ac ſecuritatis Edictum, ſeu, ut ajunt, Salvus Conductus, qualis ab initio ejuſdem Concilii fuerat jam expeditus ſub *Paulo III.* Pontifice Maximo. Tandèm poſt annos viginti ſeptem ab Indictione Concilii Tridentini, peractis viginti quin-

que

que Seſſionibus, ſingulari *Pii IV.* Pontificis Maximi ſtudio & vigilantiâ, univerſali Concilio Tridentino finis anno MDLXIII. impoſitus eſt; Patribus ita acclamantibus: *Beatiſſimo Pio Papæ Domino, ſanctæ, & univerſalis Eccleſiæ Pontifici, multi anni, & æterna memoria.* Synodum Tridentinam Diplomate dato VII. Kal. Februarii anni MDLXIV. confirmavit *Pius IV.* Indicem Librorum prohibitorum à ſelectis Patribus in Oecumenica Synodo adornatum promulgavit. Epiſcopis Reſidentiam in ſuis Diœceſibus imperavit; non reſidentium Bona, ut ſpolia Sedi Apoſtolicæ vindicavit. Curiæ etiam Romanæ diſciplinam, & ſolutos Aulicorum mores emendare pro viribus ſtuduit. In aliquos Epiſcopos Gallicanos, qui apertè à Fide Catholica defecerant, ſed præſertim in *Odetum Caſtilionæum* Cardinalem & Epiſcopum Bellovacenſem, qui, depoſitâ purpurâ, ac relictis Epiſcopatus inſignibus, ſe Comitem Bellovacenſem nuncupabat, & Calvinianam Hæreſim in ſua Diœceſi ſtabilire ſatagebat, Sententiam in Conſiſtorio Secreto habito anno MDLXII. pronunciavit *Pius IV.* quâ illos, ob manifeſtam in Hæreſim prolapſionem, Sacerdotiis privavit, *Odetum* verò *Caſtilonæum*, Cardinalem & Epiſcopum Bellovacenſem, ab omni Cardinalatus commodo, & honore, atque etiam à privilegio Clericali ipſo jure depoſitum, & Eccleſiæ Bellovacenſis adminiſtratione, ac omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, ac prælaturis privatum, & ad illa inhabilem, & perpetuò incapacem declaravit. Hæc Pontificis Sententia habetur in Conſtitutione ſexageſima ſexta *Pii IV.* quæ extat in Bullario Roma-

mano, ejuſque meminêre *Onuphrius Panuinus*, qui tum temporis Romæ aderat, in *Vita Pii IV. Homerus Tortora* libro 3. Hiſtoriæ Francorum, *Jacobus Auguſtus Thuanus* libro 35. ſuæ Hiſtoriæ, & *Henricus Spondanus* in Continuatione *Baronii* ad annum MDLXIII. Num. XX. Hujus Sententiæ in ſe à Pontifice latę nuncium ubi accepiſſet *Odetus Caſtilionæus* Cardinalis, & Epiſcopus Bellovacenſis, irâ excanduit, & in contumeliam Pontificis, ut refert *Spondanus* ad annum MDLXIII. Num. XLIX. habitum Cardinalis, quem ante depoſuerat, reſumpſit, eoque indutus uxorem duxit *Iſabellam de Altavilla* Dominam *de Lore*, & in celebri Principum ac Procerum Regni Conventu (in quo *Carolus IX.* Galliarum Rex, *Major* in Senatu declaratus, Regni adminiſtrationem ſuſcepit) eodem Cardinalitio habitu inter cæteros comparuit, magno Catholicorum ſcandalo, id ad ſummum auctoritatis Pontificiæ contemptum, & Ordinis Eccleſiaſtici deriſum pertinere exiſtimantium. His commotior factus *Pius IV.* Pontifex Maximus, ejus privationem ac depoſitionem, quæ facta fuerat in Conſiſtorio Secreto, die XI. menſis Septembris publicari, & locis conſuetis Romæ affigi curavit, eamdemque typis mandari, & ejus exemplaria per Gallias diſſeminari. Hinc factum eſt, ut *Odetus Caſtilionæus* Pſeudo-Cardinalis, fugiens periculum, quod ſibi ob hæreſim, quam palàm profitebatur, imminebat in Gallia, ubi peſſimè apud omnes Catholicos audiebat, in Angliam, jam hæreſi infectam, unà cum ſuâ pellice anno MDLXVIII. ſeceſſerit, ut liberiùs viveret ſub Regina *Elizabetha*, quæ ſuo patrocinio hæreticos impensè fovebat, &

apud

apud quam prædictus *Odetus Caſtilionæus* auctoritate & gratiâ, quamdiù vixit, plurimùm valuit, ut legere eſt apud *Ciaconium* in ejus Vita. Dùm in Hæreticorum exterminium, morumque emendationem totus incumberet *Pius IV.* Pontifex vigilantiſſimus, in morbum incidit, & ſuſceptis magnâ religione ac pietate Sacramentis Eccleſiæ, in verborum Sancti ſenis Simeonis: *Nunc dimittis Servum tuum Domine ſecundùm Verbum tuum in pace* prolatione, integris ſenſibus placidèque mortuus eſt v. Idus Decembris anni MDLXV. Pontificatus anno v. menſe XI. die XV. Teſtatur *Onuphrius Panuinus*, hunc Pontificem literarum ſcientiâ, negotiorum magnâ experientiâ, mirâ animi patientiâ, in laboribus perſeverantiâ, eloquentiâ non mediocri, memoriâ ſingulari, ingenio ſagaciſſimo, aliiſque eximiis virtutibus fuiſſe exornatum. Sed longè majori laude, meâ quidem ſententiâ dignus eſt *Pius IV.* Pontifex Maximus, quòd dederit Eccleſiæ Nepotem ſuum Cardinalem *Borromæum*, virum pietate in Deum, contemptu rerum mundanarum, zelo propagandæ fidei, & ſtudio reformandæ Eccleſiæ inſignem, reſumendæ Concilii Tridentini celebrationis præcipuum auctorem, ejuſque ad exitum deducendi impulſorem, de quo plura dicemus in quinto Colloquio, ubi Virorum Illuſtrium Sæculi XVI. Geſta, & Opera referemus. Poſt *Pii IV.* obitum, ejus corpus ſepultum eſt in Baſilica Vaticana juxtà Sacellum *Innocentii VIII.* indèque ad Eccleſiam S. *Mariæ de Angelis* in Thermis apud Carthuſianos, quos maximis beneficiis auxerat, die IV. Januarii anni MDLXXXIII. translatum eſt, ubi viſitur ante

 Aram

Aram maximam ejus Monumentum cum hoc Epitaphio:

D. O. M.
PIUS IIIJ. PONT. MAX.
MEDICES. MEDIOLANENSIS.
SEDIT. ANNOS. V. MENS. XI. DIES. XV.
VIXIT. ANNOS. LVI. MENSES. IX.
OBIIT. V. IDUS. DECEMB. MDLXV.
JOANNES. ANTONIUS. SORBONELLUS.
EPISCOPUS PRÆNESTINUS.
CONSOBRINO.
CAROLUS BORROMŒUS. S. PRAXEDIS.
MEDIOLANENSIS.
M. SITICUS. DE ALTEMPS. GERMANUS.
CONSTANTIENS. S. MARIÆ. TRANSTIB.
TITT. PRESBB.
AVUNCULO
S. R. E. CARDDD. POSUERE.

D. Narrabat mihi nudiuſtertiùs Vir eruditus, S. *Carolum Borromæum* Cardinalem & Nepotem *Pii IV.* authorem fuiſſe Cardinalibus, ut poſt *Pii IV.* Pontificis Maximi obitum, *Michaelem Ghislerium* Cardinalem Ordinis Prædicatorum eligerent in Romanum Pontificem, dictum poſteà *Pium V.* Sed quo pacto hæc Sanctiſſimi illius Pontificis *Pii V.* facta fuerit electio, & quibus virtutibus ipſe in Pontificatu præſertìm eluxerit, ſcire vehementèr aveo.

M. Non tantum certè tibi & mihi otii eſt, ut omnia, quibus Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* inclaruit, præclarè Geſta poſſim ipſe in hac Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ compendioſa narratione ſingillatim

tim perſequi, velímque opus longi laboris aggredi. Abundè itaque ſufficiet, præcipua *Pii V.* Pontificis Maximi Geſta percurrere, & è plurimis pauca derivare, quæ tamen, ſummatim etſi enarrata, haud obſcurè oſtendent, quantâ prudentiâ & ſanctitate *Pius V.* univerſam Eccleſiam gubernarit. In primis, *Pius V.* qui ante Pontificatum appellabatur *Michael Ghislerius*, oriundus erat è Senatoriâ Bononienſi Ghislerianâ familiâ, quæ tamen Bononiâ, civilium turbarum causâ, vel ejecta, vel ſponte ſuâ, domicilium fixit in Oppido agri Alexandrini, dicto *Boſcho*, ubi XVI. Kalendas Februarii anni MDIV. natus eſt *Michael Ghislerius*, qui piè à parentibus educatus, & litteris excultus, ſtatim ab ipſo ineuntis ætatis principio, Impulſu Spiritus Sancti fugit è patria, & Ordini S. *Dominici* nomen dedit, in quo ita vixit, ut omnibus tanquam exemplum continentiæ, tolerantię, frugalitatis, obedientiæ, & cæterarum virtutum proponeretur; cùmque jam pridem ad ſummam virtutis perfectionem perveniſſe judicaretur, ipſe tamen quotidiè ſe ipſo melior ac perfectior cerneretur. Demandatum ſibi Sanctæ Inquiſitionis Officium præclarè, & ſummâ cum laude obivit, & in eo ſtudium conſervandæ veræ ac Catholicæ Religionis, & adversùs eos, qui illam ullâ ex parte labefactare moliebantur, implacabile odium eluxit. Cum Hæreticis perpetuum bellum gerens, ne punctum quidem temporis in vita ab eis vexandis, & exagitandis conquievit. Exedebat animum ipſius zelus Eccleſiæ, neque quiſquam unquàm veriùs idem, quod olim *David*, dicere potuit: *Nonne qui oderunt te, Domine, oderam, & ſu-*

per inimicos tuos tabeſcebam? Hinc non mirum, ſi eo in munere in Hæreticos inquirendi impigrè perfungendo, tot Potentum inimicitias, tot minas, tot pericula, tot vitæ ac capitis dimicationes incurrerit, ſuſtinuerit, devorarit, à quibus ſæpiùs à Deo fuit mirabiliter liberatus. Ob hæc tanta, ac tam præclara in Chriſtianam Rempublicam merita, primùm Epiſcopus Nepeſinus ac Sutrinus, Dein, à *Paulo IV.* Pontifice Maximo Presbyter Cardinalis Tituli S. *Mariæ* ſuper Minervam, & Supremus Inquiſitionis Moderator creatus eſt, eâque dignitate auctus ſingularis prudentiæ ad videnda quæ vera & recta eſſent, infracti animi, & libertatis ad eadem proferenda, auctoritatis ad ea obtinenda, toti Eccleſiæ multa argumenta exhibuit. In dicenda ſententiâ non reſpexit ad carnem & ſanguinem, nihil metui aut gratiæ dedit, nunquàm ad cujuſquam voluntatem orationem ſuam accommodavit, nuuquàm quidquam veritate prius aut antiquius habuit. Poſt obitum *Pii IV.* à quo Archiepiſcopus Montis-Regalis in Subalpinis *Michael Ghislerius* fuerat inſtitutus, præter omnium expectationem, nihilque tale ipſe cogitans, à Cardinalibus in Conclave ingreſſis divino conſilio electus eſt Romanus Pontifex VIII. Idus Januarii anni MDLXVI. dictuſque *Pius V.* Illicò expalluit electus in Pontificem *Pius V.*, & penè in deliquium incidit, rogatuſque cauſam, ingenuè dixit: *Cùm eſſem Religioſus Ordinis S. Dominici optimè ſperabam de mea ſalute; creatus verò Epiſcopus cæpi de ea formidare; nunc verò electus in Pontificem penè de ea deſpero. Quomodò enim Deo rationem tot millionum animarum, quot ſunt*

ſunt in eo Orbe , reddam , qui vix unius animæ meæ rationem reddere valeo? Quibus verbis inſinuare volebat *Pius V.* quàm ægrè ſibi Pontificatus impoſitum onus ſuſcipiebat . Hujus Sanctiſſimi Pontificis *Pii V.* electionem potiſſimùm promovit Sanctus *Carolus Borromæus* Cardinalis & *Pii IV.* Pontificis Maximi nepos, qui jam pridem eximias illius virtutes penitùs exploratas habebat , eumque præ cæteris digniſſimum , cui ſumma Eccleſiæ poteſtas deferretur , ſapientiſſimè judicabat . Nec eum , alioſque Electores fefellit eventus . In ea quippè celſiſſima Sede conſtitutus *Pius V.* Pontifex Maximus , in id totus incubuit , ut rem Catholicam , ſi quâ in parte nutaret, conſtabiliret; labantem fulciret , inclinatam erigeret , ſtantem firmaret, atque firmatam ornaret : ut Populorum ſaluti conſuleret , egenorum neceſſitatibus ſucurreret , omniumque utilitati proſpiceret . Eamdem in victu cultuque parcimoniam , eamdem interioris veſtitus aſperitatem , eamdem à certis ciborum generibus abſtinentiam , eaſdem preces , eademque jejunia , quibus à principio ſe , cùm adhuc in Monaſterio eſſet , aſſuefecerat, retinuit *Pius V.* Pontifex Maximus . Tota ejus Familia ad exemplum Domini compoſita , nullâ re magis , quàm modeſtiâ ſingulari , & præcipuâ quâdam ſanctimoniâ vitæ à vulgaribus familiis diſcernebatur . Atque hæc privatim. Publicè autem quot & quanta beneficia in hanc Urbem , & in totam Rempublicam Chriſtianam contulit *Pius V.* Summus Pontifex? Leges Sanctiſſimas pro bono Urbis regimine ſanxit , quibus uſuras compeſcuit , Gladiatorum Spectacula interdixit , Clericis diſtrictè inhibuit ,

ne ludis operam darent, ne lautis comeſſationibus gulæ indulgerent, ne choreis intereſſent, ne cauponas adirent, aut quiduis aliud agerent, quod vitæ Clericalis ſanctitatem fœdare poſſet. Judiciorum ſeveritatem, quam jam improbiſſimusquiſque aut eludere, aut perrumpere ſolebat, renovavit. Adultam ac prævalidam meretricum licentiam cohibuit, & Urbem quibuſdam hominum peſtibus, & tetrâ colluvione mulierum, quæ, ob turpem quæſtum, unicuique corporis ſui copiam facientes, lubricam juventutem blandimentis ad libidinem ineſcabant, purgavit. Hinc, ſicut boni de Pontificatu *Pii V.* ſummâ alacritate perfundebantur, ita improbi triſtes & abjecti erant, dùmque illi gaudio triumphantes, quaſi in cœlum ſublati viderentur, hi adſpectum hominum lucemque fugientes, quaſi infrà terram amandati cernebantur. difficile dictu eſſet, quot familias inopes ſuſtentarit, quot miſeros, quos inopiæ ſuæ pudebat, adjuverit largitate, quot virigines, quarum pudicitia periclitabatur, conſtitutâ dote, ab infamia liberaverit *Pius V.* Pontifex Maximus. Hanc Summi illius Pontificis ergà omnes beneficentiam ac liberalitatem ſat ſuperque prædicant & innumerabilium privatorum inopia ſublevata, & infinita illa vis pecuniarum, quâ omnibus propè Orbis Chriſtiani partibus, aliquâ difficultate preſſis, ac laborantibus, ſine ulla cunctatione ſubvenit. Nullis ſumptibus, nullis laboribus pepercit Summus ille Pontifex, ut Catholicam Fidem variis erroribus impetitam ubique terrarum tueri, ac ſartam tectam conſervare poſſet. Quid non fecit, ut frangeret in Galiis conatus Calviniſtarum, nobiliſſimum

mum illud Regnum peſtibus purgaret, & Hæreſis, velut Hydræ, in ſuam & aliorum perniciem contumacis, aſſiduè renaſcentia capita amputaret? magnâ vi auri, multiſque millibus militum ſuppetias tulit *Carolo IX.* Galliarum Regi, qui ſui Regni, Fideique conſervationem precibus *Pii V*, ejuſque ſanctitati ſe acceptam referre palàm profeſſus eſt. In Belgio quoque, quod perduellium Hæreticorum, quibus Gallia laborabat, furoribus vexabatur, rem Catholicam plurimùm juvit, labantem Fidem erexit ac ſuſtentavit, furore hæreticorum, in Religionis Orthodoxæ perniciem irruentium, repreſſo. Quid dicam de Angliæ Regno? in quo ut Catholicos tueretur adversùs inſectationes Reginæ *Elizabethæ*, quæ in eos crudelitèr deſæviebat, anathemate impiam illā Reginam perculit, & Regno Angliæ jure merito privavit, tùm quia ſpuria erat *Henrici VIII.* Angliæ Regis proles, ac ſubindè nec jure nataliū, nec Regni Legibus capax in Regiam dignitatem ſucceſſionis; tùm quia etiam Regina *Elizabetha* poteſtate malè partâ ad Catholicæ Religionis everſionem abutebatur, ut potè quæ tyrannidem in Catholicos Præſules, Sacerdotes, & alios orthodoxos exercebat, ſubditoſque ſuos ad ejurandam Romani Pontificis obedientiam juramento obſtringebat, ac ſe unam pro Eccleſiæ Anglicanæ Capite non minùs ſuperbè, quàm impiè gerebat. Adversùs eamdem Reginam *Elizabetham* egregiè *Pius V.* Pontifex Maximus, patrocinium ſuſcepit *Mariæ Stuartæ*, Reginæ Scotiæ, eximiâ in Deum pietate, invictâ animi magnitudine, prudentiâ ſupra ſexum, formâ præſtantiſſimâ præditæ, & in Catholica Fide conſtantiſſimæ,

quam Regina *Elizabetha*, nullâ juris gentium, nullâque fidei publicæ habitâ ratione, in carcerem conjecerat, eamque poſteà, innocentem licèt, oppreſsit, ac ultimo affecit ſupplicio, verita ne *Maria*, Scotiæ Regina, Catholicorum ope Regnum recuperaret, hæreticoſque reprimeret. Prætermitto, ne longior ſim, Germaniam, Pruſſiam, Poloniam, aliaſque Orbis Chriſtiani regiones, in quibus nihil non egit Sanctiſsimus Pontifex *Pius V.* ut rectæ Fidei ſecuritati proſpiceret, ac penitùs diſturbaret conſilia, molitioneſque Hæreticorum, qui Catholicis negotium faceſſebant, atque Eccleſiæ Romanæ exitium parabant. At ſilentio prætermittere haùd poſſum immortale, & omnium gentium, omniumque ſæculorum prædicatione celebrandum beneficium, quo univerſam Rempublicam Chriſtianam affecit *Pius V.* re & nomine ſanctiſſimus Pontifex. Nomini Chriſtiano extremam perniciem tum temporis minabantur Turcæ, qui ſuopte ingenio feroces, & tum maximè propter recentes victorias ſpe atque animis inflati, tantos ſibi ſpiritus, tantam arrogantiam ſumpſerant, ut Claſſem Chriſtianorum à ſe unico flatu exſufflatum iri, eâ verò ſemel disjectâ, quaſi januâ quâdam effractâ ac revulsâ, omnes ſibi Chriſtianorum portus, omnem oram maritimam apertam fore arbitrarentur. Ad hanc formidandam Turcarum potentiam conterendam, Cardinalem Alexandrinum, nepotem ſuum, Summus Pontifex Legatum miſit in Hiſpaniam, in Luſitaniam, in Galliam, ut nihil intentatum relinqueret, quod ad Chriſti gloriam & Chriſtianorum ſalutem pertineret. Tandèm, initâ cum *Philippo II.* Hiſpaniarum

rum Rege, & cum Venetis belli contra Turcas gerendi ſocietate, Pontificiæ Claſſi *Marcum Antonium Columnam*, omni præconio majorem, præfecit *Pius V.* Chriſtianorum Claſſis Turcicam longè potentiorem ad Echinadas Nonis Octob. an. MDLXXI. obviam habuit, & commiſſo prælio, ſine magna Chriſtianorum clade, hoſtium cæſa quadraginta millia, decem & eò amplius millia capta, centum nonaginta quinque illorum Triremes, aliaque complura navigiorum genera in Chriſtianorum poteſtatem redacta; plus quindecim Chriſtianorum captivorum millia è barbarica ſervitute erepta; Verbo dicam, nulla poſt hominum memoriam parta victoria eſt, in qua & admirabilis ſe divini numinis potentia clariùs oſtenderit, & virorum fortium virtus magis præfulſerit. Hanc victoriam pepererunt lachrymæ, ſacrificia, eleemoſynæ, preces ac jejunia *Pii V.* Pontificis Maximi, qui, ut alter Moyſes, manus in Cœlum tollebat, dum *Marcus Antonius Columna*, qui Claſſi Pontificiæ ſummo imperio præerat, velut alter *Joſue*, profligabat Amalecitas. At, proh dolor! dùm lætitiâ maximè geſtit, dùm omnes Deo vota nuncupant, & Sanctiſsimo Pontifici diuturnam vitam apprecantur, tam juſtæ omnium gratulationi interceſsit lethalis morbus *Pii V.* qui vitam ſanctiſsimè actam, non minùs ſancto fine concluſit. Per quadraginta totos dies tantam vim doloris perpeſſus eſt, quanta maxima in hominem cadere poteſt, nunquàm tamen ullam vocem, quæ vim doloris exprimeret, emiſit, ſed illud in ore frequentiſsimè habuit: *Domine, adde ad dolorem, ſed adde ad patientiam*. Quin, & ſeptem præcipuas

Urbis

Urbis Baſilicas inviſere voluit, & quamquàm viribus corporis gravitate ac diuturnitate morbi disjectis, magnam itineris partem pedibus confecit, apertè profitens, velle ſe eorum reliquias poſtremùm videre, quos ſe non multò poſt viſurum eſſe ſperaret in Cœlo. Obiit *Pius V.* Pontifex Maximus Kalendis Maji anni MDLXXII. eumque in vita & poſt mortem miraculis clarum *Clemens X.* anno MDCLXXII. Beatis accenſuit, & *Clemens XI.* quem diu Eccleſiæ ſuæ ſoſpitem & incolumem ſervet, Sanctorum Faſtis adſcripſit XI. Kalendas Junii anni MDCCXII. Corpus S. *Pii V.* quod humili Sepulchro in S. *Andreæ* Sacello primùm conditum fuerat, poſteà *Sixtus V.* anno MDLXXXVIII. tranſtulit in magnificentiſſimum Sepulchrum, quod ei in Baſilica S. *Mariæ Majoris* excitaverat. Tandem Reverendiſs. Pater *Antoninus Cloche*, totius Ordinis Prædicatorum Magiſter Generalis, anno MDCXCVIII. facultatem impetravit, Corpus Sancti *Pii V.* è loco ſubterraneo, in quo jacebat, eruendi, illudque reponendi in Arca, quam è nitido marmore ornatam, elaborandam curavit, ubi nunc viſitur, publicæ piorum venerationi in eâdem Baſilicâ S. *Mariæ Majoris* expoſitum, & frequentiſſimo concurſu illius patrocinium implorantium in dies magis cultum. Si præter hæc pauca, & carptim à me narrata, plura de Vita, Sanctitate, Geſtis & miraculis S. *Pii V.* Pontificis Maximi ſcire percupias, conſule *Gabutium*, & *Bzovium*, qui fusè de S. *Pio V.* latinè; *Fueilletum*, qui Gallicè; *Fuenmajorem*, qui Hiſpanicè; *Catenam*, & *Paulum Alexandrum Maphæum*, qui Italicè Sancti *Pii V.* vitam conſcripſerunt.

D. Cer-

D. Certè tot virtutum præſidiis & ornamentis inſtructus Sanctiſſimus Pontifex *Pius V.* rerumque, quas in Pontificatu ad Reipublicæ Chriſtianæ ſalutem, ad Fidei Catholicæ propagationem, ſuique nominis gloriam immortalem præclarè geſſit, magnitudine clarus, ſatis ſuo exemplo oſtendit, non adeò difficilem eſſe ſanctitatis cum majeſtate conjunctionem, quæ in aliis Principibus laudabilis, in Pontifice verò neceſſaria omninò videtur. Quarè non dubito, quin in locum Sancti *Pii V.* cujus mors gravem Eccleſiæ intulit jacturam, & omnes bonos ſummo mærore affecit, Cardinales alium ſuffecerint Pontificem, his virtutibus exornatum, quæ ferendo oneri parem, & iſto honoris ampliſſimi faſtigio digniſſimum reddiderint.

M. Concordibus quinquaginta duorum Cardinalium ſuffragiis III. Idus Maji an. MDLXXII. Sancto *Pio V.* datus eſt ſucceſſor *Hugo Boncompagnus*, patriâ Bononienſis, Tituli Sancti *Sixti* Presbyter Cardinalis, qui *Gregorius XIII.* fuit in Pontificatu nuncupatus. Hæc ſubita & concors totius Cardinalium Collegii in hac electione conſenſio non ſine ſingulari divinæ providentiæ afflatu, & certâ atque exploratâ electi Pontificis opinione, virtutum contingere potuit. Et ſanè multis ac præclaris virtutibus emicuit *Gregorius XIII.* Pontifex Maximus, quas inter potiſsimùm eminebant prudentia, quam nihil inflectere; fides & conſtantia in promiſsis, quam nulla temporum aſperitas labefactare poterat; in colendo Deo pietas ſine ſimulatione, in regendis hominibus ſeveritas ſine ſupercilio; in adminiſtrandis negotiis

gotiis & ſine feſtinatione diligentia, & ſine tarditate gravitas; denique in propaganda fide & exterminandis Eccleſiæ hoſtibus ſine ullâ intermiſsione vigilantia. Ab ipſo ſui Pontificatus exordio zelum, quo, ad tuendam & in variis Orbis regionibus promovendam Catholicam Religionem flagrabat, prodidit. Ejus adhortationibus, miſsiſque ad Chriſtianos Principes Legationibus, ingens fuit parata Chriſtianorum Claſsis contra Turcas, quæ tamen, diſcordiâ & cunctatione Ducum, Chriſtianæ rei adversùs Infideles promovendæ inutilis fuit, ac re infectâ diſceſsêre fœderati. Miſit etiam idem Summus Pontifex ad Magnum Ducem Moſcovitarum *Joannem Baſilii*, ad Japonios, ad Armenos, ad Jacobitas, ad Indos, ad Maronitas, & ad alias nationes, religioſos viros, qui doctrinâ & pietate præſtantes, Catholicam Religionem in his regionibus mirificè propagarunt. Verùm, ut candidè fatear, *Gregorii XIII.* in conſervanda Catholica Religione zelus nullibi magis quàm in Galliis reſplenduit. At enim, ſedente eo Pontifice, Galliarum Regnum, quod antehàc non à ſuis tantùm, ſed ab aliorum quoque finibus hæreticos, alioſque hoſtes nominis Chriſtiani tam ſæpè, tantâque cum laude depulerat, quod Europam, Aſiam, & Africam geſtis pro Chriſti fide bellis nobilitaverat, quod violatam ab aliis Sedis Apoſtolicæ dignitatem tam ſæpè reſtituerat, tam firmis præſidiis ſepſerat, tam multis ornamentis affecerat: hoc, inquam, florentiſsimum Galliarum Regnum, ſedente Romano Pontifice *Gregorio XIII.* miſerum in modum lacerabatur ab Hæreticis Calviniſtis, Sedis Apoſtolicæ infen-

inſenſiſsimis hoſtibus, qui, divini numinis metu jam pridem projecto, Legum autem & judiciorum auctoritate contemptâ ac conculcatâ, ſtrages, calamitates, vaſtitatem, ac crudeliſsimorum facinorum exempla in Galliarum Regnum intulerunt. Horret ac refugit animus ea memorare, quæ per illas peſtes ac furias ab humani generis hoſte immiſſas contigerunt. Vidiſſes prophanata everſa, incenſa auguſtiſsima Templa; Sacerdotum Aras cæde maculatas; abſtractas ex Sedibus ſuis Virgines Deo Sacras, direptas urbes, excarnificatos homines, campos manantes ſanguine, fluviorum curſus humanis corporibus impeditos, plena omnia licentiæ, plena rapinarum, plena ſcelerum, plena hoſtium & externorum & domeſticorum. Hęc, aliaque id genus graviſsima mala non ſine lacrymis adſpiciens *Gregorius XIII.* Pontifex Optimus, *Henricum III.* Galliæ Regem adversùs Hæreticos Calviniſtas pecuniâ & copiis adjuvit, atque, præter ſubſidium deciès centenûm millium Librarum Turonenſium, quas ex fructibus Eccleſiarum iſtius Regni exigi permiſit, ad ſubveniendum inſuper Regis & Regni neceſsitatibus, poteſtatem fecit Cardinalibus & Epiſcopis ejuſdem Regni alienandi bona immobilia Eccleſiarum, ex quibus alia deciès centena millia librarum Turonenſium redigerentur, *Henrico III.* Regi perſolvenda. Hoc *Gregorii XIII.* ſubſidium, ejuſque in conſervanda Religione Catholica ſingulare ſtudium rebus in Galliæ Regno afflictis maximam levationem attulerunt. Catholica Religio multis in locis à quibus exulabat, reſtituta; Bona ſua, & exercendorum munerum ſuorum facultas Eccleſiæ Miniſtris

niſtris reddita; multorum animi, qui nutabant, confirmati; & adhibita remedia multis malis, quæ ſuperiorum temporum calamitate importata erant. Prætèr hæc, quæ tuendæ ac propagandæ Catholicæ Religionis ſtudio incenſus *Gregorius XIII.* variis in regionibus geſsit, alia pauca memorabo. Fratricellorum, qui *Illuminati* dicebantur, Sectam repullulantem extinxit. *Franciſcum Toletum*, Societatis Jeſu Virum doctiſsimum, miſit Lovanium, ut induceret *Michaelem Bajum*, Facultatis Lovanienſis Doctorem, ad retractandas LXXIX. propoſitiones à ſe, & à ſuo Deceſſore Sancto *Pio V.* damnatas, quod *Franciſcus Toletus* ex animi ſententiâ confecit. Cophtos ad Romanam Eccleſiam colendam adduxit *Gregorius XIII.* Neophytis, Græcis, Maronitis, Germanis, Anglis Romæ Collegia erexit. Romanum Collegium Societatis Jeſu fundavit, annuis cenſibus munificentiſsimè dotavit, ingentibuſque Beneficiis ac Privilegiis auxit. Prætermitto varia ornamenta, quibus Summus ille Pontifex Romam novis fontibus, Baſilicis, horreis, pontibus, palatiis, viis, porticibus amplificavit, decoravit. Nihil dicam de Emendatione Kalendarii juſſu ejuſdem Romani Pontificis factâ, quia de illâ ſat ſuperque diſſerui in Apparatu Chronologico, quem adjeci ad calcẽ libri, quem publicâ luce donavi, *De Myſteriis & Annis Chriſti*. De Religioſis Ordinibus, quos approbavit *Gregorius XIII.* & de Privilegiis, quæ eis conceſsit, commodiùs agemus in ſexto Colloquio, ubi de Monaſtica Sæculi decimi ſexti Diſciplinâ ſermonem habituri ſumus. Omnes itaque *Gregorii XIII.* Pontificis Maximi virtutes coronabo hoc Elo-

Elogio, quo eum proſequitur *Ciaconii* in Vitis Pontificum Continuator: *Erat Gregorius in audiendis negotiis patiens, in tranſigendis ſolers, eloquio gravis, reſponſis opportunus, natura benignus & miſericors, victu ac potu temperatiſſimus: in Pauperes verò & doctos beneficus & mirum in modum liberalis*. Hujus in Viros doctos beneficentiæ egregium argumentum dedit Summus ille Pontifex, dùm Imperatorem, & Galliarum Regem monuit, ut ad vacantia Ditionum ſuarum Beneficia digniores promoverent, juſſitque Metropolitanis, ut Catalogum virorum moribus, litteris, & prudentiâ illuſtrium, quos quiſque in finibus haberet, ad ſe mitterent, ne indignis Eccleſiarum regimen committeret. Nec mirum ſanè, quòd in Viros eruditos adeò propenſus eſſet Summus iſte Pontifex, cùm ipſemet ſic litteris eſſet addictus, ut earum ſtudia, ſi quandò per negotia licebat, nunquàm intermitteret, dicere ſolitus: *Nullum magis decere plura ſcire, quàm Pontificem Romanum*. Obiit *Gregorius XIII.* die x. Aprilis anni MDLXXXV. ætatis LXXXIV. Pontificatus XII. eique marmoream Statuam in Capitolio erexit grata Romana civitas, multis ab eo cumulata beneficiis.

D. Dùm Sæculi decimi ſexti Romanorum Pontificum res præclarè geſtas mecum tacitus perpendo, facilè intelligo, illos omnibus his præfulſiſſe dotibus, quibus Sanctus *Antoninus*, quem nuperrimè legebam, Romanum Pontificem præditum eſſe debere aſſerit in Oratione, quam habuit ad *Callixtum III.* Pontificem Maximum, quamque inſeruit Chronico ſuo Tit. XXII. Cap. XVI. ubi Romani Pontificis dotes exprimit his verbis: *Decet talem*

talem ac tantum Pontificem pro hominibus aſſumptum in his, quæ ad Deum ſunt, normam fore juſtitiæ, Sanctimoniæ ſpeculum, pietatis exemplum, veritatis aſſertorem, defenſorem Fidei, Doctorem gentium, Ducem Chriſtianorum, Amicũ Sponſi, Sponſæ Paranymphum, Ordinatorem Cleri, Paſtorem plebium, Magiſtrum inſipientium, oppreſſorum refugium, Advocatum pauperum, ſpem miſerorum, Tutorem pupillorum, Judicem Viduarum, oculum cæcorum, linguam mutorum, baculum ſenum, ultorem ſcelerum, metum malorum, gloriam bonorum, virgam potentium, malleum Tyrannorum, Patrem Regum, moderatorem Legum, Canonum Diſpenſatorem, Orbis terræ lumen, Vicarium Chriſti, Chriſtum Domini, Deum Pharaonis. Has omnes dotes, quibus, teſte S. *Antonino*, in Eccleſia Romanus Pontifex præcellere debet, cernere licet in his Sæculi XVI. Pontificibus, quos hactenùs laudaſti; nec dubito, quin alii Summi Pontifices, qui poſt *Gregorium XIII.* Apoſtolicam Sedem eodem Sæculo tenuerunt, pari virtutum ſpendore univerſam gubernaverint Eccleſiam.

M. Poſt obitum *Gregorii XIII.* Cardinales in ejus locum ſubrogarunt *Felicem Peretum de Montealto*, Cardinalem ex Ordine Fratrum Conventualium Sancti *Franciſci* aſſumptum, quem die XXIV. Aprilis anni MDLXXXV. Romanum Pontificem elegerunt, dictum *Sixtum V.* Virum humili quidem loco natum, ſed animo excelſum, intrepidum, totique Orbi regendo parem. Reginam Angliæ *Elizabetham* anathemate perculit *Sixtus V.* quod impia illa mulier non ſolùm crudeli carnificinâ in omnes Catholicos graſſaretur, verùm etiam per ſummam & à Sæculis inauditam perfidiam

diam ultimo ſupplicio affeciſſet innocentiſſimam *Mariam Stuartam*, Reginam Scotiæ, quæ a ſuis perduellibus ſubditis exagitata, ad ipſam confugerat. Mortis Sententiam, ſolis fultam calumniis, conſtanti & impavido animo excepit *Maria Stuarta*, atque ad ſupplicii locum, Crucem ac Roſarium manu geſtans, quaſi ad nuptias comptè ornata, perrexit, ubi ſe Catholicam mori profeſſa, datiſque ad filium ſuum *Jacobum* ſanctiſſimis documentis, caput ſuppoſuit trunco, quod ei altero ictu reſciſſum eſt diè XVIII. Februarii anni MDLXXXVII. ætatis ſuæ XLV. Sic in odium Fidei Catholicæ à crudeli Reginâ *Elizabetha*, oppreſſa ac interfecta eſt Regina *Maria Stuarta*, cujus injuſtam cædem jure optimo vindicavit *Sixtus V.* Pontifex Maximus, & de cujus oppreſſione, damnatione, ac triumphali morte plura legeris apud *Camdenum* in *Vita Elizabethæ* Reginæ, & apud P. *Cauſſinum* Societatis Jeſu Tomo II. *Aula Sanctæ*. Nec minùs illuſtre invicti animi ſui argumentum prodidit idem Summus Pontifex, dùm in *Henricum* Navarræ Regem, & alterum *Henricum* ejus patruelem, Principem *Condæum*, tanquàm in Hæreſim relapſos, & Calviniſtarum Hæreticorum in Galliis Duces ac protectores, Anathema vibravit, atque in ipſum Galliarum Regem *Henricum III.* qui Ducem & Cardinalem Guiſios fratres in Comitiis Bleſenſibus à ſicariis trucidari juſſerat, & Cardinalem *Borbonium*, Archiepiſcopum Lugdunenſem, in carcere detinebat, Monitorium in ſolemni Cardinalium Conſeſſu die v. Maji anni MDLXXXIX. emiſit, quo, narratâ Cardinalis *Guiſii* nece, & *Borbonii* Cardinalis, ac Lugdunenſis Archiepiſcopi detentione,

ipſum vehementer hortabatur, ut dictum Cardinalem *Borbonium*, & Archiepiſcopum Lugdunenſem in priſtinam libertatem aſſereret, &, ni Sedi Apoſtolicæ parêret, eum, cæteroſque omnes, qui iis in rebus conſilium, auxilium, aut favorem præſtarent, in Cenſuras Eccleſiaſticas incurſuros, & à Fidelium Cætu præciſos fore declarabat. Sæpè contingere ſolet, ut homines, dum vitam agunt privatam, grati ſint, modeſti, ac benefici, ſed ubi ad altiorem provecti ſunt gradum, prioris conditionis, & beneficiorum obliviſcantur, injuriarum memores & ultores, qui nolint æquo cum aliis jure vivere, ſibi omnia arrogent, ac cæteros homines, ſervorum loco habeant. Ab hoc contagio remotiſſimum multis argumentis ſe *Sixtus V.* Pontifex Maximus probavit. In eos, à quibus beneficia acceperat, gratus ac liberalis fuit, omnes patienter auſcultabat, & quamvis eſſet fervido ingenio & ad ſubitos iræ motus prono, turbidos tamen nunquam admiſit, aut ità temperavit, ut hanc naturæ propenſionem accomodaret rebus fortiter gerendis, vitiis bello indicendo, & juſtitiæ ſplendori à ſceleratorum hominum injuriis vindicando. Hæc ſumma in coercendis vitiis, & in ſervandis juſtitiæ Legibus ſeveritas multis enituit exemplis, quibus, ut videre eſt in vita illius Pontificis, ſicut ſol exoriens nebulas diſpellit, ſicut ventus aream purgat, ita & *Sixtus V.* authoritate ſuâ diſſipavit improbos, cùmque judicaret, acrioribus remediis ſuum egere Sæculum, propoſitis etiam acerbioribus ſuppliciis hominum libidinem audaciamque, judiciorum ſeveritate revocatâ, frænavit ac compeſcuit. In quo, ſi qui

ſunt,

ſunt, qui eum ut nimis ſeverum, ac rigidum culpare audeant, & ut molles ægroti de medicamentorum amaritie conquerantur, facere id non poſſunt, quin eâdem operâ laudabilem integerrimi judicis, & optimi Principis in reprimendis malis, quæ impunè graſſantur, vigilantiam damnent. Jam verò, quis unquàm *Sixto V.* Pontifice Maximo in tota ratione vivendi ſplendidior, ac magnificentior fuit? quot Romæ, & quàm ſumptuoſa ædificia extruxit? Quàm multa, & ſolertèr excogitata ab antiquis, ſed poſteà per poſterorum ignaviam oblivione obruta, quaſique ſepulta, revocavit? Quàm multos egregios artifices ad nova excogitanda propoſitis præmiis excitavit? Sub ejus Pontificatu nova apparuit Urbis Romæ facies, Baſilicis ejus munificentiâ inſtauratis, viis in commodum publicum ſtratis, fontibus deductis, Arcubus, Obeliſcis, Columnis erectis, ſed præſertim Bibliothecâ Vaticanâ, quæ eſt ſacrum totius eruditionis ærarium, magnificè inſtructâ & ornatâ, ut videre eſt in Inſcriptione, quæ eidem Bibliothecæ juſſu ejuſdem Pontificis inſculpta hæc habet:

SIXTUS V. PONT. MAX.

Bibliothecam Apoſtolicam à ſanctiſſimis prioribus illis Pontificibus, qui Beati Petri vocem audierunt, in ipſis adhuc ſurgentis Eccleſiæ primordiis inchoatam, pace Eccleſiæ reddita, Laterani inſtitutam, à poſterioribus deinde in Vaticanum, ut ad uſus Pontificios paratior eſſet, translatam; ibique à Nicolao V. auctam, à Sixto IV. inſignitèr excul-

excultam, quò Fidei noſtræ & veterum Eccleſiaſticæ Diſciplinæ rituum documenta omnibus linguis expreſſa, & aliorum multiplex ſacrorum copia librorum conſervaretur ad puram & incorruptam fidei & doctrinæ veritatem, perpetua ſucceſſione in nos derivandam, toto terrarum Orbe celeberrimam, cùm loco depreſſo, obſcuro, & inſalubri ſita eſſet, aula perampla, veſtibulo, cubiculis, circùm & infra, ſcalis, porticibus, totoque ædificio à fundamentis extructo, ſubſelliis, pluteiſque directis, libris diſpoſitis, in hunc editum, perlucidum, ſalubrem, magiſque opportunum locum extulit, picturis illuſtribus undique ornavit, liberalibuſque doctrinis, & publicæ ſtudiorum utilitati dicavit anno 1588. *Pontiſ.* 4.

Optimum Verſionis Vulgatæ Latinæ ex antiquiſſimis MSS. Codicibus & ex Hebraicis Grecisque fontibus emendationem adornandi conſilium, quod inierat *Pius IV.* & proſequutus fuerat Sanctus *Pius V.* perficere ſategit *Sixtus V.* & ardenti ſtudio, magnâque diligentiâ curavit, ut viri variarum linguarum peritiſſimi, quos, ut huic emendationi incumberent, Romam acciverat, non ſolùm Scripturæ Sacræ Verſionem Vulgatam Latinam, ſed etiam Verſionem Græcam LXX. Interpretum priſtino nitori reſtituerent. Erat aliquot abhinc annis ſoluta, & alicubi penè collapſa morum Diſciplina. Venit auſpicatò *Sixtus V.* Pontifex Maximus, & quæ delapſa jam fluxerant, æquiſſimis legibus vinciens, mores emendavit, reſtituit Diſciplinam, veterem caſtigavit luxum, Exulum & Sicariorum licentiam compreſſit. Aſtrologiam

giam judiciariam proſcripſit. Triplicem contractum ad uſuras viam aperientem damnavit Conſtitutione, quæ incipit, *Deteſtabilis*. Simoniam compeſcuit. Eunuchorum ac Spadonum conjugia prohibuit ac reſcidit. In adulteros ac lenones quibuſdam in caſibus pœnâ capitis animadvertendum ſanxit. Abortum quovis modo procurantes, ſeu fœtus immaturi, tàm animati, quàm inanimati, formati vel informis ejectionem, ſicut & ſterilitatis potiones dantes vel ſumentes, homicidii voluntarii pœnis addixit. Pratèr Sancti Officii Congregationem, quam confirmavit, quatuordecim alias inſtituit Romæ ad faciliorem univerſæ Reipublicæ Chriſtianæ, Status Eccleſiaſtici, atque Romanæ Curiæ negotiorum expeditionem. Quàm acutè præſentia cernebat *Sixtus V.* Pontifex Maximus, tàm cautè futura providebat. Conſtitutionem promulgavit, quâ ſanxit, ut in Collegium Cardinalium quatuor ſaltèm in ſacra Theologia Magiſtri ex Mendicantium Religioſorum Ordinibus aſſumerentur. Ad Chriſtianæ verò Reipublicæ commoda trigeſiès centena millia nummûm aureorum, quæ etiamnùm in Arce S. *Angeli* aſſervantur, ſuis ſucceſſoribus reliquit, certis tantùm caſibus, & pro Eccleſiæ neceſſitatibus & utilitate inſumenda. Propter hæc, & alia benè multa, quæ in ſuo Pontificatu præclarè geſſit *Sixtus V.* ei adhuc viventi SenatusPopuluſque Romanus Statuam in Capitolio collocavit. Obiit Summus ille Pontifex die XXVII. menſis Auguſti anni MDXC. ætatis ſuæ anno LXIX. Pontificatus ſexto per quatuor menſes & tres dies inchoato.

D. *Sixtum V.* Pontificem Maximum eo præ-

 ſer-

ſertim nomine maximâ veneratione proſequor, quòd S. *Thomam*, Doctorem Angelicum, quem ceu Magiſtrum meum impenſiſſimè colo, in ſecretiori Bibliotheca Vaticana, quam nuperrimè perluſtravi, depingi cum S. *Hieronymo* Eccleſiæ Doctore juſſerit, ſiniſtrâ manu Eccleſiam geſtantem, dexterâ verò, quâ ſcripſit, ingentem luminis ſplendorem evibrantem cum hac Inſcriptione: *Sancti Thomæ de Chriſto Scripta, à Chriſto Crucifixo confirmantur*. Sed perge, quæſo, aliorum Romanorum Pontificum, qui *Sixto V.* ſub finem Sæculi decimi ſexti in Sede Apoſtolica ſucceſſerunt, ſeriem geſtaque deſcribere.

M. Poſt obitum *Sixti V.* in throno Apoſtolico tres Romani Pontifices *Urbanus VII. Gregorius XIV.* & *Innocentius IX.* continuâ ſerie ſederunt, ſed cùm eorum Pontificatus breviſſimus fuerit, paucis itidem verbis illorum Geſta complectemur. Et primò quidèm, poſtquàm *Sixto V.* ſolemni ritu parentatum fuiſſet, Cardinales *Joannem Baptiſtam Caſtaneum*, patriâ Romanum, Tituli Sancti *Marcelli* Presbyterum, elegerunt in Romanum Pontificem, dictum *Urbanum VII.* moribus caſtiſſimum, victu & potu temperantem, ingenio mitem, prudentiæ, juſtitiæ, religioniſque commendatione mirabilem. Magnam quidem toti Eccleſiæ lætitiam attulit hęc electio, ſed in tam ſecunda omnium admurmuratione, tantoque plauſu, improviſo ante coronationem ſuam morbo correptus ille Pontifex, ad coronam immortalem à Deo vocatus, migravit ex hac vita quinto Kalendas Octobris anni MDXC. ætatis ſuæ anno LXXVIII. Pontificatus die XII. Mortem lætus adſpexit *Urbanus VII.* gra-

gratiaſque Deo egit, quòd ipſum opportuno tempore terris eriperet, quo de ſuſcepto Pontificatus onere rationem non eſſet redditurus. Omnia bona ſua, etiam paterna, ad æſtimationem aureorum triginta millium, Sodalitati Beatiſſimæ Virginis Annunciatæ, in Conventu Minervitano Fratrum Prædicatorum erectæ, in Dotes pauperum & calamitoſarum Virginum, legavit. Ægrè tulerunt omnes graviſſimam hujus Pontificis, quem Deus terris tantùm oſtentare voluit, jacturam, & de quo verè dici poteſt, quod de Sancto Pontifice *Cornelio* affirmat Sanctus *Cyprianus*, Epiſcopus & Martyr, his verbis: *Non iſte ad Epiſcopatum ſubitò pervenit, ſed per omnia Eccleſiaſtica officia promotus, & in divinis adminiſtrationibus Dominum ſæpè promeritus, ad Sacerdotii ſublime faſtigium cunctis religionis gradibus aſcendit.* Hujus defuncti Summi Pontificis *Urbani VII.* laudes *Pompejus Ugonius* celebravit Oratione funebri habitâ ad ſacrum Cardinalium Collegium in Baſilica Vaticana, in qua prætèr benè multa, quæ prædictum Pontificem maximè commendant, hæc de eo habet: *Quas ille* (ſeu Urbanus VII.) *tam brevi tempore ingentis gloriæ fulgurationes emiſit? Quas ſignificationes dedit optimæ de Pontificatu adminiſtrando voluntatis? Quantam in ſpem hanc Urbem, cunctam Italiam, Nationes omnes erexerat? An ille aſſumpſit ſibi honorem, & non acceſſit vocatus à Deo tanquàm Aaron? An tam ſublimi faſtigio elatus hominem eſſe ſe oblitus eſt? quantum in ſumma poteſtate retinuit modum? qua modeſtia familiam inſtituerat? quàm parum carni & ſanguini tribuebat? quàm nihil penitùs priſtinos mutaverat mores? Manebat Principi,*

quæ privato humanitas. Jam aditum ad ſe, etiam infima de plebe hominibus aperuerat, jam ad ſubveniendum egentibus manum porrexerat, jam virtuti, doctrinæ, honeſtiſque laboribus præmia oſtendebat. Quid illa majora & publica magis, quanta celeritate, quanto ardore animi complexus erat? Diſſidentium Chriſtianorum Regnorum arma pacare, ſubjectis parcere, ſuperbos debellare, Religionem amplificare, tueri juſtitiam, miſericordiam exaltare. O Conſilia præclara, O dignas Chriſti Vicario cogitationes! &c. Hanc Orationem à *Pompejo Ugonio* habitam in Funere *Urbani VII.* integram edidit *Auguſtinus Oldoinus* Soc. Jeſu in ſuis Additionibus ad Opus *Ciaconii* de Vitis Romanorum Pontificum Tomo IV. Poſt obitum *Urbani VII.* electus eſt in Summum Pontificem *Nicolaus Sfondratus*, Mediolanenſis, Presbyter Cardinalis Tituli Sanctæ *Cęciliæ*, caſtiſſimæ vitæ laude, & Chriſtianâ modeſtiâ ſpectatiſſimus, qui *Gregorii XIV.* nomen ſibi ſumpſit, & confeſtim ad conſervandam in Galliis periclitantem Catholicam Religionem omnem curam ac ſollicitudinem adhibuit. At enim, Calviniſtarum Hæreſis, quæ ſub Galliarum Regibus *Franciſco I. Henrico II. Franciſco II. Carolo IX. & Henrico III.* quadantenùs compreſſa ac cohibita fuerat, mortuo tandem *Henrico III.* abſque maſcula prole, tantos ſibi ſpiritus, ac tantam arrogantiam ſumpſit, ut brevi de Catholica Religione in Galliis conclamatum iri ſperaret. Sicut autem aquæ impetus ſaxorum, lignorumve oppoſitu diu retentus ac retardatus, ſi fortè tandem quæ obſtabant, aut ſublata, aut perrupta & disjecta ſunt, multò major ac vehementior eſſe conſuevit; ita Hæreticorum

corum Calviniſtarum omnia inGalliis turbare cupientium Factio, quos ad id tempus legum ac Regum terror tanquàm victos frænatoſque tenuerat, fractis poſtremò repagulis, furere ac bacchari per nobiliſſimum Regnum, & in ſumma impietate ſummam licentiam nacti, divina humanaque omnia cędibus & incendiis miſcere cœperunt. Augebat Catholicorum inGalliis timorem potentia *Henrici Borbonii*, Navarræorum Regis, qui in Calviniana Hæreſi natus & educatus eam totis viribus propagare hactenùs tentaverat, ac ſubindè grave imminebat periculum, ne, ſi ſemel Galliarum Regno potiretur, illam impunè graſſari permitteret, ſuoque foveret patrocinio. Eo zelo ſervandæ Catholicæ Religionis accenſi hi, qui contra *Henricum Borbonium*, Navarræorum Regem, erant fœderati, quique *Carolum Borbonium*, Patruum Regis *Henrici III.* Regem Galliarum ſalutaverant hujus nominis *Decimum*, palàm declararunt, Gallos non poſſe tutâ conſcientiâ ipſum *Henricum Borbonium*, aliumve Principem fautorem Hæreſeos, in Regem admittere, quòd evidens perfidiæ ac ſubverſionis Catholicæ Religionis & Regni immineret periculum. Quin, & illos Martyrii palmam conſecuturos ſignificarunt, qui *Henrico Borbonio* ad ſanguinis uſque profuſionem reſiſterent, eumque à Regio throno arcerent. Hinc enatum inteſtinum ac domeſticum bellum, commiſſa multa prælia, multa cæſa hominum millia, totaque Gallia graviſſimo incendio conflagravit. His malis, quæ in dies ingraveſcebant, remedium afferre & Calvinianam Hæreſim, multorum capitum hydram, quæ non paludem ali-

quam

quam Lernęam, ſed potentiſſimũ & opulentiſſimum Galliarum Regnum inficiebat, penitùs excindere volens *Gregorius XIV.* conſultius eſſe duxit, ut *Henrico Borbonio*, quem hæreſi, quam necdùm ejuraverat, patrocinaturum pertimeſcebat, aditus ad ſolium Regium præcluderetur. Eam ob rem in auxilium fœderatorum contra *Henricum Borbonium* non ſolùm exercitum miſit in Gallias, ſed etiam Nuntium Apoſtolicum, *Marſilium Landrianum*, cum duplici Diplomate, quo omnibus Ordinis Eccleſiaſtici Viris præcipiebat, ut infrà quindecim dies ab obedientia & comitatu *Henrici Borbonii* recederent, ſub pœna Anathematis, & ſi infra alios quindecim dies eum non deſeruiſſent, ſub pœna exauctorationis & privationis Dignitatum ac Beneficiorum: ipſe verò *Henricus Borbonius*, uti Hæreticus & Relapſus, excommunicatus denuntiabatur, omnibuſque Regnis & Ditionibus privatus. Verùm, his turbis in Gallia excitatis, quas nec *Gregorius XIV.* nec *Innocentius IX.* ejus ſucceſſor, quorum breviſſimus Pontificatus fuit, ſedare ac componere haùd potuerunt, finem tandem impoſuit *Clemens VIII.* Pontifex Maximus, & *Innocentii IX.* Succeſſor. Eo quippè ſedente Pontifice, Deus Optimus Maximus, qui vulnerat & medetur; percutit & manus ejus ſanat; qui mortificat & vivificat; qui deducit ad Inferos & reducit; pro paterna ſua miſericordia Gallos quidem ad tempus caſtigavit, ſed morti non tradidit eos. Reſpexit ad lacrymas, ad jejunia, ad eleemoſynas, ad preces Eccleſiæ ſuæ, & cor Galliarum Regis *Henrici IV.* quod habebat in manu ſua, ad fidem Catholicam, & Eccleſiæ Romanæ Com-

Communionem convertit. Profeſſionem Catholicæ Fidei ab *Henrico IV.* Rege factam, ejus ejurationem Calvinianæ Hæreſeos, & obedientiam Sedi Apoſtolicæ per Oratores præſtitam, cùm ſuſcepiſſet *Clemens VIII.* Regem ab Hæreſi & Cenſuris abſolutum in Communionem Eccleſiæ Romanæ admiſit, indéque perſtrepentes omnes in Gallia tumultus compoſuit ac placavit, ſicut mox, agendo de Pontificatu *Clementis VIII.* latiùs oſtendemus. Sedit *Gregorius XIV.* menſes dumtaxàt decem & dies decem, obiitque die xv. menſis Octobris anni MDXCI. ætatis LVII. Pileum rubrum Cardinalibus ex Ordinibus Regularium aſſumptis conceſſit. Conſtitutiones perutiles edidit, ac res præclarè geſſit Summus ille Pontifex, quæ legi poſſunt in Oratione, quam in ejus Funere ad Cardinales habuit *Vincentius Blaſius Garcia*, quamque *Auguſtinus Oldoinus* edidit in ſuis Additionibus ad *Ciaconium*.

Poſt obitum *Gregorii XIV.* ſummo omnium Cardinalium conſenſu electus eſt in Romanum Pontificem *Joannes Antonius Fachinetus*, patriâ Bononienſis, morum integritate, eruditione & civili prudentiâ præſtantiſſimus, & Tituli Sanctorum Quatuor Coronatorum Presbyter Cardinalis. Ea quæ in Pontificatu memoriâ digna geſſit *Innocentius IX.* latè, juxtà ac eleganter proſequitur *Benedictus Juſtinianus* Societatis Jeſu, qui in ejus Funere peroravit, & ex cujus Oratione, quæ extat in *Oldoini* Additionibus ad *Ciaconium*, pauca hìc referre ſat ſuperque ſufficiet. *Pontificatus Innocentii*, inquit, *brevis quidem fuit, ſed Sacerdotii gloria non vulgaris. Nam cùm probè intelligeret, hoc à ſe*

à ſe novum Paſtoris munus efflagitare , cùm ut populos ſibi ſubjectos leniter benignèque tractaret , tùm ut veræ Religionis , Chriſtianæque fidei ſeptis aut abductas oves revocaret , aut aberrantes , ſuis , ſi opus eſſet , humeris elatas , ad ovile perduceret ; nihil antiquius habuit , quàm ut laxatis Populo Romano liberaliter nuper impoſitis vectigalibus , de Barbaris ad fidem convocandis , deque Hæreticorum perfidia tollenda piè ac ſapienter cogitaret , neque cogitaret ſolùm , ſed re ipſa perficere aggrederetur . Siquidem & Japoniorum Eccleſiam impii ac nefarii Tyranni immanitate vexatam, ſua liberalitate mirificè recreavit, & Byzantinum Collegium , ſive Turcarum converſioni , ſive Chriſtianorum inſtitutioni ac ſolatio jam pridem animo deſtinatum , tantùm non inſtituit ac fundavit . Mitto quæ de rebus Gallicis ad ſeditiones ſedandas , & civiles Controverſias componendas ſapienter ; ad ſublevandam jam propè profligatam Religionem piè ; ad priſtinam & avitam fidem atque doctrinam revocandam aptè ; ad perduelles , & divini humanique juris prædones , atque Archypiratas vel fallendos , vel opprimendos , callidè atque ingenioſè excogitabat &c. Sed hæc præclarè geſta , & alia utiliſſima Eccleſiæ conſilia , quæ mente volvebat *Innocentius IX.* mors intercepit , & optimum illum Pontificem , cùm duos tantummodò menſes in Cathedra Sancti Petri ſediſſet, rapuit die xxx. menſis Decembris anni MDXCI.

D. Ex eâ trium Romanorum Pontificum *Urbani VII. Gregorii XIV.* & *Innocentii IX.* prematura & inopinata morte facilè intelligo, nihil humanis in rebus firmum , nihil ſtabile , nihil diuturnum reperiri poſſe , noſque his exemplis inter-

dùm

dùm à Deo admoneri, terram nobis, non pro domicilio, ſed pro diverſorio datam; hanc, quæ vita dicitur, non tàm vitam eſſe, quàm iter ad Vitam; in Cœlo, non in terra, nobis ſpem defigendam ac collocandam. Agitat quippè Deus omnia arbitratu ſuo, & quæ ſolida ac firmis nixa radicibus putantur, ea momento temporis vertit, ludens in Orbe terrarum. Sed abſolvamus, ſi placet, ſeriem & Hiſtoriam Summorum Pontificum; qui Sæculo decimo ſexto Eccleſiam Romanam gubernarunt.

M. Seriem Summorum Pontificum, qui Sæculo decimo ſexto Sedem Romanam tenuerunt, claudet *Clemens VIII.* anteà dictus *Hippolytus Aldobrandinus*, patriâ Florentinus, Tituli S. *Pancratii* Presbyter Cardinalis, qui in Pontificiam Cathedram evectus eſt tertio Kalendas Februarii anni MDXCII. Inter cætera, quæ ſummâ cum laude in Pontificatu geſſit *Clemens VIII.* tria potiſſimùm commendatione digna ab Hiſtoricis referuntur, quæ hìc inſerere debemus. In primis, contemplans Summus ille Pontifex graves ac diuturnas Chriſtianæ Reipublicæ calamitates, ſed præcipuè luctuoſum ſtatum nobiliſſimi & florentiſſimi Galliarum Regni, quod tot jam annos bellorum civilium ſerie ita & ab alienis & à ſuis vexabatur ac diripiebatur, ut de eo verè dici poſſet, quod ſcriptum eſt apud Prophetam; *Reſiduum erucæ comedit locuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus, & reſiduum bruchi comedit rubigo*; miſertus, inquam, *Clemens VIII.* Galliarum Regni, quod ſummâ rerum perturbatione, & omnium malorum acerbitate conflictabatur, Decretum edidit, quo ad

ad placandum Deum, & ejus opem impetrandam, ſtatuit perpetuam ſine intermiſsione Orationem quadraginta Horarum publicè in Urbe certis Eccleſiis & præfinitis diebus celebrari, eâ ſervatâ Eccleſiarum & temporis diſtributione, ut diu noctuque, quâvis horâ, toto vertente anno, juges in conſpectu Domini orationes piæ animæ in tam gravi Eccleſiæ neceſsitate fundere poſſent. Tentavit quidem *Clemens VIII.* ſub exordium Pontificatus ſui *Henricum IV.* de cujus ſincera ad Fidem Catholicam converſione dubitabat, à ſucceſsione ad Regium Galliarum ſolium deturbare, aliumque Principem, qui verè Catholicus eſſet, ejus loco conſtituere. At poſteà, re maturiori examine perpensâ, & à *Jacobo Perronio* Ebroicenſi Epiſcopo, & *Arnaldo Oſſato*, Regis *Henrici IV.* Oratoribus, qui deinde ad Cardinalitiam dignitatem provecti fuerunt, exoratus Pontifex, diu optatam Abſolutionem ab Hæreſi & Cenſuris conceſſit Regi Galliarum *Henrico IV.* præmiſſis tamen ſexdecim conditionibus, quas ex *Henrico Spondano* ad annum MDXCV. Num. IX. excerptas hìc ſubjiciam. *Primò, ut Procuratores jurarent Regis nomine, ſe Sanctæ Sedis & mandatis Eccleſiæ parituros. Secundò, coram Pontifice Calviniſmum, aliaſque omnes Hæreſes ejuraturos, ac profeſſionem Fidei ei tradituros. Tertiò, quòd Rex in Principatu Bearnenſi Religionem Catholicam reſtitueret, Catholicos Epiſcopos in eo nominaret, & quouſque antiqua bona eis redderentur, de ſuo eis largiretur, quo ſe pro dignitate ſuſtentarent. Quartò, ut intrà annum Principem Condæum è manibus hæreticorum educeret, & in Catholicorum reponeret, à quibus in Religione Catho-*
lica

lica & Chriſtiana pietate educaretur. Quintò, Concordata cum Sede Apoſtolica tam in Beneficiorum nominatione, quàm in omnibus aliis integrè ſervaret. Sextò, Concilium Tridentinum promulgandum curaret, & ſervandum in omnibus, iis exceptis, quæ citra publicæ tranquillitatis perturbationem, aut ſimiles conſiderationes, executioni demandari non poſſent. Septimò, nullum hæreticum, aut de hæreſi ſuſpectum, ad Epiſcopatus, aut Monaſteria, & alia Beneficia Eccleſiaſtica nominaret. Octavò, præcipuo loco haberet, & in patrocinium ſuſciperet perſonas Eccleſiaſticas, neque eas ab aliis opprimi aut vexari, eorumve bona retineri pateretur. Nonò, ſi quæ bona aut Caſtra Ditionis Eccleſiaſticæ, beneficii profani titulo cuiquam ſive Catholico ſive hæretico data eſſent, revocarentur, & Eccleſiæ reſtituerentur. Decimò, Rex facto dictoque, ac præcipuè in diſpenſatione honorum & dignitatum, oſtenderet Catholicos ſibi præcipuo loco eſſe, omneſque intelligerent percupere ipſum ſolam Catholicam Religionem in ipſius Regno vigere. Undecimò, legitimo impedimento ceſſante, quotidiè Rex Coronam Beatiſſimæ Virginis, quarta quaque Feria Litanias; ſingulis Sabbatis Roſarium ejuſdem Virginis, quam pro patrona ſua in Cœlis aſſumet, recitaret: jejunia, & cætera præcepta Eccleſiæ, ſervaret: quotidiè ſacrum audiret, & Feſtis diebus Miſſę ſolemni intereſſet. Duodecimò, in ſingulis Regni ſui Provinciis, & in Principatu Bearnenſi, unum Monaſterium virorum vel fœminarum Religionis Monaſticæ, vel Mendicantium ex reformatis ædificaret. Decimò tertiò, ſaltem quatèr in anno peccata ſua ſacramentalitèr confiteretur, & ſacram Euchariſtiam publicè ſumeret. Decimò quartò, ratam haberet coràm Legato, aut Nuncio

in

in Franciam mittendo, abjurationem hæreſum, profeſſionem Fidei, & alia à Procuratoribus promiſſa, & ratihabitionis inſtrumentum ad Pontificem mitteret. Decimò quintò, ad Principes Catholicos ſcriberet, gratulans de ſua reconciliatione cum Eccleſia Romana, oſtendenſque ſe in ea ſemper perſeverare velle. Poſtremò, juberet Rex per univerſum Regnum gratias Deo agi pro tam inſigni accepto ab eo beneficio. His conditionibus conſtitutis, *Clemens VIII.* in Baſilicâ S.*Petri* Regi *Henrico IV.* abſolutionem eâ ſolemnitate conceſſit, quam in Cardinalis *Perronii* Relationibus, & in Annalibus *Spondani* ad an. MDXCV. Num.x. legere eſt. Accepti hujus beneficii magnitudinem agnoſcens *Henricus IV.* Galliarum Rex, non ſolùm gratias Deo toto Regno agendas indixit, verùm etiam, litteris ad *Clementem VIII.* Pontificem Maximum officii & reverentiæ plenis, ſummum deſiderium teſtatus eſt Romam advolandi, ut ad genua Pontificis provolutus, ei grates rependeret infinitas, obedientiam, quam debebat, præſtaret atque exhiberet, & præſtiturum ſe atque exhibiturum in perpetuum ſpondêret, niſi graviſſimis diſtentus fuiſſet impedimentis. Tum verò tumultibus in Galliis omninò pacatis, omnique factione penitùs diſſipatâ, confeſtim ad Regis *Henrici IV.* fidem & obſequium redierunt Proceres, Provinciæ ac civitates, totaque Gallia diu deſideratâ pace potita eſt.

Ferventiſſimarum *De Auxiliis Divinæ Gratiæ* Concertationum inter doctiſſimos Ordinis Fratrum Prædicatorum & Societatis Jeſu Theologos ſpectator & auditor eſſe voluit *Clemens VIII.* eaſque ut finiret, inſtituit Romæ Cardinalium & Con-

Conſultorum Congregationem *De Auxiliis*, juſſitque ut ejuſmodi Controverſiæ ad mentem S. *Auguſtini*, Eccleſiæ Doctoris, expenderentur, ut videre eſt in Oratione, quam habuit Summus ille Pontifex die xx. menſis Martii anni MDCII. in prima Congregatione de Auxiliis coram eo celebratâ, quæque his verbis concepta eſt: *Quamvis ſoli Deo, non autem ulli mortalium, actionum mearum tenear rationem reddere, placet tamen impræſentiarum conſilii mei cauſam aperire: cur, inquam, hanc univerſam de Auxiliis Divinæ Gratiæ Controverſiam ad mentem S. Auguſtini expendendam duxerim. Etenim S. Proſperum à Rufino hac in re conſultum ſapientiſſimè reſpondiſſe ſemper exiſtimavi; ſi verè de his quæſtionibus inſtrui deſiderabat, ſicut deſiderare par erat, ipſis S. Auguſtini diſputationibus cognoſcendis curam impenderet, ut in confitenda Dei gratia defæcatiſſimam ac ſaluberrimam Evangelicæ Apoſtolicæque doctrinæ intelligentiam conſequeretur. Quò factum eſt, ut Summi Pontifices Romani, mei Prædeceſſores, Zoſimus, Bonifacius, Cæleſtinus, Leo, & Hormiſdas S. Auguſtini doctrinam contra Pelagianos ita laudaverint, ut illius Scripta, quæ intra Gallias à novis Pelagianæ Hæreſis ſectatoribus reprehendebantur, conſultò approbaverint. Quemadmodùm enim iſti credebant, ſe omnia authoritatum munimina poſſe convellere, ſi hanc paſtoralis ſpeculæ validiſſimam turrim crebra Pelagiani arietis illiſione pulſaviſſent, ita illi conſiderantes ſanctiſſimum Virum ſapientiſſimè Pelagianorum verſutias deprehendiſſe, & machinas omnes, quibus gratiæ divinæ virtutem effringere & conterere moliebantur, copiosè in multis voluminum diſputationibus deſtruxiſſe & funditus evertiſſe, illius*

doctrinæ argumentis adverſus hujuſmodi peſtem ſemper uſi ſunt. Adeò certè ut Bonifacius Prædeceſſor meus, cùm eſſet doctiſſimus, adverſus libros tamen Pelagianorum Beati Auguſtini Epiſcopi reſponſa ſemper popoſcerit. Quos ſi ego in definiendis his quæſtionibus imitarer, id & rationi congruum, & Deo acceptum fore ratus ſum: quippè, dùm poteſtatis authoritate mihi cum illis communi cœlitùs à Deo conceſſa utor, & eiſdem cum illis veſtigiis inſiſto, & ex eodem fonte, jure hæreditario, defæcatiſſimam & ſaluberrimam Evangelicæ Apoſtolicæque doctrinæ intelligentiam hauriri volo, & eam, quam ab illis accepi, hæreditariam, Poſteris meis relinquo, juſtiſſimam Deo facti mei rationem reddam. Quibus omnibus accedit, ita S. Auguſtinum omnes difficultates, quæ vel à Pelagianis & eorum ſectatoribus tunc movebantur, vel potiùs moveri poſſent, penetraſſe & explicuiſſe: et ita illorum omnia Sophiſmata diſſolviſſe, ut nihil hac noſtra tempeſtate de Gratia Dei in Controverſiam vertatur, quod à Sancto Auguſtino non fuerit olim jam copiosè pertractatum. Vanum eſt enim quod à nonnullis dicitur putari, præſentes quæſtiones eſſe recenter à Theologis Scholaſticis excogitatas; cum nihil contra Divinæ Gratiæ neceſſitatem et virtutem à recentioribus quibuſdam nunc aſſeratur, quod à Pelagianis et Semipelagianis olim aſſertum non fuerit: nihil etiam adverſùs illos pro ejuſdem Divinæ gratiæ virtute atque efficacia & neceſſitate dici oporteat, quod S. Auguſtinus ante mille fere et ducentos annos non docuerit. Etenim celebrem illam diſtinctionem, qua veteres Theologi gratiam partiti ſunt in ſufficientem et adjuvantem ſeu efficacem, ex doctrina S. Auguſtini deſumptam fuiſſe, apparet ex

libro

libro de Correptione & Gratia, ubi expreſsè dicit, adjutoria Divina ita diſtinguenda eſſe, ut aliud ſit adjutorium ſine quo aliquid non fit; & aliud, quo aliquid fit. Unde, inquit, primo homini, &c. Hanc *Clementis VIII.* Orationem hìc inſerere neceſſarium eſſe duxi, ut indè intelligeres, quanto ſtudio Summus ille Pontifex addictus eſſet doctrinæ Sancti *Auguſtini*, & quàm vehementi deſiderio teneretur hiſce de Auxiliis Divinæ Gratiæ Controverſiis in Congregationibus de Auxiliis coram ſe habitis ultimam diem imponendi, quas tamen morte præventus ſuſpenſas, ac Theologis ſalvâ & inculpatâ fide hinc indè diſputandas permiſit. Quam verò in partem propenderit Summus ille Pontifex, ſat ſuperque produnt tum illius Scriptum ſuper his Controverſiis datum, tum Acta celeberrimæ Congregationis, quæ Romæ in Bibliotheca Angelicâ Eremitarum S. Auguſtini, & Lutetiæ Pariſiorum in Bibliotheca Colbertina MSS. ſervantur, quæque nuperrimè à noſtro *Jacobo Hyacintho Serry*, Doctore Sorbonico, in publicam lucem edita ſunt, tum denique Acta noſtri *Thomæ de Lemos*, quæ itidem paucis abhinc annis publici juris fecit doctiſſimus Canonicus Regularis in Galliis Congregationis S. *Genovefæ*. Sed his miſſis, certiſſimè conſtat, *Clementem VIII.* Pontificem Maximum, Fratres Prædicatores, & Patres Societatis Jeſu, incolumi ſemper amicitiâ, & charitate ſartâ tectâ jugiter perſeverante, inter ſe diſputantes: ſingulari amore ac benevolentiâ fuiſſe complexum. Dominicanos multis beneficiis ſibi devinxit, Beatos *Raymundum* & *Hyacinthum* ejuſdem Ordinis in Sanctorum nume-

rum adſcripſit. Beatum *Ambroſium* Senenſem ejuſdem Ordinis, Martyrologio Romano inſcribi juſſit, *Agneti à Monte Politiano*, Virgini, quæ eumdem Ordinem profeſſa eſt, ſacros honores decrevit. Quanto autem affectu Patres Societatis Jeſu complecteretur *Clemens VIII.* probant impenſa univerſæ ſocietati beneficia, & *Stanislao Koſtkæ*, Polono, ejuſdem Societatis alumno, ſacri ſanciti honores: probat *Toleto*, ac *Bellarmino* ejuſdem Societatis, non ad Principum gratiam, ſed ſponte ſuâ, atque intimo cordis ac voluntatis affectu, delata à Summo illo Pontifice Purpura: ſed longè feliciùs probat paterna illa, verèque Pontificia ſollicitudo, quâ Societatem Jeſu è Gallia pulſam reſtitui curavit, & animum Regis *Henrici IV.* qui de reſtituenda Societate ſæpè rogatus, aſſenſum præbere noluerat (ut videre eſt in ea Epiſtola, quam Chriſtianiſſimus ille Rex ad ſuum Oratorem in Curia Romana Ducem *De Luxembourg* ſcripſit die XVII. menſis Auguſti anni MDXCVIII. & in Documentis ad Hiſtoriam Cardinalis *De Joyeuſe* ſpectantibus, quæ à Clariſſimo Viro *Auberio*, Senatus Galliarum Advocato, publicæ luci data ſunt anno MDCLIV.) precibus ac repetitis officiis repugnantem, inquam, Regis *Henrici IV.* animum ita flexit, & exitu adeò ſecundo devicit *Clemens VIII.* ut Patres Societatis Jeſu non modo in *Henrici IV.* gratiam redierint univerſi, verùm etiam inuſitatis Regiæ munificentiæ monumentis ſupra votum aucti fuerint, ſicut jam in primo Colloquio obitèr obſervavimus.

Poſtremò, plurimùm commendari debet ſumma illa vigilantia, quâ *Clemens VIII.* toto ſui Pon-

Pontificatus tempore multa pro bono Eccleſiæ regimine infatigabili zelo peregit. Sacrorum Bibliorum Editionem *Sixti V.* authoritate adornatam perfici, & caſtigatiſſimam prodire ſategit. Indicem librorum prohibitorum à *Pio IV.* promulgatum, cum ſupplemento; Pontificale Romanum, & Cœremoniale Epiſcoporum, auctoritate ſuâ recognita & emendata, approbavit, & Vaticanis Typis excudi juſſit. Opinionem de Confeſſione per litteras abſenti Sacerdoti factâ, & Abſolutione ab eodem abſente datâ, damnavit Summus ille Pontifex ut ad minus falſam, temerariam, & ſcandaloſam, ac diſtrictè vetuit, ne deinceps publicè, privatiſque Lectionibus & Concionibus, quaſi unquam aliquo caſu probabilis, defenderetur; cùmque, poſt hujus Pontificii Decreti evulgationem, *Franciſcus Suarez*, inſignis Societatis Jeſu Theologus, 3. part. diſput. 21. ſect. 4. ſcripſiſſet, corporalem præſentiam pœnitentis & confitentis cum Sacerdote abſolvente non eſſe eſſentialem Pœnitentiæ Sacramento, Cenſurâ à *Clemente VIII.* notatus eſt, ſicut refert *Iſambertus*, Doctor Sorbonicus, in Tractatu de Pœnitentia, Diſputatione 18. Art.7.his verbis: *Die* 18. *Auguſti an.* 1605. *Sanctiſſimus decrevit ex Tomo quarto Patris Suarez, Jeſuitæ in 3.par. D. Thomæ Diſputationem vigeſimam primam de Confeſſione Sacramentali, cui titulus eſt: Utrùm de neceſſitate Confeſſionis ſit, ut Pœnitens Sacerdoti abſenti immediatè & per ipſum revelet peccata ſua? totam eſſe amovendam, nec aliam eſſe ſubrogandam.* Hìc tamen obitèr advertere debes, hoc Decretum, cujus mentionem facit *Iſambertus*, non fuiſſe datum ſub *Clemente VIII.* ſed ſub *Paulo V.*

ejus Succeſſore, die XIV. menſis Junii anni MDCV. Cùm enim doctrinam de Confeſſione per litteras & Internuntium factâ proſcripſiſſet *Clemens VIII.* velletque *Suarezius* in poſteriori Operum ſuorum Editione hanc doctrinam ſpecioſis expoſitionibus emollire, & oſtendere opinionem ſuam eo telo petitam minime fuiſſe, meruit ſub *Paulo V.* Pontifice maximo fulmen ſecundum, ut videre eſt in hocce Decreto, quod ad Facti hujus hiſtorici veritatem magis illuſtrandam integrum hìc ſubjicere non abs re erit.

Feria v. die 14. Julii 1605. in generali Congregatione Sanctæ Romanæ & univerſalis Inquiſitionis habita Romæ in Palatio Apoſtolico, in Monte Quirinali, coram S. D. N. Paulo V. ac Illuſtriſſimis & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus, contra hæreticam pravitatem generalibus Inquiſitoribus: propoſita cauſa Patris Franciſci Suares Jeſuitæ, & conſideratis his quæ ſcripſit Tomo 4. in 3. part. S. Thomæ ſectione 4. diſp. 21. interpretando Decretum felicis recordationis Clementis Papæ VIII. die 20. Junii 1602. quo damnavit hanc propoſitionem, videlicèt, licere per litteras, ſeu Internuntium, Confeſſario abſenti peccata Sacramentalitèr confiteri, & ab eodem abſolutionem obtinere: ac etiam maturè diſcuſſis his, quæ idem P. Suares adduxit in defenſionem ſuæ interpretationis: auditis votis Illuſtriſſimorum Dominorum Cardinalium, Sanctiſſimus decrevit, dictam interpretationem non ſubſiſtere, & ideò amovendam eſſe ab ejus libris, juxtà Decreta aliàs facta à felicis recordationis Clemente Papa VIII. de quibus in actis Sancti Officii.

Regularem Diſciplinam in Religioſis Ordinibus collabentem inſtauravit *Clemens VIII.* eorum-

cumque Privilegia circà adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ tempore Paſchali, quæ Parochi in Belgio violare attentabant, confirmavit, ſicut & Conſtitutionem *Gregorii XIII.* quâ prohibetur Fratribus Prædicatoribus, ne favore cujuſcumque perſonæ extra Ordinem conſtitutæ ad honorum gradus aditum ſibi patefaciant. Quæ Sanctiſſima lex, omnem ambitioni & Procerum commendationibus viam præcludens, utinàm in Ordine noſtro jugitèr obſervetur. Græcorum, Japoniorum, Sinarum, & Indiarum Orientalium Gentium ſaluti conſuluit *Clemens VIII.* Pro Natione Scotiæ Collegium Romæ fundavit, Viros eruditos fovit, & beneficiis cumulavit, ac tandem tempore Jubilæi anno milleſimo ſexcenteſimo multa admirandæ pietatis exempla ac documenta dedit Religioſiſſimus ille Pontifex, quæ *Henricus Spondanus* ad annum MDC. Num. II. deſcribit his verbis: *Adveniſſe quoquè* Romam, dùm anno MDC. Jubilæum celebraretur, *Turcas aliquos, tradunt, & baptiſmum ſuſcepiſſe: plurimoſque hæreticos, qui curioſitate videndi ducti (inter quos etiam fuiſſe dicitur Fridericus Dux Witembergicus) conſideratis ſanctis operibus, quæ paſſim fiebant, ac præcipuè Clementis VIII. qui pedes peregrinorum lavabat, tergebat, & oſculabatur, egenos pecuniis ſublevabat, accumbentibus miniſtrabat, Confeſſiones audiebat, omnes conſolabatur, ſingulis benefaciebat, Eccleſias frequentiſſimè viſitabat, & Cardinales, alioſque Prælatos, ac Principes & Proceres Romanos ad eadem præſtanda verbo, et exemplo egregiè invitabat: his, inquam, conſideratis, non pauci ex iiſdem hæreticis à curioſitate in admirationem rapti, depoſita omni iniqua et*

 inepta

inepta miniſtrorum ſuorum criminatione, quòd Pontifex ſit Antichriſtus, et Roma Babylonia; ejerata hæreſi, fidem Romanam amplexi ſunt. Inter quos Stephanus Calvinus, peſtilentiſſimi illius Hæreſiarchæ affinis, qui poſtea Ordinem Carmelitarum Diſcalceatorum ingreſſus, multa in eo pietatis et in miniſteriis ei creditis prudentiæ opera exhibuit, ac demùm felici exitu vitam terminavit. Sedit *Clemens VIII.* annos tredecim & triginta tribus diebus, & meritis, quàm annis longè cumulatior, cùm vixiſſet annos ſexaginta novem, in Cœlum migravit quinto Nonas Martii anni milleſimi ſexcenteſimi quinti. Sed hactenùs ſatis dictum ſit de Summis Pontificibus, qui Sæculo decimo ſexto Romanam Eccleſiam gubernarunt.

D. Me, patriâ Romanum, valdè in primis oblectat Romanorum Imperatorum, & Summorum Pontificum, qui Romæ ſederunt, Hiſtoria, cum qua nequit alterius Gentis, aut magnitudine, aut pulchritudine, aut majeſtate, aut loci ſanctitate, omniſque generis illuſtrium exemplorum copiâ & varietate contendere Hiſtoria. Certè, quantum voluptatis & utilitatis ex aſſiduo Hiſtoriæ ſtudio percipiatur, facilè nunc experior, quippè qui illius ope ac beneficio ea, quæ in præteritis Sæculis geſta ſunt, perindè modò calleo, ac ſi omnibus ætatibus vixiſſem, omnes regiones perluſtraſſem, omnibus publicis conſiliis interfuiſſem, & omnia, quæ unquam in retroactis Sæculis contigerunt, præſens ſpectaſſem atque annotaſſem. Cum igitur, juxta Poëtam, *trahit ſua quemque voluptas*, ipſe deinceps totus incumbam ſtudio Hiſtoriæ, quæ facilitate omnes allicit, aures te-

net,

net, animos mulcet, & à qua ſi quis abhorrere ſe dicat, parùm abeſt, quin ſe barbarum hominem quidem eſſe fateatur. Quid enim aliud eſt, meâ quidem ſententiâ, Barbarorum ritu vivere, quam in Hiſtoriâ Sacrâ, Eccleſiaſticâ, ac Prophanâ; cujus ſtudium cordato cuique tot nominibus longè antiquiſſimum debet eſſe, peregrinum & hoſpitem eſſe, aut rudem ac tyronem velle conſeneſcere.

M. Rectè quidèm & appoſitè dicis. Nam ſi nulla Gens eſt, quantumvis remotiſſima, quæ non in rebus Geſtis Romanorum Pontificum, & Imperatorum cognoſcendis plurimum operæ atque ſtudii collocet, quid te, ſodes, facere oportet, qui Romæ vivis, qui è Romano cœlo ſpiritum ducis, qui tot antiquæ virtutis, avitæ pietatis, ac majeſtatis monumenta quotidie intueris, & quàcumque ingrediaris intra hujus Urbis mænia, in ſacram aliquam hiſtoriam veſtigium ponis? An, dùm tam multos ingenioſos & eruditos homines, in remotiſſimis gentibus natos, tam longinqua itinera ſuſcipere, tantos ſumptus facecere, tam multis ſe laboribus ac periculis exponere cernimus, ut Romam videant, quòd ita judicant, ſe meliùs ac perfectiùs Hiſtoriam Eccleſiaſticam ac prophanam intellecturos, ſi ipſum Urbis ſitum, ipſa mænia, ipſas veterum arcuum, tropheorum, templorum quamvis laceras & disjectas reliquias, ipſos tot olim nobilitatos victoriis colles, ſacras Baſilicas, veteres Cryptas, Martyrum ſepulchra, & alia ſexcenta id genus monumenta propriis oculis inſpexerint; ſoli Romani, quibus hæc omnia in oculos aſſiduè occurrunt, negli-

negligent tam utilem, tam jucundam ac fructuoſam cognitionem rerum, quibus, velut delitiis, Doctorum hilarantur epulæ, Præſulum convivia condiuntur, & omnes, qui Hiſtoriæ tam Eccleſiaſticæ, quàm prophanæ ſunt ſtudioſi, maximâ voluptate paſcuntur. Certè, quàm glorioſum fuit Romanis Pontificibus tot res ad perpetuum Reipublicæ Chriſtianæ decus ac ornamentum præclarè geſſiſſe, aut in earum partem veniſſe, vide ne tibi tam turpe ſit, ſi, quorumdam aliorum ſequutus exemplum, otio indulgeas, & immortalia Romanorum Pontificum Geſta ne primoribus quidem labiis deguſtare curaveris. Sed opus non eſt, ut tibi jam in Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtadio ſpontè currenti calcaria addam. Finem itaque præſenti Colloquio imponamus, aliud poſtridiè habituri de erroribus & Hæreſibus, quæ Sæculo Eccleſiæ decimo ſexto variis in locis fruticantes graviſſima Eccleſiæ Catholicæ damna intulerunt.

COL-

COLLOQUIUM TERTIUM,

De erroribus & Hæreſibus, quæ Sæculo decimo ſexto variis in locis enatæ Eccleſiam Catholicam miſerum in modum dilacerarunt.

DISCIPULUS. QUorsùm, amabo, chariſſime Magiſter, te ſolitô mæſtiorem video? quid ſibi volunt iſtæ lacrymæ quibus te conficis? nunquid tot calamitates, quibus Sæculo decimo ſexto fuit afflicta Eccleſia graviſſimis Hæreſum agitata procellis, te ad lacrymandum provocant? cedo, ſi placet, cauſam doloris tui, ut officium meum tibi, à quo perſæpè meo in luctu fui amantiſſimè confirmatus, viciſſim in tuo triſtiſſimo caſu exhibere poſſim.

M. Si piæ reputantur hæ lacrymæ, quas in obitu majorum ſuorum virtute præſtantium profundunt illi, qui cum eis conjunctè amantèrque vixerunt; quantò magis piæ, juſtæ ac ſinceræ cenſeri debent illæ lacrymæ, quas ab oculis meis elicit amantiſſimi Patris mei, Reverendiſſimi *Antonini Clocbe*, totius Ordinis Fratrum Prædicatorum Generalis Magiſtri, inopinata mors, quæ heri die vigeſimâ ſextâ Februarii anni MDCCXX. eô me dolore perculit, qui omnem conſolationem vincit. Quid autem in tam gravi jactura aliud agere poſſum, quàm ut modis omnibus teſter dolorem meum,

meum,& quod vitæ reliquum eſt in mærore ac lacrymis tranſigam, orbatus ac deſtitutus Patre poſt hominum memoriam optimo, qui licèt eò progreſſus eſſet ætatis, ad annum ſcilicet nonageſimum tertium, ut à vita, tanquàm ex arbore fructus, non per vim evulſus, ſed ſuo tempore ipsâ maturitate collapſus videatur, illius tamen mors eò me àcerbiori dolore affecit, quò ejus vita diuturnior, & mihi & omnibus utilior viſa ſit, illôque meliorem Patrem nemo noſtrûm aliquandò viſurus ſit, nec parem unquam poſteri noſtri ſint habituri. Collegerat quippè Reverendiſſimus Pater *Antoninus Cloche*, natione Gallus, ſumma omnia, ex quibus undique perfectus, & detractis quibuſcumque vitiis, Præpoſitus Generalis cumulari debet, eâque ſapientiâ ac felicitate Prædicatorum Ordinem per triginta quatuor annos rexit, ut ad ſummam rerum adminiſtrationem natus eſſe videretur. Atque, ad leniendum utcùnque dolorem meum, ut ex ſingulis pauca libemus, revoca, quæſo, in memoriam tuam, chariſſime Diſcipule, quæ fuerit illius in negotiis cùm publicis, tùm privatis penitùs introſpiciendis ſagacitas ac perſpicacia, quæ celeritas in extricandis, in ponderandis maturitas, in gerendis cautio, in conficiendis diligentia, quæ Vis, quod animi robur in ſuſtinendis; quæ tenax & adamantina memoria, quâ omnia retroacti temporis negotia, ſingula, quæ illa ſpectare poterant, puncta, apices, minutiſſima quæque perſequebatur, & quàm facilè præterita recordabatur, tàm acutè cernebat præſentia, tàm cautè futura providebat. Mirifica felicis ejus ingenii indoles ita exculta erat præ-

præclaris tùm humaniorum, tùm ſeveriorum litterarum ſtudiis, ut extempore implicatiſſimos Theologorum nodos ſolvere & explicare ſoleret, quod ſæpiùs Romæ in ſolemnibus diſputationibus patuit, in quibus de omni re, quæcumque ſe offerrent, elegantèr, accuratè & copiosè dicebat; eâ facilitate omnia propoſita argumenta reſumebat atque diluebat, tam amplâ eruditione intimos Theologiæ fontes aperiebat, & reconditos antiquitatis theſauros reſerabat, ut omnibus admirationem moveret, ejuſque oratio non facta, ſed nata; non quæſita ſed inventa; recitata de ſcripto, non ex uberrimo locupletis ingenii ac doctrinæ penu deprompta videretur. Tu ipſe in blandiſſimis ejus Colloquiis, quibus interdùm fruebaris, ſuſpicere ſolebas ejus animi candorem, fuci & fallaciarum expertem, ingenuitatem ſermonis ſine verborum circuitu, doctrinam abſque ſupercilio, ſenectutem non languidam & inertem, ſed alacrem & actuoſam, cujus ætatem virilem non pœniteret; gratam ſimplicitatem, lautam tamen elegantiam in excipiendis, qui ad ſe ventitabant, Principibus; ſummam denique comitatem, affabilitatem, atque humanitatem, quæ tanta in eo erat, ut omnium horarum homo cuilibet vacuas aures patienter commodaret, verbis ornaret beneficia, omnium preces obviâ benignitate geſtiret antevertere, ſingulorum Poſtulata libentèr cognoſcere, nihil juſta petentibus denegare, & ſi quid negare cogebatur, eâ ſermonis uteretur lenitate, eôque humanitatis condimento deliniret, ut eos quoque, quibus negabat, æquos à ſe placatoſque dimitteret. Eâ affabilitate, quâ ama-

amabilior ne voto quidem fingi poterat, eâ propenſiſſimâ de omnibus benè merendi voluntate, Regum, Principum, ac Magnatum ſibi conciliavit benevolentiam, multitudinem verò, cujus erat in oculis, fecit omninò ſuam, & omnium Fratrum ſuorum corda ac voluntates ita ad ſe rapuit, ut vix unus uni carior ſit, quàm ille eſſet his omnibus, quorum curam ei Deus crediderat. Quid? cæteræ virtutes, quales in eo, & quàm ſingulares fuerunt? Quis unquàm in acceptis beneficiis magnificentior fuit? Quàm ſumptuoſum Cardinalis *Hieronymi Caſanate*, de illo & de toto ſuo Prædicatorum Ordine benè meriti, Mauſoleum in Baſilica S. *Joannis* Lateranenſis excitavit, quàmve elegantẽ & affabrè elaboratam ejuſdem Cardinalis Statuam, velut monumentum ære perrennius, in veſtibulo inſignis apud Prædicatores Minervitanos Bibliothecæ Caſanatenſis erigi ac collocari curavit? Quid dicam de ſingulari ejus pietate, quam etiamnùm teſtantur Sacræ Ordinis Prædicatorum Virgines, ac multi Beati, quos ad illius preces, piamque ſollicitudinem, Beatorum ac Sanctorum Faſtis adſcripſit Eccleſia, quos inter eminet Sanctus *Pius V.* Pontifex Maximus, cujus Corpus in Arca nitidiſſimo marmore adornatâ, ad implendum debitæ pietatis ſuæ officium, apud Baſilicam Sanctæ *Mariæ Majoris* repoſuit ille religioſiſſimus Ord. Prædicatorum Magiſter, ut nihil in præſentia dicam de inſigni illâ Statuâ, quam ex marmore altitudinis palmarum Romanarum xx. Sancto *Dominico*, Ordinis Prædicatorum Fundatori, in Templo Vaticano poſuit. Poſtremò, ut mittam alia benemulta, quæ non ſolùm amplam ſatis ad dicendum

dum ſuppeditarent materiem, ſed ſingula libros integros deſiderarent, nihil toto ac diuturno Præfecturæ ſuæ tempore antiquius habuit Reverendiſſimus Pater *Antoninus Cloche*, quàm ut tùm Epiſtolis Encyclicis, tùm Comitiis Generalibus, quæ Romæ, ac deindè Bononiæ celebravit, Diſciplinam Regularem ſartam tectam in ſuo Ordine conſervaret, eamque ſibi conſtanti ac perpetuâ ratione vivendi in ſe exprimeret. Hinc non mirum, ſi ſtatim ac ſibi ex hac vita migrandum eſſe ſenſit, nihil territus, mortem irretortis oculis adſpexerit, & omnem ſpem ſibi in divina bonitate & miſericordia conſtitutam eſſe oſtendens, Sacramenta Eccleſiæ ſummâ cum pietate, jam æternitatis candidatus, ſuſceperit, & poſt brevem, ſed gravem ac piam ad ſuos Fratres, quos in ſuo ſinu geſtabat, habitam Concionem (quæ à me lacrymis perfuſo arrectis auribus audita, & ſtatim ſcripto conſignata, mox typis edita eſt) cum incredibili eorum omnium, qui aderant, Fratrum dolore, extremum Deo, quem unicè in vita dilexerat, ſpiritum reddiderit. Quod ubi percrebuit, quæ tùm totius Urbis conſternatio, qui plangor omnium, quæ complorationes, quæ lamentationes fuerint, tute, Chariſſime Diſcipule, ſat ſuperque vidiſti & audiſti. Sed ô me infelicem! quantò mihi res ſecùs cecidit, quàm à principio cogitaram? Brevis enim hæc virtutum Reverendiſs. Patris *Antonini Cloche*, Patris mei amantiſſimi, commemoratio, quam mihi ſolatio & levamini fore ſperaveram, ea mihi pectus effodit, ea vulnus adegit altiùs, ea dolorem dolore cumulavit.

D. Eſt omninò difficilè, fateor, mortem Re-

Reverendiſſimi Patris *Antonini Clochè* non deflere, non graviter ferre, ſi tamen fas eſt aut flere, aut omninò mortem vocare, quâ tanti viri mortalitas magis finita, quàm vita eſt. Vivit enim adhùc, crede mihi, vivetque ſemper, atque etiam latiùs in memoria hominum, & ſermone verſabitur, poſtquàm ab oculis receſſit. Quin, aſſerere non dubitaverim, nos ei potiùs gratulari debere, quàm lugere; quia terram Cœlo, laborem quiete, mortalitatem immortalitate mutavit. Quòd mortuus eſt, humanæ fragilitatis eſt, quòd ita mortuus, divinæ cujuſdam felicitatis. Bonum certamen certavit, curſum conſummavit, fidem ſervavit, eumque tandem Deus ex hoc inquieto ac turbulento Salo, in illum, ut quidem ſpes eſt, placidiſſimum portum perpetuæ quietis ac tranquillitatis eduxit. Eâ ſpe recreati noſtrum debemus delinire dolorem, cui tempus ſenſim ſine ſenſu, ut fieri aſſolet, callum tandem obducet. Interim, noſtrum incipiamus Colloquium de Hæreſibus, quæ Sæculo decimo ſexto Eccleſiam exagitarunt, eaſque ſingillatim, juxtà ordinem Chronologicum, expendamus.

M. Ordiemur à Lutherana Hæreſi, cujus Author fuit *Martinus Lutherus*, Islebii in Saxonia plebeis parentibus natus ſub finem Sæculi decimi quinti ſeu anno MCCCCLXXXIII. Litteris humanioribus imbutus, dùmque ruri eſſet, ictu repentini fulminis in unum è ſuis ſodalibus immiſſi perterritus, Ordini Eremitarum Sancti *Auguſtini* anno ætatis ſuæ vigeſimo ſecundo in Cœnobio Erfordienſi nomen dedit, non quidem *libens et cupiens*, ut ipſemet ad Patrem ſuum ſcribit in Præ-

Præfatione Libri *De Votis Monaſticis*, ſed *terrore & agone mortis ſubitæ circumvallatus, emiſit coactum & neceſſarium votum*. Laureâ Doctorali in Academia Witembergenſi donatus, ac Theologiæ Profeſſor creatus, acer ac vehemens in diſputando, humanæque gloriæ percupidus, à regia viâ, & tritis Theologorum ſemitis receſſit, nactuſque occaſionem declamandi contra Indulgentias (quas *Leo X.* Pontifex Maximus, ſicut in ſuperiori Colloquio obſervavimus, ad perficiendam Fabricam Templi Sancti *Petri* Romæ, quam *Julius II.* inceperat, per Orbem Chriſtianum prædicari juſſerat) ſuos cœpit evomere errores, iiſque magnam Germaniæ partem infecit.

D. antequàm referas errores *Martini Lutheri*, rem mihi gratiſſimam faceres, ſi eum nativis coloribus depingere velles, ut hoc pacto ſcire poſſim, quis & qualis fuerit ille Hæreſiarcha, qui, ſub ſpecioſo obtentu reformandi mores Eccleſiæ, tot ac tantas excitavit tragædias, quibus sùs dèque totum Orbem miſcuit.

M. Quis & qualis fuerit *Martinus Lutherus*, ſat ſupèrque produnt ea, quæ virulento calamo ſcripſit, Opera, ex quibus palàm dignoſcitur, eum fuiſſe ſubdoli & verſipellis ingenii virum, Diaboli Diſcipulum, ſuperbum, impudentem, maledicum, effræni libidini deditum. In primis, apparet ſubdolum ac verſatile *Lutheri* ingenium in ea Epiſtola, quam ſcripſit ad *Leonem X.* Pontificem Maximum, in qua, ut videre eſt apud *Ulembergium* in Vita *Lutheri* Cap. 2. ſummâ animi demiſſione ſic Romanum illum Pontificem alloquitur Lutherus: *Beatiſſime Pater, proſtratum me*

Beatitudinis tuæ pedibus offero cum omnibus, quæ ſum, & habeo. Vivifica, occide, voca, revoca, approba, reproba, ut placuerit: Vocem tuam vocem Chriſti in te præſidentis, & loquentis agnoſcam. Si mortem merui, mortem non recuſabo. Sed quàm fucato ac ſimulato animo hæc ſcriberet *Lutherus*, ſtatim ipſemet declaravit in Reſponſione, quam ſcripſit contra librum, quem noſter *Sylveſter Prieras*, Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter, in lucem emiſerat. In ea quippè Reſponſione *Lutherus* in hæc impia verba, quæ loco mox à me laudato refert *Ulembergius*, contra Summum Pontificem, & omnes Cardinales prorumpit: *Quid enim? mihi videtur, ſi ſic pergit furor Romaniſtarum, nullum reliquum eſt remedium, quàm ut Imperator, Reges, & Principes, vi & armis accincti aggrediantur has peſtes Orbis terrarum, remque non jam verbis, ſed ferro decernant*. &, paucis interjectis, ſubdit: *Si fures furca, ſi latrones gladio, ſi hæreticos igne plectimus, cur non magis hos magiſtros perditionis, hos Cardinales, hos Papas, & totam iſtam Romanæ Sodomæ colluviem, quæ Eccleſiam Dei ſine fine corrumpit, omnibus armis impetimus, & manus noſtras in ſanguine iſtorum lavamus, tanquàm à communi & omnium periculoſiſſimo incendio nos, noſtroſque liberaturi*. Quæ verba *Lutheri* expendens ibidem jam à me citatus *Ulembergius*, ait: *Conferat nunc inter ſe, qui volet, iſta, quæ eodem anno & forſan eodem menſe ſcripta ſunt, Lutherum videbit ad Pedes Pontificis humiliter proſtratum, & ſupplices tendentem manus, illas ipſas, inquam, manus, quas ſecreto mentis deſiderio in ejuſdem Pontificis ſanguine lavare cupiebat*. Has blaſphemas voces omni procul dubio ſuggeſſit *Luthero* Dia-

Diabolus, cujus ipſemet fatetur, ſe fuiſſe diſcipulum. Ait quippè in libro *de Angulari Miſſa, Diabolum nocte quadam eum à ſomno excitaſſe, & ad ſcribendum contra Sacrificium Altaris ſuaſiſſe*. Refert etiam *Clochæus* in Actis & Scriptis *Lutheri*, ſolitum fuiſſe hunc Hæreſiarchã dictitare, *ſe Diabolo familiarem eſſe, ſeque cum ipſo pluſquàm unum modium ſalis comediſſe*. Quod etiam idem *Joannes Cochlæus* confirmat his verbis: *Sunt & alia non pauca hac de re argumenta, quòd etiam corporaliter viſus quibuſdam fuerit Dæmon cum eo*, ſeu Luthero, *converſatus*. In Diaboli ſchola edoctus *Lutherus*, milliès in ſuis Scriptis nomen Diaboli inculcat, tanquam furioſus ſcribit, paſſim ſuam & ſuperbiam & impudentiam oſtentans. Quanto ſuperbiæ typho tumidus eſſet *Lutherus*, facilè ex ejus verbis, & factis, quorum pauca hìc ſubjiciam, perſpectum ac exploratum habere poteris. Peſtiferum librum, quem *de Captivitate Babylonica* ſcripturivit *Lutherus*, his verbis concludit: *Audio paratas eſſe denuò in me Bullas, et diras Papiſticas, quibus ad revocationem urgear, aut hæreticus declarer. Quæ ſi vera ſunt, hunc libellum volo partem eſſe revocationis meæ futuræ, ne ſuam tyrannidem fruſtra inflatam querantur. Reliquam partem propediem editurus ſum talem, Chriſto propitio, qualem hactenus non viderit nec audierit Romana Sedes, obedientiam meam abundè teſtaturus*. Nec verbis contentus *Lutherus*, Corpus Juris Canonici in ignem Witembergæ projecit, hæc ſuperba proferendo verba: *Quia conturbaſti Sanctum Domini, Deus te conſumat igne æterno*. Quæ *Lutheri* verba expendens *Odoricus Raynaldus* in Annal. Eccl. ad an. MDXX. Num. XVI. ait:

ait : *Scilicèt Lutherus ſceleſtiſſimus , qui palam adulteria , inceſta , et ſcortationes conſulit , ipſo judice fuit Sanctus Domini conturbatus in Sacris Canonibus à Chriſto, Apoſtolis et Sanctis Patribus , à quibus ejus doctrina impia damnatur ; et Folia Sacros Canones continentia , ac docentia , quæ ſit vera ſcriptura , ignes æternos paſſura ſunt , ac non ipſe flammis exurendus ſempiternis .* Intolerabili ſuperbiæ ſummam in ſuis Scriptis impudentiam adjunxit *Lutherus* , quippè qui in Reſponſione , quam edidit ad librum, quo ejus errores egregiè confutaverat *Henricus VIII.* tum temporis Catholicæ Fidei defenſor, omni contumeliarum , probrorum, convitiorumque genere Regiam Majeſtatem proſcindit his verbis : *Neſcias* , inquit , *an ipſa mania ſic inſanire poſſit , aut ipſa ſtoliditas tàm ſtolida ſit , quàm et caput hoc Henrici noſtri . Fortè ut verum faciat proverbium : Aut Regem , aut fatuum naſci oportuit . . . . . Cùm prudens et ſciens mendacia componat adversùs mei Regis Majeſtatem in Cœlis ; damnabilis putredo iſta et vermis , jus erit pro meo Rege , et Majeſtatem Anglicam luto ſuo et ſtercore conſpergere, et Coronam iſtam blaſphemam in Chriſtum pedibus conculcare .* Dein , inflatis tibiis , & quaſi totus ſpiritu fatidico plenus , hæc ſubjungit : *Certus ſum* , ait , *Dogmata mea habere me de Cœlo , quæ etiam adversùs eum triumphavi, qui in ungue noviſſimo plus habet virtutis et aſtutiæ quàm omnes Papæ , et Reges , et Doctores , ut nihil agant , qui bullas nominum et titulorum contra me jactant , et libellos ſuos Regiis inſcriptionibus venditant . Dogmata mea ſtabunt , et Papa cadet , invitis omnibus portis inferi , et poteſtatibus aëris , terræ et maris . . . . Sic placet in Chriſto in dies magis*

magis ac magis ſuperbire adversùs iſtos inſulſos, et ineptos Baſiliſcos, quò magis ipſi furunt...... Hæc ſunt arma, quibus Hæretici vincuntur hodie, ignis et furor inſulſiſsimorum aſinorum, et Thomiſticorum porcorum. Sed pergant porci illi, et, ſi audeant, exurant me. Hìc ſum, et expectabo eos, cineribus ſolis poſt mortem etiam in mille maria projectis, proſequar et fatigabo hoc abominabile vulgus. Summa, vivens Papatus hoſtis ero, exuſtus bis hoſtis ero. Facite Porci Thomiſtæ, quod poteſtis. Lutherum habebitis Urſam in via, et Leenam in ſemita, undique vobis occurret, et pacem habere non ſinet, donec ferreas veſtras cervices et æreas frontes contriverit. Talis fuit impii *Lutheri* calami amarulentia, & effrænis convitiandi libido, ac pluſquàm ſcurrilis dicteriorum, ſannarumque petulantia, quâ impudentiſſimus ille Hæreſiarcha maledicentiæ ſuæ fulmen in illos omnes contorquebat, qui virulenta ejus dogmata impugnarent. Hinc *Deſiderius Eraſmus*, cujus teſtimonium Lutheranis ſuſpectum eſſe non debet, in *Diatriba Hyperaſpiſtes*, quæ extat Tomo x. ejus Operum nuperrimæ Editionis Lugduni Batavorum anno MDCCVI. adornatæ, ſic *Lutherum* affatur: *Novi aliquot viros, qui initio non inviti legebant tuas lucubrationes cognoſcendi judicandique ſtudio: tandem coacti ſunt rejicere, quòd faterentur ſeſe infici tot ſannis, ſcommatis, dicteriis, convitiis & calumniis. Et cùm videas quantum malorum in Orbem invexerit iſta tua ferocia, cùm toties admonitus ſis, tamen uſque proficis in deterius. Innumeros abſtraxiſti à ſuis Prælatis, qui nunc oberrant velut oves diſſipatæ non habentes paſtorem, præſertim cùm videant tuam Eccleſiam tantis diſſidiis concuti &*

inteſtinis bellis tumultuari. Et inter hæc adhuc vacat tibi tantos libros, tam operosè maledicos ſcribere & convitiis debacchari. Hinc incipis, per hæc pergis, in hæc deſinis &c. Jam verò, quanta eſſet Lutheri morum ſpurcities ac ſalacitas, diſce ex Sermone de Matrimonio, quem ſceleſtus ille Hæreſiarcha Witembergæ habuit, & extat Tomo V. ejus Operum Editionis Witembergenſis, ubi hæc habet: *Ut non eſt in meis viribus ſitum ut vir non ſim, tam non eſt etiam mei juris, ut abſque muliere ſim..... Verbum hoc, quod Deus ait*: Creſcite & multiplicamini, *non eſt præceptum, ſed pluſquam præceptum divinum, putà opus, quod non eſt noſtrarum virium ut impediatur, vel ut omittatur, ſed tam eſt neceſſarium, quàm ut maſculus ſim, magiſque neceſſarium, quàm edere, bibere, purgare, mucum emungere, ſomno, & excubiis intentum eſſe. Inſita eſt natura & indoles, æquè ac membra, quæ eò pertinent.* Hinc ſalaciſſimus ille Hæreſiarcha (uti referunt Scriptores coævi, teſteſque locupletiſſimi) tria plauſtra laſcivis Deo dicatis Virginibus onuſta è Monaſterio Nimicenſi per *Leonardum Koppen*, raptorem inceſtuoſum, abduxit, eas Witembergam ad ſtupra rapuit, formâ venuſtiorem ex illis, *Catharinam de Borè*, jam gravidam, ſibi copulavit, quæ illi altero menſe à nuptiis partum edidit, ac tandèm eò audaciæ & impietatis prorupit *Lutherus*, ut prædictum Deo Sacrarum Virginum Raptorem Panegyricâ Oratione in Eccleſia celebrarit, eumque cum Chriſto, in Limbum deſcendente & animas ex Inferorum poteſtatibus eripiente, contulerit, Sacrilegis his verbis: *Felicem Raptorem! ſicut Chriſtus raptor erat in mundo, quando per mortem*

Princi-

Principi mundi auferebat arma & vaſa ſua, ipſumque ducebat captivum, ita & tu has miſeras animas ex carcere humanæ tyrannidis eduxiſti: & quidem opportuniſſimo tempore, in Paſcha, quo Chriſtus ſuorum quoque captivitatem captivam duxit. Tres filios, *Joannem*, *Martinum*, & *Paulum* ex ſua pellice *Catharina de Borè* ſuſcepit *Lutherus*, obiitque anno MDXLVI. die XVII. menſis Februarii, Islebii, noctu, cùm ſerò præcedenti oppiparè cænaſſet, & facetiis pro more indulſiſſet. Hoc Epitaphium, teſte *Joanne Pomerano*, ſuo tumulo inſcribi voluit Lutherus: *Peſtis eram vivus, moriens mors ero tua, Papa*. Ejus Opera, ſeptem Tomis in Folio comprehenſa, Witembergæ anno MDLVIII. edita ſunt, in quibus apertè ſe præbet magnum Ardelionem, Proteo mutabiliorem, totius Chriſtianiſmi infenſiſſimum hoſtem, verbiſque ſuis nihil aliud declarat, quàm ſe in corde *Lucianum*, aut alium quemdam de grege *Epicuri* porcum, grandem inhalantem crapulam, aluiſſe. Certè, innumeris erroribus à capite ad calcem ſcatent Hæreſiarchæ *Lutheri* libri, *in quos* (ut phraſi utar *Seneca* in libello de morte *Claudii* Cæſaris) *ſi incidiſſes, valdè fortis licèt tibi videaris, maluiſſes cloacas Augiæ purgare, multò plus ego ſtercoris exhauſi*.

D. Profectò *Hercules* non ſum, ut poſſim repurgare Augiæ ſtabulum, quod, ut nuperrimè legebam apud *Lucianum* in *Pſeudomante*, tantum fimi ac ſtercoris congeſti habebat, quantum ter mille boves pluribus annis reddere potuiſſent. Sed quamvis haud poſſim Augiæ ſtabulum, eòque longè fæculentiorem *Martini Lutheri* doctrinam repurgare, præcipuos tamen ſcire vellem errores,

in quos impegit *Lutherus*, qui, ut mox narrabas, vitæ religioſæ, quam profeſſus fuerat, nauſeans Regulam, exuto & ad urticas pulſo cucullo, lapſus eſt in Apoſtaſiam,& ex Apoſtaſia in Hæreſim, ex Hæreſi in magnum, & ſceleribus famoſum evaſit hæreſiarcham, qui, temerè ſparsâ impiæ ac ſacrilegæ religionis novitate, diſſenſiones, cædes, bella, ſtrages, parricidia ubique terrarum excitavit, Sectamque conflavit, quæ etiamnùm pluribus in locis viget ac veram fidem corrumpit.

M. In ſuis libris *Martinus Lutherus* crambem dumtaxàt recoxit, & antiquos errores jam conſepultos, ſuiſque natalitiis tenebris ab Eccleſia damnatos, è buſtis veterum Hęreſiarcharum poſtliminiò revocavit, ſicut nullo negotio tu ipſemet colligere poteris ex impiis dogmatibus, quæ hic ſceleſtiſſimus Hæreſiarcha paſſim in ſuis Operibus perfrictę frontis audaciâ docet, quęque præcipuè ad iſta ſeptemdecim capita, ex quibus alii innumeri pullulant errores,reduci poſſunt. Primò, docet*Martinus Lutherus,liberum hominis arbitrium per Adæ peccatum extinctum omninò eſſe, et eſſe rem de mero titulo*. Secundò, *Nullum eſſe hominis meritum ad gloriam, ſive ſalutem*. Tertiò, *Hominem ſola fide, eaque inamiſſibili, ſine operibus juſtificari*. Quartò,*Sacramenta novę legis nec gratiam conferre, nec caracterem imprimere*. Quintò, *Confeſſionem Auricularem inventum eſſe humanum*. Sextò, *In Euchariſtiæ Sacramento poſt conſecrationem remanere panem*. Septimò, *Corpus Chriſti in Sacramento non ſemper eſſe, ſed in ſolo uſu*. Octavò, *Ab omnibus etiam Laicis ſub utraque ſpecie ſumendum eſſe Euchariſtiæ Sacramentum*. Nonò, *Miſſam nec à Chriſto inſti-*

inſtitutam, nec Sacrificium eſſe. Decimò, *Sacerdotes ad Cęlibatum non teneri, verbo & exemplo confirmavit*. Undecimò, *Vota Monaſtica, tanquàm nova hominum commenta explodit, ac ſugillat*. Duodecimò, *Indulgentias reprobat, & pias fidelium fraudes vocat*. Decimo tertiò, *Contritionem ex metu gehennæ conceptam, peccatum eſſe*. Decimo quartò, *Sanctos nec colendos, nec invocandos eſſe*. Decimo quintò, *Eccleſiam ſolis conſtare bonis, & è ſuo ſinu malos, ſeu peccatores & reprobos excludere pertendit*. Decimo ſextò, *Purgatorium ex Scriptura Sacra probari haud poſſe aſſeverat*. Poſtremò, *Deum hominibus impoſſibilia præcipere, eumque eſſe authorem peccati ſacrilego ore effutire non dubitat*. Præter illos ſeptemdecim capitales errores, alios non minus infeſtos evomuit *Lutherus*, quos inter, cenſentur iſti: *Primatus Romani Pontificis non eſt ex jure Divino: Hæreticos comburi, eſt contra voluntatem ſpiritus s. Præliari adversùs Turcas, eſt repugnare Deo viſitanti iniquitates noſtras per illos: Prælati Eccleſiaſtici, & Principes ſæculares non malè facerent, ſi omnes ſaccos mendicitatis delerent: Duo tantùm ſunt in Eccleſia Sacramenta, Baptiſmus & Panis: Chriſtiani æqualiter ſunt Sacerdotes &c.* Legeſis Diploma Pontificium *Leonis X.* quod incipit his verbis: *exurge Domine*, & habetur Tomo XIV. Conciliorum Labbeanæ Editionis pag. 390. & Tomo 2. Bullarii pag. 614. datum XVII. Kalendas Julii anni MDXX. in quo Romanus ille Pontifex *Lutheri* errorum XLI. capita confixit.

D. Mittamus, quæſo, illam *Lutheri* errorum colluviem, illum calumniarum gurgitem, contumeliarumque ſentinam, quæ agitari diutiùs ſine nau-

nauſea non poteſt, & oſtende, ſi placet, an Hæreſiarchæ *Lutheri* diſcipuli in unam Sectam coaluerint, vel in plures Sectas ſint diviſi?

M. In tres diverſas Sectas diſtracti ſunt *Lutheri* diſcipuli, quarum prima eſt Anabaptiſtarum, qui Baptiſmum parvulis nihil prodeſſe putant, eoſque denuò baptizant, dum ad ætatem adultam pervenerunt. Altera Secta eſt eorum, qui *Lutheri* Placitis alia de ſuo plura miſcuerunt; & hanc Sectam componunt *Sacramentarii*, ſeu illi, qui *Berengarii*, Sacramentariorum parentis, renovantes errorem, docent, Corpus Chriſti Domini in Euchariſtia non eſſe, quod cùm *Martini Lutheri* doctrinæ adverſetur, ideò non Lutherani, ſed Sacramentarii appellantur. Tertia Secta conflatur *Confeſſioniſtis*, ſeu illis, qui Confeſſionem Auguſtanam ſectari ſe jactant & proteſtantur, unde *Proteſtantes* dicti ſunt. Porro, hi Lutherani dicti Confeſſioniſtæ, in tres adhùc Claſſes diſtiguuntur. Alii quippè ſunt *Rigidi*, alii *Molles*, alii *Extravagantes*. Hi, qui puris adhærent Lutheri erroribus, *Rigidi* vocantur; *Molles* verò, qui Confeſſionem Witembergenſem ſequuntur; *Extravagantes* denique appellantur hi, qui Confeſſioni Auguſtanæ ſubſcripſerunt, ut Principum favorem aucuparentur, ſeque Lutheranos dicunt, licèt ſectentur dogmata *Luthero* contraria.

D. Varias illas Sectas, in quas Hæreſiarchæ *Lutheri* diſtracti ſunt diſcipuli, ſingillatim expendamus, & primò quidem de Anabaptiſtarum Sectæ exordio, Auctore, erroribus, & de aliis hujuſmodi, quæ ad ipſam pertinere poſſunt, breviter diſſeramus.

M. An-

M. Anno circiter MDXXII. prodiit fanatica Anabaptiſtarum Secta procuſa à *Nicolao Storkio*, ſive *Pelargo* dicto, Sileſio, qui, cùm antehàc *Luthero* adhæſiſſet, ab eo poſteà deficiens, & inſolitas Revelationes ſibi factas, ſecretaque Myſteria, quaſi ab Archangelo *Michaele* accepta, temerè venditans, Witembergâ pulſus eſt, & per Thuringiam incertis ſedibus oberrans, ruſticos homines ad Sectam ſuam pertraxit, iiſque ſequentes errores, teſte *Joanne Cochlæo* in Actis *Lutheri*, inſtillavit. Præcipuum hujus Sectæ Dogma eſt, Parvulis uſu rationis carentibus nihil omninò prodeſſe Baptiſma, hincque illi Sectarii dicebantur *Anabaptiſtæ*, tùm quòd ipſi rebaptizarentur, tùm quòd rebaptizarent alios, adultos ſcilicèt, qui extra eorum Sectam necdùm rationis uſu donati Baptimum ſuſceperant. Præter hunc capitalem errorem, Anabaptiſtæ realem Corporis Chriſti præſentiam & manducationem corporalem in Cœna Domini negant; Imagines execrantur; ſolam ſcripturam recipiunt, Magiſtratum abjiciunt, jurare, litigare, arma tractare, Magiſtratum gerere, Chriſtianis illicitum eſſe volunt. His, & aliis erroribus, falſis revelationibus, ſuiſque enthuſiaſmis cùm promiſcuæ plebis, ac ſtolidorum ruſticorum ingentem multitudinem decepiſſet *Nicolaus Storkius*, cœpit ære ciere viros, martemque accendere cantu, quo animati ejus Sectarii, eos omnes, qui rebaptizari nolebant, ex Urbibus expulerunt, aut ceciderunt, cultum Dei extinxerunt, expilarunt Eccleſias, Epiſcopos, & Paſtores trucidarunt, bona eorum diripuerunt, Monaſteria diruerunt, ſacras Virgines violarunt, Sena-

Senatum pro ſuo arbitrio mutarunt, tàmque magnos concitarunt tumultus, ut tandem, miſſis ad eos debellandos copiis, centum & triginta efferatorum illorum Ruſticorum millia commiſſo prælio anno MDXXV. perierint, ut videre eſt in *Petri Criniti* de hoc Bello Ruſticorum Commentario, qui Tomo ſecundo Rerum Germanicarum *Marquardi Freheri* editus eſt. Anabaptiſtæ fuerunt diviſi in varias Sectas, quæ vel ab Auctoribus ſuis, vel à locis, vel à doctrina, vel à vitæ inſtituto varia traxêre nomina, quæ hìc indigitare ſufficiet. Primò, inter Anabaptiſtas, alii appellabantur *Muntzeriani* à *Thoma Muntzerio*, Alſtenſi in Thuringia Concionatore, qui è Sacerdote Catholico Lutheranus factus, ita ſcitè Enthuſiaſtam egit, tàmque egregiè ſanctitatis ſpeciem mentitus, Sectam Anabaptiſtarum dilatavit, ut ejus Author haberetur. Secundò, Anabaptiſtæ dicebantur *Huttitæ* à *Joanne Hut*, & hi ſpontaneam paupertatem profitebantur, viſiones jactabant. Tertiò, Anabaptiſtæ vocabantur *Auguſtiniani*, ab *Auguſtino* Bohemo; *Bukoldiani*, à *Joanne Bukold*; *Melchioritæ*, à *Melchiore*; *Hofmannianni*, ab *Hofmanno*: *Mennonitæ*, à *Mennone Simonis*, oriundo ex quodam pago Friſiæ; *Gabrielitæ*, à *Gabriele*; *Hutteriani*, ab *Huttero*; *Servetiani*, à *Serveto* Hiſpano, qui combuſtus eſt Genevæ anno MDXLIV. *Davidiani*, ſeu *Georgiani*, à *Davide Georgio* Amersfordienſi, qui ſeſe tertium eſſe *Davidem*, verumque Meſſiam, effutiebat. Dicti ſunt etiam Anabaptiſtæ, *Franciſtæ*, à *Sebaſtiano Frank*; *Scuvenkfeldiani*, à *Gaſpare Scuvenkfeldio*. Præter hæc nomina, quæ Anabaptiſtæ traxerunt ab Auctoribus, qui eorum

Se-

Sectam vel propagarunt, vel in varia ſchiſmata diſtraxerunt, alia inſuper nomina vel à doctrina, vel à diverſo Vitæ Inſtituto ſortiti ſunt; ac denominati primò *Adamitæ*, quòd nudi incederent, ut ſic innocentiam Adami ſimularent. Secundò, *Apoſtolici*, quòd abſque calceis, perâ, & pecuniâ hàc illàc vagarentur. Tertiò, *Cathari*, quòd ſe puros, ſpirituales ac perfectos dictitarent. Quartò, *Clancularii*; ſeu *Silentiarii*, quòd latêre ſtuderent, ſuamque fidem manifeſtare nollent. Quintò, *Dæmoniaci*, quòd putarent, Dæmones poſt finem mundi ſalvandos eſſe. Sextò, *Communia habentes*, quia uxores, liberos, & alia omnia communia eſſe volebant. Septimò, *Condormientes*, quòd inter illos promiſcuè Viri & fœminæ ſimul habitarent & dormirent. Octavò, *Lachrymantes*, ſive *Ejulantes*, quia ſibi perſuadebant, nihil Deo tàm gratum & acceptum à ſe offerri poſſe, quàm ſi ſubindè lacrymas copiosè funderent. Nonò, *Polygamiſtæ*, quòd plures ſimul uxores habere licitum eſſe affirmarent. Decimò, *Euchitæ*, *Enthuſiaſtæ*, & *Extatici* appellabantur, eò quòd inter Anabaptiſtas alii eſſent, qui non ſecùs ac Hæretici *Euchitæ*, contendebant, ſoli Orationi vacandum eſſe, nec media conquirenda ad vitam temporalem neceſſaria, ſed à Deo omnia expectanda; alii verò, qui, perindè ac *Enthuſiaſtæ* ſeu *Extatici*, inſpirationes divinas, extaſes, & ſecreta cum Deo colloquia jactarent. Undecimò, nonnulli inter Anabaptiſtas dicebantur *Libertini*, qui à Divinis & Politicis Legibus, Decimis, tributis &c. ſe per Chriſtum immunes eſſe gloriabantur. Denique, Anabaptiſtæ à locis, undè prodierunt, vel in quibus ſuam

ſuam ſedem fixerunt, alia traxere nomina, quæ hic recenſere ſupervacaneum omninò foret.

D. Diverſa illa nomina, quæ variis Anabaptiſtarum Sectis indita ſunt, nihil planè moror. ſed ſcire velim nomen Authoris Hæreſis *Sacramentariorum*, qui, ut mox dicebas, *Berengarii* dudùm damnatam & ſopitam renovantes Hæreſim, negant realem Corporis & Sanguinis Chriſti in auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento præſentiam.

M. Primus hujus Sacramentariorum Hæreſis Author fuit *Andreas Carloſtadius*, natione Germanus; & Archidiaconus Witembergenſis, qui etiam primus Reformatorum ſacrilegas nuptias contraxit, quas non puduit Lutheranos Witembergenſes publicè laudare & approbare hac ſpeciali Oratione, quam in proprio Miſſæ Officio recitarunt: *Oramus: Deus, qui, poſt tam longam & impiam Sacerdotum tuorum cæcitatem, Beatum Andream Carloſtadium ea gratia donare dignatus es, ut primus, nulla habita Papiſtici juris ratione, uxorem ducere auſus fuerit; da quæſumus, ut omnes Sacerdotes; recepta ſana mente, ejus veſtigia ſequentes, ejectis concubinis, aut eiſdem ductis, ad legitimum conſortium thori convertantur*. Quæ certè Oratio debet jure merito appellari totius impietatis monumentum, & laſciviæ impudentiſſimæ trophęum. Hæreſiarchæ *Lutheri* coætaneus & familiaris fuit Andreas *Carloſtadius*, ſed orto inter ipſum & *Lutherum* de Cœna Domini diſſidio, cœpit *Carloſtadius* apertè negare, Corpus & Sanguinem Chriſti reipsâ & ſecundùm ſubſtantiam contineri in Euchariſtiæ Sacramento, cui librum *contra Cæleſtes*

Pro-

Prophetas, ſeu fanaticos ſtatim oppoſuit *Lutherus*, & Sacramentariorum errorem ſemper deteſtatus eſt. Hunc Sacramentariorum errorem latiſſimè in Helvetia propagavit *Huldricus Zuinglius*, in pago Doggiorum in Helvetia natus, eique multos alios addidit, quos inter præcipuos hic ſubjiciemus. Primò aſſerebat, *Miſſam non eſſe Sacrificium, ſed Sacrificii in Cruce ſemel oblati commemorationem, & quaſi ſigillum redemptionis per Chriſtum exhibitæ*. Secundò, affirmabat, *Nobis extrà hanc vitam interceſſore, præter Chriſtum, nullo opus eſſe*. Tertiò, dicebat, *Chriſtum eſſe noſtram juſtitiam*, ex quo inferebat, *opera noſtra eatenùs eſſe bona, quatenùs ſunt Chriſti, quatenùs verò noſtra, non eſſe verè bona*. Quartò, docebat, *Chriſtianorum nullum ad ea opera, quæ Chriſtus non præcepit, adſtringi, & quolibet tempore licitum eſſe, quolibet cibo veſci*. Quintò, contendebat, *juſtè fieri quidquid Deus non vetat & permittit, ac ſubindè Matrimonium ex æquo omnibus convenire*. Sextò, aſſeverabat, *eos, qui Eccleſiaſtici vulgò, ſeu ſpirituales vocantur, peccare, dùm poſteaquàm ſenſerint caſtitatem ſibi à Deo negatam, non uxores ducunt, aut nubunt*. Septimò, *Caſtitatis votum damnabat*. Octavò, *Poteſtatem, quam Papa, & Epiſcopi ſibi vindicant, nullum in ſacris litteris, & Chriſti doctrina firmamentum habere effutiebat*. Nonò, *opera ſatisfationis à Sacerdote impoſita, tanquàm humanæ traditionis figmentum explodebat*. Decimò, *cenſebat, Confeſſionem, quæ fit Sacerdoti, non remittere peccata*. Undecimò, *Nullum poſt hanc vitam Purgatorium admittebat*. Duodecimò, *Characterem Sacramentalem, tanquàm à Theologis ſcholaſticis recens excogitatum, repudiabat*. Decimo tertiò,

tertiò, *Eos dumtaxat Presbyteros aut Sacerdotes agnoſcebat, qui Verbum Dei prædicabant*. Hos & alios hujuſmodi errores expreſſit *Zuinglius* in Summa ſuæ doctrinæ, quam Articulis LXVIII. comprehenſam obtulit Senatui Populoque Tigurino in Pſeudo-Synodo anno MDXIX. congregatis. Examinatâ ac diſcuſsâ *Zuinglii* doctrinâ, Magiſtratus Tigurinus apertè ei favit, ad librum pro defenſione Catholicæ Religionis ab Epiſcopo Conſtantienſi porrectum aures obturavit, oculos animi clauſit, & promulgato Edicto, ſolemnem Euchariſtiæ circumgeſtationem prohibuit, Sanctorum Reliquias ſuſtulit, Miſſam abrogavit, novumque Sacramentariæ Cœnæ Ritum inſtitui juſſit. Tigurinis à Catholica Religione ad *Zuinglii* Sectam deficientibus ſeſe quidam Helvetiorum Pagi (Cantones vulgò vocant) anno MDXXVIII. adjunxerunt, videlicet Bernates, & Conſtantienſes, quos deindè ſecuti ſunt Baſileenſes, Schafhuſiani, Santgallenſes, Mulhuſani, & Bielenſes. At in Catholica fide quinque aliæ Helvetiorum Tribus (*Cantones* vocant,) conſtantèr perſtiterunt, ſeu Lucernates, Urienſes, Suitienſes, Undervallenſes, & Zugenſes, qui ob Religionem Catholicam, quam profitebantur, cùm malè à Tigurinis, & Bernatibus, Sacramentariis hæreticis, acciperentur, bellum eis anno MDXXXI. denunciarunt, illoſque licèt numero plures, & Baſileenſium, ac Schafhuſianorum auxilio fultos, quatuor conſertis præliis vicerunt, proſtrarunt ac profligarunt, quos inter *Zuinglius*, eorum Ductor, & Sectæ Coriphæus, accepto lethali vulnere, captus, & oblatus judicibus tanquam proditor & Hæreticus, flammis exuſtus eſt, annum

agens

agens ætatis ſuæ quadrageſimum octavum. His victoriis, quas Catholici de Hæreticis Sacramentariis tum temporis feliciter reportarunt, *non obſcuro ſigno Deus tum declaravit, quinam eſſent illi, qui ſuum defenderent Evangelium; cùm paucis admodùm, et eis inopia rerum omnium preſſis: victoriam conceſſit de ſuis et Evangelii hoſtibus, quos et numero militum et viribus, et armis, et rebus omnibus ad bellum gerendum neceſſariis, multò fuiſſe conſtat inſtructiores: ut non homines, verùm ipſe Deus pro ſuis Fidelibus in aliquot illis præliis pugnaſſe videretur*, verba ſunt Cardinalis *Stanislai Hoſii* in judicio & Cenſurâ de adoranda Trinitate. Paulò poſt *Zuinglii* obitum, *Joannes Oecolampadius*, Ordinis S. *Brigittæ* Apoſtata, & *Zuinglii* fidus Achates, qui eamdem Sacramentariorum Hæreſim Baſileæ prædicabat, è vivis ſublatus eſt, & in lecto ſuo, ſivè à fœmina, quam inceſtis polluerat nuptiis, & ex qua tres procreatos liberos reliquit, ſivè à Dœmone, ut alii dicunt, ſuffocatus, aut alio quocumque modo exanimis repertus eſt an. MDXXXI. ætatis ſuæ anno quadrageſimo nono.

D. Expone, quæſo, uberiùs quid ſibi velint iſti *Confeſſioniſtæ*, ex quibus, ut mox ajebas, conflata eſt tertia Hęreſiarchę *Martini Lutheri* Diſcipulorum Secta?

M. Confeſſioniſtæ apud Lutheranos dicuntur hi, qui Confeſſionem Auguſtanam profitentur & tenent. Hæc autem Auguſtana Confeſſio nihil aliud eſt, quàm Lutheranorum Fidei Profeſſio, quæ ann. MDXXX. in Comitiis Auguſtanis *Carolo V.* Imperatori fuit oblata à *Philippo Melancthone*, præcipuo illius Auctore, qui, ut Sectæ ſuæ Lutheranæ

invidiam faciliùs detrahere poſſet, conſultò in prædictâ Fidei Profeſſione prætermiſit, vel emollivit, quantùm fieri potuit, odioſas *Lutheri* opiniones. Duas partes complectebatur ea Confeſſio. Prior pars continebat unum ſupra viginti articulos de Lutheranorum Fide, in quibus ſe cum Catholicis conſentire palàm profitebantur. At poſterior pars conſtabat ſeptem Articulis, doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ oppoſitis. Primus, Communionem ſub utrâque ſpecie præcipiebat,& Sanctiſſimæ Euchariſtiæ proceſſionem, ſeu circumgeſtationem inhibebat. Alter, Sacerdotum Cœlibatum damnabat. Tertius, privatas abolebat Miſſas. Quartus, neceſſitatem confitendi peccatorum numerum negabat. Quintus, Traditiones rejiciebat. Sextus, Monaſtica Vota improbabat. Septimus, poteſtatem Eccleſiaſticam limitabat ad ſolam Evangelii prædicationem, & Sacramentorum adminiſtrationem. Hi igitur Hæretici Lutherani, qui hanc Confeſſionem Auguſtanam, à *Philippo Melancthone* adornatâ, profitebantur,*Confeſſioniſtæ, Adiaphoriſtæ,* ſeu *Indifferentes*, & *Lutherani Molles* appellabantur, ad diſcrimen horumce Lutheranorum, qui *Rigidi* nuncupantur, & quorum Anteſignanus fuit *Matthias Flaccus Illyricus*, Magdeburgenſis Pſeudo-Miniſter, qui plurimis Scriptis, & calamo tartareo veneno infecto propugnare auſus eſt, peccatum originale eſſe ipſam hominis ſubſtantiam. Mitto alias Sectas, in quas diviſi ſunt Lutherani, tùm à *Joanne Brentio*, origine Suevo, qui *Lutheri* Placitis nova, ſed perindè infeſta dogmata addidit, tum ab *Andrea Oſiandro*, qui Schiſma in Secta Lutherana fecit, aſſerendo hominem juſti-

juſtificari non fide, ſed eâdem eſſentiali juſtitiâ, quâ Deus juſtus eſt, quæ eſt ipſe Deus, infunditurque hominibus, adeò ut Chriſtianus non gratiâ, ſed naturâ juſtus ſit; tum denique à *Martino Bucero*, natione Germano, Ordinis Dominicani Apoſtatâ, qui unà cum *Paulo Fagio*, & *Petro Vermilio*, vulgò *Martyre* nuncupato, Canonicorum Regularium Ordinis Sancti *Auguſtini* Apoſtatâ, in Angliam venit, novam Apoſtaticæ Reformationis diſciplinam condidit, ac præ cæteris, quos propinavit, erroribus, aſſeruit, Corpus & Sanguinem Chriſti ſubſtantialitèr præſentia in Euchariſtia non eſſe extra uſum Sacramenti, nec in ipſo uſu ore corporis manducari, ſed *contemplatione Fidei percipi*, undè inferebat, impios, ideſt, qui fidem non habent, *ſolum panem & vinum*, non *Chriſti Corpus et Sanguinem* ſumere. Has, & alias hujuſmodi varias Sectas, in quas diſtracti ſunt Lutherani, ne longior ſim, in præſentia miſſas faciam, de quibus ſi plura ſcire deſideres, legeſis *Lindanum* Ruremundenſem in *Dubitantii* ſui Dialogo II.

D. Cùm ſolemne ſit Hæreticis Lutheranis ſuæ Sectæ Duces tanquàm egregios Eccleſiæ Reformatores, intrepidos Evangelii Præcones, ac purioris Moralis Chriſtianæ ſectatores magnificis celebrare encomiis, optarem, antequàm ad alias Sæculi decimi ſexti Hæreſes progrediamur, ut graphicè deſcriberes mores illius Sectæ Principum qui ſe Evangelicos falsò jactabant, arteſque itidèm indicares, quibus uſi ſunt ad ſuam propagandam Sectam, fidemque conciliandam ſuis erroribus, quos jam in antiquis Hæreticis ab Eccleſia pro-

ſtratos ac extinctos, denuò ſuſcitarunt, latiſſimèque diffuderunt.

M. Sicut fructus naturam arborum ſequuntur, ita liberi Parentum, & Diſcipuli Magiſtrorum mores imitari, ſimillimamque indolem referre ſolent. Hinc quales fuerint mores illorum, qui naſcentem Lutheranam Hæreſim diſſeminarunt, foverunt, promoverunt, facilè admodùm dignoſcere poteris ex moribus, quos paulò antè perſtrinxi, impii Hæreſiarchæ *Lutheri*, eorum Parentis ac Magiſtri, qui ventri, gulæ, & libidini totus deditus, neceſſitatem bonorum operum, Sacramenti pœnitentiæ rigorem ſuſtulit, omnem rigoris Eccleſiaſtici diſciplinam ad nihilum redegit, ſolemnia Religionis vota Deo nuncupata diſſoluit, Monachis & Sacerdotibus connubia indulſit, & excuſſo debitæ Romano Pontifici, & Epiſcopis obedientiæ jugo, necnon contemptâ ſanctorum Patrum, ac ſacrorum Conciliorum venerandâ authoritate, Sectarios ſuos Religionis, doctrinæ ac fidei ſuæ judices & Arbitros conſtituit, ſicque, ut eos faceret liberos, reddidit & ſacrilegos. Sed, ut magis compertos habeas mores eorum, qui primi Sectæ Lutheranæ initium aut incrementum dederunt, proferam locupletiſſimum teſtimonium Scriptoris coævi, ſeu *Deſiderii Eraſmi*, quem ipſimet Lutherani magnis laudibus efferunt, eumque, renitentem licèt, in ſuas partes trahere moliuntur. His autem nativis coloribus illos, ſi ſuperis placet, Eccleſiæ Reformatores depingit *Eraſmus* in ſua Epiſtola *in Pſeudo-Evangelicos*, quæ extat pag. 1574. Tomi x. poſtremæ Editionis Lugduni Batavorum ann. MDCCVI. adornatæ, ubi

ubi Pſeudo-Evangelicos ſui temporis atro carbone notans hæc habet: *Nunquam illorum*, ſeu Lutheranorum, quos Pſeudo-Evangelicos appellat, *Eccleſias ſum ingreſſus, ſed aliquandò vidi redeuntes à Concione veluti malo ſpiritu afflatos, vultibus omnium iracundiam ac ferociam præ ſe ferentibus. Quis unquam vidit in illorum Concionibus, quemquam pro peccatis ſuis fundentem lachrymas, tundentem pectus, aut ingemiſcentem? Abrogata eſt Confeſſio, ſed interim, ne Deo quidem confitentur plurimi. Abjectus eſt cum jejuniis ciborum delectus, ſed interim gravitèr indulgetur crapulæ, & ita quidam effugerunt judaiſmum, ut cœperint eſſe Epicurei..... Sic excutiunt jugum hominum, qui veſtro Evangelio ſubmittunt cervicem. Magis vereor, ne plerique pro gravi jugo hominum portent gravius jugum Diaboli. Excuſſa eſt obedientia Epiſcoporum, ſed ita, ut ne prophanis quidem Magiſtratibus parcatur. Olim Chriſtiani ſub Ethnicis Principibus quietè vivebant, ſtudiosè caventes, ne quam ſeditionis occaſionem darent, at iſte populus tàm Evangelicus, etiam Turcarum Principi dicitur deteſtabilis, quem ait ſeditioni natum. Quos ſubinde tumultus excitat? quotiès quàm levibus de cauſis procurrit ad arma? ne ſuis quidem Eccleſiaſticis obtemperans, niſi dicant blanda auribus; profligandi etiam, ſi liberiùs in vitam illorum invehantur, aut ab opinione diſſentiant. Novam verò libertatem Evangelicam, impunè facere, ſentireque, quod cuique libitum eſt. Paulus jubet tradi Satanæ eum, qui contra naturæ pudorem, novercam duxerat uxorem, hortaturque diſcipulos, ut ſubtrahant ſeſe à conſuetudine fratris inordinatè ambulantis. Cum his verò, qui manifeſtis vitiis infames*

 ſunt,

ſunt, ne menſam quidèm vult haberi communem. Nunc circumſpice mihi ſodalitatem iſtam Evangelicam, quot habet adulteros, quot temulentos, quot aleatores, quot decoctores, quot aliis vitiis infames. Et hos quidem habent etiam in delitiis, tantùm abeſt ut vitent. Apoſtoli, quò magis vacarent Evangelio, aut abſtinebant ab uxoribus, quas ducere tum licebat, aut legitimè ductas vertebant in Sorores. Nunc floret Evangelium, quòd Sacerdotes & Monachi contra profeſſionem ſuam ducunt uxores. Sed circumſpice nùm caſtiora ſint eorum conjugia, quàm aliorum, quos ducunt pro Ethnicis. Agnoſcis, opinor, quas hìc fabulas tibi poſſim referre ſi libeat. Neque enim neceſſe eſt ut notiſſima referam, quæ vel Magiſtratus, vel plebes, reclamante aut connivente Magiſtratu, publicitus deſignavit. Atque interim dum neminem amant præter ſeſe, dum nec Deo, nec Epiſcopis, nec Principibus ac Magiſtratibus obtemperant, dum mammonæ, gulæ, ventri & inguini ſerviunt, poſtulant haberi pro Evangelicis. Jam vereor ne ſub iſto nomine multi nobis oriantur Pagani quò magis etiam ſint liberi, ſi nec Cœlum credant eſſe, nec Inferos, nec animos à morte corporis ſupereſſe. Atqui interim iſti jactant liberatas conſcientias. Perfecta pietas habet quietam conſcientiam, ſed habet & ſumma impietas. Legeſis hanc integram *Deſiderii Eraſmi* Epiſtolam, & confeſtim intelliges, quàm peſſimis moribus imbuti fuerint, iſti Pſeudo-Evangelici, qui Sectam Lutheranam conflarunt, Dei cultum, libertatem Evangelicam, & Eccleſiæ Reformationem ubique falsò obtendentes, ſicut ipſemet eorum anteſignanus hæreſiarcha *Lutherus* in Lipſica Diſputatione à *Joanne Eckio*, fortiſſimo

Fidei

Fidei Catholicæ Athletâ, victus, faſſus eſt his verbis: *Hæc cauſa non propter Deum cæpta, nec propter Deum finietur*. Jam verò, me pudet pigetque referre nefarias artes, quibus egregii iſti Eccleſiæ Reformatores per ſummum nefas uſi ſunt ad ſuam Sectam propagandam. In primis, Romanos Pontifices, & Epiſcopos innumeris calumniis proſciderunt, ut eis apud imperitum & ſuſpicioſum vulgus odium & invidiam conflare poſſent. Secundò, ex quibuſdam abuſibus, qui in Eccleſiam irrepſerant, occaſionem arripuerunt Fidei Dogmata oppugnandi, & palàm aſſerendi, Eccleſiam annis mille quadringentis caruiſſe Chriſto, eamque pro Deo coluiſſe laruas & Idola, in ſacris Litteris enarrandis fuiſſe prorsùs cæcam, miracula Sanctorum nihil aliud fuiſſe, quàm præſtigias Dæmonum, doctrinam antiquorum Patrum adeò obſcuram, totque refertam eſſe erroribus, ut eos nihil de doctrina & Religione ſciſſe videretur, ſeque ſolos, quaſi cornicum confixiſſent oculos, & ſanctis Patribus multò oculatiores eſſent, audiendos eſſe. Tertiò, Temporales Principes ſibi devinxerunt Lutherani, eos locupletando bonis, quibus Eccleſias ſpoliaverunt, eiſque poteſtatem faciendo plures ſimul uxores habendi. Quartò, Monachis, Monialibus, & Sacerdotibus, qui impoſitam Cœlibatus legem ægerrimè ferebant, Sectam ſuam impleverunt, Vota Monaſtica diſſolvendo, & omnibus indiſcriminatim facultatem permittentes matrimonia contrahendi. Quintò, homines libidini, aliiſque vitiis deditos ſuæ Sectæ addixerunt, eis perſuadendo, bona opera non eſſe neceſſaria ad ſalutem, totumque illum, qui eſt

in Eccleſia Romana, pœnitentiæ rigorem, & apparatum, eſſe purum putumque hominum figmentum, ad excarnificandas conſcientias excogitatum. Sextò, tumultuantes populos, & jugi ferendi impatientes, in ſuam Sectam pertraxerunt Lutherani, eos eximendo ab obedientia debitâ Romano Pontifici, & Epiſcopis, eos conſtituendo judices Conciliorum, ſanctorum Patrum, totius Antiquitatis, doctrinæ, & Religionis, eiſque ampliſſimam licentiam indulgendo legendi & interpretandi pro nutu & arbitrio ſuo Scripturam Sacram. Denique Lutherani, quò latiùs ſuam diffunderent Sectam, excitarunt ſceleſtos quoſdam homines, ad bella & ſeditiones proclives, qui ſtatim ac novæ illius Sectæ Religioniſque quaſi muſto quodam incaluiſſent, claſſicum in Catholicos Principes canere cœperunt, furore atque amentiâ præcipites, conſcripſerunt ex omnibus ordinibus innumerabiles copias, ſummis, mediis, infimis, ad arma, tanquam ad ſacra convolantibus; omneſque ab Anteſignanis novæ ſuæ Religionis ferro armati, innumeras clades, calamitates, & inaudita crudeliſſimorum facinorum exempla intulerunt in Germaniam, quâ gente antehàc nulla erat in orbe terrarum beatior, nulla aut ſtatu pacatior, aut abundantior opibus, aut imperio potentior, & ex eâ beatam illam pacis & otii tranquillitatem expulerunt, exhauſerunt illam opum amplitudinem, illos potentiæ nervos eliderunt, & avîtam Religionem multis in locis extinxerunt. His, & aliis id genus, malis artibus, peſtiferæ Lutheranæ Sectæ adeò ſuccrevit impietas, eòque ſenſim ad Catholicæ Religionis exitium provecta

eſt,

eſt, ut Regna ac Provincias, proh dolor! abſorbuerit, & in his etiamnùm impunè dominetur.

D. Præclaros ſanè mihi narras Viros Evangelicos, & Eccleſiæ Reformatores! quorum vita ac doctrina longè latèque diſcrepat à vita & doctrinâ Apoſtolorum, qui Evangelium Chriſti per totum Orbem propagarunt. At enim, ut obitèr dicam, Apoſtoli mores habebant caſtos, puros, & undiquaque inculpatos. Eorum doctrinam commendabant non solùm præſentanea miraculorum vis, perpetuus dogmatum conſenſus, & ſpiritus ille igneus, qui ſeſe illorum moribus, vultu, & oculis promebat, ſed etiam imperturbata in afflictionibus alacritas, in perferendis injuriis lenitas, animus ſimplex, manſuetus, nulli malum cogitans, & de omnibus benè mereri ſtudens, omnibus humanis rebus ſuperior, & vitæ contemptor. At novi iſti Pſeudo-Evangelici Lutherani, fungorum inſtar, unâ nocte procreati, dùm ſtrenuè clamant in mores Romanorum Pontificum, Epiſcoporum, Sacerdotum, Monachorum, & Theologorum; dùm in preces, jejunia & Miſſas debacchantur, & ubique crepant Eccleſiæ reformationem, interim tamen luxui, libidini, ventri & pecuniæ indulgent, totam fiduciam ſuam in improborum conſpiratione, in ſeditioſis tumultibus, in maledicis libellis, in armis, in fucis & technis reponunt; nullo unquam miraculo ſuam Pſeudo-Evangelicam doctrinam probarunt, nec minùs vitæ ſanctitate quemquam in ſua Secta ex comeſſatore ſobrium, ex feroci manſuetum, ex rapaci leberalem, ex ſuperbo modeſtum, ex impudico verecundum reddiderunt, ſed potiùs flagitioſæ vi-

tæ exemplis omnes deteriores efficiunt. Quin, nec eadem loquuntur, ſed inter ſe diſſentientes, variant linguis ac ſententiis, ſubindèque novant, figunt & refigunt ritus pariter & dogmata, mutantes quadrata rotundis, & rotunda quadratis. Sed mittamus perditiſſimos illos ac vaniſſimos nebulones, qui ſe falsò venditantes Evangelii titulo innumera damna Eccleſiæ Catholicæ intulerunt, Canonicos depellendo à Collegiis, Monachos è Monaſteriis, Abbates & Epiſcopos ditione ſpoliando, Cives Magiſtatu amovendo, & virulentis ac dentatiſſimis libellis in Summorum Pontificum, Regum, ac Principum capita ſæviendo, quoſque Catholica Eccleſia, poſtquàm, ut pia mater, quod ſui muneris erat, gravitèr adhibuiſſet, monens, obſecrans, arguens, revincens, jugulans gladio ſpiritus: inſanabiles demùm, & in hæreſi pertinaces à Chriſti Corpore ſegregavit. Miſſis itaque Hæreticis Lutheranis, eorumque variis Sectis in quas abjerunt, proſequere, quæſo, Hiſtoriam aliarum Hæreſum, quibus Sæculo XVI. agitata fuit, & tanquam fluctibus ac procellis diu multùmque jactata eſt Eccleſia.

M. Dùm ſuos errores ſpargeret *Lutherus* in Germania, *Zuinglius* in Helvetia, Rex *Henricus VIII.* in Anglia & in Scotia, eorumque ſequaces Lituaniam, Sueciam, Daniam, Pruſſiam peſtiferâ doctrinâ inficerent, novam incendii facem accendit in Gallia Hæreſiarcha *Joannes Calvinus*, Novioduni Veromanduorum, ſexto Idus Junii anni MDIX. patre *Gerardo Chauvino* Procuratore, & matre *Joanna Franka*, Catholicis parentibus natus. Lutetiam Pariſiorum à Patre miſſus *Joannes Calvinus*, ſtudiorum ſuorum curſum tum in

Col-

Collegio Marchiano, tum Montis Acuti Gymnaſio peregit, indèque Aureliam veniens, ad juriſprudentiæ ſtudium ſub *Petro Stella*, inſigni Juriſconſulto, animum applicuit. At *Calvinus* novâ & falsâ à ſuis Præceptoribus afflatus doctrinâ, nuncium remiſit Vitæ Clericali, quam amplexus fuerat jubente patre ſuo, qui ei ab Epiſcopo Noviodunenſi, cujus Actuarius erat, duo obtinuerat Beneficia, primùm Capellam Beatæ Mariæ Virginis de Partu in Eccleſia Cathedrali, deindè Parochiæ loci, dicti *Pontis-Epiſcopalis*, propè Noviodunum, Curationem. Nec vitæ dumtaxàt genus mutavit, ſed & ipſum nomen, relictoque *Chauvini*, ſeu *Calvini* nomine, ineptâ metatheſi ſeſe *Alcuinum* dixit. Profectus deindè Avaricum Biturigum *Calvinus*, à *Melchiore Vuolmaro*, Germano, publico Græcarum litterarum Profeſſore Lutherano, qui tamen Catholici ſpeciem præ ſe ferebat, novæ hæreſeos principia hauſit, quam poſteà in patria ſua, ubi ſacrilegâ nundinatione duo illa Beneficia, quæ Pater ipſi ab Epiſcopo Noviodunenſi procuraverat, vendidit, & Pariſiis diſſeminare tentans, ultimum diſcrimen ſubiit, & igne exuſtus eſſet, ni maturâ fugâ periclitanti vitæ ſuæ conſuluiſſet. *Hieronymus Bolſecus*, Catholicæ Religionis Apoſtata, & *Calvini* individuus comes, qui tamen, divinâ adſpirante gratiâ, ad gremium Eccleſiæ reverſus, ſcripſit vitam *Calvini*, teſtatur, hunc hæreſiarcham ob turpe, quo ſe fœdaverat, Sodomiæ crimen, lilii candentis ad humerum inuſtione, & exilio multatum fuiſſe, additque *Damnationis illius inſtrumentum adhuc Novioduni aſſervari, ibique à Genevenſis Reipublicæ Secretario Berthelerio, illùc miſſo,*

ut in

ut in rei veritatem inquireret, viſum eſſe. Id tamen non omninò certum eſſe *Spondanus* ad an .MDXXXIV. Numero XI. innuit his verbis: *Quod verò traditur vulgò, eum*, ſeu Calvinum, *in turpe crimen ſodomiæ incidiſſe, ac propterea in vitæ diſcrimen, niſi pœnæ moderationem Epiſcopus impetraſſet, lilii candentis ad humerum inuſtionem & exilium à patria: hoc Papirius Maſſonus*, vitæ Calvini Scriptor, *tacet; ſolamque abeundi in exilium cauſam, hæreſim fuiſſe ait &c.* Sed, utut ſit de hoc accuſationis capite, certum eſt, *Calvinum* Pariſiis degentem, pannorum lineorum ope è Collegio *Forteti* per feneſtram evaſiſſe, & Engoliſmam ſeceſſiſſe, ubi per triennium venditatione Linguæ Græcæ, cujus aliquâ notitiâ à laudato jam *Melchiore Vuolmaro* imbutus fuerat, & ſumptibus *Ludovici Tilii*, Canonici Engoliſmenſis, & Curionis Claixenſis, adjutus, ſuos Inſtitutionum libros ex locis communibus *Philippi Melancthonis*, ex Operibus *Oecolampadii*; & ex aliis id genus Sectariorum hujus temporis quiſquiliis delineavit, eoſque, ut omnes ad illorum lectionem alliceret, purioris latinitatis elegantiâ adornavit. Cum *Tilio* amico ſuo in Germaniam ſe contulit *Calvinus*, ubi poſtquàm pleroſque Sectæ Lutheranæ anteſignanos viſitaſſet, à *Martino Bucero* adductus eſt ad *Deſiderium Eraſmum*, qui, ſtatim ac eum de aliquot Religionis capitibus differentem audiſſet, ex ungue Leonem agnoſcens, *Bucero* dixit, *videre ſe magnam peſtem oriri in Eccleſia contra Eccleſiam*, ut videre eſt apud *Spondanum* loco mox à me citato. In Galliam reverſus *Calvinus*, Pictavium perrexit, ibique virus ſuæ hæreſeos effundere cœpit in hortis Pi-

cta-

ctavienſibus,colloquia de Religionis Dogmatibus, & præcipuè de Euchariſtiâ,miſcens cum nunnullis litteratis, ex quibus tres potiſſimùm, quaſi novæ ſuæ Sectæ Apoſtolos, ſelegit, *Vermonium* videlicer, qui pravam doctrinam diſſeminavit Pictavii & in vicino agro; *Ramaſſorum*, qui eodem veneno Santones, & Engoliſmenſes infecit; & *Bonum Hominem*,qui in reliquam Aquitaniam,& Toloſam hanc peſtilentem induxit Hæreſim. Ex his tenuibus initiis exorta lues, tot bellorum, incendiorum, cladium per Europam, & maximè per Galliam Seminarium fuit. Interim, *Calvinus*, jam novæ ſuæ Sectæ erumpente famâ, coactus eſt, ne deprehenderetur, ſæpiùs mutare loca, tandem Genevam pervenit, quæ Civitas, & à Sabaudiæ Ducis obedientiâ, & à Religione Catholica nuper ad Sacramentariorum Hæreſim defecerat. In hac civitate *Calvinus* unà cum *Guillelmo Farello*, & *Petro Vireto* ſuos errores diſſeminavit, Senatum, populumque Genevenſem ſuæ Sectæ addixit, indèque feralis illa hydra per plures Galliarum Regni civitates graſſans, Sacerdotum exuviis, populorum ſanguine, Provinciarum cladibus & exitio ſatiata, irrupit in Forum, in ſcholas, in aulam, caſtra, arces, templa. Munera, Dignitates, Synodos & Cætus habuit, parùmque abfuit, quin ex toto Regno verum Dei cultum, quo uno æternæ vitæ ſpes continetur, exterminaret, invectis innumeris impietatibus, malis, ac ſacrilegiis, quæ hìc memorare horret refugitque animus.

D. Noli,quæſo, renovare ſopitum dolorem noſtrum,& obductam vulneri cicatricem refricare recordatione funeſtiſſimorum temporum, quorum adhùc

adhùc nos ipſi partim incendia, partim fumantes cernimus reliquias, ex quibus heu nimium! intelligimus, Galliam tum temporis eo faſcino deluſam, his peſtibus ab humani generis hoſte immiſſis infectam, in ſe ipſam conjuratam pugnaſſe, ſuis opibus conſumptam, ſuis fractam viribus, quæ alienis ſemper invicta fuerat, nec tantùm à ſuis, ſed ab aliorum quoque finibus hæreticos, alioſque hoſtes nominis Chriſtiani tam ſæpè depulerat, tam multis ornamentis Sedem Apoſtolicam affecerat, totque Bellis pro Chriſti fide præclarè geſtis Europam, Africam, Aſiam nobilitaverat. Galliæ itaque parcamus, & inquiramus in mores *Joannis Calvini*, omnium horumce malorum Auctoris, quem Hæreſiarchæ *Martino Luthero* turpitudine vitæ, vitiorumque ſentinâ ſimilem fuiſſe, facilè adducor ut credam.

M. *Martinus Lutherus*, & *Joannes Calvinus* malitiâ, impietate, ſuperbiâ, faſtu, & audacia pares quidèm fuerunt, ſed naturâ, ingenio, & indole omninò diſſimiles. At enim, *Calvinus* naturâ melancholicus fuit, & taciturnus; cibi & potus abſtinens ob ventriculi debilitatem, & hemicraniam, quibus laborabat, ideòque tenui & macilento corpore; ſummam in geſtibus affectans gravitatem, diſſimulandi artifex eximius, & non minus conſilio, quàm audaciâ promptus. At *Lutherus*, Vir erat abdomini natus, craſſo corpore, genio indulgens, luxurioſus, ebrius, ganeo, qui per ſummam hilaritatem tempus tranſigebat, eòque ſemper trahebatur, quò libido rapiebat, quò intemperantia, quò vinolentia. *Calvinus* multa animo volvebat, quæ cautè diſſimulabat, nec ore pro-

promebat; *Lutherus* autem linguæ ſuæ moderari neſciebat, nihil celabat, ſed quæcumque animus ſuggerebat, aut quidquid in buccam veniebat, evomebat, ac temerè effutiebat. *Calvinus* nullâ actionis elegantiâ inter loquendum inſtructus, tædium auditoribus ſæpè afferebat, ſed culto, puro, ac terſo ſtylo ſcribebat. *Lutherus* verò patriâ ſuâ linguâ Orator quidem fuit diſertus & vehemens, ſed in ſcribendo, rudi, incompto, ac impolito ſermone uſus eſt. *Calvinus* etiam cum amicis adeò ſuperciliosus ac moroſus erat, ut *Bucerus* ejus amicus, eum, *canem rabidum*, vocaverit, *Melancthon* præfractam ejus *Moroſitatem* vituperaverit, ac ipſimet Genevenſes, apud quos degebat *Calvinus*, vulgò dicere ſolerent, malle ſe apud Inferos cum *Theodoro Beza*, Diſcipulo *Calvini*, eſſe, qui feſtivis jocis eos, in mediis flammis exhilaraſſet, quàm apud Superos cum *Calvino*, ſicut refert *Papirius Maſſonus* in Vita *Calvini*. Contrà verò *Lutherus* ſolebat cum amicis indulgere facetiis, frontem exporrigere, eratque, inſtar *Luciani*, Deûm, hominumque irriſor. Hinc *Lutherus*, ſicut ſuperiùs obſervavimus, poſtquàm ſerò cum amicis lautè cœnaſſet, & animum ſuum facetis, feſtiviſque ſermonibus pro more exhilaraſſet, nocte ſequenti repentinâ morte extinctus eſt. E diverſò *Calvinus*, naturâ, ut diximus, melancholicus ac moroſus, poſtquàm vixiſſet annos quinquaginta quatuor, menſes decem, dies ſeptemdecim, obiit in deſperationem actus, Dœmones invocando, dejerando, execrando, vitæ ſuæ diras imprecando, & ſuis ſtudiis & Scriptis maledicendo,& ex ſuis ulceribus intolerabilem fœtorem emit-

emittendo, ſicut *Hieronymus Bolſecus* in Vita *Calvini*, & multi alii ſcribunt, fruſtrà licèt reclamante *Theodoro Beza*, qui *Calvinum*, cujus erat diſcipulus, quique ei in Caliphatu Genevenſi ſucceſſit, placidiſſimè ex hac vita migraſſe affirmat, impotenti excœcatus ſtudio aſſentandi palpandique Magiſtro ſuo. Ex ea, quam hìc brevitèr indicavimus, *Lutheri*, & *Calvini* morum diſſimilitudine enata eſt inter utrumque Hæreſiarcham animorum itidem diſſenſio, quam apertè declarat *Calvinus* tùm in Epiſtola LVII. ad *Bullingerum*, in qua aſſerit, *Lutherum* magnis laborare vitiis, plurimùm ei obfuiſſe adulatores, illumque naturâ ad indulgendum ſibi nimis propenſum fuiſſe; tùm etiàm in Epiſtola LXIII. ad *Melancthonem*, in qua *Lutherum* appellat *Periclem*, ad fulminandum nimiâ intemperie raptum, ibidèmque invehitur in vehemens *Lutheri* ingenium, & impetus violentos, quibus omnem libertatem auferre, & tyrannidem inferre geſtiebat. Undè facilè intelligere potes (ut verbis utar *Henrici Spondani* ad ann. MDXLIV. Num. XVII.) *quæ fuerit Reformatorum hujuſmodi concordia, & quàm quique Primatum ſibi aſſerere ambierint, quem, poſt Lutherum, Calvinus inſignitèr artificiis ſuis, ac ſubdolis fraudibus, & quæſivit, & obtinuit.*

D. Cedo nunc, ſi placet, errores, quos docuit Hæreſiarcha *Calvinus*, & quibus multas florentiſſimi Galliarum Regni Provincias infecit.

M. Complures errores profudit Calvinus, qui tamen ad hæc viginti præcipua capita revocari poſſunt. Primò negat realem præſentiam Corporis,

poris, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento. *Tranſubſtantiationem*, velut figmentũ, rejicit; Euchariſtiam adorandam, aſſervandam, circumferendam, & extra uſum ac manducationem, Sacramentum eſſe inficiatur. Secundò, docet, hominem ſolâ fide ſine operibus juſtificari, eamque fidem, nullo quantùmvis gravi delicto, excepto infidelitatis peccato, amitti unquam poſſe. Ex quo peſtilentiſſimo dogmate palàm ſequitur, Fornicarios, Adulteros, Homicidas, & alios ſceleſtos homines ex juſtitia ſemel acceptâ in utero matris fidelis nunquàm excidere, modò habeant Fidem in Chriſtum Mediatorem. Tertiò, aſſerit *Calvinus*, hominem juſtificari per ſolam Chriſti juſtitiam imputatam. Quartò, pertendit, omne peccatum eſſe mortale, ſed Fidelium peccata eſſe venialia, non quòd mortem non mereantur, ſed quia Dei miſericordiâ nulla eſt condemnatio in his qui ſunt in Chriſto Jeſu, ſeù quia juſtis non imputantur, ſed veniâ delentur. Quintò, dicit, mandata Dei eſſe hominibus impoſſibilia, ſicque crudelem facit Deũ, qui hominibus impoſſibilia præcipiat. Sextò, affirmat, extinctum omninò eſſe poſt primigenium protoparentis peccatum liberum hominis arbitrium, ex quo ſequitur Deũ eſſe Authorem peccati, ad quod Deum efficaci voluntate motuque concurrere diſertis verbis docet *Calvinus*. Septimò, negat, ullum eſſe opus hominis vitæ æternæ meritorium. Octavò, Miſſam nec à Chriſto inſtitutam, nec Sacrificium, nec bonum opus eſſe dictitat. Nonò, Baptiſmum Joannis Baptiſtæ ejuſdem eſſe virtutis cum Baptiſmo Chriſti. Decimò, Baptiſmum Chriſti abſolutè

ad ſalutem non requiri, fideliumque pueros poſſe ſine eo ſalvari. Undecimò, peccata poſt Baptiſmum commiſsa Baptiſmi ſuſcepti recordatione deleri. Duodecimò, nec Confirmationem, nec Extremam Unctionem Sacramenta eſſe. Decimo tertiò, Clericos nec ad Cœlibatum, nec ad continentiam teneri. Decimo quartò, Vota omnia inutilia eſſe, & nihil prodeſſe, omneſque generali præcepto adſtringi ad nuptias contrahendas. Decimo quintò, exſufflat tanquam nugatoriam Fidei formatæ, & informis diſtinctionem; Quadrageſimale jejunium inter ſuperſtitioſas obſervationes enumerat, & ait, Monaſteria eſſe Lupanaria, potiùs quam caſtitatis ſacraria, & non alitèr porcos in haris ſaginari, quàm Monachos in Cœnobiis. Decimo ſextò, aſſerit, Romanæ Sedis Primatum neque ex Chriſti inſtituto, neque ex Eccleſiæ veteris uſu ſumpſiſſe originem. Romanum Pontificem appellat *Antichriſtum*. Concilia Generalia in tradendis Fidei dogmatibus, & Scripturæ Sacræ interpretatione, errare poſſe oggannit, & auctoritatem judicandi de vero ſenſu, & interpretatione Sacrarum Scripturarum omnibus promiſcuè, etiàm mulierculis, adjudicat. Decimo ſeptimò, in Traditiones, & Conſtitutiones Eccleſiaſticas, ceu in Tyrannidem, quę ſub Eccleſiæ titulo ſuperciliosè ingeritur, debacchatur. Decimo octavò, dicit, preces fundi non debere pro mortuis, & Purgatorium exitiale Satanæ eſſe commentum, quod Chriſti Crucem evacuat, contumeliam Dei miſericordię non ferendam irrogat, & fidem noſtram labefacit ac evertit. Decimo nonò, Indulgentias damnat tanquàm pias fraudes,

quæ-

quæſtuoſas nundinationes, Sanguinis Chriſti profanationem, Satanæque ludibrium, quo Chriſtianus populus à Dei gratia, à Vita, quæ eſt in Chriſto, abducatur, & à vera ſalutis via avertatur. Denique, Imaginum uſum, & cultum à Satana manaſſe,& merã idololatriam eſſe impiè aſſeverat, cultum Religioſum, etiam Duliæ, Angelis, & Sanctis hominibus abſque damnandâ ſuperſtitione exhiberi non poſſe, & Sanctos cum Chriſto in in Cœlis viventes pro nobis non intercedere, nec abſque Sacrilegio, & ſuperſtitione invocari poſſe affirmat. Mitto alios *Calvini* errores, necnon blaſphemiam, quam evomuit in Chriſtum Dominum, aſſerendo, lib.2. *Inſtitutionum* cap.16. & in ſuâ *Harmonia Evangelica* ad Caput XXVI. *Matthæi*, eum damnatorum pęnas in ſuo ad Inferos deſcenſu paſſum, & cum Inferorum copiis, æternæque mortis horrore, quaſi conſertis manibus, luctatum eſſe. Si plura de erroribus Hæreſiarchæ *Joannis Calvini* ſcire deſideres, legeſis *Franciſcum Fevardentium*, Ordinis Minorum, Sacræ facultatis Pariſienſis Doctorem Theologum, qui mille, & quadringentos Sectę *Calvini* errores in ſua *Theomachia Calviniſtica* excuſſit, ac confutavit. *Calvini* etiàm deliria prolixiùs proſecutus eſt *Florimundus Ræmondus*, Senator Burdegalenſis, in libro ſeptimo Hiſtoriæ ſuæ de Ortu, progreſſu, & inclinatione Hæreſum ex probatis Auctoribus collectæ, & de forma Calvinianæ Synagogæ, deque inſtitutione, & œconomiâ ſacrorum, ac diſciplinæ ab ipſo Calvino fabricatæ diligentiſſimè diſſerit in libro octavo ejuſdem Hiſtoriæ. Conſulere etiam poteris doctiſſimos Cardinales *Bellarminum*, *Per-*

ronium, *Richelium*, necnon illuſtres Antiſtites *Nicolaum Coëffetæum*, Ordinis Prædicatorum, Maſſilienſem Epiſcopum deſignatum, & *Benignum Boſſuet*, Meldenſium Epiſcopum, qui eruditis ſuis lucubrationibus impiam *Calvini* doctrinam impugnarunt.

D. Audiebam nuperrimè eruditum quemdam Theologum ſalsè ridentem hæreticos Calviniſtas, qui ex doctrina ſui Pſeudo-Magiſtri *Calvini* ſex ſibi vindicant Immunitates, quæ eos à peccato, ab errore, ab omni ſalutis periculo, & à ſervandis divinis, & humanis legibus penitùs eximunt. Cùm enim *Calvinus*, ut mox obſervaſti, doceat, ſolam fidem in Chriſtum mediatorem ſine bonis operibus juſtificare, eamque eſſe inamiſſibilem; deindè, peccata non imputari Fidelibus, ac denique, Baptiſmum nec ad ſalutem, nec ad delendum peccatum Originale neceſſarium eſſe pueris, qui ex patre, & matre Fidem, ſeu Chriſtianiſmum profitentibus, nati ſunt; ex his tribus capitalibus *Calvini* erroribus, tanquàm ex virulento fonte ſex immunitates hauriunt, ſibique arrogant hæretici Calviniſtæ, quas ſequenti ordine mihi referebat Vir ille eruditus. Primò, ajunt hæretici Calviniſtæ, ſe ſolâ à parentibus Chriſtianis, ſeu qui fidem habent in Chriſtum mediatorem, origine, primo conceptionis momento, ita ſanctos & puros, & à Deo edoctos eſſe, ut nunquàm in poſterum vel à gratia excidere, vel aliquo errore à fide deficere poſſint, & maternus uterus, etiam inceſtus, etiam adulter, modò Chriſtianiſmum mater, aut pater profiteatur, ſit illis inſtar primi Baptiſterii, quo jure communi ſe habere

bere ajunt Calviniſtæ omnes, ut à peccato originali ſint immunes. Secundò, idem uterus maternus eſt illis hæreticis Calviniſtis Cœnaculum Hieroſolymitanum, quò delabitur Spiritus Sanctus, & eos, ſicut in die Pentecoſtes Apoſtolos, ita in gratia firmat, ut ab ea nunquam inpoſterum excidere queant. Tertiò, idem uterus maternus eſt illis Sacrarium, ubi omnes unguntur in Sacerdotes, quò ſpirituales hoſtias Deo offerant. Quartò, Calviniſtis uterus maternus eſt Tribunal Confeſſionis, ubi in anteceſſum ita ab omnibus peccatis futuris abſolvuntur, ut nullum illis imputetur unquàm ad damnationem. Quintò, eſt illis Academia, ubi à Deo ità imbuuntur notitiâ Fidei Doctrinæ, quæ ad ſalutem neceſſaria eſt, ut nec ab Eccleſia, nec à Conciliis, nec à Sanctis Patribus, nec ab Epiſcopis edoceri opus habeant. Poſtremò, Calviniſtis maternus uterus eſt velut ampliſſima Cancellaria, undè litteras habent, quibus immunes fiunt à jejunio Quadrageſimali, à pœnitentia, à votis, à bonis operibus, à legibus Principum, & etiàm à lege Divinâ, hoc ſaltèm ſenſu, ut licèt in illam peccent, nullum ex eo peccato ſalutis periculum, aut damnum creetur, quia Calviniſtis peccata, quantumvis graviſſima, non imputantur, ſuntque dumtaxat venialia. Has ſex Calviniſtarum Immunitates, quæ infinitam, & horribilem in hominum mores invehunt corruptelam, dùm mihi narraret eruditus ille Theologus, dubius paululùm hæſi, quærens cum *Tertulliano* libro 2. ad *Nationes* cap. 12. *Rideam vanitatem, an exprobrem cæcitatem?* Tandèm feriò intellexi, prætenſam illam Eccleſiæ Reformationem, quam, ut faciliùs fucum faceret,

obtendebat *Calvinus*, tendere dumtaxàt ad effrę-nem morum licentiam, ad divinarum, & humanarum legum contemptum, ad ambitionem intolerabilem, quà abreptus ille ſceleſtus Hæreſiarcha ſe unum dumtaxàt ſapere, ac tanto reformandæ Eccleſiæ muneri parem inſulsè putaret, cæteroſque tot ſæculorum, tot gentium, tot Academiarum, eruditione juxtà & Sanctitate præſtantes viros deſipere judicaret. Perturbanda fuit publica quies, perrumpendæ leges, ſacra violanda, corrumpendi mores, innumeræ excitandæ tragædiæ, miſcenda cuncta procellis, ut peſtilentiſſimi illius Novatoris Secta, nomenque vigeret. Sed, quod magis dolendum eſt, necdùm peſtifera illa *Calvini* Secta extinctà eſt, ſed adhùc ad perniciem animarum latè graſſatur, & inſtàr Hydræ plura capita habet, ſeu ex variis Sectis conflata eſt, quę quo pacto prodierint, & qui earum Autores extiterint, rogo te ut nunc breviter exponas.

M. Præcipuæ inter Calviniſtas Sectæ ſunt quatuor. Prima eſt eorum, qui ſe *Reformatos* dicunt, quique impiam *Calvini* doctrinam ad amuſſim ſequuntur. Altera illorum eſt, qui nuncupantur *Anglo-Calviniani*. Tertia eſt *Piſcatorianorum*, & quarta *Arminianorum*, de quibus ſingillatim pauca dicemus. In primis, Secta illorum, qui *Calvini* doctrinam ſtudiosè ſequuntur, olim vigebat in Gallia, & nunc viget in Palatinatu, & in Helvetia, ubi illi Sectarii vocantur *Reformati*. Eadem Secta in Anglia, & in Scotia ſerpit, ubi hi Sectarii nominantur *Puritani*. Ab illis *Reformatis*, ſeu *Puritanis*, differunt *Anglo-Calviniani*, qui alteram Sectam in Anglia conſtituunt. Ordinem quippè

pè Epiſcopalem non ſolùm admittunt, ſed eum jure divino Presbyteratus ordine ſuperiorem eſſe profitentur; quod Calviniſtæ, dicti *Reformati*, aut *Puritani*, præfractè negant. Præterea, *Anglo-Calviniani* ſuas habent Cathedrales Eccleſias, in quibus ſunt Canonici, ſeu Præbendarii, qui Matutinas ac Veſpertinas preces celebrant, Liturgiam ſuo ritu diebus ſacris peragunt, & in functionibus ſuis obeundis ſuperpelliceo utuntur; quæ omnia Calviniſtæ *Reformati*, ſeu *Puritani*, rejiciunt. Tertiò, *Anglo-Calviniani* Cruci, quæ Chriſtum Dominum Crucifixum repræſentat, honorem deferunt, & in Sacramentorum, præcipuè Baptiſmi adminiſtratione, ſignum Crucis adhibent. At Calviniani *Reformati*, ſeu *Puritani*, ſignum Crucis execrantur, & Cruces ubique evertunt, frangunt, ac demoliuntur. Demùm *Anglo-Calviniani*, juxta leges Reginæ *Elizabethæ*, Summum Eccleſiæ Anglicanæ Caput ac Gubernatorem Regem Angliæ agnoſcunt, quod negant alii Calviniſtæ, qui in Regno Angliæ vocantur *Puritani*, ad quos proximè accedunt alii Sectarii, qui in eodem Regno dicuntur *Presbyteriani*, & *Independentes*, quique in Calviniana Superſtitione à *Puritanorum* Fidei confeſſione non diſſentiunt. Hìc autem obitèr obſervare debes, Regnum Angliæ, poſtquàm ſub Rege *Henrico VIII.* ab Eccleſiæ Romanæ communione funeſto ſchiſmate fuit ſeparatum, non ſolùm iſtis Calvinianæ ſuperſtitionis Sectis aditum præbuiſſe, ſed etiam varias alias Sectas in eo impunè graſſandi licentiam habuiſſe, quas inter cenſentur primò Secta *Anabaptiſtarum*, cujus ſuperiùs meminimus. Secundò, Secta *Antinomorum*, qui

Legem & totum Vetus Teſtamentum rejiciunt; Tertiò, Secta *Antiſcripturianorum*, qui ſe, non ſecùs ac Prophetas & Apoſtolos, Spiritum Sanctum habere gloriantes, totam Scripturam Sacram contemptui habent; Quartò, Secta *Quakerorum*, qui inter orandum toto corpore contremiſcunt, ſeque ſæpiùs in ecſtaſes rapi, & in hac vita plenè perfectos, & à peccato mundos eſſe jactitant; Quintò, Secta *Ranterorum*, qui ex hara Epicuri prodeuntes, nihil turpe putant, ad quod naturæ quamvis corruptæ, & carnis illecebris titillatæ, ſentiunt incitamentum; Sextò, Secta *Levelliorum*, qui Politici regiminis ſunt jurati hoſtes, dùmque naturalem hominum æqualitatem, quâ nec opibus, nec honore, nec poteſtate alter alteri antecellat, inducere geſtiunt, ad excitandas adversùs Magiſtratus ſeditiones pronos promptoſque ſe ſe exhibent. Quod quidèm ne putes, aut à me gratis, aut ad infamiam Anglis inurendam dictum eſſe, referam hìc quæ nuperrimè legi in libris ipſorummet hæreticorum, qui de hodierno Statu Religionis in Angliæ Regno ſcripſerunt. *Honorius Reggius* Kemnatenſis hæreticus in libro *De hodierno Eccleſiarum Anglicanarum Statu*, quem Danzici anno MDCXLVII. edidit, hæc habet: Anglia facta eſt Colluvies, & Lerna omnium errorum ac Sectarum. Nulla à condito Orbe Provincia tam parvo ſpatio tot monſtroſas Hæreſes protulit, atque hæc. Epiſcoporum tempora intra LX. annos nonniſi quatuor Sectas protulerunt, *Puritanos*, *Bronswiſtas*, *Familiſtas*, & *Anabaptiſtas*. Poſteà, abolitâ Hierarchiâ Epiſcopali, prodierunt *Presbyterianorum*, & *Independentium* Sectæ. *Inde-*

pendentes vix in ſuas Claſſes dividi poſſunt, tanta eſt varietas, & pugna. Præcipua genera ſunt: *Anabaptiſtæ*, *Libertini*, *Antiſcripturarii*, *Chiliaſtæ*, ſeu Millenarii, *Antinomi*, *Manifeſtarii*, ſive *Arminiani*, *Familiſtæ*, *Enthuſiaſtæ*, *Quærentes*, ſeu *Expectantes*, *Perfectiſtæ*, *Sociniani*, *Antitrinitarii*, *Sceptici*, à quibus innumeræ aliæ pullularunt Sectæ, quæ quotidiè latiùs diffunduntur, quarumve errores producit laudatus ille Scriptor hæreticus, oſtenditque, omnium, quæ in Anglia ſerpunt, Sectarum peſſimam eſſe *Independentium*. Alter Scriptor hæreticus, qui itidem deplorat hodiernum Eccleſiarum Anglicanarum Statum, eſt *Thomas Eduardus*, Anglus, & Londinenſium Paſtor, qui in libro, cui titulum *Gangrænæ* fecit, percenſet centum, & octoginta hæreſes, ſeu errores, qui in præſentia vigent in Anglia, & poſteà ſubdit; *Nulla Hæreſis, blaſphemia, confuſio eſt, quæ non inveniatur in Anglia, vel oriatur. Reformatio ab uno extremo ad aliud collapſa eſt. A Scylla in Charibdim ventum. Damnandæ Hæreſes, horribiles blaſphemiæ, Libertiniſmus, & tremenda Anarchia eſt. Non ablata mala, ſed aucta. Diabolo pejor Spiritus ſucceſſit. Jam & ipſam abnegant Scripturam, & tam enormis omnium Religionum libertas propugnatur, ut etiam blaſphemiæ, & Atheiſmus includantur. Et hoc publicis ſcriptis fit in conſpectu Parlamenti, quod tolerat horrendos Sectarios in ipſa Vrbe, & permittit ut libros publicent. Ingens numerus Opificum concionatorum, & rudiſſimorum nebulonum. Etiam fœminæ, & pueri concionantur. A condito Orbe non fuerunt tot monſtroſæ opiniones, quot nunc in Anglia.* Poſtremò, Authores *Annotationum in* *Bi-*

Biblia Anglicana ad Caput x. Geneſeos, de miſero Religionis in Anglia Statu lamentantur in hunc modum: *Quot cauſas habemus liberos, qui naſcuntur, Pelegos*, ſeu diviſos, *vocandi? Quàm diviſi ſumus non in linguas tantùm, ut Babylone factum; ſed capita, corda, manus? Quantæ diviſiones, non tantùm Rubenis, ut judicum cap.5. V. 15. ſed omnium tribuum Iſraelis noſtri? Et O' ſi tantùm diviſi eſſemus! jam verò ſubdiviſi ſumus in complures factiones Reipublicæ, in varia ſchiſmata Eccleſiæ*. Sic proh dolor! Deus inſcrutabili judicio Anglos, ab Eccleſia Romana extorres, tradidit in reprobum ſenſum, ut omnium gentium ſerviant erroribus, & magnam ſibi videantur aſſumpſiſſe Religionem, quia nullam reſpuunt falſitatem. Sed, miſſis Anglis, quibus meliorem mentem precamur, redeamus ad alias Calvinianæ Superſtitionis Sectas, quarum tertia eſt *Piſcatorianorum*, cui nomen dedit *Joannes Piſcator*, Argentinenſis, in Gymnaſio Herbornenſi Calvinianæ Theologiæ Profeſſor, homo arrogans, ſuperciliosus, & rerum novandarum cupidiſſimus. Hic quippè, præter multos errores, quos circà Cœnam Dominicam, Prædeſtinationem, pœnitentiam, & ſatisfactionem Chriſti ſparſit: docuit, Fideles juſtificari quidem per juſtitiam Chriſti, quæ ipſis imputatur, non tamen per eam juſtitiam, quam Chriſtus, dùm viveret, ex legis obedientia, vitæque ſanctimoniâ habebat; ſed per eam juſtitiam ſolam, quam Chriſtus paſſione, & morte ſuâ acquiſivit. Hanc Joannis Piſcatoris doctrinam (ut videre eſt apùd Illuſtriſſimum *Benignum Boſſuet* Meldenſem Epiſcopum libro XII. *Hiſtoriæ Variationum*

num Eccleſiarum Proteſtantium) alii inter Calviniſtas tanquàm hæreticam, ſpiritui ac doctrinæ *Calvini* omninò contrariam damnarunt, ipſumque *Joannem Piſcatorem* Anathemate perculerunt; alii verò doctrinam *Joannis Piſcatoris* approbarunt, indèque factum eſt, ut gliſcente illo diſſidio, nova inter Calviniſtas eruperit Secta *Piſcatorianorum*. Poſtrema Calviniſtarum Secta eſt *Arminianorum*, ſic dicta à *Jacobo Arminio*, ejus Authore, Amſtelodamenſi quondàm Miniſtro, poſteà Lugduni Batavorum Theologiæ Profeſſore, qui in materia de gratia Dei, & libero arbitrio, de juſtificatione, de Prædeſtinatione, & reprobatione, de perſeverantia &c. cùm multas excitaſſet Controverſias, nactus eſt ſuæ doctrinæ adverſarium *Franciſcum Gomarum* doctrinæ *Calvini* addictiſſimum, à quo profecta eſt Secta *Gomariſtarum*, qui etiam dicti ſunt *Rigidi Calviniani*, & *Contraremonſtrantes*, ad diſcrimen *Arminianorum*, qui dicebantur *Calviniani molles*, & *Remonſtrantes*. Cane pejus, & angue Calviniſtę *Gomariſtæ* oderant Arminianos, quos ubique Pelagianiſmi inſimulabant. Verſâ vice Calviniſtæ Arminiani diris devovebant Gomariſtas, ipſiſque exprobrabant, quòd gratiam irreſiſtibilem ſeu neceſſitantem admitterent, & negarent cooperationem liberi arbitrii. Vicerunt tamen Gomariſtæ, & in Synodo Dordrectanâ habitâ anno MDCXVIII. damnarunt Arminianos, qui Decretis prædictæ Synodi cùm parêre detrectarent, Magiſtratuum auctoritate oppreſſi ſunt. Hìc tamen diligenter obſervare debes, recentiores Calviniſtas, Catholicorum Theologorum Polemiſtarum diſputationibus convictos, emollitis,
ne

ne dicam penitùs exploſis, Magiſtrorum ſuorum priſtinis aberrationibus, ad Eccleſiæ Catholicæ doctrinam de Prædeſtinatione, gratiâ & libero arbitrio, propiùs acceſſiſſe, eoſque ultrò fateri, gratiam, quantùmvis ſe ipsâ efficacem, non tollere conſenſum & liberi arbitrii cooperationem. Ad hanc ſanam Eccleſię Catholicę doctrinam tandèm aliquandò recentiores Calviniſtas, remotis priſtinis *Calvini*, ſuorumque Magiſtrorum præjudiciis, convolaſſe, diſertè teſtantur doctiſſimi Theologi Catholici Polemiſtæ, quorum verba hic lubenti animo ſubjungam, ut indè intelligas, recentiores Calviniſtas, antiquo poſthabito Magiſtrorum ſuorum errore, Catholicis eo ſaltem in Capite penè cõſentire. In primis Cardinalis *de Richelieu* in Tractatus, quem gallicè pro hæreticorum converſione edidit, libro 3. *de libero arbitrio* ſic habet: *Recentiores hæretici majorum ſuorum doctrinam de prædeſtinatione, gratia & libero arbitrio ita emollierunt ac temperarunt, ut vix ullum iis in capitibus (ſi accuratè loqui velimus) eos inter & nos diſſidium extet.* Illuſtriſſimus *Jacobus Benignus Boſſuetus*, Meldenſium Epiſcopus, & egregius Calvinianæ Sectæ Triumphator, libro octavo *Hiſtoriæ variationum Eccleſiarum Proteſtantium* datâ operâ oſtendit, recentiores Calvinianos, repudiatâ Magiſtrorum ſuorum ſententiâ, ultrò nunc profiteri liberi arbitrii cooperationem, & capite quinquageſimo primo totam præcedentium narrationem ita concludit: *Modò bona fide & concordi conſilio res agatur, ne levem quidem inter nos diſſidii umbram experior, quoad illam de liberi arbitrii cooperatione controverſiam.* Idem aſſerit Illuſtriſſimus ille Antiſtes, eximius

mius antiquæ Eccleſiæ interpres, & novæ acerrimus vindex, in *Expoſitione Fidei Catholicæ* Cap. 7. ubi agit de Gratia & libero arbitrio in negotio juſtificationis. Hanc recentiorum Calviniſtarum de Prædeſtinatione, de Gratia & libero arbitrio doctrinam prolixiùs adhùc ac diſtinctiùs explicant Illuſtriſſimi Epiſcopi ac fratres germani *Adrianus, & Petrus de Walenburch* Tomo 2. Controverſiarum Tractatu I. Capite quinquageſimo ſeptimo, cui hunc titulum præfixerunt: *Appropinquatio Proteſtantium ad doctrinam Catholicam.* Ibi quippè doctiſſimi illi Polemiſtæ, poſt adducta præcipuorum Sectę Calvinianę ſuper hac re teſtimonia, ſic ſcribunt: *Atque hæc ſententia nunc eſt inter Reformatos communiſſima. Neque hoc tempore dicunt, Gratiam ita eſſe à ſe ipſa efficacem, ut excludant motionem moralem, quæ eſt per conſilia & ſuaſiones. Similiter hoc tempore non docent, Deum ita efficaciter movere voluntatem, ut poſtea non ſit noſtræ electionis, motioni ejus aut obtemperare, aut refragari; tenent enim facultatem diſſentiendi conſiſtere cum gratia efficaci, & id ipſum tradunt quod Thomiſtæ: libenter etiam fatentur, Deum per gratiam, vel motionem ita operari in nobis velle, & nos ad ſe ipſum convertere, ut gratiæ prævenienti noſtrum arbitrium pediſſequa voluntate obſequatur liberè. Non igitur eſt neceſſe indagare, quid Calvinus, quid alii antehàc ſenſerint: Sufficit eos nunc cum Catholicis Doctoribus ſentire, & loqui.* Idem confirmant hi duo illuſtriſſimi Præſules capite ſexageſimo, cui titulus: *Hominem liberè conſentire gratiæ Dei.* His doctiſſimis Polemicis Scriptoribus Catholicis quatuor alios perindè eruditos adjungam, qui itidèm teſtantur, recentio-

tiores Calviniſtas ad ſaniora tandem conſilia veniſſe, & ad Catholicorum doctrinam de gratia & libero arbitrio propiùs acceſſiſſe. *Vincentius Baronius* in libro, cui titulus eſt: *Hæreſis devicta*, aſſerit, *ad Catholicos tandem Theologos in doctrina de gratia, & libero arbitrio accedere quotquot inter Calviniſtas altiori eruditionis famâ valent.* Eruditus P. *Veronius* 3. part. Controverſiarum cap. 2. de libero arbitrio, expoſitis variis hæreticorum Proteſtantium Confeſſionibus, Galliæ ſcilicet, Bataviæ, Scotiæ, Angliæ, Helvetiæ, Auguſtanæ, & Saxoniæ, quibus liberi arbitrii cooperationem profitentur & explicant, ait: *Magiſtrorum ſuorum doctrinam abnegant* (recentiores hæretici Proteſtantes) *ſuoſque articulos tot interpretationibus emolliunt, ut nihil jam adversùs Eccleſiæ Romanæ doctrinam doceant. Satis nobis illorum profeſſio ſit. Atque utinam in aliis errorum capitibus, ita ſe gererent.* Auctor libri cui titulus eſt: *Juſta adversùs Calvinianos Præjudicia*, cap. XI. variis Calvinianæ Sectæ Miniſtrorum teſtimoniis probat, *fateri tandem aliquandò cõactos fuiſſe Calvinianos, diſſidium in doctrina de Gratia & libero arbitrio Eccleſiam inter & Calvinianos excitatum, verbis potiùs ſtetiſſe, quàm rebus ipſis: ſeu primos ipſimet ſenſus exuerint, ut ad Catholicorum ſententiam accederent, ſeu Eccleſiæ doctrinam, ſibi licèt ignotam, audaci cæcitate damnaſſent.* Denique, doctiſſimus *le Feure* Theologus Pariſienſis in libro, cui titulum præfixit: *Momenta invicta ad convincendos falſi nominis Eccleſiæ reformatæ ſectatores*, ſole clariùs evincit, primos Hæreſiarchæ *Calvini* ſenſus circà doctrinam *de gratia, & libero arbitrio* vel plurimùm emollitos ac temperatos

ratos, vel planè dimiſſos ac exploſos fuiſſe à celebrioribus Sectæ Calvinianæ Scriptoribus, quos inter enumerat *Ameſium*, *PerKinſium*, *Antonium de Dominis*, *Guillielmum Forbeſium*, *Petrum du Moulin*, *Buxtorfium*, *Tuiſium*, alioſque benè multos. Hæc te præmonere operæ pretium duxi, ut inde intelligas, recentiores Calviniſtas, habitis cum Catholicis Theologis diſputationibus, expenſiſque ſinceris Catholicæ Eccleſiæ Dogmatum expoſitionibus, ſua in controverſiis de gratia & libero arbitrio falſa reliquiſſe præjudicia, à Calvino, primiſque ſuæ Sectæ Principibus defeciſſe, & ad doctrinam Eccleſiæ Catholicæ de gratia, & libero arbitrio propiùs acceſſiſſe.

D. Hanc recentiũ Calviniſtarum in quibusdam Fidei Controverſiis à *Calvino*, cæteriſque ſuæ Sectæ Principibus defectionem, ac veterum Dogmatum ejurationem jam probè noveram ex ea Diſputatione, quam *Martinus Becanus*, Societatis Jeſu Theologus, qui cum Heterodoxis collato veluti pede ſæpiùs certavit, ſe cum *Davide Paræo*, Calvinianæ factionis in Germania pſeudo-Miniſtro habuiſſe narrat Tomo I. Summæ Theologiæ capite decimo ſexto his verbis: *Noſter Serrarius & ego eramus autumno ſuperiore apud Accidulas Schualbucenſes, ibi commodè incidimus in Davidem Paræum Calviniſtam, Profeſſorem Heidelbergenſem. Salutavimus hominem perhumaniter, & ille viciſſim nos. In progreſſu amicè & modeſtè mihi objecit, quod in quadam diſputatione, quæ typis edita eſt, ſcripſiſſem, Deum Calviniſtarum eſſe autorem peccati. Reſpondi, me ſolidè id probaſſe ex verbis, & ſententiis Calvini. Tum ille, Eſto ſanè, inquit, ſit iſta Calvini ſententia, & non*

& non Calviniſtarum. Hìc ſubridens Serrarius, ita ſubjecit: Domine Paræ, hæc lis facilè inter vos, ut video, componetur: Sola particula, Starum, *expungatur, & res erit ſalva. Placuit hoc Paræo, & Colloquium ſolutum eſt. Vix Moguntiam reverſi eramus, cùm eccè Paræus ad me Epiſtolam dat, in qua monet nos officii noſtri hoc Carmine:*

Vos quoque promiſſi memores delete liturâ
ingenuâ, Starum, *impegiſtis quod malè noſtris*.

Hoc autem Diſticho apertè *David Paræus* innuere voluit, *Calvinum* in multis doctrinæ ſuæ Capitibus à recentioribus Calviniſtis deſertum ac damnatum fuiſſe. Faxit Deus Optimus Maximus, ut Calviniani ab omnibus præjudiciis liberi veritatem tandem agnoſcant, eamque ad gremium Eccleſiæ Catholicæ reverſi diligant, & amplectantur. Id maximè in votis habeo, eoſque, ut omnia *Calvini*, aliorumque ſuæ Sectæ Principum impia dogmata ſinceris animis ejurent ac deteſtentur, his verbis Scripturæ Sacræ lib. 2. Paralipomenon capite trigeſimo vehementer adhortor; *Filii Iſrael revertimini ad Dominum Deum Abraham, & Iſaac, & Iſrael... Nolite fieri ſicut patres veſtri, & fratres, qui receſſerunt à Domino Deo patrum ſuorum, qui tradidit eos in interitum, ut ipſi cernitis. Nolite indurare cervices veſtras, ſicut patres veſtri: tradite manus veſtras Domino, & venite ad Sanctuarium ejus, quod ſanctificavit in æternum &c.* Sed hactenùs de *Calvini* Hæreſi, ejuſque variis Sectis ſat ſuperque dictum ſit, & de aliarum Hæreſum, quæ ſæculo XVI. prodierunt, exordio, progreſſu, ac interitu paululùm diſſeramus.

M. Sæ-

M. Sæculo XVI. erupit Hæreſis adeò execrabilis, ut ipſimet *Lutherus*, & *Calvinus*, Sceleſtiſſimi licèt Hæreſiarchæ, tam tetram, tam horribilem, tam infeſtam Religioni peſtem exhorruerint. Hujus deteſtabilis Hæreſis Author fuit *Michaël Servetus*, Hiſpanus, Tarraconenſis, qui *Pauli Samoſateni*, *Arii*, *Macedonii*, divinitatem Filii, & Spiritus Sancti negantium, impietates ac blaſphemias recoxit in ſeptem libris, quos ſcripturivit *De Trinitatis Erroribus*. Effutiebat impudentiſſimus ille Hæreticus, uti videre eſt apud *Hoſium* libro I. *de Hæreſibus*, & apud *Prateolum* in Michaele Serveto, *Patrem ſolum, non Filium, non Spiritum Sanctum, verum Deum eſſe, ac Trinitatem eſſe figmentum, triceps monſtrum, aut Cerberum quoddam tripartitum. Filium Dei non eſſe ſecundam perſonam Divinitatis, ſed Chriſtum hominem eſſe perſonam tunc factam, cùm homo fieret. Spiritum Sanctum non eſſe ſimpliciter Deum, ſed aliquid ex eſſentia Dei, levem ſolummodò, & tenuem aliquam auram, quæ in creatione Mundi primùm prodierit: nunquàm fuiſſe in lege Deum adoratum, ſed Angelos Deum adumbrantes, hoſque fuiſſe ab initio realiter; & reſtauratione aliqua indiguiſſe, poſtquàm illorum Caput factus eſt Chriſtus: Spiritum & animam hominis eſſe Dei ſubſtantiam: regeneratos verò aliam, quàm ante habuerint, animam, quæ inſitam Deitatem contineat, accipere: ob peccatum originis neminem damnari, cùm corpore tantùm à ſerpente occupato, anima libera ſit, quæ ante vigeſimum annum peccare nequeat: homines ſine agnitione Chriſti ſalvari poſſe ſub Evangelio & juſtificari. Turcas per orationes ſuas, quæ bonæ ſint, promiſſiones Chriſti conſequi*. Hos, & alios ejuſmodi errores nefandos ſparſit, ſed potiſ-

ſimum in ſanctiſſimam Trinitatem invectus eſt *Michaël Servetus*, vir, ut ait *Joannes Cochlæus* in Actis Lutheri, *acris ac vehementis ingenii, qui Græca quoque ac Hebraicæ linguæ peritus videbatur; ſed hic eſt communis omnium verè novorum Theologorum morbus, ut linguarum peritia tumidi, ac litterali Scripturæ ſenſui, quem non ex probatis Doctoribus, ſed ex capite ſuo ſibi effingunt, innitentes, contemptis Sanctorum Patrum expoſitionibus, & ſolidis Scholaſticorum Theologorum informationibus, ſuæ confidant prudentiæ, & pro mobilitate ingenii inſtabiles, facili momento per novam adinventionem priorem ſententiam ſuam, quam primo inventionis calore laudaverunt, mutent, varient, aut augeant, aut minuant, juxta illud Jacobi Apoſtoli: Vir duplex animo inconſtans eſt in omnibus viis ſuis.* Tot Blaſphemias, quas in Sanctiſſimam Trinitatem evomuit, non impunè tulit *Michaël Servetus*, repertus quippè Genevæ, ab Hæreſiarcha *Calvino* in carcerē compingi juſſus ex Senatus Genevenſis Sententiâ vivus exuſtus eſt die XXVII. Octobris anni MDLIII. Hìc autem rem ſingulari ſanè obſervatione dignam diligenter advertas velim, videlicet *Calvinum* in Refutatione errorum *Michaelis Serveti*, fusè, omnique argumentorum genere probare, Hæreticos jure gladii coercendos & extremo ſupplicio eſſe afficiendos, ne mortale venenum longiùs ſerpat, & impii eorum errores impunè graſſentur. Ita ſentit *Calvinus* in Cauſa *Michaelis Serveti*. At veritus ille Hęreſiarcha ne hæc doctrina ſibi, ſuæque Sectæ profeſſoribus ultimum afferret exitium, contendit in eadem Refutatione errorum *Michaelis Serveti*, gladium à Principibus, & Magiſtratibus in Calvinianæ doctri-

ctrinæ profeſſores diſtringi non poſſe,quemadmodum in *Michaelem Servetum*, & Antitrinitarios diſtringi potuit, quia, inquit, *Michaël Servetus* & alii Antitrinitarii hæretici erant, eorumque doctrina jam ab Eccleſia in *Ario*,& in *Macedonio* fuerat profligata;Cõtrà verò Calviniſtarum doctrina verbo Dei conſentanea eſt. Ex quo infert ſceleſtus ille Hæreſiarcha, jure optimo *Michaelem Servetum* ex Senatus Genevenſis Sententiâ è medio ſublatum, ac vivum fuiſſe combuſtum; ſed versâ vice, Catholicos Magiſtratus & Judices, qui capitali ſupplicio Calviniſtas damnant, eſſe *Papæ carnifices, & incendiarios*. Qua in re *Calvinum* ſibi minimè conſtare video, &, ut habetur in paræmia, *lupum utraque aure teneo*. Nam primò,quis non videt, eſſe ineptiſſimum aſſerere, quòd *Calvinus* potuerit damnare *Michaelem Servetum*, eumque hæreſeos convictum ſæculari tradere Magiſtratui ut vivus exureretur,*Calvinum* verò,ejuſque Sectæ profeſſores damnare, eoſque inſanabiles Principum ac piorum Magiſtratuum poteſtati, ut deſperati capite plectantur, permittere non poſſit Eccleſia Catholica, cujus fidem violarunt, impugnarunt, & à cujus communione ſacrilego ſchiſmate receſſerunt. At, inquit *Calvinus*, extremo ſupplicio dignus erat *Michael Servetus*, quia hæreticus erat, ejuſque doctrina Verbo Dei, erat contraria; Calviniſtæ verò non ſunt hæretici, eorumque doctrina Verbo Dei conſentanea eſt. At, numquid itidèm *Michael Servetus* palàm inficiabatur, ſe eſſe hæreticum, & Scripturam ſacram à ſe ſtare conclamabat? Quis ergò iſtarum Controverſiarum Judex & arbiter ſedebit? Numquid privatus eorum,

rum, qui hæreſeos accuſantur, Spiritus? Aut Eccleſia? à qua hæretici receſſerunt, vel recedunt. Si privatus Spiritus eorum, qui hæreſeos inſimulantur, harumce controverſiarum Judex ſit, iniquè ſanè *Calvinus* egit cum *Michaele Serveto*, quippè qui ex ſuo privato ſpiritu judicabat & aſſerebat, ſe non eſſe hæreticum, ſuamque doctrinam eſſe Verbo Dei conſentaneam. Si verò Eccleſia, à qua receſſerunt, vel recedunt hæretici, ſit Judex harum, quæ in fide emergere poſſunt, Controverſiarum, ſicut reverâ eſt; res planè confecta eſt, & omninò actum atque conclamatum *de Michaele Serveto*, de *Luthero*, de *Calvino*, & de aliis nefariis hæreticis, quia ſicut *Michael Servetus* fuit jure merito damnatus & vivus exuſtus tanquam hęreticus, eò quòd contrà Sanctiſſimam Trinitatem antiquos ſuſcitaret *Arii*, & *Macedonii* errores jam ab Eccleſia universâ in Conciliis Generalibus Nicæno I. & Conſtantinopolitano I. damnatos; ita pari quoque jure tanquàm hæretici haberi & puniri debent *Lutherus*, *Calvinus*, eorumque ſectarii, ut potè qui revocant, ac pertinaciter tutantur obſoletos antiquorum Hæreſiarcharum Manichæorum, Iconoclaſtarum, Berengarianorum, Wicleffiſtarum, & aliorum errores jam pridem ab univerſa Eccleſia in Conciliis Æcumenicis confixos, quoſque etiam hoc ſæculo XVI. proſcripſit Catholica Eccleſia in Concilio Generali Tridentino congregata. Quapropter, Hæreſiarcha *Calvinus* dùm, in Cauſa *Michaelis Serveti*, quem ad rogum damnari procuravit, acritèr propugnavit, hæreticos extremo ſupplicio afficiendos eſſe, volens nolens, ſe, ſueque Sectę profeſſores proprio mucrone confodit. Nec ſolùm

Calvi-

Calvinus,ſed *Lutherus*,*Brentius*,*Bucerus*, aliique Sectarũ Sęculi decimi ſexti Coriphęi eādem Sententiam in ſe, ſuoſque ſectarios,ita permittente Deo, protulerunt. *Theodorus* ſiquidem *Beza*, diſcipulus *Calvini*, poſt *Michaelis Serveti* vivicomburium, ſcripſit librum *De Hæreticis à Civili Magiſtratu puniendis*, quo non ſolùm propugnat, Hæreticos à Civili Magiſtratu capitali ſupplicio mulctari poſſe, ſed etiam hujus ſententiæ ſuffragatores citat *Lutherum* in poſtillis minoribus, Dominicâ poſt Epiphaniam quintâ,*Melancthonē* libro de Officio Principis, *Urbanum Reginum*; ſaxonicas (ut vocat) Eccleſias in Confeſſione, quam Tridentino Concilio obtulerunt, *Brentium* in libello De Republica benè adminiſtrandâ; *Bucerum* Enarratione in caput XII. Matthæi; *Capitonem* in libro de jure Magiſtratus in Religionem; *Bullingerum* Decadis 2. ſermonibus VII. & VIII. *Muſculum* Commentario in Pſalmum ſecundum, & *Calvinum*, in libro, quem in Cauſa *Michaelis Serveti* hæretici eo de argumento lucubravit. Hæc Hæreticorum confeſſio, quam ab ipſis vis veritatis extorſit, apertè prodit ipſorum inconſtantiam, quâ poſteà Protheo mutabiliores, & ſuæ cauſæ inſervire volentes,ſuæ Sectæ profeſſores, ob hæreſim Edictis piorum Principum & Catholicorum Magiſtratuum juſtè punitos, immenſis laudibus celebrarunt, & honorifico Martyrum titulo ornare auſi ſunt. Sic apud Hæreticos mentitur ſibi iniquitas, & perſpecta veritas, dominante ſpiritu vertiginis, profligatur.

D. Flammis conſūmpto *Michaële Servèto*, fuitne ſimùl cum eo extincta peſtifera illa, quam invexit Antitrinitariorum hæreſis?

 M. Adhùc

M. Adhùc calebant *Michaelis Serveti* cineres, cùm *Valentinus Gentilis*, *Georgius Blandrata*, *Alciatus*, *Bernardinus Ochinus*, *Gribaldus*, & *Franciſcus David*, tanto ſupplicio non deterriti, eamdem Antitrinitariorum Hæreſim in Poloniam, Tranſylvaniam & Hungariam intulerunt, quique omnes, ut conſtabit ex his, quæ mox dicturus ſum, miſerrimè perierunt. In primis, *Valentinus Gentilis*, patriâ Neapolitanus, hanc Antitrinitariorum Hæreſim, cui etiam multos addidit errores, dùm palàm Genevæ doceret, captus & in carcerem conjectus eſt, ubi extremum ſibi imminere ſupplicium ſeriò cogitans, pænitentiam ſimulavit, palinodiã cecinit, omneſque errores ſuos revocavit. E carcere dimiſſus, Genevâ contra fidem datam ſe ſe clàm proripuit, variiſque in locis petulantiùs, quàm antehàc in Sacram Triadem debacchari cæpit. Tandèm, Bernæ in Helvetia comprehenſus, capitali ſupplicio affectus eſt anno MDLXVI. *Georgius Blandrata*, Medicus Italus, ejuſdem Hæreſis in Polonia & in Tranſylvania propagator, miſerrimè trucidatus eſt in Tranſylvania ab uno cognatorum ſuorum, qui ejus bonis inhiabat. *Gribaldus* peſte ſublatus eſt, & *Franciſcus David* ruente repentè domo oppreſſus. *Alciatus* Mediolanenſis ad Mahometanos defecit. De ſorte *Bernardini Ochini* non convenit inter Scriptores. *Zacharias* ſiquidem *Boverius* in Annalibus Capucinorum ad annum MDXLIII. num. 43. licèt fateatur, *Bernardinum Ochinum* fuiſſe tertium Generalem Miniſtrum Ordinis Capucinorum, eumque à fide Catholica ad Hæreſim Antitrinitariorum defeciſſe, & errorem ètiam de licitâ promiſcuè omnibus polygamia docuiſſe, con-

contendit attamen, eum non fuiſſe Authorem, ut quibuſdam per errorem obrepſit, Ordinis Capucinorum, ſed dumtaxàt tertium illius Generalem. Probat etiam ad eumdem annum num. 46. & ſequentibus, idem Annaliſta, ac pluribus Scriptorum teſtimoniis confirmat, *Bernardinum Ochinum* in extremo vitæ ſuæ diſcrimine reſipuiſſe, Hæreſes omnes Genevæ recantaſſe, atque pugionibus interfectum pro Catholica fide occubuiſſe. At *Antonius Maria Gratianus* cap. 8. libri primi Vitæ, quam deſcripſit, *Joannis Franciſci Commendonis* Cardinalis, plura refert de *Bernardino Ochino*, quæ hìc compendiosè perſtringam, ut faciliùs qualis fuerit *Ochinus*, & quem vitæ exitum nactus ſit, intelligere poſſis. In *Ochino*, inquit ille Scriptor, præter eloquentiæ famam, Italicæ linguæ elegantiam & cultum, ætas, genus vitæ, horridus ille pænitentiæ habitus, promiſſa & fluens infra pectus barba, argentea canities, pallor ac macies oris, & magno ſtudio arteque ſimulata corporis imbecillitas & ſanctitatis opinio, propè excefferant humanæ admirationis modum. Omnes ad ejus Conciones certatim confluebant, intentique ora tenebant. His hominum in ſe ſtudiis inflatus, elatuſque *Ochinus*, adeò ſibi placere, ſeſe amare, ac tanti ſuam æſtimare fortunam cæpit, ut altiora ſe quærens, nec tamen à Romano Pontifice, qui illum intùs & in cute noverat, altiorem honoris gradum impetrare valens, excuſsâ cucullâ, ad hæreticos confugerit, & cum puellâ inceſtas nuptias inierit homo ſexagenarius. Præter errores *Lutheri* & *Calvini*, quibus adhæſit *Ochinus*, Hæreſim *Arii*, contra Conſubſtantialitatem Verbi Divini revocavit, &

polygamiam omnibus licitam eſſe docuit. Apud Helvetios primùm conſedit, dein, omnem pervagatus Germaniam atque Brittaniam, ſeu Angliam, atque undique explosus, poſtremò ſe in Poloniam contulit, ubi cùm *Joannes Franciſcus Commendonus*, Cardinalis & Sedis Apoſtolicæ Legatus, Edictum à Poloniæ Rege obtinuiſſet, quo exteri omnes hæretici à Regno abire jubebantur, *Ochinus* mutare Sedem & è Polonia excedere coãctus eſt. Sed omnibus jam terris extorris ac profugus, cùm in vili Moraviȩ pago à veteri amico fuiſſet hoſpitio exceptus, ibi ſenio feſſus, cùm uxore, ac duabus filiabus, filioque uno, peſte interiit. Hic fuit juxtà *Antonium Mariam Gratianum*, loco mox à me laudato, infelix Vitȩ *Bernardini Ochini* exitus. At, cùm *Zacharias Boverius* in Annalibus Capucinorum probet, *Bernardinum Ochinum* ſuos ejuraſſe errores, & peccatorum confeſſionem Catholico ritu ante mortem edidiſſe, cõſultius eſſe duco cum *Spondano* ad annum MDXLVII. num. XXII. meum hìc non interponere judicium, remque totam, in qua inter Scriptores non convenit, in medio relinquere. Hoc unum dumtaxat in præſentia certiſſimè affirmabo, Apoſtaſiã *Bernardini Ochini*, qui Senis in Etruria natus eſt, nihil omninò derogaſſe ſplendori ac ſanctitati inclyti Capucinorum Ordinis, qui ſemper Eccleſiæ utiliſſimus fuit, & cujus eximiã pietatem, arctiſſimæ diſciplinæ regularis ſtudium, atque præclara in Eccleſiam promerita, fusè in colloquio ſexto, agendo de Monaſtica Diſciplinâ, commodiùs referemus.

D. Miror ſanè, quòd inter illos Sectæ Antitrinitariorum Anteſignanos non repoſueris *Lælium*

lium Socinum, & *Fauſtum Socinum*, Italos, patriâ Senenſes, qui contra Sacram Triadem itidem blaſphemarunt, ſuumque nomen indiderunt novę Sectæ *Socinianorum*, quæ etiamnùm viget, quæque nihil aliud eſt, ut audivi à Viris eruditis, quàm quædam Sabellianæ, Arianæ, Macedonianæ, Photinianæ, Pelagianæ, Lutheranæ, & Calvinianæ doctrinæ colluvies. De his itaque duobus Sectæ Socinianorum Primipilis, & de præcipuis eorum erroribus, pauca hìc ſubjungere debes, ut plenam illius Sectæ Authorum, & errorum notitiam habere poſſim.

M. Adeò celebre fuit apud Antitrinitarios *Lælii*, & *Fauſti Socinorum* nomen, ut ab illis eorum Secta non alitèr nunc vocetur, quam Secta *Socinianorum*. *Lælius Socinus*, Senis oriundus, annum agens circiter vigeſimum ſecundum, relictâ patriâ, ubi ſuos errores abſque vitæ ſuæ diſcrimine diſſeminare haud poterat, Galliam, Britanniam, Germaniam univerſam, Belgium, Helvetiam, Tranſylvaniam & Poloniam peragravit, cùmque diſſimulandi peritus eſſet artifex, Hæreſim, quàm contra SanctiſſimamTrinitatem ex *Michaele Serveto*, Genevæ, ut diximus, exuſto, hauſerat, propalare auſus non eſt, amicitiam tamen iniit cum *Calvino*, *Melancthone*, *Beza*, *Muſculo*, *Bullingero*, *Munſtero*, *Petro Martyre*, aliiſque doctrinæ Evangelicæ corruptoribus, ut videre eſt in eorum ad ipſum Epiſtolis, quæ liquidò probant, *Lælio Socino* magnam cum illis peſtibus neceſſitudinem interceſſiſſe. Obiit *Lælius Socinus* Tigurii apud Helvetios anno MDLXII. ætatis ſuæ XXXVII. Multos reliquit manuſcriptos Codices, impiis erroribus refe-

refertos, quos poſt ejus obitum *Fauſtus Socinus*, ejus nepos, ſibi vindicavit, in lucem edidit, impiamque hæreſim, quâ à patruo ſuo fuerat jam afflatus, in Tranſylvania potiſſimùm, & in Polonia pro viribus propalare ſtuduit, quà privatis colloquiis, quà multis virulentis Operibus, quæ ipſe proprio marte procudit ac publicavit, adeò ut verè dici poſſit, *Lælium Socinum* poſuiſſe ova, quæ poſteà ejus nepos *Fauſtus Socinus*, patriâ itidèm Senenſis, in perniciem Catholicæ Eccleſiæ excluſit. Huius Socinianorum Sectæ latè à *Fauſto Socino* propagatę pertinaciſſimi defenſores fuerūt *Joannes Crellius*, *Jonas Slinchtingius à Buccouvietz*, & *Joannes Ludovicus Wolzogenius*, quorum peſtilentiſſima Opera, unà cum *Lælii*, & *Fauſti Socinorum* libris, in unum corpus redacta ſunt, ſub hoc titulo: *Bibliotheca Fratrum Polonorum, quos Unitarios vocant*, & ſeptem Tomis in Folio comprehenſa, magno Chriſtianæ Religionis damno apud Batavos typis excuſa prodierunt. Hic autem velim obitèr obſerves, Calviniſmum duxiſſe hujuſmodi hæreticos ad Arianiſmum, ſeu ad illam Sectam Antitrinitariorum, ſicut probat *Henricus Spondanus* in Annalibus Eccleſiæ ad annum MDLXXIV. ex Relatione *Gerlachii*, Viri licèt Lutherani, qui, dùm Conſtantinopoli eſſet, & in *Adamum Neuſerum*, Miniſtrum olim Heidelbergenſem, qui ex Calviniſmo in Arianiſmum, hincque in Turciſmum prolapſus erat, incidiſſet, atque eum interrogaſſet, quomodò eò errorum deveniſſet: reſpondit ille, id ſibi, quòd Calviniſta factus eſſet, accidiſſe: neminem enim eo Sæculo Arianum factum, qui non fuiſſet priùs Calviniſta: quales exti-

titiſſent *Servetus*, *Blandrata*, *Alciatus*, *Franciſcus Davidis*, *Valentinus Gentilis*, *Gribaldus*, *Silvanus*, & alii. Sicut autem hi omnes tandem infelici fine perierunt, ita hic *Adamus Neuſerus* ibidem Conſtantinopoli paulò poſt mortuus eſt ex deſperatione in diſenteria, eodem propemodùm mortis genere, quo *Arius* extinctus eſt. Id narrat *Gerlachius* in *Hiſtoria*, quam edidit, *Sacramentariorum*, undè facilè intelligere potes, quàm peſtifera ſit hæc Calviniana Secta, quæ viam ſternit ad Arianiſmum, ipſoſque Socinianos, Sacræ Triadis oſores, in ſua Societate aliquandò admiſit. Sociniani ſiquidem cum Calvinianis in Polonia & Tranſylva nia Templis & communione erant olim conjuncti, tum poſteà Conventus ſuos ſeorsùm agere cœperunt Cracoviæ, donec tandem Sociniani anno MDCLVIII. in Comitiis Regni habitis Varſoviæ, tanquàm Ariani è Polonia fuêre ejecti.

D. Quinam ſunt præcipui Socinianorum errores?

M. Pręcipui Socinianorum errores ad iſtos ſequentes revocari poſſunt. Primò docent, in eſſentia Divina unicam eſſe Perſonam Patris, & contradictionem implicare, Deum unum eſſe in eſſentia, & trinum in perſonis. Secundò, negant, Filium Dei, ſeu Chriſtum, eſſe perſonam divinam, vel Deum; illum tamen appellant Deum metaphoricè, & impropriè, ob ſublimem poteſtatem à Patre æterno participatam, nimirùm ut eſſet Deum inter & homines mediator. Tertiò, dicunt, Chriſtum ante Mariam Virginem non extitiſſe, eumque ratione perſonæ eſſe hominem verum, non tamen purum, quia divinâ filiatione ab ortu fuit

fuit inſignitus, quatenùs divini Spiritus virtute, abſque ullâ Viri ope, in Virginis utero conceptus eſt, in quo ſenſu appellatur Filius Dei proprius, & unigenitus, quia nullus alius ſic virtute divini Spiritus abſque ullo Viri concurſu in utero matris conceptus unquàm fuit, & ab ortu Filius Dei vocatus. Quartò, ajùnt, Jeſum Chriſtum ideò eſſe Servatorem noſtrum, quia nobis æternæ ſalutis viam oſtendit, vitæque ſuæ exemplis confirmavit; Divinæ autem juſtitiæ, per quam peccatores damnari mererentur, neque illum ſatisfeciſſe, neque ut ſatisfieret, opus fuiſſe. Quintò, pertendunt, Chriſtum non fuiſſe Sacerdotem antequàm in Cœlos aſcenderet, & nequidem Sacerdotis munus obiiſſe, cùm pendêret in Cruce. Chriſti mortem non fuiſſe Sacrificium, ſed viam quamdam, & præparationem ad illud peragendum in Cœlis. Sextò, aſſerunt, Chriſtum propriâ virtute à mortuis non ſurrexiſſe. Septimò, dictitant, Baptiſmum aquæ à Chriſto præceptum non fuiſſe, eoque hominem Chriſtianum abſque ullo ſalutis æternæ diſpendio carêre, & ab eo abſtinere poſſe. Octavò, ſentiunt cum *Pelagio*, nullum eſſe peccatum originale, nullamque Dei gratiam interiorem ad opera ſupernaturalia neceſſariam eſse. Nonò, affirmant, in ſumptione panis, & vini, quæ fit in Cœna Domini, nihil præter panem, & vinum ſive à credentibus, ſive à non credentibus accipi, meramque eſse cœremoniam in memoriam mortis Domini. Decimò, effutiunt, animas à morte non ſupereſse; homines impios penitùs annihilari, & Reſurrectionem impiorum nullam futuram. Undecimò, Primatum Romani Pontificis negant, eum

eum Antichriſtum appellant, & Eccleſiam Romanam acerrimo odio proſequuntur. Duodecimò, *Zuinglium, Lutherum*, & *Oecolampadium*, velut Eccleſiæ reformationis Auctores, ſummis laudibus extollunt, Conciliis Oecumenicis, præſertim Concilio Nicæno contra *Arium* habito, fidem omninò abrogant; S. *Athanaſii*, ſtrenui Conſubſtantialitatis Verbi divini Aſſertoris, aliorumque Patrum authoritatem explodunt. Hos, & alios ejuſmodi errores, tuentur Sociniani, quos *Fauſtus Socinus*, eorum Anteſignanus, diſſeminavit, & expreſſit in ſuis libris, potiſſimùm in ſuis Commentariis in Scripturam Sacram, in Tractatu de Eccleſia; in ſuis Epiſtolis; in Prælectionibus Theologicis, in libro de Iuſtificatione Fide & Operibus; in Elenchis Sophiſticis; in Inſtitutione Religionis Chriſtianæ; in libris De Baptiſmo, De Cœna Domini, De Deo Chriſto, & Spiritu Sancto; De Chriſto Servatore contra *Covetum*, & in diverſis aliis Tractatibus de variis materiis ad Chriſtianam Religionem pertinentibus.

D. Infelices profectò Hæreſiarchæ, qui ſemel à ſolida veritate deflectentes, in variis erroribus per omnes Sectarum flexus & anfractus vagantur, & ſuis ſomniis deluſi, nunc hùc feruntur, nunc illùc, ac Deum non ex ipſius natura, nec ex arcanarum teſtimonio litterarum, & ex Eccleſiæ Catholicæ, ut par eſt, ſenſu, ſed ex arbitrio ſuo metiuntur; quos ſi urgeas diſputatione, muſſant, diſſimulant, tergiverſantur, tentant elabendi aditum, & Prothei in morem, ſemet in omnia vertunt. Inter ſe ſunt diviſi, & ad Romanam, ſeu Catholicam perſequendam Eccleſiam con-

concordes, juxta illud Pſalmi LXXXI. *Super populum tuum malignaverunt conſilium; & cogitaverunt adversùs Sanctos tuos. Dixerunt, venite, & diſperdamus eos de gente, & non memoretur Iſrael ultra; quoniam cogitaverunt unanimiter, ſimul adverſum te teſtamentum diſpoſuerunt: Tabernacula Idumæorum & Iſmaelitæ, & Moab, & Agareni, Gebal, & Ammon, & Amalech, alienigenæ cum habitantibus Tyrum*. Hæc omnia Hæreticorum Tabernacula, has Synagogas Satanæ deteſtatur Romana Eccleſia, cujus antiquitas omnem tranſcendit memoriam, duratio finem neſcit, amplitudo metas omnes prætergreditur, filiorum multitudo arenam ſuperat maris & ſtellas Cœli; in qua regnat cœleſtis veritas, exuberat pax exſuperans omnem ſenſum, fervet charitas fuci neſcia, triumphat fides invicta, nulla eſt Dogmatum diſſenſio; quæ denique ab omni portarum Inferi concuſſione ſecura redditur per Chriſtum, Sponſum ſuum, ad quem ipſa adverſitatibus exagitata, & Hæreticorum irruptionibus laceſſita confugit, eumque ad proſternendos fidei hoſtes exorat his verbis ejuſdem pſalmi: *Deus meus pone illos ut rotam, & ſicut ſtipulam ante faciem venti. Sicut ignis, qui comburit ſilvam, & ſicut flamma comburens montes; ita perſequeris illos in tempeſtate tua, & in ira tua turbabis eos. Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine. Erubeſcant, & conturbentur in ſæculum ſæculi, & confundantur, & pereant, & cognoſcant quia nomen tibi Dominus: Tu ſolus altiſſimus in omni terra*. Eo potentiſſimo Sponſi ſui adjuta præſidio Eccleſia Romana ſemper vincit, ſemper triumphat, tot ornata palmis, quot fuit

Hæ-

Hæreticorum armis, & invaſionibus impetita. Sed percenſe, quæſo, alios triumphos, quos Sæculo XVI. de erroribus, vel Hæreſibus reportavit Eccleſia.

M. Præter præcipuos illos Sectarum Anteſignanos, quos hactenùs memoravi, quique novis, falſis ac peregrinis ſuis doctrinis totum Orbem commoverunt, alii fuerunt hæretici, qui eodem Sæculo decimo ſexto errores diſſeminarunt, quos breviter hìc referam, ut intelligas, quòd quemadmodùm Chriſtus Salvator noſter cuncta, quæ perfidi Judæi Reges ac Principes terræ adversùs ipſum moliti ſunt, vertit in ornamentum ac fidem ſuæ victoriæ, cœleſti conſilio deludens humanam aſtutiam, invictâ manſuetudine ſuperans impiorum ferociam, & moriendo mortis tyrannidem abolens; ſic omnes Hæreticos, qui in perniciem Eccleſiæ Catholicæ conjurati fuerunt, machinationes diſrupit, impia conſilia diſſipavit, & omnes tumultus convertit in bonum Eccleſiæ Sponſæ ſuæ, & in cumulum felicitatis æternæ. Hinc Eccleſiæ ſuæ perpetuam promittit aſſiſtentiam: *Et ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſęculi*; hoſtibus verò Fidei æternum comminatur exitium his verbis, quæ leguntur in Pſalmis: *Qui in Cælis eſt, irridebit eos, & Dominus ſubſannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo conturbabit eos. Et comminuam eos ut pulverem antè faciem venti, & ut lutum platearum delebo eos.* Inter illos Hæreticos, quorum, necdùm indicavi errores, primò recenſendus venit *Joannes Brentius*, patriâ Suevus, qui ex Canonico Witembergenſi

&

& Sacerdote, factus eſt apoſtata & uxoratus. Hic docuit, Corpus Chriſti ex vi unionis hypoſtaticæ, ſeu perſonæ Verbi Divini, eſſe ubique, adeòque & in Pane Euchariſtico ante conſecrationem; indèque ortum habuit Secta *Vbiquiſtarum*, qui aſſerunt, Chriſti humanitatem ab initio Incarnationis fuiſſe ſemper ubique. *David Georgius*, Delphis in Batavia natus, auſus eſt aſſerere, ſe eſſe eximium Prophetam, & Chriſto *Jeſu* majorem, & anno tertio poſt mortem reſurrecturum, & Regnum Iſraël reſtituturum, at necdùm ſurrexit, quia cum aliis impoſtoribus in inferno æternis gehennæ ignibus cruciatur. *Gaſpar Scuvenfeldius*, nobilis Sileſius, contendit humanam Chriſti naturam, poſt Aſcenſionem, in Divinam eſſe mutatam, & novam condidit Sectam, quam ſpecioſo nomine *Confeſſorum Chriſti* adornavit. *Joannes Agricola* Legem Moſaicam tanquàm prorsùs inutilem damnavit, & eſt parens *Antinomorum* Sectæ, quæ eſt ſtirps Lutheranæ, vt videre eſt apud *Hoſium* in libro *De Hæreſibus noſtri temporis*, & apud *Lindanum* in Dialogo 11. *Dubitantii*. Ex eadem Secta Lutheranâ prodiit *Matthias Flaccus Illyricus*, Magdeburgenſis Miniſter, qui, ut ſuperiùs diximus, plurimis Scriptis pertinacitèr propugnavit, Peccatum Originale eſſe ipſam hominis ſubſtantiam, & in hanc Hæreſim, quæ Manichæorum eſt, multos pertraxit Lutheranos, qui ab eo Dogmate *Subſtantialiſtæ*, & ab Authore *Flacciani* ſunt apellati. Hìc obitèr obſervare debes, hunc *Mathiam Flaccum Illyricum* edidiſſe Hiſtoriam Eccleſiaſticam, *Centuriarum* nomine inſignitam & Tomis tredecim comprehenſam, ad quam concinnan-

nandam multos ſibi adjunxit laboris Socios. Aſt iſtud malè conſarcinatum Opus, erroribus, calumniis & mendaciis in Eccleſiam Romanam à capite ad calcem refertum, quàmplurimi Catholici Scriptores variis lucubrationibus confutarunt; palmam tamen omnibus præripuit Eminentiſſimus, & omni laude ſuperior Cardinalis *Cæſar Baronius*, qui iſtud natalitiis tenebris damnandum Opus ſolidiſſimè ac dilucidiſſimè diſpunxit, cribravit, & in pulverem redegit, inſigni illo, nec unquàm ſatis laudato Opere *Annalium Eccleſiaſticorum*, quod perduxit uſque ad annum MCXCVIII. illudque poſt ejus obitum continuarunt tres doctiſſimi Viri, *Henricus Spondanus*, Appamiarum in Gallia Narbonnenſi Epiſcopus, *Abrahamus Bzovius*, Ordinis Prædicatorum, & *Odoricus Raynaldus*, Congregationis Oratorii *Jeſu* Presbyter. Novum errorem Sæculo XVI. ſparſit *Franciſcus Stancarus*, Mantuanus, affirmans Chriſtum non divinæ, ſed humanæ tantummodò naturæ ratione eſſe juſtitiam noſtram, undè colligebat, Chriſtum, non quà Deus, ſed quà homo eſt, eſſe Mediatorem Dei & hominum. Hunc errorem plerique Catholici, Controverſiarum, & Theologicorum Dogmatum Tractatores, ſtrenuè oppugnarunt, præſertim Cardinalis *Bellarminus* libro V. *De Chriſto Mediatore*, & doctiſſimus *Petavius*, Societatis *Jeſu* Theologus, libro XII. *De Incarnatione* capite IV. & ſequentibus Tomi V. *Theologicorum Dogmatum*, ubi invictis momentis probant, Chriſtum, quà Deus, & homo eſt, eſſe Salvatorem, totius humani generis Redemptorem, & mediatorem Dei, & hominum. Poſtremò, Sectam Libertino-

rum Sæculo XVI. in Galliis ſuſcitarunt *Quintinus*, & *Antonius Pocquius*, qui docebant, *unicum tantùm ſpiritum immortalem eſſe, ſcilicèt Spiritum Dei, qui ſit ac vivat in omnibus creaturis: Angelos eſſe inſpirationes eſſentiâ vacuas; Diabolum, & peccatum imaginationes inanes & frivolas aſſerebant. Unicum ſpiritum immortalem omnia efficere, adeò ut ipſa peccata Deo imputanda ſint, nec ullius ampliùs rei conſcientiâ moveri quiſquam debeat, nec fas ſit quidquam improbare. Chriſtum ex Spiritu Dei & opinatione eſſe compoſitum. In eo poſitam redemptionem noſtram, quòd Chriſtus ſolùm velut typus fuit, in quo contemplemur ea, quæ ad ſalutem noſtram Scriptura requirit. Regenerationem eſſe reſtitutionem innocentiæ, in qua Adam, antequàm peccaſſet, conſtitutus erat. Hunc autem innocentiæ ſtatum ſic accipiebant, ut ſemel regenerati, quaſi mali cogitatione ſublata, nihil diſcernere debeant, ſed puerorum more naturalem ſenſum atque inclinationem ſequi. Libertatem Chriſtianam in eo ſitam eſſe, ut omnia homini ſine exceptione licita ſint. Propriam cujuſcumque ad malum propenſionem eſſe vocationem, in qua, ſecundùm Apoſtoli mandatum, permanere debeat. Matrimonium, etiam ſolemni ritu initum coram hominibus, carnale eſſe, niſi Spiritus benè conveniant, adeòque Chriſtianum hominem ad illud adſtrictum non eſſe, ſed ſolùm inter Chriſtianos hoc matrimonium firmum eſſe debere, in quo utrique ſimul cum altero benè eſt. Communionem Sanctorum eſſe, ſi nemo quidquam poſſideat tanquàm ſuum, ſed unuſquiſque, undecùmque nanciſci poterit, ad ſe rapiat. Reſurrectionem jam eſſe factam. Fas eſſe diſſimulare Religionem. Litteræ Scripturæ Sacræ minimè nos obnoxios eſſe, ſed ſpiritum, qui vivificat,*

viſicat, ſequi oportere. Sed mittamus illos *Libertinos*, qui, jam victâ prorsùs, & obrutâ conſcientiâ, ex turpibus factis laudem ſibi quærentes, vitiis callum obduxerant, in ſummis malis, perindè ut ſummis bonis acquieſcebant, & contaminatâ undique vitâ, peſtilentibus exemplis, peſtilenti doctrinâ proximum quemque, velut contagio morbi, inficiebant, atque glorianres in malitia, potentes in iniquitate, piorum hominum ſimplicitatem ludibriis inceſſentes, in omnia turpiſſima facinora præcipites ferebantur.

D. Ex ea inſanâ tot hæreticorum in Eccleſiam Sæculo decimo ſexto inſurgentium conſpiratione facilè intelligo, voluiſſe Chriſtum Dominum, ut Eccleſia, ſponſa ſua, eamdem ac ipſe ſortem experiretur, & perſecutionibus impeteretur, ut indè glorioſior evaderet. At enim, ſicut Pontifices, Scribæ, Phariſæi, Reges, Principes, populique armati, in Chriſti Domini, Salvatoris tam benefici, tam amabilis,perniciem conjurarunt omnes,qui tamen in mundum venerat,ut ſalutiferâ doctrinâ blandè ac placidè monſtraret omnibus æternæ felicitatis viam; ita Chriſtus Dominus permiſit, ut Ethnici, Judæi, & Hæretici,Religione licèt & Sectis inter ſe diſcordes, adversùs Eccleſiam congregarentur, & omnia ſua conſilia, totas opes & vires, & quidquid auctoritate, quidquid potentiâ, quidquid ingenio, fraudeve poſſent, in unum conferrent, eamque perſecutionibus exagitarent. Verùm, ſicut ille Chriſtus,quem tot ignominiis onerarunt Judæi,nunc eſt in gloria Dei Patris,quem mortuum exiſtimabant,revixit,victurus in æternum; quem infra omnes homines dejecerant,

rant, in toto Orbe Deus & homo colitur & adoratur: ejus Crux priùs ignominioſa, nunc gloria eſt Principum ac fidelium omnium; ad nomen *Jeſu*, quod illi moliebantur abolere, flectitur omne genu, ſeque ſubmittit omnis celſitudo cœli ac terræ, videntque modò perfidi Judæi templum ſuum funditùs dirutum, Religionem penè extinctam, Sacerdotium, Legem, Principatum, Urbes, Gentem, locum, breviter, nihil ſupereſſe, præter paucos vagos & exules, veteris inſaniæ calamitatiſque teſtes: ſicut, inquam, Judæi cæco furore abrepti Chriſtum perſequendo nihil aliud effecerunt, niſi quod & ſuam amentiam & livorem prodiderunt, & Chriſti gloriam illuſtrarunt, atque auctoritatem confirmarunt, ita etiam Judæorum perverſitas, Principum crudelitas, Philoſophorum ſupercilium, Rhetorum eloquentia, Hæreticorum pertinacia, omnes in Eccleſiæ Catholicæ exitium conjurantes, quid tandem vinculis, carceribus, lapidibus, flagris, eculeis, ungulis, ignibus, quid tot horrendis tormentorum generibus, & cædibus, quid tot flagitioſis doctrinis, & atrocibus perſecutionibus profecerunt? innumeros Martyres Eccleſiæ dederunt, ſibi Gehennæ cruciatus conduplicarunt, ac, inviti licèt, confirmarunt veritatem Catholicæ Eccleſiæ, quæ æternùm ſtabit, & adversùs quam, ut promiſit Chriſtus, qui nec falli, nec fallere poteſt, *Portæ Inferi non prævalebunt*. Sed quorsùm, amabo, inter Novatores Sæculi decimi ſexti non percenſuiſti *Michaelem Bajum*, Lovanienſis Academiæ Doctorem, quem in multos errores prorupiſſe monuit me nuperrimè vir apprimè eruditus, qui tamen candidè fateba-

tebatur, ſe planè ignorare, cur Bullæ Pontificiæ, quâ Sanctus *Pius V.* LXXIX. *Michaelis Baii* Propoſitiones damnavit, nullam omninò mentionem fecerint *Hieronymus Catena*, & *Joannes Antonius Gabutius*, qui vitam & res à Sancto *Pio V.* Pontifice Maximo præclarè geſtas memoriæ prodiderunt; cur verò etiam hæc eadem Bulla Pontificia Bullario Romano inter alia Diplomata ejuſdem S.Pontificis *Pii V.* necdùm fuerit inſerta? Oſtende itaque, ſi placet, primò, quis & qualis fuerit iſte *Michael Bajus*? Secundò, quo anno à S. *Pio V.* proſcriptæ fuerint ſeptuaginta novem illæ propoſitiones *Michaelis Baii*. Denique, cur hæc Bulla ſanctiſſimi illius Pontificis, vulgò dicta *Piana*, à *Catena*, & *Gabutio*, Vitæ *Pii V.* Scriptoribus, fuerit ſilentio prætermiſſa, & Bullario Romano nondùm ſit inſerta?

M. Quamvis negari haùd poſſit, *Michaelem Bajum* fuiſſe virum doctiſſimum, ut potè Academiæ Lovanienſis Doctorem ac Profeſſorem, & unum ex Theologis à *Philippo II.* Hiſpaniarum Rege, ad Concilium Tridentinum miſſis, certum tamen eſt, eum nonnullos de gratia & libero arbitrio, de juſtificatione & operibus, de concupiſcentia & aliis Articulis docuiſſe errores, qui in Belgio diſſidia excitantes occaſionem dederunt *Pio V.* Pontifici Maximo Cauſam ad ſe Romam evocandi, & ſeptuaginta novem *Michaelis Baii* propoſitiones configendi Diplomate, quod incipit *Ex omnibus*, quodque Romæ datum eſt Kalendis menſis Octobris anni MDLXVII. Hoc Diploma, quod, vivente *Pio V.* non fuerat publicatum, ſed duntaxàt, majoris lenitatis gratiâ, privatìm Lovanienſi

Academiæ ab Archiepiſcopo Mechlinienſi denuntiatum, & eâ de cauſâ à *Catena*, & *Gabutio* in Vita *Pii V.* prætermiſſum, tandèm *Gregorius XIII.* ſucceſſor *Pii V.* Romæ ſolemniter promulgavit quarto Kalendas Februarii anni MDLXXIX. illudque ad Lovanienſem Academiam, & ad *Michaelem Bajum* per *Franciſcum Toletum*, Societatis Jeſu doctiſſimum Theologum, tunc Pontificium Concionatorem, poſteà S. R. E. Cardinalem, deferendum curavit. *Ut* autem *Sedis Apoſtolicæ judicio acquieſceret* Michael Bajus, *perpaucis Colloquiis*, teſte Cardinali *Palavicino* lib. 15. Concilii Tridentini cap. 7. Num. 17. *obtinuit Toletus*, qui tam eximiam hujus Doctoris modeſtiam ſuſpiciens, ait: *Michaele Bajo, nihil doctius, nihil humilius*. Retractationem errorum ſuorum edidit *Michael Bajus* his verbis conceptam: *Ego Michael de Baii Cancellarius Univerſitatis Lovanienſis agnoſco, & profiteor, me ex variis Colloquiis & communicationibus habitis cum Reverendiſs. Patre Domino Franciſco Toleto Concionatore Suæ Sanctitatis, & ad hanc rem ſpecialiter miſſo, ſuper diverſis ſententiis, & propoſitionibus jam olim à Sanctiſſimo Domino Noſtro Pio V. fel. record. ſub data Kal. Octob. anno 1567. & nuper à Gregorio XIII. moderno Pontifice Max. ſub data Kal. Febr. ann. 1579. iteratò damnatis, & prohibitis, ita motum & eò perductum eſſe, ut planè mihi habeam perſuaſum, earum omnium ſententiarum damnationem, atque prohibitionem jure meritoque, ac non niſi maturo judicio, & diligentiſſima excuſſione præmiſſis factam atque decretam eſſe. Fateor inſuper, plurimas ex iiſdem ſententiis in nonnullis libellis à me olim, & ante emanatam Sedis Apoſtolicæ ſuper iis Cenſuram conſcriptis, & in*

& in lucem editis, contineri, & defendi, etiam in eo ſenſu, in quo reprobantur. Denique, declaro, me impræſentiarum ab iis omnibus recedere, & damnationi à S. Sede factæ acquieſcere, neque poſthàc illas docere, aſſerere, ac defendere velle. Datum Lovanii die 24. *Martii anni* 1580. Multi Scriptores, præcipuè *Aubertus Miræus*, *Poſſevinus* Societatis *Jeſu*, & Cardinalis *Palavicinus*, modeſtiam, aliaſque virtutes *Michaelis Baii* poſt retractationem à ſe factam plurimùm laudant. Primus, ſeu *Aubertus Miræus* in ſuâ *Bibliotheca Scriptorum Eccleſiaſticorum* ait, *in Michaele Bajo duas res enituiſſe, quæ in unum eumdemque hominem rarò admodum convenire ſolent, præſtans videlicèt ingenium, & ſummam animi modeſtiam, & ità enituiſſe, ut de illo ornando certaſſe inter ſeſe videantur: Eum quotidiè ſacris tam piè operatum fuiſſe, ut inter ſacrificandum & lacrymas effunderet frequenter, & eaſdem aliis excuteret; morientem ſuas facultates pauperibus teſtamento legaviſſe, Collegio Lovanii ſub patrocinio Beati Auguſtini, quem religiosè ſemper coluit, excitato.* Denique, Cardinalis *Palavicinus* lib. 15. *Hiſtoriæ* Conc. Trid. cap. 7. num. 17. poſtquàm retulit promptam obedientiam, quam *Michael Bajus* Sedi Apoſtolicæ exhibuit, hæc ſubdit: *Atque hoc pacto Bajus non ſolùm illæſus perſtitit, ſed ipſius etiam nomini verba Diplomatis pepercerunt. Quin per illud ejus errores manum tam mitem experti ſunt, ut vix viderentur errores: cùm aliquæ ex proſcriptis poſitionibus, nullis certis in hac exceptione adnotatis, dicerentur poſſe ſuſtineri in aliqua minus propria ſignificatione.* Circa hæc ultima Cardinalis *Palavicini* verba obſervare debes, Sanctum *Pium V.* eo in Diplomate,

quo ſeptuaginta novem propoſitiones damnavit, non ſolùm pepercisse nomini *Michaelis Baji*, ſed etiam declaraſſe, quaſdam ex confixis propoſitionibus, nullis tamen certis in hac exceptione adnotatis, ſuſtineri poſſe: *Quas quidem ſententias*, inquit manſuetiſſimus ille Pontifex, *quanquàm nonnullæ aliquo pacto ſuſtineri poſſent, in rigore, & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento, hæreticas, erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & in pias aures offenſionem immittentes, reſpectivè præſentium auctoritate condemnamus &c.* Hinc quidam primi ſubſellii Catholici Theologi, præcipuè Cardinalis *Noriſius* in *Vindiciis Auguſtinianis* Cap. 3. Parag. 2. *Gabriel Vaſques* Societatis Jeſu, primæ ſecundæ Diſput. 190. Cap. 18. & *Contenſonus*, Ordinis Prædicatorum, in Tractatu De Gratia, aſſerunt, aliquas ex his ſeptuaginta novem propoſitionibus à Sancto *Pio V.* proſcriptis, fuiſſe damnatas, non ob illarum falſitatem, ſeu ob errorem quem contineant, ſed ſolùm ob nimiùm acres & aſperas oppoſitarum cenſuras, idque ab ipſomet *Toleto*, qui à Summo Pontifice *Gregorio XIII.* miſſus fuerat, ut Pontificium Diploma ab Academia Lovanienſi recipi curaret, ſe accepiſſe teſtatur ibidèm *Vaſques*, aſſerens apud ſe adhuc eſſe exemplar, cui ad faciendam hujus rei fidem propriâ manu ſubſcripſit *Franciſcus Toletus*. Sed, ut ut ſit de hac Theologorum, quos citavi, ſententiâ, quam certè hìc diſcutiendam non ſuſcipio, omnes proſcriptas propoſitiones damno & optarem vehementiſſimè, ut Scriptores, quorum libri juſtâ Cenſurâ à Sede Apoſtolica fuerunt ſemel confixi, imitarentur *Michaelis Baji* modeſtiam, quam

ipſe-

ipſemet *Theophilus Raynaudus* Societatis Jeſu, vir licèt rugoſæ frontis, & obducti ſupercilii Cenſor, impensè laudat in Clauſula Operis *de libris configendis* Num. 571. ubi de humilitate poſt juſtam librorum confixionem tenendâ ſermonem habens, inquit: *Quo in genere Michael Bajus æternum quibuſvis Scriptoribus exemplum ſapientiæ ac virtutis ſtatuit. Cùm confixis à Franciſco Toleto per Pontificem ad id delegato nonnullis ejus libris, oblataque Cenſura, an aquieſceret rogatus, malle ſe dixit, porcos paſcere, quàm cujuſcumque per Eccleſiam delecti judicio de Scriptionibus ſuis pervicacitèr obluctari.* Prætèr hoc exemplum *Michaelis Baji*, qui Sæc. XVI. ſuos ſummâ cum modeſtia abdicavit errores, aliud ejuſdem Sæculi Novatoris, ſeu *Guillelmi Poſtelli*, qui ante mortem ſuorum errorum palinodiam cecinit, & in pace Eccleſiæ deceſſit, exemplum ſuppeditat *Henricus Spondanus* in Annalibus Eccleſiæ ad annum MDLXXXI. Num. XVI. Barentoni vico Normanniæ in Galliis natus iſte *Guillelmus Poſtellus*, Philoſophiæ & Mathematicarum artium ſtudia primùm profeſſus eſt, deinde, longinquis peregrinationibus perfectam linguarum exoticarum ac maximè orientalium cognitionem adeptus, Venetias ſe contulit, ubi cùm non exigua pietatis documenta præberet, ad tyrocinium Societ. *Jeſu* admiſſus eſt à Sancto *Ignatio*, ejus Fundatore, ſicut ſcribit *Orlandinus* libro quinto Annalium Societatis Jeſu Num. 3. Verùm, ex eâdem Societate non multò poſt ob ingenii petulantiam dimiſſus, à Quæſitore Fidei perpetuo carcere damnatus eſt, ex quo elapſus in Gallias rediit, & in maximo honore habitus eſt à Chriſtianiſſimo Rege *Franciſco I.*

qui

qui viros litteratos colebat, à maximis Dynaſtis, qui eum tanquam Mundi miraculum ſuſpiciebant, & ab omni doctorum hominum natione ita laudatus, ut de ipſo dici ſoleret, tot apophtegmata & oracula, quot verba ex ipſius ore prodire. At eruditus ille vir præ nimiâ Rabbinorum Lectione, & Aſtrorum contemplatione in abſurdos errores prorupit, multaque ſcripſit deliriis & erroribus paſſim inſperſa, nimirùm *De Trinitate Mundi, Corporis & Animarum*: *De Chriſto intoxicato*: *De Matrice Mundi*: *De ſalvandis univerſis omnis generis hominum Sectis*: *De Clave abſconditorum à Sæculo, quæ nec Apoſtoli, nec ipſa Eccleſia portare potuiſſent*: *De Myſteriis ſibi per Angelum* Raziel *revelatis &c.* Sunt etiam nonnulli Scriptores, qui dicunt, *Guillelmum Poſtellum* in hunc errorem adeò delirum incidiſſe, ut auſus ſit aſſerere, Jeſum Chriſtum in Mundum denuò venturum, & in hoc ſecundo Chriſti adventu Virginem quamdam Venetam, ſibi cognitam, fœminarum Redemptricem fore, quemadmodum Jeſus Chriſtus Virorum Redemptor fuerat. Librum de hoc argumento à *Guillelmo Poſtello* editum fuiſſe, & ab ipſo inſcriptum: *De Virgine Veneta*, affirmant quidam Scriptores, quos tamen hac in re fuiſſe deceptos obſervat *Florimundus Ræmundus* libro 2. *De Origine Hæreſum* Cap. 15. ubi ait, hunc librum à *Guillelmo Poſtello* non alio conſilio fuiſſe ſcriptum, quàm ut Venetæ cujuſdam Virginis Benefactricis ſuæ, à quâ ſubſidia ad ſuas longinquas peregrinationes peragendas acceperat, laudes celebraret. Sæpiùs *Guillelmus Poſtellus*, dùm Pariſiis eſſet, à Theologis Pariſienſibus, & Magiſtratu increpitus, quòd inaudita ex Rabbinorum

norum & Talmudiſtarum, & ex propriis ſui cerebri ſomniis proferret commenta, nec tamen reſipiſcere vellet, in Monaſterium Sancti *Martini à Campis* ſecedere juſſus eſt, ubi immensâ Dei miſericordiâ errores ſuos abdicavit, omnia, quæ vel docuerat, vel ſcripſerat, Eccleſiæ judicio & correctioni ſubdidit, atque, poſt multa exhibita per aliquot annos veræ pœnitentiæ ſigna, in fide & pace Eccleſiæ Catholicæ ex hac vita migravit die VII. Septembris anni MDLXXXI. natus annorum circiter centum, & proſperâ ſemper valetudine uſus. Extat adhùc haùd parùm utilis liber à *Guillelmo Poſtello* editus, & inſcriptus: *De Orbis Concordia*, in quo Ethnicos, Mahometanos, Judæos, Hæreticoſque omnes refellit, & adversùs illos Religionis Chriſtianæ, & Catholicæ veritatem omni argumentorum genere demonſtrat ac vindicat. Sed hactenùs ſatis diximus de Hæreticis & Novatoribus Sæculi decimi ſexti in quos verè quadrat id quod *Theodoretus* cap. 4. libri I. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ* ait de nonnullis, qui *neminem volunt ex antiquis Patribus ſibi comparari, neque illos, quibus nos ab ineunte ætate uſi ſumus, præceptoribus, ſibi pares exiſtimari ſinunt, immò verò ne unum quidem Collegarum noſtrorum vel ad mediocrem ſapientiam perveniſſe cenſent: ſed ſe ſolos ipſos ſapientes, & ſibi ſolis ea doctrinæ patefacta Myſteria, quæ in nullius unquam ſub ſole cognitionem ac mentem venerint, arbitrantur.*

D. Fueruntne aliquæ Sæculo decimo ſexto agitatæ inter Catholicos Theologos Controverſiæ, quæ turbas in Eccleſia excitarint?

M. Tres Controverſiæ Seculo decimo ſexto inter

inter Catholicos Theologos habitæ ſunt, quarum prima originem habuit in Belgio; Altera in Hiſpania; Tertia in Germania. Primæ Controverſiæ, quæ enata eſt in Belgio, locum & occaſionem dederunt *Leonardus Leſſius*, & *Joannes Hamelius*, Lovanii in Collegio Societatis Jeſu Sacræ Theologiæ Profeſſores, qui annis MDLXXXV. & MDLXXXVI. triginta quatuor Propoſitiones in publicis Lectionibus docuerunt, quas celeberrima Academia Lovanienſis cenſurâ confixit. Tres ex his propoſitionibus erant de Scriptura Sacra, & his verbis conceptæ: *Ut aliquid ſit Scriptura Sacra, non eſt neceſſarium ſingula ejus verba inſpirata eſſe à Spiritu Sancto*. II. *Non eſt neceſſarium, ut ſingulæ veritates & ſententiæ ſint immediatè à Spiritu Sancto ipſi Scriptori inſpiratæ*. III. *Liber aliquis (qualis fortè eſt ſecundus Machabæorum) humana induſtria ſine aſſiſtentia Spiritus Sancti ſcriptus, ſi Spiritus Sanctus poſteà teſtetur, ibi nihil eſſe falſum, dicitur Scriptura Sacra*. Reliquæ aliæ XXXI. Propoſitiones ſpectabant Providentiam divinam, Prædeſtinationem, Reprobationem, Gratiam, Juſtificationem, quas Doctores Lovanienſes poſtquàm maturo examine in ſuis Comitiis Generalibus diſcuſſiſſent, & à doctrina Sancti *Auguſtini* alienas judicaſſent, eas, unà cum tribus aliis propoſitionibus *de Scriptura Sacra*, proſcripſerunt in Cenſura datâ anno MDLXXXVII. quam anno ſequenti acriter defenderunt in libro Apologetico, cui titulus eſt: *Juſtificatio, ſeu Defenſio Cenſuræ facultatis S. Theologiæ Academiæ Lovanienſis*. Eodem anno MDLXXXVIII. die XX. menſis Januarii Duacenſis Academia eaſdem XXXIV. propoſitiones confixit in ſua Cenſura, quam cæte-

cæterorum Doctorum nomine & auctoritate adornavit *Guillelmus Eſtius*, ſuâ Orbi Chriſtiano famâ notiſſimus. Verùm, cùm indè ſuborirentur graviſſimę contentiones, quæ exitiale damnum Eccleſiæ Catholicæ afferre poterant, *Sixtus V.* Pontifex Maximus per Breve Apoſtolicum datum die xv. Aprilis anni MDLXXXVIII. hanc Cauſam ad ſe evocavit, mandavitque *Octavio Frangipani*, Calatino Epiſcopo, in Germania ſimul ac Belgio Nuncio Apoſtolico, ut omni charitatis officio ſtudioſiſſimè ageret, ut earum contentionum ac diſſenſionum finem omninò facerent univerſi ac ſinguli, qui de iis articulis tam graviter inter ſe diſſidebant, & utrique parti imponeret ſilentium, præciperetque omnibus, ut ab hiſce opinionum diſſidiis & contentionibus penitùs abſtinerent, propoſitâ excommunicationis latæ Sententiæ pœnâ, & aliis Cenſuris, & invocato etiam, ſi opus fuiſſet, brachii ſæcularis auxilio, non obſtantibus quibuſcumque. Hoc pacto compoſita eſt illa Controverſia, ſed in ſuarum Cenſurarum defenſione ſemper invictè perſtiterunt duæ illuſtriſſimæ Academiæ, quæ illas annis MDCXIII. MDCXLVIII. MDCXLIX. MDCLXXIX. MDCXC. renovarunt, novumque robur eis addiderunt. Quin, & Summi Pontifices, quod maximè obſervare debes, Doctores Univerſitatis Lovanienſis, adhortati ſunt, ut Doctrinæ Sanctorum *Auguſtini* & *Thomæ* de Gratia & Prædeſtinatione, quam à ſuis Majoribus acceperant, firmitèr hærerent, & ab ea ne latum quidem unguem deſciſcerent. Sic enim *Alexander VII.* Pontifex Maximus, in Brevi ad Lovanienſes dato die VII. menſis Auguſti anni MDCLX. Scripſit;

Non

Non dubitamus quin vos pro ſingulari ſcientiæ pietatiſque ſtudio, ſanam & incorruptam, qualem tot Apoſtolicæ Sedis declarationes & Sanctorum Patrum traditiones requirunt, doctrinam ſemper amplexuri, & adversùs Orthodoxæ Religionis hoſtes defenſuri ſitis: necnon Præclariſſimorum Eccleſiæ Catholicæ Doctorum Auguſtini & Thomæ Aquinatis inconcuſſa tutiſſimamaque dogmata ſequi ſemper, ut aſſeritis, ac impensè revereri velitis. Quorum profectò Sanctiſſimorum Virorum, penès Catholicos univerſos ingentia, & omnem laudem ſupergreſſa nomina novi præconii commendatione non egent. Fuerunt quidem nonnulli, qui auſi ſunt aſſerere, *Alexandrum VII.* Pontificem Maximum, nunquam laudatum illud Breve vidiſſe; quos falſi convincunt *Chriſtianus Lupus* in Epiſtola Apologetica *de Attritione & Contritione* Cap. v. Cardinalis *Noriſius* in *Vindiciis Auguſtin.* Cap. 6. Cardinalis *Raymundus Capiſſuchus* in Appendice, ubi hæc habet: *Quod quidem Diploma ab eodem Alexandro,* Pontifice Maximo, *perlectum, obſervatum, commendatum & probatum fuit, cùm ſibi annulo Piſcatòris ſignandum exhiberetur à Franciſco Nerlio, Brevium ad Principes tunc Secretario, poſtmodùm S. R. E. Cardinali, ut idem Cardinalis Nerlius mihi teſtatus eſt.* Aliud Breve Apoſtolicum præcedenti geminum, quod incipit: *Dilecti Filii ſalutem &c.* ad Doctores Lovanienſes direxit *Innocentius XII.* Pontifex Maximus, in quo eos ad doctrinam Sanctorum *Auguſtini*, & *Thomæ* in materia Divinorum Auxiliorum propugnandam etiam atque etiam adhortatur his verbis: *Apoſtolicà vos primùm auctoritate monemus, ut, ſublatis contentionibus, ſapientiæ, quæ deſursùm atque pacifica eſt,*

eſt, vacetis; profitentes, ſicut aſſeritis, doctrinam præclariſſimorum Doctorum Auguſtini & Thomæ, quorum ille tantæ ſcientiæ fuit, ut inter Magiſtros optimos etiam à noſtris Prædeceſſoribus haberetur, & cujus doctrinam, ſecundùm eorumdem Prædeceſſorum Statuta, Romana ſequitur & ſervat Eccleſia: Alter verò mira eruditione eamdem Dei Eccleſiam clarificat, & ſanctâ operatione fœcundat. Hos dum Univerſitas veſtra doctrinæ duces ſecuta fuerit, ſecurè pugnabit contra hoſtes orthodoxæ fidei, in Eccleſiæ gloriam & ædificationem, excitabitque in dies hanc Apoſtolicam Sedem ut cumulatiùs ei præſtet paternæ charitatis officium. Vobiſque interim Apoſtolicam Benedictionem peramantèr impertimur. Datum Romæ die 6. Februarii anni 1694. Hæc referre operæ pretium duxi, ut intelligeres, has celebres Univerſitates Lovanienſem & Duacenſem in doctrina de Gratia & Prædeſtinatione non alios ſibi adſciſcere Duces ac patronos, quàm Sanctos Patres *Auguſtinum* & *Thomam*, eaſque etiamnùm cum Schola Thomiſtica, quæ utriuſque Doctoris patrocinio itidèm gloriatur, arctiſſimo fœdere jungi.

D. In quo potiſſimùm ſita erat illa Controverſia, quam Sæculo decimo ſexto in Hiſpania excitatam fuiſſe mox aſſerebas?

M. Nondùm erat omninò ſedata, hæc, quam modò memoravi, ſuborta in Belgio Controverſia, cùm nova in Hiſpania excitata eſt an. MDLXXXVIII. quo *Ludovicus Molina*, Eborenſis Academiæ Profeſſor, Societatis Jeſu, meditatam ab annis circiter triginta novam liberi arbitrii cum Divina Gratia *Concordiam* vulgare cœpit. Hæc ſemel publicata *Ludovici Molinæ* Concordia non ſolùm FF. Prædicato-

catores, acerrimos doctrinæ Sanctorum *Auguſtini* & *Thomæ* defenſores, nacta eſt adverſarios, verùm etiam malè habita eſt à viris in Eccleſia maximi momenti, quos inter, unum inſtàr omnium, & omni exceptione majorem, hìc laudabo Eminentiſſimum Cardinalem *Baronium*, Annalium Eccleſiæ parentem, qui eâ de re Epiſtolam ſcripſit ad Illuſtriſſimum virum *Petrum de Villars*, Archiepiſcopum Viennenſem in Galliis, quam refert noſter *Joannes Baptiſta Gonetus* in ſua *Apologia Thomiſtarum*, quamque *Petrus Matthæus* in *Hiſtoria ſeptem annorum pacis*, quam gallico idiomate anno 1604. adornavit, Lib. 7. Narratione 4. ait ſe vidiſſe propriâ manu Cardinalis *Baronii* ſubſcriptam. Hic autem eſt hujus Epiſtolæ Cardinalis *Baronii* tenor:

Illuſtriſſime Domine, ignoſcas ſi tardiùs quàm par eſt, ad literas Reverendiſſimæ Dominationis veſtræ reſcribo, quas ut puras & orthodoxas in omnibus exoſculatus ſum, à quibus abſit ut vel in minimo apice vel puncto diſſentiam. Tantummodò de libris Molinæ remanet controverſia. Legi eos, ſed non ſine ſtomacho, cùm in his nihil potentius agere præ ſe ferat, quàm S. Auguſtino adverſari (licèt ſanctum nunquam nominet) eumque oſcitantiæ redarguere, ſe que illo in iis diſputationibus vigilantiorem acutioremque jactare. Quis poteſt eum talia loquentem abſque nauſea tolerare? Licèt ut anguis effugiat, & è manibus facilè elabatur; ut, etſi temerarium quis inveniat, haud facilè poſſit hæreſis convincere & ſugillare. Non hujuſmodi commentatoribus indiget Eccleſia Dei, quæ puritate, candore, nitore delectari tantummodò conſuevit, ipſa non habens maculam neque rugam. Legi, inquam, eum & ad

& ad quinquaginta & ampliùs notavi propoſitiones, verba, phraſes, quas vel ſaltem affines eſſe erroribus Pelagianorum ſive Semipelagianorum (licèt ipſe cautiùs intra Catholicæ fidei limites, vel proteſtando ſaltem, ſe contineat) nemo puto, qui abſque affectu illa perlegerit, negabit omninò. Quid Eccleſia indiget hujus Molinæ libris, ut diſcat quæ à tot Sanctis Patribus Conciliis, atque Decretis, jam ante tot ſæcula didicit atque docuit? Quòd ad ipſum D.N. Clementem Papam attinet, hoc ipſi in propoſito eſt, hoc in voto, hoc denique in decreto, ut nec latum quidem unguem à veſtigiis Prædeceſſorum recedat, ſed iiſdem inſiſtat quàm firmiſſimè. Scit planè, tot Sanctos Pontifices Innocentium, Sixtum, Cæleſtinum, Hormiſdam, ac deniquè Felicem, cujus ſunt Canones Concilii Arauſicani, hoc profeſſos ſuis ſcriptis eſſe, atque teſtatos, Romanam Eccleſiam, in iis, quæ ſpectant ad Gratiam, & Liberum Arbitrium, ſequi ſemper conſueviſſe S. Auguſtinum. Teſtatur equidèm id tot verbis Hormiſdas ſuis litteris; adeò ut alio judicio opus non ſit, cùm jam præjudicatum ſit. Laborat nunc in diſcutiendo Molinæ Volumine, de quo abjiciendo, vel purgando, vel retinendo, adhùc ſub judice lis eſt. Meâ ſiquidem ſententiâ, eo non indiget Eccleſia Catholica, in quo vel ſaltem quædam auditui horridula eſſent corrigenda. Monui Reverendos Patres meos ſocietatis Jeſu, ne exiſtimationem eorum in defenſione librorum ejus periclitari ſinant, & in diſcrimen adduci. Colo ipſos omnes, Deus ſcit, ut Patres, ut de illis illud uſurpem. Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me. Vale, Pater amantiſſime atque doctiſſime, Lucerna pedibus meis, cùm per obſcura contigerit ambulare. Romæ Idibus Martii anni Domini 1603. Veſtræ Illuſtriſſimæ Dominationis Frater

ter & ſervus. *Cæſar Cardinalis Baronius.* Ex eâ Epiſtolâ facilè intelligere potes, hanc novam *Ludovici Molinæ Concordiam* probatam non fuiſſe Eminentiſſimo & de univerſali Eccleſiâ optimè merito Cardinali *Baronio*, ac ſubindè mirari minimè debes, quòd, occaſione iſtius novæ *Concordiæ* liberi Arbitrii cum Divina Gratiâ à *Ludovico Molinâ* editæ, multæ in Hiſpania fuerint excitatæ turbæ, & graviſſimæ habitę doctiſſimos Patres Societatis Jeſu Theologos inter & FF. Prædicatores Concertationes, quæ tamen cùm nimiùm fervêrent in Hiſpania, vetuit ſummus Pontifex *Clemens VIII.* tranſmiſſo die x. Januarii anni MDXCVI. ad ſupremam Caſtellæ Inquiſitionem Brevi Apoſtolico, ne Sententiam diceret, aut quidquam eâ in re definiret, juſſitque ut Academiarum, Epiſcoporum, ac Theologorum Cenſuræ, necnon Patrum Societatis Jeſu, ac FF. Prædicatorum Lucubrationes Romam quantòcius mitterentur, ubi per ſeſe Cauſam finire meditabatur. Addidit etiam Summus Pontifex novas in eos interminationes, qui de Divina gratia, affinibuſque quæſtionibus, in Scholis, Pulpitis, editiſque libris agerent, donec alitèr foret ab Apoſtolica ſede definitum. Audivit quidem ſæpiùs Sanctiſſimus ille Pontifex in celeberrimis Congregationibus *De Auxiliis*, quas eam in rem Romæ inſtituit, doctiſſimos tum Societatis Jeſu, tùm Ordinis FF. Prædicatorum Theologos, hinc indè magno animorum æſtu diſputantes, & in Lectione Operum S. *Auguſtini* aſſiduus, eruditorum conſilium de controverſis quæſtionibus exploravit, atque nonnullorum Conſultorum lucubrationes hoc de argumento adornatas ſedulò perlegit, ut his di-

diſputationibus propedièm finem imponere poſſet. Sed alia ſunt hominum, alia Dei Conſilia. Hanc quippè Controverſiam Divina Providentia, cujus ſunt inſcrutabilia judicia, obitu *Clementis VIII.* qui inter hæc accidit, ſuſpenſam manere voluit, & Theologorum diſceptationibus ſalvâ & inculpatâ fide permiſſam. *Paulus V.* ſucceſſor *Clementis VIII.* reſumpſit quidèm examen ejuſdem Controverſiæ, novaſque Congregationes *De Auxiliis* Romæ inſtituit, ſed tandèm occultis rationibus permotus, litem omnem in ſuſpenſo poſuit, & ad ſe vocatis Præpoſitis Ordinum FF. Prædicatorum, & Societatis Jeſu, nec non diſputantibus ac Conſultoribus *ſignificavit, poſſe illos reverti ad propria, dixitque, ſe opportuno tempore promulgaturum declarationem ac determinationem ſuam. Atque interim quàm seriò injunxit, ut in hujuſce argumenti tractatione; nullus partem alteram notâ aliquâ, vel Cenſurâ notare audeat. Juſſit inſuper tàm Prædicatoribus, quàm Jeſuitis, ut ſi quis hoc in capite deliquerit, ſeverè puniatur. Ita quippè ſuum iſtud Decretum ſervari vult. Suo ergò officio non deerit Paternitas veſtra, ut ejus obſervantiæ invigilet. Singulariter verò datâ occaſione, ſignificabit quid quid in hoc executioni demandaverit, ut de iis ſuæ ſanctitati ratio reddi valeat.*

D. Expone, quæſo, uberiùs, quænam ſint præcipua illa Capita, in quibus *Ludovicus Molina* in ſuâ *Concordia Liberi Arbitrii cum Divina Gratia* à Schola Auguſtino-Thomiſticâ diſſidebat, & quid in Congregationibus de Auxiliis ſub *Clemente VIII.* & *Paulo V.* habitis ſuper hac controverſiâ ſtatutum ſit?

M. Hìc multa quidèm pararam in laudem Familiæ Dominicanæ, quæ in celeberrimis Congregationibus *De Auxiliis* coràm *Clemente VIII.* & *Paulo V.* Supremis Catholicæ Eccleſiæ Hierarchis, doctrinam de Divina Gratia, à Sanctis *Auguſtino*, & *Thoma* ad ſe tranſmiſſam, per ſuos alumnos *Didacum Alvareſium*, & *Thomam Lemoſium*, Deus bone quos Viros! maximâ gloriâ propugnavit, quę tamen ſilentio prætermittere neceſſarium omninò duxi, ut obtemperarem Decretis Romanorum Pontificum *Pauli V. Urbani VIII. Innocentii X.* & *Innocentii XII.* qui hanc de Divina gratia Controverſiam, rerumque in Congregationibus *De Auxiliis* geſtarum, aut ventilatarum Hiſtoriam ne quis in publicam lucem emittat, prudentiſſimè prohibuerunt. Cùm enim ex eâ Controverſiâ multa ſint orta ſcandala, graviſſimæ diſſenſiones, amaræ diſputationes, & periculoſæ timerentur perturbationes, conſultius in rem Eccleſiæ viſum eſt Romanis Pontificibus, ut Theologi paci ſilentio hinc indè litarent, & hanc de Divina Gratia Controverſiam intra Scholarum umbras liberè quidem agitare poſſent, ſed nullis editis libris, aut ſcriptionibus, ob diſputantium æſtus, propalare auderent. Ea igitur, quæ altè animo meo inſidet, ergà Sedem Apoſtolicam reverentia, & exoculata obedientia conceptum ſermonem continere præcipit, quia melior eſt obedientia, quàm Victima, & Scholæ Thomiſticæ, cui me totum addictum profiteor, proprius character eſt, amare non rixas, ſed pacem, publicas vitare diſſenſiones, & ab amaris diſputantium Controverſiis penitùs abhorrere. Cæterùm, licèt Schola Thomi-

miſtica, ob reverentiam Decretis Romanorum Pontificum debitam, uno ſilentii, patientiæ, & modeſtiæ clypeo nunc ſe ſe tutetur, non tamen Gratiæ Divinæ, quàm à Sanctis *Auguſtino* & *Thoma* accepit, tutelam ac defenſionem abjecit, quæ tot ei defenſores aluit, & etiamnùm inſtruit, eorum manus docens ad prælium. Nunquàm profectò hoc cœleſte ſibi commiſſum Depoſitum, in cujus defenſionem omnis Dominicanus miles eſt, deſeret Schola Thomiſtica, defendendæ Sanctorum *Auguſtini*, & *Thomæ* doctrinæ ſolemni juramento obſtricta, ſed paci ac modeſtiæ conſulens, juſſum ac judicium Romani Pontificis patientèr præſtolabitur, eadem uſurpans verba, quibus Sanctiſſimus ejus Doctor Angelicus *Thomas Aquinas* uſus eſt in Epiſtola *Catenæ Aureæ* præfixâ, & ad *Vrbanum IV.* Pontificem Maximum directâ: *Suſcipiat veſtra Sanctitas præſens Opus veſtro diſcutiendum, corrigendumque judicio, veſtræ ſollicitudinis, obedientiæ meæ fructum, ut dum à vobis emanavit præceptum, & vobis reſervetur finale judicium; ad locum enim undè exeunt flumina, revertuntur*. Huic itaque ſilentii legi, quam Schola Thomiſtica ſuis Diſcipulis in hac de Gratia Divina Controverſia ſapientiſſimè impoſuit, morem ipſe in præſentia geram, qui ejus doctrinæ lac, à Doctoribus Divinæ Gratiæ *Auguſtino* & *Thoma* propinatum, ferè ab uberibus ſuxi, & nunc guſto ſuaviter, medullitùs retineo, ardentèr proſequor, & intrepidè tutari ſemper gloriabor. Quod ſi verò, me hanc ſilentii legem ad ſummos juris apices obſervare volente, vehementèr tamen deſideres perſpectam habere Hiſtoriam Congregatio-

num De Auxiliis, digitum ad fontem intendam, ubi ſitim tuam ad ſatietatem uſque explere poteris. Extant quippè omnia Acta Congregationum De Auxiliis *Thomæ Lemoſii* typis edita Lovanii ſub hoc Titulo: *Omnia Acta Congregationum ac Diſputationum, quæ coràm Clemente VIII. & Paulo V. Summis Pontificibus ſunt celebratæ in Cauſa, & Controverſia illa magna De Auxiliis Divinæ Gratiæ, quas Diſputationes ego F. Thomas de Lemos ſuſtinui. Lovanii apud Ægidium Denique anno* MDCCII. Prodiit etiam Antuerpiæ anno MDCCIX. altera editio, ſed auctior & locupletior, *Hiſtoriæ Congregationum De Auxiliis Divinæ Gratiæ ſub Summis Pontificibus Clemente VIII. & Paulo V.*, quam ſecundis curis adornavit Clariſſimus noſter *Jacobus Hyacinthus Serry*, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, & in Sereniſſimæ Reipublicæ Venetæ Academia Patavina Theologus Primarius. Plura de hac Controverſia non dicam, ſed inſtar *Harpocratis*, digito labiis impreſſo, penitùs ſilebo.

D. Indica, ſi placet, cauſam, & Authores iſtius Controverſiæ, quam Sæculo decimo ſexto in Germania enatam fuiſſe paulò antè obſervaſti?

M. Huic Controverſiæ ſub initium Sæculi decimi ſexti in Germania excitatæ initium dedit *Joannes Reuchlinus*, vulgò dictus *Capnio*, cujus jam mentionem fecimus in Colloquio V. in Hiſtoriam Sæculi XV. Plurium linguarum callentiſſimus fuit *Joannes Reuchlinus*, variis diſciplinis expolitus, ornamentis pulcherrimis cumulatus, variis ad *Alexandrum VI.* Summum Pontificem, ad

Im-

Imperatorem *Maximilianum*,& ad Principes Germaniæ Legationibus ſummâ cum laude perfunctus, libris editis clarus, & toti Orbi notiſſimus: uno verbo, *Reuchlinus Vir Magnus, niſi linguę hebraicæ myſteria Cabalicis nugamentis maculaſſet*, ut ait *Genebrardus* in Appendice in *Innocentio VIII.* Pontifice Maximo, à *Spondano* relatus ad annum MCCCCXCVII. Num.XII. At enim, Hebraicæ Cabbalæ Myſteriis initiatus *Reuchlinus*,adeò ſe Judæorum nugis & inſomniis devovit, ut librum anno MDXI. in lucem emiſerit, contra *Jacobum Hocſtratum*, ſeu ut alii vocant, *Hogoſtratum*, Ordinis Prędicatorum, & hæreticæ pravitatis per Colonienſem, Moguntinam, & Trevirenſem Provincias Fidei Inquiſitorem, qui eum redarguerat, quòd in perniciem Eccleſiæ Catholicæ judaiſmo plus æquô faveret. Eo itaque libro, quem vulgaverat *Reuchlinus*, & in quo Judæorum libros non eſſe cremandos pertendebat, haud parùm offenſus *Jacobus Hogoſtratus*, eum multorum errorum apud Theologos Academiæ Colonienſis accuſavit. Datus eſt liber *Reuchlini* examinandus Doctori *Arnoldo De Tungaris*, qui poſteà ad Doctores retulit, quæ in libro notaverat Cenſurâ perſtringenda. De his, quæ aliquid ſiniſtri protendebant, certior factus *Reuchlinus*, litteras protinùs ſcripſit ad Doctorem *Arnoldum De Tungaris*, & *Conradum Kollin*, Ordinis Præd. Profeſſorem Colonienſem, ut eos ſibi divinciret. Has *Reuchlini* litteras inſeruit *Egaſſius Bulæus* Tomo VI. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis*. Nihil tamen his litteris promovere potuit *Joannes Reuchlinus*, ſed anno ſequenti, ſeu MDXII. Academia Colonienſis eum

per literas caſtigavit, quòd temerariè quædam in ſuo *Oculari Speculo* effudiſſet, admonuitque ut retractaret quaſdam propoſitiones, quarum catalogum numero XLIII. miſit, ut videre eſt in his Univerſitatis Colonienſis literis, quas in citato Tomo refert *Egaſſius Bulæus*. Ad has Univerſitatis Colonienſis litteras reſpondit quidem *Reuchlinus*, ſed cùm errorum ſuorum palinodiam cantare nollet, tandem Academia Colonienſis in eum Sententiam tulit, ejuſque librum inſcriptum: *ſpeculum oculare*, damnavit & exuri juſſit anno MDXIV. Hanc Academiæ Colonienſis Sententiam approbarunt Facultates Pariſienſis, Lovanienſis, Erphordienſis, & Moguntina, quarum tamen Cenſuras ut inanes redderet *Reuchlinus*, edidit *Epiſtolas obſcurorum Virorum*, multo quidem facetiarum lepore condîtas, quibus ad excitandum riſum, Theologorum Scholaſticorum & Monachorum, barbarè latinâ linguâ ſcribentium, ſtylum expreſſit. Sed hunc ſatyricum Epiſtolarum librum confixit *Leo X.* Pontifex Maximus, juſſitque omnibus fidelibus, ut à dicti libelli, ejuſque exemplarium lectione perpetuò abſtinerent, illaque igne comburerent. Eo Interdicto Pontificio nihil planè deterritus *Reuchlinus*, ſecundum ejuſdem farinæ Epiſtolarum Volumen ſub titulo *Clarorum virorum*, tanquàm ex titulo minimè prohibitum, ſed priori multò aculeatius, ac magis ſalitum & piperatum publicavit, cùmque Imperatoris *Maximiliani*, ac multorum Germaniæ Procerum patrocinio frueretur, obtinuit à Romano Pontifice *Leone X.* Judices, qui Romæ Cauſam ejus cognoſcerent, à quibus tamen poſt longas diſceptationes, nec à Sententia damna-

tio-

tionis in ſe latâ abſolvi, nec innocens unquàm declarari potuit. Non me fugit, *Deſiderium Eraſmum* paſſim in ſuis libris & Epiſtolis acritèr invehi in Monachos, ac præſertim Dominicanos, à quibus ait injuſtè vexatum fuiſſe *Joannem Reuchlinum*, ut videre eſt præcipuè in Epiſtola, quam anno MDXV. ſcripſit ad Cardinalem *Dominicum Grimaldi*, quæque in recenti ejus Operum Editione Lugduni Batavorum anno MDCCIII. adornatâ extat ordine centeſima ſexageſima ſeptima, in qua hæc habet: *Id quod nuper in ſummo illo Viro Joanne Reuchlino, non ſine ſummo animi dolore conſpeximus. Jam par erat, jam tempus erat, ut homo venerandę ſenectutis, ſuis pulcherrimis ſtudiis frueretur, ex honeſtiſſima juvenilium ſemente laborum, ſuaviſſimam carperet meſſem. Conveniebat, ut vir tot linguis, tot diſciplinis inſtructus, hoc velut ætatis autumno divitem ingenii proventum in univerſum orbem effunderet. Ad hoc erat laudibus exſtimulandus, præmiis invitandus, ſtudio inflammandus. Et exortos audio, neſcio quos, qui cùm ipſi nihil pręclarum efficere poſſint, perverſiſſimà vià gratiam affectant. Deum immortalem, quàm frivolis ex nugis quantas Tragędias excitarunt!.... Quorsùm igitur attinebat virum, & litteris & ætate venerabilem, ob rem nihili in hujuſmodi pertrahi turbas, in quibus jam ſeptimum, opinor, perdit annum, & moleſtiſſimis involvitur litibus, non mediocri Doctorum omnium, immò totius Germaniæ dolore & ſtomacho.* Sic in gratiam *Joannis Reuchlini* perorat *Deſiderius Eraſmus*, cui tamen hac in re nulla fides habenda eſt. Primò, quia cum *Joanne Reuchlino* arctiſsimâ neceſſitudine devinctus erat, ut patet ex variis Epiſtolis, quas ultrò citròque ſcripſerunt,

& ex

& ex eâ Apotheoſi, quâ demortuum *Reuchlinum* in Cælum extulit *Eraſmus* in ſuis *Colloquiis Familiaribus*. Secundò, magis ſtandum eſt Sententiæ, quam in *Joannem Reuchlinum* tulerunt Academiæ Pariſienſis, Erphordienſis & Moguntina, quàm judicio *Deſiderii Eraſmi*, qui non erat Theologus, ſed dumtaxàt Grammaticus, ut ipſemet ſæpiùs candidè fatetur, præcipuè in Epiſtola ad *Albertum Pium*, Principem Carpenſem, quæ eſt ordine trecenteſima trigeſima tertia, in qua hæc ſcribit: *Complures conſentientibus vocibus narrant, Romæ quemdam eſſe Principem Carpenſem, doctum, magnæque apud purpuratos Patres auctoritatis, qui paſſim ac palam deprædicet, Eraſmum nec eſſe Philoſophum, nec Theologum, nec ullius ſolidæ doctrinæ. Atque hactenus nihil commoveor, ſi quis ea de me prædicet, quæ ipſe tum dictis, tum ſcriptis ingenuè profiteor, nullis magis indignans, quàm his, qui me falſis & invidioſis laudibus onerant. Si me venditarem pro magno Theologo, aut Philoſopho, meritò mihi detrahet aliquis leonis exuvium.* Quis autem *Eraſmi* aliorumque Grammaticorum, quibus abundabat Sæculum XVI. declamationes præferre velit doctrinali judicio tot Academiarum, & doctiſsimorum Theologorum, à quibus damnatus eſt *Joannes Reuchlinus*? Tertiò, *Eraſmus* in omnibus ferè ſuis Epiſtolis, & libris, quos attento animo perlegi, impenſiùs, quàm par eſſet, laudat Grammaticos, & ad nauſeã uſque debacchatur in Theologos Scholaſticos & Monachos, maximè Dominicanos, eò quòd, cùm eſſent Fidei Quæſitores, atro carbone notarent & *Joannis Reuchlini*, & aliorum id ætatis Grammaticorum libros, in quibus Theologiæ planè rudes

des multa proferebant, quæ novitatem ſapiebant, & à Decretis Theologorum longè latèque diſcrepabant. Eam ob rem, Eraſmi animum in Dominicanos exulceratum fuiſſe, facilè colligitur tum ex ejus Epiſtola CCCCLII. quam ſcripſit ad *Jacobum Hochſtratum* Dominicanum, & in Germania Fidei Inquiſitorem, qui *Joannis Reuchlini* libros confixerat; tum etiam ex Epiſtola CCCCLXXVII. quam direxit ad *Albertum* Cardinalem, Archiepiſcopum & Principem Moguntinum, ubi Dominicanos, Fidei Inquiſitores, multis calumniis inſectatur, eoſque his verbis canino dente mordet: *Jam pridem malè habet iſtos eſfloreſcere bonas litteras, eſfloreſcere linguas, reviviſcere veteres auctores, quos antehàc exedebant tineæ, pulvere opertos, mundum ad fontes ipſos revocari. Timent ſuis Lacunis, nolunt videri quidquam neſcire, metuunt, ne quid ipſorum majeſtati decedat . . . Porrò rem non ſincero animo geri, vel ex eo licet coniicere; cùm ipſi fateantur nullum eſſe, neque veterum, neque recentium auctorem, in quo non reperiantur errores, etiam hæreticum facturi, ſi quis pertinacitèr defendat: cur cæteris omiſſis, in unum tantùm aut alterum inquirunt tam odiosè? Non inficiantur in multis erraſſe Alvarum, in multis Cardinalem S. Sixti, in multis Sylveſtrum Prieratem, de his nulla mentio, quia Dominicani ſunt. In unum Capnionem*, ſeu Joannem Reuchlinum, *clamatur, quia linguas callet . . . . . Multa ſcripſit Lutherus imprudentèr magis quàm impiè, quorum hoc iſtos*, ſeu Dominicanos, *habet peſſimè, quòd Thomæ non multùm tribuit, quòd minuit quæſtum veniarum, quòd Ordinibus Mendicantium parùm tribuit, quòd Scholaſticis dogmatibus non tantum defert, quantum Evan-*

geli

gelicis, quòd negligit humanas diſputatorum argutias. Hæ nimirùm ſunt hæreſes intolerabiles. Sed his diſſimulatis, prætexunt invidioſa apùd Pontificem, homines, tantùm ad nocendum, & concordes, & callidi .... Quidquid non placet; quidquid non intelligunt, hæreſis eſt. Græcè ſcire, hæreſis eſt, expolitè loqui, hæreſis eſt, quidquid ipſi non faciunt, hæreſis eſt. Mitto putidas alias calumnias, quibus ibidèm Dominicanos inceſſit *Eraſmus*, eo ſolo nomine, quòd *Martini Lutheri, Joannis Reuchlini*, & infeſtos quorumdam aliorum Grammaticorum libros improbarint, damnarint, confutarint. Verùm, Dominicanos non ex odio & livore, ſed ex ſolo tuendæ ac vindicandæ veritatis ſtudio id egiſſe ſat ſuperque comprobavit eventus. Dum enim *Joannes Reuchlinus*, *Deſiderius Eraſmus*, aliique illius temporis Grammatici, qui magis verba curabant, quàm Religionis Myſteria, & quibus magis placebat verborum elegantia, quàm Theologia, paſſim in ſuis libris contra Theologos & Monachos blaterarent, eoſque, tanquàm Muſarum, & bonarum litterarum oſores, traducerent, exortus eſt *Martinus Lutherus*, qui ſeſe his Grammaticis ſocium adjunxit, oleum camino addidit, claſſicum contra Theologos & Monachos cecinit, multòque graviorem in Eccleſia excitavit tragædiam, ut ipſemet fatetur *Deſiderius Eraſmus* in laudata jam Epiſtola ad *Albertum Pium*, Principem Carpenſem, his verbis: *Principiò erat bellum cum Linguis ac Latinis litteris, his ego hactenùs favi, ut admiſſæ ornarent juvarentque recepta ſtudia, non ut veteres profeſſores de ponte, quod ajunt, dejicerent & ſervirent gloriæ Chriſti, non ut veterem Paganiſmum nobis revocarent. Hìc cùm ancipiti marte de-*

te decertaretur, res per Monachos detracta eſt ad negotium fidei. Non dubito, quin audita tibi ſit Reuchlinica tragædia. Hic cœpit in illos incrudeſcere Doctorum odium: mox fervente adhuc bello inter myſtas & oſores Muſarum, exortus eſt Lutherus. Ita gradibus quibuſdam res alterius partis ſemper in pejus vergentis pervicacia, tum alterius quorumdam odiis, & intempeſtivis clamoribus hucuſque progreſſa eſt tragædia. Habes nunc exordium & infauſtum exitum hujus Controverſiæ *Reuchlinicæ*, quam paulò fuſiùs hic deſcripſi, tum ut intelligeres, linguarum peritiam, etſi per ſe utilem, abſque tamen ſtudio Theologiæ poſse aliquandò perniciosam evadere; tum etiam ut vindicarem Dominicanos, non ſolùm contra *Deſiderium Eraſmum*, ſed etiam contra duos recentiores Scriptores, *Joannem Henricum Majum*, & *Theophilum Raynaudum*, quorum primus in vita *Joannis Reuchlini* Phorcenſis, typis editâ Durlaci anno MDCLXXXVII. Alter verò in ſuis Diatribis *De Immunitatibus Cyriacorum*, magno ſed inani labore perſuadere moliuntur, *Joannem Reuchlinum*, fuiſſe inſontem, & Dominicanos illum ſolo livore inſectatos eſſe, quod ſanè, ut oſtendi, oppidò falſum eſt, nec à viris Catholicis in dubium revocari poteſt, poſtquàm Concilium Generale Tridentinum libros Cabbaliſtarum, maximè *Joannis Reuchlini*, confixit.

COL-

COLLOQUIUM QUARTUM,

De Conciliis tàm Oecumenicis, quàm Nationalibus, quæ vel ad profligandas Hæreſes, vel ad reſarciendam Eccleſiæ Diſciplinam fuerunt Sæculo decimo ſexto celebrata.

DISCIPULUS. JAM ſcio, Concilium Oecumenicum Tridentinum ad extirpandas *Lutheri*, *Calvini*, aliorumque hujus furfuris Heterodoxorum Hæreſes, fuiſſe Sæculo decimo ſexto convocatum. At, cùm non dubitem, quin privati Conventus, & aliquæ Synodi indictæ fuerint antè Concilium Generale Tridentinum, tum in cauſa Lutheranæ, vel Calvinianæ Hæreſeos, tùm etiam in cauſa Reformationis Diſciplinæ Eccleſiaſticæ; optarem, ut in iſto Colloquio juxta Ordinem Chronologicum primo loco percenſeres Conventus, Acta, Colloquia, & Concilia Nationalia, quæ in Cauſa Lutheranæ Hæreſeos Sæculo decimo ſexto ante Concilium Tridentinum habita ſunt. Dein, ſubnecteres Colloquia & Concilia Provincialia, quæ Sæculo itidem decimo ſexto in Cauſa Calvinianæ Hæreſeos fuerunt celebrata. Tertio loco eas Synodos Nationales & Provinciales conſtitueres, quæ ante Concilium Tridentinum in Cauſa Fidei & Reformationis Eccleſiaſticæ Diſciplinæ coactæ ſunt. Poſtremò,

ſtremò, de his omnibus, quæ in ſacra Œcumenica Synodo Tridentinâ ſtatuta ac definita ſunt, diſſereres, necnon de aliis Conciliis Nationalibus, quæ Epiſcopi poſt Generalem Synodum Tridentinam, ad ejus executionem & obſervantiam promovendam, variis in locis congregaverunt.

M. Hìc juxta Ordinem Chronologicum referam ea quæ geſſit Romanus Pontifex *Leo X.* per ſuum Legatum *Thomam de Vio Cajetanum* Cardinalem, Ordinis Prædicatorum, in Germaniam miſſum, antequàm ſuam contra errores *Lutheri* Bullam publicaret, quibus adjiciam Diſputationes, quas Catholici Doctores habuerunt cum *Luthero*, Cenſuras Academiarum adversùs errores illius Hæreſiarchæ, ac tandem ſingula, quæ contra eumdem *Lutherum* in variis Conventibus ſeu Comitiis Germaniæ à *Carolo V.* Imperatore & aliis Principibus ante celebrationem Concilii Tridentini acta ſunt, prout referuntur à *Joanne Cochlæo* in *Actis Lutheri*, ex quibus facili negotio intelliges, quàm multiplici & tortuoſo ingenio præditus fuerit hæreſiarcha *Lutherus*, qui licèt ſæpiùs damnatus ac victus, nunquàm tamen reſipiſcere voluit, ſed ſuos impunè per Germaniam errores latè diffudit. In primis, *Lutherus* anno MDXVII. contra doctrinam Eccleſiæ Romanæ de Indulgentiis vexillum erigere cœpit, & nonaginta quinque Propoſitiones adversùs Indulgentias edidit, quas Foribus Templi omnium Sanctorum Witemburgi affixit die XXXI. menſis Octobris ejuſdem anni. His *Lutheri* nonaginta quinque contra Indulgentias Propoſitionibus *Tetzelius*, Ordinis Prædica-

torum

torum Theologus doctiſſimus, centum & ſex Propoſitiones oppoſuit. De his certior factus Summus Pontifex *Leo X.* juſſit *Luthero* ut Romam veniret, eique judices dedit *Sylveſtrum Prieratem* Ordinis Prædicatorum, Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtrum, & *Hieronymum de Genutiis* Epiſcopum Aſculanum. At *Luthero*, ſibi malè conſcio, Romam venire detrectante, conſenſit tandèm Summus Pontifex (exoratus à *Friderico* Duce Saxoniæ, qui impenſiùs *Luthero* favebat) ut cauſam *Lutheri* examinaret *Thomas de Vio Cajetanus* Cardinalis, Sedis Apoſtolicæ in Germania Legatus, eique Apoſtolico Diplomate præcepit, ut ſi *Lutherus* ſpontè ſe ſiſteret, erroreſque ſuos damnaret, in Eccleſiæ Communionem eum reciperet, ſin minùs, accito Principum auxilio, eum, abjectâ omni cunctatione, carceri manciparet. *Lutherus*, homo vafer & ſubdolus, fide à *Maximiliano* Imperatore acceptâ, *Auguſtæ* coram Cardinali *Cajetano*, Summi Pontificis Legato, comparuit, à quo humaniſſimè exceptus eſt, eique certam ſpem converſionis fecit. Poſterâ die ad ipſum rediit, & ſtipatus publico ſcribâ, quatuor Senatoribus, & *Joanne Staupitio*, Vicario Generali ſui Ordinis in Germania, porrexit Legato Pontificis Confeſſionem Fidei, ſeque ſubmiſit Decretis Univerſitatum, præſertìm Pariſienſis, quam appellavit *Studiorum Parentem, & ab antiquo ſemper Chriſtianiſſimam, ac in Theologia florentiſſimam Univerſitatem*. Confeſſionem Fidei *Lutheri* his verbis conceptã fuiſſe aſſerit *Joannes Cochlæus* in Actis & Scriptis Lutheri: *Ego Fr. Martinus Luther Auguſtinianus, proteſtor me colere & ſequi Sanctam Romanam Eccleſiam in omnibus meis dictis & factis,*

factis, præſentibus, præteritis & futuris. Quod ſi quid contra vel aliter dictum fuit, vel fuerit, pro non dicto haberi & habere volo. Verùm, ficta ac ſimulata fuit hæc *Lutheri* Confeſſio, non ſecùs ac ipſius proteſtatio, quâ per Epiſtolam ad eumdem Legatum Apoſtolicum ſcriptam ſignificavit, velle ſe auctoritati Eccleſiæ ſubjicere, his verbis: *Nunc Reverendiſſime in Chriſto Pater, fateor, ſicut & aliàs faſſus ſum, me fuiſſe certè nimis indiſcretum, acrem & irreverentem in nomen Summi Pontificis. Et licèt acerrimè fuerim in hanc irreverentiam provocatus, tamen meum fuiſſe nunc intelligo, modeſtiùs, humiliùs & reverentiùs hanc materiam tractare, & non ita reſpondere ſtulto, ut ei ſimilis efficerer. De quo ſinceriſſimè doleo, & veniam peto; & per omnia pulpita in vulgus promulgabo, ſicut & ſæpiùs jam feci; daboque deinceps operam, ut alius ſim & aliter loquar, Deo miſerente. Immò promptiſſimus ſum, atque facillimè promitto, me poſthàc materiam de Indulgentiis non tractare, atque his finitis quieſcere, modò illis quoque modus imponatur aut ſermonis, aut ſilentii, qui me in hanc tragædiam ſuſcitaverunt.* Sic, ut fucum Cardinali Legato faceret, moraſque necteret, pœnitentiam mentiebatur Hæreſiarcha ille, Cauſæ ſuæ malè conſcius, qui tamen paulò poſt, impetrato à Cæſarianis Salvoconductu, unà cum *Joanne Staupitio*, Ordinis ſui Vicario Generali, clàm aufugit, & à Cardinali Legato ad Papam, & poſteà à Papa ad futurum Concilium Generale appellavit. Interim anno MDXIX. habita eſt Lipſiæ inſignis illa & toto Orbe Chriſtiano celeberrima Concertatio *Joannem Eckium* inter & *Andream Carloſtadium*, & *Martinum Lutherum*. Erat *Eckius* Theologiæ Pro-

feſſor Ingolſtadii & Friburgi, magnumque Diſputatoris nomen Tubingæ, Viennæ, atque etiam Bononiæ adeptus fuerat; quam laudem *Lutherus*, & *Carloſtadius* ei præripere conabantur. Occaſio hujus Lipſiacæ Diſputationis hæc fuit: Nonaginta quinque adversùs Indulgentias Propoſitiones, ut jam diximus, propugnandas ſuſceperat *Lutherus*, harum nonnullis Animadverſiones, ſeu Notas reprehenſorias appoſuit *Eckius*, fidei Catholicæ Cauſam agens. Id iniquo animo tulit *Carloſtadius*, Archidiaconus Witembergenſis, & hanc injuriam, ut putabat, ulturus, atque amico ſuo *Luthero*, qui Witembergæ Prælector ordinarius erat, patrocinaturus, *Eckium* ad diſputationem provocavit. Certamen ſubire non detrectavit *Eckius* de victoria jam ſecurus. Campum itaque diſputationis mutuo conſenſu *Lipſiam* Urbem elegerunt, mercatu & Univerſitate inſignem, annuente *Georgio* Duce Saxoniæ, & fruſtrà repugnantibus Epiſcopo Merſeburgenſi loci ordinario, & Theologis Lipſienſibus, qui Diſputationem ejuſmodi prohiberi maluiſſent, & omitti, quàm haberi. Magnis igitur animis concurrunt ſtrenuiſſimi Concertatores, priùs tamen ſolemnitèr profeſſi, ſe ne vel latum quidem unguem ab Eccleſia Catholica diſceſſuros, nec Eruditorum judicio præituros, nec Univerſitatum auctoritati præjudicaturos. At, inter diſputandum *Carloſtadius*, cujus antea in oculis tanta erat gravitas, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio alter quaſi *Rhadamantus* videretur, expertus eſt, curtam nimis eſſe doctrinæ ſuæ ſuppellectilem, ſeque imparem eſſe viribus adverſarii ſui *Joannis Eckii*, qui erat vir ingenio, & alacritate vivi-

vividus, ſummâ eruditione præditus, memoriæ tenacitate ac ſingulari dono felix. Quocircà, *Carloſtadius*, poſt aliquot dies receptui canens, ceſſit, eique ſucceſſit *Lutherus*, qui in ea Concertatione ſæpiùs à *Joanne Eckio* ad incitas redactus, volens nolens, cöactus eſt multa de Indulgentiis, de Pœnitentia & Abſolutione Sacerdotis fateri, quæ anteà infrunito ore negaverat. Fatigato tandèm *Luthero*, iterùm *Corloſtadius*, ne omninò obmutuiſſe videretur, in arenam deſcendit diſputaturus cum *Joanne Eckio* invicto adverſario, & tandèm die xv. menſis Julii ejuſdem an. MDXIX. omne certamen finitum eſt, Cauſaque permiſſa judicibus, qui victoriam *Joanni Eckio*, fortiſſimo Fidei Catholicæ Athletæ adjudicarunt. *A' Lutheri* verò & *Carloſtadii* partibus ſteterunt dumtaxàt Poëtæ, Grammatici, Rhetores, aliique, qui Theologos Scholaſticos & Monachos, tanquàm politiorum litterarum oſores, acritèr inſectabantur. Eâ *Joannis Eckii* victoriâ excitatæ anno ſequenti, ſeu MDXX. Academiæ Lovanienſis & Colonienſis, plurimos Hæreſiarchæ *Martini Lutheri* libros flammis dignos pronuntiarunt. Quod quidem animum *Lutheri* adeò exulceravit, ut protinùs edito famoſo libello in eas petulanti ſtylo exarſerit, totumque ſuæ acerbitatis virus effuderit, in hæc verba prorumpens: *Cùm ſemel malus ſemper præſumatur malus juxta juris Regulam, nuſquàm, nunquam, in nulla re credendum erit Magiſtris noſtris quibuslibet; quorum judicium conſtat jam à multis annis fuiſſe non modò inconſtans ac præceps, ſed & erroneum, hæreticum, temerarium & cæcum, cui nemo fidere debeat tutò, niſi quem Deus iratus operationibus erroris man-*

det illudi. Sic effrontem illum Hæreſiarcham clariſſimis Academiis inſultare, & in eas graviſſimis contumeliis ac conviciis invehi non puduit. Subſtitit aliquandiù omnium Princeps Academia Pariſienſis, nec ſtatim ſuper Propoſitionibus *Martini Lutheri* quidquam ſtatuit. Hinc *Deſiderius Eraſmus* in Epiſtola ad *Laurentium Campegium* Cardinalem ſic ſcribebat: *Expectatur Sententia Pariſienſis Academiæ, quæ ſemper in re Theologica Principem tenuit locum*. Ad Academiam Pariſienſem *Fridericus*, Saxonum Dux, *Lutheri* fautor, ſcripſit, eamque conſuluit, quid de *Lutheri* doctrina ſentiendum putaret. Nihil tamen hoc anno MDXX. contra *Lutherum* publicavit Academia Pariſienſis, quòd illius libros accurato examine ponderare, ſuamque Cenſuram maturare vellet. At *Leo X.* Pontifex Maximus Diploma eodem anno MDXX. Romæ promulgavit, quo XLI. *Lutheri* Propoſitiones damnavit, ipſumque diris devovit. Tunc irâ excandeſcens *Lutherus*, & Pontificiæ authoritati bellum aperto marte indicens, Jus Pontificium palàm Witembergæ combuſſit, Summum Pontificem ſacrilego ore vocavit temerarium, væſanum, tyrannum, & ab eo ad Concilium provocavit. Laïcos Principes Epiſtolis hortatus eſt ad excutiendum Papale, ut ajebat, jugum, ediditque execrabilem librum, cui *Captivitatis Babylonicæ* titulum fecit, in quo furiis invectus Summum Pontificem, & Catholicam, Romanam Eccleſiam, inſtar rabidi canis, mordet, dilacerat, multiſque injuriis & calumniis inſectatur. Hinc magnum per Germaniam excitatum eſt incendium, ad quod reſtinguendum habita ſunt eodem an. MDXX. Wormatiæ Impe-

Imperii Comitia, & ad ea *Lutherus*, datâ Cæſaris fide, accitus eſt, ubi coràm Imperatore *Carolo V.* de multis interrogatus à *Joanne Eckio*, tandèm perfrictâ fronte reſpondit, ſe neque Conciliorum Decretis poſſe ſuæ Cauſæ deciſionem ſubmittere, quia ſæpè falluntur, ſed ſoli Scripturæ Sacræ ſtare velle. Ad hanc *Lutheri* reſponſionem horrore perculſus eſt Imperator, & actutùm ad hunc Hæreſiarcham in ordinem redigendum promulgavit Edictum, quo *Lutherum* tanquàm Hæreticum proſcripſit, ejus libros flammis abſumi juſſit, & graviſſimas pœnas denuntiavit his, qui eum aut hoſpitio excipere, defendere, ſuſtentare, fovere dicto aut ſcripto præſumerent. Suum etiam anno ſequenti, ſeu MDXXI. contra Aſſertiones ex variis *Lutheri* libris excerptas Doctrinale judicium dedit celeberrima Pariſienſis Academia, quo *Lutheri* doctrinam erroribus contra fidem & mores ſcatentem damnavit, ipſumque *Lutherum* ad ſuos ejurandos errores modis omnibus compellendum eſſe cenſuit.

D. Sic igitùr *Lutherus* à Summo Pontifice, ab Academiis Pariſienſi, Lovanienſi & Colonienſi damnatus, ab Imperatore *Carolo V.* in Conventu Wormatienſi proſcriptus, in ordinem tandem redactus eſt, eique omninò adempta facultas ſuos latiùs ſpargendi errores?

M. De *Luthero* certè actum prorsùs ac conclamatum fuiſſet, niſi ejus fautor *Fridericus*, Saxonum Dux, illum in Arce Alſtadiana abſcondiſſet, ubi ſceleſtus ille Hæreſiarcha multos infeſtos ſcripſit libros, quibus ſummâ pervicaciâ peſtiferam ſuam doctrinam defendit ac diſſeminavit.

 In Ju-

In Judicium Doctrinale ſacræ Facultatis Pariſienſis, cui ſe adhæſurum promiſerat *Lutherus*, confeſtim inſurrexit, & per *Philippum Malanchtonem*, ſibi addictiſſimum, Apologiam concinnavit, cui hunc præfixit titulum: *Adversùs furioſum Pariſienſium Theologorum Decretum*, & in ea Theologos Pariſienſes vocat Sophiſtas & calumniatores, aitque, Lutetiæ natam eſſe prophanam illam Scholaſticen, quâ admiſsâ nihil reliquum ſit, Evangelium obſcuratum, Fides extincta; recepta operũdoctrina: *Academia Pariſienſis*, inquit impius ille Hæreſiarcha, *in parte ſuprema, quæ Facultas Theologiæ nuncupatur, eſt à vertice uſque ad plantam, lepra veræ, noviſſimæ, Antichriſtianæque & Capitalis hæreſeos, Mater omnium errorum in Chriſtianitate, maxima meretrix ſpiritualis, quam Sol unquàm vidit, & vera poſtica Inferni. Prophetatum eſt, temporibus Antichriſti omnes hæreſes in unam Camerinam confluxuras, mundumque perdituras. Id ego oſtendere intendo de Pariſiis, Papæ veri Antichriſti maximo fornicationis cubiculo, atque probare eos eſſe pejores Montanis, Ebionitis, & omnibus, quos commemoraverunt, hæreticis*. His conviciis Hæreſiarcha *Lutherus*, ejuſque ſectarii celeberrimam Academiam Pariſienſem proſcindebant, à quibus tamen vituperari magna ejus gloria fuit.

D. Nunquid *Carolus V.* Imperator Diploma Summi Pontificis *Leonis X.* ſuumque Imperiale Edictum, quo in Comitiis Wormatienſibus *Lutherum* proſcripſerat, executioni mandari juſſit, illoſque omnes ſuâ authoritate compreſſit tumultus, quos in Germania *Lutherus* excitabat?

M. Cùm

M. Cùm nonnullos Germaniæ Principes *Lutherus* ſuis jam partibus addixiſſet, *Carolus V.* Imperator in executione cùm Pontificii Diplomatis *Leonis X.* tùm Imperialis ſui Edicti contra *Lutherum* graviſſimas difficultates nactus eſt, quas ullo pacto ſuperare haùd potuit. Mortuo ſiquidem *Leone X.* Pontifice Maximo, ad Conventum Imperialem Norimbergæ, qui abſente Imperatore anno MDXXIII. habitus eſt, *Hadrianus VI.* ſucceſſor *Leonis X.* Nuntium deſtinavit *Franciſcum Cheregatum*, Epiſcopum Aprutinum, eique duo potiſſimùm negotia injunxit, nimirùm Hungariæ à Turcarum incurſibus defenſionem, & Germaniæ à Lutheranâ Lue liberationem. Huic Legato Pontificis reſponderunt Germaniæ Principes in hoc Conventu Norimbergenſi congregati, neceſſarium eſſe ut intra annum à Summo Pontifice de conſenſu Cæſaris in aliqua Urbe Germaniæ convocaretur Concilium, & interim ſe daturos operam, ut Saxoniæ Dux, in cujus ditionem *Lutherus*, aliique ejus Aſſeclæ ſeſe receperant, eis prohiberet, ne quidquam de excitatis Controverſiis ſcriberent, aut publicâ luce donarent. Verùm, multos ex his Germaniæ Principibus, qui huic Conventui Norimbergenſi interfuerunt, Lutheranæ hæreſeos labe fuiſſe afflatos, proclive eſt conjicere ex lectione libelli, qui, poſt diſceſſum Nuncii, ad *Hadrianum VI.* Pontificem Maximum miſſus eſt, quique eſt editus apud *Goldaſtú* Tom. I. *Conſtitutionum Imperialium* ſub hoc titulo: *Centum Gravamina Sedis Apoſtolicæ, non ferenda Germanis*. Unus præſertim inter illos hujus Conventus Norimbergenſis Principes, videlicet *Fridericus* Saxonum

Dux, omnes Nuncii Apoſtolici conatus eluſit, quem proindè, ut *Luthero* favere deſineret, monuit *Hadrianus VI.* graviſſimis litteris, quæ extant apud *Odoricum Raynaldum* ad annum MDXXIII. & Tomo II. Bullarii Romani. Alter Germaniæ Principum Conventus Norimbergæ anno MDXXIV. habitus eſt, ad quem *Clemens VII.* qui in locum *Hadriani VI.* Pontificis Maximi ſuffectus eſt, Legatum Apoſtolicum miſit *Laurentium Campegium* Cardinalem, qui veris Catholicæ Religionis incrementis intentus, cùm animadverteret, Principes Germaniæ, in varias partes diſtractos, nolle in hocce Conventu opportuna ad deprimendam Lutheranam audaciam adhibere remedia, Principes cùm Eccleſiaſticos, tùm Laïcos ſecum conſentientes Ratiſponæ collegit, à quibus in rem Eccleſiæ Catholicæ juſſum eſt, ut Wormatienſe Imperatoris *Caroli V.* Edictum executioni mandaretur, in Miſſæ celebratione nihil mutaretur, Monachi Apoſtatæ punirentur, & ut Legati Apoſtolici Conſtitutio de Cleri Germanici Reformatione triginta quinque capitibus comprehenſa ſedulò obſervaretur. Pro conſervandâ etiam apud Helvetios Catholica Religione habitus eſt anno MDXXV. in Oppido *Baden* percelebris Conventus, in quo Catholicos inter & Lutheranos inſtituta fuit Diſputatio. Quod quidem ut clariùs intelligas, obſervare debes, *Uldricum Zuinglium*, cujus in ſuperiori Colloquio mentionem fecimus, Pagum Tigurinum, qui unus eſt ex tredecim Pagis, ſeu, ut ajunt, Helvetiæ Cantonibus, peſtiferâ Hæreſi corrupiſſe, Sacras Imagines evertiſſe, Miſſam & Euchariſtiæ adorationem abrogaſſe, novumque Sacramentariæ

Cœnæ

Cœnæ, annuente Senatu Populoque Tigurino, ritum inſtituiſſe. Ea ſacrilega novitas ubi aliis duodecim Pagis, ſeu Cantonibus, innotuiſſet, ſtatim, ne in tota Helvetia periclitaretur Catholica Religio, Conventum indixerunt in Oppido *Baden* Helvetiorum, ut de præcipuis Religionis Controverſiis Catholicos inter & Lutheranos haberetur Diſputatio. Qui pro Lutheranorũ doctrina diſputare debebant, erant *Vldricus Zuinglius*, & *Joannes Oecolampadius*. Catholicorum verò partes defenſuri erant *Joannes Faber*, Conſtantienſis Epiſcopi Vicarius Generalis, & *Joannes Eckius*, qui, ut anteà diximus, Lipſiæ cum Hæreſiarcha Luthero publicè diſputavit; & *Thomas Murrenus*, vel *Murnerus*. Hæc Diſputatio, communi duodecim Helvetiæ Pagorum, ſeu Cantonum, calculo inſtituta, & quatuor Epiſcoporum conſenſu fuit approbata. At *Vldricus Zuinglius*, rejectâ omni fide publicâ, & Salvoconductu, qui ei offerebatur, nunquàm accedere voluit, ei tamen ex parte Lutheranorum adfuerunt *Oecolampadius*, *Imel*, *Berchtoldus*, *Hallerus*, & *Vlricus Studerius*, cum quibus ſtrenuè diſputavit ex parte Catholicorum *Joannes Eckius*, ac Victor ſemper evaſit. Quò factum eſt, ut publico Helvetiorum Decreto & Edicto ſequentes iſtæ Catholicæ fidei propoſitiones in hoc Conventu *Baden* fuerint confirmatæ. I. *Verum Chriſti Corpus ejuſque Sanguis præſentia ſunt in Sacramento Altaris*. II. *Quæ & verè offeruntur in Officio Miſſæ pro Vivis & Defunctis*. III. *Virgo Maria, aliique Sancti Cœlicolæ invocandi ſunt ut interceſſores*. IV. *Domini Noſtri Jeſu Chriſti, ejuſque Sanctorum Imagines delendæ non ſunt*. V. *Poſt hanc Vitam Purgatorius*

eſt

eſt ignis. VI. *Pueri etiam Chriſtianorum in peccato Originali naſcuntur*. VII. *Baptiſmus Chriſti, non Joannis, tollit Originale peccatum*. His ergò facta eſt conformis publici Decreti Sententia, quâ, ut ait *Joannes Cochlæus*, doctrina *Lutheri*, velut perverſa, multiſque judiciis ſolemnitèr condemnata per *Leonem Decimum* Pontificem Maximum, per præclaras Univerſitates Pariſienſem, Lovanienſem, Colonienſem &c. Helvetiæ plebi duodecim Pagorum, ſeu Cantonum interdicta eſt, & antiqua Catholicæ fidei obſervatio approbata, vetitumque, ne quid immutaretur temerè in Miſſa, in Sacramentorum adminiſtratione, in Sacris Cæremoniarum Ritibus, Jejuniorum, Orationum, Confeſſionum, Feriarum, Oblationum, Invocationum, Exequiarumque pro Defunctis. His ſemel ſtatutis, duodecim illi Helvetiæ Catholici Pagi, ſeu Cantones, Oratores miſerunt ad Tigurinos, ut dolorem ſuum de abjectâ ab eis fide Catholica, Hæreſique ſuſceptâ illis ſignificarent. Sed tam juſtæ Catholicorum expoſtulationis nullam prorsùs rationem habuerunt Tigurini, & ad omnia eorum Monita aures obturarunt, & Hæreſeos tenebris excæcati oculos clauſerunt. Quin, quod magis deplorandum eſt, duo alii Helvetiæ Pagi, ſeu Cantones, Bernartes videlicèt & Conſtantienſes, anno MDXXVIII. à Catholica Religione ad *Zuinglii* Sectam defecerunt, quos poſteà ſecuti ſunt Baſileenſes, Schafhuſiani, Santgallenſes, Mulhuſani, & Bielenſes, adeò ut ex tredecim Helvetiæ Pagis, ſeu Cantonibus, quinque dumtaxàt Pagi, ſeu Cantones, in Fide Catholica conſtantèr perſeveraverint, qui tamen numero licèt & armis inferiores, divi-

divinâ eis opitulante protectione, ſeptem alios Pagos, ſeu Cantones Helvetiæ, quos Hæretici occupabant, confertis præliis ſæpiùs vicerunt ac debellarunt. Horum quinque Helvetiæ Cantonum in Fide conſtantiæ, in præliis fortitudinis, in exponendo ſe ſuaque omnia pro avita Religione Catholicâ aſſerendâ magnanimitatis memoriam, laudem & gloriam nullo ævo intermorituram, legeſis apud *Odoricum Raynaldum*, & *Henricum Spondanum* ad annum MDXXXI. Teſtatur etiam Cardinalis *Palavicinus* lib. 3. Hiſtoriæ Concilii Tridentini cap. 8. num. 2. horum quinque Helvetiæ Cantonum, qui Fidei Catholicæ indivulsè adhæſerunt, bellicæ virtuti tribuendum eſſe, quod nunc ſeptem ſint Helvetiæ Pagi, ſeu Cantones, qui Catholicam Religionem publicè profitentur, & in uno ex ſex aliis Pagis ſeu Cantonibus, qui dominio hæreticorum ſubjiciuntur, longè plures numero ſint Catholici, quàm hæretici. Hic autem obitèr obſervare debes, *Zuinglium*, cujus Secta in ſex Helvetiæ Cantonibus etiamnùm dominatur, graviſſimam cum *Luthero* diſſenſionem habuiſſe occaſione doctrinæ de reali Præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento, quam *Lutherus* admittebat, *Zuinglius* verò negabat. Tentavit quidem *Philippus* Haſſiæ Lantgravius concordiam Lutheranos inter & Zuinglianos procurare, & eam ob rem Conventum Marpurgenſem anno MDXXIX. convocavit, ad quem convenêre *Zuinglius*, *Oecolampadius*, *Bucerus*, & *Hedio* ex una parte, ex altera verò *Lutherus*, *Melanchton*, *Juſtus* Jonas, *Oſiander*, *Brentius*, & *Agricola*, qui tamen de Cœna Domini nunquàm conſentire potuerunt, ut conſtat ex illius Mar-

Marpurgenſis Conventus Actis, quæ prolixè refert & exponit *Hoſpinianus* Part. II. *Hiſtoriæ Sacramentariæ* pag. 119. & ſequentibus.

D. Quem tandem exitum habuerunt illi Conventus, quos *Carolus V.* Imperator, ac Germaniæ Principes in Cauſa Lutherana ante celebrationem Concilii Tridentini convocarunt?

M. Infauſtum ſanè exitum habuerunt illi Conventus, in quibus tandem Lutherani ſuæ Sectæ in Germania publicè profitendæ libertatem obtinuerunt. In Conventu ſiquidem Germaniæ Principum, juſſu *Caroli V.* Imperatoris anno MDXXIX. Spiræ cöacto, cui adfuit nomine Pontificio *Joannes Thomas* Comes Mirandulanus, noluerunt Principes Lutherani, ſcilicèt *Joannes* Saxoniæ Semptemvir, *Georgius* Brandeburgenſis Elector, *Erneſtus* & *Franciſcus* Luneburgi Duces, *Philippus* Haſſiæ Lantgravius, & *Wolfangus*, Princeps Anhaltinus, parêre Decreto, quo à Catholicis Principibus hujuſce Conventus Spirenſis ſancitum erat, ut Hęreticorum Sacramentariorum & Anabaptiſtarum Sectę undique pellerentur, ut Miſſæ celebratio ubique libera eſſet, in iis etiam regionibus, ubi Lutherana labes graſſabatur, & ut Evangelium exponeretur ex Patrum, quos Eccleſia approbaverat, interpretatione. Huic, inquam, Catholicorum Principum Decreto palàm conteſtati ſunt citati Principes Lutherani, ſibi integrum non eſſe obtemperare, dictitantes, illud eſſe Evangelicæ veritati contrarium, indèque, ut aſſerunt viri eruditi, Lutheranis inditum eſt *Proteſtantium* nomen. Eô laïcorum ſuæ Sectæ Principum auxilio fulti Lutherani, audaciores facti, ſuam Fidei profeſſionem à *Philippo*

Me-

Melanchtone adornatam obtulerunt *Carolo V.* Imperatori in Comitiis Auguſtanis habitis anno MDXXX. Huic Fidei profeſſioni, quæ *Confeſſio Auguſtana* fuit nuncupata, ſubſcripſerunt mox memorati Principes Germaniæ Lutherani, ac paulò poſt, ſeu anno MDXXXI. ad ſuæ Sectæ libertatem armis tuendam Smalkadæ fædus injerunt, quod *Smalkadicum* à loco fuit appellatum. Eô Lutheranorum Germaniæ Principum fædere, & formidoloſo armorum *Solimani* Turcarum Imperatoris adversùs Germaniam apparatu territus *Carolus V.* Imperator, Comitia indixit anno MDXXXII. Ratiſponæ, in quibus, ne irritaret crabrones, conceſſit Lutheranis inducias, conſtituitque, ut nemini uſque ad Concilium Generale in Cauſa Religionis faceſſeretur negotium. Quin, idem Imperator, ut jam in primo Colloquio obſervavimus, exceſſit in Cauſa Lutheranâ ſuæ auctoritatis limites. Nam postquàm Concilium Generale Tridentinum, indictum à *Paulo III.* Pontifice Maximo, jam eſſet inchoatum anno MDXLV. ſed biennio poſt, ob contagioſum morbum, qui Tridenti graſſabatur, Bononiam (reclamantibus Hiſpaniæ Epiſcopis, & Cæſareis Oratoribus) eſſet translatum, adeòque occaſione illius diſſidii maneret ſuſpenſum, *Carolus V.* durante adhùc eâ Concilii Tridentini ſuſpenſione, inconſulto Romano Pontifice, promulgavit in Comitiis Auguſtanis anno MDXLVIII. Libellum, *Interim* nuncupatum, ſolâ imperiali authoritate procuſum, in quo formulam doctrinæ & cæremoniarum in Germania tenendarum interim præſcribebat, donec de univerſis Religionis Controverſiis in Concilio Oecumenico decretum

eſſet.

eſſet. At hic intempeſtivè à *Carolo V.* Imperatore editus Libellus, *Interim* appellatus, ſtatim ab Eccleſia Catholica fuit reprobatus, novaſque inter Lutheranos Germaniæ turbas, ac Sectas excitavit, ſicut jam obſervavimus in præcedentibus Colloquiis. En, proh dolor! infelicem exitum, quem habuerunt tot Conventus, ſeu Comitia Imperii, quæ in Germania ante Concilium Tridentinum celebrata ſunt, de quibus verè dici poteſt: *Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus.*

D. Percenſe nunc Acta, Colloquia, Statuta & Concilia Nationalia, quæ Sæculo XVI. in Cauſa Calviniana in Galliarum Regno fuerunt convocata.

M. Laudabo in primis celeberrimæ Academiæ Pariſienſis in tuenda Catholica Religione indefeſſum ſtudium, inſignemque illam, quam non modò Galliarum Regno, ſed toti Eccleſię in Calvinianæ Hæreſeos extirpatione præſtitit operam, ſine qua profectò grave impendiſſet periculum, ne idem malum Galliarum Regno accideret, quod Sæculo XVI. contigiſſe dolemus Regnis Germanico, Bohemico, & Anglicano, ubi Univerſitates Witembergenſis, Pragenſis, & Oxonienſis cùm fuerint in confutandis Hæreticis remiſſiores, Hæreſis tandèm invaluit, & avitam fidem exulare cöegit. Vix in Galliis emerſerat Calviniana Hæreſis, cùm Facultas Pariſienſis viginti quinque Articulos ei è diametro oppoſitos, quaſi Formulam Catholicæ doctrinæ, die x. menſis Martii anni MDXLII. publicavit, omneſque ſui Ordinis Doctores & Baccalaureos ad ſubſcribendum iis obſtrinxit, juſſitque rex Chriſtianiſſimus *Franciſcus I.* ut omnes Paro-

Parochi Sacra illa Catholicæ doctrinæ Axiomata Fidelibus exponerent. Editi ſunt iſti viginti quinque Sacræ Facultatis Pariſienſis Articuli apud *Fontanonem* Tomo IV. Collectionis Regiarum Conſtitutionum, eoſque ad præmuniendos Fideles contra Calvinianam Hæreſim Concilium Narbonenſe celebratum anno MDLI. promulgari præcepit his verbis: *In lucem edita ſunt à Dominis Doctoribus Facultatis Sorbonæ Pariſienſis Chriſtianæ Legis Axiomata die X. Martii anni ſalutis noſtræ* MDXLII. *facta: quibus quæcumque hactenùs dicta ſunt, conſentanea intelligi, ſpeciatim exprimi, & promulgari volumus. Quæ quidem tanquam vera, Orthodoxa, & Chriſtianæ Religioni conſona recipimus, eaque prædicari, & palam exponi in Sacrificio Miſſæ faciendo, & Concionibus habendis exactè jubemus. Quod qui factum noluerit, veluti refractarium, ex Chriſtianorum communitate exterminandum judicamus.* Quantùm ſuæ Sectæ in Galliis propagandæ officerent viginti quinque illi Articuli à Sacra Facultate Pariſienſi ſuper Capitibus Fidei noſtræ controverſis editi, probè intellexit Hæreſiarcha *Calvinus*, qui ſubindè graviter ſtomachatus, *Antidotum*, contra prædictos illos Articulos ſcripſit petulantiſſimum, inſipidis ſalibus, ſcurrilibus jocis, & injuriis à capite ad calcem ſcatens, in quo Pariſienſes Theologos, acerrimos illos ac fortiſſimos Fidei Catholicæ defenſores, & errorum, quos diſſeminabat, inſectatores, *Gregem porcorum* appellat virulentiſſimus ille Hæreſiarcha. Cùm igitur Sacra Pariſienſis Facultas impiæ *Calvini* doctrinæ ſeſe tanquàm murum æneum opponeret, non potuit nefanda illius Hæreſiarchæ Secta ſub Regibus Chriſtianiſſimis

mis *Franciſco I. Henrico II.* & *Franciſco II.* altas in Galliis agere radices. At, mortuo Rege *Franciſco II.* die v. menſis Decembris anni MDLX. & in ejus locum ſuffecto ejus fratre *Carolo IX.* qui annos dumtaxàt decem natus, adminiſtrationi Regni impar erat, Princeps *Condæus*, Hæreticorum Calviniſtarum in Galliis Dux, è carcere, in quem ſub Rege *Franciſco II.* conjectus fuerat, liberatus eſt, ejuſque frater *Henricus* Rex Navarrus, Calvinianæ Hæreſeos labe infectus, cum *Catharina Medicæa*, Regis *Caroli IX.* matre, ſuis, quàm Eccleſiæ commodis magis addictâ, & in Calviniſtas propendente, totum Galliarum Imperium diviſit. Hinc Catholica Fides in Galliis vacillare ac periclitari cæpit, admiſſis ad concionandum Calvinianis Miniſtris, & irrepentibus in Aulam Viris Nobilibus, qui Calvinianæ Sectæ favebant. Ingruente itaque periculo, ne juvenis adhùc rex *Carolus IX.* eorum rationibus perſuaſus, ſineret aliquid in damnum Fidei decerni, Rector Univerſitatis Pariſienſis, vehementèr dolens, Eccleſiaſticam pacem in Galliis perturbari, avitam Religionem labefactari, ac violari Catholicam Fidem, his malis obviam eundum ratus, habito conſilio, Regem adiit, Libellum ſupplicem ei porrecturus. Sed Aulicorum ſibilis exploſus, vixque ad Regis Colloquium admiſſus, tandèm ad ſelectorum quorumdam Cætum, qui negotia Regni tractabant, remiſſus eſt. Interea, *Catharina Medicæa* Regina mater, futuri eventus ſpe pendula fluitans, ut ſibi, ſuoque filio *Carolo IX.* Imperium firmaret, utrique parti æquam ſe præſtabat, tempus magis opportunum expectans. Ferventibus tamen hinc indè Diſputationibus, conceſſit

ceſsit Regina Colloquium Catholicos inter & Novatores apud *San-Germanum*, Regiam Villam propè Pariſios, quod tamen parùm utile fuit, cùm in eo Novatorum pertinacia vinci haud potuerit. Eo San-Germano Colloquio aliud, nihilô Eccleſiæ utilius, Hæretici à *Catharina* Reginâ matre, quæ eis ob politicas rationes & privata commoda nimiùm favebat, obtinuerunt Colloquium anno MDLXI. habendum *Poiſſiaci*, quod eſt Oppidum ad Sequanam flumen, Lutetiâ diſtans ſeptem circiter milliaribus Gallicis, ubi inſigne ac Regium eſt Monaſteriũ Virginum Ordinis *S. Dominici*. Tentavit quidem Sacra Facultas Pariſienſis impedire, ne hoc Colloquium Miniſtris Hæreticis errores ſuos defenſuris concederetur, utque ad ſynodum Tridentinam Oecumenicam remitterentur. Verùm, in ea tam juſta poſtulatione repulſam paſſa eſt celeberrima Facultas, & preces Miniſtrorum Calviniſtarum à Regina matre *Catharina* admiſſæ ſunt. Quapropter, die nonâ menſis Septembris ejuſdem anni MDLXI. in prędicto Monaſterio Virginum Ordinis *S. Dominici* huic Colloquio Poiſſiacenſi initium datum eſt, eique interfuerunt cum Adoleſcente Rege *Carolo IX.* & Reginâ *Catharina* ejus matre, Rege Navarræ, aliiſque Principibus regii ſanguinis, ſex S.R.E. Cardinales, *Borbonius*, *Turnonius*, *Caſtillioneus*, *Lotharingius*, *Armeniacus*, & *Guiſius*, ac quadraginta circiter Epiſcopi, cum delectis Theologis Pariſiẽſibus *Claudio Eſpenceo*, *Claudio Sanctesio* Canonico Regulari, & aliis. Ex parte verò hæreticorum adfuerunt tredecim ejuſdem abominationis homines Zuingliani & Calviniani Sacramentarii, quos inter eminebant *Theodorus Beza*, præcipuus *Calvini* diſcipulus, *Au-*

guſtinus Marloratus, *Joannes Malo*, *Petrus Martyr*, & *Joannes Spina*, omnes ferè Regularium Ordinum Apoſtatæ. Sed omnium impudentiſſimum ſeſe prodidit *Theodorus Beza*, quippè qui Comminiſtrorum nomine perorans, & de Euchariſtia verba faciens, in hanc execrandam prorupit blaſphemiam: *Tantùm à Sacramento Euchariſtiæ diſtare Corpus Chriſti, quantùm ſupremum cœlum à terra*. Ad quam *Bezæ* blaſphemiam Prȩſulum Corona, omneſque Catholici inhorruerunt, & non ſecùs ac Patres Concilii Nicæni ad Hæreſiarchæ *Arii* contra conſubſtantialitatem Verbi Divini blaſphemias, aures ſuas obturarunt. Cùm dicendi finem Beza feciſſet, Cardinalis *Turnonius* ad Regem converſus, eum vehementèr adhortatus eſt, ut, ſpretis *Bezæ* Declamationibus, in avita Religione, quam Galliæ Reges à *Clodovæo* profeſsi fuerant, & in qua erat ipſe inſtitutus, conſtantèr permaneret, addiditque, Catholicos Antiſtites hanc *Bezæ* Pſeudo-Miniſtri Orationem tam luculenter confutaturos, ut ſole clariùs Calvinianæ Religionis omnibus pateſceret falſitas, & Catholicæ Fidei confirmaretur veritas. Id reapsè ita contigit. Die ſiquidem XVI. Septembris Cardinalis Lotharingius, totius Eccleſiaſtici Ordinis nomine Orationem habuit de Eccleſiæ Auctoritate, & de præſentia reali Corporis, & Sanguinis Chriſti in auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, in qua multa tam copiosè, tam eruditè, tam præclarè dixit, ut illos omnes, qui Sectæ Calvinianæ ſtudio non erant obcœcati, in admirationem rapuerit, ſuumque adverſarium *Bezam*, tùm Cauſæ, quam defendebat, meritis, tùm ingenii vi, eruditionis ubertate, argumentorum

pon-

Digitized by Google

pondere, & eloquentiæ efficaciâ, longo intervallo ſuperavit. Noluit attamen obſtinatiſſimus *Theodorus Beza* confeſſas veritati præbere manus, & Victori porrigere herbam, ſed, conſentiente Regina matre *Catharina*, diebus XXIV. & XXVI. ejuſdem menſis Septembris, de natura, auctoritate & Notis Eccleſiæ & de aliis Capitibus diſputationem inſtituit, in qua *Claudius Eſpenceus*, & *Claudius Sanctesius*, Sacræ Facultatis Pariſienſis Theologi, quidquid ille hæreticus contra Catholica Dogmata temerè effutierat, eruditiſſimè confutarunt. Tunc *Jacobus Laines*, Societatis Jeſu Præpoſitus Generalis, vir non minus doctrinâ, quàm pietate conſpicuus, & Cardinalis Ferrarienſis Legati Apoſtolici, qui præſens aderat, Theologus, hanc Hæreticorum audaciam ac pervicaciam diutiùs ferre non valens, italico Idiomate peroravit, & incredibili libertate Reginæ oſtendit, perniciosa eſſe iſta Hæreticorum cum Catholicis Colloquia, ad Concilium Tridentinum Oecumenicum hoſce Miniſtros hæreticos eſſe remittendos, ad quos erudiendos & ad veritatis Confeſſionem, Eccleſiæque unitatem revocandos, ſi Collationibus, Colloquiis & Diſputationibus Catholicorum opus eſſet, his tamen actionibus nec Reginam, nec Principes Laicos, ſed ſolos Præſules & Doctores intereſſe debere. Hunc in modum finito eo Colloquio Poiſſiaco, Miniſtri hæretici, jubente Regina, ſuam condiderunt Formulam Fidei circà Euchariſtiæ Sacramentum, quæ è veſtigio Theologorum Pariſienſium judicio permiſſa, ab illis poſt accuratum examen repudiata eſt, tanquàm *inſufficiens, captioſa, hæretica, erroreſque plurimos contra Sanctiſſimi Sacramenti*

Altaris inſtitutionem continens. Hanc Pariſienſium Theologorum Cenſuram omnes ad unum Præſules Eccleſiæ Gallicanæ approbarunt, & die IX. menſis Octobris ejuſdem anni MDLXI. ad Reginam ſcripſerunt, ſe unanimi conſenſu decreviſſe, *Theodorum Bezam*, ejuſque Socios in ſuis erroribus & damnatis opinionibus pertinaciter perſeverantes, non eſſe ampliùs audiendos, niſi antehàc ſubſcriberent huic Catholicæ Fidei de Sacramento Altaris Formulæ his verbis conceptæ:*Credimus & confitemur in Sacramento Altaris verum Corpus & Sanguinem Jeſu Chriſti exiſtere realiter & tranſubſtantialiter ſub ſpeciebus panis & vini, vi & potentiâ Divini Verbi prolati à Sacerdote, ſolo Miniſtro ad hunc effectum ordinato, ſecundùm inſtitutionem & mandatum Domini noſtri Jeſu Chriſti*. Huic Catholicæ Fideí Formulę ſubſcribere detrectarunt Miniſtri Calviniani, qui, ut mox dixi, omnes fermè perditiſſimi erant RegulariumOrdinum Apoſtatę, quos tamen malitiâ & nefandis turpitudinibus longè ſuperabat *Theodorus Beza*, vir nequiſſimus, qui ob præpoſteram libidinem, ſeu Sodomiam, de quaapud Senatum Pariſienſem accuſatus, ſibique timens, è Gallia, unà cum ſua concubina aufugit Genevam, omnium ſcelerum ſentinam, & ſceleratorum perfugium, ubi Hæreſiarcham *Joannem Calvinum* habuit Magiſtrum, dignum ſanè patellâ operculum, & peſſimi corvi malum ovum. Si plura de *Theodori Bezæ* vitæ turpitudine, laſcivis verſibus, erroribus, ſeditioſis conſiliis, ſtragibus in Catholicos editis,bellicis agitationibus,aliiſque ad eum ſpectantibus, ſcire deſideres, legeſis Scriptores probatiſsimæ fidei *Claudium Sanctesium* in Reſpon-

ſponſione ad Apologiam *Bezæ*,*Balduinum* in alia Reſponſione ad ejus calumnias,*Bolſecum* in ejus vita, *Florimundum Ræmundum* in Ortu Hæreſum, & alios, quos *Reſcius* recenſet in *Evangelicorum Sectarum Centuriis*.

D. Sic igitur abſque ullo fructu ſolutum eſt iſtud Poiſſiacenſe Colloquium?

M. Catholicam veritatem de Calviniana Hæreſi in Colloquio Poiſſiacenſi triumphaſſe facilè colligitur, ex dolis, maliſque artibus, quas ad diſſimulandam fidem ſuam adhibuerunt Miniſtri Calviniani. Obſervat quippè *Lucas Oſiander* (hæreticus licèt lutheranus) in ſua *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Epitome*, Calviniſtas, cùm antè aliquot annos pax publica data eſſet Lutheranis, qui in Germania Confeſſionem Auguſtanam profitebantur, dictitaſſe, eam pacem ad ſe etiam pertinere, quòd & ipſi Confeſſionem Auguſtanam itidèm amplecterentur; at cùm in Colloquio Poiſſiacenſi Miniſtri Calviniani à Cardinali Lotharingio,aliiſque Prælatis & Doctoribus urgerentur, ut Confeſſioni Auguſtanæ ſubſcriberent, illos aſſentiri noluiſſe, eò quòd in ea Confeſſione Auguſtana admitteretur Dogma de reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, quod ipſi inficiabantur. Sic omnibus palàm innotuit, Sectæ Calvinianæ Pſeudo-Miniſtros calidum & frigidum ſimul ex eodem ore perflare, & circa Euchariſtiæ Sacramentum aliam in Germania,aliam in Gallia profiteri fidem.

D. Nunquid Miniſtri Calviniani ſuſceptæ in hoc Colloquio Poiſſiacenſi ignominiæ pudore ſuffuſi, hæreſim tandem abjurarunt, ſuoſque ſe-

ctarios ad Catholicæ Religionis veritatem revocarunt?

M. Solent Hæreſiarchæ, ut ſæpiùs te monui, nova ſuæ doctrinæ figmenta perditè amarè, pugnaciùſque defendere, ſe ſuaque mirari, & impensè jactare: quæcumque ſenſerint aut cogitarint, tenaciſſimè credere, credique ab omnibus tanquam ex oraculo dicta velle; ſecùs quique ſentiant, iis nihil eſſe vilius, imperitius, prophanius affirmare. Quò fit, ut, cùm omnes acre ingenium habeant, quod aduſta quædam bilis inflammat, acuit ſuperbia & amor excellentiæ, labor, vehemenſque ſtudium obfirmat, nunquam velint, licèt convicti, ab errore reſilire & ad meliorem frugem ſeſe recipere. Tales fuerunt Miniſtri Calviniani, qui, licèt in Colloquio Poiſſiacenſi victi fuiſſent ac confuſi, tantùm tamen abeſt, ut palinodiam decantare voluerint, ut potiùs ſibi intùs canentes, victoriam ſibi vindicaverint, ut conſtat ex thraſonicis illis Epiſtolis, quas *Theodorus Beza* ad Hæreſiarcham *Joannem Calvinum* ſcripſit. Sed hanc inanem jactantiam *Theodori Bezæ*, hominis, præter ingentem audaciam, inſigniter impudentis ac temerarii, repreſſit in ſuis de Colloquio Poiſſiacenſi Commentariis *Claudius Spenceus*, Theologus Pariſienſis, qui præſens aderat, & Catholicorum Victoriæ teſtis oculatus fuit. Huic Catholicorum victoriæ aliam hìc adjungere placet, quam doctiſſimus *Jacobus Davy Perronius* Ebroicenſis Epiſcopus, & paulò poſt Cardinalis, de *Philippo Mornæo Pleſſio*, Nobili Normanno, Salmuri Præfecto, præcipui inter Calviniſtas nominis, & Eccleſiæ Romanæ infenſiſſimo

ſiſſimo hoſte, retulit in altero Colloquio ſeu Collatione, quæ coram Chriſtianiſſimo Rege *Henrico IV.* & ſelectis ex utraque parte judicibus habita eſt ad Fontembellaqueum propè Pariſios. Huic Collationi, ſeu Diſputationi locum dedit liber, quem Gallico idiomate edidit *Mornæus Pleſſius* De Miſſæ abuſibus, eleganti quidem ſtylo, & polituli ſermonis comptus elegantiis, ſed innumeris Patrũ teſtimoniis aut falſis, aut interpolatis, aut in ſiniſtrum ſenſum detortis ſcatens, in quibus citandis *Mornæus Pleſſius* deceptus fuerat à ſuis Miniſtris, qui ejus calamo abutentes ſuggeſſerant ei loca Patrum falſata, corrupta, truncata, & contrario penitùs ſenſu relata, quæ ipſe, abſque ulla alia diſcuſſione, ſuo operi intexuerat. Hunc librum malè conſarcinatum cùm *Jacobus Perronius* perlegiſſet, ut erat in Sanctorum Petrum lectione, & in tractandis Controverſiis ſolertiſſimus, ac verſatiſſimus, quingenta ampliùs loca ex Patribus antiquis & Scholaſticis Doctoribus eo in libro adulterata ac falsò citata eſſe ſe demonſtraturum recepit. Id iniquo animo tulit *Mornæus Pleſſius*, & à Rege *Henrico IV.* poſtulavit, ut Collationem indiceret, Judices probitatis ac doctrinæ perſpectæ nominaret, qui citata ab ipſo Patrum teſtimonia accurato criterio examinarent. Annuit Rex, Collationem apud Fontembellaqueum indixit, integerrimos & doctiſſimos Judices hinc inde ſelegit, ſuâque præſentiâ hanc Collationem cohoneſtare ac dignari voluit. Productis itaque in medium Sanctorum Patrum Operibus, *Jacobus Perronius* Plurima eorum teſtimonia perperàm à *Mornæo Pleſſio* citata, de indu-

ſtriâ vitiata, & corrupta oculis Judicum ſubjecit. Quò factum eſt, ut *Mornæus Pleſſius*, quaſi repentino fulmine ictûs, & vehementiſſimo lapſuum ſuorum dedecore confuſus, in graviſſimum morbum cùm vomitu & membrorum tremore inciderit, & ad curandam valetudinem ſuam Salmurum ſeſe receperit. Sed, ne *Mornæus Pleſſius*, ſecutus exemplum *Theodori Bezæ*, ſibi triumphum accineret, & ea, quæ in hac celebri Collatione facta fuerant, inficias ire, aut eludere poſſet, *Jacobus Perronius*, immortale Eccleſiæ Gallicanæ decus; ad ora hæreticorum obſtruenda, luce publicâ donavit Acta celebris hujus Collationis regiâ auctoritate & approbatione munita, in quibus Calviniſtæ perpetuam ignominiæ ſuæ memoriam, Catholici verò tam inſignis victoriæ monumentum habebunt ære perennius. Cæterùm, quòd maximè dolendum eſt, Calviniana Hæreſis, etſi à Catholicis Doctoribus ſæpiùs in Colloquiis, Diſputationibus ac Collationibus victa ac profligata fuiſſet, inſtar tamen Hydræ ſuis rediviva cladibus latè per Gallias propagabatur. Conſcendebant fidentèr Calviniani Miniſtri in Templorum pulpita, Buccinatores exitioſæ doctrinæ, ludimagiſtros captabant, quorum operâ teneræ puerorum mentes occuparentur; propria Gymnaſia, tanquam emporia doctrinæ ſuæ, ſibi vindicabant, Doctores Catholicos vexabant calumniis, appetebant contumeliis, modis omnibus infamare ſtudebant, præſertim viros profeſſione vitæ ac nomine Religioſos, quos omni apud populum auctoritate ſpoliabant. Uno verbo, nullus erat locus tam clauſus, tàmque diligenti cuſto-

ſto-

ſtodiâ munitus, in quem aditum, qualicumque modo, non reperiret Calviniana Hæreſis, divitum opibus & potentiis inſtructa; in Aulam Regis, in Palatia Principum, in Forum, in Scholas, in Mulierculárum circulos, in Officinas opificum irrepſerat, ac concitatis inteſtinis Bellis últimum Galliarum Regno exitium propediem allatura erat, niſi Chriſtianiſſimi Reges divino protecti auxilio, cùm in lenioribus remediis jam per Epiſcopos & Theologos tentatis nulla ſpes eſſet, ad acriora deſcendiſſent, Calvinianæ Hæreſi omnia peſtilenti afflatu ſuo contaminanti, & teterrimum virus ſuum longè latèque ſpargenti bellum indixiſſent, atque Hæreticorum ruinâ ignem extinxiſſent, ne tota Gallia eodem incendio conflagraret.

D. De Comitiis & Collationibus, necnon de Diſputationibus & Colloquiis, quæ tàm in Germania Sæculo XVI. in Cauſa Lutheranâ, quàm in Gallia in Cauſa Calviniana habita ſunt, ſatis hactenùs diſſeruimus; nunc recto Ordine ea Concilia percenſere debes, quæ eodem Sæculo variis in locis, ſive ad vindicandam contra Hæreticos Catholicam Fidem, ſive ad reſtaurandam collapſam Eccleſiæ Diſciplinam indicta ſunt, antequàm celebraretur Oecumenicum Concilium Tridentinum, cujus fuerunt veluti præludia.

M. Incipiam à Synodo Generali Lateranenſi V. cujus hiſtoriam quò magis perſpectam habere poſſis, rem pauló altiùs repetere neceſſe eſt. Exorto inter *Julium II.* Pontificem Maximum & *Ludovicum XII.* Galliarum Regem graviſſimo diſſidio, cujus cauſam jam aperuimus in præcedenti-

dentibus Colloquiis, pax Eccleſiæ perturbata eſt, & Bellum hinc inde exarſit acerrimum, quod occaſionem dedit novem Cardinalibus, jam iratis Summo Pontifici, & auctoritate *Maximiliani* Imperatoris, & *Ludovici XII.* Regis Chriſtianiſſimi, fultis, Concilium Piſis contra *Julium II.* anno MDXI. convocandi, eo videlicèt prætextu, quòd Summus ille Pontifex non ſtaret promiſſis, nec juramento ſuâ in electione præſtito, de Generali convocando Concilio, intra primum à ſua conſecratione biennium, pro reformandis Eccleſiæ moribus, & ineundâ inter Principes Chriſtianos concordiâ. In eo itaque Concilio Piſano congregati pauci illi Cardinales, & omnia ex pravis tantùm animi motibus agentes, celebrarunt tres Seſſiones, quibus peractis, Concilium iſtud Piſanum tranſtulere Mediolanum, ubi, poſtquàm Seſſiones quartam & quintam abſolviſſent, tandèm in Seſſionibus ſextâ, ſeptimâ, & octavâ, quæ ultima fuit, eò audaciæ proruperunt, ut excuſſo penitùs obedientiæ jugo, Pontificem Maximum *Julium II.* citarint, contumaciæ accuſaverint, eumque ab omni Pontificatus adminiſtratione tam in ſpiritualibus, quàm in temporalibus ſuſpenderint. Quibus peractis, cùm Mediolani non eſſent tuti, Lugdunum in Galliis confugere compulſi ſunt.

D. Verè iſtud Concilium Piſanum appellari debet Schiſmaticorum Conciliabulum, nec dubito, quin ab univerſa Eccleſia repudientur, ac damnentur omnia, quæ in eo geſta ac ſtatuta ſunt.

M. Rectè dicis, ac ſemper Eccleſia Catholica prædictum Piſanum Conciliabulum juſtis de

cauſis

cauſis rejiciendum planè ac damnandum cenſuit. Primò, quia hujus Conventus Piſani tumultuaria convocatio à pauciori numero Cardinalium *Julio II.* legitimo Pontifici infenſorum facta eſt, eo repugnante, cui tamen ex jure & officio incumbit convocare Concilium Generale, quale eſſe Concilium Piſanum pertendebant ſegreges illi Cardinales, ſicut ipſis exprobrat idem Summus Pontifex in ſuis litteris convocationis Concilii V. Generalis Lateranenſis his verbis: *revolvant Sanctorum Patrum & Romanorum vitas Pontificum, & antiquum morem indicendi & convocandi & celebrandi Concilium: Traditiones & leges ſuper his editas à Patribus inſpiciant: videbunt hujuſmodi Concilia à ſolis Romanis Pontificibus eſſe indicta, & alitèr indicta, rata non fuiſſe.* Secundò, in iiſdem Concilii V. Lateranenſis convocatoriis litteris diſertè oſtendit *Julius II.* Concilium Generale, quod in ſuâ ad Pontificatum electione celebrandum promiſerat, non ſuâ culpâ, ut perperàm aſſerebant ſegreges Cardinales, ſed ob infelicitatem temporum fuiſſe hactenùs à ſe dilatum: *Nulla noſtra culpa*, inquit, *neque Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, dilata eſt Generalis Concilii indictio, convocatio & celebratio. Diſtulit hæc infelicitas temporum, quæ ſub Alexandro Prædeceſſore noſtro vexare cæpit Italiam, & adhuc vexare non ceſſat; & inſtans neceſſitas recuperandi Terras & jura ejuſdem Romanæ Eccleſiæ. Nam propoſitum noſtrum ſemper ad Concilii celebrationem promptiſſimum atque intentiſſimum fuit.* Addit etiam Summus Pontifex, ſegreges Cardinales in litteris Indictionis Concilii ſui Piſani, trium dumtaxàt menſium, & quatuordecim dierum tempus pro termino Congrega-

gregationis aſſignaſſe, quod tamen tam breve temporis intervallum ad Oecumenicũ Concilium congregandum minimè ſufficit. Tertiò, ſegreges Cardinales falsò jactabant,ſuum Conventum Piſanum repræſentare univerſalem Eccleſiam, cum tamen ei nec interfuerint Hiſpaniæ Epiſcopi, nec Germaniæ Antiſtites, qui potiùs in Synodo Auguſtæ habitâ Concilium iſtud Piſanum, tanquam Schiſmaticum, damnarunt. Non interfuerunt etiam huic Concilio Piſano Italiæ Epiſcopi, prætèr quoſdam è Ducatu Mediolanenſi, qui tunc *Ludovico XII.* Galliarum Regi,hujus Conciliabuli, ob ſimultates, quas cum *Julio II.* gerebat, promotori, parebat. Quin, ex tota Gallia, quantumvis Rex Chriſtianiſſimus bellum *Julio II.* indixiſſet, ſeque adversùs ipſum armis tueretur, duo dumtaxàt Archiepiſcopi Lugdunenſis & Senonenſis, quatuordecim Epiſcopi, nonnulli Abbates, Doctores & Procuratores Academiarum huic Concilio Piſano adfuerunt. Nemo autem dicet unquàm, eo tam exiguo numero Prælatorum, qui ad hoc Concilium Piſanum acceſſerunt, quique à legitimo Capite, ſeu Romano Pontifice, Chriſti in terris Vicario, erant avulſi,univerſalem potuiſſe repræſentari Eccleſiam. Quartò, Regna Catholica, Eccleſiæ particulares, Chriſtiani Principes ac Reges, præſertim *Ludovicus XII.* qui Piſano Conventui adhæſerant, eum poſteà quaſi Conciliabulum ejurarunt, & Synodo Lateranenſi quintæ à *Julio II.* convocatæ, velut legitimæ adhæſerunt, ut mox oſtendemus agendo de his quæ in hac Synodo Lateranenſi quintâ propoſita ac definita fuerunt. Quintò, Cardinales, qui *Julio II.* legitimo Romano Pontifici fuerant con-

contumaces, & purpurâ ab eo exuti, poſteâ pœnitentiâ ducti, ad *Leonem X.* qui in locum *Julii II.* Romani Pontificis, in Synodo Lateranenſi quinta demortui, ſuffectus eſt, confugerunt, ejuſque benignitatem ſupplices implorantes, ac veſte induti non purpureâ, ſed privatâ, in Pontificio Conſiſtorio Piſanum Concilium uti ſpurium ſolemniter deteſtati, veniam & priſtinam dignitatem impetrarunt, atque Concilii Lateranenſis quinti Decreta approbarunt. Poſtremò *Julius II.* Pontifex Maximus, in ſuis Concilii Lateranenſis quinti litteris Convocatoriis indictionem & convocationem Concilii Piſani nullam, irritam & inanem eſſe declaravit, atque in Seſſionibus ſecunda & tertia ejuſdem Concilii Lateranenſis quinti Synodum Piſanam, omniaque ejus Acta Pontificio Diplomate reprobavit ſacro approbante Lateranenſi Concilio. Ex quibus momentis liquidò patet, Synodum Piſanam, indictam à paucis ſegregibus Cardinalibus, eſſe prorsùs ſpuriam, Synodum verò Lateranenſem V. à *Julio II.* Romano Pontifice convocatam, legitimam cenſeri debere.

D. Quâ de causâ *Julius II.* Pontifex Maximus hanc Synodum V. Lateranenſem convocavit? quid verò præcipuè in ea geſtum ac definitum eſt?

M. Hanc Synodum V. Lateranenſem indixit *Julius II.* tùm ut mederetur malo ſchiſmatis, cui originem dare, illudque fovere poterat Conciliabulum Piſanum à ſegregibus Cardinalibus convocatum; tum etiam ad reformandos Eccleſiæ mores, pacem inter Principes Chriſtianos ineundam, & promovendam in Turcas Expeditionem San-

Sanctam. Inchoatum porrò eſt iſtud Concilium Lateranenſe V. die x. menſis Maji anni MDXII. eique præfuit *Julius II.* ad quartam uſque Seſſionem, quâ finitâ, ipſo ægrotante *Julio II.* Pontifice Maximo, quintæ Seſſioni præfuit *Raphael* Cardinalis, Epiſcopus Oſtienſis, cæteris ſeptem ſequentibus Seſſionibus præfuit *Leo X.* recens electus Pontifex Maximus. In his duodecim Concilii Lateranenſis V. Seſſion. plurima geſta, ſtatuta ac definita ſunt, inter quæ quatuor potiſſimùm ſingulari obſervatione digna hìc annotabo. Primò, in Seſſione ſeptima Summus Pontifex *Leo X.* eos, qui aſſerebant, Animam intellectivam eſſe mortalem, aut unicam in cunctis hominibus, ſacro approbante Concilio, damnavit, & Legatos ad Reges & Principes mittere decrevit, ad pacem inter eos conciliandam, ut deindè adversùs Turcarum Tyrannum, communem Fidei hoſtem, arma viteſque conjunctim converterent. Secundò, in Seſſione nonâ promulgata eſt Conſtitutio de Reformatione Curiæ, quâ ſtatuitur, ut Cardinales vitæ munditiâ, ac virtutum ſplendore cunctis præfulgeant, ſint omnes vigiles ac Divinis Officiis, Miſſarumque celebrationibus intenti: in domibus, familiâ, menſâ, ſuppellectili, ſint modeſtiæ & frugalitatis ſpeculum, omnique diligentiâ ſedandis & componendis inter quoſcumque litibus vacent incumbantque ab omni privato affectu ſemoti. Deindè, in eadem Seſſione decernuntur pœnæ in Clericos & Laicos blaſphemos, nefarii criminis reos, concubinarios, & Simoniacos. Statuitur etiam, *ut quilibet habens Beneficium cum cura, vel ſine cura, ſi poſt ſex menſes ab obtento Beneficio Divinum Officium non dixerit, legi-*

legitimo impedimento ceſſante, Beneficiorum ſuorum fructus ſuos non faciat, pro rata omiſſionis recitationis Officii, & tempore, ſed eos tanquàm injuſtè perceptos, in fabricas hujuſmodi Beneficiorum, vel pauperum eleemoſynas erogare teneatur; ſi verò ultrà dictum tempus in ſimili negligentia contumacitèr contempſerit, legitima monitione præcedente, Beneficio privetur, cùm propter Officium detur Beneficium. Tertiò, in Seſſione decimâ edita eſt Conſtitutio declarans, *Montes*, qui dicuntur, *Pietatis*, juſtos & licitos eſſe, prohibetque univerſis ſub pœna excommunicationis latę Sententiæ illorum damnare uſum, vel vitii uſuræ inſimulare, quia etſi Rectores ejuſmodi *Montium Pietatis* aliquid à mutuatariis exigant pręter ſortem, ea tamen exactio nullatenus eſt ad lucrum, ſed ad indemnitatē, propter neceſſarias expenſas, ſine quibus diù ſtare haùd poſſet iſtud pietatis Inſtitutum; eo autem corruente, gravi ſubſidio fraudarentur inopes mutuatæ pecuniæ, quâ ipſorum neceſſitates ſublevantur. Docent tamen periti Caſuiſtæ, quòd ſi in fine anni poſt compenſationem omnium expenſarum, quæ in Monte pietatis factę ſunt, ſuperſit aliqua Summa ex *intereſſe*, ut vocant, quod exactum fuit, ea Summa inſervire non debet ad augendum Montem pietatis, ſed reſtitui debet illis, à quibus accepta eſt, ſi commodè inveniri poſſint, aut minuendum eſt intereſſe alterius anni, ita ut Mons pietatis nullum lucrum ex hujuſmodi intereſſe ſentiat, quia ſi aliquid lucri indè perciperet, totum intereſſe, quod ſumptum eſt ultrà ſortem principalem, non exactum fuiſſet ad ſolam expenſarum compenſationem, ſed ad lucrum aliquod ex mutuo proveniens,

quod

quod divinæ legi contrarium eſt, & Conſtitutioni promulgatæ pro Montibus pietatis à *Leone X.* in Concilio Lateranenſi quinto. Denique, Seſſione XI. Concilii Lateranenſis V. promulgata eſt abolitio Pragmaticæ Sanctionis, cujus in locũ pacta Bononiæ Concordata inter *Leonem X.* Pontificem Maximum, & *Franciſcum I.* Regem Chriſtianiſſimum ſubſtituta ſunt, de quibus latè diſſeremus in Colloquio ſexto, ubi Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſæculi decimi ſexti ſelecta capita exponemus. Hìc dumtaxat cũ Illuſt. *Petro de Marca* Archiepiſcopo Pariſienſi obitèr dicam, Sanctionis Pragmaticæ abrogationem, & Concordata, quæ *Leonem X.* & *Franciſcum I.* inita ſunt, magnam Eccleſiæ Gallicanæ attuliſſe utilitatem, quia *Epiſcopatuum Electiones* (verba ſunt illius Archipræſulis libri VI. *de Concordia Sacerdotii & Imperii* Cap. IX. Num. XIII.) *Capitulorum ambitu fiebant, eiſque perſæpè vim inferebant Regum preces à Pragmatica Sanctione approbatæ: adeò ut Guillelmus Benedicti, celeberrimus illa ætate juriſconſultus, affirmet, preces illas habuiſſe & habere debuiſſe vim imperii apud Canonicos Electores. Concordata igitur abolent electiones, & in earum locum ſubſtituunt jus Nominationis, quod Regi tribuunt. Quod jus viam præcludit ambitioni & Simoniæ, quæ exercebatur ad emenda ſuffragia Canonicorum. Attamen Nominationis jus ſic conceditur Principi, ut ad Summum Pontificem pertineat confirmatio Electionum, quà potiebatur abſque ulla controverſia ante Pragmaticam Sanctionem editam.*

D. Huic Synodo V. Lateranenſi adhæſeruntne Principes Chriſtiani, præſertim *Maximilianus* Imperator, & *Ludovicus XII.* Galliarum

Rex, qui propter ſimultates, quas cum *Julio II.* Pontifice Maximo, exercebant, Conciliabuli Piſani adversùs eumdem Pontificem indictionem ac celebrationem promoverant?

M. Principes Chriſtiani, præcipuè *Maximilianus* Imperator, & Chriſtianiſſimus Rex *Ludovicus XII.* rejectâ penitùs tanquàm ſpuriâ Synodo Piſanâ, Concilio Lateran. V. tandem adhęſerunt. In primis, *Ferdinandus*, Rex Aragonum & Siciliæ, ſuo, & *Joannæ* Caſtellæ Reginæ nomine, juſſit *Hieronymo de Vich*, ſuo in Romana Curia Oratori, ut operam daret, ne Piſanum Conciliabulum longiùs protraheretur, ſed *tanquam injuriâ, perperàm & iniquè congregatum diſſolveretur & evaneſceret, & pernicioſiſſimum ſchiſma tolleretur*, & ut Concilio Lateranenſi, ceu legitimo, intereſſet. Idem præcepit *Maximilianus* Imperator *Matthæo* Epiſcopo Gurcenſi ac Principi, qui nomine Imperatoris Piſanum Conventum reprobavit, & Concilio Lateranenſi adhæſit. Conſenſum itidèm ſuum eidem Concilio Lateranenſi adjunxerunt *Emmanuel* Rex Luſitaniæ, *Sigiſmundus* Rex Poloniæ, *Leonardus* Dux Venetorum & Sereniſſima Reſpublica, Lucenſium ac Florentinorum Reſpublicæ, Dux Mediolanenſis, Marchio Mantuæ, Marchiones Brandeburgenſis & Montis ferrati, Dux Sabaudiæ, aliique Principes, quorum exemplum tandem ſecutus eſt *Ludovicus XII.* Galliarum Rex, qui, *Julio II.* mortuo, dum celebraretur Concilium Lateranenſe quintum, ac ſubindè causâ omnis odii & ſimultatum, quas cum illo Pontifice geſſerat, omninò ſublatâ, amicitiam *Leonis X.* qui in eodem Lateranenſi Concilio in locum *Julii II.* ſuffectus eſt, ſibi con-

ciliare ſtuduit, & per Oratores ſuos *Fridericum* Cardinalem, *de Sancto Severino*, *Claudium de Seyſello*, Maſſilienſem Epiſcopum electum, & *Ludovicum de Forbin* Dominum de Soleriis, *à prætenſo Piſano Concilio penitùs diſceſſit, illique plenariè renuntiavit, ac purè, liberè, & ſimpliciter ſacroſancto Lateranenſi Concilio, tanquàm vero, unico, & legitimo adhæſit*. Quin, Regem Chriſtianiſſimum *Ludovicum XII.* nunquàm ex animi ſententiâ Conciliabulo Piſano adhæſiſſe, probat *Spondanus* ad ann. MDXI. num. XVIII. ex Epiſtolis *Anglerii*, qui ex Urbe Burgis Hiſpaniæ, ubi apud Regem *Ferdinandum* degebat, ſcribens ad Marchionem Bellecenſem ait, cùm *Hieronymus Cabanilla*, Valentinus Eques, & *Ferdinandi* tunc apud Galliarum Regem *Ludovicum XII.* Orator, conquereretur, quòd Conciliabulariis contra Pontificem faveret; Regem ſubridendo reſpondiſſe, larvam eſſe ac jocoſam declamationem, figmentumque inane, illorum conſilia, occaſionemque ſumptam ab eis, ut Pontificem deterrerent, *farſam*, hoc eſt, mimicum ludum eſſe, ſeque tantùm iſta fovere, ut Pontificis animum averſum attraheret. Quam politicam Principum agendi rationem deplorans idem Annaliſta, ait: *Miſeram Principum conditionem! pro quantilla re quantis tribulationibus & ſe ipſos & innocentes ſubditos conficiunt! pro minima parte puncti terræ acquirenda per fas & nefas, plerùmque immenſam amplitudinem cœli amittentes. O iterùm miſeram hujuſmodi Principum conditionem! Habeant apud homines excuſationes ſuas, quantùm voluerint, Dominus juſtus Judex nullas admittet niſi juſtas.* Sed ſatis hactenùs de quinta Synodo Lateranenſi Oecumenicâ, quæ incho-

Inchoata die x. Maji anni MDXII. feliciter concluſa eſt die XIII. Martii anni MDXVII.

D. Sæpiùs audivi, non debere Reges ac Principes Sæculi thuribulum attingere, hoc eſt, Sacerdotalem auctoritatem, ac judicium de rebus ſacris ſibi aſſumere, nec in negotiis ad regimen Eccleſiæ ſpectantibus ſeſe ingerere, ſed eos potiùs religioſiſſimorum Imperatorum *Conſtantini, Valentiniani*, ac *Theodoſii Magni*, qui integrum de rebus ſacris judicium Paſtoribus Eccleſiæ, ut par eſt, reliquerunt, veſtigiis inſiſtere oportere, ne illis contingat, quod *Oziæ* Judęorum Regi accidiſſe memorat Scriptura Sacra. Ille quippè Rex, ut nuperrimè legebam lib. 2. Paralip. cap. XXVI. *ingreſſus templum Domini, adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis*, eique Sacerdotes *reſtiterunt, atque dixerunt: Non eſt tui officii, Ozia, ut adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, hoc eſt, filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad hujuſmodi miniſterium: egredere de Sanctuario, ne contempſeris, quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à Domino Deo: Iratuſque Ozias, tenens in manu thuribulum, ut adoleret incenſum, minabatur Sacerdotibus, ſtatimque orta eſt lepra in fronte ejus coram Sacerdotibus, & feſtinatò expulerunt eum. Sed & ipſe perterritus, acceleravit egredi, eò quòd ſenſiſſet illicò plagam Domini. Fuit Ozias Rex leproſus uſque ad diem mortis ſuæ, & habitavit in domo ſeparata plenus lepra, ob quam ejectus fuerat de domo Domini*. Sed, ne in his congerendis divinæ vindictæ exemplis tempus fruſtrà conteramus, perge, quæſo, alia referre Concilia, quæ antè Oecumenicam Synodum Tridentinam Sæculo decimo ſexto tam in cauſa Fidei,

quàm pro reſarciendâ Eccleſiæ Diſciplinâ fuerunt celebrata.

M. Septem Concilia Provincialia, ſive ad aſſerendam contra hæreticos Fidem Catholicam, ſive ad emendandos fidelium mores, variis in locis antè Generalem Synodum Tridentinam Sæculo decimo ſexto habita ſunt, videlicèt Bituricenſe, Senonenſe, Colonienſia duo, Moguntinum, Treverenſe, & Narbonenſe, quorum dumtaxàt Præſides, Decretorum numerum, brevitèr hìc perſtringere ſufficiet, ne ſi ſingula eorum Decreta, quæ ſanè plurima ſunt, & in eiſdem penè argumentis verſantur, percenſere vellem, nimiâ prolixitate, ac frequenti repetitione te defatigarem. Primum Provinciale Concilium, ſeu *Bituricenſe*, anno Chriſti MDXXVIII. habitùm eſt, Præſide *Franciſco Turnonio*, Archiepiſcopo Bituricenſi ac Primate Aquitaniæ, & in eo edita ſunt Decreta triginta duo, quorum primo ſtatuitur, *ut damnatum dogma Lutheri & ſequacium à Sacro Sancta Sede Apoſtolica jampridem reprobatum, in publicis concionibus, locis & temporibus opportunis, prout expediens Ordinariis locorum videbitur; generaliter tantùm reprobetur, non declaratis ſigillatim erroribus, niſi locus aliquis fuerit, ad quem pervenerint damnati aliqui errores*. Damnantur itidèm eodem Decreto ac omninò prohibentur *Lutheri* & Lutheranorum libri. In aliis viginti duobus Decretis ſequentibus emendatur ac reſtituitur collapſa Eccleſiæ Diſciplina. Sex alia ſequentia Decreta libertati ac reformationi juriſdictionis Eccleſiaſticæ conſulunt. Denique, in reliquis poſtremis Decretis imperatur ad biennium collectio Decimarum, quæ ab

ab omnibus Beneficiariis, Communitatibus, & & Eccleſiæ Fabricis exigerentur pro redemptione, ſeu liberatione filiorum *Franciſci I.* Chriſtianiſſimi Regis, qui in Hiſpania pro Patre ſuo obſides à *Carolo V.* Hiſpaniæ Rege tenebantur. Alterum Concilium Provinciale, ſeu Senonenſe eodem anno MDXXVIII. Pariſiis celebratum eſt, Præſide *Antonio à Prato* S.R.E. Cardinali, Archiepiſcopo Senonenſi, & Franciæ Cancellario, & in eo Lutherana Hæreſis confixa eſt ſexdecim Decretis de Fide editis. Primum eſt *De unitate & infallibilitate Eccleſiæ*. 2. *Quòd Eccleſia non ſit inviſibilis*. 3. *De Auctoritate Sacrorum Conciliorum*. 4. *Quòd ad Eccleſiam ſpectet determinare qui libri ſint Canonici*. 5. *Quòd aliqua ſint firmitèr credenda, quæ non continentur expreſsè in Scriptura Sacra*. 6. *De Conſtitutionibus humanis*. 7. *De Jejuniis Eccleſiaſticis*. 8. *De Cœlibatu Sacerdotum*. 9. *De votis, & præſertim Monaſticis*. 10. *De ſeptem Sacramentis*. 11. *De Sacrificio Miſſæ*. 12. *De ſatisfactione, Purgatorio, & commemoratione Defunctorum*. 13. *De veneratione Sanctorum*. 14. *De Veneratione Sacrarum Imaginum*. 15. *De libero arbitrio*. 16. *De Fide & Operibus*. Vetita pariter eſt ſub pœna Excommunicationis lectio librorum *Lutheri* & Lutheranorum. Præter hæc ſexdecim Decreta, quibus Lutherana impietas, quæ tum temporis in Galliis pullulare ac invaleſcere cœperat, profligata eſt; alia quadraginta Decreta ad reſarciendam Eccleſiæ Diſciplinam eodē in Concilio Senonenſi edita ſunt, quæ publicâ luce donavit, Notiſque doctiſſimis illuſtravit *Jodocus Clictoveus*, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor Theologus, qui Lutheranos acritèr inſectatus

 eſt &

eſt & voce & Scriptis, atque contra eos complura edidit Opuſcula. Primum ex duobus Conciliis Colonienſibus, quæ Sæculo decimo ſexto indicta ſunt, celebravit anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto *Hermannus* Archiepiſcopus Colonienſis, illudque in quatuordecim partes diſtributum eſt, quarum unaquæque præclara & ſaluberrima complectitur Decreta, quæ ordinavit ac digeſſit *Joannes Gropper*, Juris Pontificii Doctor inſignis, Theologus itidèm celeberrimus, & Lutheranorum acerrimus impugnator. Hìc autem obitèr advertere debes, hunc *Hermannum* Archiepiſcopum Colonienſem, à quo iſtud Concilium fuit convocatum, ſuâ Sede fuiſſe abdicatum, poſtquàm compertum omnibus fuit, eum à Catholica Fide Apoſtatam evaſiſſe, omnique ſtudio laborare, ut Lutheranorum impietatem in ſua Diœceſi ſtabiliret ac propagaret, Lutheranos Concionatores undique accerſendo, *Melanchthonem, Bucerum*, alioſque doctrinæ peſtilentis viros, quorum conſilio utebatur, eiſque ad ſeducendum populum prædicandi provinciam demandabat, alios verò ſinceræ pietatis & Catholicæ doctrinæ Concionatores callidè ſubmovendo. Quò factum eſt, ut à *Paulo III.* Pontifice Maximo Sede ſuâ motus, nec judicio ſiſtere auſus, fugâ ſe ſubripuerit, & apud Lutheranos hæreſim apertè profeſſus, reliquum vitæ exegerit. Quocircà ejus in locum electus eſt *Adolphus* ex Comitibus Schavemburgenſibus, qui ad collapſam penè in hac Provincia Catholicam Religionem, & reſtaurandam maximè depravatam Eccleſiæ Diſciplinam, alterum Concilium Colonienſe anno MDXLIX. convocavit, in quo, cùm exactior

anti-

antiquorum Canonum ſeveritas in uſum abſque aliquo graviori motu revocari haud poſſet, conſultius viſum eſt ſex potiſſimùm ſeligere media, quibus Clerus & populus ſenſim ſine ſenſu & abſque ullo ſtrepitu ad pleniorem reformationem perducerentur. Qua in re Patres iſtius Concilii Colonienſis ſapientiſſimè ſe geſſerunt. Nam ſicut facilè ſerpunt abuſus, ita difficilè tolluntur, nec minùs damnandi ſunt illi, qui eos diſſimulant, quandò paulatim tollere poſſent, quàm illi, qui magno quidem zelo, ſed non ſecundùm ſcientiam, eos intempeſtivè exagitant, dùm minore Religionis incommodo diſſimulare præſtaret. Prioribus contingit, quod ſolet illis, qui morbum exaſperant, dùm ei, quandò expediret, medicinam admovere cunctantur: aliis verò evenit, quod ſolet imperitis Medicis, qui, dùm parùm dextrè adhibent remedia, pro morbo extinguunt hominem, aut ex leviori malo reddunt immedicabile. Hæc, inquam, duo extrema perindè caventes Patres iſtius Concilii Colonienſis, ſex opportuna ſelegerunt media, ſacris quidem Canonibus conſentanea, ſed non ad rigidiorem Diſciplinam exacta, quorum primum, eſt *Studiorum, præſertim Sacrorum, inſtauratio*. Alterum, *Examen Ordinandorum ad ſacra Miniſteria & Prælaturas inſtituendorum*. Tertium, *Officiorum, ſeu munerum ſuſceptorum ſedula perfunctio*. Quartum, *Viſitatio Archiepiſcopalis, Epiſcopalis, Archidiaconalis, & eorum, quibus id oneris incumbit*. Quintum, *Synodorum frequens celebratio*. Sextum, *Juriſdictionis Eccleſiaſticæ, multùm labefactatæ & abuſibus depravatæ, reſtitutio*. De his ſex Mediis, quæ ad efficacem, diùque permanſuram reformationis

executionem plurimùm momenti afferre poſſe judicarunt Patres hujuſce Concilii Colonienſis, latè diſſerit *Joannes Cabaſſutius* in ſua *Notitia Eccleſiaſtica Conciliorum* pag. 571. & ſequentibus. Prætèr iſtud Concilium Colonienſe, quod anno MDXLIX. habitum eſt, alia duo Concilia Provincialia, ſeu Moguntinum,& Treverenſe eodem anno celebrata ſunt. Præfuit Concilio Moguntino *Sebaſtianus* Archiepiſcopus, & Sacri Imperii Princeps Elector, & in eo ad reſtaurandam collapſam Eccleſiæ Diſciplinam, & ad damnandam Lutheranam Hæreſim, quæ dirè totâ, quà latè patet, Germaniâ graſſabatur, multi conditi ſunt Canones. Primam partem hujus Concilii Moguntini occupant Canones quadraginta ſeptem, quibus hæretica *Lutheri* dogmata proſcribuntur. Altera verò Concilii Moguntini pars Canonibus ſeptem & quinquaginta conſtat,qui ad morum,& Eccleſiaſticæ Diſciplinæ reformationem ſpectant, de quibus legeſis jam citatum *Cabaſſutium* pag. 575. & ſeq. Alteri Concilio, ſeu Treverenſi, quod eodem anno indictum eſt, præfuit *Joannes* Archiepiſcopus Treverenſis, & Princeps Germanici Imperii Elector, in quo, ut videre eſt apud eumdem *Cabaſſutium* pag. 577. & ſeqq.multa contra Hæreticos Lutheranos,& pro reformatione Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ſaluberrima edita ſunt Decreta *De Fide Catholica & Romanæ Eccleſiæ fideliter & firmiter tenenda*: *De Verbi Divini Prædicatoribus*: *De cultu Divino diligenter & Religioſè exequendo*: *De Horis Canonicis*: *De Miſſæ Officio ritè peragendo*: *De Feſtorum numero minuendo*: *De Monachis & Sanctimonialibus*: *De Parochis*: *De Scholis*: *De Eccleſiaſtica libertate & immunitate*:
De

De Vita & honeſtate Clericorum,& de aliis id genus, quæ Diſciplinæ Eccleſiaſticæ inſtaurationem promovere poterant. Denique, non multò poſt iſtud Concilium Treverenſe, aliud in Galliis, ſeu Concilium Narbonenſe, anno MDLI. coactum eſt, eique præfuit *Alexander Zerbinatis*, Sedis Apoſtolicæ Protonotarius, *Franciſci* Cardinalis *A Piſanis* Narbonenſis Archiepiſcopi Vicarius Generalis. In eo Provinciali Concilio Narbonenſi Catholica Fides contra novas ſerpentes Hæreſes explicata ac ſtabilita eſt, damnati ſunt tanquam hæretici quicumque aliud docent,quàm Romana credit & profitetur Eccleſia, atque Canones ſexaginta quatuor de morum emendatione, & ſanciendâ Eccleſiæ Diſciplina conditi ſunt. Sed ſatis hactenùs dictum ſit de Conciliis, quæ ante, vel paulò poſt convocationem Concilii Oecumenici Tridentini in Cauſa fidei & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ reformationis Sæculo XVI. variis in locis indicta ac celebrata fuerunt.

D. Pertexe nunc Hiſtoriam Concilii Generalis Tridentini, cujus convocatio profligandis hæreſibus, vindicandæ Fidei Catholicæ, purgandis in deteriora lapſis Catholicorum moribus, reparandis Reipublicæ Chriſtianæ ruinis, & labefactatæ Eccleſiaſticæ Diſciplinæ reſtaurandæ pernecеſſaria fuit, atque omnium proborum votis exoptatiſſima. Priuſquàm tamen in ea, quæ in Synodo Oecumenica Tridentina geſta ac definita ſunt, inquiramus, obſecro te, ut in anteceſſum referas, & eâdem operâ refellas rationes, quibus hæretici Concilio Tridentino refragantur, illudque Generale ac Oecumenicum fuiſſe inficiantur.

M. Per-

M. Pervicaces Hæretici, Romanorum Pontificum auctoritati parêre detrectantes, Concilium Generale impensè expetere ſe fingebant, utque illud propediè̀m celebraretur inſolentèr provocabant. At, ubi primùm celebrari cæpit Concilium Tridentinum, tunc ſibi malè conſcii hæretici refugerunt, pedem retulerunt, contra Concilium Tridentinum allatrarunt, illudque non pro Oecumenico habendum eſſe, ſibi, aliiſque perſuadere tentarunt nonnullis rationibus, quarum præcipuas, hìc referam, eaſque vanas ac planè futiles eſſe breviter commonſtrabo. In primis, obiiciebant hæretici, Concilium Generale non Tridenti, ſed in Germania celebrari debuiſſe, cùm adversùs Germaniæ *Proteſtantes* eſſet indictum. Sed hęc ratio omninò frivola eſt. Nulla quippè eſt neceſſitas celebrandi Concilia Generalia his in locis, Provinciis, aut Regnis, in quibus enatæ ſunt Hæreſes. Hinc *Ariana* Hæreſis, licèt Alexandriæ in Ægypto ab *Ario* Presbytero invecta, non tamen in Ægypto, ſed Niceæ in Bithynia in Concilio Generali Nicæno proſcripta eſt. Neſtoriana Hæreſis, à *Neſtorio* Epiſcopo Conſtantinopolitano propalata, non Conſtantinopoli, ubi emerſerat, nec in Thracia, ſed Epheſi damnata eſt. Donatiſtarum Hæreſis, in Africa nata, in Concilio Romano ſub *Melchiade* Papa, & in Arelatenſi Synodo confixa eſt. Perperàm igitur conqueruntur hæretici, quòd Synodus Generalis contra Germaniæ *Proteſtantes* indicta, Tridenti fuerit celebrata; maximè, cùm ipſimet Germanię Principes in Conventu Spirenſi, anno MDXLII. habito, ultrò conſenſiſſent, ut in Civitate Tridentina, quæ Germaniæ eſt contermina,

ac

ac ſubindè Germanis commoda, cæteriſque Nationibus non ſuſpecta, Concilium Generale contra Germaniæ *Proteſtantes* celebraretur. Secundò, dictitabant Hæretici, non debuiſſe Romanum Pontificem Concilium Generale in hoc Reformationis negotio convocare, nec minùs ei præeſſe, quia nemo judex eſt in propria Causâ, omniaque jura cùm divina, tùm humana, prohibent, ne quis in eadem Cauſa perſonam judiciis, partiſque ſimùl diſceptatricis ſuſtineat. Porrò, Romanum Pontificem in hoc Reformationis negotio partis diſceptatricis locum tenere ajebant hæretici, eò quòd de multis morum, ſanctioriſque diſciplinæ poſtularetur. Non debuit ergò Romanus Pontifex in Concilio Generali, pro reformatione Eccleſiæ indicto, tanquam judex & Arbiter ſedere. Verùm, hæc hæreticorum objectio utroque genu claudicat. Nam primò certum eſt, Concilii Generalis convocationem ſemper ad Romanum Pontificem, velut ad viſibile Eccleſiæ Caput, pertinuiſſe, nullumque Concilium Oecumenicum ſive in Oriente, ſive in Occidente unquàm fuiſſe coactum, niſi jubente, vel ſaltem volente & conſentiente Romano Pontifice, quod ſanè multis exemplis & antiquis monumentis nullo negotio evincere poſſem, niſi res eſſet manifeſta his, qui Hiſtoriam Eccleſiaſticam primoribus labiis prælibarunt. Quorsùm ergò Hæretici Concilium Tridentinum, more veterum Conciliorum Generalium indictum, Oecumenicâ authoritate ſpoliare moliuntur? Ludicrum autem eſt, quod ajebant hæretici, videlicèt Romanum Pontificem in Concilio Tridentino ſediſſe tanquam judicem in propria Cauſa. Nec enim Romani Pontificis,

ſed

ſed Religionis & Fidei Cauſa in Concilio Tridentino agebatur, quam Romanus Pontifex pro ſui Primatus officio tueri, & Eccleſiæ Diſciplinam ſartam tectam conſervare tenetur, cùm ſit viſibile EccleſięCaput & univerſalis Paſtor. Sanè, ſi quid ponderis haberet hęc Hęreticorum objectio, in tuto eſſent omnes Novatores, Hæreſiarchæ, & perfidæ cujuſcumque Sectæ Auctores, quippè qui nunquàm legitimè damnari poſſent, ſicque abſolvi deberent *Arius*, *Macedonius*, *Neſtorius*, *Eutyches*, aliique tàm veteres, quàm recentes Hæreſiarchæ, qui perindè Eccleſiam, quæ ipſos damnavit, novitatis & corruptelæ circà fidem inſimularunt, contra Concilia reclamarunt, & Romanos Pontifices, alioſque Antiſtites, ſuis erroribus infeſtos, noluerunt in propria ſua Cauſa tanquàm legitimos judices agnoſcere. Præterquàm quòd, à modernis hæreticis percontari vellem, quem judicem in ſua Cauſa legitimum agnoviſſent? numquid ſe ipſos, qui ob hæreſim in jus vocabantur? At id non ſolùm rationi, & juri naturali ac poſitivo repugnaſſet, ſed nec etiam fieri potuiſſet; cùm Lutherani & Calviniſtæ, qui in jus vocabantur, concordes in doctrina non eſſent, ac proindè Lutherani contra Calviniſtas reclamaſſent, & versâ vice Calviniſtæ noluiſſent, ut Lutherani in eorum Cauſa quidquam, velut legitimi & competentes judices, pronuntiarent. Numquid Imperatorem, & Reges Catholicos, tanquàm legitimos judices hæretici in ſua Cauſa agnoviſſent? minimè gentium. Imperatori ſi quidem Catholico, & Regibus, Romanæ Communioni addictis, idem objeciſſent, quod Romano Pontifici, & Epiſcopis oppo-

nebant, nimirùm rem illorum agi, illoſque judicum & partium perſonam in eadem Cauſa ſuſtinere haud poſſe. Nec etiam voluiſſent Imperator, ac Principes Catholici Jus ſibi arrogare fidei controverſias dirimendi, quod non Principibus Laicis, ſed ſolis Eccleſię Paſtoribus à Deo fuiſſe cōceſſum Religioſiſſimi Imperatores *Theodoſius*, *Valentinianus*, aliique ſæpiùs declararunt. Velint itaque nolint, fateri debent Hæretici Lutherani & Calviniſtæ, nullum ſe in Eccleſia agnoſcere judicem, à quo legitimè damnari poſſint, adeòque non tantùm ſe, ſed & alios Hæreticos, quos hactenùs Eccleſia proſcripſit, nec juſtè, nec legitimè fuiſſe ab ipſa damnatos; quod ſanè, ut nemo non videt, ſummæ ſuperbiæ & deploratæ eorum cæcitatis evidentiſsimum eſt argumentum.

D. Hanc Hæreticorum, nullum in Eccleſia, præter ſe ipſos, Judicem agnoſcere volentium, intolerabilem ſuperbiam memini me legiſſe graphicè deſcriptam in aureo *Vincentii Lirinenſis* Commonitorio adverſus Hæreſes, ubi elegantiſſimus ille Scriptor de Hęreſiarcha *Neſtorio* hæc habet: *Invecti ſumus in Neſtorii ſceleratam præſumptionem, quòd Sacram ſcripturam ſe primum & ſolum intelligere: & omnes eos ignoraſſe jactaret, quicumque antè ſe Magiſterii munere præditi Divina Eloquia tractaviſſent: totam poſtremò etiam nunc errare & ſemper erraſſe Eccleſiam, quæ (ut ipſi videbatur) ignaros, erroneoſque Doctores & ſecuta eſt, & ſequeretur*. Sed perge, quæſo, alias proferre, falſique convincere rationes, quas etiamnùm Hæretici ad elevandam authoritatem Concilii Tridentini obtrudere ſolent.

M. Tri-

M. Tribus aliis ficulneis argumentis authoritatem Concilii Tridentini impetere ſolent hæretici, quæ hic levi brachio perſtringam, & unico flatu exſufflabo; nec enim tanti ſunt, ut in his diluendis diutiùs immorari, oleumque & operam perdere debeamus. Negant Hæretici, Concilium Tridentinum fuiſſe Oecumenicum, quia Lutherani, dicti Proteſtantes, Civitatum Germaniæ, Principes Auguſtanæ Confeſsionis ei non interfuerunt, immò ab eo ſunt excluſi, & tamen contrà eos, licèt abſentes, nec auditos, latum eſt judicium, quod nullum cenſeri debet, utpotè datum non vocatâ & auditâ parte diſceptatrice. Pręterea, ajunt Hęretici, Synodum Tridentinam non fuiſſe liberam, cùm in ea nihil à Legatis proponeretur, niſi quod antehàc Romano Pontifici placuiſſet, indèque populare iſtud increbuiſſe ſcomma: *Spiritum Sanctum Româ Tridentum in mantica deferri.* Poſtremò, acritèr invehuntur in omnes Antiſtites in Concilio Tridentino congregatos, aſſeruntque, illos apertè odia exercuiſſe cum Lutheranis & Calviniſtis, qui in jus vocabantur, eorumque controverſa Dogmata citra ullam diſcuſſionem, livore percitos & partium ſtudio abreptos, confixiſſe. Hę ſunt in ſummâ Hęreticorum adversùs Concilium Tridentinum objectiones, ſeu potiùs putidę calumnię ac impoſturæ, quæ quàm craſſo filo ſint conſutæ breviter hic demonſtrabo. Prima Impoſtura, quâ confidentèr affirmant hæretici, Civitatum Germaniæ Proteſtantes, & Confeſsionis Auguſtanæ Principes non fuiſſe ad Concilium Tridentinum vocatos & invitatos, falſi palàm convincitur ex litteris publicæ fidei, ſeu ſalvi condu-

ctus

ctus quibus Synodus Tridentina Seſsionibus XIII. XV. & XVIII. liberam Proteſtantibus & cæteris aliarum Nationum hominibus, à Romanæ Eccleſiæ Communione alienis, facultatem & ſecuritatem dedit *Tridentum veniendi, ibidèmque manendi, ſtandi, morandi, proponendi, loquendi unà cum ipſa Synodo de quibuſcumque negotiis tractandi, examinandi, diſcutiendi, ac omnia quæcumque ipſis libuiſſet, ac Articulos quoslibet, tàm ſcripto quàm verbo liberè offerendi, propalandi, & cum iis, qui à Concilio delecti fuerint, diſputandi, &c.* Id ipſum teſtatur *Didacus Payua*, inſignis Theologus Luſitanus, qui Concilio Tridentino præſens aderat, libro 1. *Defenſionis Tridentinæ Fidei*; ubi Hæreticum *Kemnitium* his verbis compellat. *Veſtrum adventum vehementer exoptarunt* (Patres Concilii Tridentini) *diligentiſſimè procurarunt, cum Cæſare non modo ipſi, ſed Romanus etiam Pontifex, & per Legatos ſæpè & per litteras frequenter egit, ut vos ad veniendum induceret. Adventum mendaciis & cavillationibus differentes diutiſſimè expectarunt, ex veſtris etiam aut clam, aut palam adventantes benignè ac liberaliter exceperunt, humaniſſimèque tractarunt, illos, ut cauſam ſuam palam & confidenter tuerentur, valdè obnoxiè rogarunt, tuas ac tuorum lucubrationes venales exponi curarunt, legendaſque illis tradiderunt, qui de veſtra Fide aut diſputare, aut judicare debuiſſent, ut quòd à vobis precibus impetrare nunquàm potuerunt, à nobis ſtudio ac diligentia præſtaretur.* Quâ frontè ergò audent hæretici aſſerere, Germaniæ Proteſtantes, & reliquarum Nationum homines ad Synodum Tridentinum vocatos ac invitatos non fuiſſe? Ecquid mirum, quod illi novæ refor-

ma-

mationis Architecti ad Synodum venire detrectantes, tanquam contumaces hæretici, ab eadem Synodo fuerint proſcripti? Nec minus facilè altera Hæreticorum impoſtura, quâ dicunt, Synodum Tridentinam non fuiſſe liberam, diſſlatur ac diſſipatur verbis ejusdem Theologi *Didaci Payuę*, teſtis oculati, qui, loco mox à me laudato, *Kemnitium* hæreticum ſic affatur: *An dubitas, te ac tuos Tridentinum Concilium tutò adire, confidenter alloqui, & liberè in eo verſari potuiſſe? Teſtari certè ipſe poſſum, nihil fuiſſe à Patribus magis exoptatum, à Legatiſque vigilantiùs procuratum, quàm ut nihil in eo non liberè, non pacatè atque legitimè fieri, certiſſimis argumentis conſtaret.* Verum quidem eſt, Legatos Romani Pontificis in Concilio Tridentino propoſuiſſe pro jure ſuo omnia quæ diſcutienda ac definienda erant, ſervatâ tamen Patribus integrâ libertate in omnibus & ſingulis Conventibus atque ſeſſionibus ſententiam dicendi, quod neceſſarium omninò erat ad vitandam confuſionem, quæ ſanè maxima orta eſſet ſi omnibus integrum fuiſſet proponerè quidquid ipſis in mentem veniſſet. Nec id juris ſibi in Concilio Tridentino arrogarunt Legati Pontificii, ſed potiùs in Conciliis Generalibus Epheſino contra *Neſtorium*, Chalcedonenſi contra *Eutychetem*, Conſtantinopolitano III. contra Monothelitas, Nicæno II. contra Iconomachos, Conſtantinopolitano IV. contra *Photium*, & in aliis Conciliis Oecumenicis, eodem jure rerum proponendarum potiti ſunt, ita ut nihil in Conciliis Generalibus, ut videre eſt in eorum Actis, proponeretur aut decerneretur, niſi Arbitris & Auctoribus Legatis Pontificis Romani; & tamen nemo ità impiè deli-

deſipuit, ut propterea dixerit, Spiritum Sanctum Epheſum, Chalcedonem, Conſtantinopolim, Româ in mantica à Summis Pontificibus miſſum, vel ademptam Epheſinæ, Chalcedonenſis, & Sextæ Synodi Patribus ſuffragiorum libertatem. Apage ergò inficetum illud & impium ſcomma ab Hæreticis contra Concilium Tridentinum temerè jactatum, videlicèt *Spiritum Sanctum Româ Tridentum fuiſſe delatum*. Poſtremò, non magis admittenda eſt expoſtulatio Hæreticorum adversùs Patres Concilii Tridentini, quos dicunt apertè odia exercuiſſe cum his, qui in eodem Concilio in jus vocati erant, eorum de Fide controverſa Dogmata, nullo prævio diligenti, ac maturo adhibito examine, condemnaſſe; non, inquam, magis admittenda eſt hæc Hæreticorum expoſtulatio, quàm Arianorum adversùs Patres Concilii Nicæni, Macedonianorum adversùs Patres Concilii Conſtantinopolitani primi, Neſtorianorum contra Epiſcopos Concilii Epheſini, Eutychianorum contra Epiſcopos Concilii Chalcedonenſis, Monothelitarum contra Antiſtites Concilii Conſtantinopolitani tertii &c. Hi ſiquidem hæretici, ſicut ſolemne eſt pravis vitiligatoribus qui cauſâ ceciderunt, in Epiſcopos, à quibus in Conciliis Generalibus fuerunt damnati, ore & calamo impudentiſſimè debacchati ſunt, non ſecùs ac Lutherani, & Calviniſtæ, aliique Novatores contra Epiſcopos Concilii Tridentini, à quibus fuerunt anathemate perculſi, latrare nunquàm deſinunt. At quilibet facilè judicare poteſt, quinam reverâ hoſtilem animum ac præjudiciis affectum habuerint, an Lutherani, Calviniſtæ, cæterique Novatores, qui in jus vocati, authorita-

tem Romani Pontificis, & Epiſcoporum Concilii Tridentini ſpernebant, eos dentatis libellis proſcindebant, & Catholicam fidem apertè impugnabant? an Romanus Pontifex, & Epiſcopi in Concilio Generali Tridentino pro defenſione fidei Catholicæ congregati, qui Lutheranos, Calviniſtas, & alios id genus Sectarios ad Concilium Tridentinum vocarunt, invitarunt, eos ad meliorem frugem modis omnibus revocare tentarunt, ac tandèm eorum errores poſt accuratiſſimum examen, ac præmiſſam diligentiam, quâ nulla major adhiberi poterat, confixerunt, ut conſtat ex Relationibus oculatorum teſtium, præſertim *Didaci Payuæ*, & ex *Hiſtoria Concilii Tridentini*, non eâ quidem quam *Paulus Sarpius*, ſub nomine *Suavis Polani* mordaci ſtylo ſcripſit, mendaciis, contumeliis & impoſturis refertam, ſed ex Hiſtoria Concilii Tridentini, quam Cardinalis *Palavicinus* ex ſinceris actis, ex Monumentis probatiſſimæ fidei, & ex Relationibus teſtium omni exceptione majorum concinnavit. Habes nunc breviter retuſas ſæpiùs decantatas expoſtulationes & impoſturas, quas Lutherani, Calviniſtæ, & alii Novatores, quò ſuam cauſam acciſam ac deſperatam in Sectariorum animis utcùmque erigere ac fulcire poſſint, contra Concilium Tridentinum, in quo eorum errores protriti ac profligati fuerunt, obiicere ſolent.

D. Adeò ingenita eſt hæreticis maledicendi libido, adeò inveterata mentiendi & obloquendi licentia, ut omni veracitatis, conſcientiæ, pudoris ac religionis abjectâ curâ, ingenio ſuo indulgeant, ac priùs illos Sycophantas vita deficiat, quàm

quàm à calumniis contra Eccleſiam Romanam abſtinere velint aut poſſint. Quapropter, conſultius eſſe duco nunc prætermittere colluviem mendaciorum & ſordium, quam movere nequeas, quin inficiaris, meque eo, quem afflant, graviſſimo eneces fœtore. Uni itaque in præſentia inhæreamus Hiſtoriæ Concilii Tridentini, & oſtende primò, quo anno fuerit indictum? Qui ei præfuerint? & quot Patres ad illud convenerint?

M. Dùm Calviniana Hæreſis ſerperet in Gallia, in Belgio, in Batavia & Helvetia; Dùm Angliæ Regnum ſub Rege *Henrico VIII.* & *Elizabetha* Reginâ, ejus filiâ, variis hæreſibus infeſtaretur; dùm denique Lutherana Hæreſis in Germania graſſaretur, jamque in Regnum Sueciæ ſub *Guſtavo* Rege, & in Regnum Daniæ, ſub *Chriſtierno II. Friderico, & Chriſtierno III.* Regibus, irrepſiſſet, altaſque in his locis radices ageret: *Paulus III.* Pontifex Maximus, ut animabus periclitantibus, & Religioni tantis erroribus implicitæ ſuccurreret, Concilium Generale *Mantuæ* primùm indixit, ſed appoſito à *Friderico*, Mantuæ Duce, obice, Vicentiæ celebrandum decrevit, ac tandem, novis iterùm emergentibus obſtaculis, illud Tridentum convocavit, Urbem Germaniæ conterminam, optatam à Germanis in Conventu Spirenſi pro celebratione Concilii Generalis, & omnibus Chriſtianis Nationibus opportunam. Tridenti itaque cœptum eſt Concilium Generale die XIII. menſis Decembris anni MDXLV. eique præfuêre Sedis Apoſtolicæ Legati à *Paulo III.* Romano Pontifice miſſi, *Joannes Maria de Monte, Marcellus Cervinus, & Reginaldus Polus*, S. R. E. Cardinales. Ab anno

no MDXLV. uſque ad annum MDLXIII. ſub tribus Romanis Pontificibus *Paulo III. Julio III. & Pio IV.* celebratum eſt Concilium Tridentinum, adfuerunt Epiſcopi ex præcipuis Orbis Chriſtiani Provinciis, & quidem ingenti numero, ejuſque Decretis ſubſcripſerunt Sedis Apoſtolicæ Legati, duo alii Cardinales, tres Patriarchæ, viginti quinque Archiepiſcopi, centum ſexaginta octo Epiſcopi, triginta novem Procuratores Epiſcoporum abſentium, ſeptem Abbates, & totidem Religioſorum Ordinum Præpoſiti Generales. Ex ſola Familia Dominicana numerantur ſex Archiepiſcopi, ſeptemdecim Epiſcopi, viginti octo celeberrimi Theologi, qui interfuerunt Concilio Tridentino, ut nihil in præſenti dicam de Epiſcopis, & doctiſſimis aliorum Religioſorum Ordinum Theologis, ex quibus coaluit Cætus ille poſt hominum memoriam auguſtiſſimus tot Patrum, tot Theologorum Concilii Tridentini, qui omnes Viri erant, ſi doctrinam ſpectes, eruditiſſimi; ſi uſum, peritiſſimi; ſi ingenia, perſpicaciſſimi; ſi pietatem, religioſiſſimi, ſi vitam innocentiſſimi; in quibus, neſcias quid mirêre magis, an gravitatem & ſanctitatem, illo gradu dignam, an eruditionem, & rerum vel humanarum, vel ſacrarum peritiam? Qua in re maximè eluxit providentia Dei Optimi Maximi, qui eo tempore, quo ingruentium turbarum mole & Hæreſum colluvie periclitabatur Eccleſia, præſentiſſimum attulit remedium, excitando ſanctiſſimos Antiſtites & inſignes Theologos, qui Spiritus Sancti lumine, quo in Concilio Tridentino congregati pleniſſimè erant affuſi, bullientes ubique hæreſes exterminarunt, Catholi-

cam

cam Fidem illibatam conſervarunt, & collapſam Eccleſiæ Diſciplinam Sanctiſſimis editis Legibus inſtaurarunt.

D. Quot Seſſiones habitæ ſunt in Oecumenica Synodo Tridentina, tùm ad ſtabiliendam contra Hæreticos Catholicam Fidem, tùm ad ſarciendam Eccleſiæ Diſciplinam?

M. Viginti quinque Seſſiones habitæ ſunt in Generali Concilio Tridentino, videlicèt decem Priores, ſub *Paulo III.* Pontifice Maximo, ſex aliæ ſequentes ſub *Julio III.* denique novem poſtremæ ſub *Pio IV.* Sed priuſquàm referam ea, quæ in qualibet Seſſione geſta ſunt, obitèr advertere debes, in Concilio Tridentino, dum actu in Civitate Tridentina celebraretur, octo priores habitas eſſe Seſſiones, ſed cùm morbus contagioſus in hac Urbe agroque Tridentino graſſaretur, & gravioris luis periculum immineret, Patres Seſſione octavâ habitâ die XI. Martii anni MDXLVII. promulgaſſe Decretum de translatione Concilii ex Civitate Tridentina ad Bononienſem, ubi duæ Seſſiones, nona videlicèt ac decima, celebratæ ſunt, Mortuo autem *Paulo III.* Pontifice Maximo, ejus Succeſſor *Julius III.* Concilium ad Civitatem Tridentinam reduxit, ubi cæteræ aliæ Seſſiones habitæ ſunt, videlicèt XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI. ſub *Julio III.* Reliquæ verò novem ſub *Pio IV.*

D. Perſtringe modò compendioſâ narratione quidquid notabile in unaquaque Seſſione Concilii Tridentini geſtum eſt?

M. In prima Seſſione, quæ habita eſt die XIII. menſis Decembris anni MDXLV. poſt ſanctos Ritus, ſolemnemque præmiſſam ſupplicationem,

 decla-

declaratum eſt, Concilium Tridentinum eſſe Oecumenicum, illudque jam inceptum. In ſecunda Seſſione, editum eſt Decretum de modo vivendi, & de aliis in Concilio ſervandis. In Seſſione tertia juſſerunt Patres, ut recitaretur Fidei Symbolum Conſtantinopolitanum, quò omnibus notum facerent, ſe in ſuis definitionibus non receſſuros ab eo Symbolo, in quo omnes, qui Fidem Chriſti profitentur, neceſſariò convenire debent, quodque, ut ajunt, *fundamentum eſt firmum & unicum, contra quod portæ inferi nunquàm prævalebunt*. In his tribus Seſſionibus nihil magni momenti ſtatutum eſt, eò quòd in dies expectarentur Epiſcopi, adeòque Legatis Pontificis conſultius viſum fuerit, Fidei, morumque Sanctiones procraſtinare, donec frequentior eſſet Synodus. In quarta Seſſione condita ſunt Decreta duo, primum videlicèt de libris Canonicis & Traditionibus Sacris, quo declarat ſacra Synodus: *Se ſuſcipere omnes libros tàm Veteris, quàm Novi Teſtamenti, necnon Traditiones ipſas tùm ad Fidem, tùm ad mores pertinentes, tanquam vel ore tenùs à Chriſto, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continua ſucceſſione in Eccleſia Catholica conſervatas pari pietatis affectu ac reverentià*. Enumerat poſteà ſacra Synodus ſingulàtim ſacros omnes cùm Veteris, tùm Novi Teſtamenti libros Canonicos, quales nunc habemus in Canone Scripturæ Sacræ repoſitos. Hoc Decretum editum eſt contra Lutheranos, & Calviniſtas, qui, ut oſtendimus in *Tractatu de Scriptura Sacra*, nuper edito, plures libros, & aliquot librorum partes ex ſacro Canone expunxerunt, atque Traditiones penitùs rejecerunt. Alterum ejuſdem

Seſſio-

Seſſionis quartæ Decretum ſpectat editionem & uſum ſacrorum librorum ad tollendos varios abuſus, qui tùm in Verſionibus Sacrarum Scripturarum, tùm in interpretationibus, tùm in editionibus occurrebant. Ingens ſi quidem erat tum temporis Verſionum Scripturæ Sacræ Latinarum multitudo ac varietas. Magnam ſibi quiſque arrogabat licentiam interpretandi pro ſuo arbitriò Scripturas Sacras, eaſque in alienos, pravoſque ſenſus ſæpè detorquendi. Tanta denique ex parte Typographorum in Sacris edendis Scripturis gliſcebat corruptela, ut eas ſæpiùs ex corruptis exemplaribus typis ederent, pravaſque eis aſſuerent interpretationes. Hos abuſus ut radicitùs evelleret S. Synodus, tria iſta præcipuè in hoc ſecũdo Decreto declarat, primò, Verſionem Scripturæ Sacræ, dictam *Vulgatam*, qualem nunc habemus, eſſe authenticam, eamque cæteris Scripturæ Sacræ Verſionibus Latinis, quæ tunc circumferebantur, eſſe præponendam. Secundò, diſtrictè prohibet, ne quis Scripturam Sacram ad improprium detorqueat ſenſum, aut contra unanimem Patrum conſenſum interpretari præſumat, aut ejus verba ac Sententias deflectat ad *prophana quæque, ad ſcurrilia ſcilicèt fabuloſa, vanas adulationes, detractiones, ſuperſtitiones, impias & diabolicas incantationes, divinationes, ſortes, libellos etiam famoſos &c.* Denique, ſtatuit atque vetat, ne ullus deinceps de rebus ſacris imprimatur liber, abſque Ordinarii licentiâ, & ſine expreſſo auctoris nomine ſub pœna anathematis, & mulctæ pecuniariæ. In quinta Seſſione duo itidem Decreta edita ſunt, unum de peccato Originali, alterum de Reformatione. Decretum

cretum de peccato Originali quinque complectitur Canones, quorum primus ſtatuit, Adamum per divini mandati tranſgreſſionem excidiſſe ex ſanctitate, ex juſtitia, in qua conſtitutus fuerat, eumque ſecundùm corpus & animam in deterius commutatum fuiſſe. Secundus Canon anathemate ferit eos, qui Adæ prævaricationem ipſi ſoli, & non ejus propagini nocuiſſe aſſerunt. Tertius Canon definit, peccatum Originale transfundi ab Adamo ad omnes ejus poſteros. Quartus Canon dicit anathema illis, qui parvulos, recentes ab uteris matrum, baptizandos negant, etiamſi fuerint à baptizatis parentibus orti. Quintus denique Canon anathemate percellit eos, qui per Jeſu Chriſti gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum Originalis peccati remitti negant; vel aſſerunt, non tolli totum id quod veram & propriam peccati rationem habet, ſed tantùm radi, aut non imputari. Definit etiam idem Canon quintus, Concupiſcentiam, quæ remanet in renatis, ſeu baptizatis, non eſſe verè, & propriè peccatum, nec nocere poſſe ei non conſentientibus, & per Jeſu Chriſti gratiam repugnantibus, ac ſubinde Deum in renatis nihil odiſſe, & concupiſcentiam, quæ in illis remanet, peccatum à *Paulo* Apoſtolo dici, non quod reverâ peccatum ſit, ſed quia ex peccato Originali proficiſcitur, & ad peccatum inclinat. Ad calcem iſtius Canonis quinti declarat Sancta Synodus, non eſſe ſuæ intentionis comprehendere in hoc Decreto de peccato Originali Beatam Virginem *Mariam* Deiparam, ſed obſervandas eſſe Conſtitutiones *Sixti IV.* Summi Pontificis. Alterum Decretum *de Reformatione*, quod in eadem

Seſſione quintâ promulgatum eſt, duo continet capita. Primum eſt de inſtituendo Theologo in ſingulis Metropolitanis & Cathedralibus Eccleſiis, necnon in Collegiatis inſignium Oppidorum, pro lectione Scripturæ Sacræ, & de aſſignandâ ei Præbendâ, vel alio ſtipendio congruo. Alterum caput, quod Evangelii prædicationem ſpectat, decernit, omnes Epiſcopos teneri per ſe ipſos, ſi legitimè non fuerint impediti, ad prædicandum ſanctum Jeſu Chriſti Evangelium: Si verò contigerit eos legitimo detineri impedimento, teneri juxta formam Concilii Lateranenſis, Viros idoneos aſſumere ad hujuſmodi prædicationis officium ſalubritèr exequendum. In Seſſione ſexta duo pariter edita ſunt Decreta; unum in quo Catholica declaratur doctrina *De juſtificatione* ſexdecim Capitibus, & hæreticorum errores, præſertim *de extincto hominis Arbitrio poſt Adæ peccatum: De juſtificatione impii per ſolam Fidem: De juſtificatione per ſolam imputationem juſtitiæ Chriſti, excluſà gratia ſanctificante intrinſecà & inhærente: De juſtificatione per Fidem, ſeu fiduciam divinæ miſericordiæ, quà quis certò credit, ſibi propter Chriſtum remiſſa eſſe peccata: De impoſſibilitate mandatorum Dei: De inamiſſibilitate juſtificationis, niſi per peccatum infidelitatis: De non admittendo Purgatorio poſt hanc vitam: De excludendis à juſtificatione bonis operibus, & rejiciendis juſtificatorum meritis &c.* De his, inquam, & aliis, quæ ad hominum juſtificationem attinent, Capitibus, errores hæreticorum tribus ſupra triginta Canonibus fuerunt damnati. Alterum ejuſdem Seſſionis ſextæ Decretum, quod eſt de Reformatione, complectitur Capita quinque. Primum decer-

decernit, teneri Prælatos reſidêre in ſuis Eccleſiis. Secundum ſtatuit, Presbyteros Beneficiatos, habentes curam animarum, per Ordinarios ad reſidentiam eſſe cogendos. Tertium definit, exceſſus Clericorum ac Regularium degentium extra Monaſterium, corrigi debere ab Ordinario loci, tanquàm Sedis Apoſtolicæ delegato. Quartum ſancit, Eccleſias quaſcumque majores, earumque perſonas poſſe ab Epiſcopis viſitari, quotiès opus fuerit. Quintum denique declarat, nulli Epiſcopo licêre Pontificalia in alienâ exercere Diœceſi, nec Ordines conferre, niſi volente & conſentiente loci Ordinario. In Seſſione ſeptima Concilii Tridentini duo etiam promulgata ſunt Decreta, quorum unum ſpectat Sacramenta à Chriſto Domino inſtituta; Alterum eſt de Reformatione. Primum continet quindecim Canones de Sacramentis in genere, quatuordecim de Baptiſmo in ſpecie, & tres de Sacramento Confirmationis,quibus damnantur recentes circà Catholicam de Sacramentis doctrinam Hæreticorum errores. Alterum ejuſdem Seſſionis ſeptimæ Decretum, quod eſt de Reformatione, quindecim conſtat Capitibus, quibus damnatur pluralitas Beneficiorum incompatibilium, & præſcribuntur dotes, examen, cæteraque id genus, quæ prærequiri debent ab his, qui ab Epiſcopis ad Beneficia promoventur. In octava Seſſione, propter luem Tridenti exortam, publicatum eſt Decretum de transferendo Concilio Bononiam, ubi duæ Seſſiones habitæ ſunt, nona videlicèt, & decima, in quibus tamen nihil deciſum eſt, ſed tantum prorogationis Decretum promulgatum eſt, quod omnibus Patribus placuit. Hæ

decem

decem Seſſiones habitæ ſunt ſub *Paulo III.* Pontifice Maximo, ſed eo mortuo die x. menſis Novembris MDXLIX. *Julius III.* ejus Succeſſor Concilium è Bononia Tridentum anno MDL. reduxit, ſexque Seſſiones ſub eodem Pontifice fuerunt celebratæ.

D. Perge, ſi placet, eâdem brevitate cum claritate conjunctâ ſummatim ea deſcribere, quæ acta ſunt in his Seſſionibus Oecumenici Concilii Tridentini, quæ ſub *Julio III.* Pontifice Maximo habitæ ſunt.

M. In Seſſione Concilii Tridentini XI. & quæ prima eſt ſub *Julio III.* Romano Pontifice, quæque Tridenti habita eſt die I. menſis Maji anni MDLI. duo lecta ſunt ejuſdem Summi Pontificis Diplomata, unum videlicèt de reſumendo Concilio, alterum de eodem Concilio ad Civitatem Tridentinam reducendo, ac de Legatis ſive Præſidibus ad illud moderandum electis. In duodecima Seſſione, quæ fuit ſecunda ſub *Julio III.* Pontifice Maximo, nihil definitum eſt, ſed dumtaxat prorogata Seſſio, in qua de Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, necnon de his, quæ ad Reformationem, vel ad faciliorem & commodiorem Prælatorum reſidentiam pertinebant, agendum monuit Sacra Synodus. In decima tertia Seſſione, quæ ſub *Julio III.* fuit ordine tertia, edita ſunt tria Decreta, quorum primum eſt de Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, quo octo Capitibus traditur & explicatur doctrina Fidei de Euchariſtiæ Sacramento, & undecim Canonibus proſcribuntur Hæreticorum errores contra realem præſentiam Corporis & Sanguinis Chriſti Domini in Euchariſtiæ Sacramento; contra Tranſubſtantiationem, ſeu converſionem

ſub-

ſubſtantiæ panis & vini in ſubſtantiam Corporis & Sanguinis Chriſti Domini, contra Feſtivitatem in honorem Corporis Chriſti Domini inſtitutam, & contra antiquiſſimum Eccleſiæ morem aſſervandi in pixide Euchariſtiam, eamque ad infirmos deferendi; quem uſum damnant hæretici Lutherani, quòd velint Corpus Chriſti non eſſe permanenter in Euchariſtia, ſed ſolùm in actuali illius uſu, ſeu comeſtione. Alterum ejuſdem Seſſionis decimæ tertiæ Decretum, quod eſt de Reformatione, octo ſimilitèr complectitur Capita, quæ Prælatorum juriſdictionem ſpectant, & Appellationibus modum imponunt. Tertium ejuſdem Seſſionis Decretum continet Salvum conductum, quem Sancta Synodus Tridentina conceſſit Hæreticis Proteſtantibus, qui audiri poſtulabant ſupra quatuor de Euchariſtia Articulis, quorum ſubindè definitionem prorogavit Sacra Synodus. Hi porrò erant Articuli: I. *An neceſſarium ſit ad ſalutem & divino jure præceptum, ut ſinguli Chriſti fideles ſub utraque ſpecie ipſum Venerabile Euchariſtiæ Sacramentum accipiant*: II. *Nùm minùs ſumat qui ſub alterà, quàm qui ſub utraque ſpecie communicat*? III. *An erraverit Sancta Mater Eccleſia, Laicos & non celebrantes Sacerdotes ſub panis ſpecie dumtaxàt communicando*? IV. *An etiam parvuli communicandi ſint*? In Seſſione decima quarta, quæ ſub *Julio III.* Pontifice Maximo eſt ordine quarta, prolixè expoſita eſt Catholicæ Eccleſiæ doctrina de Sacramentis Pœnitentiæ, & Extremæ Unctionis. Et primò quidèm de Sacramento Pœnitentiæ novem edita ſunt Capita, & quindecim conſcripti Canones, quibus adverſùs hæreticos, pœniten-

nitentiæ oſores, definitum fuit, I. Pœnitentiam eſſe Sacramentum à Chriſto Domino poſt Reſurrectionem ſuam inſtitutum. II. Pœnitentiæ Sacramentum eſſe lapſis poſt Baptiſmum neceſſarium. III. Pœnitentis actus, Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, eſſe quaſi materiam hujus Sacramenti. IV. Formam Sacramenti Pœnitentiæ ſitam eſſe in his Miniſtri verbis. *Ego te abſolvo &c.* V. Contritionem includere dolorẽ ac deteſtationem de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cœtero. VI. Integram apud Sacerdotem peccatorum Confeſſionem lapſis neceſſariam eſſe neceſſitate medii ad juſtitiam conſequendam. VII. Non ad omnes Chriſti fideles, ſed ad ſolos Epiſcopos & Sacerdotes, hæc Chriſti verba: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis &c.* ſpectare. VIII. In Miniſtro Pœnitentiæ, præter poteſtatem Ordinis, requiri juriſdictionem; & Epiſcopos poſſe ſibi nonnullos reſervare Caſus, ita tamen ut in articulo mortis nulla ſit reſervatio. Denique, totam pœnam per Pœnitentiæ Sacramentum non remitti, ſed pœnam æternam mutari in pœnam temporalem, ſeu ſatisfactionem, quæ pœnitenti à Sacerdote imponi, & cum gravitate criminum proportionata, quantùm fieri poteſt, eſſe debet. Iis, quæ ſpectant Pœnitentiæ Sacramentum, Sancta Synodus Tridentina ſubjungit tria Capita, & quatuor Canones de Sacramento Extremæ Unctionis, quibus definit primò, Extremam Unctionem eſſe novæ legis Sacramentum propriè dictum. II. Extremam Unctionem delicta ac peccati reliquias abſtergere, alleviare animam ægroti, & corporis ſani-

ſanitatem interdùm conferre. III. Miniſtros Sacramenti Extremæ Unctionis eſſe Presbyteros. Hanc denique Seſſionem XIV. concludit Sancta Synodus Tridentina Decreto de Reformatione, tredecim complectente Capita, Eccleſiæ Prælatos, Beneficiarios, vel Clericos ſpectantia ferè omnia, & inter cætera alia ſancit, ut Clerici, qui in Sacris Ordinibus ſunt conſtituti, aut Eccleſiaſtica Beneficia poſſident, utantur veſte Ordini ac dignitati congruente: Ut voluntarii homicidæ ab Ordinibus arceantur, aut ſi jam ſint ordinati, à miniſterio ſeparentur, ac omnibus beneficiis careant: Ut Religioſi, translati ad alium Ordinem, in clauſtro ſub obedientia maneant, & Beneficiorum Sæcularium incapaces exiſtant: Ut nemo juſpatronatus obtineat, niſi ex fundatione vel donatione, & ille, qui à legitimo juriſpatronatus poſſeſſore ad aliquod Beneficium Eccleſiaſticum eſt præſentatus, non ab alio, quàm ab Ordinario, ſeu Epiſcopo, inſtituatur. In Seſſione decimaquintâ duo edita ſunt Decreta; unum de proroganda Seſſione ad expectandos Proteſtantium Theologos, ſicùt eorum nomine poſtulatum fuerat à Witembergenſis & Saxoniæ Ducum Oratoribus. Alterùm Decretum fuit de novo Salvo-Conductu, ſeu publicæ ſecuritatis libello, iiſdem Proteſtantibus concedendo, ad normam illius, qui olim Bohemis in Concilio Generali Baſileenſi datus fuerat. In Seſſione decimâ ſextâ, quæ habita eſt die XXIII. menſis Aprilis anni MDLII. cùm Germania multis bellis ac perturbationibus eſſet infeſtata, ſuſpenſum eſt Concilium Generale Tridentinum, Patribus omnibus conſentientibus, exceptis

ptis duodecim ex Hiſpania Epiſcopis,qui aſſentiri noluerunt. Ad decennium autem duravit hæc Concilii Tridentini ſuſpenſio, quæ nec tolli potuit ſub *Marcello II.* ſucceſſore *Julii III.* nec ſub *Paulo IV.* poſt *Marcellum II.* electo, ſed tandèm ſub *Pio IV.* Pontifice Maximo ſublata eſt, & reſumptum ac continuatum Concilium Oecumenicum Tridentinum, atque in eo novem poſtremæ Seſſiones ſub eodem Pontifice *Pio IV.* habitæ ſunt.

D. Superſunt itaque novem adhùc Seſſiones in Concilio Generali Tridentino ſub *Pio IV.* Pontifice Maximo celebratæ, quarum ſubindè Synopſim hìc continuato ordine exhibere debes, quò plenam & integram rerum omnium, quæ in viginti quinque Concilii Tridentini Seſſionibus geſtæ ac ſtatutæ ſunt, notitiam habere poſſim.

M. Congregato iterùm Concilio Tridentino anno MDLXII. cœpta eſt die XVIII. menſis Januarii ejuſdem anni decima ſeptima Seſſio, quæ prima fuit ſub *Pio IV.* & in ea lectum ac promulgatum eſt Decretum de celebrando, ſeu continuando Concilio Tridentino, quâcumque ſublatâ ſuſpenſione, juxtà formam & tenorem Litterarum *Pii IV.* ac de tractandis in eo, debito ſervato ordine, quæ, proponentibus Legatis, apta & idonea magis Concilio viderentur ad levandas horum temporum calamitates, ſedandas de Religione Controverſias, corrigendos depravatorum morum abuſus, abolendas Hæreſes, & ad conciliandam veram pacem, ac concordiam Chriſtianam, ubique gentium ejectam ac profligatam. Seſſiones XVIII. XIX. & XX. nihil aliud ſunt, quàm prorogationes Seſſionum, & promulgationum Decreto-

cretorum, tùm in gratiam Proteſtantium Germanorum, quorum adventus de die in diem expectabatur, & quibus in Seſſione XVIII. data eſt ampliſſima veniendi ad Concilium ſecuritas, deſumptis formulis ex Salvo-conductu, quem Bohemis Concilium Baſileenſe indulſerat; tùm etiam in gratiam Epiſcoporum Gallorum, qui ingenti numero Tridentum acceſſuri erant; tùm denique propter varias difficultates ex diverſis cauſis exortas, atque etiam ut congruentiùs, majorique cum deliberatione omnia procederent, nimirùm ut dogmata, cum iis, quæ ad reformationem ſpectabant, ſimùl tractarentur & ſancirentur. In Seſſione vigeſima primâ, Doctrina Eccleſiæ Catholicæ de communione ſub utrâque ſpecie, & parvulorum, quatuor Capitibus eſt declarata, & erronea Hæreticorum Dogmata, huic doctrinæ oppoſita, quatuor itidèm Canonibus fuerunt damnata, ac definitum contra illos primò, Laicos & Clericos non conficientes, non adſtringi jure divino ad communionem ſub utrâque ſpecie. Secundò, juſtis de cauſis ab Eccleſia abrogatam fuiſſe conſuetudinem communicandi ſub utrâque ſpecie. Tertiò, nullâ gratiâ ad ſalutem neceſſariâ eos defraudari, qui ſub unâ tantùm ſpecie communicant. Quartò, Parvulos nullâ obligari neceſſitate ad Euchariſtiæ communionem. His Capitibus & Canonibus Seſſionis vigeſimæ primæ, ad Fidem Catholicam ſpectantibus, adjungit Sancta Synodus Tridentina Decretum de Reformatione, novem complectens capita, in quibus decernit primò, ut nihil Epiſcopi, aut alii Ordinum Collatores, vel eorum Miniſtri pro Ordinum Collatione, vel pro litteris dimiſ-

ſoriis aut teſtimonialibus etiàm ſpontè oblatum, quovis prætextu accipiant, & contrarias huic Decreto conſuetudines ait Sancta Synodus eſſe abuſus, & coruptelas ſimoniacæ pravitati faventes. Secundò, ſtatuit Sacra Synodus, ut nullus abſque Beneficii, aut Patrimonii titulo ad Sacros Ordines promoveatur. Poteſt tamen Epiſcopus aliquem abſque titulo ordinare, ſed tunc tenetur Ordinato alimenta ſuppeditare. Tertiò, poteſtatem dat Sacra Synodus Epiſcopis uniones perpetuas faciendi in caſibus à jure permiſſis. Quartò, præcipit Sancta Synodus, ut Monaſteria commendata, in quibus non viget regularis obſervantia Diſciplinæ, & Beneficia quæcumque, ab Epiſcopis viſitentur; ſi verò in eis vigeat Diſcìplina regularis, admoneantur paternè eorum Superiores ab iiſdem Epiſcopis: ſi autem ſex poſt admonitionem menſibus illi negligentèr ſe gerant, tunc Epiſcopi ea Monaſteria viſitare poſſint, & Monachos, vel Canonicos Regulares corrigere. Quintò, jubet Sancta Synodus, ut Quæſtorum nomen & officium penitùs aboleantur. Quæſtores autem dicebantur ii, qui colligebant eleemoſynas, quas erogabant hi, quibus Indulgentiæ concedebantur; ſed quia iſti Quæſtores ſuâ poteſtate abutebantur,& multis adhibitis fraudibus pecunias è ſimplicis plebis pietate in ſuum proprium commodum emungebant, neceſſarium omninò viſum eſt Patribus Concilii Tridentini illos penitùs abolere,& facultatem promulgandi Indulgentias, & alias Sedis Apoſtolicæ gratias, transferre in Epiſcopos, qui oblata à fidelibus in pios uſus ſubſidia, ſeu eleemoſynas, abſque ullâ mercede colligerent. In Seſſione vigeſima

ſecunda explicarunt Patres Concilii Tridentini doctrinam Catholicam de Sacrificio Miſſæ octo Capitibus, & Hæreticorum errores huic oppoſitos damnarunt novem Canonibus, quibus definierunt primò, Chriſtum Dominum ſub ſpeciebus panis & vini Corpus & Sanguinem ſuum Deo Patri obtuliſſe, & Apoſtolis, quos in ultima Cœna novi teſtamenti Sacerdotes conſtituit, ut ea ſub earumdem rerum Symbolis offerrent, præcepiſſe. Secundò, Euchariſtiam eſſe verum ac viſibile Sacrificium propitiatorium pro vivis & defunctis. Tertiò, Miſſam offerri quidèm in honorem Sanctorum, non autem ipſiſmet Sanctis, ſed Deo ſoli Optimo Maximo. Probarunt deindè Patres ejuſdem Concilii Canonem Miſſæ, ex quo Hæreſiarcha *Lutherus* temerè verba omnia expunxerat, quibus innui poterat, Miſſam eſſe verè ac propriè dictum Sacrificium. Commendarunt inſupèr ſolemnes Miſſæ Sacrificii cæremonias, & confirmarunt uſum miſcendi aquam cum vino in Calice offerendo. Huic Catholicæ de Sacrificio Miſſæ doctrinæ ſemel expoſitæ, & ab Hæreticorum erroribus vindicatæ, ſubjiciunt Patres Concilii Tridentini Decretum de obſervandis & evitandis in celebratione Miſſæ, jubentque Epiſcopis, ut cum omni ſollicitudine curent illos abuſus è medio tollere, quos vel avaritia per importunas, atque illiberales eleemoſynarum exactiones; vel irreverentia, dùm videlicèt Miſſæ Sacrificio adſunt fideles abſque compoſito corporis habitu, ſine devoto mentis & cordis affectu, vel immodeſtiâ præ ſe ferentes confabulantur, aut tandèm vana ſuperſtitio per certum quemdam candelarum numerum invexerunt. Pratèr

iſtud

iſtud de obſervandis & evitandis in Miſſæ Sacrificio Decretum, aliud Patres Concilii ediderunt *de Reformatione*, quod undecim Capita complectitur, quibus, inter cætera alia, præcipiunt primò, ut veteres de vita & honeſtate Clericorum Canones innoventur. Ex quo, ut obitèr dicam, facilè intelligere potes, erraſſe quoſdam recentiores Caſuiſtas, qui auſi ſunt aſſerere, omnes antiquos de moribus Clericorum & Chriſtianorum Canones per deſuetudinem, ſeu per non uſum, eſſe penitùs abrogatos. Quod certè falſi apertè evincunt tot præcepta, quæ paſſim ad obſervandos antiquos Canones inculcant Patres Concilii Tridentini, eorum ardens deſiderium ut inſtaurarentur, diligens cura, ſtudium, contentio, ut adhùc vigentes ſedulò tenerentur, retinerentur collabentes, prorsùs collapſi renovarentur; moderante tamen omnia Chriſtianâ prudentiâ, ne præcipiti zelo pax Eccleſiæ & fidelium concordia perturbaretur. Ex quo liquet, nunquàm ſic exoleſcere poſſe antiquos Canones Conciliorum ad mores pertinentes, ut eos velùt penitùs abrogatos, & tanquam Lacedœmoniorum, aut Athenienſium leges abolitas pridèm & extinctas, ſpectare liceat. Semper enim in corde Clericorum, & omnium Chriſtianorum impreſſi & conſignati eſſe debent, ibique vivere. Semper ad eos conniti & contendere debent omnes Chriſtiani, ac ſibi ipſis gravitèr ſuccenſere, quòd ab eorum obſervatione tam longè abſint. Secundò, Patres Concilii Tridentini Decreto *de Reformatione* ſtatuunt, ut hi, qui ad Cathedrales regendas Eccleſias aſſumuntur, pratèr morum probitatem, eâ ſcientiâ polleant, quâ injuncti ſibi

muneris,angelicis humeris formidandi,poſſint neceſſitati ſatisfacere. Præſcribunt etiam, ut ii, qui in dictis Eccleſiis obtinent Beneficia, quibus onera varia ſunt annexa, infrà annum Ordines ſuſcipiant requiſitos. Cum eo Concilii Decreto praxim ſuam concilient, ſi poſſint, hi, qui ferè nuſquàm Sacros Ordines ſuſcipiunt, quamvis fruantur Canonicatibus & Beneficiis, quibus annexum eſt onus Miſſam celebrandi. In Seſſione vigeſimâ tertiâ Patres Concilii Tridentini expoſuerunt quatuor Capitibus Catholicam de Ordinis Sacramento doctrinam, & huic oppoſitos hæreticorum errores Canonibus octo damnarunt, ac definierunt primò, Sacerdotium novæ Legis eſſe à Chriſto Domino inſtitutum, & complecti poteſtatem conſecrandi, offerendi & miniſtrandi Corpus & Sanguinem Chriſti, necnon peccata dimittendi & retinendi.Secundò,eſſe ſeptem Ordines, quorum tres dicuntur *Majores*, alii verò quatuor *Minores*. Tertiò,Ordinem eſſe verè Sacramentum. Quartò,in Sacramento Ordinis imprimi characterem.Quintò,Epiſcopos,inter cæteros Eccleſiaſticos gradus,ad Ordinem Hierarchicum præcipuè pertinere.Sextò,in OrdinationeEpiſcoporum,Sacerdotũ & cæterorum Ordinum, nec populi, nec cujuſvis Sæcularis poteſtatis & magiſtratus conſenſum, ſive vocationem, ſive auctoritatem ita requiri, ut ſine eâ irrita ſit Ordinatio. Poſt illam de Sacramento Ordinis Expoſitionem Fidei, ac errorum damnationem,ediderunt Patres Concilii Tridentini Decretum *de Reformatione* octodecim comprehenſum Capitulis, in quorum primò declararunt, eos, quibus incumbit animarum cura,

teneri

teneri ad perſonalem in ſua Eccleſia, vel Diœceſi, reſidentiam. Quo jure autem, an divino, an verò humano tantùm, Paſtores ad perſonalem reſidentiam obſtringantur? diù multùmque tàm in privatis Theologorum, quàm in Generalibus Patrum Cœtibus diſputatum eſt, ac tandèm definitum, præcepto divino omnibus, quibus animarum cura demandata eſt, mandatum eſſe, ut oves ſuas agnoſcant, pro iis Sacrificium offerant, verbique divini prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione, ac bonorum operum exemplo paſcant, eaque omnia ab iis Paſtoribus nequaquàm præſtari & impleri poſſe, qui gregi ſuo non invigilant, neque aſſiſtunt. In aliis ejuſdem Decreti *de Reformatione* Capitulis Patres Concilii Tridentini circà legitimas cauſas, propter quas Paſtores à ſuis Eccleſiis, vel Diœceſibus abſunt, circà Clericorum Ordinationes, & Seminariorum erectionem, multa decernunt, quæ puriorem veteris Eccleſiæ Diſciplinam redolent, quæque ſi eâ, quâ par eſt, diligentiâ executioni mandari curarent Epiſcopi, brevì omni procul dubio ſuum Clero antiquum reſtituerent ſplendorem. In Seſſione vigeſima quarta Patres Concilii Tridentini expoſuerunt doctrinam Catholicam de Sacramento Matrimonii, declarando illud eſſe verum novæ Legis Sacramentum, & indiſſolubile, atque duodecim Canonibus damnando errores Hæreticorum, qui primò negabant, Matrimonium eſſe propriè dictum Sacramentum novæ Legis. Secundò, dicebant, nullâ Lege divinâ prohibitum eſſe Chriſtianis plures ſimul habere uxores. Hinc eſt, ſicut alibi obſervavimus, quòd *Lutherus*, aliique illius

Sectæ Coriphæi, Haſſiæ Lantgravio Poligamiam permiſerint. Tertiò, affirmabant, Eccleſiam non potuiſſe conſtituere impedimenta Matrimonium dirimentia. Quartò, pertendebant, Eccleſiam errare, cùm docet, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non poſſe diſſolvi. Quintò, docebant, Ordines Sacros, aut ſolemnem in approbata religione profeſſionem non eſſe matrimonii impedimenta dirimentia. Hos, & alios ejuſmodi Hæreticorum errores poſtquàm duodecim canonibus damnarunt Patres Tridentini, Decretum ediderunt *de reformatione matrimonii* complectens capita decem, ac primò edixerunt, matrimonia clandeſtina fuiſſe valida, quamdiù Eccleſia ea irrita non declaravit, ſed deinceps fore invalida, ſi alitèr quàm præſente Parocho, vel alio Sacerdote, de ipſius Parochi, ſeu Ordinarii licentiâ, & duobus, vel tribus teſtibus, contracta fuerint. Secundò, ſanxerunt, rata & valida eſſe matrimonia à filiis familias ſine conſenſu parentum contracta. Tertiò, varia ſtatuerunt de proclamationibus neceſſariò præmittendis ad celebrationem matrimonii; de cognatione ſpirituali, de impedimento publicæ honeſtatis, de affinitate, de raptu, aliiſque matrimonii impedimentis. Hoc Decretum, ad matrimonii reformationem ſpectans, aliud ſubſequitur Decretum de morum ac diſciplinæ reformatione, quod uno & viginti Capitulis continetur. Denique, in Seſſione vigeſima quinta, quæ fuit ultima, Patres Concilii Tridentini varia ediderunt Decreta de Purgatorio, de invocatione, veneratione ac reliquiis Sanctorum, Sacris Imaginibus, De Indulgentiis, necnon

non de approbandis conſuetudinibus ac Sanctionibus Eccleſiæ, quæ ab Hæreticis impugnabantur, videlicèt de ciborum delectu, Jejuniis, & diebus feſtis. Poſt Decreta Dogmatica, Sanctiones viginti duas *De Regularium Diſciplina* promulgarunt Patres, quibus alia addiderunt Decreta, Primum videlicet de Indice librorum, Catechiſmo, Breviario & Miſſali. Alterum de loco Oratorum, quorum, & Imperatoris, Regum, Rerumpublicarum, ac Principum jura & privilegia illæſa, & ſalva eſſe Concilium declarat, & in eodem ſtatu permanere, quo extabant ante Synodum. Tertium Decretum ſpectat ipſius Synodi Tridentinæ executionem. Quartum eſt de legendis omnibus ejuſdem Synodi Decretis, quæ ſub Summis Pontificibus *Paulo III.* & *Julio III.* condita fuerant, & ad Dogmata & ad mores attinebant, quod univerſis Patribus placuit, & peractum eſt. Ultimum Decretum eſt de finienda Synodo, & de confirmatione omnium Definitionum ac Decretorum, quæ in Synodo Tridentina edita fuerant, petendâ à Summo Pontifice *Pio IV.* Sic ſeſſioni vigeſimæ quintæ, ſeu ultimæ, finem impoſuerunt Patres Tridentini die IV. menſis Decembris anni MDLXIII. & rerum omnium, quæ in Concilio definierant, decreverant, ac declaraverant, confirmationem impetrarunt ab eodem Summo Pontifice, qui, ſingulari ad hoc conceſsâ Bullâ XVII. Kalend. Februarii anni MDLXIV. Concilium Tridentinum, ceu Oecumenicum, recipi, & ab omnibus obſervari mandavit. Hoc pacto concluſum ac finitum tandem eſt Concilium Generale Tridentinum, pluriès licèt variis temporum injuriis intermiſſum, bellorum procellis ja-

ctatum, & inimicorum inſidiis turbatum, poſt elapſum decem & octo annorum intervallum, poſt habitas viginti quinque Seſſiones Patrum, poſt varia pro reformatione & Diſciplina Eccleſiæ condita Decreta, poſt quinque viſos ſucceſſivè Romanos Pontifices, *Paulum III. Julium III. Marcellum II. Paulum IV.* & *Pium IV.* poſt denique viginti ſex ſupra centenos ſancitos Canones, quorum triginta tres de juſtificatione, tredecim De Sacramentis in genere, quotuordecim de Baptiſmo, & tres de Confirmatione editi ſunt in Seſſione ſextâ ſub *Paulo III.* Romano Pontifice. In ſeſſione verò decimâ tertiâ ſub *Julio III.* Summo Pontifice promulgati ſunt Canones XI. de Euchariſtiæ Sacramento, & in Seſſione decimâ quartâ confecti canones quindecim de Sacramento Pœnitentiæ, & quatuor de Extrema Unctione. Denique, ſub *Pio IV.* Romano Pontifice triginta tres editi ſunt Canones, videlicet in Seſſione vigeſima prima, quatuor Canones de Communione ſub utraque ſpecie: In vigeſima ſecunda Seſſione novem Canones De Sacrificio Miſſæ: in vigeſima tertia Seſſione octo Canones de Sacramento Ordinis: tandem in vigeſima quartâ Seſſione duodecim Canones de Sacramento Matrimonii. Ex eo ſubducto calculo exſurgit numerus centum & viginti ſex Canonum, qui in Tridentina Synodo Generali editi ſunt, quoſque, ut verbis utar *S. Leonis Magni* Epiſtola LXXXIV. Veteris Editionis, *Spiritu Dei conditos, & totius Orbis reverentiâ conſecratos* ſuſcipere, venerari, atque ad eorum normam mores Fidemque ſuam omnes Chriſtiani exigere debent, ſi ſalvi eſſe velint.

D. Ca-

D. Catechiſmus ille, qui ſub nomine Concilii Tridentini circumfertur, ac vulgò *Catechiſmus Concilii Tridentini* appellatur, fuitne reverà editus à Patribus in Oecumenica Synodo Tridentina congregatis?

M. Catechiſmus Concilii Tridentini juſſu Patrum ejuſdem Concilii compoſitus fuit à tribus Ordinis FF. Prædicatorum Patribus, videlicèt à *Leonardo Marini* Archiepiſcopo Lancianenſi, *Ægidio Foſcario* Epiſcopo Mutinenſi,& *Franciſco Forerio*, Concilii Tridentini Secretario, eumque latinitate & ſtylo Ciceroniano donavit *Paulus Manutius*, vir omnis elegantiæ, atque virtutis & totius antiquitatis ſtudioſiſſimus. Hunc Catechiſmum, non ſolùm delectu verborum & latini ſermonis puritate, ſed etiam gravitate Sententiarum, ubertate & ſecuritate doctrinæ eximium, Apoſtolicâ authoritate approbarunt Summi Pontifices *Pius V.* & *Gregorius XV.* Ejus utilitatem ſæpiùs *S. Carolus Borromæus* Cardinalis & Archiepiſcopus Mediolanenſis, impensè commendavit, eumque, tanquam genuinum Concilii Tridentini fœtum & interpretem, recipit univerſa Eccleſia. Ratio autem,quâ potiſſimùm Patres Concilii Tridentini moti ſunt, ut hic Catechiſmus ſub nomine Concilii prodiret in lucem, hæc fuit: Hæretici Lutherani, Calviniſtæ, & alii, qui tum temporis fidelium mentes corrumpere ſibi propoſuerant, cùm fieri nullo modo poſſe intelligerent, ut cum omnibus coràm loquerentur, & in eorum aures venenatas voces infunderent; idem aliâ ratione aggreſſi, multò faciliùs ac latiùs impietatis errores diſſeminarunt. Nam prætèr ingentia illa Volumina, quibus Catholicam fidem ever-

evertere conati ſunt, infinitos etiam libellos conſcripſerunt, qui, cùm pietatis ſpeciem præ ſe ferrent, incredibile eſt, quàm facilè incautos ſimplicium animos deceperint. *Quamobrem* (ut legitur in Præfatione ejuſdem Concilii Tridentini) *Patres Oecumenicæ Tridentinæ Synodi, cùm tanto & tam perniciofo huic malo ſalutarem aliquam medicinam adhibere maximè cuperent, non ſatis eſſe putarunt graviora Catholicæ Doctrinæ capita contra noſtri temporis Hæreſes decernere, ſed illud præterea ſibi faciendum cenſuerunt, ut certam aliquam formulam, & rationem Chriſtiani Populi ab ipſis fidei rudimentis inſtituendi traderent, quam in omnibus Eccleſiis illi ſequerentur, quibus legitimi Paſtoris, & Doctoris munus obeundum eſſet. Patribus* itaque *viſum eſt maximè referre, ſi liber Sácta Synodi auctoritate ederetur, ex quo Parochi, vel omnes alii, quibus docendi munus impoſitum eſt, certa præcepta petere, atque depromere ad fidelium ædificationem poſſent, ut quemadmodùm unus eſt Dominus, una Fides, ita etiam una ſit tradendæ fidei, ad omniaque pietatis officia populum Chriſtianum erudiendi communis regula atque præſcriptio.* Hunc igitur Concilii Tridentini Catechiſmum, qui maximâ in Catholica Eccleſia authoritate pollet, tanquam Fidei noſtræ Enchiridion, Paſtores, & alii, quibus, cura incumbit animarum, nocturnâ debent verſare manu, verſare diurnâ, quò populum ſibi à Deo creditum ſalutari doctrinâ inſtituere, & ad bonos mores ſedulò informare poſsint.

D. Fueruntne aliqua Concilia Nationalia ſeu Provincialia celebrata ad promovendam executionem, ſeu obſervationem rerum, quæ tùm ad Fi-

Fidem Catholicam contra Hæreticos tutandam, tum ad inſtaurandam contra pravitatem morum Eccleſiaſticam Diſciplinam decretæ ac definitæ ſunt in Concilio Generali Tridentino?

M. Plurima in variis Orbis Chriſtiani partibus Epiſcopi Concilia Nationalia, ſeu Provincialia, celebrarunt, ut ea, quæ in Concilio Oecumenico Tridentino tam circà Fidem, quàm circà emendationem morum ſtatuta ac ſancita fuerant, executioni mandarentur; & ab omnibus fidelibus, eâ, quâ par erat, obedientiâ ac ſedulitate obſervarentur. Referam in primis Concilia Nationalia ſeu Provincialia, quæ in Galliis habita ſunt, dein, ea, quæ in Italia; denique, ea, quæ in Hiſpania & in Belgio fuerunt convocata. Inter Concilia Nationalia ſeu Provincilia, quæ Sæculo XVI. poſt Concilium Tridentinum habita ſunt, primum tenet locum Concilium Remenſe, quod anno MDLXIV. indictum eſt à *Carolo à Lotharingiâ* Cardinali Archiepiſcopo Remenſi, & ex Ducum Lotharingiæ proſapia Principe, qui ſtatim ac ex Concilio Tridentino, cui interfuerat, in Galliam eſſet reverſus, Concilium Remenſe convocavit, & in eo publicas Deo gratias egit, quòd Generalem Synodum Tridentinam finitam vidiſſet, & Provincialem primam Synodum in Galliis poſt Oecumenicam Synodum Tridentinam primus omnium Metropolitanorũ celebraſſet, viamq; cæteris aperuiſſet. Hæc Synodus Remenſis, in qua viginti Statuta ad Eccleſiaſticæ Diſciplinæ emendationem edita ſunt, novemdecim Congregationibus fuit abſoluta, in quarum quartâ Epiſcopi, Abbates, ac cæteri, qui huic Synodo intererant, profeſſionem Fidei emiſerunt,

con-

conteſtantes, ſe *firmâ fide* complecti & tenere *omnia, quæ de Fide in ſuperioribus Oecumenicis Conciliis, & noviſſimè in Sancta Generali Synodo Tridentina ſunt definita, & inſuper de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis, inprimis de Auguſtiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, & Miſſæ Sacrificio, cæteriſque dogmatibus adverſùs Hæreſes iis temporibus exortas, ſentire & credere cum eadem Synodo damnantes & deteſtantes omnem hæreſim, quam eadem Sancta Synodus damnavit & anathematizavit*. Contigit autem in Congregatione XI. eiuſdem Synodi Remenſis res quædam obſervatione digna, quam hìc ſilentio prætermittere non debeo. In ea quippè Congregatione XI. actum eſt de Cauſa *Odeti Caſtillionei* Cardinalis & Epiſcopi Bellovacenſis, qui erat unus ex Suffraganeis Provinciæ Remenſis, & apertè à Fide Catholica defecerat. Fratres huius hæretici Cardinalis & Epiſcopi Bellovacenſis, *Gaſpar* Admiralius, ſeu ſummus in Regno Galliæ rerum maritimarum Præfectus, & *Franciſcus*, natu minor, erant præcipui fautores & duces Hæreticorum Calviniſtarum in Galliis, quorum armis ſtrenuè obſtiterunt Principes Lotharingii duo, *Franciſcus* Dux Guiſius (qui erat frater *Caroli à Lotharingia* Cardinalis Archiepiſcopi Remenſis) & *Henricus Guiſius*, filius *Franciſci*. Hi ambo præcipui erant Catholicorum duces ac acerrimi defenſores; undè internecina odia Guiſianos inter & Caſtillioneos exarſere. Cùm igitur Cauſa *Odeti Caſtillionei* Cardinalis & Epiſcopi Bellovacenſis, Catholicæ Fidei deſertoris, in hac Congregatione XI. ageretur, iamque omnibus conſtaret, eum ob hæreſim à *Pio IV.* Pontifice Maximo citatum ex forma juris, nec Romæ ſe

ſiſten-

ſiſtentem, habito Cardinalium conſilio, exauctoratum fuiſſe, & affixis per Urbem ſchedulis anathemate damnatum; noluit tamen *Carolus à Lotharingia* Cardinalis, & hujus Concilii Remenſis Præſes, in hac Cauſa *Odeti Caſtillionei* Cardinalis hæretici ſedêre tanquam judex, eo ſolo nomine, quòd inter ſuam & Caſtillioneorum familiam graves iam pridèm intercederent offenſiones ac ſimultates, etſi ipſe nullas cum eo gereret inimicitias. Hujus itaque Cauſę diſcuſſionem ac judicium ferendum permiſit iſtius Synodi Epiſcopis, quorum tandem hæc ſententia fuit, ut ſcriberetur ad Regem Chriſtianiſſimum, qui pro ſua pietate declararet, *Odetum Caſtillioneum* Cardinalem & Epiſcopum Bellovacenſem, ob hæreſim exauctoratum, omninò excidiſſe ab adminiſtratione Eccleſiæ Bellovacenſis cùm in ſpiritualibus, tùm in temporalibus, adeòque alium Epiſcopum in eius locum ſufficiendum eſſe. Ad hanc Remenſem Synodum ut venirent, citati ſunt Epiſcopi Provinciæ Cameracenſis, qui tamen venire renuerunt, eò quòd per *Pauli IV.* Pontificis Maximi Decretum à Provincia Remenſi, cujus olim Suffraganei extiterant, fuiſſent divulſi, eorumque Eccleſia, ſeu Cameracenſis, in Metropolim fuiſſet erecta, quod *Pauli IV.* Decretum *Pius IV.* ejus ſucceſſor, novo Diplomate confirmavit. Quapropter, Epiſcopi Provinciæ Cameracenſis, ut notum facerent, ſe neque dignitatis gradu, neque pietatis ſtudio, neque in Eccleſiam affectu, Remenſis Provinciæ Epiſcopis inferiores eſſe, aliud Concilium, ſeu Cameracenſe, anno MDLXV. ſeorsùm ab illis celebrarunt, Pręſide *Maximiliano à Bergis*, Archiepiſco-

ſcopo & Duce Cameracenſi, & in eo viginti duo Decreta, quæ Diſciplinæ emendationem ſpectant, & pluribus Capitulis, ſeù Titulis conſtant, condiderunt, atque Concilium Generale Tridentinum receperunt hac verborum formulâ: *Ego N. omnia & ſingula, quæ in ſancta Synodo Tridentina definita & ſtatuta ſunt, palàm recipio; necnon veram obedientiam Summo Romano Pontifici ſpondeo & profiteor; ſimulque hæreſes omnes à ſacris Canonibus, & Generalibus Conciliis, præſertimque à prædicta Synodo Tridentina damnatas, publicè deteſtor & anathematizo.* Utriuſque Archiepiſcopi, Remenſis, & Cameracenſis, in celebrandis Conciliis, & recipiendis Oecumenicæ Synodi Tridentinæ Decretis, zelum ac pietatem æmulati ſunt alii Eccleſiæ Gallicanæ Archiepiſcopi. Sereniſſimus Princeps *Carolus Borbonius*, Cardinalis, & Archiepiſcopus Rhotomagenſis anno MDLXXXI. indixit in ſua Metropoli Concilium, Rhotomagenſe dictum, in quo Epiſcopi inhærentes definitionibus, ac Decretis Concilii Tridentini, *univerſos, qui alitèr quàm Catholica, Apoſtolica & Romana credit ac prædicat Eccleſia, credere & pertinaciter aſſerere attentant*, velùt hæreticos & pertinaces, atque à communione Fidelium ſeparatos, declararunt, & aliquot Decreta diſciplinam Eccleſiæ ſpectantia ediderunt, videlicet: *De Epiſcopis, & Capitulis: De Epiſcoporum Officiis: De Curatorum & aliorum Presbyterorum, ac Parochianorum Officiis: De Monaſteriis: De Juriſdictione Eccleſiaſtica: De Scholarum & Seminariorum fundatione & regimine*. Hanc tamen, præ cæteris aliis, Sanctionem, quæ legitur Capite nono illius Concilii, queque iſtis temporibus, &

præ-

præſertim hiſce locis maximè neceſſaria eſt, diligenter attendas velim: *Cùm deceat domum Dei ſanctitudo, ut cujus in pace factus eſt locus, ejus cultus ſit cum debita veneratione pacificus: ſit ad Eccleſiam humilis & devotus ingreſſus, ſit in ea devota converſatio Deo grata, inſpicientibus devota, quæ conſiderantes non ſolùm inſtruat, ſed reficiat. Ceſſent in Eccleſiis confabulationes quælibet, ceſſent vana & multò potiùs fœda colloquia & prophana; eò nec libri niſi orationis & pietatis, nec alia niſi ſancta inferantur. Ceſſent poſtremò quæcumque divinum poſſunt perturbare Officium, aut oculos divinæ Majeſtatis offendere, ne ubi peccatorum eſt venia petenda, ibi peccandi detur occaſio &c.* Ad hanc utiliſſimam Sanctionem utinàm animum tantispèr adverterent illi, qui feſtivis præcipuè diebus in ſacris Templis immodeſtè obambulant, vel altero genu terram contingunt, erecto altero, cui lævus innitatur cubitus, vel nugas obganniunt in aurem vicini, vel hùc illùc circumferunt vagos oculos, vel denique inani vocum boatu, aut modulato Muſicorum cantu & organis, quibus perſtrepunt templa, nimiùm delectantur; non quòd Muſicam corporalem damnem, ſi modicè, ſi ſobriè, cultuque divino digna in templis adhibeatur, ſed ut oſtendam iſta nihil eſſe, ſi abſit tacitus ille pietatis affectus in Deum, quæ Deo cantio eſt gratiſſima, etiamſi nullus vocum & inſtrumentorum Muſicorum ſtrepitus accedat. *Ludovicus à Lotharingia* Cardinalis, dictus *à Guiſia*, Remenſis Archiepiſcopus, Patrui ſui *Caroli à Lotharingia* Cardinalis itidèm, & Remenſis Archiepiſcopi, cujus anteà mentionem fecimùs, pietatem æmulatus, alte-

alterum Concilium Remenſe anno MDLXXXIII. celebravit, in quo primùm de Catholicæ Fidei profeſſione, juxta definitiones Concilii Tridentini & Formulam à *Pio IV.* Pontifice Maximo præſcriptam, actum eſt; dein, de vita & moribus, habitu, tonſura, & Officiis Clericorum edita ſunt viginti ſeptem Decreta. Eodem anno, ſeu MDLXXXIII. *Antonius Prevotius Sanſacus*, Archiepiſcopus Burdigalenſis, Synodum convocavit, ſtabiliendarum Tridentini Concilii Sanctionum causâ, ex quibus triginta ſex Decreta, quibus in hoc Provinciali Burdigalenſi Concilio Eccleſiaſticæ Diſciplinæ conſuluit, ferè omnia mutuatus eſt, ut ipſemet declarat in ejuſdem Synodi Provincialis publicacatione. Ad eumdem annum, ſeu MDLXXXIII. referri debet Concilium Turonenſe, quod *Simon à Maillè* Turonenſis Archiepiſcopus habuit, in quo Tridentini quoque Concilii Decreta Fidem ſpectantia ſuſcepit, & ſecundùm ea Fidei profeſsionem edidit, atque Diſciplinam Eccleſiaſticam circà Epiſcopos, Clericos, Monachos, & Laïcos, ex ejuſdem Concilii Tridentini Decretis emendavit, ut ſcribit idem Archiepiſcopus ad Gregorium XIII. Summū Pontificem his verbis: *Habebit ergò tua Sanctitas tuorum humillimorum ſervorum Turonenſis Provinciæ Patrum Decreta, è Tridentino tuo excerpta Concilio, pro temporis inſtantis uſu, conditione & neceſſitate.* Paulò poſt celebrationem illius Concilii Provincialis Turonenſis, *Reginaldus de Beaulne* Archiepiſcopus Bituricenſis anno MDLXXXIV. Concilium Bituricenſe celebravit, in quo variis Decretis, ex Tridentina Synodo maximam partem deſumptis, Diſciplinam Eccleſiæ inſtauravit. Anno verò ſequenti,

quenti,ſeù MDLXXXV. *Alexander Canigianus*, Aquenſis Archiepiſcopus, Concilium Aquenſe cöegit, in quo profeſſionem Fidei, juxtà Synodi Tridentinæ definitiones, emiſit, ac in Synodis Diœceſanis emitti ſtatuit, atque tribus ſupra quadraginta Conſtitutionum Capitibus Diſciplinam Eccleſiæ, ſecundùm ejuſdem Synodi Tridentinæ Decreta, reparavit. His Provincialibus Synodis, quæ ad executionem, & obſervantiam Decretorum Oecumenici Concilii Tridentini in Galliis Sæculo XVI. habitæ ſunt, duas dumtaxat adjungam, Toloſanam videlicet & Avenionenſem, quarum primæ, ſeù Toloſanæ, quæ indicta fuit anno MDXC. præfuit *Franciſcus à Joyoſa* Cardinalis & Archiepiſcopus Toloſanus, & in eâ de emendatione morum, de vita & honeſtate Epiſcoporum, Parochorum, & Clericorum, ſanctiſſimæ conditę ſunt Leges, quarum magna pars habetur in Decretis Concilii Tridentini. Denique, Synodo Provinciali Avenionenſi habitæ anno MDXCVI. præfuit vir ampliſſimi meriti *Franciſcus Maria Taruſius*, Archiepiſcopus Avenionenſis, & poſteà S. R. E. Cardinalis, qui ſexaginta quatuor Decreta ad ſanciendam Eccleſiæ Diſciplinam edidit, Decretis Oecumenicæ Synodi Tridentinæ omninò conſentanea. Nec ſolùm in his Conciliis Provincialibus maximâ çum ſollicitudine curarunt Galliarum Archiepiſcopi, ut Concilii Tridentini Decreta in Galliis reciperentur, & ad praxim redigerentur, ſed etiam totus Clerus Gallicanus, ad generalia Comitia cöactus, frequenter à Chriſtianiſſimis Regibus poſtulavit, ut Concilium Tridentinum in Eccleſia Gallicana promulgaretur.

Preces Cleri Gallicani, pro iſtâ promulgatione *Henrico III.* Galliarum Regi porrectæ, habentur in Comitiis Bleſenſibus, in Actis Conventûs, qui Meloduni anno MDLXXIX. celebratus eſt; in Actis Conventuum Pariſienſium an. MDLXXXV. MDLXXXVI. & MDXCVI. Quæ quidem, pluresque aliæ Cleri Gallicani ſupplicationes de verbo ad verbum deſcriptæ reperiuntur Tomo V. *Commentariorum Cleri Gallicani*,

D. Celebraruntne Epiſcopi Italiæ multa Concilia Provincialia ad promovendam executionem & obſervantiam Decretorum Concilii Generalis Tridentini?

M. Inter omnes Italiæ Epiſcopos, qui Sæculo decimo ſexto Decretorum Concilii Tridentini executioni ac obſervationi ſedulò invigilarunt, primas jure optimo tenet Sanctus *Carolus Borromæus* Archiepiſcopus Mediolanenſis, & *Pii IV.* Pontificis Maximi ex ſorore nepos, qui, poſtquàm incredibili ſtudio ac prudentiâ Concilium Tridentinum diu intermiſſum inſtaurari ac perfici à ſuo Avunculo *Pio IV.* curaſſet, eoque felici ſucceſſu concluſo, ad Eccleſiam ſuam Mediolanenſem eſſet regreſſus; in id totus incubuit, ut Oecumenicæ Synodi Tridentinæ Decreta in tota ſua Provincia quàm exactiſſimè ſervarentur. Quam ob rem, ſingulis triennis, dùm vixit, Provinciales Synodos cöegit numero ſex, Diœceſanas verò undecim, in quibus perfectiſſimi regiminis Eccleſiaſtici formam tradidit, Diſciplinam Eccleſiaſticam in tota ſua Provincia reſtauravit, & collapſos Cleri populique mores emendavit. Hic, brevitatis ergò, prætermiſſis undecim Synodis Diœceſanis, pauca tantùm

tantùm dicam de ſex Provincialibus Conciliis Mediolanenſibus à S. *Carolo Borromæo* celebratis. Horum primum anno MDLXV. convocavit, eique præfuit ſanctiſſimus ille Præſul authoritate fultus Apoſtolici per univerſam Italiam à Latere Legati. Saluberrimæ Conſtitutiones, quas in eo primo Concilio Mediolanenſi edidit Sanctus *Carolus Borromæus*, in tres partes ſunt diſtributæ, quarum prima eſt *De Fide Catholica*. Secunda, *De iis quæ ad Sacramentorum adminiſtrationem generatim pertinent*. Tertia, *De piorum locorum adminiſtratione*. Diligenter ac ſæpiùs has omnes Conſtitutiones perpendere debes, ſed potiſſimùm illas, quæ in ſecunda parte leguntur, & quibus ſtatuitur primò, proprium Epiſcopi eſſe officium predicare Verbum Dei. Secundò, prohibetur Confeſſariis, ne illos, qui bona aliena injuſtè detinent, ante debitam ſatisfactionem abſolvant, exceptis tamen his, qui periculosè ægrotant, quos ſufficit monere, ut id quod debent, quàm primùm perſolvant. Tertiò, præcipitur Clericis, ut perſonati non incedant, ut ab uſu armorum abſtineant, à venatione, à fabulis, comædiis, haſtiludiis, aliiſque prophanis ſpectaculis, choreis privatis aut publicis, ludis aleæ &c. Diſtrictè etiam Clericis prohibetur, ne artem medendi exerceant, negotiationibus & mercaturis ſeſe immiſceant, aliorum curam ac tutelam ſuſcipiant, prædia, lucri causâ, conducant, ne pro aliis fidejubeant, neque in famulatu Laicorum maneant indecorè, multominùs fœminis diſcumbentibus, vel ambulantibus aſſiſtant aut ancillentur. Alterum Concilium Mediolanenſe habitum triennio poſt, ſeu anno MDLXIX. comple-

ctitur varia Decreta in tres partes itidèm diviſa, quarum prima ea exhibet Statuta, quæ ad Fidem Catholicam tuendam, Sacramenta miniſtranda, & alia munia Paſtoralia ſpectant. Altera pars ea tradit, quæ ad Miſſam, Divina Officia, Eccleſiæ cultum, & ad Viros Statui Eccleſiaſtico addictos pertinent. Poſtrema pars ea comprehendit Statuta, quæ ad bona & jura Eccleſiarum, piorumque locorum vindicanda neceſſaria ſunt. Tertium Concilium Mediolanenſe anno MDLXXIII. celebravit Sanctus *Carolus Borromæus*, & in eo pro morum emendatione viginti Decreta edidit. In quarto Concilio Mediolanenſi, quod anno MDLXXVI. convocavit idem ſanctiſſimus Præſul, plurima promulgata ſunt Decreta *De Sacris Reliquiis, Miraculis, Imaginibus, Indulgentiis, Jejuniis, Feſtorum dierum obſervantia, Religioſis peregrinationibus; De ſacris locis, & eorum cultu, de Verbi Dei prædicatione, de Scholis Doctrinæ Chriſtianæ, de Sacramentorum adminiſtratione, de Divinorum Officiorum celebratione, de Parochis & Parochialibus juribus & Officiis, de Epiſcopis & eorum converſatione; de vita & honeſtane Clericorum; de viſitatione, de Synodis Provinciali & Diœceſana; de Foro Eccleſiaſtico; de Regularibus; de Monialibus, de piorum locorum adminiſtratione &c.* Quintum Concilium Mediolanenſe, cui Sanctus *Carolus Borromæus* anno MDLXXIX. præfuit, complura continet Statuta in tres partes diſtincta. Prima pars ea complectitur, quæ ad tutandam Orthodoxam Fidem, ad dignam Sacramentorum adminiſtrationem, & Sacramentalium uſum attinent. Altera pars triginta habet Titulos, in quibus cum admirabili prudentiâ & eximiâ charitate copio-

copioſè præſcribuntur cautiones, quæ tùm circà ſollicitudinem ſpiritualem adhiberi debent tempore peſtis, cùm adhùc recēs eſſet memoria funeſtę illius peſtis, ſeu contagionis, quæ per Italiam longè latèque graſſata, occaſio fuerat ſanctiſſimo Cardinali *Carolo Borromæo* tot præclara edendi ſpecimina ſummæ prudentiæ, vigilantiæ, præcautionis, & inexhauſtæ charitatis, quibus per totam ipſius ferè Diœceſim ſævienti ac populanti malo providere, neceſſitatibus publicis ac privatis occurrere, animarumque ſaluti conſulere ſummoperè ſtuduit. Tertia pars hujuſce quinti Concilii Mediolanenſis ea continet Statuta, quæ ſpectant Sacramentum Ordinis, Clericorum honeſtatem, Beneficiorum collationem, Divinorum Officiorum celebrationem, Reſidentiam, Eccleſiarum ſuppellectilem & fructus, Synodorum Congregationem, Viſitationem, & Epiſcopalem juriſdictionem, Matrimonii diſciplinam, Scholarum, Confraternitatum, piorum locorum directionem, & adminiſtrationem, Sanctimonialium reformationem &c. Denique, ſextum Concilium Mediolanenſe ab eodem S. *Carolo Borromæo* celebratum eſt anno MDLXXXII. & in eo triginta Decretis ſancita eſt Eccleſiæ Diſciplina, ac in primis ſtatutum eſt, ut Epiſcopus ſuſpendat ab audiendis confeſſionibus eos, quos viderit hoc munere non rectè fungi. Secundò, præcipitur, ut Fideles Sacramento Pœnitentiæ ſe præmuniant, in agendis rebus in quibus mortis periculum timetur, ſicùt in peregrinatione, bello, & ſimilibus. Tertiò, præſcribitur Epiſcopis modus, quo ineunte Quadrageſimali tempore plebi ſuæ invigilare debeant. Quartò, injungitur Sacerdotibus à Miſſa

celebrandâ ſuſpenſis, ut diebus Dominicis & feſtivis ſacram Communionem ſumant. Quintò, præfigitur modus, quo piæ defunctorum voluntati ſatisfieri debeat, quandò eleemoſyna tenuis eſt, vel ſufficiunt Sacerdotes pro Miſſarum celebratione, & quid obſervari debeat in Miſſarum reductione. Sextò, prohibetur, ne quis repentinâ morte præventus ſepulturæ mandetur ante vigeſimam quartam horam poſt obitum. Septimò, circà Clauſuram Monialium ſtatuitur, ne quis abſque licentia Ordinarii intra ſepta Monaſterii illarum ingrediatur. Octavò decernitur, ut Epiſcopus familiam ſuam in officio & regulis bene vivendi, ad cæterorum exemplum, contineat, & ut Feriâ quintâ in Cœna Domini, in loco, in quo Sanctiſſimum Corpus Chriſti reconditur, unus ſaltem Sacerdos, aut Sacris inſtitutus, excubet ad cuſtodiendum & orandum. Hæ ſunt ſex Provinciales Synodi Mediolanenſes, quas celebravit *S. Carolus Borromæus* Cardinalis & Archiepiſcopus Mediolanenſis, de cujus doctrinâ, & in reſtauranda, valdè id ætatis labefactatâ, diſciplinâ Eccleſiæ ſummâ vigilantiâ, Deo dante, plura dicemus tùm in Colloquio quinto, ubi agemus de Viris Illuſtribus Sæculi XVI. tùm in Colloquio ſexto, in quo præcipua Eccleſiaſticæ Diſciplinæ ejuſdem Sæculi Capita perſtringemus. Unum tamen adhuc ſupereſt Concilium Provinciale, *Aquilejenſe* videlicet, anno MDXCVI. à *Franciſco Barbaro* Patriarcha Aquilejenſi in Italia celebratum, quod hìc ſilentio prætermittere haud debemus. In eo Concilio Aquilejenſi undeviginti Decretorum Capita circà Diſciplinam tàm Eccleſiaſticam, quàm Monaſticam conſcri-

pta

pta ac promulgata ſunt, quibus, inter cætera alia, circàMoniales præcipitur primò, ut in Monaſteriis omnis proprietas procùl exulet. Secundò, ut menſa ſit communis, ad quam omnes, exceptis ægrotantibus, conveniant, & ſacra lectio adhibeatur. Tertiò, ut ſilentium, obedientia, humilitas, charitas, ac reliquæ virtutes inter Religioſas perſonas eluceant. Quartò, ut Regula inter Moniales vernaculâ linguâ ſcribatur, & frequentèr legatur. Quintò, ut Divinis Officiis diurnis, ac nocturnis ſedulò interſint, niſi juſta cauſa excuſet.

D. Percenſe nunc, quæſo, Concilia Provincialia, quæ ad promovendam executionem & obſervantiam Decretorum Concilii Tridentini, cùm Fidem, tùm Diſciplinam ſpectantium, Sæculo XVI. in Hiſpania fuerunt celebrata, iiſque, ſi placet, noſtrum abſolvamus Colloquium.

M. Rem profectò immenſi operis aggrederer, ſi omnia Acta, Statuta, ac Decreta Conciliorum Provincialium, quæ in Hiſpania Sæculo XVI. habita ſunt, recenſere hìc animus eſſet. Ne igitur à fine, quem mihi ab initio hujus Operis præſtitui, Hiſtoriam Eccleſiaſticam in rem Theologiæ Candidatorum compendioſâ narratione deſcribendi, in præſentiarum recedere videar, & ne in tam immenſo campo vagari cogatur oratio, totam Conciliorum Provincialium, quæ Decretorum Concilii Tridentini executionis & obſervationis promovendæ cauſâ in Hiſpania Sæculo XVI. coacta ſunt, notitiam duabus dumtaxàt obſervationibus breviter concludam. In primis, obſervare debes, eodem tempore, quo S. *Carolus* Archiepiſcopus

Mediolanenſis, ad promulgandas Concilii Tridentini Sanctiones, Concilia Provincialia in Italia celebraret, B. *Toribium Mogrovexum*, Archiepiſcopum Limenſem in Peruvia, (quæ eſt ampliſſima & fertiliſſima regio in America Meridionali ſita, & ab Hiſpanis *Novus Orbis* appellata) aliquot Concilia Provincialia, & plura Diœceſana ad cultum Dei, propagationem Fidei, Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & morum reformationem convocaſſe, ut Peruvianos illos, ſeu Novi Orbis incolas, longè ampliùs à nobis diſſitos, *quàm diviſos toto Orbe Britannos*, & adhùc magna ex parte Neophytos, ac veluti primitias Chriſtianiſmi in Peruvia, peculiaribus quibuſdam Decretis, eorumdemque ruditati & conditioni infirmæ adaptatis inſtrueret documentis, quæ in Conciliis Sanctiſſimi hujus Archiepiſcopi Limenſis & Catechiſmis leguntur. Duo itaque illi Archiepiſcopi eodem tempore, tanquàm clariſſima Eccleſiæ lumina, præfulſerunt, & pari ſpiritu Apoſtolico animati, innocentiâ morum, incorrupto virginitatis flore, charitate ardentiſſimâ erga Deum, & homines, zelo ſalutis animarum, auſteritate vitæ, virtutum omnium apice præcellentes, plures Synodos cùm Provinciales, tùm Diœceſanas celebrarunt, cum eo tamen diſcrimine, quod Concilia S. *Caroli Borromæi* in lucem edita, & per totam Europam diſtracta, vivente adhùc S. *Carolo Borromæo*, ab ejus ætate ad hæc uſque noſtra tempora ſummam ſemper celebritatem habuerunt; Limenſia verò *B. Toribii* Concilia, utpotè in remotiſſimis Novi Orbis partibus cöacta, licèt ibidèm magno in pretio ſemper habita ſint, non potuerunt tamen æqua-

lem

lem in Europa nanciſci celebritatem, donec occaſione Beatificationis hujus Sancti Archiepiſcopi *Toribii* non multis abhinc annis Romæ publicâ luce donata fuerunt, & deindè in ampliori forma cum doctiſſimis Notis Romæ anno MDCXCIII edita ab Eminentiſſimo Cardinali *Joſepho de Aguirre*, in IV. Tomo *Collectionis Maximæ omnium Conciliorum Hiſpaniæ & Novi Orbis*. Quapropter, ſi plura ſcire deſideres de his Conciliis Limenſibus, quæ ad promovendam in Peruvia, ſeu in America Meridionali, Decretorum Concilii Tridentini tàm Fidem, quàm Diſciplinam & morum reformationem ſpectantium obſervantiam B. *Toribius* Archiepiſcopus Limenſis celebravit, conſule doctiſſimum illum Cardinalem, qui ejuſmodi Concilia in longinquis illis regionibus habita, ex MSS. Codicibus accuratè deſcripta exhibet, & de illis longo latoque calamo diſſerit loco mox à me laudato. Nec ſolùm in Peruvia, ſeu in America Meridionali, ſed etiam in *Mexico*, quod eſt Regnum ſub Dominio Regis Hiſpaniæ in America Septentrionali, celebratum eſt anno MDLXXXV. Concilium Provinciale, dictum Mexicanum, cui præfuit *Petrus Moya de Contreras*, Eccleſiæ Mexicanæ Archiepiſcopus, quodque Oecumenicæ Synodi Tridentinæ Decreta tàm Fidem, quàm Diſciplinam Eccleſiæ & morum reformationem attinentia ſuſcepit, ac executioni mandari juſſit. Omnia iſtius Concilii Provincialis Mexicani Acta ac Statuta inſeruit jam citatus Cardinalis de *Aguirre* Tomo IV. *Collectionis Maximæ omnium Conciliorum Hiſpaniæ & Novi Orbis*. Extat etiam idem Concilium Provinciale Mexicanum in Tomo ultimo Collectionis Conciliorum

liorum Labbeanæ. Digitum ad fontem intendiſſe ſufficiat, nec enim ut plura de his Conciliis dicamus patiuntur temporis anguſtiæ. Secundò, obſervare debes, plures in Regno Hiſpaniæ ad recipiendum & promulgandum Concilium Generale Tridentinum coäctas fuiſſe Synodos Provinciales, quarum primam, ſeu Toletanam, anno MDLXV. indixit, eique præfuit *Chriſtophorus Roxas Sandoval* Epiſcopus Cordubenſis, & in ea omnia Generalis Concilii Tridentini Decreta recipi, & ab omnibus obſervari debere juſſum eſt his verbis: *Cætera item omnia, quæ à Sacris Canonibus & Oecumenicis Conciliis, ac præcipuè ab eadem Sacroſancta Tridentina Synodo diffinita ſunt, tàm in his quæ ad extirpandas Hæreſes, quàm in his quæ ad morum Reformationem pertinent, ejuſdem Sanctæ Synodi Decretum ſecuta, recipit, & omninò recipienda ab omnibus eſſe decernit, Hæreſeſque omnes ab iiſdem Sacris Canonibus, Generalibus Conciliis, & præſertim ab eadem Sancta Synodo Tridentina damnatas deteſtatur & anathematizat hæc Synodus Toletana.* Eodem anno MDLXV. quo habita eſt hæc Synodus Toletana, alia Concilia Provincialia ad imperandam in Hiſpania executionem & obſervantiam Decretorum Concilii Tridentini fuerunt celebrata, videlicet Concilium Valentinum, Præſide Archiepiſcopo *Martino Ayola*: Concilium Compoſtellanum indictum Salmanticæ Præſide *Gaſpare de Zunniga & Avellaneda* Archiepiſcopo Compoſtellano, poſteà Hiſpalenſi, & S. R. E. Cardinali: Concilium Granatenſe, Præſide *Petro Guerrero* Archiepiſcopo hujus Urbis: Concilia Bracarenſe, Cæſarauguſtanum, & Eborenſe, quibus adjungi debet

debet alterum Concilium Provinciale Toletanum anno MDLXXXII. congregatum,& cui præfuit *Gaſpar de Quiroga* Cardinalis & Archiepiſcopus Toletanus.Hęc eſt ſeries Conciliorum Provincialium,quę ad recipiendum Concilium Tridentinum, & ad ejus Decretorum, tùm Fidem, tùm Diſciplinam, morumque emendationem ſpectantium, præcipiendam omnibus obſervantiam in Regno Hiſpaniæ celebrata ſunt, quorum Acta, Decreta, ac Statuta legeſis apud ſæpiùs jam citatum Cardinalem de *Aguirre*, qui in Tomo IV. *Conciliorum Hiſpaniæ* prædictas Synodos Provinciales Hiſpaniæ ſummâ diligentiâ deſcripſit, atque doctiſſimis Notis illuſtravit. His Conciliis Provincialibus Hiſpaniæ unum dumtaxàt addam Concilium Provinciale Mechlinienſe, quod Mechliniæ in Belgio ſub dominio Regis Hiſpaniæ anno MDLXX. habitum eſt, Præſide *Martino Rythovio* Epiſcopo Iprenſi, nomine & loco *Antonii* Cardinalis *Granvellani*, Archiepiſcopi Mechlinienſis, in quo præcipitur: *ut omnes & ſinguli, qui ad hanc Synodum convenerunt, ſimpliciter & ſine ulla proteſtatione ea omnia & ſingula, quæ à Sancta Synodo Tridentina definita & ſtatuta ſunt, palàm recipiant, necnon veram obedientiam Summo Romano Pontifici ſpondeant & profiteantur, ſimulque omnes Hereſes à Sacris Canonibus, præſertim ab eadem Synodo Tridentina damnatas deteſtentur & anathematizent*. Decretis itaque Concilii Generalis Tridentini, quidquid contrà obſtrepant ac frendeant Lutherani, Calviniſtæ, aliique Heretici, conſenſerunt, eorumque obſervantiam imperarunt Gallia, Italia, Hiſpania, Novus Orbis, ſeu America, cùm Meridionalis, tùm

Septen-

Septentrionalis, ac Belgium, ut ſole clariùs patet ex tot Synodis Provincialibus, quas percenſuimus. Decreta quoque Concilii Tridentini ſummâ, quâ par eſt, veneratione ſuſcepta ſunt à Catholicis Germaniæ regionibus in Synodo Auguſtana, quæ ab *Otthone* Cardinali anno MDLXVII. habita eſt. Suſcepta pariter fuerunt à Sicilia, Sardinia, Regno Neapolitano, cæteriſque Catholici Regis ditionibus, anno MDLXIV. per ſolemne Edictum *Philippi II.* Hiſpaniarum Regis. Suſcepta itidèm fuerunt à Luſitania, ſicut conſtat ex *Sebaſtiani* Regis Litteris ad *Pium IV.* Pontificem Maximum, quas refert Cardinalis *Palavicinus* lib. 24. *Hiſtoriæ Concilii Tridentini* cap. 9. Suſcepta etiam fuerunt à Polonia in Regni Comitiis, quæ anno MDLXIV. habita ſunt. Suſcepta denique fuerunt à Sereniſſimâ Venetorum Republicâ, ac teſte *Moroſino* libro VIII. *Hiſtoriæ Venetorum*, intra Miſſarum ſolemnia promulgata ſunt. Habent igitur Decreta Concilii Tridentini tres luculentiſſimos veritatis characteres, quos ſemper ſequi debemus, Univerſitatem, Antiquitatem, Conſenſionem: *Sequemur autem univerſitatem hoc modo* (inquit Vincentius Lirinenſis, Scriptor elegans quinti Eccleſiæ Sæculi in ſuo aureo Commonitorio adversùs prophanas novitates) *ſi hanc unam fidem veram eſſe fateamur, quam tota per orbem terrarum confitetur Eccleſia. Antiquitatem verò ita, ſi ab his nullatenùs ſenſibus recedamus, quos Sanctos majores ac Patres noſtros celebraſſe manifeſtum eſt. Conſenſionem quoque itidem, ſi in ipſa vetuſtate, omnium, vel certè penè omnium Sacerdotum pariter ac Magiſtrorum definitiones, ſententiaſque ſectemur.* Quapropter anti-

antiquæ Fidei, quam, juxtà Sanctorum Patrum traditionem, & Oecumenicorum Conciliorum definitiones, Patres Concilii Tridentini ſuis Decretis firmarunt, ac ſartam tectam conſervarunt, conſtanter inhærere, omniumque Hæreticorum novellas adinventiones explodere debemus, quia, ut ait mox laudatus Author, *Annunciare aliquid Chriſtianis Catholicis, præter id quod acceperunt, nunquàm licuit, nunquàm licet, nunquàm licebit: & anathematizare eos, qui annunciant aliquid, præterquàm quod ſemel acceptum eſt, nuſquàm non oportuit, nunquàm non oportet, nunquàm non oportebit.*

COLLOQUIUM QUINTUM,

De Clariſſimis Viris, qui Sæculo decimo ſexto Doctrinà, Vitæque ſanctimonià Eccleſiam illuſtrarunt.

DISCIPULUS. MAjorem in dies fructum capio ex ſtudio Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, quæ omnes homines ad virtutem colendam incredibili quodam gloriæ ſtudio atque eximio immortalitatis amore accendit, & ſicut improborum turpitèr facta, atque Hæreticorum errores ob oculos ponit, ut ab illis omni adhibitâ diligentiâ caveamus, ita præclara Virorum eruditorum geſta, doctrinam ac lucubrationes magnis præconiis extollit, eorumque virtutis teſtis eſt ſempiterna. Hinc eſt, quòd, poſtquàm in ſuperioribus Colloquiis de Hæreticorum Sæculi XVI. erro-

erroribus, eorumque in Conciliis damnatione, ſat ſuperque egerimus, nunc de Viris Illuſtribus ejuſdem Sæculi, eorumque Operibus continenti ordine diſſerere debeamus, ut, quemadmodùm vulgò dicitur, oppoſita juxtà ſe poſita magis eluceſcant, indèque deſumamus virtutis exempla, quæ nulla poſterorum hominum oblivio obſcurare, nulla Sæculorum delere diuturnitas poterit. Verùm, cùm ingens ſit, ut opinor, Scriptorum Seculi XVI. numerus, optarem tùm claritatis ergò, tùm meæ etiam memoriæ juvandæ causâ, ut illos eruditos Scriptores ad diſtinctas Claſſes revocares, nihilque attingeres eorum, quæ Lutherani, Calviniſtæ, aliique Hæretici ſcripſerunt, non ſolùm ad ſuorum errorum defenſionem, ſed neque etiam libros, quos ad artes & ſcientias humanas illuſtrandas, ad Religionis myſteria exponenda, ad varios Scripturæ Sacræ ſenſus expromendos lucubrarunt. Nec enim Hæreticis ullum inter viros illuſtres locum dare fas eſt, nec neceſſe eſt eorum indicare libros, quorum lectionem, ut potè noxiam, jure optimo Catholicis prohibuit ac interdixit Eccleſia.

M. Haud modico ſanè me levas onere, dùm rogas, ut à recenſendis Hæreticorum decimi ſexti Sæculi Operibus in integrum abſtineam. Si enim iniretur numerus librorum, quos Hæretici XVI. Sæculi vel ad tutandos ſuos errores, vel in Scripturam Sacram, vel de rebus Theologicis, & Diſciplinis humanis ediderunt, magna, mihi crede, poſſet ex illis confici Bibliotheca, quæ eò eſſet periculoſior, quò juvenes, naturâ curioſi, ex libris Hæreticorum peſſima quæque decerperent, variiſ-

variiſque ſeſe implicarent erroribus. Solent quippè Hæretici, in libris, quos ad aliorum perditionem temerè in vulgus ſpargunt, illos imitari, qui (ut ait *Vincentius Lirinenſis* in ſuo Commonitorio adversùs Hereſes cap. 35.) auſtera quædam pocula temperaturi, priùs ora melle circumliniunt, ut incauta ætas, cùm mellis dulcedinem perſenſerit, amaritudinem non reformidet; quod etiam iis curæ eſt, qui mala gramina & noxios ſuccos ementitis medicaminum vocabulis præcolorant, ut nemo ferè, ubi ſupraſcriptum legerit remedium, ſuſpicetur venenum. Quocircà, quemadmodùm venatores non ſinunt canes aberrare, & quemlibet odorem perſequi, ſed loris retrahunt revocantque, olfactum illorum ſervantes purum & integrum officio peculiari, ut acriùs inhæreant veſtigiis: ſic oportet curioſitatem juvenum ad libros Hæreticorum legendos excurrentem atque oberrantem cohibere ac retrahere, ut in ſola Scriptorum Catholicorum lectione hæreant, ſicque puram & illibatam Fidem cuſtodiant. Prætermiſſis ergò Hæreticorum, Operibus, eos dumtaxat Sæculi XVI. viros eruditos hìc in medium producam, qui Eccleſiæ Catholicæ Fidei conſtanter adhæſerunt, vel quos ſaltèm ab ea ad hæreſim defeciſſe certò non conſtat. Ne autem aliquam confuſionem pariat tot clariſſimorum virorum copia, illos in quindecim Claſſes diſtribuam. In prima generatìm referam omnes variarum nationum Artis Grammaticæ Viros peritiſſimos. In altera agam de Cardinalibus & Epiſcopis, qui in omnium ſcientiarum genere excelluerunt. In tertia diſſeram de Hiſtoricis. In quarta de Gallis Scriptoribus. In quinta de

de Italis. In ſexta de Hiſpanis. In ſeptima de Germanis. in octava de Anglis. In nona de Monachis. In decima de Scriptoribus Ordinis FF. Prædicatorum. In undecima de illuſtribus Viris Ordinis S. *Auguſtini*. In duodecima de eximiis Theologis Ordinis S. *Franciſci*. In decima tertia de celebrioribus Viris Ordinis Carmelitarum. In decima quarta reponam insignes Societatis *Jeſu* Scriptores. Ultimam Claſſem claudent præſtantiſſimi Juriſconſulti, qui Sæculo XVI. magnâ nominis celebritate claruerunt. Facilè quidèm proſpicio, quantùm oneris in me ſuſcipiam, qui innumeros penè viros toto orbe clariſſimos in præſentis Colloquii anguſtias includere cogar, multùmque vereor, ne rerum dicendarum numero & magnitudine obruar. At opprimar antè licèt officii pondere, quàm illud deſeram, & quamvis probè ſciam, mihi non ſatis eſſe vel facultatis ad dicendum, vel temporis, ut illos præclaros eruditione viros, pro eo ac merentur, laudare poſſim (hoc quippè nimis prolixum foret) ſic tamen paucis verbis illorum eruditionem commendabo, ut ſtatim percepturus ſis, maximis præconiis dignos eſſe præſtantiſſimos illos Scriptores, qui tam benè de Eccleſia, & universâ Republicâ Chriſtianâ meriti ſunt, quos (ut Vincentii Lirinenſis verbis utar) à defenſione Fidei Majorum *nulla vis depulit, non minæ, non blandimenta, non vita, non mors, non palatium, non Satellites, non Imperator, non Imperium, non homines, non Dæmones* deterrere unquàm potuerunt, quos denique tanto munere dignos Deus judicavit, ut per eos antiquam Fidem ab Hæreticis oppugnatam ſtrenuè vindicarit, proſtratam

ſtratam repararit Diſciplinam, & Moralem Chriſtianam illibatam conſeruarit.

D. A Grammaticis Scriptoribus, quos in prima Claſſe virorum Illuſtrium Sæculi decimi ſexti repoſuiſti, exordium, ſi placet, ducamus, & eos in primis recenſe, qui in Italia floruerunt.

M. Tot in Italia Sæculo decimo ſexto periti excelluerunt Grammatici, ingenio, eruditione, & eloquentiâ præſtantes, ut plures Italiæ civitates in Athenas mutatæ viderentur,& ad illas certatìm ex omnibus Europæ partibus confluerent viri eruditi, qui è Magiſtris facti Italorum diſcipuli, eruditionem atque eloquentiam indè hauriebant, eamque poſteà ad ſuos deferebant. Ex tot inſignibus Italiæ Sæculi decimi ſexti Grammaticis ſex præcipuos ſeligam,videlicèt *Accium Syncerum*, ſivè *Jacobum Sannazarium*, *Petrum Bembum*, *Petrum Victorium*, *Paulum Manutium*, *Cœlium Rhodiginum*, & *Latinum Latinium*. Primus, ſeu *Jacobus Sannazarius* ex illuſtri proſapia Neapoli originem duxit, & Poëſim Latinam ſplendore ingenii, imitatione optimi cujuſque veterum, aptâ fictionum poëticarum inventione & acumine ad ſummum faſtigium evexit. Scripſit *Eclogas*, *Elegias*, & *Epigrammata*, ſed præcipuè Poëma *De partu Virginis*, in tres libros diſtinctum, in quo de perfectione Poëſeos videtur cum antiquis decertare. Alter, ſeu *Petrus Bembus*, patriâ fuit Venetus, Ciceronianæ eloquentiæ ſedulus admirator & imitator extitit, Orator, Poëta, Hiſtoricus ſuo tempore nulli ſecundus, antiquis etiam conferendus. Eum,ob doctrinam ſingularem, ra-

ram facundiam, & ſummam vitæ integritatem *Paulus III.* Pontifex Maximus Cardinalē creavit. Pervenit *Petrus Bembus* ad annum uſque ſeptuageſimum ſeptimum, plurimoſque reliquit felicis ingenii ſui partus. Hoc tamen periti Critici jure merito ei vitio vertunt, quòd inter ſcribendum aut dicendum nullam unquàm voluerit uſurpare vocem, quæ à *Cicerone* ſcripta aut dicta non fuiſſet, & ad exprimendas res novas ac *Ciceroni* ignotas, miro verborum uteretur ambitu, & ab uſitatis verbis ſibi curiosè cavêret, quod ſanè puerilem imitandi Ciceronianum ſtylum affectationem redolet, ut optimè obſervat *Deſiderius Eraſmus* in eo Dialogo, qui inſcribitur, *Ciceronianus*. Princeps ingeniorum ſui temporis dictus eſt *Petrus Victorius*, patriâ Florentinus, eique uni plus *Cicero* debet, quàm reliquis omnibus, qui in eo perpoliendo tempus ſtudiumque poſuerunt, quorum plurimos Sæculum decimum ſextum tulit, Italia præcipuè, omnis eruditionis, quæ in illa refloruit, fœcundiſſima parens. Plura ingenii ſui monumenta poſteritati reliquit *Petrus Victorius*, quibus humaniores litteras, & antiquos Scriptores tam Græcos, quàm Latinos magnâ fide ac diligentiâ recognitos explicavit, caſtigavit, illuſtravit. Magnam in exprimendo pariter ſtylo Ciceroniano felicitatem aſſecutus eſt *Paulus Manutius*, filius *Aldi Manutii* celeberrimi Typographi. Ille quippè tractandis aſſiduè *Ciceronis* Scriptis, ſic illius ſtylum æmulatus eſt, ut redivivum eum in illo credas, & apud omnes eruditos audiat vir Tullianæ facundiæ & totius antiquitatis ſtudioſiſſimus. Multa ſcripſit elegantiſſima Opera, quæ etiamnùm ex-

extant, & Catechiſmum Concilii Tridentini, à tribus Ordinis Fratrum Prædicatorum Theologis, ut ſuperiùs obſervavimus, lucubratum, puriſſimâ latinitate donavit. Immortale ſibi quoque nomen peperit *Cælius Rhodiginus*, Græcarum ac Latinarum linguarum peritiſſimus, quas primùm Mediolani, poſteà in Gymnaſio Patavino magnâ cum gloriâ docuit, fuitque *Julii Cæſaris Scaligeri*, Viri doctiſſimi, præceptor. Quantùm in humanioribus litteris excelluerit hic *Cælius Rhodiginus*, apertè probant triginta *Antiquarum Lectionum* libri, quos concinnavit, & in eis quorumcumque veterum Scriptorum loca obſcura dilucidè explanavit, corrupta caſtigavit, & quidquid ſcitu dignum per totum vitæ ſuæ curriculum collegerat vel obſervaverat, ſtudiosè inſeruit, & eleganti ſtylo exaravit. Denique, inter Italos *Latinus Latinius*, patriâ Viterbienſis, Græcarum, Latinarumque litterarum adeò peritus evaſit, & in Veterum Authorum Critice ità excelluit, ut pleroſque eorum, qui in ejuſmodi ſtudiis inſudaverant, ſuperaverit. In ſacris veterum Patrum libris emendandis, & præſertim *Tertulliano* ad veteres codices corrigendo, operam impendit. Ejus Bibliothecam Sacram & prophanam, ſive Correctiones in Sacros & prophanos Scriptores *Dominicus Magrus* Romæ anno MDCLXXVII. publicam in lucem emiſit. His inſignibus Italiæ Viris Grammaticis, quos hactenùs laudavi, alios doctrinâ & eruditione haùd inferiores eodem Sæculo decimo ſexto protulit Gallia, quos inter hìc quatuor dumtaxàt, qui cæteris eloquentiæ palmam præripuerunt, brevitèr commendabo. Agmen Clariſſimorum Galliæ Gram-

maticorum ducet *Gulielmus Budæus*, Lutetiæ Pariſiorum natus, qui Linguas Græcam & Latinam perfectè callebat, tàmque facilè utrâque linguâ ex tempore loquebatur, quàm Gallicá, quæ erat ei vernacula. Scripſit Orationes & Epiſtolas Græcas ac Latinas quâm plurimas, Elegias & Epigrammata varia, Annotationes in Pandectas, & librum *De Aſſe*, plurimaque alia Opera, quæ eruditorum manibus quotidiè teruntur, & in magno pretio habentur. *Gulielmum Budæum* eruditione æquavit *Adrianus Turnebus*, in Normannia, Galliæ Provinciâ, natus; Vir omnium virtutum, omniumque litterarum genere inſtructiſſimus, in condendis verſibus ſublimis & acutus, in Oratione verò ſolutâ terſus atque elegans. Docuit Toloſæ & Pariſiis magnâ cum laude & frequentiſſimo auditorum concurſu, variaque edidit Opera, inter quæ eminent *Adverſaria*, Opus ſanè omnigenâ eruditione refertum, in quo tot veterum, cùm Græcorum, tùm Latinorum, difficiles locos aut emendavit, aut explicavit, ut dubium fecerit, pluſne in eo ingenii, an diligentiæ admirari debeamus. *Adriano Turnebo* coævus fuit *Dionyſius Lambinus* Monſtroli ad Occeanum in Picardia, Galliæ Provinciâ, ortus; qui fuit tàm Græcæ, quàm Latinæ litteraturæ ſcientiſſimus, ut videre eſt in Commentariis, quos edidit in *Horatium*, *Cornelium Nepotem*, *Plautum*, *Lucretium*, & *Ciceronem*, & in aliis ejus libris, quibus de re Litteraria optimè meritus eſt. Verùm, ut cordatè fatear, peritis Grammaticis, qui Sæculo decimo ſexto in Gallia floruerunt, longè, meâ quidem ſententiâ, anteponendus eſt *Marcus Antonius Muretus*, Gallus in Lemo-

Lemovicibus natus, ingenio præſtanti & ad omnia nato præditus, quod in politiori litteraturâ præcipuè exercuit, utriuſque linguæ Græcæ ac Latinæ peritiâ clarus. Tantam ſive in Gallia, ſive in Italia, ubi per plures annos docuit, apud omnes viros eruditos gratiam ſibi conciliavit, ut quaſi alter *Tullius Cicero* concordibus votis acclamaretur. Scripſit Orationes, varias Lectiones: Poëmata: Emendationes in *Terentium*, *Horatium*, *Catullum*, *Tibullum*, *Propertium*, *Tacitum*, *Senecam* Philoſophum; plures Epiſtolas, & multa alia Opuſcula, quibus nihil uberius, nihil politius & elegantius legi poteſt. Obiit Romæ, ejuſque Sepulchrum etiamnùm ſpectatur ad Aram maximam Eccleſiæ Sacro-Sanctæ Trinitatis, quæ eſt Patrum Ordinis Sancti *Franciſci de Paula* Nationis Gallicę. Nec ſe Italiæ, aut Galliæ finibus cohibuit hic Sæculo XVI. bonarum litterarum progreſſus, ſed ſuos itidèm Belgium habuit eruditos Grammaticos, *Longolios*, *Agricolas*, *Langios*, *Lipſios*, *&c.* Batavia unum instar omnium protulit *Deſiderium Eraſmum*, Grammaticum ſuis omnibus numeris abſolutum, qui, ſi intra profeſſionis litterariæ, ſeu Grammatices Diſciplinæ, terminos ſubſtitiſſet, ſeque totum hiſce ſtudiis, quibus cæteros ſui temporis Grammaticos facilè ſuperabat, dediſſet; paria fortaſſe cum primis illis Latini ſermonis auctoribus facere potuiſſet. At verò, poſtquàm Theologum agere voluit, ingenio ſuo plus æquo fiſus, nimiùm ſibi arrogavit, in tractandis Sacris litteris, veterumque Patrum monumentis rigidum nimis Cenſorem ſe præbuit, in Monachos, & Theologos Scholaſticos acritèr invectus eſt, ſibique

que eorum odium conflavit. Hinc *Bellarminus* inter Semichriſtianos *Eraſmum* refert. *Poſſevinus* nomen *Eraſmi* ex omnibus Catholicorum Scriptis expungi debere affirmat. *Stapletonus* murem errantem vocat. *Forerus* in *Aranea* ait, dignum eſſe *Eraſmum*, qui ex omnium hominum memoria eradatur. Alii tandèm dicunt, *Eraſmum* poſuiſſe ova, quæ deindè Hæreſiarcha *Lutherus* excluſit. Verùm, plures Apologias adornavit *Eraſmus*, ut oſtenderet, ſe ab impia *Lutheri* doctrina vehementer abhorrere, & in Catholicæ Eccleſiæ ſinu emori velle. Quin, & ipſum *Lutherum*, ejuſque diſcipulos, qui perperàm ſeſe, *Evangelicos* dicebant, & Eccleſiæ inſultabant, libris editis palàm impugnavit *Eraſmus*, cujus proindè patrocinium ac defenſionem ſuſceperunt quidam Scriptores Catholici, quos inter paucis abhinc annis doctiſsimus Abbas *de Marſolier*, Scriptor Gallus & apprimè Catholicus, Apologiam edidit pro *Eraſmo*, quem ab omni ſuſpicione Hæreſeos liberat, eumque in gremio Eccleſiæ Catholicæ obiiſſe multis argumentis evincit, quæ hìc referre nimis longum eſſet. Mitto plures Epiſtolas, & encomia, quibus doctiſſimi S. R. E. Cardinales,& Epiſcopi, Imperatores, Reges, Principes, & Doctores Catholicæ communionis,ingenium,eruditionē & lucubrationes *Eraſmi* commendarunt. Mitto etiam honorificentiſſimas litteras,quas Romani Pontifices *Leo X. Adrianus VI. Clemens VII.* & *Paulus III.* ad *Eraſmum* ſcripſerunt, eumque ut Romam ſe conferret, invitarunt, & ut contra *Lutherum* ſcriberet vehementèr ſunt adhortati. Quin, & *Paulum III.* Pontificem Maximum Cardinalitias Infulas *Eraſmo* decreviſſe,

legitur

legitur in ejuſdem *Eraſmi* Vita. Hæ Epiſtolæ ad *Eraſmum* ſcriptæ,& honorifica de eo Virorum eruditorum judicia extant ſimul collecta in fronte ejus Operum poſtremæ Editionis pag.9. & ſeqq. Multa Opera ſcripſit *Eraſmus*, quæ Eccleſiæ judicio ſubjecit, quæ in Editione *Frobeniana* novem Tomis continentur, ſed in recentiſſima Editione, quæ Lugduni Batavorum anno MDCCIII. fuit adornata in decem Tomos ſunt diſtributa, quorum lectio, ut candidè fatear, ob ſtylum apertum, extemporalem, purum, facilem & argutum, mihi ſupra modum ſemper placuit, licèt errores, qui in ejus Operibus notantur, rejiciam. Suos quoque peritos Grammaticos Sæculo decimo ſexto habuit Anglia, ſed in primis *Thomam Morum*, Regni Angliæ ſub *Henrico VIII.* Cancellarium, qui, prætèr Linguarum Græcæ & Latinæ notitiam, quâ erat excultus, vir fuit perſpicacis & acuti ingenii,acerrimi judicii, memoriæ feliciſſimæ,multæ lectionis, & ſingularis eruditionis, ut liquet ex ejus Operibus, inter quæ eminent duo libri, quos edidit, *De Utopia*, ſeu *De optimo Reipublicæ ſtatu*. Martyr occubuit *Thomas Morus*, quippè qui, cùm nec divortium *Henrici VIII.* Angliæ Regis, nec Schiſma, quo idem Rex, ſe, ſuumque Regnum ab Eccleſia Romana ſeparaverat, ullo pacto approbare vellet, per quatuordecim menſes in carcere detentus eſt, cùmque conſtanter in propoſito perſeveraret, capite plexus in Cœlum evolavit. Denique, Germania Sæculo XVI. ſuis non caruit Grammaticis eruditis quidem, ſed hæreticis, à quibus referendis conſultò abſtineo, ne mihi fraudi ſit laudaſſe hæreticos, & in hoſtibus virtutẽ fuiſſe admiratum.

D. Gaudeo ſanè plurimùm, quòd Grammaticos Viros, politioris litteraturæ cultores, & linguarum peritos, pluris facias quàm vulgò facere ſolent nonnulli, qui Grammaticis, ſeu linguarũ peritis, Antiquariis, Hiſtoricis, Criticis, ac Chronologis infeſti, dictitant, ſtudium eis in dorſo eſſe & non in cerebro; illos, in tantos rerum ac multiplicis eruditionis campos longè latèque diſtractos, rationum momentis, & acutæ rerum Theologicarum indagini conſtanter inſiſtere non poſſe, ac ſubindè nullatenùs expedire, ut Theologus Scholaſticus, quem ſubtilitèr de rebus diſputare, mentemque ſuam abſtractiſſimis præciſionibus ſursùm agere oportet, hiſce humanioribus ſtudiis ac Diſciplinis operam det, ac planè inani ſe ſe torqueat Grammaticorum labore.

M. Hoc præpoſterum de humanioribus ſtudiis ac Diſciplinis quorumdam judicium meo certè calculo probare haud poſſum, ſed potiùs sempèr exiſtimavi, Viros eruditos, qui ſeſe in hiſce humanioribus Diſciplinis exercent, maximam promereri laudem, eorumque laborem perutilem Eccleſię, & Theologo apprimè neceſſarium eſſe. Dicas enim, amabò, nùm Eccleſiæ utilis, & Theologo neceſſarius ſit ille labor, quo Viri linguarum periti Sacræ Scripturæ arcana perſcrutantur, varias Sacri Textus cùm lectiones, tùm Verſiones conſulunt, & eas, quæ falsò ab Hereticis obtruduntur, interpretationes, linguarum peritiâ expungunt? Nùm etiam Eccleſię utilis & Theologo neceſſarius ſit ille labor, quo Critices Diſciplinæ periti homines Sanctorum Patrum Opera in ipſo Scriptorum fonte propriis, non alienis oculis, legunt, & col-

& collatis inter ſe manuſcriptis, editiſque codicibus, ſi quid luxatum ac depravatum eſt, ope Critices integritati ſuæ reſtituunt, atque genuina à ſpuriis accurato examine ſecernunt? Nùm denique, Eccleſiæ utilis ſit & Theologo neceſſarius ille labor, quo Antiquarii, Hiſtorici, ac Chronologi omnia Antiquitatis tùm Sacræ, tùm Eccleſiaſticæ & prophanæ monumenta, juxta ſeriem temporum diſponunt, Decreta Romanorum Pontificum, & Conciliorum Canones in optimo ordine collocant, undè certam ad fidei, caſtæque morum doctrinæ defenſionem argumentorum ſeriem ſibi ſumat Theologus, atque omnia recto filo diſponat, & perſpicuè, ornatèque in lucem emittat? Hunc profectò laborem eſſe Eccleſiæ utilem, & Theologo neceſſarium fatebitur æquiſſimus quiſque rerum æſtimator, eâdemque operâ improbabit diſtortum judicium illorum, qui hæc virorum eruditorum ſtudia ſolent appellitare non ingenii, ſed dorſi laborem, & diſciplinis humanioribus infeſti unum dumtaxat dolium volutare noverunt, unoque in piſtrino ſemper incluſi, in eo tanquam in regno criſtas erigunt, ſibi plaudunt ac triumphant.

D. Mittamus, ſi placet, querulas illas voces, quas nonnulli adversùs humaniores Diſciplinas ſpargunt in vulgus, quaſque non ab veritatis amore, ſed ab invidia, ab inertia, & ab ingenii imbecillitate ſuas habere radices jam pridèm novi, & eam ob rem ſemper his noſtri temporis doctiſſimis Theologis indivulsè adhæſi, qui Sanctorum Patrum exempla ſecuti, omnigenæ eruditionis, atque humaniorum Diſciplinarum

no-

notitiam cum Theologica facultate ita conjungunt, ut nedùm paribus, ſed longè ſuperioribus armis Novatores collatis ſignis adoriantur, eorumque petulantiam egregiè retundant. Sed nunc veniamus ad ſecundam virorum eruditorum claſſem, in qua locum dediſti Cardinalibus & Epiſcopis, qui Sæculo XVI. doctrinâ ac pietate Eccleſiam illuſtrarunt.

M. Cùm de Cardinalibus & Epiſcopis, qui Monaſticam aut Regularem Vitam profeſſi ſunt, ſermonem ſimus habituri in ſequētibus Claſſibus, in quas Scriptores Monachos & Regulares diſtribuimus, ideò eos dumtaxàt Cardinales & Epiſcopos in iſta Claſſe reponam, qui nec Monaſticæ, nec Vitæ Regulari fuerunt addicti. Inter Cardinales, qui Sæculo XVI. doctrinâ & pietate toto orbe celeberrimi fuerunt, ſex potiſſimùm numerantur, videlicet *Hadrianus*, *Jacobus Sadoletus*, *Gaſpar Contarenus*, *Reginaldus Polus*, *Joannes Fiſcherus*, & *Staniſlaus Hoſius*. De primo, ſeù *Hadriano*, qui fuit Doctor Lovanienſis, *Caroli V.* Imperatoris Præceptor, poſteà ex Dertuſano Epiſcopo creatus Cardinalis, ac tandem electus Romanus Pontifex, dictuſque *Hadrianus Sextus*, plura jam diximus in Colloquio ſecundo, ubi deſcripſimus Geſta Summorum Pontificum, qui Seculo XVI. Sedem *Petri* tenuerunt. Quapropter ſufficiet hìc indicare Opera, quæ ab ipſo edita ſunt, dùm adhùc eſſet Cardinalis. Scripſit *Hadrianus* quęſtiones Quodlibetales XII. & Commentarios in IV. libros Sententiarum, qui iterùm Romanis typis, cùm ipſe in S. *Petri* Cathedra ſederet, eoque approbante, excuſi ſunt anno MDXXII. *Jacobus Sadoletus* Mutinæ

tinæ, Urbe Italiæ, ex parentibus nobilibus & locupletibus ortus, & famâ ſingularis facundiæ ac doctrinæ, quâ pollebat, celebris, à *Leone X.* Pontifice Maximo Romam vocatus, Epiſcopatu Carpenctoratenſi in Comitatu Venaſcino donatus eſt, & poſteà à *Clemente VII.* in Cætum Cardinalium, magnâ totius Collegii Apoſtolici lætitiâ & congratulatione adſcitus eſt. Scripta reliquit plurima, admirabili nitore ſermonis, & Ciceroniano more, ſtylo ac facundiæ maximè vicina, ſcilicet, Poëmata nonnulla, Orationes varias, Epiſtolarum volumen, ſed præſertim Commentarios in Pſalmos, & in Epiſtolam *Pauli* ad Romanos, in quibus viri eruditi eum ſolidam ſuſpiciendi ingenii doctè juxtà ac piè argumenta tractantis laudem attigiſſe fatentur. *Gaſpar Contarenus*, nobilis Venetus, prudentiâ, pietate, & inſigni litteraturâ præditus, Græcèque ac Latinè doctus, à *Paulo III.* Pontifice Maximo purpurâ exornatus eſt. Scripſit, dùm adhùc iuvenis eſſet, librum *de animarum immortalitate* contra *Pomponatium*, quem præceptorem habuerat, quique impio conatu animas noſtras interire cum corpore, ex *Ariſtotelis* ſententiâ perſuadere libro edito contenderat. Suum poſtea ingenium *Gaſpar Contarenus* ad Sacras litteras appulit, multaque lucrubavit Opera tùm Exegetica, tùm Polemica & Theologica, quæ omnia Venetiis publicam in lucem prodierunt anno MDLXXXIX. & anteà Pariſiis anno MDLXXI. Hi duo, qui ſequuntur, Cardinales, natione Angli fuerunt, quorum primus, ſeu *Reginaldus Polus*, generis nobilitate, eximio morum candore, ſummâ in gerendis negotiis dexteritate, cum ſingulari

lari eruditione conjunctâ clariſſimus, & ad Purpuram adſcitus, de Eccleſia benè meritus eſt, præſertim in Regno Angliæ, ubi, ſicut jam obſervavimus in primo Colloquio, extinctam ferè pravis hæreticorum artibus Catholicam Fidem in integrum reſtituit. Varia reliquit ingenii ſui monumenta, de quibus legendi ſunt *Joannes Balæus*, & *Joannes Pitſeus* de Illuſtribus Britanniæ, ſeu Angliæ Scriptoribus. Alter Cardinalis natione Anglus, quem Eccleſia ut Martyrem colit, eſt *Joannes Fiſcherus*, Roffenſis in Anglia Epiſcopus, & in Cardinalium Ordinem à *Paulo III.*Pontifice Maximo, ob inſignem doctrinam & pietatem, allectus. Ille quippè Fidem, quam perdoctis lucubrationibus contra *Lutherum* conſtantèr defenderat, ſanguine confirmavit, eò quòd nefario *Henrici VIII.* Angliæ Regis divortio ſubſcribere noluerit, ipſumque tanquàm ſupremum Anglicanæ Eccleſiæ Caput agnoſcere. Ad ſupplicium hilari placido vultu perrexit Sanctus ille Cardinalis, ſicque toto corporis geſtu lætitiam quamdam præ ſe tulit, ut nemini non eſſet perſpicuum, ſanctiſſimum Virum, ceù jam portui vicinum, toto pectore ad illam beatam tranquillitatem adſpirare. Ad locum, in quo Martyriū conſummaturus erat, cùm perveniſſet, paucis allocutus eſt populum, moxque ardenti magis, quàm prolixâ precatione, elevatis in Cœlum oculis, ſe ipſum Dei miſericordiæ commendavit, ſimulque procumbens in genua, gracilem & exhauſtam cervicem intrepidè ſecuri ſubjecit decrepitus penè ſenex, capitiſque obtruncatione Martyrii palmam conſecutus eſt. Hoc horrendum ſpectaculum magno cum animi dolore viderunt hi,

hi, quibus religio pietaſque cordi erat, & qui Chriſti ſpiritum in Paſtore operantem experti fuerant. Soli Hæretici, quibus ejus virtus inviſa erat, gaudio triumpharunt. De Sanctiſſimi illius Cardinalis Vita, & præclaris, quæ edidit, Operibus, legeſis *Sanderum* libro I. *De ſchiſmate Anglicano.* Denique, *Stanislaus Hoſius*, Cracovienſis in Polonia Epiſcopus, & à *Pio IV.* Pontifice Maximo Cardinalis creatus, ejuſdemque Pontificis in Concilio Tridentino Legatus, Vir fuit moribus caſtiſſimis, Fidei zelo illuſtris, & variâ eruditione præditus, ut liquet ex doctiſſimis illis Operibus, quæ edidit contra Lutheranos. Hi ſex Cardinales, quos hactenùs laudavi, & quorum geſta, elogia atque Opera fusè proſequitur *Ciaconius* ab *Oldoino* recognitus & illuſtratus Tomo III. *De Vitis Romanorum Pontificum & Cardinalium*, egregiam quidem intuenda contra Hæreticos Catholicâ Fide operam Eccleſiæ navarunt, ſed in reſarcienda collapsâ Eccleſiæ Diſciplinâ illos omnes ſuperavit S. *Carolus Borromæus*, Patritius Mediolanenſis, *Pii IV.* Pontificis Maximi ex Sorore Nepos, S. R. E. Cardinalis, & Archiepiſcopus Mediolanenſis, quippè qui, ut jam vidimus in Superiori Colloquio, Chriſtianam & Eccleſiaſticam Diſciplinam in ſua Provincia inſtauravit, ſex Concilia Provincialia, & undecim Diœceſana celebravit, in quibus promulgavit varia Decreta, Ordinationes, Edicta, Inſtructiones, Inſtitutiones, Litteras Paſtorales, & Conciones Synodicas, quæ omnia in unum collecta ſub titulo *Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis*, & duobus Tomis comprehenſa Lugduni in Galliis anno MDCLXXXIII. edita ſunt, ex quibus Prædicatores,

tores, Confeſſarii, Parochi, & alii ad rectè adminiſtranda Sacramenta, potiſſimùm Pœnitentiæ & Euchariſtiæ, ad emendandos fidelium mores, ad dirimendos emergentes conſcientiæ Caſus, certiſſimas leges, & tutiſſimas regulas haurire poterunt, ſi eorum lectioni, ut par eſt, ſedulò incumbere velint, nec in quorumdam modernorum Caſuitarum Summis,& Summulis legendis tempus & operam perdant. Sanctum *Carolum Borromæum* Cardinalem in Sanctorum numerum ſolemni ritu retulit *Paulus V.* Pontifex Maximus anno MDXC. Complures alii Sæculo decimo ſexto floruerunt Cardinales ex variis religioſis Ordinibus aſſumpti, doctrinâ & pietate præſtantiſſimi, quos commodiùs referemus in ſequentibus Claſſibus, in quas celebriores Scriptores Vitæ Monaſticæ, vel Regulari addictos ordinavimus. Nihil etiam hìc dicemus de Cardinali *Petro Bembo*, Viro undecùmque doctiſſimo, quia illius in ſuperiori Grammaticorum, ſeu utriuſque linguæ Græcæ ac Latinæ peritorum Claſſe, jam mentionem fecimus. Nec demùm in iſta Claſſe, inſeremus illuſtriſſimos Cardinales *Cæſarem Baronium*, Annalium Eccleſiaſticorum parentem, & *Laurentium Campegium*, Clariſſimum Juriſconſultum, quoniam de Cardinali *Baronio* in ſequenti Claſſe, quæ erit de Scriptoribus Hiſtoricis, & de Cardinali *Laurentio Campegio* in poſtrema virorum eruditorum Claſſe, quæ erit de nobilioribus Juriſconſultis Sæculi decimi ſexti, opportunior diſſerendi ſeſe præbebit occaſio.

D. Ne multitudo Epiſcoporum, qui Seculo XVI. doctrinæ famâ ubique claruerunt, meam plus æquò oneret memoriam, obſecro te, ut hic dumta-

dumtaxat illos percenſeas Epiſcopos, qui nec Monaſticam, nec Regularem vitam ſunt amplexi, eos verò Epiſcopos, qui eodem ſæculo ex variis Ordinibus aſſumpti magnum ſibi litteris, & perdoctis editis Operibus nomen in Eccleſia, & Republica Litteraria compararunt, ad ſequentes Claſſes remittas, ad quas à principio Scriptores, qui Statui vel Monaſtico, vel Regulari nomen dederunt, majoris claritatis ergò, retuliſti.

M. Sex tantùm Epiſcopos, quorum quinque nec Monaſticæ, nec Regulari Diſciplinæ addicti fuerunt, & Seculo XVI. eximiâ eruditione cæteris anteſterunt, hìc brevitèr recenſebo, videlicet *Iſidorum Clarium*, *Aloyſium Lippomanum*, *Claudium Seiſellum*, *Stephanum Gardinerum*, *Robertum Cenalem*, & *Jacobum Pamelium*. Primus, ſeu *Iſidorus Clarius*, Italus, patriâ Brixienſis, & Fulginas Epiſcopus, Concilio Tridentino interfuit, ubi, cùm eſſet trium linguarum peritus, perdoctas, & elegantes Orationes habuit. Præter Scholia in *Cantica Canticorum*, multaque Orationum in utriuſque Teſtamenti inſigniora quæque loca, quæ edidit, Volumina; Verſionem etiam Bibliorum adornavit, quæ tamen, cum ab Editione Vulgata multis in locis recedat, ab Eccleſia fuit improbata, ut videre eſt in Regula IV. Indicis Librorum prohibitorum, quæ ſic habet: *Ex Bibliis verò Iſidori Clarii Brixiani Prologus*, & *Prologomena præcidantur*. *Ejus verò Textum nemo Textum Vulgatæ Editionis eſſe exiſtimet*. Hinc noſter *Melchior Canus* Lib. 2. *de Locis Theologicis* Cap. 13. aſſerit, *Iſidorum Clarium* multa in ſua Scripturæ Verſione inſeruiſſe, adjeciſſe quædam, nonnulla mutaſſe, *ut Lector non aliud*

aliud poſſit in locis mutatis intelligere, quàm aut veteris Interpretis errorem, aut veterem Codicum depravationem. Benignius tamen de *Iſidoro Clario* judicium profert Illuſtriſſimus *Huetius* Epiſcopus Abrincenſis in Libro *de Claris Interpretibus*, ubi Num. XVI. hæc ſcribit: *Iſidorus Clarius non tam novæ auctor editionis, quàm Veteris, utì in Operis ſui fronte prænuntiat ipſe, emendator, & corrector dicendus: cujus tituli modeſtiam & veritatem, adeòque laudabilem, immeritò caſtigat Melchior Canus*. Ex Ordine S. *Benedicti* Congregationis Caſſinenſis ad Fulginatem Epiſcopatum, Italicè *Fuligno*, aſſumptus eſt. Alter ſcriptor, quem nominavi, ſeu *Aloyſius Lippomanus* patriâ Venetus, & Epiſcopus Veronenſis, interfuit quoque Concilio Tridentino, in quo, ob eam, quâ pollebat, linguarum Græcæ ac Latinæ peritiam & eximiam probitatem morum, magnum ſibi peperit nomen, & præter octo volumina, quæ reliquit, *De Vitis Sanctorum*, alia ſcripſit Opera, & Catenas in Geneſim, Exodum, & in Pſalmos ex Græcis & Latinis Auctoribus, miro ordine contexuit, ac perdoctis Annotationibus illuſtravit. De hoc Scriptore plura legeſis apud *Sixtum Senenſem* libro IV. Bibliothecæ, apud *Poſſevinum* in Apparatu, & apud *Aubertum Miræum* in Bibliotheca Eccleſiaſtica. *Claudius Seiſellus*, natione Sabaudus, primùm Maſſilienſis Epiſcopus, dein Taurinenſis Archipræſul, juris Civilis ſcientiam cum Theologica eruditione conjunxit, & præter Hiſtoriam Chriſtianiſſimi Regis *Ludovici XII.* quam Gallicè ſcripſit, librum quoq; edidit *De triplici Statu Viatoris*: Tractatus tres *De divina Providentia*: Librum *contra Waldenſes*: & Commentaria,

taria, quibus Evangelium S. *Lucæ* elucidavit. De præclaris *Claudii Seiſelli* dotibus ac lucubrationibus fusè diſſerunt *Ferdinandus Ughellus* Tomo IV. *Italiæ Sacræ* in Catalogo Taurinenſium Epiſcoporum,& *Sammarthani* Tomo III. *Galliæ Chriſtianæ* in Maſſilienſibus Epiſcopis. In Anglia Sæculo XVI. floruit *Stephanus Gardinerus*, Wintonienſis Epiſcopus,& Regni Angliæ ſub *Maria* Regina Cancellarius, qui Catholicum dogma de reali præſentia Corporis & Sanguinis Chriſti Domini contrà Hæreticos Calviniſtas erudito Volumine propugnavit,& graves carceris moleſtias ſub *Eduardo*, Angliæ Rege hæretico,pro Fidei Catholicę defenſione conſtanter paſſus eſt.Hujus pii & eruditi Antiſtitis in confutandis Calviniſtarum erroribus zelum æmulatus eſt eodem Sæculo in Galliis *Robertus Cenalis*,origine Pariſienſis, Sacrę Facultatis Pariſienſis Doctor, & Epiſcopus Abrincenſis, qui, pratèr Galliarum Hiſtoriam Latinè duobus Tomis editã, & *Hierarchiam Neuſtriæ* in quinque libros diviſam, ſcripſit librum *contra Interim Cæſareum*: item *Antidotum adversùs Sacramentarios*: *De Cœlibatu*: *Larvam Sycophanticam contra Calvinum*,& alia ejuſmodi Opera, quæ ſingularem ejus eruditionem, & vindicandæ contra Hæreticos Fidei Catholicæ zelum apertè produnt. Poſtremò, inter Epiſcopos Sæculi decimi ſexti *Jacobus Pamelius*, Audomaropolitanus in Arteſia Epiſcopus, & Aldernadæ in Belgio illuſtri ſtirpe ortus, immortale nomen multis editis libris promeritus eſt, præſertim caſtigatiſſimis illis, quas adornavit, Editionibus *Tertulliani*, & Sancti *Cypriani*, quorum Opera novo & præclaro ordine digeſſit, Tractatus antehàc ine-

ineditos eis addidit, doctiſque Commentariis eadem illuſtravit, ex quibus proclive eſt judicare, eum Antiquitatis Eccleſiaſticæ cognitionem amplam habuiſſe, & Critices Diſciplinæ peritum fuiſſe.

D. De Hiſtoricis, quos in tertia Claſſe illuſtrium Sæculi decimi ſexti Scriptorum repoſuiſti, nunc recto ordine diſſerere debemus, exceptis tamen illis, qui vel Monaſticam, vel vitam Regularem profeſſi, aliquid de Hiſtoria ſcripſerunt, de quibus, juxtà præſcriptum ordinem, in ſequentibus Monachorum, aut Regularium Scriptorum Claſſibus datâ operâ ſermonem inſtituemus.

M. Incipiam ab Hiſtoricis Italis, qui Sæculo decimo ſexto numero multò plures fuerunt, quàm in cæteris aliis Nationibus,& octo præcipuè Italiæ hìc proferam Scriptores, qui in deſcribenda Hiſtoriâ excelluerunt. Primus, juxtà ordinem temporum, qui in Italia de Hiſtoria ſcripſit, eſt *Pandulfus Collenutius*, qui, pratèr alia Opera quibus ſtylum exercuit, Neapolitanam Hiſtoriam ſex Libris Italico Idiomate complexus eſt, ejuſdemque Hiſtoriæ Compendium Latinè edidit. Alter celebris Hiſtoricus Italus, eſt *Franciſcus Guicciardinus*, Florentinus, qui Hiſtoriarum ſui temporis libros viginti Italicè conſcripſit, quos in Latinum ſermonem convertit *Cœlius Secundus Curio*. De hoc inſigni Hiſtorico *Henricus Spondanus* ad annum MDXXXIV.Num.XVIII.iſtud judicium profert: *Guicciardinus excellentiſſimus Scriptor,& pauciſſimis antiquorum Hiſtoricorum,recentium nemini gravitate ſermonis,ſententiarũ pondere,ratiocinationum circumſpectione poſtponendus;plerijq; eximiis anteponendus*. *Qui*

Qui, ſi nonnunquàm acrem ſe geſtorum Principum, aliorumve de quibus agit, Cenſorem exhibeat; culpa hæc eſt noxiorum, non Hiſtoricorum, qui graviùs culpandi ipſi forent, ſi malè facta tacerent, quibus alii prudentiores fiant, & à ſimilibus peccatis abſtineant, vel pudore. Alii Scriptores *Guicciardinum* impensè laudant, ajuntque, eum in concinnanda Hiſtoria, Epiſtolas, Decreta, Fœdera, Conciones ex ipſis fontibus hauſiſſe, & rerum, locorum, perſonarum, atque adeò conſiliorum & factorum tam diligentem inveſtigatorem fuiſſe, ut omnes Italiæ Urbes, municipia, caſtra, fluvios, publicaque monumenta Hiſtoriæ conſcribendæ neceſſaria penitùs inſpexerit. Non minori fide ac diligentiâ *Paulus Jovius*, natione Italus, patriâ Novocomenſis apud Inſubres, & Epiſcopus Nucerinus à *Clemente VII.* Pontifice Maximo creatus, Hiſtoriam ſui temporis deſcripſit, ſeu Res, quæ quinquaginta annis geſtæ ſunt in Italia, Hungaria, Aſia, Africa, aliiſque regionibus. Scripſit etiam vitas aliquot Pontificum & Principum Italiæ, maximè Vicecomitum Mediolani, quibus adjunxit Elogia & Icones Illuſtrium Virorum, qui tàm armis, quàm litteris clari evaſerunt, quorum ipſe imagines ad vivum expreſſas Comi in ſuo Muſæo ſervabat. Ad Hiſtoriam itidèm ſcribendam animum adplicuit *Polydorus Virgilius*, ſive ut alii dicunt, *Vergilius*, Natione Italus, patriâ Urbinas, qui prætèr libros octo, quos edidit, *De Rerum Inventoribus*, & librum *De Prodigiis*, concinnavit etiam *Hiſtoriam Anglicanam* libris XXVI. comprehenſam, in qua tamen doctiores Angli parùm fidei ei tribuunt. Inter Hiſtoricos haud poſtremum locum occupare debet

Raphael Maffeus, dictus *Volaterranus*, eò quòd Volaterris, Hetruriæ in Italia Urbe, natus ſit. Libros triginta octo *Commentariorum Urbanorum* compoſuit, ac *Julio II.* Pontifici Maximo nuncupavit, quos *Urbanos* vocavit, quòd eos in Urbe Romæ conſcripſiſſet. In tres verò Tomos partitus eſt ejuſmodi libros. Primus Tomus *Geographiam Veterem* complectitur: Alter *Antropologiam*, ſive Viros Illuſtres: Tertius *Philologiam*, ſive Artium rudimenta. Nonnulla etiam Scriptorum Græcorum Opera in Latinum ſermonem convertit idem *Volaterranus*. Optimi ac præſtantiſſimi inter Italos Hiſtorici laudem conſecutus eſt *Carolus Sigonius*, patriâ Mutinenſis, qui Venetiis, Patavii, & Bononiæ litteras elegantiores docuit, ſcripſitque *De regno Italiæ* — *Commentarios in Faſtos & Triumphos Romanorum* — *Notas in Severum Sulpitium* — Librum *De Republica Hebræorum* — Librum *De Republica Athenienſium* — *Scholia in Titi Livii Hiſtoriam*, & *elegantiſſimas Orationes Latinas*. Clariſſimis Italiæ Hiſtoricis Scriptoribus jure optimo accenſeri debet *Michael Ritius*, Neapolitanus, qui libros tres *De Regibus Francorum* Romæ edidit. Totidèm libros ſcripſit *De Regibus Hiſpaniæ*: librum *De Regibus Hieroſolymorum*: libros quatuor *De Regibus Neapolis & Siciliæ*: libros duos *De Regibus Angliæ*. Verùm, ut candidè fatear, omnes illos, quos hactenùs laudavi, Italiæ Hiſtoricos Scriptores longo poſt ſe intervallo reliquit Eminentiſſimus Cardinalis *Cæſar Baronius*, Romanæ Congregationis Oratorii Presbyter eruditiſſimus, *Soræ* in Regno Neapolitano anno MDXXXVIII. natus, qui contra Centuriatores Magdeburgenſes, inſen-

inſenſimos Eccleſiæ Romanæ hoſtes, ſcripſit Annales Eccleſiaſticos duodecim Tomis in Folio comprehenſos, in quibus operam in concinnanda Hiſtoria Eccleſiaſtica adeò inſignem poſuit, ut omnibus ſuâ diligentiâ palmam præripuerit, & apud omnes doctiſſimus Annalium Eccleſiaſticorum Parens audiat. Primus quippè omnium Cardinalis *Baronius* fuit, qui totius Orbis Chriſtiani res geſtas, præſertim autem quæ ad Eccleſiaſticam Hiſtoriam pertinebant, in continuam ſeriem annorum incredibili labore digeſſit, multa locupletiſſima monumenta antehàc penitùs ignota primus prompſit in lucem, Antiquorum Epiſcoporum in magnis Urbibus ſucceſſiones; Veterum Hæreſum originem, progreſſum & finem; tempora Eccleſiæ ſive tranquilla, ſive turbulenta, tam accuratâ diligentiâ explicuit, ut dignus ſit abſque ulla controverſia, cui omnes & veteres & recentiores, qui illam eruditionis partem attigerunt, aſſurgant, faſceſque ſubmittant. In hoc ſacro Eccleſiæ Annalium arduo Opere lucubrando poſteaquàm Cardinalis *Baronius* triginta annos inſumpſiſſet, & in eo perpoliendo inſudaſſet, præmiſſis, auſpicii vice, *Notationibus ad Martyrologium Romanum*, primum Annalium Eccleſiaſticorum Tomum publicâ luce donavit, tanto omnium applauſu, ut fuerint etiam ex Heterodoxis, qui ejus diligentiam, fidem, eruditionem ac judicium commendarint. Et reverà tàm in eo Tomo, quàm in ſequentibus undecim innumeras difficultates, quæ anteà diſſolvi non poſſe credebantur, enodavit, complanavit, membra Hiſtoriæ, priùs diſcerpta, paſſimque jacentia, in unum Corpus ſcitè coaptata collegit,

diſparatis locum ſuum dedit, obſcuris lucem, dubiis fidem, præpoſteris ordinem conciliavit, tantùmque rerum Eccleſiaſticarum cognitionem promovit, quantùm ante eum nemo. Hoc inſigne Cardinalis *Baronii* Opus *Sixtus* hujus nominis *Quintus* in Diplomate, Annalibus Eccleſiaſticis ejuſdem *Baronii* inſerto, exornat iſto ſingulari elogio: *Opus non minus doctè, quàm fidelitèr ſcriptum, & ad totius Antiquitatis Eccleſiaſticæ notitiam comparandam valdè utile; quo nimirùm non tantùm res geſtæ per annos ſingulos recenſentur, &, quæ de iis obortæ ſunt, Controverſiæ elucidantur; ſed etiam ipſi Apoſtolicarum Traditionum fontes puriſſimi aperiuntur, atque hæreticorum mendacia confutantur &c.* Glorioſè huic conſcribendo utiliſſimo Eccleſiæ Operi immortuus eſt Cardinalis *Baronius*, cùm perveniſſet ad annum à Chriſto nato milleſimum centeſimum nonageſimum octavum, illudque continuarunt *Abrahamus Bzovius* Ordinis Prædicatorum, *Henricus Spondanus*, Gallus, Epiſcopus Appamiarum, *Odoricus Raynaldus*, Italus, Congregationis Oratorii Presbyter, de quibus in Colloquio quinto in Hiſtoriam Sæculi decimi ſeptimi, quo floruerunt, diſſeremus.

Productis in medium celebrioribus Hiſtoricis Scriptoribus, qui Sæc.XVI.Italiã illuſtrarunt,nunc brevitèr me expediam ab aliis Scriptoribus,qui eodem Sæculo in cæteris Orbis Chriſtiani Nationibus libros de Hiſtoria cum aliqua nominis celebritate ediderunt. Et primò quidèm in Gallia *Florimundus Ræmundus*, Senator Burdigalenſis, aliqua Opera ſermone Gallico lucubravit,quibus laudem apud eruditos haud mediocrem conſecutus eſt.

Fabu-

Fabulam quoque *de Joanna Papiſſa* egregiè confutavit, & ſcripſit librum *De Antichriſto*, item aliud Opus *De ortu, progreſſu, ac ruina Hæreſum noſtri ævi*. In Anglia *Nicolaus Harpsfeldius*, Archidiaconus Cantuarienſis, eximius Fidei Catholicæ, temporibus *Elizabethæ* Angliæ Reginæ, Confeſſor, ſcripſit *Hiſtoriam Anglicanam Eccleſiaſticam*, necnon *Hiſtoriam Wicleffianam*. Eodem Sæculo decimo ſexto duo Angli Scriptores *Joannes Balæus*, & *Joannes Pitſeus* libros *De Illuſtribus Britanniæ*, ſeu *Angliæ Viris* in lucem emiſerunt, quos hìc indigitaſſe abundè ſufficiet, quia in Romano Indice librorum prohibitorum inter Hæreticos primæ Claſſis recenſentur. In Aragonia *Hieronymus Surita*, omnis Antiquitatis peritus, *Rerum Aragonenſium* libros xxx. magnâ ſinceritate, moderatione, diligentiâ & gravitate elaboravit. In Hiſpania *Joannes Margarinus*, Gerundenſis Epiſcopus, *Paralipomena Hiſpaniæ* libris x. complexus eſt ab adventu *Herculis* in Hiſpaniam uſque ad *Theodoſium Seniorem* Imperatorem, & filios ejus *Arcadium* & *Honorium*, quorũ temporibus Gothi inHiſpaniam irruperunt. *Franciſcus Tarapha*, Civis & Canonicus Barcinonenſis, Regum Caſtellæ & Aragoniæ ſeriem contexuit: Et *Stephanus Garibajus*, Catholici Regis Hiſtoricus, *Annales Regnorum Caſtellæ, Luſitaniæ, Aragoniæ, Navarræ* Hiſpano idiomate compoſuit. In Bohemia *Joannes Dubravius*, Olomucenſis in Moravia Epiſcopus, *Hiſtoriam Bohemicam* libris xxxIII. conſcripſit. In Suecia *Joannes Magnus*, Gothus, Archiepiſcopus Upſaliæ, Sueciæ, Gothiæ, Wandaliæ Primas, librum edidit *De Epiſcopis Sueciæ*, & alterum Opus *De omnibus Regibus*

Gothorum, *& Suecorum*. In Germania *Wolfangus Lazius*, Ferdinandi I. Imperatoris Hiſtoricus, Rerum Viennenſium libros IV. compoſuit, & alia Opera Hiſtorica. *Albertus Krantzius*, Hamaburgenſis, ſcripſit *Metropolim*, ſeu Hiſtoriam Eccleſiaſticam de Eccleſiis *Caroli Magni* ætate conſtitutis, vel inſtauratis, item *Saxonicam*, & *Wandalicam*, necnon Chronicon rerum aliarum Septentrionalium, Daniæ, ſcilicèt, Sueciæ, & Norvergiæ. Denique, in Belgio *Joannes Vaſæus*, Brugenſis, Salmanticę publicus Eloquentię Profeſſor, condidit *Chronicon Rerum Hiſpanicarum*, quod in pretio eſt apud Viros eruditos. Conſultò prætermitto *Joannem Sleidanum*, Natione Belgam, elegantem quidem Hiſtoricum Lutheranum, cujus libros *De Religione & Republica* undeciès mille falſitatibus inquinatos eſſe oſtendit *Bartholomæus Latomus*, & eâ de causâ *Joannes Sleidanus* unà cum ſuis libris inter Hæreticos primæ Claſſis rejicitur in Indice Romano librorum prohibitorum.

D. In hac quarta, quæ nunc ſequitur, Clariſſimorum Sæculi XVI. Authorum Claſſe Scriptores Gallos collocaſti, quos proindè hìc recenſere debes, & de Operibus, quibus maximum Eccleſiæ & Reipublicæ Litterariæ ſplendorem contulerunt, pauca delibare.

M. Præcipuos hìc percenſebo Scriptores Gallos, qui Sæculum XVI. doctrinâ & pietate nobilitarunt. His tamen exceptis, qui de rebus ad Grammaticam & Hiſtoriam attinentibus ſcripſerunt, quorum jam in ſuperioribus Claſſibus meminimus; vel qui periti Juriſconſulti fuerunt, aut Monaſticam, ſive Regularem Vitam profeſſi ſunt,

ſunt, de quibus in ſequentibus Claſſibus, juxta præſcriptum ordinem, ſermonem ſumus habituri. Decem verò præcipui tùm in Theologia perdoctis ſuis Operibus illuſtrandâ, tum in Scripturis Sacris interpretandis, & in refellendis Hæreticorum erroribus celebrantur Sæculi XVI. Scriptores Galli, quorum primus eſt *Jacobus Faber*, dictus *Stapulenſis*, quòd ad *Stapulas*, maritimum Picardiæ pagum, natus eſſet. Fuit Vir humanis diviniſque litteris excultiſſimus, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, quem *Eraſmus* appellat *magnum bonarum Litterarum Antiſtitem*. Præter alia Opera, ſcripſit *Jacobus Faber Stapulenſis* Commentaria in Evangelia, in Epiſtolas *S. Pauli*, & in ſeptem Epiſtolas Canonicas & in Pſalmos, necnon Tractatum *De tribus Magdalenis*. Hìc tamen obiter advertere debes, hunc *Jacobum Fabrum Stapulenſem*, nimio novitatis ſtudio abreptum, quibuſdam erroribus ſua reſperſiſſe Opera, quæ ſubinde juſſu *Clementis VIII.* Pontificis Maximi in Librorum prohibitorum Indicem relata ſunt, donec alicujus Catholicæ Facultatis ſtudio, vel præcipiente Inquiſitione Generali, emendata in lucem prodirent. Ejuſdem *Jacobi Fabri Stapulenſis* errores confutavit *Natalis Bedda*, Sacræ Facultatis Pariſienſis Syndicus, Vir doctiſſimus, qui etiam calamum ſtrinxit in *Deſiderium Eraſmum*, quem multorum errorum inſimulavit, à quibus ut ſe purgaret *Eraſmus* prolixam adversùs ipſum adornavit Apologiam, quæ extat in Tomo IX. recentis Operum *Eraſmi* Editionis Lugduni Batavorum anni MDCCVI. Eamdem ferè ſortem nactus eſt alter celebris in Galliis Regius Linguæ Hebraicæ Pro-

Profeſſor *Franciſcus Vatablus*, patriâ Ambianenſis, Vir inſignis doctrinæ & in SacrisLitteris exercitatiſſimus, qui licèt morte præventus, nihil omninò in publicam lucem emiſerit, *Annotationes* tamen, quas ipſe in Scripturam Sacram in ſuis publicis Lectionibus tradiderat, ſed ab hæreticis depravatas, evulgavit *Robertus Stephanus*, Typographus Hæreticus Calviniſta. Quò factum eſt, ut, ſtatim ac ejuſdmodi*Notæ*,ſeu Annotationes in Scripturam Sacram in publicum prodierunt, à Doctoribus Sacræ Facultatis Pariſienſis fuerint tanquam Hæreticæ proſcriptæ, & Romæ in Indicem Librorum prohibitorum relatæ, donec ab aliqua Facultate Theologica, aut Inquiſitione Generali expurgatæ publicâ luce donarentur. Id Beneficii Chriſtiano Orbi cumulatiſſimè præſtiterunt Salmanticenſes & Complutenſes Theologi, qui *Franciſci Vatabli* nomine inſcriptum Opus caſtigatum atque penitùs emendatum, Salmanticæ apud *Gaſparem de Portonariis* edi curaverunt. Cæterùm, *Franciſcum Vatablum* fuiſſe virum cumprimis Catholicum & doctum teſtatur *Cornelius à Lapide* Prolegom. In Epiſtolas Apoſtoli *Pauli* his verbis: *Franciſcus Vatablus Catholicus fuit, ſed ejus ſcripta ab Hæreticis excuſa & depravata ſunt: Alioqui Vir ipſe fuit egregiè doctus tam in Hebræis, quàm in Græcis*. Inter peritos Scripturæ Sacræ Interpretes jure merito cenſeri debet *Joannes Gagnæus*, Theologus Pariſienſis, ejuſdemque Academiæ Cancellarius, *Franciſco I.* Galliarum Regi à Concionibus & eleemoſynis, qui eximiâ eruditione, Linguarum peritiâ, & ſingulari pietate præditus,perutiles in novum Teſtamentum edidit Com-

Commentarios, aliiſque etiam perdoctis lucubrationibus Clariſſimus apud Viros Litteratos evaſit. In confutandis Lutheranorum & Calviniſtarum erroribus præclaram Eccleſiæ operam navarunt quinque inſignes Sacrę Facultatis Pariſienſis Theologi, videlicèt *Claudius Eſpencæus*, *Claudius Sanctesius*, *Jodocus Clictoveus*, *Jacobus Merlinus*, & *Hermannus Lethmatius*, quorum primus, ſeu *Claudius Eſpencæus* illuſtri genere natus, eruditione, facundiâ & pietate, nobilitatis decus cumulavit. Concilio Tridentino interfuit, & in Colloquio Poiſſiacenſi *Theodorum Bezam*, cæteroſque Sectæ Calvinianæ Miniſtros confutavit, atque ad illorum errores penitùs profligandos edidit libros quinque *De Euchariſtia & ejus Adoratione*: ſex libros *De Continentia*: *Apologiam adversùs Miniſtros Hæreticos*: Tractatum *De Miſſa privata & publica*, & alia complura utiliſſima Opuſcula. Ad Concilium Tridentinum unà cum *Carolo Lotharingo* Cardinali profectus eſt *Claudius Sanctesius*, & in eo elegantem Orationem habuit, quæ ſic incipit: *Illuſtriſſimi Domini*. Adfuit quoque Colloquio Poiſſiacenſi, ubi avitam Sacro-Sanctæ Euchariſtiæ Fidem invictè propugnavit, atque contra Sectæ Calvinianæ Pſeudo-miniſtros Scriptis doctiſſimis vindicavit. Ex Ordine Canonicorum Regularium, cui nomen dederat *Claudius Sanctesius*, ad Ebroicenſem Epiſcopatum aſſumptus eſt. Contra Hæreticos Lutheranos *Jodocus Clictoveus*, Carnutenſis Eccleſiæ Canonicus, varios Tractatus edidit, videlicet *Propugnaculum Eccleſiæ contra Lutheranos*: *Antilutherum*: *De Sacramento Euchariſtiæ contra Oecolampadium*, aliaque ejuſmodi de Dogmatibus nonnullis

Catholicos inter Hæreticos controverſis Opuſcula. Edidit quoque ac eruditis Notis illuſtravit Decreta Concilii Senonenſis, in quo, utì in ſuperiori Colloquio diximus, nefanda *Lutheri* doctrina fuit profligata. De aliis, quæ *Jodocus Clictoveus* lucubravit, Operibus, legendus eſt *Poſſevinus* in Apparatu. Non minori zelo Hæreticorum errores oppugnavit *Jacobus Merlinus*, qui, Eccleſiæ Pariſienſis Pœnitentiarii munere fungens, cùm intelligeret, nihil ad retundendos Hæreticorum conatus efficacius eſſe armis, quibus dudùm Sancti Patres eorum errores contriverunt, Sacrorum ſcilicèt Conciliorum, & Catholicorum Antiſtitum Decretis, in duos Tomos ea collegit ac publici juris fecit. Scripſit etiam Apologiam pro *Origine*. Eccleſiam ſuis perdoctis Operibus haud parùm illuſtravit, & adversùs hæreticos communivit *Hermanus Lethmatius*, Theologus Pariſienſis, & Epiſcopi Ultrajectenſis Vicarius Generalis, qui, ut teſtatur coævus quidam Scriptor, *cùm, antequàm ſtudium Theologicum ingrederetur, feliciter eſſet auſpicatus Græcarum ac bonarum litterarum notitiam, ita ſe geſſit in hoc curſu Sorbonico Theologiæ, ut omnium punctis primas meruerit, idque in ea Schola, quæ ſine controverſia in hoc ſtudiorum genere ſemper primas tenuit..... Nihil Conciliorum, nihil hiſtoriarum, nihil veterum Theologorum non excuſſit, atque adeò habet in promptu. Ingenium velox ac rapidum, diſcendi aviditas inexplebilis, judicium præſens & expeditum; quodque in hoc genere rarum eſt, nihil habet arrogantiæ, nihil bilis, nihil ſupercilii. Mira comitas, mira modeſtia &c.* Scripſit *De Inſtauranda Religione* libros novem. His Clariſſimis

Viris,

Viris, Facultatis Pariſienſis alumnis, duos alios adjungam Scriptores in Gallia illuſtres, videlicèt *Jacobum Almainum*, celebrem Theologum Pariſienſem, qui multa Opera Philoſophica, Moralia, & Theologica edidit, & *Joannem Mercerum*, Lutetiæ Pariſiorum Linguæ Hebraicæ Profeſſorem, qui egregios Commentarios adornavit in *Geneſim*, in *Job*, in *Salomonem*, & ſex *minores Prophetas* priores. De aliis eruditis Gallis Scriptoribus, & præſertim de celeberrimæ Univerſitatis Pariſienſis Academicis conſule *Egaſſium Bulæum*, qui ad calcem Tomi VI. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis* illuſtriorum ejus Academicorum, qui Sæculo decimo ſexto floruerunt, amplum ſatis Catalogum exhibet. Hìc tamen prætermittere haud debeo unum, qui mihi penè exciderat, doctiſſimum Scriptorem Gallum, *Gilbertum Genebrardum*, qui in Arvernia, Galliæ Provinciâ, natus, Hebraicarum litterarum apud Lutetiam Pariſiorum primùm Regius Profeſſor fuit, deindè Romæ Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, poſtremò Aquenſis in Galliis Archiepiſcopus, diverſa reliquit ingenii ſui monumenta *De ſacra Liturgia*, *De Eccleſiaſticis Electionibus*. Plures etiam libros ex Hebræo in latinum convertit, *Joſephi* quoque Judæi Opera ex Græco in Gallicum ſermonem tranſtulit. Luculentum *Chronicon* ab Orbe condito ad ſua uſque tempora productum contexuit; & doctiſſimum in Pſalmos Commentarium emiſit in lucem, ex quo Cardinalis *Bellarminus* plurima hauſit, & in ſuos Pſalterii Commentarios derivavit.

D. Pratèr eximios illos Scriptores Italos, Grammaticos videlicèt & Hiſtoricos, Cardinales

& Epi-

& Epiſcopos, quos jam in ſuperioribus Virorum Sæculi decimi ſexti eruditorum Claſſibus laudaſti, fueruntne in Italia eodem Seculo decimo ſexto alii Scriptores, eruditionis famâ conſpicui, & omnium Gentium commendatione celebrati, atque ſubindè Sæculorum memoriâ digni?

M. Prætèr inſignes Scriptores Italos, quos jam in medium produximus, extiterunt Sæculo decimo ſexto alii longè plures, tùm periti Juriſconſulti, tùm perdocti Authores, qui è Statu vel Monaſtico, vel Regulari, tanquàm ex equo Trojano prodeuntes, præclarum Italiæ decus conciliarunt, ſibique immortale nomen pepererunt. Verùm, de Juriſconſultis, & de Scriptoribus, qui Sæculo decimo ſexto Monaſticam, vel Regularem Vitam profeſſi ſunt, cùm ſimus dicturi in ſequentibus Virorum illuſtrium Claſſibus, in quas, velut totidem alvearia, illos diſtribuimus, in hac quinta Virorum Sæculi decimi ſexti eruditorum Claſſe duos dumtàxàt proferam egregios Scriptores Italos, qui ad ſequentes reduci non poſſunt. Primus nobiliſſimus Scriptor, eſt *Flaminius Nobilius*, patriâ Lucenſis, Vir Græcè Latinèque doctiſſimus, qui prætèr alia Opera, in Editione Verſionis LXX. Interpretum, quæ Romæ *Sixti V.* Pontificis Maximi auctoritate in lucem prodiit, egregiam, unà cum *Antonio Carafa* Cardinali, navavit operam, & Editionem Latinam, Vulgatam & veterem Scripturæ Sacræ, dictam *Italam*, quæ ex Verſione LXX. Interpretum erat expreſſa, quæque ante Hieronymianam Editionem, quam nunc Vulgatam nuncupamus, publicè in Eccleſia legebatur, ſed jam à mille & ampliùs annis evanuerat, luci denuò,

quoad

ejus fieri potuit, reſtituit, interpretationem textus LXX. Interpretum Græci ex variis Sanctorum Patrum Sententiis hàc illàc diſperſis, collegit, & in his, quæ ex Sanctis Patribus excerpere haud potuit, transferendis, veteris illius, ſeu *Italæ*, Editionis ſtylum & ſimplicitatem exprimere pro viribus ſtuduit. Sic antiquam illam Scripturæ Sacræ Verſionem ad normam Verſionis LXX. Interpretum factam, jamque extinctam, nobis quaſi redivivam exhibuit, edique curavit Romæ anno MDLXXXVIII. Contendunt attamen duo perdocti Critici, antiquam Verſionem Scripturæ Sacræ, dictam *Italam*, non fuiſſe à *Flaminio Nobilio* omninò reſtitutam. Quanquàm enim (inquit doctiſſimus *Daniel Huetius*, Epiſcopus Abrincenſis in libro De Claris Interpretibus pag. 110.) *Italam illam Scripturæ Sacræ Editionem totam ex Latinorum Scriptis maximo labore collectam conſarcinare, & renovare ſtuduerit Flaminius Nobilius, attamen cùm pannos illos è Patribus undequàque corraſerit Nobilius, & non Italam unam, ſed complures alias, paſſim tunc temporis emergentes, & omnium uſui permiſſas, promiſcuè Patres uſurparent, immò pro captu ſuo loca ex tempore ſæpè converterent, vel ab aliis converſa memoritèr recitarent, cùmque è lxx. Senum Editione* Κοινῇ *profecta ſit Italica; Sixtinæ autem, quam illam eſſe Hexaplis intextam, eruditi propugnant, Nobiliana conſentiat; certiſſimum eſt, non faciliùs in Nobiliana Italam, quàm aliam quamlibet reperiri poſſe.* Idem judicium profert alter peritus Criticus, ſeu *Richardus Simonius*, Congregationis Oratorii Presbyter, capite 19. *Diſquiſitionum Criticarum de variis Bibliorum Editionibus*, ubi hæc habet: *Hanc*

puram

puram putam eſſe Eccleſiæ Latinæ Verſionem, quæ ante Hieronymum ſola in Occidente legebatur, nemo rei Criticæ peritus affirmaverit. Fieri ſiquidem non poterat, ut Nobilius illam modis omnibus abſolutam & perfectam ex Patrum teſtimoniis hauriret, qui eam non exactè ſecuti fuerant, & ſi qui eorum Græcè docti fuerunt, Verſionem novam ad Græcum ſermonem lxx. Interpretum condere non ipſis fuit religio. Alius Scriptor Italus, qui Sæculo decimo ſexto floruit, quemque ſingulari laude dignum eſſe autumo, eſt *Albertus Pius*, Carporum in Italia Princeps, qui non ſolùm præclaris Legationibus apud Summos Pontifices *Julium II. Leonem X. & Clementem VII.* ſummâ cum laude perfunctus eſt, ſed etiam ſingulari doctrinâ conſpicuus doctiſſimis libris impia *Lutheri* dogmata confutavit, & cum *Deſiderio Eraſmo* Litterarias Concertationes habuit, ut liquet ex libris, quos ultrò citròque ſcripſerunt.

D. Veniamus nunc ad Scriptores Hiſpanos quos in ſexta Virorum eruditorum Sæculi decimi ſexti Claſſe collocaſti, & prætermiſſis Monachis ac Regularibus, necnon peritis Juriſconſultis, de quibus in ſequentibus Claſſibus in quas eos ordinatè diſpoſuiſti, opportuniùs diſſeremus; illos tantùm ſelige Claſſicos Scriptores, qui majori eruditione in Hiſpania præfulſerunt, & Eccleſiæ novum ſplendorem perdoctis ſuis lucubrationibus contulerunt.

M. Duos in primis laudabo Scriptores Hiſpanos, linguarum peritiſſimos, & in Sacrarum Litterarum notitia omni exceptione majores, videlicèt *Benedictum Ariam Montanum*, & *Andream Maſium*, quorum primus, patriâ Hiſpalenſis,

Do-

Doctor Theologus, omnium penè gentium linguis atque litteris apprimè excultus, à *Philippo II.* Hiſpaniæ Rege in Aulam adſcitus, & in Ordinem Militiæ Sancti *Jacobi* cooptatus eſt, miſſuſque Anterpiam, ubi incredibili labore Regiam Sacrorum Bibliorum Editionem, magno Eccleſiæ & Reipublicæ litterariæ commodo, quinque Linguis, Hebraicâ, Chaldaicâ, Græcâ, Syriacâ, ac Latinâ, Tomiſque octo comprehenſam, adornavit, & Typis Plantinianis edi curavit anno MDLXXII. Immenſum illud ac verè Regium Opus à Theologis Hiſpanis, Pariſienſibus, Lovanienſibus, & aliis Viris eruditione & pietate conſpicuis fuit approbatum & eximiè laudatum, à quibuſdam etiam *Orbis miraculum* dictum, teſte *Waltono* in Præfatione ad Biblia Polyglotta Londinenſia, Prolegomeno IV. pag. 33. Certè, hæc Biblia *Polyglotta Antuerpienſia* indefeſſo labore, ſummâque fide ac diligentiâ fuiſſe excuſa, aſſerit ipſemet *Benedictus Arias Montanus* in Epiſtola ad *Gregorium XIII.* Pontificem Maximum his verbis: *Fuimus in labore per quatuor integros annos à xv. menſis Maji, quo ego in Belgium perveni, anni 1568. uſque ad ultimam Martii hujus anni 1672. Tandèm ſtructura omnis, magnis quidem ſumptibus, ſexaginta perpetuis Operis magnis Virorum doctorum laboribus eſt abſoluta..... Quod verò ad Operis integritatem attinet, ego Benedictus Arias Montanus offero ſanctitati veſtræ Biblia ipſa à me à prima pagina ad ultimâ uſque diligenter Græcè & Chaldaicè perlecta, & cum exemplaribus fideliſſimè collata, tanta fide ut non ſolùm ſi verbum aliquod depravatum deprehendatur, ſed ſi vel unus apex aut jota in illis meritò deſideretur, cæteris coadjutoribus*

 meis

meis exceptis, & à culpa liberatis, ipſe perpetuam ignorantiæ & negligentiæ notam ſubire velim...... *Tertium Tomum* (in quo continetur Apparatus ad Sacra Biblia (*totum ferè ipſe conſcripſi*. Præter hoc non minùs arduum, quàm eruditum & Eccleſiæ utile Opus, edidit inſuper *Benedictus Arias Montanus* Commentarios in libros *Joſue* & *Judicum*, in duodecim Prophetas Minores, in *Iſaiam* Prophetam, in quatuor Evangelia, & in Acta Apoſtolorum. *Benedicto Ariæ Montano* ad Regiam Sacrorum Bibliorum Antuerpienſium Editionem adornandam *Philippus II.* Hiſpaniarum Rex ſocium adjunxit *Andream Maſium*, in Brabantia, ſeu in Belgio Hiſpanico, natum, qui prætèr Italicam, Gallicam, Hiſpanicam, cæteraſque Europæ Linguas, quas optimè callebat, etiam Latinæ, Græcæ, Hebraïcæ, atque Syriacæ cognitione haùd vulgari præditus erat. Multa egregia edidit Opera, inter quæ præſertim eminent *Diſputatio de Cœna Domini* adversùs Calviniſtas, & eruditus in librum *Joſue* Commentarius. In explicandis quoque litteris Sacris nomen inter Eccleſiaſticos Authores promeriti ſunt tres alii Scriptores Hiſpani, videlicèt *Petrus Serranus*, Cordubenſis, Doctor Theologus, & Canonicus Complutenſis, qui Commentaria in *Leviticum*, in *Ezechielem*, & *Apocalypſin* edidit: *Paulus Palacius*, Granatenſis, Theologus Conimbricenſis, qui Commentarios ſcripſit in XII. Prophetas Minores, & in Evangelium Sancti *Matthæi*, necnon Catenam Patrum in eumdem Evangeliſtam: *Leo Caſtrius*, in Academia Salmanticenſi Doctor Theologus, qui Commentarios concinnavit in *Iſaiam*, & *Oſeam* Prophetas, *Apologiam* ador-

adornavit *pro Vulgata Scripturæ Sacræ Editione, & lxx. Interpretum Verſione*. Poſtremò, inter illuſtres Sæculi decimi ſexti Scriptores Hiſpanos jure optimo cenſeri debent *Joannes Medina*, Theologus Complutenſis, qui librum edidit *De Pœnitentia, Reſtitutione & Contractibus*: *Jacobus Payva de Andrada*, Luſitanus, inter Concilii Tridentini Theologos celebris, qui Explicationes omnium ferè Capitum de Religione Controverſorum perdoctè ſcripſit, & adversùs Hæreticorum, præſertim *Martini Kemnitii* calumnias, egregiam publici juris fecit Tridentinæ Fidei defenſionem: *Joannes Ludovicus Vives*, patriâ Valentinus, Græcis Latiniſque litteris excultus, qui, multis editis Operibus, præſertim quinque libris *De tradendis Diſciplinis*, & commentariis in libros Sancti Auguſtini *De Civitate Dei*, immortalis famæ gloriam eſt adeptus, & *Magiſter Joannes Avila*, qui Vitæ Sanctimoniam cum doctrina & zelo animarum conjungens, aliquot Opera Aſcetica, & ſpirituales variis de argumentis reliquit Epiſtolas, ut videre eſt in ejus Vita, quam tribus libris conſcripſit noſter *Luduvicus Granatenſis*.

D. Quò pleniorem peritorum Sæculi XVI. Scriptorum Hiſpaniæ notitiam habere poſſim, optarem vehementèr, ut ad illorum claſſem hìc etiam eos referres viros eruditos, qui eodem Sęculo in Belgio Hiſpanico floruerunt, ſuiſque lucubrationibus Eccleſiam, ac Rempublicam litterariam illuſtrarunt.

M. In Belgio Hiſpanico plures celeberrimi fuerunt Scriptores, quos inter, iſti, quos laudabimus, in maximo honore apud viros eruditos ha-

bentur, videlicet *Jacobus Latomus*, *Ruardus Tapperus*, *Thomas Stapletonus*, *Joannes Driedo*, *Janſenius Gandavenſis*, *Guillelmus Eſtius*, *Henricus Gravius*, *Chriſtianus Adricomius*, *Albertus Pighius*, *Juſtus Lipſius*, *Joannes Molanus*, & *Guillelmus Lindanus*, de quibus pauca hìc attingemus. In primis, *Jacobus Latomus*, inter Lovanienſes Theologos inſignis, multa ſcripſit adversùs *Lutherum*, *Oecolampadium*, alioſque huius furfuris Novatores. *Ruardus Tapperus*, Lovanienſis Academiæ Doctor & Cācellarius, interfuit Concilio Tridentino, & *Articulos Lovanienſes* contra *Lutherum* erudito Opere explicuit ac defendit. Author eſt etiam libri De Providentia & Prædeſtinatione. *Thomas Stapletonus*, in Lovanienſi Accademia Regius Sacræ Scripturæ interpres, multa adversùs Hæreticos Lutheranos & Calviniſtas edidit Opera, de quibus legendus eſt *Aubertus Miræus*, in ſuis Illuſtrium Belgii Scriptorum Elogiis. *Joannes Driedo*, Lovanienſis Academiæ Doctor Theologus, complura itidem ſcripſit Opera, quibus Lutheranorum errores impugnavit, & Catholicæ Fidei dogmata doctiſſimè propugnavit. *Janſenius*, Gandavenſis Epiſcopus, ſcripſit utiliſſimam *Concordiam in IV. Evangelia*, doctiſſimum *Commentarium in Pſalmos*, & alia Opera. *Guillelmus Eſtius*, in Academia Lovanienſi Doctoris Theologi laureâ donatus, ac deindè Academiæ Duacenſis Cancellarius, Cenſuram, nomine ejuſdem Academiæ, contra novam *Leonardi Leſſii*, & *Joannis Hamelii* doctrinam adornavit, variaque reliquit ingenii ſui monumenta, in quibus, præter eruditos *Commentarios in quatuor Magiſtri Sententiarum libros*, eminent *Commentarii in*

Beati

Beati Pauli & aliorum Apoſtolorum Epiſtolas & *Notæ in præcipua ac difficiliora Scripturæ* S*acræ loca*, quibus toti Orbi Chriſtiano eruditionis famâ notiſſimus evaſit. *Henricus Gravius*, Academiæ Lovanienſis Doctor, compoſuit, ejuſdem Academiæ nomine, Cenſuram Lovanienſem contra jam laudatos *Leſſium*, & *Hamelium*, & Romam poſteà ob ſummam eruditionem à *Sixto V.* Pontifice Maximo adſcitus, à *Gregorio XIV.* ejus Succeſſore, honorificè in Aulam exceptus ac Bibliothecæ Vaticanæ, & Apoſtolicæ Typographiæ Præfectus eſt inſtitutus, atque Eminentiſſimis Cardinalibus, præſertim Sancto *Carolo Borromæo* & *Cæſari Baronio* chariſſimus fuit. *Chriſtianus Adricomius* accuratiſſimam Tabulam Geographicam Terræ Sanctæ deſcripſit, & Hiſtoriam Sacrorum Bibliorum Chronologicam contexuit. *Albertus Pighius*, Academiæ Colonienſis Doctor Theologus, *Hadriano VI.* Pontifici Maximo, à quo in Italiam fuerat evocatus, ac deinde *Clementi VII.* & *Paulo III.* acceptiſſimus fuit. Præter nonnulla, quæ *de tempore celebrandi Paſcha*, & *de Reformatione Kalendarii* edidit Scripta Mathematica, pluribus etiam Theologicis Operibus Catholicam Fidem adversùs Hæreticos defendit, quæ *Poſſevinus* & *Miræus* accuratè recenſent. *Juſtus Lipſius*, diligentiâ, judicio, ac multiplici lectione clariſſimus, egregia edidit Opera, inter quæ præcipuam laudem merentur ejus *Commentarius in Tacitum*: *Civilis doctrina*: *Monita Politica*: *Manuductio in Philoſophiam Stoicam*: *Notæ in Senecam*. Quoddam novum, & nimis conciſum dicendi genus affectavit, quod interdùm ejus orationem reddit obſcuram, & pu-

rioris latinitatis cultoribus meritò non probatur. *Joannes Molanus*, Lovanienſis Academiæ Theologus, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ peritiſſimus, perdoctis de Hiſtoria, & de Theologia Operibus nomen ſuum celebravit. Denique, *Guillelmus Lindanus*, Religionis Catholicæ, & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ zelo accenſus, ex Doctore Lovanienſi Ruremundenſis primò, deindè Gandavenſis, poſt *Cornelium Janſenium*, Epiſcopus, ſcripſit *Panopliam Evangelicam*, & *Tabulas Analyticas omnium Hæreſum* ſui Sæculi.

D. Cùm *Lutheri*, & *Zuinglii* Hæreſes in Germania & in Septentrionalibus Regionibus fuerint Sæculo XVI. latè propagatæ, præſtat, ut in hac ſeptima illuſtrium Virorum ejuſdem Sæculi Claſſe, celebriores inſeras Scriptores, qui tàm in Germania, quàm in aliis vicinis Regionibus voce & Scriptis adversùs illas Hæreſes acritèr decertarunt, & ſtantes invicti in prælio pro domo Domini, nomen ſuum immortalitati conſecrarunt. De aliis verò Germaniæ Scriptoribus, qui aut periti Juriſconſulti fuerunt, aut Monaſticæ, & Regulari Vitæ addicti, in omni ſcientiarum genere excelluerunt: commodiùs in aliis ſequentibus Claſſibus, in quas illos, majoris claritatis ergò, diſtribuimus, differemus.

M. Quinque potiſſimùm inſignes Authores ad hanc ſeptimam Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſem referri poſſunt, qui ad debellandas *Lutheri*, *Zuinglii*, & aliorum eâ ætate ſerpentes Hæreſes ſtrenuè allaborarunt, omneſque ſuas curas ac ſtudia contulerunt, videlicèt *Fredericus Nauſea*, *Joannes Ekius*, *Joannes Cochlæus*, *Joannes Grop-*

Gropperus, & *Joannes Noguera*, de quorum patriâ, dignitate, & Operũ præſtantiâ pauca hic dicemus. Primus, ſeu *Fredericus Nauſea*, Natione fuit Germanus & Viennenſis in Auſtria Epiſcopus, qui præter Expoſitiones librorum *Tobiæ & Judith*, variaſque Homilias, & Metaphraſim in Evang. S. *Matthæi*, ſcripſit *Expoſitionem* XII. Articulorum Fidei contra Hæreticos: *Cenſuras & Solutiones Quæſtionum contra Zuinglium*: Librum *De Sacramento Euchariſtiæ*; Librum *De Chriſtiani Sacerdotii dignitate*: Librum *De Cælibatu Sacerdotum & Votis Monaſticis contra Lutherum*: *De ineunda in Chriſtiana Religione Concordia*: *De Concilio Tridentino*, & alia de controverſis Capitibus Opuſcula. Non minùs in Concionatorio genere, quàm in Dogmatico excelluit perdoctus ille Epiſcopus, cujus Conciones, ſicut & alia Opera fuerunt Coloniæ typis excuſa anno MDLXXVI. *Joannes Ekius*, Natione Suecus, Sacrarum Litterarum in Academia Ingolſtadienſi Profeſſor, *Luthero*, *Carloſtadio*, *Oecolampadio*, *Melanctoni*, *Pomerano*, aliiſque peſtibus & vivâ voce & ſcriptis voluminibus diſputando ſtrenuè ſeſe velut murum æneum oppoſuit, præſertim in Diſputatione Lipſica, utì in ſuperiori Colloquio jam obſervavimus. Edidit *Enchiridion*, in quo Fidei Controverſias breviter ac eruditè dirimit; duos libros *de Miſſæ Sacrificio*; tres etiam alios *De Primatu Petri*; Librum quoque *de Pœnitentia*, & plures Homilias tùm de Tempore, tùm de Sanctis, ut nihil in præſentia dicam de ejus Operibus Philoſophicis, ſeu Commentariis in libros octo Phyſicorum *Ariſtotelis*, & in libros de Cœlis, & Anima, & de Meteoris. *Joannes Cochlæus*, Norimber-

genſis, Vir doctiſſimus, & Fidei Catholicæ propugnator acerrimus, plurima contra *Lutherum*, *Bullingerum*, *Oſiandrum*, *Melancthonem*, *Bucerum*, *Calvinum*, & alios ejuſdem farinæ impiarum Sectarum Magiſtros ſcripſit Opera, & inter alia, librum *De Actis & Scriptis Lutheri*, qui ad detegendas verſipellis hæreſiarchæ *Lutheri* artes, ejuſque Sectarios confundendos utiliſſimus eſt. Scripſit inſuper *Joannes Cochlæus* librum *De Septicipiti Luthero*, ut oſtenderet illius Hæreſiarchæ libros à capite ad calcem antilogiis, ſeu manifeſtis contradictionibus ſcatere, eumque nunquàm ſibi conſtare. Non minori conſtantiâ & animi ardore *Joannes Gropperus*, Natione Germanus, ex Suſato Weſtphaliæ Oppido ortus, Fidem Catholicam propugnavit, tùm in Conventu Ratiſponenſi coram *Carolo V.* Imperatore, tùm Coloniæ contra *Hermannum*, nefarium ejuſdem Civitatis Archiepiſcopum Apoſtatam, tùm denique pluribus adversùs Hæreticos conſcriptis Operibus, quæ recenſet *Poſſevinus* in Apparatu ſacro, & ab omnibus Viris eruditis impensè laudantur, potiſſimùm ejus *Inſtitutio Catholica*: *Liber De Euchariſtia*: & Tractatus *De Communione ſub altera tantùm ſpecie*, Germanicè ſcriptus, & à *Surio* latinitate donatus. Inter S. R. E. Cardinales *Joannes Gropperus*, ob præclara merita, fuit à *Paulo IV.* Pontifice Maximo cooptatus. Demùm, *Jacobus Noguera*, Viennenſis Eccleſiæ in Auſtria Decanus, & *Ferdinando I.* Imperatori à Sacris, eodem zelo Fidei Catholicæ ſuccenſus, libros duos *De Eccleſia Chriſti ab Hæreticorum Conciliabulis dignoſcenda in lucem emiſit*.

D. Profligatâ penitùs Sæculo XVI. in An-

gliæ

gliæ Regno, ſub *Henrico VIII.* & *Elizabethâ* ejus filiâ, Religione Catholicâ, facilè mihi perſuadeo, paucos admodùm eodem Sæculo extitiſſe celebres Catholicæ Communionis Scriptores Anglos, præter illos, quos jam in ſuperioribus Claſſibus laudaſti, videlicèt *Reginaldum Polum*, *Joannem Fiſcherum*, *Thomam Morum* & *Nicolaum Harpsfeldium*. Quapropter, nos breviter expedire debemus ab his Scriptoribus Anglis, quos in octava Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſe repoſuiſti.

M. His Catholicis atque Clariſſimis Scriptoribus Anglis, quorum jam in ſuperioribus Claſſibus meminimus, tres alios in hac octava Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſe addam illuſtres ejuſdem Nationis Scriptores, qui Schiſma Anglicanum deteſtantes, nihil tàm curæ ac cordi habuerunt, quàm ut Fidei Catholicæ dogmata contra Hæreticos, Angliæ Regnum miſerè infeſtantes, linguâ & calamo tutarentur. Primus eſt *Joannes Major*, Natione Scotus, Doctor Theologus Facultatis Pariſienſis, ubi celebri famâ & Auditorum frequenti concurſu Theologiam Profeſſus, ſcripſit *Commentaria in IV. Libros Magiſtri Sententiarum, & in IV. Evangelia*. Concinnavit etiam *Hiſtoriam majoris Britanniæ*, ſeu *Angliæ*, in ſex libros partitam. Alter Scriptor Anglus, eſt *Guillelmus Alanus*, Lancaſtriæ in Anglia natus, Doctor Theologus Academiæ Duacenſis, qui plura ſcripſit de Quæſtionibus controverſis contra Hæreticos Opera, quæ *Poſſevinus* in Apparatu, & *Pitſeus* in libro *De Illuſtribus Angliæ Scriptoribus* enumerant. Nec ſolùm perdoctis ſuis lucubrationibus Fidem Catholicam egregiè tuitus eſt *Guillelmus*

Alanus, ſed etiam multis pro Orthodoxâ Religione & Romani Pontificis Primatu, in Anglia Regnante *Elizabetha*, laboribus ac periculis perfunctus eſt, ſolumque vertere coactus. Reſtaurandæ tamen in Anglia extinctæ penè Religionis Catholicæ percupidus, plura Seminaria variis in locis erexit, tùm ad fovendos Anglos propter Fidem Catholicam exules, tùm etiam ad erudiendos ejuſdem Nationis juvenes, qui ad Hæreſim debellandam idonei & pro Fidei Catholicæ, atque pro Romani Pontificis Primatus veritate magno animi ardore propugnandâ parati, in Angliam identidèm tranſmitterentur. In præmium tot laborum, quos pro Fide Catholica conſtanti animo exantlavit *Guillelmus Alanus*, in Cardinalium Collegium à *Sixto V.* Pontifice Maximo adlectus eſt. Denique *Nicolaus Sanderus*, rebus, propter ſchiſma Regni Angliæ, cujus Hiſtoriam ſcripſit, turbatis, Romam ſeſe recepit, ubi laureâ Doctoris Theologi donatus, ad Tridentinum Concilium mox perrexit, & in eo auguſtiſſimo Patrum Conſeſſu præclara ingenii & eruditionis ſuæ prodidit argumenta. Cardinalis *Stanislai Hoſii*, cujus ſuperiùs mentionem fecimus, per Poloniam, Pruſſiam ac Lituaniam comes individuus fuit, & inde Lovanium ſecedens, librum *De Viſibili Monarchia* ibidem conſcripſit. Sed de eximiis Scriptoribus, quos in octo priores Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſes tribuimus, ſatis hactenùs, pro eâ, quam in hiſce in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Colloquiis nobis præſcripſimus, brevitate, dictum ſit. Nunc in aliis ſequentibus Claſſibus diſſerendum nobis incumbit de Clariſſimis Scriptoribus, qui Vitam

Mona-

Monaſticam aut Regularem profeſſi, locum inter peritos Scriptores Eccleſiaſticos, ſummo omnium Virorum eruditorum conſenſu promeriti ſunt.

D. Protulitne Ordo Monaſticus Sæculo XVI. inſignes Scriptores, qui doctrinâ & pietate Eccleſiam illuſtrarint?

M. Ex Sanctiſſimo Carthuſianorum Ordine quatuor celebres prodierunt Sæculo XVI. Scriptores videlicèt *Joannes Picus*, *Godefridus Tilmanus*, *Laurentius Surius*, *& Petrus Sutor*, quorum primus, Carthuſiæ Divionenſis in Galliis Prior, ſcripſit Commentarium in *Cantica*, quem *Aſcenſius Badius* edidit anno MDXXIV. Alter, ſeu *Godefridus Tilmanus*, Carthuſianus Pariſienſis, pretèr aliqua Græcorum Patrum Monumenta in latinam linguam verſa, edidit *Allegoriarum & Tropologiarum in locos ſelectos utriuſque Teſtamenti* librum. Tertius, ſeu *Laurentius Surius*, natione Germanus, præter nonnulla aliorum Opera, quæ ex Germanico idiomate in latinum transfudit, Collectionem etiam Conciliorum multis in locis emendatam, & ſeptem Tomis comprehenſam, edidit in lucem. Hiſtoriam Eccleſiaſticam ab anno MD. ad ſuam uſque ætatem deduxit, & Sanctorum Vitas collegit ac deſcripſit. Quo in ultimo Opere *Laurentius Surius* benè meritus eſt de Sanctis Ordinis Prædicatorum, quorum Vitas accuratiùs ac elegantiùs ſcripſit, quaſi ad Carthuſianorum Ordinem pertinuiſſent, & eam ob rem, Comitia Ordinis FF. Prædicatorum Generalia ad illum litteras ſcripſerunt, quibus grates egerunt maximas pro hac ſingulari in Dominicanos benevolentia, quam teſtatam voluit effuſis illis laudibus in viros

roſ hujus Ordinis ſanctitate illuſtres. Ipſe etiam S. *Pius V.* Pontifex Maximus, *Laurentium Surium* pro ſuis in Ordinem Prædicatorum, & in totam Eccleſiam meritis impensè laudavit, & ad proſequendam Hiſtoriam Eccleſiaſticam hortatus eſt. Quartus denique, ſeu *Petrus Sutor*, Natione fuit Gallus, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, & poſteà Monachus Carthuſianus, atque in pluribus Cœnobiis Prior. Scripſit *Apologiam pro Editione Vulgata*: Tractatum *De Poteſtate Eccleſiaſtica*: Duos libros *De Vita & Diſciplina Carthuſianorum*, & alia Opera Critica & Polemica, præſertim contra *Deſiderium Eraſmum*, quem acerrimè Scriptis ſuis exagitavit. Sed eum viciſſim *Eraſmus* acerbiori ſtylo perſtrinxit in prolixa Apologia, quam in ſui defenſionem adornavit, quæque inſerta eſt Tomo IX. Operum ejuſdem *Eraſmi* poſtremæ Editionis Lugduni Batavorum. Hìc neceſſario inſerendum eſſe putavi Clariſſimum ejuſdem Carthuſianorum Ordinis Scriptorem, videlicèt *Dionyſium* vulgò dictum, *Carthuſianum*, vel *Doctorem Ecſtaticum*, quem in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum Sæculi decimi quinti, in quo vixit, memoriæ lapſu prætermiſi. Fuit autem *Dionyſius Carthuſianus* Natione Belga, ſanctitatis & eruditionis laude præſtantiſſimus, qui omnes Divinæ Scripturæ Libros egregiis Commentariis elucidavit, ſcripſit etiam in IV. Libros Sententiarum, varioſque Tractatus perindè eruditos emiſit in lucem. Hunc religioſiſſimum Carthuſianorum Ordinem ſemper ipſe à teneris annis ſingulari affectu proſecutus ſum, & nunc plurimùm gaudeo, quòd Divina miſericordia me, omninò immeritum, addixerit

ſacro

ſacro Ordini Prædicatorum, qui initam à S. Patre *Dominico* amicitiam cum Carthuſianis, quaſi partem patrimonii ſui, diligentiſſimè cuſtodierunt, & perpetuam hactenùs ſervaverunt, tùm beneficiis ultrò citròque receptis, tùm ſimilitudine morum & Inſtituti, quod ferè ejuſdem generis eſt, eaſdem penè Leges ſtatuit de jejuniis per ſeptem anni menſes, de jugi à carnibus abſtinentia, de ſilentio, & de reliquis diſciplinæ partibus, quæ adeò intimè utrumque Ordinem devinxerunt, additis etiam ferè eiſdem veſtibus, ut Dominicanus videatur Carthuſianus, qui charitatis cauſâ, paululùm à ſolitudine ſecedit; Carthuſianus etiam Dominicanus fit, qui, actione intermiſsâ, totum ſe contemplationi tradit. Sed jam ad id, undè paululùm digreſſi ſumus revertamur, & de cæteris aliis illuſtrioribus Sæculi XVI. Scriptoribus Monachis aliquid breviter ſtrictimque dicamus. Dedit Eccleſiæ Sæculo XVI. Ordo S. *Benedicti* quinque Scriptores Eccleſiaſticos, quorum primus fuit *Gregorius Corteſius*, patriâ Mutinenſis, Abbas Caſſinenſis, à *Paulo III.* Pontifice Maximo in Collegium Cardinalium adſcriptus, qui Theologiæ, & utriuſque juris peritiſſimus Commentarios exaravit in IV. Sententiarum Libros, alioſque edidit, *De Theologica Inſtitutione*: *De peccato Originali*: *De poteſtate Eccleſiæ*: *De adventu S. Petri Romam &c.* Secundus Scriptor Monachus Benedictinus, eſt *Jacobus Billius Brunæus*, *Abbas S. Michaelis in Eremo*, Guiſiæ natus, proximo Hannoniorum finibus Oppido; Vir Græcè ac Latinè doctiſſimus, qui plurima ex Patribus Græcis, *Gregorio Nazianzeno*, *Baſilio*, *Chryſoſtomo*, *&* Joanne *Dama-*

Damaſceno, doctiſſimè, fideliſſimèque latinè reddidit. Latinam ſuam Lucubrationum S. Joannis *Damaſceni* Verſionem, quæ Pariſiis anno MDLXXVII. Pariſiis publici juris facta eſt, eo potiſſimùm nomine agreſſus eſt *Jacobus Billius*, ut effrænem Hæreticorum, in contemnendis Sanctorum Patrum, & Veterum Theologorum Operibus audaciam retunderet, quemadmodùm ipſemet teſtatur in Epiſtolâ nuncupatoriâ ad Cardinalem *Carolum Borbonium*, Rothomagenſem Archiepiſcopum, his elegantiſſimis verbis, quæ hìc ad excitandos Juvenes ad lectionem Operum Sanctorum Patrum & Veterum Theologorum inſerere operæ pretium duxi: *Inter plurimas Notas*, inquit ille doctiſſimus Abbas, *quæ Orthodoxos ab Hæreticis dirimunt, hanc vel in primis numerandam haud immeritò quiſpiam cenſuerit, quòd illi Veteres Theologos, tanquàm parentes colunt ac ſuſpiciunt, eorum veſtigiis hærent, in eorum lucubrationibus, ingeniique monumentis libenter verſantur, ab eorum placitis vel tranſverſum unguem ſibi minimè diſcedendum putant. Hi contra celeberrimos etiam quoſque Patres, atque tùm doctrina, tùm admirabili vitæ ſanctitate, ac pietate præditos, inaudito quodam ſupercilio aſpernantur, ac velut de ponte deiiciunt, eos nunc probris & maledictis inceſſunt, nunc ſannis ac dicteriis impetunt, id denique omnibus modis agunt, ut eos, quos errorum ſuorum laqueis implicitos tenent, à præſtantiſſimorum Authorum lectione dehortentur. Quos enim errores hac miſerrimà tempeſtate ab orco revocarunt, hos à veteribus Theologis confoſſos, & jugulatos eſſe minimè ignorant, ut jam non tàm Hæreſum inventores, quàm ſepultarum effoſſores dici poſſint. Cùm igitur*

tur in Sanctiſſimorum Virorum ſcriptis nobis certiſſimum præſidium conſtitutum, ſibi Crucem defixam, paratamque ruinam eſſe perſpiciant, idcircò eos tanquàm firmiſſimos Catholicæ Fidei propugnatores infenſiſſimo animo averſantur, ac de omnium manibus ſublatos cupiunt &c. Utinam omnes Theologi ſemper præ oculis haberent hæc, & alia id genus præclara documenta, quæ in hac Epiſtola Nuncupatoria Operum S. *Joannis Damaſceni* ſuppeditat clariſſimus ille Scriptor *Jacobus Billius Brunæus*, qui ob ſingularem linguæ Græcæ peritiam, & omnigenam eruditionem, Doctorum Virorum Sæculi XVI. maximam ſibi venerationem comparavit. Tertius Scriptor Monachus Benedictinus, eſt *Othomarus Luſcinius*, patriâ Argentoratenſis, qui edidit *Allegorias Pſalmorum*, & Author eſt Libri, cui titulus: *Pelagus humanæ miſeriæ, &c.* Quartus Scriptor Monachus Benedictinus, eſt *Ludovicus Bloſius*, ex illuſtri proſapia in Belgio oriundus, qui Latinis, Græcis, Hebraicisque Litteris, necnon Philoſophiâ & Theologiâ ſub optimis Magiſtris in Academia Lovanienſi imbutus, Regulam S. *Benedicti* in Cœnobio Lætienſi profeſſus eſt, & poſteà, ob vitæ innocentiam, & Regularis Diſciplinæ zelum, Abbas ejuſdem Monaſterii electus, libros Aſceticos edidit, qui clariſſimum nomen, & magnam ſanctitatis opinionem ei pepererunt. Ejus Vitam ex Monaſterii Lætienſis Archivis & aliis documentis deſcriptam exhibet *Bollandus* inter Acta Sanctorum ad diem VII. menſis Januarii, eique Scriptorum pii illius Monachi Catalogum Chronologicum præmittit. Agmen Scriptorum Ordinis S. *Benedicti* claudet *Joannes Docæus*, ex Mona-

Monacho Benedictino Laudunenſis in Gallia Epiſcopus, qui præter libros duos *De æterna Filii Dei Generatione, ejuſque temporali nativitate*, Homilias per totum anni curriculum evulgavit. His celebrioribus Ordinis Monaſtici Scriptoribus unum alium dumtaxat famigeratiſſimum Ciſtercienſem Monachum addam, videlicèt *Cyprianum*, appellatum *Phœnicem Hiſpaniæ*, Hebraicæ, Chaldaicæ, Græcæ, Latinæque linguarum peritiſſimum, & Sacrarum Litterarum in Academia Complutenſi Profeſſorem eximium, qui Commentarios in *Job*, *Iſaiam*, *Jeremiam*, *Nahum*, *in Evangelia S. Matthæi*, & *S. Joannis*, & *Apocalypſin* adornavit, ac tres prætereà libros in Cantica *Salomonis*, deque Mundi Opificio conſcripſit. Iſtos illuſtriores Scriptores Monachos, quos in nona Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſe conſtituimus, hìc indigitaſſe ſufficiat, maximè, cùm de aliis Scriptoribus, qui eodem Sæculo Vitam Regularem amplexi ſunt, in ſequentibus Claſſibus ſimus copiosè dicturi.

D. Illuſtrium Scriptorum Sacri Ordinis Prædicatorum in defenſione Fidei Catholicæ conſtantiam, ardentiſſimum in proterendis hæreſibus zelum, reverentiam ergà Sedem Apoſtolicam, & in ea colendâ tutandâque turbulentiſſimis temporibus probatam fortitudinem invictam, ac denique illibatam Doctrinam, germanam pietatem, aliaque id genus præclara merita, quibus Eccleſiam illuſtrarunt, & omnium ſalutem ubique promoverunt, jam in præcedentibus Colloquiis fuiſti latè proſecutus; nunc in iſta decima Claſſe Scriptorum, qui Sæculo XVI. primum inter viros eru-

eruditos locum obtinuerunt, texere debes elogia clariſſimorum Scriptorum Ordinis FF. Prædicatorum, qui eodem Sæculo doctrinâ & pietate inclaruerunt, atque eorum Opera, ac res geſtas maximè memorabiles, præſertim ad Eccleſiæ & Reipublicæ litterariæ ſtatum pertinentes, brevitèr annotare.

M. Dominicani, perpetuâ & nunquàm interruptâ ſerie à S. Patre *Dominico* ad hæc uſque noſtra tempora, illuſtrandæ Eccleſiæ, veritati doctiſſimis ſuis lucubrationibus propugnandæ, luci Fidei per totum Orbem Gentibus infidelibus inferendæ, atque evertendis enatis Hæreſibus tàm egregiam operam navarunt, ut meritò dicta ſit Dominicana Religio, *Ordo Veritatis*, quam velut à bicipiti fonte, Sancto *Dominico*, & Doctore Angelico *Thoma Aquinate*, ità copioſè hauſit, ut *Marcus Antonius Coccius Sabellicus* Sæculi XVI. Scriptor Italus undecunque doctiſſimus, *Enneade* nonâ libri quinti *Hiſtoriæ* referat, ſuâ ætate, anno videlicèt milleſimo quadrigenteſimo nonageſimo, quo florebat, è Sacro FF. Prædicatorum Ordine mille quingentos Sacræ Theologiæ Magiſtros floruiſſe. Ex hac immenſa Scriptorum meſſe plures, eoſque celebriores in Colloquiis in Hiſtoriam ſuperiorum Sæculorum XIII. XIV. & XV. jam produximus, alioſque, qui Sæculo XVI. ore famæ, omniumque gentium commendatione fuerunt celebrati, in hac decima virorũ eruditorum Claſſe proferemus in medium. Sed ne eorum numerus, qui propemodùm infinitus eſt, ordini ac perſpicuitati, cui potiſſimùm ſtudere ſatagimus, officiat; eos ſic diſponemus, ut primo loco recenſeamus doctiſſimos Cardinales & Epiſcopos Ordinis Prędicatorum,

rum, qui Sæculo XVI. floruerunt, deindè inſignes Theologos, & Scripturę Sacræ Interpretes: Denique eximios Concionatores, & Scriptores cùm Aſceticos, tùm Hiſtoricos. Eminuit Sæculo XVI. inter Cardinales Ordinis FF. Prædicatorum *Thomas de Vio*, patriâ *Cajetanus*, undè illi *Cajetani* nomen adhæſit. Eum Cardinales *Palavicinus*, *Bellarminus*, necnon *Poſſevinus*, Societatis Jeſu Scriptores, aliique mirè laudant ab ingenio, à ſumma eruditione, à maximis in Eccleſiam meritis, quæ *Leonem X.* Pontificem Maximum impulerunt, ut anno ætatis ſuæ trigeſimo octavo in ſupremum totius Ordinis ſui Magiſtrum Generalem electum, aliquot poſt annos ad purpuram eveheret, ad difficillimas, & juxtà honorificentiſſimas Legationes admoveret, & in Controverſiis, quæ circa Religionem emergebant, præ cæteris conſuleret. Nec in minori pretio doctiſſimum illum Cardinalem habuit *Clemens VII.* Pontifex Maximus, qui in expugnatione ac direptione Urbis Romæ, cuius mentionem fecimus in ſuperioribus Colloquiis, cùm vix cuiquam ſuis malis & periculis implicito liceret de alienis meminiſſe, non potuit attamen Summus ille Pōtifex, tantâ ruinâ oppreſſus, Cardinâlem *Cajetanum* obliviſci, & in ea totius Urbis calamitate ſollicitè inquiſivit, quid illi mali accidiſſet? omnemque ſollicitudinem adhibuit, ne ab hoſtilibus copiis Romam deprædantibus occideretur: *Cavete*, inquiebat, *ne extinguatis Lumen Eccleſiæ*. Quàm amplâ eruditione præditus eſſet Cardinalis *Cajetanus*, apertè probant commentaria in totam Summam tripartitam S. *Thomæ*, Commentaria in *Scripturam univerſam*, præter quàm in Canticum,

Pro-

Prophetas, & Apocalypſin: Summula de peccatis, & alia Opuſcula tùm Moralia, tùm Theologica *de Fide & Operibus, De Indulgentiis*, & aliis quæſtionibus controverſis contra Hæreſiarcham *Lutherum*. Verùm, cùm nihil ſit ex omni parte beatum, ultrò fateri debemus, nullum Cardinali *Cajetano* ab omni errore remotiorem fuiſſe, quandiù S. *Thomæ*, Doctori Angelico, velut Sacræ anchoræ adhæſit; nullum ad lapſus magis præcipitem, cùm ducem deſeruit, & ſibi fidit, maximè in Scripturæ Sacræ interpretatione, in qua parùm feliciter verſatus eſt, ſicut obſervat doctiſſimus *Melchior Canus*, eiuſdem Ordinis Prædicatorum elegantiſſimus Scriptor libro 2. *De Locis Theologicis* Cap. 13. & libro 8. Cap. 3. ubi hæc habet: *Ego Virum hunc* (ceù Cardinalem Cajetanum) *ut ſæpè aliàs teſtatus ſum, ſemper feci maximè, Plurimùm enim Eccleſiam Chriſti ſuis litteris iuvit. Longum eſt autem hominis commendare ſive eruditionem, ſive ingenium: moleſtum etiam univerſa ipſius Opera commemorare. Illud breviter dici poteſt: Cajetanum ſummis ædificatoribus Eccleſiæ parem eſſe potuiſſe, niſi quibuſdam erroribus doctrinam ſuam, quaſi cujuſdam lepræ admixtione, fœdaſſet, & vel curioſitatis libidine affectus, vel certè ingenii dexteritate confiſus, litteras demùm ſacras ſuo arbitratu expoſuiſſet, feliciſſimè quidem ferè, ſed in paucis quibuſdam locis acutiùs ſanè multò quàm feliciùs &c.* Huic judicio, quod noſter *Melchior Canus* tulit de Cardinali *Cajetano*, lubens quidem ſubſcribo, at probare hàud poſſum acriorem illũ ſtylum, quo *Ambroſius Catharinus*, eiuſdem Ordinis Prędicatorum Scriptor, invectus eſt in Cardinalem *Cajetanum*, contra

quem ſex libros ſcripſit, & in his plures profectò calumnias, quàm illius Cardinalis errores, inſeruit. Sed magis, mehercle, culpandus eſt *Alphonſus à Caſtro*, qui libro 2. *adversùs Hæreſes*, omninò inconſideratè Cardinalem *Cajetanum* numero Hæreticorum accenſuit. Quam certè atrocem injuriam neceſſe non eſt pluribus depellere, poſt vindicias Inquiſitionis Hiſpanæ, quæ majoris in Cardinalem *Cajetanum* æquitatis, utì eſt authoritatis in Fidei judiciis, hæc folio 37. *Expurgatorii* pronunciat: *Ex Alphonſi à Caſtro Indice Operis De Hæreſibus, ex quacumque editione, expunge ex numero & catalogo Hæreticorum Thomam Cajetanum, qui potiùs inter ſummi ingenii viros pietate præclaros, atque optimè de Eccleſia Catholica meritos mumerandus eſt*. Obiit eruditiſſimus ille Cardinalis die IX. menſis Septembris anni MDXXXIV. & apud FF. Prædicatores in veſtibulo Eccleſiæ S. *Mariæ ſuper Minervam*, humili Sepulchro condi voluit. Ejus Vitam ſcripſit *Antonius Fonſeca* Luſitanus. Præter *Thomam Cajetanum*, Cardinalem S. *Sixti*, prodierunt etiam Sęculo XVI. ex Ordine Prędicatorum novem inſignes Scriptores, qui ad Epiſcopatum aſſumpti Eccleſiam doctrinæ ſuæ ſplendore mirum in modum illuſtrarunt, nimirùm *Auguſtinus Juſtinianus*, *Didacus Deza*, *Jacobus Naclantus*, *Joannes Faber*, *Melchior Canus*, *Ambroſius Catharinus*, *Guillelmus Parvi*, *Bartholomæus Carranza*, & *Bartholomæus à Martyribus*, de quibus pauca hìc dicemus, ut in hac ampliſſima Clariſſimorum Scriptorum Ordinis Prædicatorum Sylva aliquis ſtatuatur orationi modus. In primis, *Auguſtinus Juſtinianus*, patriâ Genuenſis, Nebienſis in Corſica Epiſcopus,

ſcopus, Sacrarum Litterarum, linguarumq; Orientalium peritiſſimus fuit & alter ſui Sæculi *Origenes*, quippè qui vetus & novum Teſtamentum unà cum Verſionibus in unum Corpus redegit, quod *Biblia Octapla* inſcripſit, quia in ſingulis paginis octo columnas diſpoſuit, quarum prima, Textum Hebraicum; Altera, latinam ejuſdem Textus interpretationem; Tertia, Latinam Verſionem Vulgatam; Quarta, Grecam; Quinta, Arabicam; Sexta, Chaldaicam; Septima, Latinam Caldaicæ Paraphraſeos interpretationem; Octava, Scholia, ſeu breves continet Annotationes, quibus Judæorum potiſſimùm errores refellit. Naufragio periit *Auguſtinus Juſtinianus*, dùm anno MDXXXVI. in Corſicam ad Eccleſiæ ſuæ adminiſtrationem rediret. Ejus cum laude meminerunt *Vghellus* Tomo IV. Italię Sacræ, *Miræus* in Auctario, *Poſſevinus* in Apparatu Sacro, & qui de Viris Illuſtribus Ordinis FF. Prædicatorum ſcripſerunt, *Fontana*, *Sixtus Senenſis* & *Altamura*. Alter, quem laudavimus, ex Ordine Prædicatorum ad Epiſcopatum aſſumptus, eſt *Didacus Deza*, Doctor Salmanticenſis, *Ferdinando* Regi Hiſpaniæ à Sacris Confeſſionibus, Inquiſitor Supremus Fidei in Hiſpaniarum Regnis inſtitutus, & Archiepiſcopus Eccleſiæ Hiſpalenſis, quam per novemdecim annos cùm ſanctiſſimè rexiſſet, & Collegium S. *Thomæ* Dominicanis Hiſpali erexiſſet, tandèm ad Toletanæ Eccleſiæ Archiepiſcopatum à *Carolo V.* Imperatore, & Hiſpaniarum Rege, deſignatus, & ab *Hadriano VI.* Pontifice Maximo confirmatus, dum ad illam Eccleſiam accederet, in itinere obiit anno MDXXIII. & in ſuo Conventu S. *Thomæ* Hiſpalenſi ſepultus eſt. Plurimas reliquit

 do-

doctrinæ ſuæ monumenta, præcipuè *Monoteſſaron Evangelicum* præclaris Commentariis illuſtratum, quod quidem Opus in Bibliotheca ejuſdem Collegii S. *Thomæ* Hiſpalenſis magno volumine & elegantibus characteribus deſcriptum etiamnùm aſſervari teſtantur *Sixtus Senenſis* lib. IV. Bibliothecæ Sanctę, & *Ambroſius De Altamura* in Bibliothecâ Dominicanâ, Centuriâ IV. ad ann. MDXXIII. In Italia floruit *Jacobus Naclantus*, patriâ Florentinus, Conventus S. *Mariæ Novellæ* Ordinis Prædicatorum alumnus, qui dùm Romæ Theologiam in Conventu Minervitano doceret, à *Paulo III.* Summo Pontifice creatus eſt Epiſcopus Clodienſis, ſeu Clugienſis, in Patriarchatu Veneto: interfuit Concilio Tridentino, & Eccleſiam ſuam iuxta Sacri illius Concilii leges per viginti quinque annos ſapientiſſimè rexit, compoſuit ac reformavit. Enarrationes compoſuit pias & doctas in Epiſtolas S. *Pauli* ad Romanos & Epheſios; ſcripſit etiam *Medullam Scripturæ Sacræ*, varioſque Tractatus cùm Theologicos, tùm Philoſophicos, & alia Opuſcula, quæ omnia in unum volumen collecta S. *Pio V.* tum temporis Pontifici Maximo nuncupavit. In Germania ſtrenuè reſtitit Hæreticis Lutheranis, Zuinglianis, Anabaptiſtis, & Calviniſtis, atque doctiſſima adversùs illos Opera ſcripſit *Joannes Faber*, Natione Germanus, & ex Ordine Prędicatorum ad Epiſcopatum Viennenſem aſſumptus, quē celebrat *Georgius Crugerius*, Societatis Jeſu Scriptor, in libro, cui titulus eſt: *Pulveres Sacri*, ubi ſequens illius eruditi Epiſcopi Elogium refert ex *Nicolao Avancino*, ejuſdem Societatis Profeſſore, his verbis contextum: *Fuit Joannes Faber Ordi-*

nis

nis Prædicatorum illuſtre ornamentum. Hic cum candida veſte, virtutis & cæli factus eſt Candidatus; vir non minus eruditione ac Sapientia inſtructus, quàm vitæ integritate ſpectandus...... Animi ſupra ejus Sæculi Sapientes eruditio, ſupra illecebras eminens magnitudo, ſupra minas & terrores conſtantia, ſupra fortunam virtus, latere volentem extraxerunt in lucem. Adlectus Conſcientiæ Cæſareæ (ſeu Ferdinandi I. Imperatoris) *Arbiter, Aulæ vetuſta probra extinxit, cùm eam fecit virtutum magiſtram. Nulli placere ſtudens, nulli diſplicuit; nulli diſplicere volens, omnibus placuit. Virtutis ac Sapientiæ ſuffragio, Epiſcopus Viennenſis creatur. Ingenium, ſtylum, linguam in Hæreticos acuit, ſæpè cum eis conflixit publicè, ſemper vicit. Per ea prælia ſibi famam & gloriam comparavit, Eccleſiæ manipulos dedit &c.* Ex hoc tam ſplendido Elogio facilè intelligere potes, clariſſimum Scriptorem fuiſſe Joannem *Fabrum* Epiſcopum Viennenſem Ord. FF. Prædicatorum, ac ſubindè plurimi fieri debere Opera tàm Moralia, quàm Dogmatica, quæ præſertim adversùs ſui temporis Hæreticos lucubravit, & quorum Catalogum texunt hi, qui de Scriptoribus Eccleſiaſticis, & de Viris illuſtribus Ordinis FF. Prædicatorum ſcripſerunt. Hos inſignes jam à me laudatos Ordinis Dominicani Scriptores, pontificalibus infulis conſpicuos, doctrinâ æquavit, & inter ſcribendum eloquentiâ ſuperavit *Melchior Canus*, ejuſdem Ordinis, natione Hiſpanus, & Epiſcopus Canarienſis, qui in ſacris Litteris, in SS. Patribus, in Hiſtoria Eccleſiaſtica, & in S. *Thomæ* doctrina, verſatiſſimus, ingenii ſui perenne reliquit monumentum, videlicèt pulcherrimum Opus *De Locis*

Digitized by Google

Theologicis, in quo cultiſſimo ſtylo, ornato verborum contextu, exquiſito rerum apparatu, & multiplici argumentorum nexu res Theologicas pertractat, doctrinæ Eccleſiaſticæ gemmas, & reconditos ſacræ antiquitatis theſauros plenâ manu diffundit. Edidit quoque doctiſſimus ille Epiſcopus Relectionē De Sacramentis in genere, & aliam De Sacramento Pœnitentiæ, dùm publicè Theologiam doceret in celebri Univerſitate Salmanticenſi. Adfuit *Melchior Canus* Concilio Tridentino, ubi Patribus admirationi fuit, & ab omnibus multo in pretio habitus. Egregia Virorum Illuſtrium tàm coævorum, quàm recentiorum de *Melchiore Cano* teſtimonia ſimùl collecta legeſis in capite primo *Vindicationum* ejuſdem *Melchioris Cani*, quas in fronte poſtremæ ejus Operum Editionis Patavii anno MDCCXIV. adornatæ præmiſit doctiſſimus noſter *Hyacinthus Serry*, Sac. Facultatis Pariſien. Doctor, & in Academia Patavienſi Primarius Theologiæ Profeſſor. Scio non defuiſſe æmulos obtrectatores, qui *Melchiorem Canum*, multis licèt eruditorum Virorum præconiis celebratum, variis accuſationibus laceſſere, ejuſque nonnullas opiniones improbare tentarunt. Verùm, omnes ejuſmodi accuſationes diſpunctas invenies, ac pleniſſimè confutatas cap. 2. & in aliis ſequentibus *Vindicationum Melchioris Cani*, quas jam citatus *Hyacinthus Serry*, Ordinis Prædicatorum concinnavit. Inter Illuſtres ex Ordine Prædicatorum aſſumptos Epiſcopos locum habet *Ambroſius Catharinus*, natione Italus, Patriâ Senenſis, Minorenſis primùm Epiſcopus, deindè Compſanus Archiepiſcopus in Regno Neapolitano inauguratus.

Vir

Vir fuit emendatiſſimis moribus, & animo robuſto præditus, humanarum litterarum & juris Canonici peritus, in Theologicis ſtudiis verſatiſſimus, omnique diſciplinarum genere excultus, ſed ingenio ſuo plus æquo indulgens, à nonnullis communibus Scholæ Thomiſticæ Placitis diſceſſit, & in præcipuos Ordinis ſui Theologos, præſertim Cardinalem *Cajetanum*, & *Dominicum Sotum*, calamum felle tinctum acuit, quò fit, ut in Schola Thomiſtica non benè audiat. Interfuit Concilio Tridentino, in quo elegantem orationem habuit, ac plura ſcripſit Opera, quorum Catalogum exhibet noſter *Ambroſius de Altamura* in *Bibliotheca Dominicana*. Centuriâ IV. ad annum MDLIII. Ejuſdem *Ambroſii Catharini* cum laude meminerunt Cardinalis *Palavicinus* in Hiſtoria Concilii Tridentini libro XIII. cap. VIII. *Ughellus* Tom. 7. & 8. *Italiæ ſacræ*, *Bellarminus*, *Philippus Labbeus*, *Miræus*, de Scriptoribus Eccleſiaſticis, quibus adjungi poſſunt *Sixtus* & *Antonius* Senenſes, aliique Dominicani, qui de *Illuſtribus Viris Ordinis Prædicatorum* ſcripſerunt. In Gallia Sęculo decimo ſexto ſingulari doctrinâ & eximiâ pietate emicuit alter Epiſcopus, ex Ordine Prædicatorum aſſumptus, *Guillelmus Parvi*, Normannus, Theologus Pariſienſis, Regibus Chriſtianiſſimis *Ludovico XII.* & *Franciſco I.* primùm à Confeſſionibus, poſteà Epiſcopus Trecenſis, deindè ad Sylvanectenſem Eccleſiam translatus, Rempublicam illuſtravit tùm editis inſignium aliquot Scriptorum Operibus, *Gregorii Turonenſis*, *Pauli Diaconi*, *Luitprandi Ticinenſis* & *Sigiberti*; tùm etiam perdoctis, quas proprio marte procudit, lucubrationibus, quibus

eximii

eximii Theologi nomen promeritus eſt apud Viros ſui temporis eruditos, qui eum impensè laudant, præſertim *Claudius Seyſſellus*, Archiepiſcopus Taurinenſis, in vita, quam ſcripſit, *Ludovici XII.* Galliarum Regis, & *Guillelmus Budæus*, qui in Epiſtola ad *Eraſmum*, quæ extat ordine CXCVII. Tomo III. Operum *Eraſmi* in poſtrema Editione Lugduni Batavorum ann. MDCCIII. adornatâ, palàm facit, quàm præclarè de litteris, ac Viris litteratis *Guillelmus Parvi* meritus ſit: *Heri*, inquit, *animi cauſa (id quod raro ſoleo) tabernis bibliopolarum obeundis, pomeridianas aliquot horas conſumere ſtatueram: ad Joannis Parvi tabernam nobilis bibliopolæ offendi Guillelmum Parvum, iſti, ut arbitror, gentilem: Virum eumdem magnum in primis, Theologumque eximium, eorum ſodalium decus, quos Dominicales appellant, cognomento Prædicatores, qui nunc eſt à Sacro Sanctis confeſſionibus Regi. Haud alio concionatore Aula ac regius comitatus in magnis celebritatibus utitur, nec Ludovici Regis tempore uſa eſt; Vir omninò ad Eccleſiaſticos panegyriſmos exactè à natura concinnatus. Is cùm mihi familiariter amicus eſt, amicoſque meos amat, tum eo nomine eum præcipuè obſervo, quòd librorum reconditorum conquiſitor eſt, atque inveſtigator ſagaciſſimus, ac bibliothecarum penè compilator. Sed neſcias, utrùm omnia volumina avidiùs corroget, an benigniùs amicis impertiat & commodet &c.* Denique, alii duo, qui ſequuntur Epiſcopi ex Ordine Prædicatorum aſſumpti, *Bartholomæus Carranza*, & *Bartholomæus à Martyribus*, velut duo Sydera in Concilio Tridentino effulſerunt, & Eccleſiam perdoctis ſuis Operibus exornarunt. Primus, *Bartholomæus Carranza*,

ranza, patriâ Mirandenſis in Regno Navarræ, in Angliam, ſub Regno *Mariæ*, heu nimiùm brevi! Catholicæ religionis inſtaurandæ causâ vocatus, eo munere egregiè defunctus eſt, cùmque apud *Philippum* Auſtriacum, *Caroli V.* Imperatoris filium, & *Mariam*, ejus conjugem, ſummâ authoritate polleret, omnem adhibuit operam, ut Anglicanum Regnum ab Hæreſibus purgaretur, & in Sanctæ Romanæ Eccleſiæ obedientia permaneret. Archiepiſcopus poſteà Toletanus, ac totius Hiſpaniæ Primas conſecratus, *Carolo V.* Imperatori morienti adfuit; eique Sacramenta adminiſtravit. At mortuo Imperatore, ab æmulis de Religione in Hiſpania poſtulatus eſt *Bartholomæus Carranza*, ac multis annis in carcere exagitatus, cauſamque è vinculis dicere coäctus, nunquàm ſibi permiſit vel minimum verbum hiſcere adversùs Judices, ſed potiùs nihilô inferior malorum patientiâ & vitæ innocentiâ Sanctiſſimo *Jobo*, ſæpiùs teſtatus eſt, nihil contra ſe actum pratèr jura legum & fori. Romam deindè juſſu Sancti *Pii V.* deductus *Bartholomæus Carranza*, illius cauſa ſub hoc Pontifice, ejuſque ſucceſſore *Gregorio XIII.* maturo ac diligenti examine diſcuſſa eſt, nihilque ſolidi repertum, quod hæreſeos damnaretur, ſicut contra *Paulum Sarpium* (Scriptorem hæreticum, qui *Hiſtoriam Concilii Tridentini*, ſub ementito nomine *Petri Suavis Polani* edidit, quique *Bartholomæum Carranzam* inter Hæreticos recenſere auſus eſt) aſſerit Cardinalis Palavicinus in *Hiſtoria Concilii Tridentini*, Italicè primùm editâ, & poſteà Latinè redditâ à *Joanne Baptiſta Gattino*, Parte 2. libro 14. ſub finem Capitis undecimi, ubi hæc

ſcribit

ſcribit Eminentiſſimus ille Cardinalis: *Quod ſpectat ad Carranzam, cur ſilentio Suavis obvoluit, expensà per plures annos illius causà, & anteà ab Hiſpanienſi Inquiſitione, & poſteà à Romana, ſedentibus Pio V. & Gregorio XIII. nihil ſolidi repertum fuiſſe, ut is manifeſtæ noxæ damnaretur; ſed ſolùm ut obſtringeretur ad ejurandum, ob vehementem ſuſpicionem, quam excitaverat de fidei ſuæ pravitate, eumdemque carcere liberum obiiſſe, exhibitis non ſolùm intaminatæ Fidei, ſed ſingularis pietatis indiciis*. Egregiè etiam *Bartholomæum Carranzam* verbo & ſcripto defendit *Martinus Azpiculeta Navarrus*, Vir juris utriuſque Conſultiſſimus, ac eruditis Operibus toti Orbi notiſſimus, qui illum, octogenario licèt proximus, Romam comitatus eſt. Legenda quoque eſt luculenta Apologia; quam pro *Bartholomæo Carranza* concinnavit, & in *Diario Dominicano* inſeruit *Thomas Souegius* Ordinis Prædicatorum. In Conventu Dominicanorum Minervitano, ad quem ab Inquiſitione Romana remiſſus fuerat, piè ritèque Eccleſiæ Sacramentis munitus obiit eruditus & probus ille Archiepiſcopus, ut ait *Spondanus* ad annum MDLIX. Num. XXIX. & in Eccleſia ejuſdem Cœnobii ſolemni pompâ in medio Chori ſepultus eſt, cum honorifica inſcriptione; quam legeſis apud noſtrum *Ambroſium de Altamura* in Bibliotheca Dominicanâ, centuriâ IV. ad annum MDLXXVI. Inter Opera, quæ ſcripſit *Bartholomæus Carranza*, recenſentur Tractatus *De neceſſaria Epiſcoporum Reſidentia*: *Summa Conciliorum*, *Catechiſmus*, & liber *De Patientia*, quem variis tempeſtatibus actus, & in carcere mœrore afflictus, ad ſui ſolatium compoſuit. Unus ſupereſt *Bartholomæus*

mæus à Martyribus, natione Luſitanus, & ex Ordine Prædicatorum ad Archiepiſcopatum Bracarenſem aſſumptus, de quo hìc pauca dicemus, cùm tanti Viri laudes ac virtutes nec etiam immenſæ molis libro exhauriri ac exæquari poſſint. Adfuit *Bartholomæus à Martyribus* Concilio Tridentino, & ſacram in eo Reformationem totis viribus promovit. Diſciplinam morum in Provincia Bracarenſi inſtituit, Clerum, Populumque ad meliorem frugem reduxit, Eccleſiæ jura ac libertatem intrepidus defendit. In obeundis Paſtoralibus officiis aſſiduus, ſingulis annis totam Diœceſim ſuam pedibus per invia montium juga, per abruptas cautes, per acervos nivium, per lapſus horrendos torrentium viſitabat magnus ille venator aucepſque animarum, in egenos homines, in loca ſacra opes ſuas effuſiſſimâ liberalitate profundebat, & in ejus menſa, veſtibus, familiâ, modeſtia ſumma & priſcis Eccleſiæ temporibus conſentanea relucebat. Oves ſuæ curæ concreditas poſtquàm per viginti tres & ampliùs annos doctrinâ, virtutibus, elemoſyniſque enutriviſſet, ampliſſimæ Archiepiſcopatus dignitati nuncium remiſit, ut exoptatæ Monaſticæ cellæ dulcedine frueretur. Certè, ut brevitèr dicam, captivorum nullus, graviſſimo ſervitutis jugo oppreſſus, unquàm miſeriarum finem, libertatemque ardentiùs expetivit, aut magis anxiè, quàm *Bartholomæus à Martyribus* Pontificatus abdicationem, Religionis portum, primamque ſtationem quæſivit, idque teſtatus eſt uno reſponſo ad *Ludovicum Granatenſem* ejuſdem Ordinis, quo agente, ad Archiepiſcopatum Bracarenſem à *Catharina*, Luſitaniæ Reginâ, invi-

invitus fuerat provectus. Sciſcitanti enim ab ipſo Ludovico Granatenſi, *an eſſet tranquilliori animo, & formidines ſuſcepti officii, turbationeſque reſediſſent?* incunctanter reſpondit: *immò in dies invaleſcunt, & ut noris quàm ſim miſerandus, juranti crede, me deteriori ſtatu eſſe, homine præfocato animam agente, quam nequeat ad dolorum finem emittere.* Tandèm votorum ſuorum compos factus *Bartholomæus à Martyribus*, in Conventum Vianenſem, quem à fundamentis erexerat, ſeſe recepit, ubi ſoli Deo & orationi vacans, inter manus & ſuſpiria Fratrum ſuorum obiit, magnâ ſanctitatis opinione poſteris relictâ. Plura de heroicis virtutibus *Bartholomæi à Martyribus* legeſis in ejus vita, quam Sæculo proximè elapſo ſcripſit Gallicè ſtylo elegantiſſimo pius quidem Author, ſuppreſſo de induſtria proprio nomine, ut hujus Operis longè nobiliſſimi gloriam fugeret. Unum dumtaxàt addam teſtimonium Cardinalis Sancti *Caroli Borromæi*, qui in Epiſtola ad *Bartholomæum à Martyribus* hæc habet: *Quid de me dicam, cui in conſpectu animi ſemper ades, & propter excellentem in omni genere virtutis laudem unus mihi ad imitandum propoſitus: mea quidem opinio & cum opinione conſentiens hæc una eſt oratio, nihil eſſe in Archiepiſcopo Bracarenſi, quod abſit à ſummis laudibus, ut non modò iſtius Provinciæ, ſed multarum prætereà Regionum integritate, & virtute primarius videatur.* Multa, eaque Spiritus Sancti unctione perfuſa, Opera ſcripſit *Bartholomæus à Martyribus*, præ quibus potiſſimùm à Viris eruditis commendantur *Stimulus Paſtorum*, quem Sanctus *Franciſcus Saleſius* in Epiſtola XXXIV. libri primi ad quemdam ſibi amicum Epiſcopum, foven-

fovendæ pietati, & omnibus curam animarum habentibus ad munus dignè obeundum informandis, cumprimis valdè utilem eſſe judicat, & *Compendium Spiritualis Doctrinæ*, cujus editionem noſter *Ludovicus Granatenſis*, vitę Spiritualis Magiſter, procuravit, eique Elogium tum Operis, tum Authoris præfixit. Sed de Scriptoribus Ordinis Fratrum Prædicatorum, qui Sæculo decimo ſexto Purpurâ, aut Pontificatus Infulis decorati floruerunt, plura non addam; nec enim mihi convenit Hiſtoriam Eccleſiaſticam compendiosè deſcribenti, & aliundè laboranti rerum copiâ, qualis ex præclaris illuſtrium illorum Virorum Geſtis & Operibus abundè ſuppetit, ſingula minutatim proſequi, maximè, cùm mihi adhuc dicendum ſit, de aliis Scriptoribus, qui eodem Sæculo in Ordine Prædicatorum in nulla Eccleſiaſtica dignitate conſtituti, velut ſplendidiſſima Theologiæ Sydera præfulſerunt.

D. Ne longiùs, quàm par ſit, noſtrum protrahatur Colloquium, illos tantùm proferre hìc debes celebriores Theologos, & Scripturæ Sacræ Interpretes, qui Sæculo decimo ſexto doctrinæ ſuæ famâ ſingulare aliquod Eccleſiæ & Ordini Prædicatorum contulerunt ornamentum.

M. inter Clariſſimos Sæculi decimi ſexti Ordinis Prædicatorum Theologos locum ſibi vindicant *Franciſcus à Victoria*, *Dominicus Soto*, *Petrus Soto*, *Franciſcus Ferrarienſis*, *Franciſcus Forerius*, *Bartholomæus Medina*, *Dominicus Bannes*, & *Sixtus Senenſis*. Horum primus, ſeu *Franciſcus à Victoria*, à natali Regni Navarræ oppido ſic cognominatus, Theo-

Theologiæ in ſacra Facultate Pariſienſi operam dedit, & in ea celeberrima Academia doctorali Laureâ donatus, in Hiſpaniam reverſus eſt, ubi in Salmanticenſi Univerſitate Primarii Theologiæ Profeſſoris munere perſungens, in totius Hiſpaniæ Magiſtrum evaſit, & Academiam Salmanticenſem ad maximum gloriæ faſtigium evexit. Nullus unquàm Magiſter *Franciſco à Victoria* fuit diſcipulis felicior, nec tot ex ullius Theologi Scholâ Heroes, virique præſtantes omnium Ordinum prodierunt, quot fuerunt, qui Magiſtro *Franciſco à Victoria* gloriabantur, quos inter ex ſolo Ordine Prædicatorum numerantur *Melchior Canus*, *Sotus*, *Medina*, *Bannes*, & alii doctiſſimi Viri. Tantam nominis exiſtimationem ſibi peperit *Franciſcus à Victoria*, ut *Matamorus* Hiſpalenſis, Vir ſapientiſſimus, eum in libro *De Academiis & Doctis Viris Hiſpaniæ*, appellet *Inſtituti Dominicani ſplendorem*; *decus & ornamentum Theologiæ*, *exemplar antiquæ religionis*; *Virum excellentem*, *divinum*, *incomparabilem*, *Clariſſimum lumen Hiſpaniæ*. Edidit *Relectiones Theologicas XIII.* ſtylo claro ac nitido ſcriptas, & *Commentaria in univerſam Summam S. Thomæ Aquinatis*. Diſcipulum *Franciſci à Victoria*, ſeu *Dominicum Sotum*, tanquàm Magiſtrum venerata eſt tota Hiſpania, illum in Confeſſarium ſuum elegit *Carolus V.* Imperator, eumque Concilium Tridentinum, cui interfuit, præ omnibus aliis Theologis audivit, & illi non ſolùm aſſenſêre Patres graviſſimi, ſed etiam ſummis honoribus, ob egregiam Fidei Catholicæ navatam operam, illum ornarunt, & nomine totius Concilii hoc æterno Inſigni & Stemmate donarunt, nempè duabus mani-

manibus conſertis, undè flamma emicaret cum hac Inſcriptione: *Fides quæ per dilectionem operatur*. Spiritus paupertatem, quam Sanctus Patriacha *Dominicus* velut hæreditariam filiis ſuis moriens reliquit, ita tenacitèr ſervavit *Dominicus Soto*, ut Epiſcopatum Segobienſem ſibi à *Carolo V.* Imperatore oblatum pertinaci modeſtiâ recuſarit, & in hoc verè religioſo dignitatum contemptu ad mortem uſque conſtantiſſimè perſeveraverit. Prætèr Commentarium in Epiſtolam *Pauli* ad Romanos, ſcripſit in IV. libros Magiſtri Sententiarum, Tractatum *De Natura & Gratia*, librum *De Juſtitia & Jure*, & Apologiam contra *Ambroſium Catharinum*. Alter ejuſdem cognominis in Ordine Prædicatorum Sæculo decimo ſexto fuit abſolutiſſimus Theologus, videlicèt *Petrus Soto*, qui à *Maria*, Angliæ Regina, & *Reginaldo Polo*, Sedis Apoſtolicæ Legato, in Angliam adſcitus, Oxonienſem Academiam à *Petro Martyre* hæretico ſub *Eduardo* Angliæ Rege variis erroribus corruptam reſtauravit, doctrinamque Catholicam, ac Theologiam Scholaſticam, indè malis hæreticorum artibus eliminatam, poſtliminiò revocavit, ſicut teſtatur *Sanderus*, Scriptor Anglus, libro II. *De Schiſmate Anglicano* pag. 245. Sacro Concilio Tridentino, juſſu *Pii IV.* Pontificis Maximi, interfuit, & in hoc graviſſimo Eccleſiæ Conſeſſu, omnium Conciliorum, quotquot poſt Apoſtolos habita ſunt, doctiſſimo, ſummam ſolidæ ſcientiæ, contra Hæreticos diſputando, eorumque errores refellendo, exiſtimationem obtinuit. Obiit Tridenti *Petrus Soto*, dùm celebraretur Concilium, ejuſque *mors*, *conjuncta cum perfecto religioſæ pietatis exemplo*, *ſum-*

moperè diſplicuit Concilio, inquit Cardinalis *Palavicinus* libro xx. *Hiſtoriæ Concilii Tridentini* cap. XIII. *Brentium*, alioſque Hæreticos Lutheranos quà verbo, quà ſcripto confutavit, ediditque etiam tres libros *De Inſtitutione Sacerdotum*. Eodem Sæculo decimo ſexto floruit *Franciſcus Ferrarienſis*, Ordinis FF. Prædicatorum Generalis Magiſter, & in Theologia Scholaſtica exercitatiſſimus, qui *Summam S. Thomæ contra Gentes* Commentariis illuſtravit, & Beatæ *Oſannæ*, Virginis Mantuanæ ejuſdem Ordinis, vitam ſex libris complexus eſt. Maximam quoque laudem in Concilio Tridentino promeritus eſt *Franciſcus Forerius*, ejuſdem Ordinis Prædicatorum Profeſſor, & Doctor Conimbricenſis, pietate & eruditione præſtantiſſimus, qui juſſu Patrum Conc. Trid. Indicem librorum prohibitorum contexuit, & unus ex his fuit, quibus Patres *Catechiſmum* Concilii Tridentini concinnandi provinciam demandarunt, ſicut in ſuperiori Colloquio jam obſervavimus. Scripſit etiam *Franciſcus Forerius* Commentarium in Prophetam *Iſaiam*, primuſque inſtitutus eſt Sacræ Congregationis *Indicis* Secretarius. Quod perilluſtre officium, ob tanti Viri celeberrimam memoriam, datum eſt Dominicanis, ſicut Officium Magiſti Sacri Palatii ob merita S. *Dominici*, & aliud Generalis Commiſſarii ſanctæ in Hæreticos Inquiſitionis in gratiam Sancti *Petri* Martyris, & Sancti *Pii V.* Pontificis Maximi, qui Palatium Sancti Officii ampliſſimum Romæ extruxit, & Congregationem S. Officii ampliavit. Plura de *Franciſco Forerio* legeſis apud noſtrum doctiſſimum *Thomam Souegium*, qui ejus Vitam edidit Tomo IV. *Anni Dominicani*.

Bar-

Bartholomæus Medina, natione Hiſpanus, & in Academiâ Salmanticenſi Doctor ac Profeſſor, egregios edidit Commentarios in Summam Tripartitam S. *Thomæ Aquinatis*. Dominicus Bannes, Hiſpanus Mandragonenſis, perdocta Commentaria ſcripſit in 1. Partem, Secundam Secundæ Sancti *Thomæ*, necnon eruditum Tractatum *De Juſtitia & jure*. Denique, *Sixtus Senenſis*, quem inter Clariſſimos Sæculi decimi ſexti Ordinis Prædicatorum Theologos retuli, Hebraicè, Græcè, Latinèque doctus, multa in Scripturam Sacram edidit volumina, ſed præſertim octo ſcripſit libros *Bibliothecæ Sanctæ*, ubi ſacros libros, eorum Authores, antiquas Scripturæ Sacræ Verſiones & Commentaria percenſet, necnon Sanctorum Patrum, & Virorum Illuſtrium Opera expendit, & genuina ac ſincera à ſpuriis & dubiis accurato criterio ſecernit. Patre Hebræo natus erat *Sixtus Senenſis*, & Franciſcanæ Familiæ nomen dederat, ſicut teſtatur noſter *Vincentius Baronius* in Apologia pro Dominicanis libro IV. Sect. I. ſub finem Paragraphi ſecundi, ſed eum in gentilitiam impietatem ſemel & iterùm delapſum; cùm ultricibus flammis pertinax in errore eſſet addicendus, ad meliorem mentem revocavit S. *Pius V.* Pontifex Maximus, veniâque Apoſtaſiæ cum facultate (quia id maximè optabat) mutandi Ordinis obtentâ, ſuis ipſe manibus, & propriâ veſte induit Sanctiſſimus Pontifex, & hoc æternum Eccleſiæ, & Reipublicæ Litterariæ, Ordinique Dominicano ornamentum, ſummâ prudentiâ ac clementiâ comparavit, ut ipſemet *Sixtus* Senenſis præfatur in Epiſtola Nuncupatoria *Bibliothecæ ſuæ* ad *S. Pium V.* his verbis:

Tu me olim ab Inferis revocatum, & errorum tenebris erutum, ſinceræ veritatis lumine illuſtraſti, & ad ſublimioris Diſciplinæ obſervantiam perductum, habitu ſanctæ profeſſionis tuæ, tuis ipſe veſtibus, tuis ipſe manibus induiſti, & in filium tuo renatum ſpiritu adoptaſti, meque in hoc ſacro Prædicatorum Ordine ita benignitate ac liberalitate tuâ ſemper in hanc uſque diem foviſti, ut nulli magis in terris debeam, quàm Tibi. Obiit *Sixtus Senenſis* Genuæ anno MDLXIX. in Cœnobio FF. Prædicatorum S. *Mariæ de Caſtello*, cujus erat Alumnus, & in medio Choro ſepultus eſt. Præter hos inſignes jam à me laudatos Sæculi XVI. Theologos Dominicanos, alii multò plures ejuſdem Ordinis recenſentur, quos hìc breviter indicabo. *Silveſter Prieras*, Natione Italus Pedemontanus, Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter, ſublimi Vir ingenio, primus omnium adversùs naſcentem Lutheri Hæreſim ſcripſit, *Commentarios* etiam *in IV Libros Sententiarum* elucubravit, & *Summam Conſcientiæ*, quæ dicitur *Silveſtrina*. Quid dicam de *Ludovico à Soto Majori*, natione Luſitano, & Theologo eruditiſſimo, ſed in ſuis vulgandis Lucubrationibus adeò modeſto, ac pertinaci, ut vix *Clementis VIII.* & *Philippi II.* Regis Hiſpaniarum, imperium extorquere potuerit Commentarium in Cantica Canticorum. *Bartholomæus de Spina*, patriâ Piſanus, & Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter, varia de rebus Theologicis edidit Opuſcula. *Vincentius Bandellus à Caſtro Novo*, Ordinis Prædicatorum Generalis Magiſter, author eſt Tractatus *De ſingulari puritate & prærogativa Conceptionis Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti*, ſeu *De Conceptione B. Vir-*

B. Virginis Mariæ. In Aragonia claruit *Cyprianus Benetus*, qui ſub *Julio II.* & *Leone X.* Summis Pontificibus, ſcripſit eruditos Tractatus *De Prima Orbis Sede*, *De Concilio*, *De Eccleſiaſtica Poteſtate*, *De Auctoritate Pontificis Maximi.* In Gallia *Joannes Viguerius*, patriâ Toloſanus, edidit *Theologicas Inſtitutiones*. In Belgio claruit *Joannes Bunderius* patria Gandavenſis, & Hæreticæ pravitatis Quæſitor, qui varia ſcripſit adversùs Hæreticos Opera, videlicèt *Compendium Rerum Theologicarum, quæ ab Hæreticis in controverſiam vocantur*: *Collationem quatuor Eccleſiæ Doctorum Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini, & Gregorii, ſuper Articulis ab Hæreticis agitatis*: *Scutum Fidei Orthodoxæ adversùs quaslibet Hæreſes*: *De Baptiſmo contra Mennonem Anabaptiſtam*: *Detectionem Nugarum Lutheri*: & *Confutationem Dogmatum Lutheranorum*, & alia hujuſmodi Opuſcula, de quibus legendus eſt *Aubertus Miræus* in Supplemento *Bellarmini De Scriptoribus Eccleſiaſticis*. Eodem Sæculo XVI. floruerunt in Ordine Prædicatorum doctiſſimi Theologi, *Chryſoſtomus Javellus*, Canapitius Pedemontanus, toti Orbi Litterario ſuis Operibus notiſſimus: *Ambroſius Pelargus*, natione Germanus, Archiepiſcopi Trevirenſis in Concilio Tridentino Procurator, qui Symbolum Nicænum, & S. *Chryſoſtomi* Liturgiam Notis illuſtravit, *Oecolampadium*, alioſque Hæreticos, necnon *Deſiderium Eraſmum* eruditis Lucubrationibus exagitavit. *Joannes Ludovicus Vivaldus*, Inſuber, in Monte Regali natus, ſcripſit Tractatus *De Vera Contritione*, *De XII. Eccleſiæ perſecutionibus*, & alia Opuſcula, quorum catalogum texit *Ambroſius de Altamura* in Biblio-

theca Dominicana Centuriâ IV. ad annum MDL. Denique, ut, brevitatis ergò, prætermittam alios eximios Theologos, qui Sæculo XVI. Ordinem Prædicatorum illuſtrarunt, unum tantummodò his, quos hactenùs laudavi, adjungam, videlicet *Alnoldum Badetum*, Natione Gallum, qui edidit *Breviarium de Mirabilibus Mundi*. Item *Margaritam Virorum Illuſtrium de futura temporis diſpoſitione prænoſcenda*. Et *Margaritam adversùs Hæreticam pravitatem*. Plura de hoc Scriptore legeſis apud noſtrum *Ambroſium de Altamura*, & apud *Aubertum Miræum* De Scriptoribus Sæculi XVI. cap. XI. & *Antonium Poſſevinum in Apparatu ſacro*.

D. Cùm de Scriptoribus aliorum Ordinum Regularium, necnon de Juriſconſultis, qui Sæculo XVI. floruerunt, adhùc in illo Colloquio dicturi ſimus, optarem, ut alios illuſtriores Ordinis FF. Prædicatorum Viros tùm Scripturæ Sacræ Interpretes, tùm Hiſtoricos, & Aſceticos, ſeu Concionatores, hìc ſub una ſerie exhiberes, teque ab illis breviter expedires, ut de aliis Scriptoribus, quos in ſequentes Claſſes diſtribuiſti, diſſerendi nobis ſat temporis ſuppetere poſſit.

M. Inter peritos Ordinis Prædicatorum Scripturæ Sacræ Interpretes primas tenent *Santes Pagninus*, & *Hieronymus Oleaſter*, quorum primus, Natione Italus, patriâ Lucenſis, Concionator Apoſtolicus, & trium Linguarum, ſed Hebrææ potiſſimùm, longè peritiſſimus, novam totius Scripturæ Sacræ Verſionem ſub *Leone X.* Pontifice Maximo aggreſſus eſt, & Vetus omne Teſtamentum ex Hebraica Veritate in Latinam Linguam trans-

tranſfudit. Ejus Editionem periciſſimi quique Hebræorum Rabbini maximis laudibus efferunt, & de ea Illuſtriſſimus *Daniel Huetius* Epiſcopus Abrincenſis, in libro *De Clar. Interpretibus* hoc judicium profert: *Leonis Decimi Pontificis Maximi hortatu & ope, Bibliorum Verſionem feliciſſimo ſucceſſu tentavit Santes Pagninus Lucenſis, Hebraicæ quidem Veritatis ubique ad verbum retinens, majoremque ejus, quàm Latinitatis rationem habens, perfectæ propèmodùm & abſolutæ Sanctorum Voluminum Interpretationis exemplum dedit. Attamen ut punctum omne ferre difficile eſt, quidam in eo nimiam diligentiam, ambitionem ac curam, tùm moroſam minutarum quarumque rerum ac levium affectationem, inconcinnitatem etiam & obſcuritatem culparunt, reclamantibus licèt Rabbinorum peritiſſimis, quibus ſummoperè probatur Interpretatio hæc, ac reliquis anteponitur*. Præter hanc Veteris Teſtamenti ex Hebraica Veritate Latinam Verſionem, aliam quoque Latinam Novi Teſtamenti Verſionem, juxta fidem Græci Textus, edidit *Santes Pagninus*, quam *Clementi VII.* Pontifici Maximo nuncupavit, & alia ſcripſit Opera ad Scripturæ Sacræ intelligentiam valdè neceſſaria, obiitque Lugduni in Galliis anno MDXLI. in Conventu FF. Prædicatorum. Ei defuncto Cives Lugdunenſes, velut parenti ſuo, ſolemnes perſolverunt exequias, quas *Spiritus Roterus*, Dominicanus, & Fidei Quæſitor Toloſanus, qui tùm Lugduni erat, eleganti ſtylo proſequitur in Libro, quem edidit contra Hæreticos Calviniſtas, ubi hæc habet: *Aderam ego Lugduni, quandò ſuum feliciter diem clauſit extremum* (Santes Pagninus) *cujus funus & exequias*

 tanto

tanto honore & pietate celebravit Civitas Lugdunenſis, ut non privatus aliquis homo, ſed totius Civitatis parens defunctus putaretur: Nam pullati, nigriſque veſtibus induti plurimi Cives, & potentes, feretrum illius proſecuti ſunt, pluſquàm trecentis ardentibus facibus prælucentibus. Hujus tanti honoris cùm cauſam requirerem, reſponſum accepi: Civitatem Lugdunenſem Santi Pagnino perpetuò ſe fateri obnoxiam, eò quòd niſi illius ſancta & magnifica tuba inſonuiſſet, diligenterque illam admonuiſſet, Lutheranorum perniciosis dogmatibus tota forſitan ſeducta involutaque deveniſſet. Ad illuſtrandas itidem egregiis Commentariis Scripturas Sacras omnem curam, laborem ac induſtriam adhibuit *Hieronymus Oleaſter*, Natione Luſitanus, Inquiſitor Olyſiponenſis, Linguæ Hebraicæ peritiſſimus, qui ſumma cum laude interfuit Concilio Tridentino, & ſcripſit Commentarium in Pentateuchum juxta *Santis Pagnini* Verſionem, addiditque ſuo erudito Operi ſeptemdecim Articulos ad Sacrarum Scripturarum notitiam faciliùs comparandam. Edidit etiam *Commentarios in Iſaiam* cum *Elucidationibus Moralibus*, & è vivis exceſſit Olyſipone anno MDLXIII. His duobus Ordinis Prædicatorum omni exceptione majoribus Sacrarum Litterarum Interpretibus quidam alii ejuſdem Ordinis jure meritò addi debent, videlicèt *Jacobus Magdalius*, Natione Batavus, Hebraicè & Græcè doctus, qui ſcripſit *Correctorium Bibliorum*, eorumque *Compendium* anno MDVIII. Coloniæ editum: *Damianus Craſſus*, Ripolenſis, qui, præter alios Tractatus, Commentarium in *Job* concinnavit: *Dominicus Buchius*, Catharenſis, qui *Etymon*, ſeu *Expoſitionem* in

VII

VII. Pſalmos Pœnitentiales in lucem emiſit: *Joannes Udalricus* Baſileenſis, qui erudito Commentario *Epiſtolam S. Pauli ad Hebræos* interpretatus eſt: *Placidus Parmenſis*, Natione Italus, qui Commentariis in Pſalmos, & in Epiſtolam *S. Pauli* ad Romanos celebre ſuum nomen reddidit. Inter celebres Scriptores Hiſtoricos, qui Sæculo XVI. in Ordine Prædicatorum claruerunt tres dumtaxat impræſentiarum proferam, ſcilicèt *Leandrum Albertum*, *Bernardum Luxemburgium*, & *Thomam Fazellum*. Primus, ſeu *Leander Albertus*, patriâ Bononienſis, Vir fuit politioribus Litteris excultus, Philoſophicis ac Theologicis Diſciplinis imbutus, in Mathematicis clarus, in Hiſtoriis, atque in antiquis rerum monumentis diligentiſſimè verſatus, ut liquet ex pluribus, quæ ſcripſit, Operibus, & inter quæ præcipuum locum tenent ſex Libri *De Viris Illuſtribus Ordinis Prædicatorum*, & *Deſcriptio Italiæ*, quam *Henrico II.* Galliarum Regi dicavit. *Bernardus* dictus *Luxemburgius* à natali ſolo in Belgio, ubi natus eſt, *Catalogum Hæreticorum* Libris quinque comprehenſum contexuit, & alia ſcripſit Opuſcula, quæ refert noſter *Ambroſius De Altamura* in Bibliotheca Dominicanâ Centuriâ IV. ad annum MDXXX. *Thomas Fazellus*, Natione Siculus, eximius fuit Hiſtoricus, perdoctus Theologus, & humanioribus Litteris apprimè inſtructus. Latinè edidit eleganti ſtylo *Volumen duas in Decades partitum De Rebus Siculis, & quælibet Decas continet decem Libros*. Scripſit etiam Librum *De Regno Chriſti*. Denique, ex innumeris penè Scriptoribus Aſceticis, ſeu Concionatoribus, quos Sæculo XVI. protulit Ordo Prædicatorum, ali-

aliquos hìc referre ſufficiet, ne, ſi ſingulos percenſere vellem, dies, vox, vireſque me omninò deficerent. Primus, iſque omnium, qui hactenùs fuerunt Aſceticorum Scriptorum parens ac facilè Princeps, fuit *Ludovicus Granatenſis*, ſic cognominatus à natali ſolo *Granata*, Hiſpaniæ Urbe celeberrimâ. Præter *Rhetoricam Sacram*, quam ad inſtituendos Concionatores miro artificio elaboravit, alios Tractatus edidit *De Duce Peccatorum*: *De Oratione & Meditatione*: *Memoriale Vitæ Chriſtianæ*: *Catechiſmum*: *Plures Tomos De Concionibus*, & alia Opera Aſcetica, Spiritus Sancti unctione perfuſa, & quibus nihil ſolidius, arctius, ſalubrius ad componendos mores, vel divinius & efficacius adciendos pietatis affectus haberi poteſt. Hinc *Gregorius XIII.* Pontifex Maximus Opera *Ludovici Granatenſis*, datis ad ipſum Apoſtolicis Litteris, laudavit, majoraque piis Libris ipſum edidiſſe miracula dixit, quàm *ſi cæcis viſum*, *aut mortuis à Deo Vitam impetraſſet*. Tanti etiam Opera *Ludovici Granatenſis* faciebat S. *Franciſcus Saleſius*, ut Epiſtola XXXIV. Lib. I. ad quemdam Epiſcopum, author ei ſit, ut *Ludovicum Granatenſem* integrum habeat, non raptim, ſed fructuosè, cum reverentia & devotione legat, ponderet, æxtimet, devoret, & in purum putumque ſuccum convertat. Nec dubito ipſe, ut obiter dicam, quin, ſi juvenes in *Ludovici Granatenſis* Operum lectione aſſiduè verſarentur, verum addiſcerent Conciones habendi modum, & ea declinarent vitia, in quæ hodie frequenter impingunt nonnulli, qui inter concionandum Scripturæ Sacræ, & Sanctorum Patrum ſyllabas aucupantur, ut novas cogitatio-

tiones cudere & novum aliquem ſenſum extorquere poſſint, vel meras argutias perpetuò captant, & ita ſubtilitatibus capiuntur, ut videantur ſolida fugere & faſtidire, vel denique peſſimum dicendi genus imitati, inflato ſtylo, tumentibus verbis, & tinnulis utuntur, quos, ut liberè dicam, dùm aliquandò lego, vel audio, videor mihi videre homines, qui, abjecto more incedendi ſolito, extremis digitis pedum, quò altiores ſint, affectatâ gravitate gradiuntur. *Quò enim*, ut appoſitè ait *Antonius Maria Gratianus* in Vita *Joannis Franciſci Commendonis* Cardinalis) *de rebus maximis atque graviſſimis, de Deo, de pietate, de religione, de Vitæ diſciplina ſacratis in locis ante aras, ante ſimulacra Dei, & veluti ipſius inſtinctu numinis dicentibus, inanis ille atque indecorus apparatus, ſonituſque verborum? quò illa tanto artificio & varietate diſtincta, tanto delibuta fuco, tot floſculis conſperſa, tot corrupta concinnis, tot denique coloribus illita atque picta oratio? Res ſacræ, Divinæque puram, caſtam, ſimplicem orationem, quales mores deſiderant: verba delecta, ſi vis, non tamen nimiâ cum curâ exquiſita, & undique excerpta, ut dignitatis major, quàm gratiæ ac leporis ratio habita videatur. Sententiæ, quæ gravitate ac ſeveritate laudentur, non tamen ſpecie ac venuſtate placeant; quæ admirationis ac terroris audientibus, quàm delectationis plus incutiant, perrumpant pectora, unde noxios affectus expellant, non mollitèr influentes foveant, denique doceant ad probitatem pietatemque inſtituant, non ad levitatem, vanitatemque erudiant.* Hæc eſt vera & cum fructu concionandi norma, ad quam ſuas conciones, & quidquid ſcripſit de

Vita

Vita Aſcetica, exegit *Ludovicus Granatenſis*, Orator Chriſtianus omnibus ſuis numeris abſolutus, Vitæ Religioſæ, paupertatis adeò amans, & in moribus ſuis ita ſimplex ac modeſtus; ut Archiepiſcopatum Bracarenſem à *Catharina*, Luſitaniæ Regina, ſibi oblatum recuſaverit, & Cardinalitias Infulas, quas ipſi *Sixtus V.* Pontifex Maximus deſtinaverat, humillimè deprecatus fuerit. *Ludovici Granatenſis* in promovenda animarum ſalute zelum æmulatus eſt S. *Ludovicus Bertrandus*, ejuſdem Prædicatorum Ordinis, Natione Hiſpanus, patriâ Valentinus, qui ad Occidentales Indos Evangelicus Prædicator miſſus, uno tantùm Hiſpanico uſus Idiomate à diverſis & diſſonis nationibus intelligebatur, ſuiſque fervidis concionibus innumeros Infideles Chriſtianæ Fidei lumine illuſtravit. Miraculis clarus obiit VII. Idus Octobris anni MDLXXXI. & Faſtis Sanctorum à *Clemente X.* Pontifice Maximo adſcriptus eſt. Inter Scriptores Aſceticos Ordinis Prædicatorum haud immeritò recenſeri debet *Joannes Tabienſis*, ſic dictus à *Tabia*, Liguriæ in Italia natali ſuo oppido, qui author eſt *Summæ Summarum de Caſibus Conſcientiæ*, quæ vulgò *Tabiena* dicitur. Prætermitto alios Scriptores Ordinis Prædicatorum Concionatores, Aſceticos, Scripturæ Sacræ Interpretes, Hiſtoricos, Theologos, Polemicos, & in omni ſcientiarum genere illuſtres, qui Sæculo XVI. floruerunt, & quorum numerus propemodùm infinitus in hujuſce Colloquii anguſtiis comprehendi minimè poteſt. Obſervat quippè noſter P. *Petrus Louvet*, Gallus, Sacræ Facultatis Pariſienſis Doctor, in una ex octo Tabulis Graphicis, quibus

bus complexus eſt Sæculi XVI. Hiſtoriam Dominicanorum, edita eſſe ab anno milleſimo quingenteſimo uſque ad annum milleſimum ſexcenteſimum Volumina centum ſupra mille à quadringentis Scriptoribus Ordinis Prædicatorum, quos inter, unus Summus Pontifex, ſex Cardinales, ſeptem Archiepiſcopi, unus Patriarcha, viginti Epiſcopi, quindecim Inquiſitores, ſex Magiſtri Sacri Palatii, totidèm Præpoſiti Ordinis Generales, & ducenti Doctores numerantur. De his Scriptoribus latè diſſerunt domeſtici Authores, qui Virorum Illuſtrium Ordinis Prædicatorum Bibliothecas adornarunt, ſed præcipuè nuperus ac doctiſſimus ejuſdem Ordinis Scriptor *Jacobus Echardus*, cujus primus Tomus De Scriptoribus Familiæ Dominicanæ jam publicam lucem aſpexit, alter verò Tomus, qui ejuſdem Ordinis Scriptores Sæculorum Eccleſiæ decimi ſexti, & decimi ſeptimi complectetur, adhùc ſub prælo Pariſienſi ſudat, ac propedièm exibit in lucem.

D. Magna ſunt, ut video, Familiæ Dominicanæ Scriptorum in Eccleſiam promerita, & doctrina adeò immenſa, ut Prædicatorum Ordo nec Theologiæ peritiam, nec Linguarum, maximè Græcæ & Hebraicæ, notitiam, nec Librorum Spiritualium copiam ac excellentiam, nec illuſtrium in Scripturam Sacram Interpretum famam, nec Concionatorum eloquentiam, nec poſtremò Moralis Theologiæ uberrimam doctrinam aliis Religioſis Ordinibus, quibus nunc decoratur Eccleſia, invidere poſſit, aut debeat. Sed ne alios Regulares Ordines debitâ laude defraudemus, eos nunc perluſtremus nobiliores Ordinis S. *Auguſtini*

Scri-

Scriptores, quos in undecima Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſe conſtituiſti.

M. In Ordine S. *Auguſtini*, alii ſunt, qui dicuntur *Eremitæ*, quique unum Mendicantium Ordinem cōſtituunt; Alii vocantur *Canonici Regulares*, qui itidèm S. *Auguſtinum* patrem ſe habere gloriantur. Inter Eremitas Ordinis S. Auguſtini hi potiſſimùm Scriptores doctrinâ & pietate Seculo XVI. immortale ſibi decus peperêre, *Ægidius Viterbienſis*, *Felix Pratenſis*, *Hieronymus Seripandus*, *Joannes Garetius*, *Thomas à Villa Nova*, *Joſephus Pamphilus*, *Jacobus Philippus Bergomas*, & *Onuphrius Panuinus*, quorum patriam, eruditionis genus, & Opera brevitèr hìc annotabimus. Primus ſeu *Ægidius Viterbienſis*, à natali Italiæ Civitate cognominatus, Prior fuit Generalis Ordinis Eremitarum S. *Auguſtini*, eloquentiâ, Linguarum peritiâ, Sacrarum Litterarum ſcientiâ, & Hiſtoriarum notitiâ cumulatiſſimè præditus. Cardinalis S. R. E. à *Leone X.* Pontifice Maximo creatus eſt, ac multa egregia edidit Opera, quæ Romæ in Bibliotheca Angelica adhuc Manuſcripta aſſeruantur. *Felix Pratenſis*, Natione Etruſcus, genere Hebræus, & ex Rabbino factus Eremita Ordinis S. *Auguſtini*, *Pſalterium*, ſecundùm Veritatem Hebraicam, Latinè tranſtulit, & *Leoni X.* Pontifici Maximo obtulit. Hanc *Pſalterii* Latinam tranſlationem à *Felice Pratenſi* intra quindecim dies fuiſſe abſolutam indicant hi Verſus initio Voluminis præfixi:

Omnia teſtificor Felicis acumine noſtri
Non plus ter quinâ facta Latina die.

Au-

Author eſt quoque idem *Felix Pratenſis* Verſionis libri *Job*, ac primus fuit (teſte *Waltono* Prologomeno VIII. in Sacra Biblia parag. XXVII.) qui variantes Scripturæ Sacræ lectiones inter Judæos Orientales, ſeu Babylonios, & Occidentales, ſeu Palæſtinos, publicavit in Bibliorum Venetorum Editione anni MDXVIII. Eccleſiam Sæculo XVI. plurimùm doctrinâ defendit, ac pietate illuſtravit *Hieronymus Seripandus*, Trojâ, quod eſt Apuliæ oppidum, oriundus, Ordinis Eremitarum S. *Auguſtini* Prior Generalis. Interfuit Concilio Tridentino, ubi eximiam eruditionem cum prudentia, & pietatis laude conjunctam, & ardentiſſimum ad profligandam Lutheranorum hæreſim zelum in auguſtiſſimo illo Patrum Conſeſſu prodidit, atque in præmium operæ, quam Eccleſiæ in defenſione Fidei contra Hæreticos impendit, nominatione *Caroli V.* Imperatoris ad Archiepiſcopatum Salernitanum provectus eſt, ac tandem à *Pio IV.* Pontifice Maximo Cardinalitiis Infulis exornatus, Sedis Apoſtolicæ Legatus, & Concilii Tridentini Præſes fuit inſtitutus. Quo in munere obeundo magnam graviſſimorum Eccleſiæ negotiorum molem ſummâ cum omnium admiratione ſuſtinuit, & Hæreticorum contra Fidem Catholicam impetus retudit, eorumque nefarios auſus feliciter diſſipavit. Scripſit tres Libros *De Juſtificatione*: *Queſtiones adversùs Hæreſes*: Commentarios doctiſſimos *in omnes S. Pauli, & in ſeptem Canonicas Epiſtolas*: *Conciones*, & alia Opera, obiitque Tridenti anno MDLXIII. indèque Neapolim translatus, ubi apud Eremitas Auguſtinianos ſepultus eſt. Ad exterminandos Hæreticorum errores omnem operam,

ram, ſtudiaque ſua itidèm magno cum Eccleſiæ emolumento contulit *Joannes Garetius*, patriâ Lovanienſis, & ejuſdem Ordinis Eremitarum S. *Auguſtini* Profeſſor, quippè qui eruditos Libros *De vera Corporis Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento præſentia*, necnon *De Sanctorum Invocatione*, & *De precibus pro Defunctis* ſcripſit contra Hæreticos. In Concionibus habendis, in promovenda in ſuo Eremitarum S. *Auguſtini* Ordine Diſciplinæ Regularis obſervantiâ, in procuranda ubique animarum ſalute totus incubuit *Thomas à Villa Nova*, ſic à patrio ſolo in agro Toletano cognominatus. Fuit *Carolo V.* Imperatori à Concionibus & Conſiliis Conſcientiæ, deindè Archiepiſcopus Valentinus, tantâque in pauperes liberalitate, Vitæ ſanctimoniâ, & beatiſſimâ cœleſtium omnium donorum copiâ inſtructus, ut eum, in Vita, & poſt obitum miraculis illuſtrem, *Alexander VII.* Pontifex Maximus in Sanctorum numerum, plaudente totâ Eccleſiâ, retulerit anno MDCLVIII. S. *Thomæ à Villa Nova*, ſtudio ſalutis animarum præſtantiſſimi, Conciones, ſacram facundiam, ſolidam pietatem, & zelum verè Apoſtolicum ſpirantes, in publicam lucem prodierunt. *Joſephus Pamphilus*, Veronenſis, Sacrario Pontificio à *Pio IV.* Summo Pontifice Præfectus & poſteà Signinus Epiſcopus creatus, texuit *Chronica* Ordinis ſui, ſeu Eremitarum S. *Auguſtini*, & alios egregios edidit Libros *De Origine multarum Eccleſiæ Cæremoniarum*: *De ſacris Ritibus Veterum Pontificum in Baptiſmi, Chriſmatis, & Euchariſtiæ Sacramentis adminiſtrandis*: *De Exorciſtis, & antiquo Ritu Dæmones expellendi &c.* Alii duo, quos laudavi, Ordinis Eremitarum S. *Auguſtini*,

ſtini, in deſcribendis rebus ad ſacram Antiquitatem & Hiſtoriam attinentibus maximam apud Viros eruditos laudem conſecuti ſunt, *Philippus Bergomas*, & *Onuphrius Panuinus*. Horum primus è nobili *Foreſtorum* familia Bergomi natus, Vir fuit multæ lectionis, Antiquitatis ſtudioſiſſimus, & *Innocentio VIII.* Pontifici Maximo gratiſſimus. Scripſit *Supplementum Chronicorum*, quod, juxtà Editionem Venetam, incipit ab Orbe condito, & producitur uſque ad annum MDLII. Alter, ſeu *Onuphrius Panuinus*, patriâ fuit Veronenſis, quem Paulus Manutius *Helluonem Antiquitatis*; Scaligerus *Patrem Hiſtoriæ*; Lipſius *Principalis Hiſtoriæ, & Faſtorum Veterum Patrem*; Thuanus *Virum ad omnes Romanas & Eccleſiaſticas Antiquitates è tenebris eruendas natum*; Aubertus Miræus *Virum ad utrumque paratum, & Romanis Antiquitatibus cùm ſacris & Eccleſiaſticis, tum profanis eruendis natum* jure optimo appellant. Author Vitæ S. *Philippi Nerii*, linguâ Italicâ ac typis Romanis an. MDCXXXI. excuſæ, lib. 1. cap. 13. refert, *Onuphrium*, dum viveret, conſilium mente concepiſſe Annales Eccleſiæ conſcribendi & Magdeburgenſium Centurias, adversùs Eccleſiam Catholicam ſcriptas, refellendi; ſed *Baronium*, Congregationis Oratorii Presbyterum, à S. *Philippo Nerio* fuiſſe in ſomnis admonitum, ut ipſe hanc provinciam in ſe ſuſciperet, & arduum iſtud Opus, quod *Onuphrius* meditabatur, in rem Catholicæ Eccleſiæ exequeretur. Omnium *Onuphrii* Operum, quæ vel jam typis edita ſunt, vel adhùc manuſcripta in variis Bibliothecis deliteſcunt, ſeriem legeſis apud *Poſſevi-*

 num

num in Apparatu ſacro, & apud *Cornelium Curtium* in *Elogiis Auguſtinianis*.

Inter Canonicos Regulares Ordinis S. *Auguſtini*, tres præcipuè fuerunt, qui Sæculo XVI. magnâ nominis celebritate claruerunt, videlicet *Martinus Azpilcueta*, vulgò dictus *Navarrus*, eò quòd è Navarræ Regno oriundus eſſet; *Auguſtinus Steuchus*, & *Baſilius Zanchius*. Primus, ſeu *Martinus Azpilcueta*, dictus *Navarrus*, ſummo cum omnium applauſu docuit Toloſæ, Salmanticæ, & Conimbricæ, pluribuſque perdoctis editis Operibus, in quibus ſe in utriuſque juris ſcientia verſatiſſimum probat, toto Orbe fuit conſpicuus, & tanto in honore ab omnibus habitus, ut ejus ſententia, quaſi certa quædam lex et Oraculum reciperetur. Romam profectus, S. *Pio V. Gregorio XIII.* & *Sixto V.* Pōtificibus Maximis chariſſimus fuit, ibidèmque, noſtri *Bartholomæi Carranza*, Archiepiſcopi Toletani, de Fide ab æmulis poſtulati, doctrinam & innocentiam egregiè defendit. Jejunii Eccleſiaſtici, etiam in ætate provectâ obſervantiſſimus fuit, ſicut ipſemet teſtatur in ſuo *Manuali* his verbis; *Equidem (gratias Deo) octuageſimum annum agens, perindè poſſum jejunare, ac ſi annum agerem ſexageſimum, immò quinquageſimum.* Obiit Romæ XI. Kal. Iul. ann. MDLXXXVI. ætatis ſuæ nonageſimo quinto. Alter Canonicus Regularis, ſeu *Auguſtinus Steuchus*, patriâ Eugubinus fuit, Bibliothecarius Apoſtolicus, & poſteà Chiſamenſis Epiſcopus. Præter decem libros, quos edidit, *De perenni Philoſophia*, & tres libros *pro Religione Chriſtiana* adversùs Lutheranos, Pentateuchum

teuchum Annotationibus, librum *Job* Enarrationibus, & Pſalmos præcipuos Commentariis illuſtravit. Ad hunc *Auguſtinum Steuchum* Epiſtolam prolixam ſcripſit *Deſiderius Eraſmus*, quæ inter ejus Epiſtolas extat ordine MCLXXV. part. 2. Tomi 3. poſtremæ illius Operum Editionis Lugduni Batavorum, in qua *Deſiderius Eraſmus* varia in Annotationibus *Auguſtini Steuchi* in Pentateuchum carpit ac notat. Sed *Auguſtinus Steuchus* ad hanc *Eraſmi* Epiſtolam reſpondit aliâ non minus prolixâ Epiſtolâ, quæ inſerta eſt ad calcem *Appendicis* Partis 2. ejuſdem Tomi 3. Epiſtolarum *Eraſmi*, & eſt ordine ultima. Denique, *Baſilius Zanchius*, Congregationis Lateranenſis Canonicus Regularis, Vaticanæ Bibliothecæ Cuſtos, Annotationes in omnes Scripturæ Sacræ libros ex Sanctis Patribus excerpſit. Quæſtiones etiam in IV. Libros *Regum*, & duos *Paralipomenon ex Theodoreti* potiſſimùm Scriptis defloravit, & in Latinam Linguam vertit. Confundi haud debet iſte *Baſilius Zanchius* cum *Hieronymo Zanchio*, natione Italo, qui Sæculo XVI. vixit, à Romana Eccleſia defecit, multa Opera erroribus ſcatentia publicavit, & in Romano Indice Librorum prohibitorum inter Hæreticos primæ claſſis rejicitur.

D. Inter omnes Regulares Ordines, nullus, ut opinor, in tot familias propagatur, & tam latè per Orbē Chriſtianum diffunditur, quàm Ordo Sancti *Franciſci*. Quapropter, nullus dubito, quin hic Ordo de Eccleſia tam benè meritus plures dederit inſignes Scriptores, de quibus in hac duodecima Virorum Sæculi decimi ſexti eruditorum Claſſe, juxtà præſcriptū Ordinē, paululùm diſſerere debemus.

M. De Scriptoribus Ordinis Sancti *Franciſci* fuſo calamo tractat *Wadinghus* in libro De Scriptoribus Ordinis FF. Minorum; ipſe verò, ne in immenſum diffundar, illuſtriores dumtaxàt hujus Ordinis hìc proferam Scriptores, qui Sæculo decimo ſexto in Sacris Litteris interpretandis, in Rebus Theologicis pertractandis, & in Concionibus ad populum habendis magnam ſui nominis famam, ad ſempiternam hominum memoriam excitarunt. Fuerunt quidem Sæculo decimo ſexto multi Viri docti, qui linguas Hebraicam & Græcam callentes, varias Scripturæ Sacræ Verſiones adornarunt. At nullus, meâ quidem ſententiâ, in Bibliis variis linguis excudendis magis inſudavit, & Opus Eccleſiæ utiliſſimum tam felicitèr & accuratè abſolvit, quàm *Franciſcus Ximenius è Ciſneros*, natione Hiſpanus, S. R. E. Cardinalis, & Archiepiſcopus Toletanus, ex Ordine FF. Minorum aſſumptus, Inquiſitor Generalis, & Prorex Hiſpaniarum, qui, accitis undique Viris Linguarum peritiſſimis, & conquiſitis vetuſtiſſimis probatiſſimiſque manuſcriptis Codicibus ex Vaticanâ, Mediceâ, Venetâ, aliiſque Bibliothecis, Biblia Sacra diverſis linguis in lucem edenda improbo labore, maximâ ſedulitàte, & immenſis ſumptibus curavit, ut ipſe teſtatur in duplici Præloquio, quod huic Operi præfixit. In primo Præloquio ad *Leonem X.* Pontificem Maximum hæc ſcribit: *Ut ipſa Originalia in promptu haberet quicumque divinarum litterarum ſtudioſus, poſſetque non ſolis rivulis eſſe contentus, ſed ex ipſo fonte ſalientis aquæ in vitam æternam ſitim pectore extinguere: juſſimus Archetypas Sacræ Scripturæ linguas cum adjunctis*

varia-

variarum linguarum tranſlationibus impreſſioni mandari Sanctitatis tuæ nomini dedicandas, atque imprimis Novum Teſtamentum Græco-Latinoque ſermone excudendum curavimus ſimul cum lexico Græcarum omnium dictionum, quæ poſſunt in eo legentibus occurrere, ut his quoque, qui non integram linguæ cognitionem adepti ſunt, pro viribus conſuleremus. Deindè verò, antequàm Vetus Teſtamentum aggrederemur, Dictionarium præmiſimus Hebraicorum, Chaldaicorumque totius Veteris Inſtrumenti Vocabulorum ...... Quibus omnibus, veluti pro præludio ita peractis, ad excuſſionem diverſarum Veteris Teſtamenti linguarum nos convertimus, adjicientes etiam ſingulis earum ſuam latinam interpretationem. Qua in re apertè Beatitudini tuæ id teſtari poſſumus, Pater Sanctiſſime, maximam laboris noſtri partem in eo præcipuè fuiſſe verſatam, ut & virorum in linguarum cognitione eminentiſſimorum operà uteremur, & caſtigatiſſima omni ex parte vetuſtiſſimaque exemplaria pro Archetypis haberemus, quorum quidem tàm Hebræorum, quàm Græcorum ac Latinorum multiplicem copiam non ſine ſummo labore conquiſivimus, atque ex ipſis quidem Græcos antiquiſſimos tùm Veteris, tùm Novi Teſtamenti Codices perquàm humanè ad nos miſiſti, qui nobis in hoc negotio maximo fuerunt adjumento. In altero Præloquio, quod eſt ad Lectorem, varias Linguas ac Verſiones, quibus conſtant hæc ſuis curis edita Sacra Biblia, explicat Eminentiſſimus ille Cardinalis his verbis: *Pentateuchus triplicem linguam habet, Hebraicam videlicet, Chaldaicam, & Græcam, quas imprimendas juſſimus cum aliis tribus Latinis interpretationibus juxtà correſpondentibus, ita ut Hebraicæ veritati reſpondeat Latina*

tina B.Hieronymi Tranſlatio: Chaldaicæ verò alia Latina ferè de verbo ad verbum à Viris ejus linguæ peritiſſimis elaborata: Græcæ autem ſeptuaginta Interpretum Editioni interlinearis Latina Traductio. Agiographi deindè libri ſimul & Prophetales duplici linguâ excuduntur, hoc eſt, Hebræâ & Græcâ cum aliis duabus Tranſlationibus Latinis illis correſpondentibus ....: At verò libri extra Canonem (ideſt, Hebræorum, quos tamen ceu Canonicos recipit Eccleſia) *Græcam tantùm habent ſcripturam cum Latina interpretatione: alterâ B. Hieronymi, alterâ interlineari de verbo ad verbum ...... Primitiva ſive radices dictionum Hebraicarum & Chaldaicarum ad marginem ſunt appoſitæ &c.* Hęc *Ximenii* Cardin. *Biblia*, quæ vulgò *Polyglotta Complutenſia* dicuntur, authoritate Pontificiâ approbavit *Leo X.* Diplomate dato Romæ die XXII. menſis Martii anni MDXX. cùm jam è vivis exceſſiſſet anno MDXVI. Cardinalis *Ximenius*, ætatis LXXX. In ſtudio & interpretatione Sacrarum Litterarum inſudavit etiam, ac magnam apud Viros eruditos laudem promeritus eſt *Franciſcus Titelmanus*, in oppido agri Leodienſis natus, & Ordinis FF. Minorum Profeſſor, qui Hebraicæ, Chaldaicæ, Græcæ, ac Latinæ Linguarum notitiâ præditus, doctiſſimos edidit Commentarios in plures libros Script. Sacrę cùm Veteris, tùm Novi Teſtamenti, *Deſiderium Eraſmum* in Collatione in Epiſtol. ad Romanos impugnavit, variaque vulgavit Opera ſive Dogmatica, ſive Aſcetica, quæ ejus eximiæ eruditionis & pietis perpetua erunt monumenta. Inter Patres Capucinos, ad quos ex FF. Minorum Ordine, ſtrictioris Diſciplinæ regularis obſervantiæ ſtudio, ſeſe

ſeſe receperat, ſua officia ac miniſteria Leproſis incredibili charitate exhibendo, obiit an. MDXXXII. ſicut aſſerit *Wadinghus*, non verò anno MDLIII. ſicut per errorem obrepſit *Auberto Miræo* in Scriptoribus Sæculi XVI. Sacrarum Litterarum Interpretum Catalogo accenſeri quoque debent quatuor alii ejuſdem Ordinis FF. Minorum Scriptores, videlicet *Henricus Regius*, *Joannes Ferus*, *Nicolaus Grandis*, & *Seraphinus Cumiranus*, quorum primus, ſeu *Henricus Regius*, Padebornenſis, *Biblia Alphabetica* edidit, quæ primùm excuſa fuerunt Coloniæ anno MDXXXV. Alter, ſeu *Joannes Ferus*, natione Germanus, prætèr multa Concionum volumina, & Opuſcula varia, edidit Commentaria in plures Sacros libros tàm Veteris, quàm Novi Teſtamenti, quæ tamen, ut inquit *Wadinghus*, varias paſſa ſunt contradictiones. *Nicolaus Grandis*, in Sacra Facultate Pariſienſi Doctor Theologus, Commentarios elaboravit in *Epiſtolas Sancti Pauli ad Romanos & ad Hebræos*. Denique, *Seraphinus Cumiranus*, Feltrenſis, ſcripſit *Conciliationem locorum Scripturæ Sacræ, quæ inter ſe pugnare videntur*.

E' Schola FF. Minorum prodierunt Sæculo decimo ſexto innumeri penè Theologi, quorum ſingulares dotes & Opera latè proſequitur *Wadinghus* in libro *De Scriptoribus Ordinis FF. Minorum*. Hìc autem conſultò prætermiſſis haud paucis hujus Ordinis Theologis, qui *de Formalitatibus Scoti*, & de aliis id genus Scholaſticis quæſtionibus, Eccleſiæ ac Reipublicæ Chriſtianæ parùm utilibus, Tractatus aut libros ediderunt, eos duntaxàt in medium producam Theologos, qui præclaris Operibus Eccleſiam & Ordinem FF. Minorum Sæculo

decimo ſexto illuſtrarunt. Et primo quidem loco reponam *Cornelium Muſſum*, Placentinum, qui ex Ordine FF. Minorum Epiſcopus Bituntinus aſſumptus, interfuit Concilio Tridentino, ubi vitæ innocentiâ, eximiâ doctrinâ, & ſacrâ eloquentiâ magnam ſui apud Patres admirationem excitavit. Inter alia Opera, quæ perdoctè ſcripſit, præcipuum locum habent quinque libri, quos lucubravit, *de Hiſtoria Divina*, & Commentarius in omnes S. *Pauli* Epiſtolas, & in Decalogum. Plura de eo legeſis apud *Wadinghum* in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Minorum. Adfuit etiam Concilio Tridentino *Andreas Vega* Hiſpanus ejuſdem Ordinis Minorum, & in Academia Salmanticenſi Theologiæ Profeſſor præſtantiſſimus, qui ejuſdem Concilii Tridentini *de Juſtificatione* doctrinam perdoctis Commentariis adversùs Hæreticos defendit, de quibus legendus eſt *Wadinghus*. Ad Concilium quoque Tridentinum *Michael de Medina* ejuſdem Ord. Profeſſor, à *Philippo II.* Hiſpaniarum Rege miſſus eſt, & ſcripſit libros ſeptem *de Recta in Deum Fide*: Libros quinque *de Sacrorum Hominum Continentia*: Tractatus *de Purgatorio*, *de Indulgentiis &c.* quos *Wadinghus* in Bibliotheca recenſet. *Marcus Viguerius*, natione Italus, patriâ Savonenſis in Liguria, Ordinis Minorum, Theologiam Patavii & in Sapientiæ Romanæ Gymnaſio poſtquàm diu prælegiſſet, Epiſcopus Senogallienſis factus eſt, dein, inter S. R. E. Cardinales à *Pio II.* Pontifice Maximo allectus, & Epiſcopatu Præneſtino auctus. Extant ab eo ſcripta *Decachordum Chriſtianum de præcipuis Incarnati Verbi Myſteriis*: item *Lucubratio de excellentia Inſtrumentorum Dominicæ*

minicæ Paſſionis : Liber *de Vita*, *Paſſione*, *Morte*, *Reſurrectione & Inſtrumentis Paſſionis D. N. Jeſu Chriſti*. Apologiam pro *Julio II.* Pontifice Maximo adversùs Conciliabulum Piſanum ab eo conſcriptam eſſe prodit *Poſſevinus* Tomo 2. *Aparatus Sac.* pag. 62. *Dialogum* etiam *de tollendis abuſibus Eccleſiæ* ab eodem compoſitum memorat *Simlerus* in Bibliotheca Tigurin. pag. 575. *Franciſcus Lichetus*, Brixienſis, Ordinis FF. Minorum Generalis Miniſter, Commentarios adornavit in quatuor Sententiarum libros Doctoris ſubtilis. *Conradus Cligius*, natione Germanus, & ejuſdem Ordinis Minorum, prætèr *Catechiſmum* libris IV. comprehenſum, ſcripſit *Locorum Communium Sacræ Theologiæ Sylvam*, & alia Opera, quæ tamen vel exuberantis ingenii vitio, vel fraude Hæreticorum corrupta, correctione indigent, ut inquit *Wadinghus*, quò fit, ut omnia ejus Opera, donec expurgentur, in Indice Romano prohibeantur. *Clemens Dolera*, natione Italus, ex Miniſtro Generali Ordinis FF. Minorum creatus eſt S.R.E. Presbyter Cardinalis & Epiſcopus Fulginatenſis, edidítque *Compendium Catholicarum Inſtitutionum ad Chriſtianam Theologiam*, & alia Opera, de quibus conſule *Wadinghum* in Bibliotheca. *Didacus Stella*, natione Luſitanus, non ſolùm fuit inſignis Ordinis Minorum Theologus, ſed eximius Concionator, & Scriptor Aſceticus, qui libros edidit *de contemnendis Mundi vanitatibus*, quos S. *Franciſcus Saleſius* impensè laudat, inſupèr Meditationes *de Amore Dei*, & librum *de modo Concionandi*, ſeu *Rhetoricam Eccleſiaſticam*, quâ poſteros Concionatores informavit, artemque benè, & utiliter

Con-

Conciones ad populum habendi edocuit. Denique, inter doctiſſimos Theologos Ordinis Minorum adnumerari debent *Petrus Crabbius*, *Alphonſus à Caſtro*, & *Petrus Galatinus*, quorum primus, ſeu *Petrus Crabbius*, patriâ Mechlinienſis. Vir fuit pietate & eruditione Clarus, qui, poſt *Jacobum Merlinum*, Eccleſiæ Pariſienſis Pœnitentiarium, à quo, ut ſuperiùs obſervavimus, in lucem data eſt Conciliorum Collectio, novam ac multò locupletiorem Conciliorum Collectionem an. MDXXXVIII. typis mandavit Coloniæ, eique prætèr varias Synodos & Epiſtolas ſparſim additas, inſeruit Geſta Concilii Chalcedon. Concilium Lateranenſe ſub *Innocentio III.* celebratum, Appendicem copioſam Concilii Conſtantienſis, Epiſtolas & Reſponſiones Synodales XVII. Concilii Baſileenſis, & Geſta Concilii Florentini ex interpetratione *Bartholomæi Abrahami Cretenſis*, & Vitas Romanorum Pontificum, quæ omnia deſiderantur in prioribus Conciliorum Collectionibus. Hanc novam Conciliorum Collectionem duobus Tomis complexus eſt *Petrus Crabbius*, quamtamen poſteà pluribus additamentis auctam, & in tria magnæ molis volumina digeſtam, novâ Editione anno MDLI. Coloniæ donavit, eamque *Carolo V.* Imperatori nuncupavit. In alio perindè Eccleſiæ utili ſcribendi genere verſatus eſt *Alphonſus à Caſtro*, natione Hiſpanus, patriâ Zamorenſis, unus è Concilii Tridentini Theologis, & *Philippo II.* Hiſpaniarum Regi à Sacris Concionibus, qui, præter Homilias, ſcripſit Opus *adversùs omnes Hæreſes* in libros XIV. diſtributum: Libros tres *De Juſta Hæreticorum Punitione*; & libros duos

De

De Poteſtate Legis Pœnalis. Denique, *Petrus Galatinus*, natione Apulus, Opus Theologicum edidit in quinque partes tributum: Item Opus *De Eccleſiæ Catholicæ Inſtitutione, Deformatione, & Reformatione*, alioſque Tractatus, quorum Catalogum exhibet *Wadinghus* in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Minorum. Hic autem obitèr advertere debes, eumdem *Petrum Galatinum* ſcripſiſſe librum *De Arcanis Catholicæ Veritatis* adversùs Iudæos, ex libro *De Pugione Fidei Raymundi Martini*, Ordinis Prædicatorum, maximam partem compilatū, ſicut ſole clariùs demonſtravit doctrinâ & pietate illuſtris dominus *Joſephus de Voiſin* in Prolegomenis *Pugionis Fidei* Editionis, quam ſecundis curis adornavit, tamque inſigne plagium detexit. Quin, ante *Joſephum de Voiſin* hoc *Petri Galatini* furtum ſubodoratus eſt *Joſephus Juſtus Scaligerus* in Epiſtola ad *Caſaubonum* datâ Idibus Septembris anni MDIII. in qua hæc habet: *Addebas de quibuſdam in Petri Galatini diſputationibus. Scito illos libros eſſe Compendium duorum ingentium Voluminum, quibus titulum fecit Auctor Raymundus Sebon Dominicanus, eximius Philoſophus*. At ille naris emunctæ Criticus, quamvis *Petri Galatini* furtum optimè olfecerit, atque acutiſſimè indagaverit, à via tamen veritatis aberravit, primò, dum ait, *Raymundum Sebonem* eſſe Dominicanum & Authorem libri *De Pugione Fidei*. Conſtat quippe *Raymundum Sebonem* nec Dominicanum fuiſſe, nec Authorem libri *De Pugione Fidei*, ſed germanum illius libri Authorem eſſe *Raymundum Martinum*, natione Catalanum, patriâ Subiratenſem, Conventus Barcinonenſis Ordinis FF. Prædicatorū alu-

alumnum, ſicut teſtatur *Franciſcus Diago*, ejuſdem Ordinis, libro 2. *Hiſtoriæ Provinciæ Aragoniæ* cap. 28. Fallitur prætereà *Joſephus Scaligerus*, dùm aſſerit, Opus *Petri Galatini* De Arcanis Catholicæ Veritatis nihil aliud eſſe, quàm Compendium duorum ingentium voluminum *Raymundi* Dominicani; cùm tamen certum ſit, non duo tantùm, ſed tria volumina libri *Raymundi Martini* Dominicani *De Pugione Fidei* extare in variis Bibliothecis, quorum non tam Compendium, ſeu Epitomen, aut Breviarium confecit *Petrus Galatinus* in ſuo libro *De Arcanis Catholicæ Veritatis*, quàm omnia bona, quæ eo in libro habet, ab illo ſuffuratus eſt, ſuppreſſo penitùs *Raymundi Martini* nomine, nec vel minimùm quidem indicato fonte, ex quo pleniſſimè biberat, & aquas inde hauſtas in ſuos alveos derivaverat. Sed de Scriptoribus Ordinis S *Franciſci* hactenus ſatis.

D. Supereſt adhùc unus Religioſorum Mendicantium Ordo, videlicet Carmelitarum; de cuius Scriptoribus, qui præclaris ingenii ſui monumentis, omnique bonarum Litterarum genere Chriſti Eccleſiam locupletarunt, breviter in hac decima tertia Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſe diſſerere debemus.

M. Prætermitto, ne longiori deductâ Scriptorum ſerie, tibi faſtidium ingeram, doctiſſimos Theologos Scholaſticos, qui Sæculo XVI. magnum Ordini Carmelitarum ſplendorem contulerunt, & tres tantùm mihi notos, illius Ordinis Scriptores, quorum Opera eruditis & aſceticis Viris maximè probantur, hìc indicabo, videlicèt S. *Thereſiam à Jeſu*, Spiritualis & Cœleſtis doctrinæ Magiſtram

giſtram; *Everardum Billichium*, & *Baptiſtam Mantuanum*, cognomento *Hiſpaniolum*. In primis, certò affirmare poſſum, ex Hiſpania, ſanctitatis & doctrinæ feraçiſſimâ, non extitiſſe Sæculo XVI. quidquam ad Religionis Chriſtianæ gloriam & majeſtatem illuſtrius illâ Deo dilectâ Virgine *Thereſiâ*, quæ Abulæ in Regno Caſtellæ parentibus non minùs nobilitate, quàm vitæ integritate conſpicuis nata, ad Moniales Ordinis S. *Mariæ de Monte Carmelo* anno ætatis ſuæ vigeſimo ſe contulit, & ejuſdem Ordinis non ſolùm in mulieribus, ſed & in Viris reformationem aggreſſa, de ſola Dei miſericordia confidens, humanis omnibus deſtituta auxiliis, & adverſantibus plerùmque ac contradicentibus poteſtatibus Sæculi, ad optatum exitum perduxit, materque evaſit Carmelitarum excalceatorum tàm Virorum, quàm Mulierum Ordinis latiſſimè propagati, quo nullum Sanctitate & eruditione, ſeu utrâque Theologiâ, Myſticâ & Scholaſticâ, ſuperiorem Eccleſia habet, ut opportuniùs oſtendemus in ſequenti Colloquio, ubi agemus de Religioſis Ordinibus, qui Sæculo XVI. fuerunt inſtituti. Actum profectò agerem, ſi hìc ſummam S. *Thereſiæ* pietatem, ardentiſſimam in Deum, & proximum charitatem, cæteraſque virtutes, quibus in gradu heroico excellebat, deſcribendas ſuſciperem. Dicam tantùm, ejus doctrinam adeò Cœleſtem eſſe, ut verè ipſa dici poſſit *Doctrix diſciplinæ Dei, & electrix operum illius*. Scripſit, prætèr plures Epiſtolas, quæ germanam ac ſolidam pietatem ubique ſpirant, *Vitæ ſuæ Relationes*, *Viam Perfectionis*, *Fundationum Cænobiorum ſuorum* librum unum, *Caſtrum animæ* & *in Cantica*

Can-

Canticorum librum unum, quorum Operum aſceticorum excellentiam egregiè commendat *Gregorius XV.* Pontifex Maximus in Canonizationis Sanctæ *Thereſiæ* Diplomate, ubi ait, Sanctam illam Virginem, Cœleſtis ſapientiæ imbribus à Deo irrigatam, edidiſſe de Myſtica Theologia, & de aliis etiam rebus libros multâ pietate refertos, *ex quibus fidelium mentes uberrimos fructus percipiunt, & ad ſupernæ patriæ deſiderium excitantur.* Eſſet hìc locus opportuniſſimus, ſi per Colloquiorum noſtrorum brevitatem liceret, meo, totiuſque Ordinis nomine, teſtandi gratiſſimum animum non ſolùm in Sanctam *Thereſiam*, quæ, ſuum in Dominicanos ut ſignificaret affectum, in una ex ſuis Epiſtolis ſe *Dominicam in Paſſione*, ideſt, ex animo totoque affectu Dominicanam ſe eſſe profitebatur; ſed etiam in Reverendos Patres Carmelitanos excalceatos, S. *Thereſiæ* filios, qui de Schola noſtrâ optimè meriti ſunt, & S. *Thomæ* doctrinæ maximum ſplendorem atque authoritatem conciliarunt laudabili illo Statuto, & quaſi voto de S. Doctore Angelico ubique ſequendo, quod Carmelitarum Ordo inter Conſtitutiones, & ſuæ Religionis fundamenta poſuit, & ſanctè etiamnùm obſervat. Sed, cùm huic officio plenè ſatisfacere non poſſim, perpetua illa & arctiſſima amicitia, quâ RR.PP. Carmelitas Excalceatos colit Schola Thomiſtica, æternum erit noſtræ in illos obſervantiæ monumentum. *Everardus Billichius*, Carmelita Colonienſis, in Concilio Tridentino, & Ratiſponenſi Colloquio pro tuenda Fide Catholica multùm allaboravit. *Defenſionem judicii Univerſitatis Colonienſis* adversùs calumnias *Melanctonis, Buceri, Olden-*

Oldendorpi, & *Aſſeclarum* in publicam lucem emiſit: Item librum *de diſſidiis Eccleſiæ componendis.* Denique, *Baptiſta Mantuanus*, cognomento dictus *Spagnolus*, ſeu *Hiſpaniolus*, gente erat Italus, patriâ Mantuanus, & Ordinis Carmelitani in Conventu Mantuano alumnus, ac poſteà totius Ordinis Generalis Præfectus, cui tamen dignitati, poſt triennium, ultrò ceſſit, ut Deo ac ſacris ſtudiis faciliùs vacaret. Linguarum Latinæ & Hebraicæ peritus fuit, eximius Theologus, & Poëta optimus, adeòque caſtus, ut Poëticam venam rebus laſcivis aut prophanis impendere piaculum duxerit. Obiit Mantuæ XI.Kal.Aprilis ann.MDXVI. eique mortuo *Fredericus*, Mantuæ Dux, Statuam marmoream poſuit. Prætèr multa ſacra Poëmata, ſcripſit *contra Poëtas impudica ſcribentes*: *Hiſtoriam Redemptoris Mundi Matris Eccleſiæ Lauretanæ*: *Apologiam pro Carmelitis*: *Tractatum de parte Corporis B. Mariæ, in qua conceptus eſt Jeſus Chriſtus*: *De patientia libros tres*, & alia Opera, quæ ſimul collecta ſtudio *Laurentii Cuperi*, Bruxellenſium Prioris, prodierunt Antuerpiæ anno MDLXXVI. Plura de Carmelitani Ordinis Scriptoribus non addam, eò quòd Clariſſimi Societatis Jeſu Scriptores, de quibus in ſequenti, ſeu decimâ quartâ Virorum Sęcul.XVI.eruditorum Claſſe, ſermonem habituri ſumus, ampliſſimum dicendi ſuppeditent argumentum:

D. Cùm in Societatem *Jeſu*, doctrinâ, legibus, vitâ, moribus & Scriptis ubique laudatiſſimam, ſic ab initio fuerim animatus, ut vero ejus honori conſulere ſemper in votis habuerim, inceſſit, nuperrimè animum libido pervoluendi Biblio-

the-

thecam Scriptorum Societatis *Jeſu*, & ſtatim in prima Præfatione (cujus Author eſt R. P. *Petrus Ribadeneira* ejuſdem Societatis Theologus) hæc verba perlegi, quæ me ſingulari admiratione perculerunt: *Mihi quidem*, inquit ille, *certè permirum videtur, in tam exiguo noſtrorum numero tam multos extitiſſe Scriptores, qui breviſſimo tempore lucubrationes ſuas litteris mandarunt, & omne penè Scriptorum genus magna cum laude ſunt perſecuti. Etenim, ut ex multis pauca attingam, quod genus ingenuarum artium eſt, quod argumentum, quæ tractatio, in qua noſtri non ſint peregregiè verſati? quam ſcriptis ſuis non explicarint, auxerint, ornarint? Nam ſi ab ipſis quaſi incunabulis ac primis Grammatices rudimentis ducas exordium, & per ſeveriores Diſciplinas, ceu per gradus quoſdam, ad culmina ſacræ aſcendas Theologiæ, nihil certè reperies à noſtris prætermiſſum, quod ad ſcientias omnes illuſtrandas pertinere videatur &c.* Volebam quidem ulteriùs progredi, ſed, ut candidè fatear, immenſi illius libri moles me, magni laboris impatientem, à lectione deterruit. Quocircà obſecro te, ut præcipuos ac primi ſubſellii Scriptores Societatis Jeſu breviter in hac decima quarta Virorum Sæculi decimi ſexti eruditorum Claſſe percenſere, eorumque Opera indicare non graveris.

M. Iſtud Scriptorum Societatis Jeſu elogium, quod in Præfatione *Petri Ribadeneira* ad Bibliothecam Scriptorum Societatis Jeſu lectitaſti, ſplendidum quidem, elegans, ac magnificum eſt, modeſtum tamen præ aliis encomiis, quæ in Imagine primi Sæculi Societatis Jeſu habentur, & à quibus referendis, ne longior ſim, conſultò in-

præ-

præſentia abſtinebo, atque in recenſendis dumtaxàt præſtantioribus hujus Societatis Scriptoribus, eorumque lucubrationibus debitâ commendatione celebrandis, paululùm immorabor. Incipiam porrò à S. *Ignatio Loyola*, Societatis Jeſu parente ac Conditore, meoque in Cœlis ſingulari Patrono, cujus nomine in Sacro Baptiſmatis fonte divinâ providentiâ fui donatus. Natione Hiſpanus fuit *Ignatius de Loyola*, qui, dùm viveret, varias, ita permittente Deo, perſecutiones paſſus eſt, præſertìm Pariſiis, ubi ab æmulorum manibus ac furore liberatus eſt authoritate ac potentiâ Dominicani *Matthæi Ori*, Inquiſitoris Pariſienſis, ad cujus tribunal ſemel & iterùm fuit delatus, ſicut teſtatur *Orlandinus* libro 1. Hiſtoriæ Societatis Jeſu. Nec ſolùm Pariſiis & in Gallia *Ignatium de Loyola* ab eo Dominicano Fidei Quæſitore humaniter & perhonorificè tractatum narrat *Orlandinus*, ſed etiam lib. 2. ejuſdem Hiſtoriæ num. 31. aſſerit, *Ignatium de Loyola*, à ſuis æmulis Salmanticæ in Hiſpania impetitum, ſeſe teſtimonio Dominicani *Matthæi Ori*, quem Pariſiis vindicem ac defenſorem habuerat, tutatum fuiſſe. Variis prætereà circà librum *Exercitiorum ſpiritualium*, quem edidit, quique à *Paulo III.* aliiſque Romanis Pontificibus poſteà approbatus eſt, atque à Viris doctiſſimis ac religioſiſſimis ſummè laudatus, procellis agitatus eſt *Ignatius de Loyola*. Neque enim, ut obiter dicam, aſſentior illis, qui volunt, Authorem illius libri *Exercitiorum ſpiritualium* eſſe *Garciam Ciſnerium*, Montiſſerrati Religioſum Benedictinum; maximè cùm ex teſtimoniis Romanorum Pontificum conſtet, hunc librum *Exercitiorum ſpiritualium*

à S. *Ignatio*, dùm Manreſæ eſſet, compoſitum fuiſſe, & juſſu *Pauli III.* recognitum eſſe à P. *Foſcarario* Dominicano, & Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro, qui egregium de illo protulit teſtimonium præfixum huic libro, Editione Romanâ primâ, anno MDXCVI. excuſo: *Non poterunt*, inquit ille Dominicanus, *tàm Sancta Exercitia non maximum commodum præſtare cuilibet ſtudioſo: ideò obviis etiam ulnis amplectenda ſunt*. In ſecunda verò Editione ejuſdem libri, ſic ejus utilitatem commendat idem Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter: *cùm nequeat ſubſiſtere diù Chriſtiana Religio ſine exercitiis, & meditationibus aliquibus ſpiritualibus (in meditatione enim, inquit Vates, exardeſcit anima mea) nullas arbitror magis opportunas, his, quæ procul dubio ex Scripturarum ſtudiis: & longo rerum uſu natæ ſunt*. Pratèr hunc admirabilem *Exercitiorum ſpiritualium* librum, quem ad poſteros tranſmiſit *Ignatius de Loyola*, plures ſcripſit pias Epiſtolas ad ſuos filios, eiſque Conſtitutiones dedit, in quarum Parte quarta, cap. XIV. ſancitâ lege jubet, ut doctrinam Thomiſticam ſectentur: *In Theologia*, inquit Vir Dei, *legatur Vetus & novum Teſtamentum, & doctrina S. Thomæ*; eique nullo nomine, nullo prætextu, nullove titulo, lituram aliquam, exceptionemve præfigi unquàm paſſus eſt, quandiù vixit Beatiſſimus ille Societatis Jeſu Parens, & germanæ S. Thomæ Aquinatis doctrinæ ſectator ſtrenuus; ſed potiùs Chriſtianæ pacis amantiſſimus, ſi quæ vidit ætate ſuâ diſſenſionum iſtarum ac novitatum pullulare ſemina, actutùm eâ, quâ potuit, pietate ac religione compreſſit, illo proindè dignus elogio, quo eum Cardinalis *Franciſcus*

à Monte

à Monte coram *Gregorio XV.* Pontifice Maximo coronavit, dùm virtutum ac miraculorum geſta, pro Canonica ejus Apotheoſi referret: *Novas*, inquit, *opiniones nunquàm admiſit, & in Theologia Scholaſtica doctrinam Angelici Doctoris ſecutus eſt*. Et certè, *Maffejus* Societatis Jeſu, libro 1. *de Vita S. Ignatii* cap. 19. & alii ejuſdem Societatis probatiſſimæ fidei Scriptores, diſertè teſtantur, *Ignatium de Loyola* Lutetiæ Pariſiorum apud FF. Prædicatores in Collegio Generali S. *Jacobi* Theologiæ operam navaſſe, eâque ratione ſubindè factum, ut qui, naſcente Societate Jeſu, eidem, necdùm peractis Theologicis ſtudiis, nomen dabant, ad Fratrum Prædicatorum Scholas, Lectiones Theologicas excepturi, mitterentur; quod olim Valliſoleti atque Abulæ fieri ſolitum ipſimet Societatis Jeſu Scriptores litteris prodiderunt. Ita nempè, qui tum temporis *Ignatii* mentem, animumque propiùs ebiberant, ſe nunquàm meliùs inſtituendos autumabant, quàm ſi eum Doctrinæ fontem attingerent, undè ſanctiſſimus Pater hauſiſſet. Ad Vitam immortalem migravit S. *Ignatius de Loyola* pridiè Kal. Auguſti anni MDLVI. & à *Gregorio XV.* Pontifice Maximo, heroicis ejus virtutibus ac miraculis ritè probatis, in Cęlitum numerum relatus eſt IV. Id. Martii an. MDCXXXIII. De Societate Jeſu, cujus fundamenta jecit S. *Ignatius de Loyola*, & cujus incrementum haud parùm promoverunt Religioſi Dominicani, commodiùs agemus in proximo Colloquio, ubi de Religioſis Ordinibus, qui Sæculo XVI. originem habuerunt, ſermonem inſtituemus.

Poſt S. *Ignatium de Loyola*, Societatis Jeſu

Auctorem ac Parentem, inter Clariſſimos ejuſdem Societatis Scriptores, qui Sæculo XVI. doctrinâ & pietate effulſerunt, eos, qui ſequuntur, potiſſimùm laudabo, videlicet *Jacobum Laynes*, *S. Franciſcum Xaverium*, *Martinum Olavium*, *Petrum Caniſium*, *Henricum Caniſium*, *Franciſcum Ribera*, *Joannem Ferdinandum*, *Alphonſum Salmeronem*, *Hieronymum Pradum*, *Franciſcum Toletum*, *Blaſium Viegam*, *Joannem Maldonatum* & *Emmanuelem Sa*. De quibus ſingillatim aliquid dicturus, ordiar à *Jacobo Laynes*, natione Hiſpano, patriâ ex oppido Caſtellæ Almazan, qui fuit Vir ingenio maximo, judicio acerrimo, excellenti memoriâ, prudentiâ ſingulari, innocentiâ & vitę ſanctimoniâ admirandus; modeſtiâ, affabilitate ac ſuavitate morum haud vulgariter præditus. Sancto *Ignatio de Loyola* ad meliorem vitam translato, Præpoſitus Generalis Societatis Jeſu electus *Jacobus Laynes*, eam octo annos & dimidiatum ſapientiſſimè rexit. In Galliam à *Pio IV.* Pontifice Maximo cum *Hyppolito Eſtenſi*, Cardinali Legato, ad reſtinguendum incendium, eo in Regno ab Hæreticis Calvinianis excitatum, miſſus, interfuit publico totius hujuſce Regni Poiſſiaco Conventui, in quo, ſicut in ſuperiori Colloquio jam obſervavimus, maximâ Sententiarum & verborum gravitate repreſſit, coram *Catharina*, Regina matre, *Theodorum Bezam*, *Petrum Martyrem*, alioſque nefarios Hæreticorum Anteſignanos frænavit, ac prorsùs elingues reddidit. Concilio Generali Tridentino interfuit, & in eo multa ſuæ eruditionis ſpecimina edidit. Tandem abſoluto Concilio Tridentino, Romam reverſus, ibi obiit die 19. Januarii an. MDLXV. ætatis ſuæ LIII.

Præ-

Præclara feliciſſimi ingenii ſui atque exquiſitæ eruditionis ſuæ monumenta reliquit, quæ tamen, ut obſervat *Philippus Alegambius* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu, ob varias, quibus diſtentus erat, occupationes, limare, eiſque ultimam manum admovere haud potuit *Jacobus Laynes*. De illius etiam Scriptis legendi ſunt *Franciſcus Sacchinus* in Hiſtoria Societatis Jeſu, & *Petrus Ribadeneira* in Catalogo Scriptorum ejuſdem Societatis. Exactis in Academia Pariſienſi Philoſophiæ & Theologiæ ſtudiis, ſeſe ſocium Sancto *Ignatio* adjunxit *Franciſcus Xaverius*, natione Hiſpanus, patriâ Navarrus, qui à *Paulo III.* Pontifice Maximo, *Joannis III.* Luſitaniæ Regis rogatu, ad Orientalem Indiam miſſus eſt, ubi innumeros Populos Evangelii luce perfudit. Dein, in Japoniam primus Cœleſtis doctrinæ lumen invexit, ideòque Japponum primus Apoſtolus jure merito dictus, Tot remotas Infidelium Regiones pedibus luſtraſſe, & Cœleſti luce colluſtraſſe non contentus *Franciſcus Xaverius*, latiſſimum Sinenſium Imperium penetrare voluit, ſed in ipſo hujuſce Regni aditu ſanctiſſimè obiit die II. menſis Decembris anni MDLII. & à *Gregorio XV.* Pontifice Maximo Sanctorum Catalogo adſcriptus eſt die XII. menſis Martii anni MDCXXII. S. *Franciſci Xaverii* virtutum ornamenta, præcipuè ſubmiſſionem animi, charitatem erga Deum, zelum animarum, magnanimitatem, fortitudinem, in adverſis patientiam, perpetuum Orationis ſtudium, vitæ aſperitatem, Evangelicæ paupertatis amorem, cæteraſquæ virtutes heroicas complexus eſt *Petrus Ribadeneira* in Vita Sancti *Ignatii de Loyola*. Sex quòque libros

de S. *Franciſci Xaverii* moribus, vitâ, obitu & miraculis ſcripſit *Horatius Turſellinus*, elegans Societatis Ieſu Scriptor. Extant complures S. *Franciſci Xaverii* Epiſtolæ zelum Apoſtolicum ſpirantes, & alia quædam Opuſcula, quorum meminit *Alegambius* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu. Inter primos S. *Ignatii* ſocios annumeratur *Martinus Olavius*, natione Hiſpanus, patriâ Cantaber, ex oppido *Victoria*, qui poſtquàm in Academia Pariſienſi Doctor in Sacra Theologia inauguratus, ſapientiæ laude floruiſſet, & *Ottonis* Cardinalis *Truchefii*, Epiſcopi Auguſtani, nomine, Synodo Tridentinæ adſuiſſet, ibique Orationem ſummo cum totius Concilii applauſu habuiſſet, Societati Jeſù nomen dedit, ac brevi inter Profeſſores adſcriptus, Romano præfectus eſt Collegio, in quo Theologiam magnâ cum ſui nominis famâ docuit, ſcripſitque *Aſſertiones de conditione, lapſu & reparatione hominis*, necnon *ad Decretum Pariſienſe à Sorbonicis Doctoribus contra Societatem Jeſu in ipſis ſuis initiis latum Reſponſionem*, quæ, ut teſtatur *Alegambius* in Bibliotheca, extat in Hiſtoria Societatis Jeſu Tomo 1. libro 15. num. 46. Societatem Ieſu recens natam *Petrus Caniſius*, natione Belga, patriâ Noviomagenſis, doctrinâ ac prȩſtantis ingenii monumentis mirum in modum illuſtravit. Germaniam ſuperiorem, primus à Sancto Patriarcha *Ignatio* inſtitutus PrȩpoſitusProvincialis, prudentiſſimè rexit, Hæreticos diſputationibus repreſſit, Catholicos confirmavit, ſuiſque ferventiſſimis Concionibus ad meliorem frugem revocavit. Scripſit libros quinque *de Beatiſſima Maria Virgine*: *Parvum Catechiſmum Catholicorum*:
Com-

Commentarios *de Verbi Dei Corruptelis*, & alia plura Opuſcula Dogmatica, Exegetica, Polemica, & Aſcetica, quæ recenſet *Philippus Alegambe* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu. Hic *Petrus Caniſius* fratrem habuit ejuſdem Societatis *Henricum Caniſium*, omnis litteraturæ ſtudioſum, & ſacrorum Canonum in Academia Ingolſtadienſi Interpretem, qui plura edidit Opera in jus Canonicum & Civile, ſed præſertim ſex Tomos *Antiquæ Lectionis*, in quibus varia exhibet Scriptorum priſcorum monumenta ad Hiſtoriam mediæ ætatis illuſtrandam, nunquàm antehàc evulgata. *Franciſcus Ribera*, natione Hiſpanus, patriâ ex oppido Caſtellæ Villacaſtia, maximum doctrinâ ſuâ Societati Jeſu contulit ſplendorem. Vir quippè fuit egregiè doctus ac pius, ingenio excellenti, judicio acri, in ſanctorum Patrum Operibus verſatus, & linguarum Latinæ, Græcæ, ac Hebraicæ peritiſſimus. Scripſit, prætèr Vitam *S. Thereſiæ*, doctiſſimos *Commentarios in* XII. *Prophetas Minores*, *in Epiſtolam Pauli ad Hebræos*, *in Evangelium S. Joannis*, & *in Apocalipſin*, necnon libros quinque *De Templo Salomonis*. Plura de hoc erudito Scriptore legeſis apud *Alegambium* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu. *Joannes Ferdinandus*, natione Hiſpanus, patriâ Toletanus, & inſignis Societatis Jeſu Theologus, Scripturam Sac. per multos annos Romæ interpretatus eſt. Dein, in Belgium miſſus ad operam in Caſtris militibus Catholicis præſtandam, per quinquennium ibi verſatus multos pertulit labores & graviſſima pericula adivit, è quibus divinâ ope liberatus, & è Belgio in Hiſpaniam reverſus, annos quindecim ultiſſimis Con-

cionibus conſumpſit, ſcripſitque *Divinarum Scripturarum juxta ſanctorum Patrum Sententias locupletiſſimum Theſaurum* Tomis tribus comprehenſum. Tertio tamen Tomo *Joannes Ferdinandus*, morte interceptus, finem imponere haud potuit, teſte *Alegambio* in Bibliotheca ſæpiùs laudatâ Scriptorum Soc. Jeſu. Unus ex decem primis Sociis S. Patriarchæ *Ignatii* eſſe meruit *Alphonſus Salmeron*, natione Hiſpanus, patriâ Toletanus, qui in Academia Pariſienſi Philoſophicis ac Theologicis excultus diſciplinis, Conc. Trid. ſub *Paulo III.* ſub *Julio III.* & ſub *Pio IV.* interfuit, atque in eo Orationem habuit pereruditam de S. *Joanne Evangeliſta*, Patrum hujus Concilii auribus dignam. *Novum Teſtamentum* ſexdecim Tomis perdoctè interpretatus eſt. Hæreticorum perpetuus hoſtis fuit, quos diſputationibus, lectionibus ac Scriptis ſemper exagitavit. Doctrinæ S. *Thomæ* fuit addictiſſimus, ut videre eſt præſertim in Diſputatione XXI. in caput VIII. Epiſtolæ S. *Pauli* ad Romanos, ubi diſertis verbis Prædeſtinationem gratuitam, ideſt, ante omnem prævifionem meritorum, multis momentis adſtruit, omnemque prẹſcientiam boni uſus gratiæ exploratricem eliminat. *De Alphonſi Salmeronis* Operibus lege *Poſſevinum* in Apparatu ſacro, & *Alegambium* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu. *Hieronymus Pradus*, natione Hiſpanus, ejuſdem Societatis Jeſu Profeſſor, Sacras Litteras in Academia Cordubenſi publicè expoſuit, & eruditum edidit Commentarium in priora ſex & viginti Capita Prophetæ *Ezechielis*, reliqua verò Capita, præſertim ea, quæ Urbis ac Templi Hieroſolymitani ſpectant apparatum, explanavit alter

Socie-

Societatis Jeſu Theologus, ſeu *Joannes Baptiſta Villalpandus*. Societatem Jeſu ſacræ purpuræ honore primus ornavit *Franciſcus Toletus*, natione Hiſpanus, patriâ Cordubenſis, poſtquàm ſub *Pio V.* & ſex aliis ſuccedentibus Romanis Pontificibus Concionatoris Apoſtolici munus magno cum fructu, & ſummo omnium applauſu obiiſſet, ſuorumque Auditorum animos non tàm verborum elegantiâ, quàm Sententiarum gravitate, reconditæ doctrinæ excellentiâ, ordinis diſpoſitione, ingenii perſpicuitate ac magnitudine in admirationem rapuiſſet. Ejus operâ ſępiùs uſi ſunt Summi Pontifices. *Pius V.* Cardinali *Joanni Franciſco Commendono*, in Germaniam ad *Maximilianum* Imperatorem, & *Sigiſmundum* Poloniæ Regem miſſo Legato, *Franciſcum Toletum* comitem adjunxit. *Gregorius XIII.* eum in Belgium miſit, ut Pontificium Diploma contra errores *Michaelis Baji* ab Academia Lovanienſi, & ab ipſomet *Michaele Bajo* recipi curaret, quod ipſe feliciter & ex animi ſententiâ perfecit. Sacra Biblia recognoſcendi, & à mendis, quæ in ea Typographorum incuriâ irrepſerant, repurgandi provinciam ei demandavit *Sixtus V.* ac tandèm illum, vitæ Sanctimoniâ cum eximia eruditione & prudentiâ in rebus agendis ſingulari conjunctâ clariſſimum, *Clemens VIII.* in Cardinalium Collegium cooptavit; ſub cujus Pontificatu in negotio de *Henrici IV.* Galliarum Regis cum Sancta Sede reconciliatione promptam & egregiam navavit operam Cardin. *Toletus*, & in abſolutione ejuſdem Regis à Summo Pontifice impetrandâ præclarè meritus eſt de univerſa Gallia, de Rege *Henrico IV.* qui tanti beneficii memor, Cardi-

Cardinali *Toleto* mortuo anno MDCVI. ſolemni ritu Pariſiis in Eccleſia Principe parentavit. Prætèr Philoſophicas lucubrationes, edidit *Franciſcus Toletus* Summam Caſuum Conſcientiæ, ſeu *Inſtructionem Sacerdotum*, & eruditos Commentarios in Evangelium S. *Joannis*, in priora duodecim Capita Evangelii S. *Lucæ*, in Epiſtolam ad Romanos, & Sermones XV. in Pſalmum XXXI. Inter Scripturæ Sacræ Interpretes, quos Eccleſiæ Sæculo XV. dedit laudatiſſima Jeſu Societas, locum habere debet *Blaſius Viegas*, natione Luſitanus, & Sacrarum Litterarum in Academia Eborenſi Profeſſor, qui egregiis Commentariis *Apocalypſin* illuſtravit. At in Sacrarum Litterarum interpretatione nullum, juxtà peritorum Criticorum judicium, doctiorem protulit Societas Jeſu *Joanne Maldonato*, in Bætica Hiſpaniæ nato, qui à teneris annis omni litterarum genere excultus, ad exactum Philoſophiæ & Theologiæ ſtudium ſingularem pietatem, morum candorem & acerrimum judicium cùm attuliſſet, in celebrem evaſit Oratorem ac Theologum, atque Superiorum juſſu Romæ primùm Theologiam docuit, deindè, per decem annos Pariſiis magno cum applauſu & frequenti omnium ordinum concurſu in Collegio Societatis Jeſu Claromontano docendi munus obivit. Occaſione tamen peculiaris cujuſdã opinionis, quam in ſuis lectionibus propugnaverat, gravem cum ſacrâ Facultate Pariſienſi litem ſuſtinuit, cujus originem & cauſam, omniaque monumenta ad illam ſpectantia refert *Egaſſius Bulæus* Tomo VI. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis*. Romam à *Gregorio XIII.* Pontifice Maximo ad concinnandam novam ſeptuaginta Interpretum Verſionis

ſionis Editionem vocatus *Joannes Maldonatus*, ibi tandem meritis clarus è vivis exceſſit die v. menſis Januarii anni Chriſti MDLXXXIII. ætatis ſuæ L. Poſt ejus obitum, operâ ac curâ *Clementis Puteani*, ejuſdem Societatis Jeſu Theologi doctiſſimi, prodierunt in lucem eruditiſſima illius Commentaria in quatuor Evangeliſtas, in quibus, ut teſtantur periti Critici, nullum in Theologia probatum, Græcum, Latinumve authorem prætermiſit *Joannes Maldonatus*, quin totum legerit, perlegeritque diligenter ac notarit; quò fit, ut tantâ eruditione, ac tantâ rerum ſcientiâ ejus Commentaria ſint referta. Scripſit etiam Vir ille diſertus juxtà ac doctus alia Commentaria in Prophetas *Jeremiam*, *Baruch*, *Ezechielem*, & *Danielem*, & alia plura, perdocta Opera, de quibus legendus eſt *Philippus Alegambius* in Bibliotheca Scriptorum Societatis Jeſu. Denique, *Emmanuel Sa*, natione Luſitanus, inter inſignes Societatis Jeſu Theologos celebris, Vir fuit eloquentiâ & eruditione conſpicuus, qui, Sacrarum Litterarum Interpretis, & Concionatoris Apoſtolici Romæ ſummâ cum laude functus officio, ſcripſit, prætèr *Aphoriſmos Caſuum Conſcientiæ*, *Scholia in quatuor Evangelia*, brevia quidem, ſed erudita, & ex ſelectis ſacrorum Doctorum Sententiis excerpta, & *Annotationes in omnem Scripturam Sacram*, Opus conciſum quidem & contractum, ſed indefeſſo ſtudio elaboratum atque perfectum. Sunt nonnulli eruditi Critici, qui aſſerunt, *Emmanuelem Sa* multa ex *Franciſco Vatablo* defloraſſe, eaque in ſuas Annotationes in Scripturam Sacram convaſaſſe. Miſſos facio, brevitatis ergò, alios longè plures Societatis Jeſu Scriptores, Theo-

Theologos, Scripturæ Sacræ Interpretes, Polemicos, Aſceticos, Hiſtoricos, Grammaticos, quorum Opera, & Elogia fuſo & eleganti calamo deſcribuntur in Societatis Jeſu Scriptorum Bibliotheca, quæ incepta eſt à *Petro Ribadeneira* ejuſdem Societatis Theologo anno MDCII. continuata deindè à *Philippo Alegambe* ex eadem Societate ad annum MDCXLII. & tandem producta uſque ad annum MDCLXXV. à *Nathanaele Sotuelo*, ejuſdem Societatis Jeſu Presbytero. De induſtria etiam prætermiſi *Ludovicum Molinam*, & *Leonardum Leſſium*, Societatis Jeſu Theologos, tum quia de illis ſub finem Colloquii tertii jam mentionem feci, tùm quia etiam conſultius eſſe duxi, paci ſilentio litare, quàm obligata intempeſtivè retractare vulnera, & obortam, horumce Scriptorum occaſione, Dominicanos inter & Patres Societatis Jeſu invidioſam repetere litem. Hæc igitur hactenùs à me dicta ſufficiant in laudem celeberrimę Societatis Jeſu, quam de me optimè meritam officiis meis ſemper promereri ſatagam. Ingratus alioquì jure optimo audirem, ſi Patribus Societatis Jeſu, à quibus, dum adoleſcens eſſem, in Collegio Avenionenſi Grammatices elementa ſuſcepi, & Chriſtianæ Religionis Myſteria, necnon piè vivendi modum edoctus ſum, innumeras non perſolverem grates, & majores me debere grato ac ſincero animo palàm non ſignificarem, cùm, teſte Philoſopho, Parentibus & Magiſtris pares referre gratias nemo poſſit. Quòd ſi verò nunc Scholæ Thomiſticæ ex juramento addictus, & puro Sancti *Thomæ* doctrinæ lacte potatus, aliquas Theologorum Societatis Jeſu opiniones probare minimè

poſſim,

poſſim, ob id tamen ingrati animi labem nullus mihi inurere debet, maximè cùm appoſitè dicat inſignis Poëta *Horatius*:

Diverſum ſentire duos de rebus eiſdem,
Incolumi licuit ſemper amicitiâ.

Conſtantèr itaque, quandiù ſuppetent vires, doctrinam S. *Thomæ*, in cujus verba juravi, pro aris ac focis propugnabo, & ab ea ne latum quidem unguem deſciſcam; ſed charitatem fraternam, quâ ſecundùm Deum nihil priùs & antiquiùs habere debemus, nunquàm, Divinâ opitulante gratiâ, lædam, quia, ut ait S. *Auguſtinus* cap. 9. libri 3. De Baptiſmo contra Donatiſtas: *Hujus fraternæ charitatis inimici, ſivè apertè foris ſint, ſivè intùs eſſe videantur, Pſeudochriſtiani ſunt & Antichriſti.*

D. Ultimam tandem attigimus Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſem, in qua de peritis Juriſconſultis ſermonem cùm ſis habiturus, eos primùm recenſere debes, qui in Gallia, deindè illos qui in Italia, poſtremò, alios, qui in Hiſpania, Germania, & in cæteris Nationibus celebre ſibi nomen pepererunt.

M. Undecim è Gallia proferam illuſtres Juriſconſultos, qui perdoctis Operibus nomen ſuum Sæculo XVI. immortalitati conſecrarunt, videlicèt *Petrum Rebuffum*, *Raymundum Rufum*, *Andream Tiraquellum*, *Joannem Quintinum*, *Joannem Stephanum Durantium*, *Barnabam Briſſonium*, *Bertrandum Argentræum*, *Jacobum Cujacium*, *Nicolaum Boerium*, *Renatum Chioppinum*, & *Petrum Gre-*

gorium,

gorium,quorum eximias dotes & eruditas lucubrationes hic breviter referemus.In primis,*Petrus Rebuffus*,apud Montepeſſulanum in Occitania, Galliæ Provincia, natus, in Academiis Toloſana, Pictavienſi,Bituricenſi & Pariſienſi Jus & praxim Canonicam magna cum laude docuit, ac multa Opera in lucem emiſit, quorum præcipua ad Beneficia Eccleſiaſtica pertinent, nimirùm *Praxis Beneficiorum*, quæ in tres partes diviſa eſt, *Practica Cancellariæ Apoſtolicæ*, *& Additiones in Regulas Cancellariæ*, quibus addi debent Commentaria in *Concordata Franciſci I. cum Leone X.* Tractatus *De Pacificis Poſſeſſoribus*: Tractatus *Congruæ Portionis Beneficiorum*: Tractatus *De Decimis*, *de Feudis &c.* ac Tractatus ſpecialis *De Jure Nominationum Academicarum.* Mitto ejus Commentaria *in Conſtitutiones Regias*; & ſi quæ alia ad jus Civile & Gallicum magis quàm ad Pontificium referuntur. *Raymundus Rufus* Apologiam, ſeu defenſionem adornavit pro Romano Pontifice, Cardinalibus, Epiſcopis, totoque Ordine ſacro, contra *Carolum Molinæum*, Natione Gallum, & non vulgarem Sæculi XVI. Juriſconſultum, quem tamen in multis ab Eccleſia improbatum, & ad claſſem Hæreticorum primæ claſſis in Indice Romano ablegatum, conſultius eſſe duxi hìc omninò prætermittere, eumque ex Illuſtrium Juriſconſultorum Catalogo expungere, in quo ſoli Catholici Scriptores locum habere merentur. *Andreas Tiraquellus*, Senior, Fontenaii in Pictonibus natus & in Curia Pariſienſi Senator, præter alia Opera, ſcripſit Tractatum *De Privilegiis Piæ Cauſæ*. Eodem Sæculo XVI. *Joannes Quintinus*, Heduus, ſive Auguſtodunenſis in Galliis, &

ex

ex Ordine Hoſpitalario S. *Joannis Hyeroſolymitani* Religioſus Presbyter, inter Juriſperitos claruit Pariſiis, ubi Ordinarius juris Profeſſor fuit. Complura edidit Opera. Synodum Gangrenſem Græcè & Latinè publicavit, necnon octoginta quinque Canones Apoſtolorum, cum vetuſtis Joannis Monachi Zonaræ Scholiis latinè verſis. Librum quoque Tertulliani *De Præſcriptionibus Hæreticorum*, eruditis Scholiis & Commentariis illuſtravit. Eadem ætate vixit *Joannes Stephanus Durantius*, Toloſæ in Galliis natus, & poſteà ejuſdem Civitatis Senatus Præſes, quam dignitatem ſummâ integritate & æquitate, cum perfecta utriuſque juris notitia conjunctis, præclarè geſſit ab anno MDLXVIII. uſque ad annum MDLXXIX. quo, obortâ Toloſæ immani ſeditione, *Durantius*, dum, pro ratione Officii, jus nomenque Regium tueri conatur, crudeliter ſævientium manibus peremptus eſt. Edidit tres Libros *De Ritibus Eccleſiæ Catholicæ*: quod quidem Opus, firmandis Orthodoxorum partibus utiliſſimum, *Sixto V.* Summo Pontifici adeò acceptum fuit, ut illud Romæ excudi juſſerit, & ejus authorem ſingulari benevolentiâ ſit proſecutus. Fontenaii in Pictonibus natus *Barnabas Briſſonius*, juſſu *Henrici III.* Galliarum Regis Codicem Gallici juris compoſuit, Eruditum etiam Opus *De Verborum*, quæ ad jus pertinent, *ſignificatione*, conſcripſit. In Parlamento Britanniæ *Bertrandus Argentræus* Senator, præter ſuæ Gentis Hiſtoriam, Annotationes edidit in jus Aremoricorum Municipale. At peritos jam laudatos Galliæ Juriſperitos eruditione ſuperavit *Jacobus Cujacius*, Toloſæ in Galliis humili genere natus, qui non Parentum, nec

nec Magiſtratuum ope,ſed ingenii propriis viribus & improbo labore, ad ſummam omnis litteraturæ peritiam pervenit, ac præclarum evaſit juriſprudentiæ lumen. In Academiis Cadurcenſi, Bituricenſi, Valentina, Taurinenſi, & Pariſienſi, incredibili Auditorum concurſu & applauſu juriſprudentiam docuit per annos fermè quadraginta, indefeſſo labore continuas ſex ſeptemve horas ſingulis lectionibus meditandis ac digerendis impendere ſolitus. Ad Bononienſem Academiam *Gregorius XIII.* Pontifex Maximus, *Cujacium*, paucis ante obitum annis, per litteras invitavit ampliſſimis conditionibus, ſed ob ingraveſcentis ætatis incommoda perhonorificum illud ſibi oblatum munus *Cujacius* obire minimè potuit. Nota ſunt ejus Opera, quorum duo Volumina ab ipſo Authore edita ſunt; reliqua verò, collatis Auditorum Scriptis, qui ea ex ore dicentis exceperant, ad Tomos octo excreverunt, & in his extant *Recitationes ad Secundum, Tertium, Quartum Decretalium*, ad quas interpretandas, non niſi provectâ jam ætate acceſſit, viam monſtrans ſequentibus, quâ ſtudium Canonum tractare, atque excolere oporteret. Vitam *Jacobi Cujacii* ſcripſit *Papirius Maſſonus*, & in ea teſtatur, nullum Sæculo XVI. ſive in Gallia, ſive in Germania,aut Italia, aliiſq; Regnis & Provinciis juris Interpretem fuiſſe, qui non deberi plurimùm *Cujacio* putaverit ad exponendi juris Romani ſolertiam. Addit etiam, *Cujacium* ſcripſiſſe atque edidiſſe plurima, quæ & ſtylo & gravitate rerum, *Africanum*, & *Papinianum* redolent. De *Nicolao Boerio*, erudito Galliæ Juriſconſulto, breviter dicam, eum Senatus Burdiga-

digalenſis Præſidem fuiſſe, ejuſque Opera apud Juriſprudentiæ peritos in maximo pretio eſſe. *Renatus Choppinus*, patriâ Andegavus, inter Pariſienſes Advocatos doctrinâ & judicio excelluit. Præter Libros *de Dominio Franciæ*, alioſque, quibus Jus Gallicum expoſuit, duos *De jure Sacro* Tractatus edidit, nimirùm *De Sacra Politia Forenſi* Libros tres, *Henrico III.* dicatos, & *Monaſticon*, ſeu De jure Cænobitarum, Libros duos. Poſtremò, *Petrus Gregorius*, Toloſæ natus, ac vulgò à patria dictus *Toloſanus*, publicè Jura interpretatus eſt in Academiis Toloſana & Cadurcenſi. Deinde, in Lotharingicam Muſſipontanam Univerſitatem, à *Carolo*, Lotharingiæ Duce, recens inſtitutam, accitus eſt, atque in ea utrumque Jus magna cum laude profeſſus. Circumferuntur duobus voluminibus comprehenſa ejus Opera, ad Jus Pontificium ſpectantia, quæ à peritis Juriſconſultis maximè commendantur. Hi ſunt celebriores Juriſconſulti, qui Sæculo XVI. in Gallia floruerunt.

D. Habuitne Italia Sæculo XVI. perindè claros Juriſconſultos, ac Juriſprudentiæ peritos?

M. Habuit Italia Sæculo XVI. celeberrimos Juriſconſultos, ex quibus novem dumtaxat, qui præ cæteris aliis in Juriſprudentiæ peritia excelluerunt, impræſentiarum laudabo, videlicet *Hugonem Boncompagnum, Laurentium Campegium, Petrum Paulum Pariſium, Andream Alciatum, Auguſtinum Berojum, Joannem Paulum Lancelottum, Guidonem Pancirolum, Joannem Franciſcum Sannazarium, & Proſperum Sanctacrucium*, à quibus nos hìc breviter expedire neceſſe eſt. *Hugo Boncompagnus*, patriâ Bononienſis, Juris utriuſque Doctor,

ac Profeſſor, & poſteà Summus Pontifex, dictus *Gregorius XIII.* principem inter peritos Italiæ Sæculi XVI. Juriſconſultos locum jure optimo obtinere debet, ejuſque ſtudiis, curis, auſpiciis & auctoritati emendationem *Gratiani*, totiuſque Canonici Juris acceptam referre Eccleſia & Reſpublica Litteraria gl oriantur. *Laurentius Campegius*, patriâ itidem Bononienſis, ac deindè S. R. E. Cardinalis, Jus Cæſareum Patavii unà cum patre ſuo *Joanne Campegio* cum plauſu maximo, & ſecundâ omnium admurmuratione profeſſus eſt. Parem in Juriſprudentiæ ſtudio, ac profeſſione laudem conſecutus eſt *Petrus Paulus Pariſius*, natione Calaber, patriâ Conſentinus, qui, poſtquàm Patavii, ac Bononiæ Jus Pontificium docuiſſet, Romam ſe contulit, ibique Auditoris Cameræ Apoſtolicæ functus eſt officio; Dein, Mediolani Senator à *Carolo V.* Imp. dictus, & Senis Præfectus, tùm patriæ ſuæ Epiſcopus, ac tandem à *Paulo III.* Pontifice Maximo, Cardinalitiâ dignitate decoratus eſt. Præter Commentarium in Decretales Romanorum Pontificum Epiſtolas, edidit *Conſiliorum de re Beneficiaria* Volumina IV. & alia Canonica Opera. *Andreas Alciatus*, patriâ Mediolanenſis, Juriſprudentiam, barbaro dicendi genere anteà conſpurcatam, humaniorum Litterarum, cùm Græcarum, tùm Latinarum lumine illuſtrare, atque ad veros fontes revocatam, priſtino nitori reſtituere cœpit, habitus inter Juris Interpretes doctiſſimus, & inter doctiſſimos Juris Conſultiſſimus. Jus Civile docuit primùm Avarici Biturigum in Galliis, deindè Ticini in Inſubria, atque Commentaria ſcripſit in aliquot Juris Canonici Rubricas & Capitula.

pitula. Optandum ſanè eſſet, ut Juriſconſulti, & hi, qui Romæ, vel in aliis præſertim Italiæ locis, Cauſarum Patroni ſunt à Republica conſtituti, hunc purum *Andreæ Alciati* latinè ſcribendi modum imitarentur, ſuaſque in Foro Scriptiones modeſtâ quadam ac temperatâ verborum elegantiâ exornarent, quas tamen, ut plurimùm barbaro, inquinato, ac planè culinario ſcribendi genere fœdatas prodire in lucem ægrè ſemper tulerunt, & etiamnùm jure optimo queruntur Viri eruditi, quibus patriæ & bonarum litterarum honos curæ ac cordi eſt. Sed redeamus ad Illuſtres Italiæ Sæculi XVI. Juriſconſultos. *Auguſtinus Berojus*, Bononiæ Juris Canonici Profeſſor, emiſit in lucem *Conſilia*, & *Commentarios in Decretales*. Ad Juris Canonici ſtudium ut juvenibus viam faciliorem ſterneret *Joannes Paulus* Lancelottus, patriâ Peruſinus, *Inſtitutiones Juris Canonici*, Imperatoris *Juſtiniani* exemplo, conſcripſit, eaſque hortàtu *Pauli IV.* ſuſceptas, *Pii IV.* auſpiciis, paulò ante Tridentini Concilii exitum, in vulgus emiſit. Scripſit etiam idem *Lancelottus* de comparatione utriuſque Juris, Pontificii ac Cæſarei, & de utriuſque interpretandi ratione; addidit quoque Indices Corpori juris Canonici. *Guido Pancirolus*, natione Italus, patriâ Rhegienſis, fuit doctiſſimus & elegantiſſimus Juriſconſultus, nec ſolùm in jure Civili, ſed etiam in omnibus bonis litteris, quas humaniores vocamus, & in Romanis Antiquitatibus optimè verſatus. Plures compoſuit Libros, inter quos præcipui ſunt: Commentarius *in Notitiam Dignitatum utriuſque Imperii Orientalis & Occidentalis: Theſaurus variarum Lectionum in tres*

libros digeſtus: *Reſponſionum & Allegationum in jure* Tomus unicus: *De Origine & Auctoritate Juriſconſultorum*, *& de claris Legum Interpretibus* libri quatuor, & aliæ perdoctæ lucubrationes, quæ eum penitioris omnis Antiquitatis peritiſſimum fuiſſe apertè demonſtrant. *Joannes Franciſcus Sannazarius*, patriâ Papienſis, Senator Mediolanenſis, Jus Civile, & Pontificium magnâ nominis celebritate docuit in Academiis Papienſi, ſeu Ticinenſi, & Avenionenſi, pluraque in Jus Civile & Pontificium Scripta reliquit, quibus non pauca Reſponſa adjecit. Edidit quoque librum *De peſte*, ſicut teſtatur *Pancirolus*, mox à me laudatus libro 2. *De claris Legum Interpretibus* cap. 157. pag. 334. Denique *Proſper Sanctacrucius*, patriâ Romanus, & S. R. E. Cardinalis, edidit *Deciſiones Rotæ*, cujus duodecim Vir fuerat, & obiit ſub finem Sæculi XVI. Plura de peritis Italiæ Juriſconſultis ſi ſcire deſideres, legeſis *Pancirolum* in libris *De claris Legum Interpretibus*, quos ſi hìc perſequi vellem, nimis longum eſſet, & à brevitate, quam nobis præſcripſimus, omninò alienum.

D. Percurramus, ſi placet, alios Juriſconſultos, qui in Hiſpania, Germania, & in cæteris nationibus, utriuſque Juris peritiâ Sæculo XVI. inſignes fuerunt, eorumque deductâ ſerie, finem Colloquio noſtro, ne longiùs excurrat, tandem imponamus.

M. Hiſpaniam ſeptem potiſſimùm Juriſconſulti doctiſſimi Sæculo XVI. illuſtrarunt, nimirùm *Ludovicus Gomeſius*, *Didacus Covaruvias*, *Antonius Covaruvias*, *Antonius Auguſtinus*, *Joannes Bernardus Dias*, *Franciſcus Vargas*, *& Garcias Loayſa*. Horum

rum primus, ſeu *Ludovicus Gomeſius*, Oriolâ, Regni Valentiæ Civitate, oriundus, in Academia Patavina Jus profeſſus eſt. Deindè Romam profectus, Rotæ Auditor, ac demùm Epiſcopus Sarnenſis creatus fuit, & in *Sextum Decretalium*, atque *in Regulas Cancellariæ Commentarios* adornavit. Alter, ſeu *Didacus Covaruvias* Toleti natus, in Salmanticenſi Academia Jus Pontificium interpretatus eſt, poſteà, à *Philippo II.* Hiſpaniarum Rege ad Concilium Tridentinum miſſus, indèque reverſus, Rodericiæ primùm Civitatis, deindè Segobienſis, demùm Conchenſis Epiſcopus fuit deſignatus. Multa ſcripſit Opera, quæ duos in Tomos diviſa, ad Jus Pontificium maxima ex parte referuntur, quæque, ob congruam methodum, ſtylum purum atque perſpicuum, necnon ſingularem eruditionem, quâ ſunt reſperſa, in magno pretio à Viris eruditis habentur. Hic *Didacus Covaruvias* fratrem germanum habuit *Antonium Covaruviam*, Toleti paritèr natum, & à *Philippo II.* Catholico Rege miſſum ad Concilium Tridentinum, ubi ex inſigni utriuſque Juris peritiâ magnam ſibi laudem peperit, ſcripſitque librum *De jure Luſitanici Regni*, eidem *Philippo II.* Hiſpaniarum Regi dicatum. *Antonius Auguſtinus*, Cæſarauguſtæ, è nobili atque excellentiorum Virorum fœcundâ familiâ ortus, abſoluto juridici ſtudii curriculo, Romam venit, ibique à *Paulo III.* Sacri Palatii Apoſtolici Auditor factus eſt. Paulò poſt, à *Julio III.* Pontifice Maximo, in Angliam miſſus fuit ad *Philippum II.* qui *Mariam*, Angliæ Reginam, uxorem duxerat, ſed *Mariæ* Reginæ morte mutatis rebus, & dominante in Anglia Hæreſi, Romam reverſus

eſt *Antonius Auguſtinus*, & Alliſanus Epiſcopus dictus à *Paulo IV.* mox ad Epiſcopatum Ilerdenſem à *Pio IV.* translatus, ad Synodum Tridentinam acceſſit, ubi id imprimis egit, ut ſoluta Diſciplina ad priſtinum decus revocaretur. Indè in Hiſpaniam reverſus, Ilerdenſem Eccleſiam annis tredecim cum eximia pietate, & præſertìm effuſiſſimâ in pauperes liberalitate rexit. Tandèm ad Archiepiſcopatum Tarraconenſem à *Gregorio XIII.* Pontifice Maximo provectus, obiit ſeptuagenario major, anno MDLXXXVI. Præter multa Opera, quibus humaniora ſtudia, & jus Civile illuſtravit *Antonius Auguſtinus*, eximiis etiam lucubrationibus Jus Canonicum & res ſacras exornavit. Extant ejus generis *Antiquæ quatuor Collectiones Decretalium*, & *Canones Pœnitentiales*, utrumque Opus cum eruditis ipſius Notis: *De Emendatione Gratiani* libri duo, quos, occaſione adornatæ mandato *Gregorii XIII.* novæ *Decreti Gratiani* Editionis, lucubravit. Edidit etiam *Conſtitutiones Provinciales Tarraconenſes* & *Epitomen juris Pontificii*. Plura de hoc celeberrimo Juriſconſulto legeſis in Oratione Funebri, quâ ipſum mortuum laudavit *Andreas Scottus* Societatis Jeſu, quæque ad calcem librorum *Antonii Auguſtini De Emendatione Gratiani*, Baluzianæ Editionis, inſerta eſt. *Ioannes Bernardus Dias*, Calaguritanus Epiſcopus, & *Carolo V.* Imperatori à Conſiliis, ſcripſit *Practicam Criminalem Canonicam*, *&* *Regulas juris cum ampliationibus & reſtrictionibus*. Regnante in Hiſpania *Philippo II.* floruit *Franciſcus Vargas*, peritus Juriſconſultus, qui ab eodem Rege ad *Pium IV.* Pontificem Maximum Legatus miſſus eſt, & librum *De*

Epiſco-

Epiſcoporum juriſdictione, & Romani Pontificis Auctoritate Romæ publici juris fecit anno MDLVI. Denique, *Garcias Loayſa*, Complutenſis Academiæ Doctor, Toletanus Canonicus, & Archidiaconus, ac poſteà Archiepiſcopus Toletanus, Concilia Hiſpaniæ unum in Corpus collegit, Notiſque doctiſſimis illuſtrata luce publicâ donavit. His clariſſimis Hiſpaniæ Sæculi XVI. Juriſconſultis meritò addendus eſt *Martinus de Azpicuelta*, Canonicus Regularis Ordinis S. *Auguſtini*, vulgò dictus *Doctor Navarrus*, eò quòd in Regno Navarræ in lucem editus eſſet, quem tamen conſultò hìc prætermitto, quia illum in undecima Virorum Sæculi XVI. eruditorum Claſſe inter eximios Scriptores Canonicos Regulares Ordinis S. *Auguſtini* jam recenſui, nec plura de illo hìc adjicere animus eſt, ne ventoſâ loquacitate, tibi faſtidium ingeram, cujus patientiâ me nimiùm adhùc indigere ſentio. Non poſſum attamen, antequàm finem Colloquio noſtro imponam, quin, paucis ſaltem verbis, indicem quoſdam alios celebriores Juriſconſultos, qui Sæculo XVI. in Germania & in aliis nationibus de Jure tàm Canonico, quàm Civili optimè meriti ſunt. *Sebaſtianus Brant*, Argentorati in Germania natus, multa ſcripſit tum metro, tum proſâ, ſed præſertim *Breves utriuſque Juris Titulorum Expoſitiones*. Alter Juriſconſultus Germanus *Daniel Venatorius* ſcripſit *totius juris Canonici methodicam dilucidationem*, quinque libris diſtinctam, ſub Titulis Decretalium antiquarum, quam *Danieli* Archiepiſcopo Electori Moguntino, ac Prælatis & Canonicis Capitularibus ejuſdem Eccleſiæ nuncupavit anno MDLXXIX.

Boetius Epo, Friſius, Lutetiæ, Lovanii, & Duaci, Juriſprudentiam ſummâ cum laude docuit, & ſcripſit *Eccleſiaſticarum Antiquitatum Sintagmata*: *Heroicas & Eccleſiaſticas Quæſtiones*, aliaque Opera. In Weſtphalia Romani Græcique Juris conſultiſſimus, & rerum Turcicarum apprimè peritus fuit *Joannes Leunclavius*, cujus eruditio ex Scriptoribus, quos tranſtulit, facilè æſtimari poteſt. Latinè quippè vertit Scriptores Græcos *Xenophontem*, *Nazianzenum*, *Conſtantinum Manaſſem*, *Michaelem Glycam*, & alios. Synopſin quoque 60. librorum Βασιλικῶν, ideſt, univerſi Juris Romani, cum Annotationibus evulgavit. *Annales* etiam *Sultanorum Othomanidarum* ex lingua Turcica latinè reddidit, & *Hiſtoriam Muſulmannicam*, è monumentis ipſorum Turcarum excerptam, concinnavit. Denique, ut cæteros mittam celebres Sæculi XVI. Juriſconſultos, *Franciſcus Balduinus*, natione Belga, patriâ Atrebatenſis, Juriſconſultorum hujus Sæculi fuit facilè Princeps. Avarici Biturigum, Lutetiæ Pariſiorum, & in pluribus Germaniæ Academiis Juriſprudentiam incredibili cum omnium applauſu profeſſus eſt. Multa extant ab ipſo conſcripta Volumina, in quibus maximè operam dedit, ut Juriſprudentiam cum Hiſtoria & humanioribus litteris conjungeret, exemploque probavit, quod in ore frequenter habebat: *Hiſtoriam cum Iuriſprudentia conjungi oportere*. Hæc præſertìm *Franciſci Balduini* Opera in maximo pretio habentur apud Viros eruditos: *Leges & Edicta Veterum Imperatorum De Chriſtianis*: *Hiſtoria Carthaginenſis Collationis*: *Delibatio Africanæ Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, ſive Opta-

ti

ti Milevitani de Schiſmate Donatiſtarum libri ſeptem: *Victoris Uticenſis de Wandalica perſecutione libri tres*, cum Prolegomenis & Annotationibus ejuſdem Balduini: *Prolegomena in Minutii Felicis Octavium*: & Liber, quem de Catholica Religione adversùs Hæreticos *Joannem Calvinum, & Theodorum Bezam* edidit. Hæc, inquam, Opera, in quibus *Franciſcus Balduinus* palàm fecit, quantùm in Juriſprudentia, in ſacra Antiquitate, & Hiſtoria Eccleſiaſtica verſatus eſſet, omnium Virorum eruditorum judicio maximè probantur. Obiit *Franciſcus Balduinus* Lutetię nono Kal.Novemb.anni MDLXXIII.ætatis LIII. Sed de illuſtribus Sæc.XVI. Viris, eorumque Operibus, hæc pro tuo & aliorum tyronum captu dicta ſufficiant. Neque enim doctis ſcribere, nec difficili arduarum Quæſtionum, quæ à Viris eruditis, & Critices Diſciplinæ peritis ventilantur, examine, gloriam in noſtris Colloquiis aucupari animus eſt, ſed tuo dumtaxàt, & aliorum juniorum profectui conſulere, atque nondùm gnaris ſacrorum ſtudiorum, & Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ viam aperire, aut lævigare decrevi; eos imitari contentus, qui ut Viatoribus, quibus per vaſta ſylvarum agendum iter eſt, locorum opacum horrorem, excisis denſiorum arborum ramis, in apertam vertunt lucem, vel ſublatis ſenticetis ac complanatis ſalebris, pervia ex inviis faciunt, atque ad trivia addunt quædam ſigna, ſeu indicia, quæ Viatoribus, quò quiſque trames ducat, quaſi digito præmonſtrant. Sic ipſe in noſtris Colloquiis, ut tibi, aliiſque junioribus viam ad ampliſſimum Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ ſtudium faciliorem ſternere poſſim, breviter quidem, ſed dilucidę,

dè, diſtinctè, ac ordinatè diſponere atque digere-re ſtudeo omnia, quorum cognitio ad aſſequendam Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ notitiam neceſſaria eſſe poſſunt. Hunc finem, quem mihi ab initio præſtitui, ſi ſemel conſecutus fuero, abundè mihi ſatisfactum erit.

D. Perplacet mihi hæc, quam hactenùs obſervaſti in deſcribenda & illuſtranda Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ, facilis & expedita Methodus, per quam præcipua Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Monumenta, quæ magno & cæco, ut ita dicam, labore in volutandis immenſis penè Voluminibus ſæpenumerò fruſtrà quæruntur, nec niſi per diuturni temporis jacturam ſigillatim percipi ſolent, ea ex ſexcentis diverſi generis Authoribus ſedulò conquiſita, collecta, & ordine digeſta, tam ſolidâ brevitate cum claritate conjunctâ in noſtris Colloquiis refers, & ob oculos ponis, ut paucos intra menſes facili negotio perdiſci & in promptu haberi poſſint. Certè hanc methodum ſtudioſæ juventuti utiliſſimam eſſe, ego experiens quotidiè probo. Sed præſenti Colloquio noſtro finem imponamus, & aliud proximum, in quo de Doctrina Fidei, de Diſciplinâ tàm Eccleſiaſticâ, quàm Monaſticâ, necnon de Morali doctrinâ Sæculi XVI. dicturi ſumus, ad ſequentem, ſi placet, hebdomadam, propter calores æſtivos, procraſtinemus, quò vires noſtras brevi interpoſito otio, reficiamus.

COLLOQUIUM SEXTUM,

De Doctrina Fidei, de Diſciplinà tàm Eccleſiaſticà, quàm Monaſticà, necnon de Ethices Chriſtianæ Doctrinà Sæculi decimi ſexti.

MAGISTER. DOctrinam Eccleſiæ Catholicæ Sæculo XVI. multis in Fidei Capitibus ab Hæreticis Lutheranis, Calviniſtis, aliiſque exitioſis Religionis peſtibus impetitam fuiſſe jam oſtendimus in Colloquio tertio, remque profectò immenſi laboris in præſentia aggrederer, ſi ejuſdem doctrinæ Eccleſiæ Catholicæ adversùs enatas eo Sæculo hæreſes defenſionem ſuſcipere vellem, cùm, teſte Doctiſſimo *Bellarmino* libro 4. *De Eccleſia* cap. 9. *Proteſtantium*, ſeu Hæreticorum Sæculi XVI. peſtifera Doctrina conſpiret cum viginti antiquis hæreſibus, quas jam ſepultas & omninò extinctas ſacrilegâ temeritate ex orco revocarunt. Miſsâ itaque hac Controverſiarum multitudine, quæ ſingulari conſcribendo Operi planè ſufficeret, Author tibi ſum, ut eadem arma in recentiorum Sectarum errores intorqueas, quibus in noſtris ſuperiorum Sæculorum Colloquiis antiquas Hæreſes debellavimus ac profligavimus.

D. Probè quidem intelligo, non expedirè, ut hìc Polemicorum more Controverſias adversùs ſingu-

ſingulos Hæreticorum Sæculi XVI. errores inſtituas, id enim non patitur Colloquiorum noſtrorum brevitas; nihiloſeciùs ad confirmandam Catholicam doctrinam, quam à Chriſto & ab Apoſtolis profectam, atque inviolabili temporum ſerie ad nos uſque perductam, conſtanter adhùc retinet Eccleſia Romana: maximam à me inibis gratiam, ſi perſpicua & peremptoria velis adducere argumenta, quibus generatim evincas, Authores Hæreſum Sæculi XVI. fuiſſe impoſtores, eorum Sectas eſſe Satanæ Synagogas, ac ſolam Eccleſiam Romanam eſſe veram Sponſam Chriſti, quæ ſicut lilium inter ſpinas refulget, & extra quam nemini ad ſalutem æternam aditus patere poteſt.

M. Authores Hæreſum Sæculi XVI. fuiſſe impoſtores, multis, iiſque evidentibus argumentis demonſtrari poteſt, quorum primum petitur ex eorum doctrinâ, quæ, tota quanta eſt, ex antiquis conflatur Hæreſibus, quæ antiquitùs ab Eccleſia Catholica fuerunt proſcriptę. Pauca ad hujuſce veritatis confirmationem percurram peſtiferæ ipſorum doctrinæ capita (plura enim referre non permittit Colloquiorum noſtrorum brevitas) ut ex his diſcas, quàm execranda & abominanda ſit eorum doctrina ex tam fæculentis lacunis & gurgitibus hauſta. In primis, antiqua Hereſis eſt, ab Eccleſia Catholicâ damnata, quòd Deus ſit auctor peccati. Hanc tamen Hæreſim renovarunt Sectarii Sæculi XVI. *Lutherus* quippè in Aſſertionibus, Articulo XXXVI. ait: *Mala opera Deus in impiis operatur*. Clariùs *Philippus Melancthon* in cap. 8. Epiſtolæ ad Romanos: *Non eſt*, inquit, *cùr frigidum gloſſema recipiamus, Deum mala permit-*

mittere, non etiam facere. Clariſſimè *Calvinus* lib. 1. *Inſtitutionum* cap. XVIII. *Dicitur*, ait, *idem ſatan excæcare infidelium mentes: Sed undè hoc, niſi quòd à Deo ipſo manat efficacia erroris, ut mendaciis credant*. Sic per ſummam impietatem Sectarii Sæculi XVI. immitem, crudelem, *Buſiride* & *Mezentio* nequiorem Deum faciunt, ſceleriſque authorem, qui immani quâdam vires ſuas oſtentandi libidine infortunatos homines ęternisp̨enis ultrò devoveat: quaſi talium ſit Deo animus deliciarum egens, aut pars ſit illius felicitatis infelices facere, eoſque ſempiternis ſuppliciis cruciare. Antiqua Hæreſis eſt, olim in Manichæis ab Eccleſia Catholica jure-merito proſcripta, quòd nullum ſit, ac planè extinctum liberum hominis arbitrium. Hanc tamen jam pridèm conſepultam Hæreſim poſtliminiò revocarunt Sectarii Sæculi XVI. *Lutherus* ſiquidem loco mox à me laudato diſertè docet, *liberum arbitrium eſſe figmentum in rebus, eſſe titulum ſine re, & omnia ex neceſſitate abſoluta evenire*. Item ait: *Non eſt dubium, Satana Magiſtro, in Eccleſiam veniſſe hoc nomen liberum arbitrium*. Hinc ſceleſtus ille Hæreſiarcha librum edidit, cui titulum indidit: *De Servo Arbitrio*. Idem poſt *Lutherum* affirmant *Melanchtonus* loco jam citato, & *Calvinus* libro 2. *Inſtitutionum* cap. 3. parag. 5. ubi hæc habet: *Quod libertate abdicatam voluntatem, dico neceſſitate in malum trahi vel duci, mirum eſt, ſi cui videatur aſpera locutio*. Antiqua Hæreſis eſt damnata ab Eccleſia Romana, quòd ſola Fides in Chriſtum mediatorem abſque bonis operibus ad juſtificationem & ſalutem ſufficiat, Hanc Hæreſim profitentur Sectarii Sæculi XVI. *Calvinus*, *Lu-*

the-

therus, & alii, aſſerentes, hanc Fidem juſtificantem nullo, quantumvis graviſſimo, peccato amitti poſſe, excepto ſolo apoſtaſiæ à Fide peccato, per quod tantùm hanc Fidem juſtificantem deperdi contendunt. Ex quo capitali horumce Hæreticorum errore ſequitur planè, ut ſæpiùs obſervavimus, totius Moralis Chriſtianæ exterminium. Damnarunt Patres Concilii Nicęni impiam Hęreſim *Arii* negantis, Chriſtum eſſe Deum & conſubſtantialem æterno Patri. Hanc poſt hominum memoriam teterrimam Hęreſim Sæculo XVI. denuò ſuſcitarunt ſacrilegi Sectarii *Lælius*, & *Fauſtus Socini*. Verbo dicam, Antiqui Hęretici docuerunt, præcepta Dei eſſe impoſſibilia, Eccleſiam non eſſe viſibilem, nec indefectibilem, Epiſcopos non eſſe ſimplicibus Presbyteris ſuperiores, Sanctos non eſſe invocandos, nullumque eorum Reliquiis & Imaginibus cultum deferendum; negarunt realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia præſentiam, Primatum Romani Pontificis, neceſſitatem Baptiſmi ad ſalutem, preces pro defunctis fundendi conſuetudinem, & implendi vota obligationem,alioſque ejuſmodi errores profuderunt, quos omnes Sectarii Sęculi XVI. recoxerunt, inſtaurarunt, eiſque complures non minùs infeſtos addiderunt. Undè facilè colligere potes, Sectarios Sæculi XVI. impoſtores fuiſſe, cùm eorum doctrina nihil aliud ſit, quàm ſentina & colluvies anteriorum Hæreſum, atque à vera & antiquâ Sāctorum Patrum & Conciliorum doctrinâ omninò abhorreat. Adeò verum eſt,quod *Vincentius Lirinenſis* cap. 43. *Commonitorii adversùs Hæreſes* ſcribit, ſolenne eſſe Hęreticis, *ut ſemper pro-*

profanis molitionibus gaudeant, Antiquitatis ſcita faſtidiant, & per oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, à Fide naufragent. Contra verò Catholicorum hoc proprium, depoſita Sanctorum Patrum, & commiſſa ſervare, damnare profanas novitates, & ſicut dixit Apoſtolus: ſi quis annunciaverit, præterquàm quod acceptum eſt, anathema ſit.

Sed quò clariùs tibi conſtet, Sectarios Sæculi XVI. fuiſſe impoſtores, animum tantiſpèr adverte ad inſolentem & inuſitatum planè modum, quo virulentam ſuam doctrinam, abſque ulla prorsùs acceptâ miſſione, diſſeminarunt, ſuaſque Sectas propagarunt. Nec enim prætexere poterant illi Sectarii, ſe ab Eccleſia Romana miſſos, ordinatos, ac vocatos fuiſſe ad regimen animarum; id, inquam, prætexere non poterant Sæculi XVI. Sectarii, tùm quia *Lutherus* non erat Epiſcopus, nec ullius Eccleſiæ Paſtor; *Calvinus* verò jactitat, manus ſuas non fuiſſe pollutas fœtido oleo, quo manus Sacerdotum in Eccleſia Romana inungi ſolent: Tùm quia ſi Eccleſia Romana Sectarios Sæculi XVI. miſiſſet, ordinaſſet, & ad regimen animarum vocaſſet, ergò tùm temporis vera erat & Apoſtolica Eccleſia, ergò illi Sectarii fuerunt rei manifeſti ſchiſmatis, utpotè qui à vera & Apoſtolica Eccleſia ſe ſeparaverint: tùm quia denique *Lutherus*, & *Calvinus* pertendunt, Eccleſiam Romanam totalitèr Sæculo XVI. à Chriſto defeciſſe, ac ſubindè omni juriſdictione & authoritate mittendi & ordinandi Paſtores caruiſſe. Non igitur Sæculi XVI. Sectarii ſuam ab Eccleſia Romana miſſionem acceperunt. Undè ergò miſſionem ſuam habuerunt? Dicent, ſat ſcio, hujus temporis hæretici, primos illos

illos Sectarum conditores à Deo extraordinariè miſſos ac ſuſcitatos eſſe, ut labenti Eccleſiæ ſuccurrerent, & ſomnolentos Paſtores, quemadmodùm olim anſeres, Gallis in Capitolium irruētibus, ſopitos cuſtodes, clamoribus excitarent. At extraordinariam illam miſſionem, quam obtendunt hæretici noſtri temporis, omninò commentitiam eſſe luculentis argumentis facilè demonſtrari poteſt. Primò, quia Prophetæ, & aliqui Sancti, quos Deus ad ſuum reparandum cultum extraordinariè in veteri lege aliquandò ſuſcitavit, Religionem judaïcam non immutarunt, Sacerdotum Succeſſionem non præſciderunt, Paſtores novi ordinis non præfecerunt, ſed in vitia dumtaxàt exarſit eorum zelus, peccantes increpuerunt, verbo Dei terruerunt. At *Lutherus*, *Calvinus*, aliique pſeudo-reformatores Eccleſiæ, Paſtorum ſucceſſionem ab Apoſtolis ad ſuum uſq; ſchiſma decurrentem interruperunt, novam & à Sæculis inauditam Sacerdotum originem propriâ auctoritate inſtituerunt, Altaria manu armatâ & inſtructo exercitu ſuffoderunt, templa ſuccenderunt, quæ in eis erant ſacratiora, proculcarunt, omnibus Sacerdotibus bellum indixerunt, quos potuêre, crudelitèr enecarunt, & qui effugêre manus eorum, in illos anathema pronuntiarunt. Quò fit, ut meritò ab illis, ſi ſuperis placet, Eccleſiæ Reformatoribus poſſimus cum *Tertulliano* lib. de Præſcript. cap. 37. percontari: *Qui eſtis, quandò & undè veniſtis?* vel illos his verbis S. *Auguſtini contra partem Donati* provocare: *Numerate Sacerdotes vel ab ipſa Petri Sede, & in Ordine illo Patrum quis cui ſucceſſit, videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ Infero-*

ferorum portæ. Secundò, hi, quos Deus identidèm ad corrigendos pravos mores, & tollendos abuſus ſuſcitavit, ſuam extraordinariam miſſionem probarunt vitæ ſanctimoniâ, & evidentiâ miraculorum, quæ eis populorum fidem conciliabant. At *Lutherus*, *Calvinus*, aliique huius furfuris Sectarum Sæculi XVI. Anteſignani, fuerunt homines audaces, ſibi placentes, ventri & libidini dediti, in conviviis ſuis luxuriantes, pœnitentiæ oſores, Monaſtici Inſtituti deſertores; petulantes, & inſolentiſſimæ ſuperbiæ ſupra omnes mortales ſeſe extollentes, ut videre eſt in eorum Scriptis, quæ dæmoniis ſunt plena, & atrociſſimis ſcatent conviciis, quibus homines etiam ſpectatiſſimos, & in dignitate conſtitutos continuò onerant, dominationem ſpernunt, & Maieſtatem Divinam blaſphemant. Qui autem credibile eſt, hujuſmodi homines ſuperbos, impudicos, contumelioſos & blaſphemos ad reformandam Eccleſiam à Deo extraordinariè fuiſſe miſſos? Nec magis ſuam extraordinariam miſſionem evidentiâ miraculorum, probarunt iſti novarum Sectarum Coriphæi, cùm certum ſit, eos nullum unquàm ad fidem doctrinæ ſuæ adſtruendam miraculum patraſſe, ſicut teſtatur ipſemet *Deſiderius Eraſmus* in ſua contra *Lutherum De Libero Arbitrio Collatione*, quæ extat ad calcem Tomi IX. ejus Operum Editionis poſtremæ Lugduni Batavorum, ubi hæc habet ſingulari obſervatione digna: *Non credebatur Apoſtolis, niſi miracula fidem adſtruxiſſent doctrinæ: nunc quilibet ſibi poſtulat credi, quòd affirmet ſe habere Spiritum Evangelicum. Apoſtoli, quoniam excutiebant viperas, ſanabant ægrotos, excitabant mortuos, impoſitâ ma-*

nu dabant donum Linguarum : ita demùm creditum eſt , & vix creditum eſt illis paradoxa docentibus . Nunc cùm juxta communem opinionem adferant penè παραδοξότερα , *nullus illorum adhuc extitit , qui vel equum claudum ſanare potuerit . Aque utinam quidam abſque miraculis præſtarent ſinceritatem ac ſimplicitatem morum Apoſtolicorum , qui nobis tardiuſculis eſſent miraculorum vice . Nobis veterum orthodoxorum interpretationem adferentibus , ſtatim occinunt , homines erant . Rogantibus , quonam argumento ſciri poſſit, quæ ſit vera interpretatio Scripturæ Sacræ , cùm utrinque ſint homines ? reſpondent , indicio Spiritus . Si roges , cur illis* (ſeu veteribus Orthodoxis Scripturæ Sacræ Interpretibus)*quorum aliquot etiam miraculis editis inclaruère mundo , defuerit ſpiritus potiùs quàm ipſis ? ſic reſpondent , quaſi mille trecentis annis nullum fuerit Evangelium in mundo . Si requiras ab illis Vitam Spiritu dignam ? reſpondent , ſe Fide juſtos eſſe , non operibus . Si requiras miracula ? dicunt , jam olim ceſſaſſe , nec opus eſſe jam in tanta luce Scripturarum &c.* Fictitia itaque eſt hæc extraordinaria miſſio , quam hæretici noſtri temporis primis ſuarum Sectarum Conditoribus aſſerere ac vindicare fruſtrà moliuntur,quod tamen cùm nemini hactenùs perſuadere potuerint, eò tandem devenerunt , ut dicant, primos ſuarum Sectarum Architectos ſuam miſſionem & Paſtoralem auctoritatem à Principibus & Magiſtratibus accepiſſe . Quâ in re deploratæ ſuæ Cauſæ manifeſtum produnt argumentum. Nullibi quippè legitur in Scriptura Sacra , quam tamen Hæretici unicam Fidei noſtræ regulam eſſe clamitant , nullibi , inquam , in Scriptura Sacrà legitur , jus ordinandi

& mit-

& mittendi Paſtores, eoſque populo præficiendi competere ullo modo Principibus Laïcis aut Magiſtratibus, ſed potiùs Scriptura Sacra ejuſmodi Ordinationes à Laïcis factas omninò reprobat. Chriſtus Dominus, ut ait Apoſtolus *Paulus* Epiſtolæ ad Hebræos cap. v. *non ſeipſum clarificavit ut Pontifex fieret, ſed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu*. Idem Apoſtolus *Titum* Epiſcopum Cretæ reliquit, ut Presbyteros per Civitates conſtitueret, & *Timotheum* à ſe Epiſcopum ordinatum miſit Epheſum, præſcribens ritum & formam conſecrandi Epiſcopos, adeò ut nullus in illis partibus potuerit eſſe Epiſcopus aut Presbyter, niſi acceptâ à *Tito*, vel *Timotheo* manuũ impoſitione. Hunc morem ordinandi Epiſcopos & Sacerdotes conſtantèr tenuit hactenùs Eccleſia, & quamvis aliquandò Epiſcopi, vel alii Eccleſiæ Miniſtri à plebe fuerint poſtulati, ſive etiam electi, nunquàm tamen à plebe Ordinati & miſſi fuerunt, ſed dumtaxàt ab illis, qui, mediante ſucceſſione, Ordinationem & Miſſionem ab Apoſtolis acceperant. Cùm igitur Sectarii Sæculi XVI. nec ordinariam miſſionem ab Eccleſia acceperint, nec à Deo extraordinariè miſſi fuerint, nec tandem à Principibus Laïcis, ſeu Magiſtratibus, Miſſionem, Ordinationem ac Paſtoralem animas regendi auctoritatem accipere haùd potuerint, planum, ac expeditum eſt, illos fuiſſe impoſtores, fures ac latrones, qui non intrarunt per oſtium in ovile, planè ſimiles his falſis Prophetis, quos Deus apud *Hieremiam* cap. XIV. verſ. 14. increpat his verbis: *Et dixit Dominus ad me: Falsò Prophetæ vaticinantur in nomine meo, non miſi eos, & non præcepi eis, neque locutus ſum ad eos: Viſio-*

 nem

nem mendacem, & divinationem, & fraudulentiam, & ſeductionem cordis ſui prophetant vobis &c. Ab his impoſtoribus originem habent omnes Sectæ hæreticorum hujus temporis, quibus jure merito dicere poſſum: *Attendite ad petram undè exciſi eſtis, & ad Cavernam laci de qua præciſi eſtis*: Lutherum, Calvinum, Socinum, alioſque Hæreſiarchas Sæculi decimi ſexti Duces ſequimini, quos ſola ambitio, libido & crapula fecerunt Apoſtatas, qui doctrinam à ſexdecim Sæculis planè inauditam, & toti mundo ignotam, armantes cives in patriam, ſubditos in Principem, filios in parentes, Chriſtianos in Eccleſiam Chriſti, prædicarunt, nec alia ſigna ſui Apoſtolatus exhibuerunt, niſi illa, quibus Alcoranum promulgavit ſceleſtiſſimus *Mahumetes*, nimirùm occiſorum hominum ſtragem, ſanguinis ubique inundantis effuſionem, Templorum profanationem, ſacrarum Reliquiarum combuſtionem, mactationem Sacerdotum, conſtuprationem Virginum, Monaſteriorum prædam, & alia id genus ſummæ crudelitatis portenta. Hos, inquam, Apoſtatas, Eccleſiam imaginariam fingentes & fabricantes ſine fundamento, hos Doctores à ſe natos, hos Paſtores ſine miſſione, hos Prophetas ſine miraculis, erigentes templa ſine altaribus, Religionem ſine Sacrificio, Fidem ſine operibus, toti retrò Antiquitati & univerſæ Eccleſiæ prætuliſtis, voſque à totius Orbis unitate nefario Schiſmatis ſacrilegio diviſiſtis. *Redite prævaricatores ad cor*, agnoſcite, intus lucente veritate, quàm fallaci fulgore cæcos illos Duces impoſtores ſequendo in hæc præcipitia delapſi eſtis, ac tandem aliquandò, depulsâ erro-

rum

rum veſtrorum caligine, aperite oculos, evigilate ad ſalutem, amate pacem, redite ad unitatem.

D. Ipſo ſole meridiano coruſcante clariùs percipio, primos recentium Sectarum Auctores fuiſſe impoſtores, eoſque ſeditioſis ſuis libris ac prædicationibus non inſpiraſſe illam ſapientiam, quæ deſursùm eſt, pudicam, pacificam, modeſtam; ſed eam, quæ ex zelo amaro proficiſcitur, terrenam, animalem, diabolicam, ut habetur in Epiſtolâ Catholica S. *Jacobi* cap. 3. Verùm, ulteriùs pergamus, ſi placet, & oſtende, recentes illas *Lutheri, Calvini,* aliorumque Hæreſiarcharum Sæculi XVI. Sectas eſſe Synagogas Satanæ, ſolamque Eccleſiam Romanam eſſe veram Sponſam Chriſti, à qua qui extorres ſunt, ſalutem æternam ſperare non poſſunt.

M. Eccleſia Romana non ſolùm Doctrinam Apoſtolicam, ſeu quam docuerunt Apoſtoli, firmiter hùc uſque illibatam retinuit, ſed etiam, mediante ſucceſſione non interruptâ ab Apoſtolis deſcendente, habet etiamnùm veros ac legitimos Paſtores, qui ab illis ordinati ac miſſi fuerunt. Quò fit, ut Eccleſia Romana verè dici debeat *Apoſtolica*, ad diſcrimen Sectarum Hæreticorum, in quibus, ut mox commonſtravimus, interrupta, immò penitùs præciſa eſt legitimorum Paſtorum ſucceſſio, eorumque loco præfecti alii, qui à veris Eccl. Paſtoribus nec miſſi nec ordinati, prædicandi officium, & regimen animarum ſacrilegâ temeritate uſurparunt. Novatores, ut declinent vim hujus argumenti, quod ipſorum jugulum petit, eoſque Schiſmaticos, ac proindè illorum Sectas

Satanæ Synagogas eſſe apertiſſimè demonſtrat, in omne latus ſeſe vertunt,nec inveniunt,ubi firmum pedem figere poſſint, quia perpetuam ſuorum Paſtorum ac Doctorum ſibi à temporibus Apoſtolorum ſuccedentium ſeriem nullatenùs oſtendere queunt. Omni itaque ratione deſtituti hæretici noſtri temporis, Eccleſiam Romanam calumniantur, à qua dictitant, doctrinam ab Apoſtolis traditam fuiſſe immutatam atque adulteratam. Sed libenter ſcire velim ab illis pſeudo reformatis, quonam imperante, quo ſedente Pontifice, quâ arte, cujus induſtriâ, quâ viâ, quâ potentiâ facta fuerit hæc in Romana Eccleſia doctrinæ Apoſtolicæ immutatio? Quæ Orthodoxorum Epiſcoporum Concilia hanc doctrinæ Apoſtolicæ immutationem damnaverint atque proſcripſerint? Nec enim, ut ſæpiùs diximus in noſtris præcedentibus Colloquiis, credibile eſt, Orbem ſub Cœlo totum, veluti profundo lethargo laborantem, obmutuiſſe, dùm Caput Orbis Roma nova Dogmata cuderet, maximè cùm ex Hiſtoria Eccleſiæ compertum ſit, variis Hæreſibus, quæ in Eccleſia emerſerunt, ſeſe ſtatim Catholicos oppoſuiſſe, eoſque à defenſione Fidei Majorum nec minis, nec blandimentis, nec vitâ, nec morte deterreri unquàm potuiſſe. Quâ fronte ergò Sectarii aſſerere audent, Eccleſiam Romanam,ante *Lutheri*,*Calvini*, aliorumque Sæculi decimi ſexti Hæreſiarcharum adventum,Doctrinam ab Apoſtolis traditam, cunctis oſcitantibus & dormitantibus, immò conſentientibus & applaudentibus, immutaſſe atque corrupiſſe? Sed, quod ſatis feſtivum ac lepidum eſt, ſibi in hoc putido mendacio non conſtant ipſimet

met Hæretici, qui paſſim in ſuis Scriptis fatentur, Doctrinam Eccleſiæ Romanæ, quam aggrediuntur, ex Veterum Patrum fontibus derivari; idque apertè Centuriatores Magdeburgenſes profitentur, qui propterea ſingulis quibuſque Centuriis quoſdam in Sanctis Patribus nævos admittunt, quia nimirùm Eccleſiæ Romanæ controverſis Dogmatibus palàm ſuffragantur. Sic mentitur iniquitas ſibi, & diſpellitur hæc calumnia, quam Hæretici, filii iniquitatis, inurunt Eccleſiæ Romanæ, quæ, velint nolint, eſt aſylus fidei, portus ſalutis, errorum dignoſcendorum Lydius lapis, judicandorum ac proſcribendorum indefectibilis Magiſtra, quæque, ut verbis utar *Vincentii Lirinenſis* in ſuo Commonitorio adverſùs Hæreſes capite trigeſimo ſecundo: *Sedula, & cauta Depoſitorum apud ſe cuſtos, nihil in iis unquàm permutat, nihil minuit, nihil addit, non amputat neceſſaria, non apponit ſuperflua*. Prætèr iſtud argumentum, petitum ex perenni Paſtorum ſucceſſione, quæ in ſola Eccleſia Romana adhuc conſervatur, aliud, ad probandum recentiores Hæreticorum Sectas eſſe Satanæ Synagogas, & Eccleſiam Romanam eſſe veram Chriſti Sponſam, non minus efficax ſuppetit argumentum, quo omni luce evidentiùs oſtendunt Polemici noſtri Scriptores, ſolam Eccleſiam Romanam eſſe unam, Sanctam & Catholicam, ſeu toto Orbe diffuſam, eamque his tribus Notis, quæ ſoli veræ Chriſti Eccleſiæ convenire poſſunt, à ſpuriis & illegitimis Hæreticorum Conventiculis facilè diſcerni poſſe. Et primò quidem, ſola Eccleſia Romana eſt una ratione Doctrinæ, quia omnes Catholici in eamdem doctrinam, ſeu

eadem Dogmata Fidei conſpirant, ejuſque indeficienti judicio, velut ſacræ anchoræ, indivulsè adhærent, juxtà illud *Matthæi* cap. 18. *Dic Eccleſiæ: Si quis autem Eccleſiam non audierit, ſit ſibi ſicut Ethnicus & Publicanus*. Eſt etiam ſola Eccleſia Romana una, ratione regiminis ſub uno ſupremo Paſtore, Romano videlicet Pontifice, qui eſt Caput ejus Viſibile, & ſub aliis Paſtoribus, qui Summo Pontifici ſubordinantur, quique omnes, tàm ille, quàm illi, continuatâ ſucceſſione ab Apoſtolis ordinati ſunt. At recentioribus Lutheranorum, Calviniſtarum, Anglicanorum, aliorumque Hæreticorum Sectis deeſt unitas doctrinæ, variant quippè circà Fidei Dogmata; Eccleſiam ut infallibilem, & ſupremum Controverſiarum judicem non agnoſcunt, ſed ſolùm interiorem neſcio quam Spiritus Sancti aſſiſtentiam, ſeu revelationem, per quam, ut ajunt, privatus quiſque apud ipſos, etiam mulierculæ, percipiunt verum ac germanum Scripturæ Sacræ ſenſum, & conſtituuntur judices Controverſiarum, quæ circà Fidem oriri poſſunt, ita ut Paſtorum definitionibus adhærere minimè debeant, niſi id ipſum, quod illis credendum proponunt, ſibi à Spiritu interno immediatè fuerit revelatum. Eo autem ſemel admiſſo illo Spiritu interno, qui reverà eſt Spiritus vertiginis, quæ pax, quæ Societas, quæ in doctrina Fidei unitas apud Hæreticos eſſe unquàm poterit? Annon Lutheranus, Calvinianus, Socinianus, & quivis Hæreticus ex certâ illâ interiorem Spiritus Sancti aſſiſtentiam, ſeu revelationem, habendi fiduciâ, ſomnia cordis ſui effutient tanquàm Dei revelationes? Quis verò modus, quæ ratio compeſcendi

& in

& in ordinem redigendi illos fanaticos, cùm incerta illis ſint Paſtorum judicia, nihilque pro vero habeāt, niſi quod ſpiritu privato tale judicaverint? Potuitne, quæſo, infernus, ad ſcindendam unitatem doctrinæ, & inducendam confuſionem Babylonicam, quidquam peſtilentius evomere? Nec ſolùm recentioribus Hæreticorum Sectis deeſt unitas doctrinæ, ſed etiam deeſt unitas Cathedræ, ſeu regiminis Eccleſiaſtici. Paſtores ſiquidèm in Sectis Hæreticorum nec ab Apoſtolis continuâ ſucceſſione ſunt Ordinati, nec ſupremo Capiti, ſeu Romano Pontifici, ſubordinantur, ſed potiùs diro Schiſmate divulſi ſunt ab ejus Cathedra, quæ tamen, ut docent Sancti Patres, centrum eſt unitatis Eccleſiæ: *Navigare audent* (inquit *S. Cyprianus* Epiſtolâ LV.) *ad Petri Cathedram, atque ad Eccleſiam Principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta eſt*, idem docet *Optatus Milevitanus* libro 2. contra *Parmenianum*, Hæreticum Donatiſtam, ubi hæc habet: *Negare non potes, ſcire te in Urbe Roma Petro primò Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam ..... In qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, nec cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent, ut jam Schiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem Cathedram, alteram collocaret.* Nec minùs clarè ſuam eâ de re mentem exprimit S. *Hieronymus* in Epiſtola ad *Damaſum* Papam: *Si quis Cathedræ Petri jungitur, meus eſt.* Cùm igitur recentiorum Sectarum Paſtores à Cathedra S. *Petri*, ſeu Romani Pontificis, ſint ſeparati, liquidò colligitur, ejuſmodi Hæreticorum Sectas non ſolùm carere unitate Doctrinæ, ſed etiam unitate Cathedræ, ſeu regiminis Eccleſiaſtici, ac

ſubin.

ſubindè illas eſſe Synagogas Satanæ, ſolamque Eccleſiam Romanam, cui unitas cùm Doctrinæ, tùm Cathedræ ad amuſſim convenit, veram eſſe Chriſti Eccleſiam. Altera veræ Eccleſiæ Chriſti Nota eſt Sanctitas, quam ſola Eccleſia Romana, excluſis omnibus Hæreticorum Sectis, ceù proprium characterem, ſibi vendicat. Eſt enim Eccleſia Romana Sancta, primò ob Sanctitatem Capitis, nempè Chriſti, qui Spiritum ſuum diffundit in omnia membra ſui Corporis, *ſecundùm operationem in menſuram unius cujuſque membri*, inquit Apoſtolus Paulus cap.4. Epiſtolæ ad Epheſios, aliis gratiam juſtificantem, aliis perſeverantiæ donum, omnibus fidem. Secundò, Eccleſia Romana eſt Sancta ob Sanctitatem finis, ſcilicèt ob cultum divinum, quem unicè amplificare ac propagare intendit. Tertiò, ob Inſtituti Sanctitatem, omnia quippè Eccleſiæ Romanæ præcepta, conſilia, Sacramenta Sancta ſunt, & ad ſalutem fidelium diriguntur. Quartò, Eccleſia Romana Sancta eſt in membris ſuis, non quòd omnia ejus membra à peccato ſint immunia; ſed quia multos protulit Sanctos, in terris non minus fulgentes, quàm Sydera coruſcant in Cœlis, ſicut ex Geſtis Sanctorum nullâ unquàm oblivione delendis certiſſimè conſtat. Annales Eccleſiæ Romanæ referti ſunt Viris eremi cultoribus Angelicam in terris vitam ducentibus, innumerabilibus Romanorum Pontificum, zelantiſſimorum Epiſcoporum, Sacerdotum, Monachorum, & Virginum Choris, in quibus Deus planè mirabilis eſt. Hæc ſi non credant Hæretici, perluſtrent Carthuſianorum, Benedictinorum Congregationis S. *Mauri*, Ciſtercien-

ſium

ſium Congregationis, vulgò dictæ de *l'Atrape*, & aliorum Religioſorum, apud quos viget ſtrictior Regularis Diſciplinæ obſervatio, Cœnobia, & tunc videre poterunt, Sanctos necdùm defeciſſe in Eccleſia Romana. Vidimus hac noſtra tempeſtate Sanctiſs. Romanos Pontifices, qui nihil tàm curæ ac cordi habuerunt, quàm ut Sacras Diſciplinæ Eccleſiaſticæ Leges inſtaurarent, collabentes retinerent, vigentes totâ contentione cuſtodirent, & Moralis Chriſtianæ puritatem, quam nonnulli laxis opinionibus fœdabant, ſartam tectam omnibus ſtudiis conſervarent. Vidimus & manibus noſtris contrectavimus Eminentiſſimum Cardinalem & Archiepiſcopum Beneventanum *Vincentium Mariam Urſinum*, Ordinis FF. Prædicatorum, ex illuſtriſſima & antiquiſſima proſapiâ oriundum, & tamen omnibus præ ſummâ humilitate inclinatum, mundo mortuum, orationibus inſtantem, in vigiliis pernoctantem, corpus macerantem, perſæpè prædicantem, primitivæ Eccleſiæ Antiſtitum vitæ rationem in ſuis moribus exprimentem, libertatis Eccleſiaſticæ intrepidum propugnatorem, in ampliſſima Diœceſi ſua peragranda continuum, Patrem pauperum, nulli labori, nullis humanis reſpectibus parcentem, atque id unicè optantem, ut Sacerdotes ad ſacrorum Canonum normam mores exigant ſuos. Plura de hoc religioſiſſimo Cardinali dicerem teſtis oculatus, niſi ſcriptum eſſet: *Ne laudaveris hominem in vita ſua, nec eſt ſecura laudatio, niſi poſt mortem*. Sed prætermittere haud poſſum alium S. R. E. Cardinalem, qui nuperrimè ad Deum migravit, *Joſephum Mariam Thomaſium*, Ordinis Clericorum Regularium

Thea-

Theatinorum, Virum immenſâ eruditione cum eximiâ pietate conjunctâ præditum, quem ipſe Romæ vidi, ſæpiùſque tetigi ejus lecti duritiem, palearum ſtramen, aſperum cilicii induſium. Suſpexi hujus optimi Cardinalis, ex clariſſima ac piiſſima familia originem ducentis, modeſtiam humanâ majorem, animum à faſtu omninò alienum, charitatem, quæ eſt vinculum perfectionis, erga Deum ferventiſſimam; erga proximum effuſiſſimam, reſtaurandi diſciplinam morum, & Ethicam Chriſtianam à corruptelis repurgandi ardentiſſimum zelum. Hęc omnia non ſolùm Scriptores illius vitę, ſed uno ore conteſtantur omnes, quotquot eum Romæ viderunt, ipſiuſque pretioſam in conſpectu Domini mortem maximis præconiis celebrarunt. Sed & Opera ab illo typis mandata teſtimonium perhibent de ipſo, ſuntque ſolidæ ejus pietatis, reconditæ eruditionis, & exactæ Linguarum exoticarum, quas apprimè callebat, peritiæ, monimenta immortalitate digniſſima. Hæc, & alia innumera, omnibus patentia, ſanctitatis exempla, quæ brevitati conſulendo, prætermittere cogor, apertè probant Sanctitatem Eccleſiæ Romanæ. Jam verò in Hæreticorum Sectas oculos conjice, & confeſtim intelliges, omnia Sanctitatis teſtimonia ab his Hæreticorum Sectis penitùs exulare. Non urgebo quidem hìc quæ de Lutheranorum, Calviniſtarum, aliorumque hujus temporis Sectariorum vitiis ac ſceleribus litteris tradiderunt multi Scriptores, quorum etiam nonnulli his Sectis fuerunt addicti, quique illorum hæreticorum vitam omni flagitiorum genere refertam inſectantur, ut in iis, prætèr ſuperbiam, luxum, faſtum, vanam gloriam,

riam, invidum zelum, Religionis abuſum, miniſterii contemptum, neglectum omnis diſciplinæ, juramenta, blaſphemias, Schiſmata, diſſidia, ac boni omnis diſſipationem, nihil omninò Chriſtiani hominis relinquant. Non hæc, inquam, perſequar, ſed ſufficiet ſi dixerim, quòd cùm omnes illi Sectarii Evangelica Conſilia expungant, divina præcepta eſſe impoſſibilia dicant, liberum hominis arbitriũ extinguant, bona opera de medio tollant, ac per ſolam fidem homines juſtificari doceant, neceſſe eſt ut fateantur, Sectas ſuas, interclusâ penitùs ad ſalutem viâ, nulla poſſe proferre ſanctitatis teſtimonia. Et ſanè, ut obiter dicam, quì fieri poteſt, ut ejuſmodi Sectæ aliqua proferant ſanctitatis teſtimonia, ubi Religionis ſtatus in tot factiones diſcerptus, nullâ fide ac virtute imbutus, totus ad vitia profluit? ubi operum juſtitia vileſcit? pro Jejuniis, & aliis Pœnitentiæ exercitiis, ventris regnat ingluvies: pro Chriſtiana honeſtate, luxus: pro caſtitate, libido: pro carnis maceratione, omne impudicitiæ genus: pro modeſtia, tumor, ac intolerabilis ſuperbia: pro virtutibus, vitia: demùm pro Evangelica ſanctimoniâ, turpiſſima vita impunè colitur, & laudatur. Sed veniamus ad tertiam veræ Chriſti Eccleſiæ teſſeram, ſeu Notam, quæ eſt *Catholicitas*, quæque in hoc conſiſtit, ut ſit per totum Orbem diffuſa. Hanc porrò veræ Eccleſiæ Chriſti Notam ſoli Romanæ Eccleſiæ eximiam eſſe, ex eo potiſſimùm liquet, quòd Eccleſia Romana per univerſum Orbem diffundatur, ſuoſque palmites à mari uſque ad mare extendat. Eminet nimirum in Aſia, in America, in Japonia, in Braſilia, in Europa, in Africa: è contrà verò Hæreticorum, aut

Schi-

Schiſmaticorum Societates, quæ cum eâ non communicant, in aliquibus tantùm, aut Europæ, aut aliarum Orientis partium angulis reperiuntur. Soli Romani Pontifices, qui ſunt Vicarii Chriſti, de ſalute omnium Gentium ſolliciti, ad Infideles, toto Orbe noſtro remotiſſimos, ab initio ſemper miſerunt, mittuntque quotidiè Viros Apoſtolicos, labores, pericula, mortemque laceſſere paratos, ut novos populos Chriſto acquirant, & Catholicæ Eccleſiæ ditioni ſubjiciant, eiſque ad Chriſtianam religionem ſemel converſis nunquàm permittant, ut quidquam antiquorum Ethniciſmi cœremoniarum, ſeu ſuperſtitionum, vero Dei cultui admiſceant. Ex adverſò Hæretici & Schiſmatici converſionem Infidelium promovere non curant, aut ſi ad illas Nationes, quas jam Viri Apoſtolici verâ Chriſti Fide illuſtrarunt, mercaturæ exercendæ causâ, ſe aliquando conferant, tritico lolium & zizaniam intermiſcent, verámque Fidem penitùs corrumpunt. Hinc appoſitè ait *Tertullianus* in lib. de Præſcriptione: *Negotium eſt Hæreticis non Ethnicos convertendi, ſed noſtros evertendi, hanc magis gloriam captant, ſi ſtantibus ruinam, non ſi jacientibus elevationem operentur. Apoſtoli de mortuis vivos ſuſcitabant, iſti de vivis mortuos faciunt.* Imminuta quidem fuit Eccleſiæ Romanæ diffuſio ſchiſmatibus tùm Græcorum in Oriente, tùm Hæreſiarcharum Sæculi XVI. in Occidente. At illa Eccleſiæ Romanæ diffuſionis diminutio abundè reſarcita fuit Barbararum nationum converſione. Scilicèt eo tempore, quo Græci in Oriente conflarunt Schiſma, Septentrionales Populi, Hungari, Sueci, Dani, Chriſtianæ Religioni, & Romanæ Eccle-

Eccleſiæ nomen dederunt. Sæculo autem decimo ſexto, non multò poſt exortas novas Sectariorum Hereſes, Indi Orientales & Occidentales, Japonenſes, Braſilienſes, Canadenſes, innumeræque aliæ gentes, ut oſtendimus in primo Colloquio, Catholicæ, ſeu Romanæ Eccleſiæ Fidem ſunt amplexæ. Cùm igitur ſola Eccleſia Romana, excluſis omnibus Hæreticorum & Schiſmaticorum Sectis, Catholica dicatur, jure optimo dicere poſſum cum S. *Auguſtino* cap. 4. libri contra Epiſt. Fundamenti: *Tenet me* (in Eccleſiæ Romanę gremio) *ipſum Catholicæ nomen*; *quod non ſine cauſa inter tàm multas hæreſes, in iſta Eccleſia ſola obtinuit, ut cùm omnes hæretici ſe Catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad Catholicam conveniant, nullus hæreticorum vel Baſilicam ſuam, vel domum audeat oſtendere*. Hæc argumenta, quæ hactenùs adduxi ad probandum ſolam Eccleſiam Romanam eſſe veram Chriſti Sponſam, Sectas verò Hæreticorum eſſe Synagogas Satanæ, ſat ſuperque tibi ſufficere debent, ut intelligas, Eccleſiæ Romanæ doctrinam, à Chriſto & Apoſtolis profectam, perpetuâ temporum ſerie ad nos uſque puram & integram perveniſſe; doctrinam verò Hæreticorum huic è diametro oppoſitam, innumeris ſcatere erroribus, à doctrina Apoſtolica toto Cœlo diſtare, ac ſubindè reprobandam, dirisque omnibus eſſe devovendam.

D. Quamvis hæc argumenta ad probandum generatìm adversùs hæreticos veram eſſe & Apoſtolicam Eccleſiæ Romanæ Doctrinam abundè ſufficere poſſint, optarem tamen, ni moleſtum ſit, ut hic breviter indicares viam, methodum

dum & Diſciplinas, quibus potiſſimùm inſtructi fuêre Scriptores Sæculi XVI. ad vindicandam Eccleſiæ Romanæ doctrinam ab erroribus hæreticorum ejuſdem Sæculi.

M. Scriptores ac Theologi Sæculi XVI. ut pervicaciam Hæreticorum, qui à mendacio ſtabant, atque antiqua Religionis Chriſtianæ Dogmata convellere, novaque invehere audebant, faciliùs retundere poſſent, priſtinam Sacrorum ſtudiorum rationem, penè intermiſſam, ardentiùs inſtaurarunt, & Theologiæ Scholaſticæ ſtudio, ſacræ Antiquitatis ac Linguarum peritiam, Sanctorum Patrum doctrinæ, Hiſtoriæ ac Diſciplinæ Eccleſiaſticæ accuratam cognitionem, necnon Critices ac Chronologiæ Diſciplinas, atque copioſam humaniorum Litterarum ſuppellectilem ſapientiſſimè adjunxerunt, iiſque armis inſtructi, tot tantoſque radios indè emiſerunt, ut his perſtricta Hæreticorum, perduellionis ſigna adverſùsEccleſiæ Arcem erigentium, acies obtuſa penitùs fuerit atque profligata. Gloriabantur in primis Novatores Sæculi XVI. Linguarum Hebraicæ & Græcæ peritiâ, iiſque imbuti, rem totam Theologicam ad Grammaticorum tricas callidè redigebant, & Scripturam Sacram, alitèr ac Eccleſia Catholica, per ſummam temeritatem interpretabantur. Secundò, Sanctos Patres, eos ſaltem, qui primis Eccleſiæ Sæculis floruerunt, obtorto collo, ad ſuas partes trahere moliebantur. Denique, Catholicis Scholæ Theologis Hiſtoriæ & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ignorantiam, Diſciplinarum Critices & Chronologiæ, humaniorumque Litterarum neglectum elato ſupercilio objiciebant.

Hinc

Hinc factum eſt, ut Catholici Scholæ Theologi, ad hanc Hæreticorum frangendam audaciam, eadem doctrinæ ſubſidia, eaſdemque Diſciplinas, quibus ſeſe Hæretici plurimùm jactitabant, in Eccleſiæ Catholicæ caſtra pertulerint, ſummo ſtudio atque induſtriâ perpolierint, & ad veritatem Catholicam forti brachio defendendam feliciter converterint. Et primò quidem Theologi Scholaſtici Sæculi XVI. non levem & perfunctoriam, ſed plenam ac perfectam Sacrarum Linguarum Hebraicæ & Græcæ notitiam aſſecuti, earum beneficio falſas Hæreticorum Interpretationes Scripturæ Sacræ, eorumque ratiunculas pervaſerunt, ſolidiſque argumentis oppugnarunt. Secundò, Theologi Sæculi XVI. in eam maximè curam incubuerunt, ut diurnâ nocturnâque manu verſarent Sanctorum Patrum Scripta, genuina à ſpuriis ſecernerent, aſſutas à falſariis lacinias, interpolationeſque diſtinguerent, & omni argumentorum genere probarent, nullum novitiis Hæreticorum commentis à Sanctorum Patrum teſtimoniis peti poſſe præſidium. Poſtremò, Theologi & Scriptores Sæculi XVI. Hiſtoriæ ac Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtudium, humaniores Litteras, & Diſciplinas Critices ac Chronologiæ impensè coluerunt, ut videre eſt in *Onuphrii*, *Baronii*, aliorumque Scriptorum, quos in ſuperiori Colloquio percenſui, doctiſſimis Operibus, in quibus omnia quæ ad Theologiam Dogmaticam, Polemicam, Aſceticam, ad Hiſtoriam & Diſciplinam Eccleſiæ, ad Criticam, & Chronologiam attinent, pertractantur puro & eleganti ſcribendi genere, quod Scripturæ Sacræ authoritatibus, & Hiſtoriæ monumentis,

congruè ſuo loco poſitis, velut ſale optimo, inſpergitur, & Veterum illuſtratur Patrum Sententiis ad rem facientibus, quæ legentium animos non ſolùm Sacrâ & Eccleſiaſticâ eruditione locupletant, ſed ad virtutis amorem inflammant. Hanc viam & methodum ſecuti, iiſque Diſciplinis inſtructi Theologi & Scriptores Sæculi XVI. falſa Hæreticorum dogmata maximo cum Eccleſiæ emolumento confutarunt, optandumque eſſet, ut hi, qui modò Scholæ Cathedras ac ſubſellia implent, eorum veſtigiis inſiſterent; & non tantùm edocerent Theologiam Scholaſticam, quæ Hæreticorum errores preſſo pede inſequitur, nodos ſubtiliter explicat, offuſas veritati tenebras diſſipat, atque involutas fraudes in medium diem producit, ſed ſuos inſuper diſcipulos ad Scripturæ Sacræ, Hiſtoriæ & Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ſtudium, ad Critices, Chronologiæ, humaniorumque Litterarum cultum & amorem excitarent, cùm certum ſit, ejuſmodi Diſciplinarum uſum eſſe Theologis apprimè neceſſarium, ſive Scripturam Sacram interpretari velint, ſive adversùs Hæreſes aciem inſtruere, ſive Scholaſtico in pulvere adoleſcentes, quaſi in palæſtra, exercere, ſive res in Eccleſia geſtas inveſtigare, ſive denique homines à vitiis abducere, & ad virtutes perducere cum utilitate deſiderent.

D. Hanc eſſe veram & utiliſſimam Sacræ Doctrinæ explicandæ methodum, fatentur ipſimet doctiores Theologi Scholaſtici, quos inter *Bartholomæus Medina* Dominicanus, quem nuperrimè legebam, Quæſt. 1. Introductionis in 3. Partem Summæ S. *Thomæ* hæc habet: *Exſibilandus eſt Theo-*

Theologiæ Magiſter, qui rigidas & valdè implexas quæſtiones agitat, oſtendens quantùm in palæſtra litteraria profecerit, quæ verò ad charitatem & pietatem conducunt, tanquàm pervia & expoſita negligens. Si quid explicandum eſt ex D. Paulo, aut verò ex ſacro eloquio, videtur in alium mundum translatus: Si de inſtantibus, ſi de hæcceitatibus velis aliquid, plura dabit, quàm quæ tribus onerariis navibus vehi poſſent. Hi ſunt ſanè, de quibus dicit Apoſtolus Paulus, quòd languent circa quæſtiones & pugnas verborum, quòd converſi ſunt in vaniloquium. Quibus verbis jure meritò doctiſſimus ille Theologus carpit quoſdam Theologiæ Scholaſticæ Profeſſores, qui neglectis neceſſariis Diſciplinis, frivolis dumtaxat & vanis indulgent quæſtionibus, in tricis, nugis & quiſquiliis, omne tempus inſumunt, & quâdam innovandi prurigine titillati, nova Commenta procudunt, atque iis mordicùs adhærent; cùm tamen vera Theologia, ſicut ſæpiùs me monuiſti, terminis à Majoribus ſapienter conſtitutis circumſcribi, & ad Sanctorum Patrum doctrinæ normam revocari deberet. Quod ſanè non eſt Theologiam Scholaſticam damnare (ſicut perperàm factitant Hæretici, qui ab hac ſtrenua ratiocinandi duce multùm ſibi metuunt) ſed dumtaxat abuſus in eam temerè invectos corrigere, & palmites inaniter luxuriantes reſecare, quò uberior cognitæ veritatis fructus ad maturitatem perveniat, & Eccleſiæ utilitatem afferat. At de Doctrina Sæculi XVI. ſatis hactenùs diximus. Nunc in Diſciplinam, quæ eodem Sæculo viguit, ſedulò inquiramus, & primùm expendamus præcipua Eccleſiaſticæ Diſciplinæ Capita; poſteà, de Mona-

ſtica Diſciplina, & de Religioſis Ordinibus, qui Sæculo XVI. inſtituti, aut reformati fuerunt, continenti ordine tractaturi.

M. Ad revocandam vetuſtiſſimorum temporum incorruptam Eccleſiæ Diſciplinam, Patres Oecumenicæ Synodi Tridentinæ cogitationes omnes ſuas, conſilia omnia, auctoritatemque omnem retulerunt. *Diſciplina* ſiquidem (ut rectè obſervat *Ludovicus Thomaſſinus* in Præfatione in Veterem & Novam Eccleſiæ Diſciplinam) *mutatur in dies, & labentibus annis ſeneſcit, ac priſtinæ rursùm ſe reſtituit juventuti; alia & alia ſubindè, & augmenta experitur, & decrementa. Suus erat juventæ vigor eximius, ſed obrepebant & vitia. Vitia illa ſuſtulit ætas poſterior: Verùm, dùm bona accedunt nova, veterum alicubi ſplendor evaneſcit. Senectus languidior eſt, ut teſtatur remiſſio illa & indulgentia, quam hiſce temporibus omninò neceſſariam putant. Verùm, ad trutinam expendas omnia, ut juventuti, ita & ſenectuti experieris ſua ineſſe vitia, ſuas virtutes. Quod priori Diſciplinæ deerat, adjecere Concilia, Pontifices & Patres. Quid dicam nuperrimi*, ſeu Tridentini, *Oecumenici Concilii Leges, quid egregia illa Statuta complurium noſtris temporibus Epiſcoporum, qui excellenti & doctrinà & pietate, velut quædam Eccleſiæ Sidera ſplendeſcunt; nonne quidquid vitii & labis in hujus ætatis inoleverat Diſciplina, vel abſtersère, vel abſtergere ſedulò pergunt.* Ut igitur Diſciplinam Eccleſiæ, à Concilio Tridentino Sæculo XVI. reſtitutam, plenè perſpectam habere poſſis, præcipua hìc percurremus Statuta, quæ circà Eccleſiæ Miniſtros, videlicèt Clericos, Presbyteros, Epiſcopos & Metropoli-

politanos eadem Synodus promulgavit, atque pro reformatione morum executioni mandari juſſit. Circà Clericos decernit primò Sacra Synodus Tridentina Seſſ.23. cap.2. neminem ad Sacros Ordines promoveri debere, niſi priùs certò conſtet, eum Beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſtè ſufficiat, pacificè poſſidere: *Cùm non deceat*, inquiunt Patres Concilii Tridentini, *eos, qui Divino miniſterio ſunt adſcripti, cum Ordinis dedecore mendicare, aut ſordidum aliquem quæſtum exercere, compertumque ſit, complures pleriſque in locis ad Sacros Ordines nullo ferè delectu admitti, qui variis artibus ac fallaciis confingunt ſe Beneficium Eccleſiaſticum, aut etiam idoneas facultates obtinere; ſtatuit Sancta Synodus, ne quis deinceps Clericus Sæcularis (quamvis aliàs ſit idoneus moribus, ſcientia & ætate) ad Sacros Ordines promoveatur, niſi priùs legitimè conſtet, eum Beneficium Eccleſiaſticum, quod ſibi ad victum honeſtè ſufficiat, pacificè poſſidere . . . . . . Patrimonium verò vel penſionem obtinentes ordinari poſthàc non poſſint, niſi illi, quos Epiſcopus judicaverit aſſumendos pro neceſſitate vel commoditate Eccleſiarum ſuarum &c.* Idem confirmat Sacra Synodus cap.XVI. ejuſdem Seſſionis, ubi ſancit, *ut nullus in poſterum ordinetur, qui illi Eccleſiæ, aut pio Loco, pro cujus neceſſitate aut utilitate aſſumitur, non adſcribatur, ubi ſuis fungatur muneribus, nec incertis vagetur Sedibus*. Hujus Decreti Patrum Concilii Tridentini neceſſitatem Cardinalis *Bellarminus* in Epiſtola ad Nepotem ſuum Epiſcopum Theanenſem declarat his verbis: *Maximus eſt abuſus ordinari quoslibet ad titulum Patrimonii. Plurimi enim ordinari cupiunt pro utilitate*

 ſua,

ſua, non Eccleſiæ: & de celebratione Miſſæ faciunt artem de pane lucrando. Unde Sacerdotium contemptibile redditur, & Eccleſia ſcandalis patet. Quòd ſpectat modum ac tempus Ordinationis Clericorum, Sacra Synodus cap. 4. Seſſ. 23. prohibet tonſurâ initiari, niſi qui Confirmationis Sacramentum ante ſuſceperint, quique legere & ſcribere ſciant, & de quibus ſit probabilis conjectura, eos hoc intuitu Statum eligere Clericalem, ut perfectiùs Deo ſerviant. Unuſquiſque autem Clericus, juxta Concilium Tridentinum Seſſ. 23. cap. VIII. à proprio Epiſcopo, & non ab alio ad Ordines promoveri debet ſub pœna ſuſpenſionis à ſuſceptorum Ordinum executione, quamdiù proprio Epiſcopo (qui eſt Epiſcopus originis, domicilii, & Beneficii) videbitur expedire. Nullus etiam Clericus, ex Concilii Tridentini Decreto Seſſ. 23. cap. 12. ad Subdiaconatus Ordinem ante annum vigeſimum ſecundum, ad Diaconatus ante vigeſimũ tertium, & ad Presbyteratus ordinem ante vigeſimum quintum promoveri poteſt. Nec tamen ſinguli ea in ætate conſtituti debent ad hos Ordines aſſumi, ſed dumtaxat digni, quorum probata vita ſenectus ſit. Ut autem Clerici ad pietatem faciliùs inſtitui, & ſcientiis ad regimen animarum neceſſariis imbui poſſent, Patres Concilii Tridentini cap. 18. ejuſdem 23. Seſſionis injungunt, ut in ſingulis Diœceſibus Collegia Eccleſiaſtica ſeu Seminaria inſtituantur, in quibus juvenes Eccleſiæ ſervitio deſtinati educentur, ſcientiis, functionibus, & ritibus Eccleſiaſticis, cantu, diſciplinis Clericalibus, & ſanctis moribus informentur, tantique momenti ejuſmodi Seminariorum pro juve-

num,

num Clericorum inſtructione erectiones eſſe duxerunt Tridentini Patres, ut in hunc finem Epiſcopis jus & poteſtatem tribuant obligandi ad annuas pro conſtituendis & fovendis Seminariis contributiones quoſcumque Beneficia poſſidentes, atque etiam uniendi pro eorum fundatione aliqua Beneficia ſimplicia cujuſcumque ſint dignitatis vel qualitatis, etiam antequàm vacent, ſine cultus Divini & illa obtinentium præjudicio, adeò ut talis unio nullâ poſſit appellatione ſuſpendi aut impediri. Ex his Seminariis, pro inſtitutione juvenum Clericorum erectis, maximam Eccleſia percipit utilitatem, hiſque acceptam refert ſuorum Miniſtrorum probitatem, maximè, cùm experientiâ conſtet, Adoleſcentium animos, niſi rectè inſtituantur, pronos eſſe ad mundi voluptates ſequendas, in ludo, venatione, epulis tempus malè perdere, & niſi à teneris annis ad pietatem, & religionem informentur, antequàm vitiorum habitus totos homines poſſideant, nunquàm perfectè, ac ſine maximo & ſingulari propemodùm Dei omnipotentis auxilio, in Eccleſiaſtica Diſciplina perſeverare, ut teſtantur Patres Tridentini cap. 18. Seſſ. 23. Eſt igitur, quòd plurimùm in Domino gaudeamus, dùm in hoc ipſo Sæculo, plures cernimus Clericos ex Seminariis prodeuntes, pietatis ſinceros æmulatores, & Spiritu Eccleſiaſtico plenos, qui Sacros Canones, *Spiritu Dei conditos, & totius Orbis reverentiâ conſecratos*, ut ait Summus Pontifex S. *Leo* Epiſtolâ LXXXIV. in intimo ſpiritu inſculptos, altèque infixos gerunt, ad quorum normam mores ſuos pro virili exigere ſatagunt, & dum propter temporum difficultates,

 non

non obſervantur, dolent & ingemiſcunt. Nec ſacras illas Regulas, tanquàm Lacedæmoniorum, aut Athenienſium pridèm exoletas Leges otiosè ſpectant, ſed tanquàm Cœleſtia Inſtituta, nullâ unquàm corruptelâ minuenda venerantur & probant. Hinc omnibus ſtudiis has ſanctiſſimas Leges inſtaurandas curant, conculcatas renovant, collabentes retinent, vigentes totâ contentione cuſtodiunt.

D. Maximum ſanè Eccleſiaſticæ Diſciplinæ decus & incrementum afferunt hæc erecta Seminaria pro juvenum Clericorum educatione, cui modis omnibus conſulere, maximi intereſt Reipublicæ Chriſtianæ. Cùm enim, ſicut te ſæpiùs dicentem audivi, puerorum ingenium ad vitia proclive, pernicioſum exemplum ſtatim arripiat, non alitèr, quàm ignem vicinum admota palea, eò præcipua Parentum ac Magiſtrorum cura intendi deberet, ut pueri jam indè ab incunabulis, inter ipſas blanditias nutricum, & parentum oſcula, inter Litteratorum manus, perſuaſiones imbiberent Chriſto dignas, atque eo pacto omnes vulgò errores ab ipſis uſque radicibus ex eorum animis revellerentur, & in eorum locum ſalutares inſererentur opiniones, quę progreſſu temporis roboratæ, nullis rebus per totum vitæ curſum poſſent convelli, propterea quòd *nihil vel altiùs inſidet animo, vel hæret tenaciùs, quàm quod rudibus*, ut inquit Fabius, *inditur annis*. Sed proſequamur, ſi placet, alia Eccleſiaſticæ Diſciplinæ Capita, eaque percurramus Statuta, quæ circà Presbyteros condidit Synodus Tridentina.

M. Cupiens Sancta Synodus Tridentina Eccleſia-

cleſiaſticam Diſciplinam in Chriſtiano populo non ſolùm reſtitui, ſed etiam perpetuò ſartam tectam conſervari, multa Statuta circà Presbyteros edidit, quorum præcipua hìc brevitèr referemus. Et primò quidem, circà illiteratos & imperitos Parochialium Eccleſiarum Rectores, hæc capite 6. Seſſionis XI. decernit Sancta Synodus: *Quia illiterati & imperiti Parochialium Eccleſiarum Rectores ſacris minus apti ſunt officiis, & alii propter vitæ eorum turpitudinem potiùs deſtruunt, quàm ædificant; Epiſcopi, tanquam Apoſtolicæ Sedis Legati, eiſdem illiteratis & imperitis, ſi aliàs honeſtæ vitæ ſint, Coadjutores aut Vicarios pro tempore deputare, partemque eiſdem fructuum pro ſufficiente victu aſſignare, vel aliter providere poſſint, quacumque appellatione & exemptione remotâ, Eos verò, qui turpiter & ſcandaloſè vivunt, poſtquàm præmoniti fuerint, coërceant & caſtigent: & ſi adhuc incorrigibiles in ſua nequitia perſeverent, eos Beneficiis, juxta Sacrorum Canonum Conſtitutiones, exemptione & appellatione quacumque remota, privandi facultatem habeant.* Secundò, Seſſ. 22. in Decreto de obſervandis & evitandis in celebratione Miſſæ ſtatuit Synodus Tridentina, ut *ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus interdicant, ne cui vago & ignoto Sacerdoti Miſſas celebrare permittant. Neminem præterea, qui publicè & notoriè calumnioſus ſit, aut ſancto Altari miniſtrare, aut ſacris intereſſe permittat.* Tertiò, Clericos, & Presbyteros, qui Beneficia poſſident, quibus animarum cura, aut Eccleſiaſticum miniſterium annexum eſt, ad perſonalem Reſidentiam obligatos eſſe declarat Synodus Tridentina cap. 3. Seſſionis 23, eâdemque Reſidentiæ Lege obſtrictos

eſſe

eſſe Canonicos ſancit capite 12. Seſſionis 24. ubi hæc habet: *Obtinentibus in Cathedralibus, aut Collegiatis Dignitates, Canonicatus, Præbendas, aut portiones, non liceat vigore cujuslibet Statuti, aut Conſuetudinis ultra tres menſes ab eiſdem Eccleſiis quolibet anno abeſſe ..... alioquì primo anno privetur unuſquiſque dimidia parte fructuum, quos ratione etiam Præbendæ ac Reſidentiæ fecit ſuos. Quòd ſi iterùm eàdem fuerit uſus negligentià, privetur omnibus fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit. Creſcente verò contumacià, contra eos juxta Sacrorum Canonum Conſtitutiones procedatur. Omnes verò per ſe & non per Subſtitutos Divina compellantur obire Officia, Epiſcopo celebranti, aut alia Pontificalia exercenti aſſiſtere & inſervire debent Canonici, atque in Choro, ad pſallendum inſtituto, Hymnis, & Canticis Dei nomen reverenter, diſtinctè devotèque laudare. Veſtitu inſuper decenti tam in Eccleſia, quàm extra, aſſiduè utantur; ab illicitiſque venationibus, aucupiis, choreis, tabernis, luſibus abſtineant, atque ea morum integritate polleant, ut meritò Eccleſiæ ſenatus dici poſſint.* Ab hac tamen Reſidentiæ Lege ad certum tempus exemptos voluit Synodus Tridentina Canonicos & Beneficiarios, qui in celeberrimis Academiis vel docent, vel ſtudent, juxta Summorum Pontificum *Honorii III.* & *Bonifacii VIII.* Conſtitutiones. Quartò, quoniam multi Clerici & Sacerdotes improbæ cupiditatis affectu ea quæ benè Sacris Canonibus conſtituta ſunt, variis artibus eludere, & plura ſimul Beneficia obtinere non erubeſcunt, Sacra Synodus Tridentina cap. 17. Seſſ. 24. *ſtatuit ut in poſterum unum tantum Beneficium Eccleſiaſticum ſingulis conferatur, quod quidem ſi ad vitam ejus, cui con-*

confertur, honeſtè ſuſtentandam non ſufficiat, liceat nihilominùs aliud ſimplex ſufficiens, dummodò utrumque perſonalem Reſidentiam non requirat, eidem conferri. Quintò, cùm nihil tàm turpe ſit Clericis & Sacerdotibus, qui ſe Divino cultui addixerunt, quàm in impudicitiæ ſordibus, immundoque concubinatu verſari, Synodus Tridentina cap. 14. poſtremæ Seſſionis jubet, ut ejuſmodi impudici Clerici & Sacerdotes, ſi à ſuis Epiſcopis admoniti reſipiſcere nolint, pœnis à Sacris Canonibus vel Statutis Eccleſiarum impoſitis puniantur, ita ut, ſi Beneficia poſſideant, Beneficiis, portionibus, officiis & penſionibus quibuscumque Eccleſiaſticis perpetuò priventur, atque inhabiles & indigni quibuſcumque honoribus, dignitatibus, Beneficiis & officiis in poſterum reddantur, & Excommunicationis gladio plectantur: ſi verò Beneficia Eccleſiaſtica, aut penſiones non habeant, juxtà delicti & contumaciæ pervicaciam ab ipſo Epiſcopo carceris pœnâ, ſuſpenſione ab Ordine, ac inhabilitate ad Beneficia obtinenda, aliiſque modis juxta ſacros Canones puniantur. Quâ in re obitèr advertere debes, hanc de perpetua caſtitate Sacerdotibus ac Clericis majoribus ab Eccleſia indictam legem tantâ cum diſciplinæ ſeveritate fuiſſe in antiquis Eccleſiæ temporibus obſervatam, ut Sacerdotes & Diaconi, qui ſe luxuriæ crimine commaculaſſent, in perpetuum gradu dejicerentur, & in Monaſteriis pœnitentiam acturi, atque ad Laïcam Communionem redacti recluderentur. Ex quo facilè intelligere potes, quàm gravitèr etiamnùm Clericus aut Sacerdos puniri deberet, qui ad ſacratiſſima Myſteria, ipſis Ange-

Angelis tremenda, impuras manus, impurum animum, & à nefandis libidinibus adhùc calentem inferre non reformidaret. Sextò, ne Sacerdotes in Sacramento pœnitentiæ indulgentiores eſſent, & lenimentis, quæ peccatoribus pernicioſa eſſent, uterentur; præcipit Sancta Synodus Tridentina cap. 8. Seſſionis 14. Sacerdotibus, ut pro modo criminum congruam pœnitentiam imponant: *Debent Sacerdotes Domini, quantùm ſpiritus & prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum, & pœnitentiũ facultate, ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere; ne ſi fortè peccatis conniveant, & indulgentiùs cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.* Quæ verba Concilii Tridentini quantum terroris Confeſſariis afferre, quantam debent ingenerare cautionem, ne in tribunali Pœnitentię leves ſatisfactiones pro graviſſimis peccatis imponant, ne peccatoribus, qui abſque emendationis ſpe eadem frequenter admittunt flagitia, præproperam impertiantur abſolutionem, & ne in diſpenſatione Sacramenti Pœnitentiæ indiligentèr explorent, ſufficientemne, verum ac ſincerum dolorem afferat pœnitens, & tale non peccandi propoſitum, cui meritò confidi poſſit. Denique, Concilium Tridentinum omnes antiquos Canones, qui ad Sacerdotes pertinebant, renovavit, nec minùs, quàm olim, caſtos & ſanctos voluit eſſe Sacerdotes. Quamobrèm, vehementèr hallucinati ſunt quidam nuperi Caſuiſtæ, qui auſi ſunt aſſerere, antiquos Canones de vita & moribus Clericorum & Sacerdotum fuiſſe per deſuetudinem abrogatos, cùm potiùs Synodus Tridentina novum

vum eis addiderit robur, quod mala, quæ multitudine peccantium invecta eſt, conſuetudo, infringere minimè poteſt, ſed ei, tanquàm corruptelæ & prævaricationi, maximo, ut par eſt, zelo obniti & reluctari debent pii Sacerdotes, Davidicam illam vocem ſemper in ore, ſemper in corde penitùs infixam habentes: *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terræ: ideò dilexi teſtimonia tua.*

D. Nullus profectò dubito, quin ſuus Diſciplinæ Eccleſiaſticæ priſtinus brevì reſtitueretur ſplendor, ſi ad illas ſanctiſſimas Regulas à Concilio Tridentino conſtitutas Clerici ac Sacerdotes ſuos ſatagerent componere mores. Sed videamus modò, quid circà Epiſcopos, quos, teſte Apoſtolo Paulo, *Spiritus Sanctus poſuit regere Eccleſiam ſuam*, & ex quorum bono reginine atque exemplis reliquorum membrorum Eccleſiæ corpus componentium ſalus dependet, ſtatuerit Synodus Tridentina?

M. Synodus Tridentina Capite 1. poſtremæ, ſeu vigeſimæ quintæ Seſſionis, in Decreto de Reformatione, Epiſcopos, ut piè vivant, ſeque redditũ Eccleſiæ fideles diſpenſatores exhibeant, adhortatur his verbis, quæ cùm ſint verè aurea, & divino ſpiritu plena, hìc integra inſerere neceſſarium eſſe duxi: *Optandum eſt*, inquit Sacra illa Synodus, *ut ii, qui Epiſcopale miniſterium ſuſcipiunt, quæ ſint ſuæ partes agnoſcant, ac ſe non ad propria commoda, non ad divitias aut luxum, ſed ad labores & ſollicitudines pro Dei gloria vocatos eſſe intelligant. Nec enim dubitandum eſt, & fideles reliquos ad religionem innocentiamque faciliùs inflammandos, ſi Præpoſitos ſuos viderint non ea quæ mundi ſunt, ſed ani-*

marum

marum ſalutem ac cæleſtem patriam cogitantes. Hæc cùm ad reſtituendam Eccleſiaſticam Diſciplinam præcipua eſſe Sancta Synodus animadvertat, admonet Epiſcopos omnes, ut ſecum ea ſæpè meditantes, factis etiam ipſis ac vitæ actionibus, quod eſt veluti perpetuum prædicandi genus quoddam, ſe muneri ſuo conformes oſtendant. In primis verò mores ſuos omnes ita componant, ut reliqui ab eis frugalitatis, modeſtiæ, continentiæ, ac, quæ nos tantopere commendat Deo, ſanctæ humilitatis exempla petere poſſint. Quapropter exemplo Patrum noſtrorum in Concilio Carthaginenſi non ſolùm jubet, ut Epiſcopi modeſtà ſuppellectili, & menſà ac frugali victu contenti ſint, verum etiam in reliquo vitæ genere ac totà ejus domo caveant, nequid appareat quod à Sancto hoc inſtituto ſit alienum, quodque non ſimplicitatem, Dei Zelum, ac vanitatum contemptum præſeferat. omninò verò eis interdicit, ne ex redditibus Eccleſiæ conſanguineos familiareſve ſuos augere ſtudeant: cùm & Apoſtolorum Canones probibeant, ne res Eccleſiaſticas, quæ Dei ſunt, conſanguineis donent, ſed ſi pauperes ſint, iis, ut pauperibus, diſtribuant; eas autem non diſtrahant, nec diſſipent illorum cauſà, immò, quàm maxime poteſt, eos Sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquoſque carnis affectum, undè multorum malorum in Eccleſia ſeminarium extat, penitùs deponant. Quæ vero de Epiſcopis dicta ſunt, eadem non ſolùm in quibuscumque Beneficia Eccleſiaſtica, tam ſæcularia, quàm regularia obtinentibus, pro gradus ſui conditione obſervari, ſed ad S.R.E. Cardinales pertinere decernit; quorum conſilio apud Sanctiſſimum Romanum Pontificem cùm univerſalis Eccleſiæ adminiſtratio nitatur, nefas videri poteſt, non

iis etiam virtutum inſignibus , ac vivendi diſciplina, eos fulgere , quæ meritò omnium in ſe oculos convertant . Præter hanc generalem Paræneſim , quâ Synodus Tridentina omnes Epiſcopos ad Paſtoralia munia dignè obeunda adhortatur , eos inſuper Seſſ. VI. cap. I. de reformatione & Seſſ. XXIII. cap. I. ad reſidentiam, antiquis Canonibus, & Decretalibus Epiſtolis Summorum Pontificum imperatam, fortiùs adſtringit, his verbis : *Cùm præcepto divino mandatum ſit omnibus , quibus animarum cura commiſſa eſt , oves ſuas agnoſcere , pro his Sacrificium offerre, verbique divini Prædicatione, Sacramentorum adminiſtratione , ac bonorum omnium exemplo paſcere , pauperum , aliorumque miſerabilium perſonarum, curam paternam gerere , & in cætera munia Paſtoralia incumbere : quæ omnia nequaquàm ab his præſtari & impleri poſſunt , qui gregi ſuo non invigilant neque aſſiſtunt , ſed mercenariorum more deſerunt : Sacroſancta Synodus eos admonet & hortatur , ut divinorum præceptorum memores, factique forma gregis, in judicio & veritate paſcant & regant.* Hinc declarat ibidèm S. Synodus, eos, qui contra vim hujus Decreti de reſidentia à ſuis Eccleſiis ultra tres menſes aut continuos aut interruptos abfuerint , præter mortalis peccati reatum , quem incurrunt , pro rata temporis abſentiæ , fructus non facere ſuos . Quæ autem ſint legitimæ cauſæ , propter quas Epiſcopi abeſſe poſſint, & per id tempus tutâ conſciētiâ facere fructus ſuos , Sacra Synodus exprimit hiſce verbis : *Nam cum Chriſtiana charitas, urgens neceſſitas, debita obedientia , ac evidens Eccleſiæ , vel Reipublicæ utilitas , aliquos nonnunquàm abeſſe poſtulent & exigant, &c.* Vtinam his dumtaxat legitimis cauſis per-

permoti Epiſcopi, & abſque ullo ſibi à Deo crediti gregis detrimento, à ſuis Eccleſiis abeſſent! Alia Epiſcoporum officia præſcribens Synodus Tridentina, & præcipuè è Sacris Ordinationibus omnem Simoniæ umbram amovere volens, præcipit cap. 1. Seſſionis vigeſimæ primæ Epiſcopis, ut gratis Ordines conferant, dimiſſorias & teſtimoniales litteras concedant, nec pro Sigillo, nec aliâ quâcumque de causâ aliquid, etiam ſpontè oblatum, accipiant. Notariis tamen indulget, ut decimam auri partem accipiant, tribus tamen ſuppoſitis conditionibus, ſcilicèt dummodò eis nullum ſalarium ab Epiſcopo ſit conſtitutum; dummodò non ſint in locis, in quibus viget laudabilis conſuetudo nihil accipiendi; dummodò tandèm Epiſcopis ex Notarii commodis aliquod emolumentum directè vel indirectè provenire haud poſſit. Denique, cùm ad reſarciendam Eccleſiæ Diſciplinam, nihil efficacius ſit celebratione Conciliorum, Viſitationibus Epiſcoporum, Verbi Dei prædicatione, populi, ad ſuſcipienda cum fructu Eccleſiæ Sacramenta, diligenti inſtructione, & peccatorum publicè delinquentium congruâ ſatisfactione; ideò Synodus Tridentina capite 2. Seſſionis 24. decernit, ut Concilia Provincialia, ſicubi omiſſa ſunt, pro moderandis moribus, corrigendis exceſſibus, controverſiis componendis, aliiſque ex Sacris Canonibus permiſſis, renoventur, & quolibet ſaltem triennio celebrentur; Diœceſanæ verò Synodi quotannis habeantur. Secundò, Capite tertio ejuſdem Seſſionis præcipit Synodus Tridentina Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis & Epiſcopis, ut propriam Diœceſim per ſe ipſos, aut, ſi legitimè impediti fue-

fuerint, per ſuum Generalem Vicarium, aut Viſitatorem, ſi quotannis totam, propter ejus latitudinem, viſitare non poſſint, ſaltèm majorem ejus partem, ita tamen, ut tota biennio per ſe, vel Viſitatores ſuos compleatur, viſitare non prætermittant. Tertiò, mandat Synodus Tridentina Capite 4. ejuſdem Seſſionis Epiſcopis, ut in Eccleſia ſuâ ipſi per ſe, aut, ſi legitimè impediti fuerint, per eos, quos ad prædicationis munus aſſument, in aliis verò Eccleſis per Parochos, ſaltèm omnibus Dominicis, ſolemnibus diebus feſtis, tempore autem jejuniorum Quadrageſimæ, & adventus Domini quotidiè, vel ſaltèm tribus in hebdomada diebus, ſi ita oportere duxerint, Sacras Scripturas, divinamque legem annuncient. Quartò, Sancta Synodus jubet Capite 7. ejuſdem Seſſionis omnibus Epiſcopis, ut non ſolùm, cùm Sacramenta Eccleſiæ per ſe ipſos populo adminiſtrare debent, priùs illorum vim & uſum, pro ſuſcipientium captu, explicent; ſed etiam idem à ſingulis Parochis piè prudentèrque, etiam linguâ vernaculâ, ſi opus ſit, ſervari ſtudeant, juxtà formam à Sancta Synodo Tridentina in Catecheſi ſingulis Sacramentis præſcribendam. Quintò, Synodus Tridentina cap. 8. ejuſdem Seſſionis ſtatuit, ut publicè peccantibus condigna pro modo culpæ Pœnitentia publica injungatur, quò videlicet eos, quos exemplo ſuo aut ſcandalo offenderunt, aut ad malos mores provocarunt, ſuæ emendationis teſtimonio ad rectam revocent vitam. Permittit tamen Sancta Synodus Epiſcopo facultatem publicæ hoc Pœnitentiæ genus in aliud ſecretum commutandi, quandò ita magis judicaverit expedire.

At in eos, qui Monomachiâ,ſeu duello,confligunt, omni ſeveritate legum animadverti debere ſanxit Synodus Tridentina cap. 19. Seſſionis vigeſimæ quintæ, ubi primò declarat, Principes, qui locum ad monomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos conceſſerint, eo ipſo eſſe excommunicatos, ac juriſdictione & dominio Civitatis,Caſtri,aut loci, in quo,vel apud quem duellũ fieri permiſerint, quod ab Eccleſia obtinent, privari. Secundò, decernit, eos, qui duellum, ſeu pugnam commiſerint, & qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ pœnam incurrere, & ut homicidas, juxtà Sacros Canones, puniri debere, ipſiſque, ſi in conflictu decedant, perpetuò Eccleſiaſticam ſupulturam eſſe denegandam. Tertiò, eodem excommunicationis fulmine percellit eos,qui in cauſa duelli,tàm jure, quàm facto conſilium dederint, aut aliâ quâcumque ratione id alicui ſuaſerint, aut pugnantes ſpectaverint. Sic deteſtabilem duellorum uſum, fabricante diabolo, introductum, cùm ſerperet in dies, ac manaret latiùs, cùm turpiſſimi gladiatores, immò graſſatores ac ſicarii, mutuis ſeſe cœdibus ac parricidiis conficerent, cùm teterrimæ carnificinæ ubique veſtigia ac monumenta fixiſſent, ſaluberrimo illo Edicto, ſeveriorique diſciplinâ compeſcuit Synodus Tridentina.

D. Præſcribitne Synodus Tridentina omnia officia, quæ Metropolitanis juxtà Sacros Canones obeunda incumbunt?

M. Metropolitanorum officia juxtà Sacros Canones accuratè præſcribit Synodus Tridentina.

Et primò quidem, capite primo Seſſionis ſextę, in Decreto de Reformatione, monet omnes Patriarchas, Primates, & Metropolitanos, ut in omnibus laborent,& miniſterium ſuum impleant;implere autem illud ſe nequaquàm poſſe ſciant,ſi greges ſibi commiſſos, mercenariorum more, deſerant, atque ovium ſuarum, quarum ſanguis de eorum eſt manibus à ſupremo judice requirendus, cuſtodiæ minimè incumbant, cùm certiſſimum ſit, non admitti paſtoris excuſationem, ſi lupus oves comedit, & paſtor neſcit. Quapropter, Sancta Synodus omnes antiquos Canones contra non reſidentes promulgatos innovat,& ſtatuit,ut *Metropolitanus ſuffraganeos Epiſcopos abſentes, Metropolitanum verò abſentem ſuffraganeus Epiſcopus antiquior reſidens, ſub pœna interdicti ingreſſus Eccleſiæ, eo ipſo incurrendà, infrà tres menſes per litteras, ſeu nuncium, Romano Pontifici denunciare teneatur, qui in ipſos abſentes, prout cujuſque major, aut minor contumacia exegerit, ſuæ ſupremæ Sedis authoritate animadvertere, & Eccleſiis ipſis de Paſtoribus utilioribus providere poterit, ſicut in Domino noverit ſalubriter expedire*. Secundò, decernit Sancta Synodus cap. I. in Decreto de Reformatione Seſſionis vigeſimæ tertiæ, *legitimas abſentiæ cauſas à Romano Pontifice, aut à Metropolitano, vel eo abſente, à ſuffraganeo Epiſcopo antiquiori reſidente, qui idem Metropolitani abſentiam probare debebit, in ſcriptis eſſe approbandas*. Tertiò, ibidem ſancit Sacra Sydus ad Epiſcopum Metropolitanum cum Concilio Provinciali pertinere, judicare de licentiis à ſe, vel ſuffraganeis datis, & videre, ne quis eo jure abutatur, & ut pœnis Canonicis errantes puniantur.

tur. Quartò, ſi Cathedralium Eccleſiarum Prælati in Seminarii erectione, ejuſque conſervatione negligentes fuerint, ac ſuam portionem ſolvere detrectaverint, eos Metropolitanus acriter corripere, ad id cogere, & ut quamprimùm hoc ſanctum & pium opus, ubicumque fieri poterit, promoveatur, ſtudioſè curare debet. Tenetur etiam ex Concilio Tridentino Metropolitanus, tanquàm Sedis Apoſtolicæ delegatus, dare operam ut Verbum Dei, diebus ſaltem Dominicis & Feſtis ſolemnibus annuncietur in Parochialibus Eccleſiis, quæ ſubjectæ ſunt Monaſteriis in nulla Diœceſi exiſtentibus, & ad id compellere Abbates & Regulares Prælatos, ſi negligentes fuerint. Ad ipſum quoque Metropolitanum pertinet, unum aut plura eligere Collegia in Eccleſia Metropolitana, vel in alia Provinciæ ſuæ Eccleſia commodiori, ubi pueri illarum Eccleſiarum, quæ ob paupertatem Collegium erigere non poſſunt, educentur. Quintò, Metropolitanus quolibet ſaltem triennio tenetur celebrare Concilium Provinciale, & ſi aliquis dubius aut difficilis abuſus ſit extirpandus, vel aliqua gravior quæſtio incidat, Epiſcopus, antequàm Controverſiam dirimat, Metropolitani & Conprovincialium Epiſcoporum in Concilio Provinciali ſententiam expectare debet, ita tamen ut nihil, inconſulto Romano Pontifice, novum aut in Eccleſia hactenùs inuſitatum decernatur. Sextò, ſi Capitulum, Sede vacante, Vicarium Generalem inſtituere neglexerit, ad Metropolitanum deputatio hujuſmodi devolvitur, juxta Concilium Tridentinum Seſſione XXIV. cap. XVI. Denique, quod maximè obſervare debes, Synodus Tridentina capite I.

te 1. Seſſionis XIII. in Decreto de Reformatione admonet generatim omnes Patriarchas, Primates, Metropolitanos & Epiſcopos, *ut ſe Paſtores, non percuſſores eſſe meminerint; atque præeſſe ſubditis oportere, ut non in eis dominentur, ſed illos tanquàm filios, & fratres diligant, elaborentque, ut hortando & monendo ab illicitis deterreant; illos verò, qui per humanam fragilitatem peccant, arguant, obſecrent, increpent, juxtà Apoſtoli præceptum, in omni bonitate & ſapientia: cùm ſæpè plus ergà corrigendos agat benevolentia, quàm auſteritas; plus charitas, quàm poteſtas. Sin autem, ob delicti gravitatem, virgà opus fuerit, tunc cum manſuetudine rigor, cum miſericordia judicium, cum lenitate ſeveritas adhibenda eſt; ut ſine aſperitate diſciplina populis ſalutaris, ac neceſſaria conſervetur, & qui correcti fuerint, emendentur, aut, ſi reſipiſcere noluerint, cæteri, ſalubri in eos animadverſionis exemplo, à vitiis deterreantur.* Hæc ſunt præcipua Capita, quæ ad reſtaurandam Eccleſiæ Diſciplinam, circà Clericos, Presbyteros, Epiſcopos & Metropolitanos ſanxit Synodus Tridentina, in quibus contemplari licet genuinam primitivæ Diſciplinæ faciem, ad quam Eccleſia Romana, quantùm hodierna ferunt tempora, ſemet totam componit, optatque enixè, ut priſtinæ Diſciplinæ vigor in integrum reſtituatur, ut ſuus Epiſcopis conſtet honor & pretium; ſint Sacerdotes & Clerici doctrinâ ſani, diſciplinis exculti, moribus graves, candidi & inculpati; ſint denique Laïci in fide firmi, in bonis operibus aſſidui, ubique converſatione, charitate, vitæque puritate præluceant, juxtà illud Matthæi cap. v. *Videant opera veſtra bona, ut glorificent Patrem veſtrū*

qui in Cœlis eſt. Quid ad hæc, amabo, hæretici noſtri temporis reponent? qui ſpecioſum Reformatorum titulum perperàm ambiunt, & qui tamen non ſolùm Hierarchicum Ordinem, & Paſtorum ſubordinationem ad ſupremum Pontificem Romanum, à Chriſto Domino inſtitutam, à ſe prorsùs abdicarunt, verùm etiàm omnem Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, & Sacramenti Pœnitentiæ rigorem penitùs ſuſtulerunt, neceſſitatem bonorum operum, Votorum obligationem, ciborum delectum, Cœremonias Eccleſiæ, jejunia, preces horarias ab Eccleſia præſcriptas, exploſerunt; qui profeſſi ſalvificum Evangelium Chriſti, flagitioſiſſimè vivunt, impurè viventes fovent, promiſcuè turbæ dant jus interpretandi Scripturam Sacram, & pronunciandi de articulis fidei; qui tandem invertunt, confundunt, perduntque ſeditiosè omnia,optimis peſſima ſufficiunt, ſolvunt poteſtatem Principum, plebem in optimos quoſque armant, ſubindè tumultus excitant, ad arma identidèm, ut nunc videmus in Palatinatu, nullis de cauſis procurrunt, quodque ſatis lepidum eſt, dum iſti hæretici perpetuò Eccleſiæ reformationem crepant, & in mores Epiſcoporum ac Sacerdotum acriter invehuntur, Principibus ſuæ Sectæ permittunt polygamiam, & Miniſtros ſuos cogunt inire nuptias. Quæ malum, quæſo, eſt iſta Salacitas? undè tanta carnis rebellio in his, quæ ſe jactant agi ſpiritu Chriſti? certè, ut liberè dicam, tot malorum ac vitiorum, quæ nunc apud hæreticos impunè regnant,nullam aliam cauſam invenio, niſi quia ab initio eorum Sectæ coaluerunt ex hominibus abſque frœno, abſque pudore, abſque ulla

ulla morum diſciplina viventibus, quorum plerique erant decoctores, profugi, deſertores Inſtituti ſui, novarum rerum, ac licentiæ cupidi, juvenes, mulierculæ incogitantes, errones, milites, aliique ſceleribus infames, ex quibus cùm originem ſuam traxerint hæretici noſtri temporis, quid mirum, ſi errores & vitia, quibus illorum Majores fuerunt infecti, jure hæreditatis ac poſſeſſionis etiamnùm retineant?

D. Hìc opportunè venit in mentem celebris, quæ Sæculo XVI. in Galliis circà electionem & collationem Beneficiorum facta eſt Eccleſiaſticæ Diſciplinæ immutatio, videlicet Pragmaticæ Sanctionis abolitio, in cujus locum ſuffectum eſt *Concordatum Gallicum*, quod, ſicut in ſuperioribus Colloquiis obſervaſti, initum eſt *Leonem X.* Pontificem Maximum inter & *Franciſcum I.* Galliarum Regem. Oſtende ergò nunc, quorsùm in Galliis abolita fuerit Pragmatica Sanctio? & quibus potiſſimùm conditionibus conſtet iſtud Concordatum Gallicum?

M. Pragmatica Sanctio nihil aliud eſt, ut alibi jam obſervavimus, quàm Conſtitutio in Bituricenſi Concilio ſub *Carolo VII.* Galliarum Rege anno MCCCCXXXVIII. procuſa, quæque talis erat, ut viginti tres contineret articulos, & in id præſertim collimaret, ut Galliarum Regni Beneficiorum Collatoribus ordinariis ſua relinquerentur jura conferendi Beneficia: Ut Cathedrali vacante Sede, à Clero ſive Capitulo eligerentur Epiſcopi, & ut omnes particulares Reſervationes, ac gratiæ Expectativæ abolerentur. Hanc Pragmaticam Sanctionem Epiſcopi, aliique Viri Eccleſiaſtici

Gallicanam repræſentantes Eccleſiam, obtulerunt *Carolo VII.* Galliarum Regi, qui ſtatim præcepit ut in toto ſuo Regno obſervaretur, & Regias inter Conſtitutiones deſcriberetur. Juſſit etiam idem Rex Curiæ Parlamenti, aliiſque Magiſtratibus, ut hanc Pragmaticam Sanctionem à Perſonis Eccleſiaſticis & Sæcularibus obſervari, & executioni mandari curarent, gravi pœnâ rebellibus irrogatâ. Promulgata autem fuit Pragmatica Sanctio in Senatu Pariſienſi die XIII. menſis Julii anni milleſimi quadringenteſimi trigeſimi noni. Id ægrè admodùm tulerunt Romani Pontifices, & ad Pragmaticam illam Sanctionem penitùs abrogandam ſuas omnes curas adhibuerunt. *Eugenius IV.* Pontifex Maximus huic Pragmaticæ Sanctioni interceſſit, eamque vehementer improbavit, ut conſtat ex ejus Litteris ad *Carolum VII.* Galliarum Regem datis, quas deſcripſit *Odoricus Raynaldus* ad an. MCCCCXXXIX. num. XXXVII. *Pius II.* in Concilio, quod anno MCCCCLIX. indixit Mantuæ, Pragmaticam Sanctionem graviter perſtrinxit, & mortuo *Carolo VII.* ejus filium *Ludovicum XI.* Chriſtianiſs. Regem, ad abrogandam Pragmaticam Sanctionem pertraxit, indèque incredibili lætitiâ affectus, ut refert *Gobelinus* Tomo VII. *Commentariorum*, Romæ, ob tam fauſtum de abrogatâ Pragmaticâ Sanctione nuntium, *indixit triduo juſtitium, & ſupplicationes per omnia templa fieri, & pompas Sacrorum per Urbem duci. Dimiſſo Conſiſtorio, univerſa Curia & Urbis populus exultavit: ad noctem lucere ignes, canere tubæ, campanæ reſonare omnes, ſaltare juvenes, choros ducere, cantare viri, ac Senes inter ſe gloriari, qui priuſquàm morerentur, ſublatam Pragma-*

ticam vidiſſent: Laudare Pontificem, cujus tempore id donum datum eſſet: Regem extollere, cujus mentem tanta inceſſiſſet pietas: Tantò res videri dignior, atque admirabilior, quantò minus ſperata fuiſſet. Neque quiſquam erat, qui poſt quatuor & viginti annos inveteratum Pragmaticæ morbum ſub Pio Pontifice auferri poſſe conſideret: Satis conſultum iri Apoſtolicæ Sedi exiſtimabant omnes, ſi malum non ingraveſceret. Verùm, Pragmaticam Sanctionem, quæ ſub Chriſtianiſſimis Regibus *Ludovico XI.* & *Carolo VIII.* in Galliis aboleri omninò non potuerat, revocavit *Ludovicus XII.* Galliarum Rex, & *Caroli VIII.* ſucceſſor, qui; ob infauſtum diſſidium, quod cum *Julio II.* Pontifice Maximo habuit, Edictum anno MCCCCXCIX. promulgavit, quo ſanxit, ut in univerſo Galliarum Regno ad ſummos juris apices obſervaretur Pragmatica Sanctio, quæ proindè eo Regio roborata Edicto viguit, donec tandem *Franciſcus I.* Rex Chriſtianiſſimus, & *Ludovici XII.* ſucceſſor, eâ in integrum ſublatâ, compulerit Gallos ad recipiendum *Concordatum*, quod ipſe Bononiæ in Italia inierat cum *Leone X.* Pontifice Maximo, moxque in Concilio Lateranenſi V. fuerat approbatum anno MDXVI. Porrò, in hoc Concordato, quod *Gallicum* vocant, adimitur Capitulo, vacante Sede Cathedrali, facultas eligendi Epiſcopum, juſque Nominationis ad Prælaturas Galliarum Regibus confertur ſub certis conditionibus, quas hìc breviter annotabimus. Prima conditio eſt, ut Chriſtianiſſimi Reges nominent ad Epiſcopatum vacantem virum gravem, Doctorem, vel Licentiatum in Theologia aut in Jure, in celebri Academia, qui vigeſimum ſeptimum ætatis annum

annum ad minùs attigerit. Ad iſtas tamen graduum Scholaſticorum leges non adſtringuntur Principes Regiæ ſtirpis,& natalium ſpendore clari Proceres, qui ſubindè ad Eccleſiæ Prælaturas nominari & provehi poſſunt, etſi nullos gradus in Univerſitatibus fuerint aſſecuti. Excipiuntur etiam Religioſi Mendicantes, vel alii Regulares, qui doctrinæ præſtantiâ inſignes, iis inſcripti ſunt Collegiis, vel Ordinibus, ubi ad gradus non adſpiratur. Altera conditio eſt, ut habeatur inquiſitio in mores perſonæ à Rege Chriſtianiſſimo nominatę coràm ipſius Ordinario, vel Nuntio aut Legato Sedis Apoſtolicæ, eaque Inquiſitio unà cum Nominatione Regiâ Romam deferatur, quò Summo Pontifici conſtet, nominatum à Chriſtianiſſimo Rege iis pollere dotibus, quæ Sacris Canonibus præſcriptæ ſunt. Quòd ſi Rex Chriſtianiſſimus nominet aliquem, qui his careat dotibus, poteſt quidem Summus Pontifex illum repudiare, ſed tres alios menſes Regi Chriſtianiſſimo concedit, intra quos alterum nominare & Summo Pontifici Canonicè inſtituendum præſentare poteſt. Tertia conditio eſt, ut Rex Chriſtianiſſimus nominet intra ſex menſes à die vacantis Beneficii numerandos, ne videlicèt diuturnâ Eccleſiarum vacatione ſalus animarum grave pateretur diſpendium. Quarta conditio eſt, ut Summus Pontifex (ſi aliqui Regni Galliæ Prælati in Curia Romana moriantur) nominationem habeat ad eorum Epiſcopatus, aliave vacantia Beneficia. His conditionibus limitatum eſt in Concordato Gallico jus à *Leone X.* Pontifice Maximo conceſſum Regi Chriſtianiſſimo nominandi ad Prælaturas. Sed, quia jus Regiæ Nomina-

natio-

nationis ad Prælaturas Provinciæ, & Aremoricæ non erat in Concordato Gallico expreſſum, *Leo X.* Pontifex Maximus ſpeciali Indulto jus Regiæ Nominationis ad Prælaturas in Provinciam & Aremoricam extendit, dùm viveret Rex *Franciſcus I.* quod ejus ſucceſſoribus alii Pontifices confirmarunt. Extant duo *Pii IV.* Pontificis Maximi eâ de re Diplomata *Carolo Nono* Galliarum Regi anno MDLXIV. data apud Clariſſimos *Puteanos* in *Hiſtoria Concordatorum*. Obſervavimus in ſexto Colloquio in Hiſtoriam Sæculi XV. Galliarum Regem non nominare ad Abbatias Monialium in vim Concordati Gallici, ſed in vim Pontificii Indulti, quo *Clemens VII.* jus ad illas nominandi *Franciſco I.* conceſſit. Ibidèm etiam advertimus, jus eligendi Abbates & Priores ad Regem Chriſtianiſſimum per Concordatum Gallicum fuiſſe quidem translatum, illud tamen jus Regiæ Nominationis non extendi ad illa Monaſteria, quæ ſuos Abbates aut Priores eligendi ſingulari gaudent privilegio, cui nec Summus Pontifex, nec Rex Chriſtianiſſimus quidquam derogare voluerunt. Quocircà, Regiæ Nominationi Monaſteria illa in Galliis non ſubſunt, quæ per Generales Præpoſitos reguntur, quibus adjungendæ ſunt quatuor Ciſtercenſis Abbatiæ filiæ, *Pontiniacum*, *Feritas*, *Claravallis*, & *Moriſmundus*. Item Abbatiæ, ſive Prioratus, quorum caput eſt *Caſa Benedicti* in Bituricenſi Diœceſi, Gallicè *Cheſalbenoiſt*, & celebris altera Abbatia in Suburbio Biturigum S. *Sulpitio* conſecrata. Hæ quippè Abbatiæ, ſive Prioratus, antiquam ſuos Abbates vel Priores eligendi libertatem ſartam tectam hactenus conſervarunt. Sed de abolitione

Pragma-

Pragmaticæ Sanctionis, & de Concordato Gallico plura legeſis apud jam citatos clariſſimos *Puteanos* in Hiſtoria Concordatorum, apud *Franciſcum Pinſſonium* in lib. *De Pragmatica Sanctione*, & in *Notis ad Indulta*, & apud *Doujatium* in *Specimine Juris Eccleſiaſtici*.

D. Quibus potiſſimùm de cauſis abolita eſt in Galliis Pragmatica Sanctio?

M. Duabus præſertim de cauſis abolita eſt in Galliis Pragmatica Sanctio. Primam inſinuat *Leo X.* Pontifex Maximus in Concordatis Titulo quarto, ubi teſtatur, Electiones in Galliis jam diù eò deveniſſe, ut *pleræque per abuſum ſæcularis poteſtatis* tumultuoſæ & violentæ eſſent, vel Simoniacæ, vel carnis & ſanguinis, pluribuſque aliis cupiditatibus ſordidatæ, vel implicatæ perjurio, quòd Electores, quanquàm juramento conſtricti ad eligendum magis idoneum, privatis nihiloſeciùs indulgerent affectibus, vel precibus & blanditiis amicorum delinirentur, undè graviſſima mala emergebant, quæ in dies radices altiores agebant, nec ullo pacto extirpari poterant. Altera ratio, cur in Galliis abolita fuerit Pragmatica Sanctio, petitur ex ſublata libertate Electionum, quæ à Capitulis ad nutum Regis ut plurimùm fieri ſolebant. Rex ſiquidem ſæpiùs preces in imperium vertebat, ac ſubindè neceſſitatem imponebat Capitulis, quæ ſuis electionibus aliquid hinc etiam præſidii fore ſperabant, & libertatis umbram ſaltem aliquam, ſi quos Rex commendaret, hos eligerent. Hinc Illuſtriſſimus *Petrus de Marca*, Archiepiſcopus Pariſienſis, libro VI. *De concordia Sacerdotii & Imperii* obſervat, præter clancularias

vel

vel apertas factiones & artes, quæ in Galliis in ejuſmodi Electionibus frequentiſſimè occurrebant, ipſas inſuper Regum Chriſtianiſſimorum preces imperioſas vim attuliſſe Electionibus. Jure itaque optimo abolita eſt Pragmatica Sanctio, & in ejus locum ſubrogatum eſt Concordatum Gallicum, cujus beneficio reſtituta ac firmata eſt Eccleſiæ Romanæ cum Gallicanâ exoptatiſſima concordia, quæ Pragmaticæ Sanctionis defenſione haùd parùm turbata erat; ſublata itidem eſt Reſervationum & gratiarum Expectativarum olim introducta conſuetudo; præciſæ penitùs omnes ambitionis & Simoniæ occaſiones, quibus creberrimè Electorum ſuffragia rogabantur, à Laïcis Principibus conciliabantur, & interdùm extorquebantur. Prætèr hęc commoda, quæ ex Pragmaticæ Sanctionis abolitione, & Concordati inſtitutione & promulgatione percepit Gallicana Eccleſia, aliud *Petrus de Marca* loco mox à me laudato adducit magnum Eccleſiæ Gallicanæ & Regni ex receptione *Concordati* ſecutum emolumentum, per quod *finis impoſitus eſt litibus, quas in Romana Curia conteſtari receptum erat ſumptibus immenſis, ut electionum nullitas diſcuteretur. Quò fiebat, ut partes contendentes ad inopiam redigerentur, regno incommoda importarentur, & Eccleſiæ ob id diù vacarent*. Hìc tamen obitèr advertere debes, quòd, licèt abrogatâ in Galliis Pragmaticâ Sanctione, multa ſecum commoda advexerit Concordati Gallici inſtitutio, nihilominùs Senatus Pariſienſis abolitioni Pragmaticæ Sanctionis, & Concordati Gallici promulgationi diù ac fortitèr reſtitit, Academia etiam Pariſienſis apertè reclamavit, & Clerus Gallicanus, vi dumta-

dumtaxàt ac metu compulſus, prędicti Concordati promulgationem paſſus eſt, quandòquidem Rex ita jubebat, ſed eam liberis ſuffragiis non approbavit, immò Regibus Chriſtianiſſimis *Henrico III.* & *Henrico IV.* ſæpè ſupplicavit, ut, hoc Concordato Gallico abrogato, revocaretur Pragmatica Sanctio, & reſtitueretur libertas Electionum. Duo etiam illuſtres Scriptores Eccleſiaſtici & Cleri Gallicani Epiſcopi, *Genebrardus*, & *Spondanus*, hanc Concordati Gallici promulgationem ore & calamo improbarunt. Prior, ſeu *Gilbertus Genebrardus*, Archiepiſcopus Aquenſis, librum *De Sacrarum Electionum jure & neceſſitate ad Eccleſiæ Gallicanæ redintegrationem* edidit; & libro IV. Chronologiæ ad annum MDXVII. *Concordatum Gallicum* vocat *Myſterium iniquitatis, quo perditam Eccleſiam Gallicanam cernimus*. Et rurſus: *Anno*, inquit, *milleſimo quingenteſimo decimo ſexto abrogata eſt in Galliis Pragmatica Sanctio, & Concordata, ut vocant, ſubſtituuntur, fremente univerſo Clero, Scholaſticis, Populo, bonis denique & doctis hominibus*. Alter verò Scriptor, ſeu, *Henricus Spondanus*, Appamiarum in Gallia Narbonenſi Epiſcopus, hæc habet ad annum MDXV. num. X. *Sic autem, ſublatâ penitùs Sanctione Pragmatica, ejus loco facta ſunt Capitula illa, quæ Concordatorum nomine promulgata fuere Seſſione XI. Concilii Lateranenſis, non tamen ſine omnium Galliæ Ordinum graviſſima conclamatione: mirantibus multis vehementiſſimè, quòd cùm Pontifex fratrum ſuorum Cardinalium ſuffragiis eligatur, Epiſcopos & alios Prælatos eligendi poteſtatem, iis ad quos pariter de jure competebat, ademerit, & in Reges tranſtulerit; atque infauſtâ permutatione, temporali*

ſibi

ſibi reſervato, ſpirituale abdicaverit. Verùm, etſi Clerus Gallicanus, Academia Pariſienſis, Ampliſſimus Senatus, & nonnulli Scriptores Galli, quos inter reponi debent *Genebrardus*, & *Spondanus*, hoc Concordatum Gallicum, ſpecioſis quidem, ſed reapsè falſis rationibus freti improbarint, nec ſtatim novam illam Diſciplinæ mutationem concoquere potuerint, attamen poſtquàm, ſemoto partium ſtudio & abdicatis omnibus præjudiciis, rationum, quibus nitebantur, levitatem agnoverunt, & Concordati Gallici commoda ſunt experti, tandem lubentiſſimè acquieverunt, ultròque faſſi ſunt, hanc novam per Concordatum Gallicum inductam Eccleſiæ Diſciplinam non fore incommodam, ſed potiùs utilem, modò Rex Chriſtianiſſimus, ſicut ei ex Concordato incumbit, nominaret, ſeu deſignaret ad Epiſcopatus & Abbatias viros doctrinâ & pietate conſpicuos, dignos tanto munere, & ferendo oneri, quod Angelicis humeris formidandum eſt, pares. Quod cùm Reges Chriſtianiſſimi ſummâ cum laude & pietate hactenùs in rem Eccleſiæ executi fuerint, nullum multis abhinc annis auditum eſt in Galliis murmur adversùs *Concordatum*, ſecundùm quod Gallicanæ Eccleſiæ Politia diſponitur ac regitur, omniaque Beneficia pacificè conferuntur.

D. Cedo, ſi placet, præcipuas rationes, quibus Clerus Gallicanus, Academia Pariſienſis, & aliqui Scriptores Galli movebantur, ut tanto cum ſtudio Pragmaticam Sanctionem defenderent, & ex adverſo tam fortitèr Concordati promulgationi obſiſterent.

M. Tres præſertìm rationes adducebant hi, qui

qui in Galliis Concordati promulgationi obfirmatis animis intercedebant. Prima ratio petebatur ex novitate Diſciplinæ, quæ, abrogatâ Pragmaticâ Sanctione, per Concordatum in Eccleſiam inducebatur. Hæc, inquam, Diſciplina novitate ſuâ Gallorum animos percellebat, adeò ut in hac maximè cauſa locum habuerit hæc præclara S. *Auguſtini* Sententia Epiſtolâ cxix. *Ipſa mutatio conſuetudinis etiam quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat*. Verùm, hæc Gallorum ratio nullius roboris erat, quia hæc Diſciplina, quantùmvis nova videretur, obviis tamen ulnis excipienda erat eô vel ſolô nomine, quòd præſentiſſimum adferret remedium multis malis & corruptelis, quæ ſacras Electiones ita infecerant, ut vix ſanari poſſent, niſi Electiones ipſæ abrogarentur, quæ per ſe quidem bonæ, hominum tamen ad vitia proclivium malis artibus noxiæ magis, quàm utiles Eccleſiæ progreſſu temporis evaſerant. Galli itaque, qui hujus Diſciplinæ per Concordatum invectæ novitate fuerunt perturbati, trepidaverunt timore, ubi non erat timor. Altera ratio, quam contra Concordatum opponebant Galli, in hoc maximè ſita erat, quòd ſibi perſuaderent, *Leonem X.* Pontificem Maximum conceſſiſſe *Franciſco I.* Regi Chriſtianiſſimo, ejuſque ſucceſſoribus, Spiritualia Eccleſiarum jura, dùm eis jus indulſit nominandi, vi Concordati, ad Epiſcopatus Galliarum Regni. Verùm, vana & falſa omninò erat hæc Gallorum perſuaſio. Neque enim vi Concordati data unquàm ſunt Regibus Chriſtianiſſimis Spiritualia Eccleſiarum jura, ſed ſolùm eis conceſſum eſt jus Patronatus, ſeu Præſentationis ad Beneficia Regni Galliæ.

Galliæ. Undè, ſicut penès Epiſcopos ſumma ſemper eſt poteſtas in minora Beneficia, maximè quoad jus ſpirituale, quanquàm ea conferant ad nominationem Patronorum Laicorum, ita penès Summum Pontificem reſidet in omnia Beneficia Eccleſiæ, maximè quoad jus ſpirituale, poteſtas, licèt Regibus Chriſtianiſſimis jus impertiatur nominandi, vi Concordati, ad Epiſcopatus & alia Beneficia Galliarum Regni. Quod quidem novum non eſſe fatetur ipſemet *Spondanus* loco mox à me laudato, ubi hæc habet: *Quod etiam Leo X.* Pontifex Maximus eidem *Franciſco I.* Regi Chriſtianiſſimo *conceſſerit ac ſucceſſoribus in perpetuum, Eccleſiarum Cathedralium ac Monaſteriorum nominationem, quæ priùs ab electione Collegiorum ac Conventuum pendebat, haud quidem id novum fuit, cùm aliàs viderimus, id jam olim Zachariam Romanum Pontificem permiſiſſe Pippino Caroli Magni parenti & Sancto Ludovico Regi Alexandrum IV. Horruit tamen iſte*, ſeu S. Ludovicus Rex, *eo quanquàm ſpontè oblato jure uti, quòd intelligeret, ut dicebat, non ſe poſſe illud ſuſcipere abſque periculo animæ ſuæ & Regni*. Jus itaque à *Leone X.* conceſſum *Franciſco I.* Galliarum Regi, ejuſque ſucceſſoribus, nominandi ad Epiſcopatus, aliaque Beneficia, non eſt novum, nec ſeſe extendit ad ſpiritualia Beneficiorum Jura, ſed eſt dumtaxàt jus patronatus, ſeu præſentationis ad Beneficia, quòd certè Viro Laico concedi poſſe in confeſſo eſt apud omnes Theologos, nec alia unquàm fuit Eccleſiæ ſententia ante mille annos, ex quo locus nimirùm fuit Laico Patronatui. Tertiam tandem rationem contra Concordatum deſumebant Galli ex Sacris Canonibus ac De-

Decretis Conciliorum Generalium, præſertim ſeptimi & octavi, quibus diſtrictè & ſub pœnâ depoſitionis inhibetur, ne quis *per ſæculares Principes*, vel *Imperatoriâ poteſtate* ad Epiſcopatum provehatur. His autem Synodorum Generalium Decretis contrarium penitùs videbatur Concordatum, quod Regibus Chriſtianiſſimis jus aſſerebat nominandi ad Epiſcopatus & alia Beneficia totius Galliarum Regni. Sed hæc Gallorum ratio ex Sacris Conciliorum Generalium Canonibus petita nullum planè robur adversùs Concordatum habere poterat, quia licèt antiqui Canones prohibeant, ne quis ab Imperatore, vel à Principibus ſæcularibus per vim ad Epiſcopatum intrudatur; quamvis etiam Summi Pontifices, ut latè oſtendimus in Colloquio tertio in Hiſtoriam Sæculi undecimi, jure merito damnarint Inveſtiturarum uſum, quo Imperatores Epiſcopatus & alia Beneficia indignis propriâ authoritate, & reclamante Eccleſiâ, conferebant; nunquàm tamen Sacri Canones, aut Romani Pontifices prohibuerunt, ne Principes Eccleſiis nominent ſeu deſignent Epiſcopos, ſi id ipſis Eccleſia conceſſerit, vel permiſerit, cùm tunc, accedente illâ Eccleſiæ conceſſione, Principes id præſtent non Jure Imperii, ſeu propriæ authoritatis, ſed ex mera Eccleſiæ indulgentiâ. Porrò, Reges Chriſtianiſſimi non ſibi arrogant Jus nominandi propriâ authoritate ad Epiſcopatus & Beneficia Galliarum Regni, ſed totum illud Jus, quo potiuntur, acceptum referunt ſoli Eccleſiæ conceſſioni *Franciſco I.* Regi Chriſtianiſſimo, ejuſque Succeſſoribus à *Leone X.* Pontifice Maximo per Concordatum

datum factæ, quæ nullo pacto Sacris Conciliorum GeneraliumCanonibus ac Decretis adverſatur. Præterquàmquòd, etſi Decreta Conciliorum Generalium prohiberent, ne Principes Laici nominent ad Epiſcopatus, attamen cùm ejuſmodi Decreta non ad Fidem, ſed ad Diſciplinam dumtaxàt pertineant, ea à Summis Pontificibus temperari, immò abrogari poſſe, ſi evidens particularium Eccleſiarum neceſſitas, vel utilitas poſtulet, nemo eſt, qui inficias ire, aut in dubium revocare velit, maximè cùm conſtet, Diſciplinæ capita pro temporum & locorum varietate mutationem facilè ſubire,multaque veteris Diſciplinæ Capita,Conciliorum Generalium Canonibus firmata, vel deſuetudine, contrariis inſtitutis quandòque abrogari. Potuit ergò *Leo X.* Pontifex Maximus hæc Decreta Conciliorum Generalium, ad ſolam Diſciplinam ſpectantia, abrogare propter evidens Eccleſiæ Gallicanæ bonum, quod poſtulabat, ut Capitulorum Electiones, ambitu, ſimoniâ, aliiſque vitiis horrendum in modum id temporis fœdatæ abrogarentur, & nominationibus ad Epiſcopatus & Beneficia Galliarum Regni alitèr provideretur; quod ſapientiſſimè per Concordatum Gallicum præſtitit Summus ille Pontifex. Abſit ergò, ut quis dicat, *Leonem X.* antiquos Canones violaſſe, Diſciplinam evertiſſe, dùm novum Jus *Concordati* pro Eccleſia Gallicana inſtituit, ex quo multa ſecuta ſunt commoda, ac multò majora in dies, ut ſperamus, promanabunt, ſi Chriſtianiſſimus Rex *Ludovicus XV.* Majorum ſuorum veſtigiis inſiſtens, nominet ad Epiſcopatus & Beneficia Viros Eccleſiaſticos doctrinâ & pietate inſignes,

quibus ſemper abundávit, & etiamnùm feraciſſimum eſt Galliarum Regnum, cujus habenas, juxta omnium Gallorum vota, propediè̀m moderabitur Juvenis ille Rex, quo, ſi mea exaudiuntur vota, nemo feliciùs regnabit, nemo diutiùs vivet, eritque *Clodovæis* illuſtrior, *Pippinis* fortior, *Carolis* felicior, *Philippis* Auguſtior, *Henricis* major, *Ludovicis* (ſi quid eorum addi poteſt pietati & nomini) etiam melior. His, quæ de abrogatâ Pragmatica Sanctione, & de ſuffecto in ejus locum Concordato Gallico hactenùs dixi, addam dumtaxat, errare nonnullos Scriptores, qui maximis laudibus Pragmaticam Sanctionem efferunt, eò quòd, ut ajunt, eâ in Galliis vigente, liberæ à Capitulis fierent electiones Epiſcoporum; in hoc, inquam, errare illos Scriptores duplici momento, breviter evinco. Primò, quia, vigente in Galliis Pragmaticâ Sanctione, Reges Chriſtianiſſimi ſuis precibus, quæ, ut ſuperius ex Illuſtriſſimo *Petro de Marca* Archiepiſcopo Pariſienſi obſervavi, vim imperii habebant, Capitulis neceſſitatem imponebant eligendi quos ipſi poſtulabant Epiſcopos. Secundò, vigente in Galliis Pragmaticâ Sanctione, Reges Chriſtianiſſimi *Carolus VII. Ludovicus XI.* & *Carolus VIII.* interdùm impediebant, ne à Capitulis fierent electiones Epiſcoporum, rogabantque Summos Pontifices, ut quoſdam in Galliis vacaturos Epiſcopatus ſibi reſervarent, ad Suæ Majeſtatis preces conferendos, ſicut nonnullis exemplis probat doctiſſimus *Ludovicus Thomaſſinus* parte IV. *Diſciplinæ Eccleſiaſticæ de Beneficiis* lib. 2. cap. 41. Patet igitur, vigente adhuc in Galliis Pragmaticâ Sanctione, ſæpius Capitula, impedien-

dientibus Regibus Chriſtianiſſimis, plenam non habuiſſe libertatem eligendi Epiſcopos, ac ſubindè mirum videri non debere, ſi tandem abrogatâ Pragmaticâ Sanctione, Capitulis Jus eligendi Epiſcopos fuerit ademptum, & Regibus Chriſtianiſſimis Jus nominandi ad Epiſcopatus, Abbatias, & Beneficia Galliarum Regni à *Leone X.* Pontifice Maximo adjudicatum & conceſſum ſub his conditionibus, quas ſuperiùs aſſignavimus. Sed de Diſciplina Eccleſiaſtica Sæculi XVI. plura dicere non vacat, expeditque ut Monaſticæ Diſciplinæ ejuſdem Sæculi præcipua nunc Capita percurramus.

D. Rerum, quæ Diſciplinam Monaſticam ſpectant, narrationem auſpicari debes ab inſtitutione Ordinum, qui Sæculo XVI. ab Eccleſia approbati novum Statui Monaſtico vel Regulari incrementum atque ſplendorem contulerunt.

M. Multi Sæculo XVI. Ordines Regulares prodierunt, videlicet Ordo inſtitutus à S. *Ignatio de Loyola*, vulgò dictus, *Societas Jeſu*; Ordo Capuccinorum; Ordo Clericorum Regularium *Theatinorum*; Ordo Charitatis; Ordo Carmelitarum Diſcalceatorum; quibus acceſſerunt variæ Congregationes, ſeu Congregatio *Somaſchæ* Clericorum Regularium; Congregatio Fratrum Minorum S. Franciſci ſtrictioris Obſervantiæ, qui *Recollecti* appellantur; Congregatio Clericorum Regularium S. *Pauli Decollati*; Congregatio Clericorum Regularium miniſtrantium Infirmis; Congregatio Beatæ Mariæ Fulienſis, & Congregatio Clericorum Regularium Minorum. De iſtorum Regularium Ordinum & Congregationum Inſti-

 tutione,

tutione, Authore, Legibus & præclaris in Eccleſiam promeritis pauca hic dicemus, quæ in Annalibus prædictorum Ordinum & Congregationum fuſiùs deſcripta leguntur.

D. Quo anno florentiſſima Societas *Jeſu* fuit à S. *Ignatio de Loyola* inſtituta, & quo pacto ad iſtud gloriæ faſtigium, quod nunc eam attigiſſe videmus, pervenit?

M. Anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto *Ignatius de Loyola*, nobilis Cantaber, ſex Sociis Pariſiis ſibi adjunctis, die ſacrâ Aſſumptioni Deiparæ Virginis, apud Montem Martyrum, Societatis vota cum illis emiſit, & clariſſimi hujus Ordinis fundamenta jecit, cujus Summa, ad prædicationem Verbi apud Infideles, Romani Pontificis arbitrio, ſuſcipiendam, eive operam ſuam in aliis religionis operibus addicendam, pertinebat, ſpeciali in id obedientiæ voto cæteris demùm addito. Hujus Societatis Authori Sanctiſſimo *Ignatio* nihil chariùs, nihil pretioſiùs fuit Evangelicâ paupertate, quâ Socii, vulgò dicti *Jeſuitæ*, ſupra ipſos Religioſos FF. Minores videntur eminere, quia illis S. *Ignatius* nullum jus ad ſtipendia, ad redditus annuos, ſaltem in Domo profeſsâ, permittit, unâ facultate recipiendi, quæ ſponte erogarentur, contentus, jus omne abdicavit repetendi etiam quæ Legato darentur; & ſi quod prædium habere illis licet, ad ruſticandum dumtaxat conceſſum eſt, non ad ſerendas, aut metendas ſegetes, & ſi quæ ibi naſcuntur, non eſui ad panem, ſed tantùm Jumentis ad pabulum dari poſſint. Alia ſanctiſſima Statuta, quibus Socios obſtrinxit S. *Ignatius*, legi poſſunt in Conſtitutio-

tutionibus Societatis Jeſu, in quibus commentandis *Suarez*, doctiſſimus Societatis Theologus, totus eſt in tertio *De Religione* Tomo, undè etiam *Rodrigues*, ejuſdem Societatis Jeſu Scriptor, hauſit quæcumque ſuis in libris aſceticis tradidit documenta virtutis Chriſtianæ. Hanc Societatem ſanctiſſimis munitam Conſtitutionibus, ad majorem Dei gloriam, utilitatem Eccleſiæ, Fidei propagationem, Chriſtianæ Juventutis inſtitutionem, pietatis reſtaurationem à S. *Ignatio* conditam approbarunt Summi Pontifices *Paulus III.* anno MDXL. *Julius III.* an. MDLII. *Gregorius XIII.* an. MDLXXXIV. & *Gregorius XV.* an. MDCXXI. eamque inter Ordines Mendicantium numerandam, communibuſque Mendicantium Sodalitiorum Privilegiis frui debere ſanxit *Pius V.* Pontifex Sanctiſſimus. Multis, gravibusque procellis jactata eſt naſcens illa Societas, atque diuturnam cum celeberrima Academia Pariſienſi litem habuit, cujus originem, Acta & Inſtrumenta ad eam ſpectantia cùm fusè deſcribat *Egaſſius Bulæus* Tomo VI. *Hiſtoriæ Univerſitatis Pariſienſis*, eam ſilentio hìc omninò prætermittam, ne obductam jam cicatricem videar quaſi de induſtria refricare voluiſſe. Obitèr tantùm dicam, Patres Dominicanos de naſcente & à multis vexatâ Societate benè meritos fuiſſe, ejuſque Inſtitutum totis viribus propugnare, augere, & amplificare ſtuduiſſe, ſicut fatentur *Orlandinus, & Sacchinus*, elegantiſſimi Societatis Jeſu Hiſtoriæ Scriptores. Illi quippè teſtantur primò, S. *Ignatium*, Societatis Jeſu Authorem, à *Matthæó Ori*, Dominicano & Inquiſitore Pariſienſi, à furore æmulorum, & à rabie Scholaſticorum fuiſſe ereptum. Secundò,

impenſè laudant Dominicanos, quòd non ſolùm permiſerint Patribus Societatis Jeſu, ut ſuas Domos eorum Conventibus vicinas, ut videre eſt Romæ, Pariſiis, & Toloſæ, abdicato Jure, de quo alii pertinaciùs contendebant, extruerent, ſed etiam illâ viciniâ plurimùm lætarentur, ſæpiùſque Patres Societatis Jeſu ſuis Cœnobiis ſummâ cum humanitate exciperent. Denique, duo illi inſignes Hiſtoriæ Societatis Jeſu Scriptores, *Nicolaus Orlandinus*, & *Franciſcus Sacchinus*, referunt multa ac ſingularia beneficia, quibus Patres Dominicani naſcentem Societatem ſibi devinxerunt. Duos præſertim Dominicanos, videlicet *Joannem Pennam*, & *Mancium* laudat *Orlandinus*, à quibus ait Cauſam Societatis Jeſu fuiſſe acerrimè propugnatam. De primo Dominicano ita habet *Orlandinus* lib. 8. Hiſtoriæ Societatis Jeſu Numero quadrageſimo nono: *Joannes Penna ex eodem Ordine Prædicatorum, ſingulari pietate ac doctrina vir, & Salmanticenſium Doctorum è numero, acri ſtudio Divini honoris accenſus, non dubitavit recentem Ordinem*, ſeu Societatem Jeſu, *injuriâ vexatum, ſcripto etiam litteriſque defendere*. De altero verò Doninicano, ſeu de *Mancio*, hæc ſcribit idem *Orlandinus* libro 13. Numero trigeſimo octavo: *Plurimùm profecit Mancii quoque ſententia, qui ſacro Prædicatorum ex Ordine vir magni nominis, in Hiſpania, Complutique nobilis Profeſſor Divinæ Sapientiæ, idemque cùm perſtudioſus Familiæ noſtræ, tùm ipſi Præſuli Toletano percharus erat, permiſſo ejus examini Exercitiorum Volumine, eoque accuratè perlecto, libera voce reſpondit, nihil ſe in eo deprehendiſſe cenſoriâ notâ, vel animadverſione dignum*. Eamdem in Dominicanos grati animi

mi ſignificationem exhibet *Sacchinus*, alter Hiſtoriæ Societatis Jeſu Scriptor, ſeu Continuator, qui libro 4. Hiſtoriæ Societatis Jeſu Num. 150. teſtatur, Collegium Braccarenſe Patrum Societatis Jeſu munificentiâ *Bartholomæi à Martyribus* Archiepiſcopi Braccarenſis, Ordinis Prædicatorum, fuiſſe extructum ac locupletatum; & libro 11. Numero 99. aſſerit, Societatem Jeſu à *Ludovico Granatenſi*, nobili Familiæ Dominicanæ Scriptore, plurimùm in Luſitania adjutam & auctam fuiſſe, atque apud Reges, ſummâ, quâ valebat, gratiâ commendatam. Sed, miſſis aliis benèmultis teſtimoniis benevolentiæ, quæ memorant duo illi Societatis Jeſu Hiſtoriæ Scriptores, exiſtimo, ardentiſſimum illud Dominicanorum in naſcentem Societatem ſtudium illuſtriori exemplo comprobari haud poſſe, quàm S. *Pii V.* Pontificis Maximi, ex Ordine Prædicatorum aſſumpti, qui prætèr innumera privilegia, quæ Societati Jeſu indulſit, voluit inſupèr, ut Patres ejuſdem Societatis in Baſilica Vaticana S. *Petri* Pœnitentiariorum munere fungerentur, eoſque prætulit Religioſis Familiæ ſuæ Dominicanæ, quos dumtaxat in Baſilica Liberiana S. *Mariæ Majoris* Pœnitentiarios conſtituit. Hæc omnia brevitèr referre operæ pretium duxi, ut indè intelligas, Familiam Dominic. in Soc. Jeſu optimè fuiſſe & etiamnùm eſſe affectam. De Viris doctrinâ & Vitæ ſanctimoniâ illuſtribus, qui Sæculo XVI. ex Societate Jeſu prodierunt, ſat in ſuperiori Colloquio diximus. De Miſſionibus verò, quas apud Indos Orientales, Japonios, Æthyopes, Congitanos, Sinas, aliaſque Gentes remotiſſimas, ſuſcepit florentiſſima illa Societas,

cietas, cùm hìc diſſerere nimis longum eſſet, authorem tibi ſum, ut legas, ſi tibi per otium liceat, illos Scriptores, qui, ſemoto partium ſtudio, Miſſiones & labores noviſſimorum iſtorum Apoſtolorum ſincero, & non venali calamo, deſcripſerunt.

D. Mirum profectò mihi accidit, quod mox ajebas, videlicèt Patres Societatis Jeſu voto paupertatis, quo illos obſtrinxit S. *Ignatius*, eminere ſupra ipſos Religioſos FF. Minores, etiam Capuccinos. Hactenùs ſiquidem, ut candidè fatear, neſciebam, Patres Societatis Jeſu non ſolùm cum FF. Minoribus & Capuccinis de paupertate contendere, verùm etiam illis ſuperiores eſſe. Sed quoniam in Capuccinorum ſermonem incidimus, obſecro te, ut hìc breviter oſtendas, quem Authorem habeant, quamve Diſciplinam regularem ſequatur Ordo Capuccinorum?

M. Ordo Capuccinorum Authorem habuit F. *Matthæum de Baſſio*, ex Umbria oriundum, Ordinis Minorum Obſervantium, qui anno MDXXV. ſeverioris pœnitentiæ, & anguſtiòris paupertatis ſtudio inflammatus, unà cum *Ludovico*, & *Raphaele* Foroſempronienſibus, inſtituit Congregationem FF. Minorum Eremitarum, qui à Capuccio acuminato dicti ſunt Capuccini. Hanc Congregationem approbarunt Romani Pontifices *Clemens VII.* anno MDXXVII. *Paulus III.* anno MDXXXV. eamque multis privilegiis exornarunt S. *Pius V. Sixtus V. Paulus V. Gregorius XIV. Urbanus VIII.* & *Gregorius XV.* Olim Capuccini regebantur à proprio Vicario Generali ab ipſis quidem electo, ſed à Miniſtro Generali FF. Minorum Conventualium inſtituendo. Sed poſteà Fratrum Minorum Conventua-

ventualium jugum, favente Sede Apoſtolicâ, excuſſerunt Capuccini, & Miniſtrum Generalem eligendi facultatem obtinuerunt. *Bernardinum Ochinum*, qui à Fide Catholica ad Hæreſim Antitrinitariorum defecit, Authorem fuiſſe Ordinis Capuccinorum, fabula eſt, quam meritò explodit *Zacharias Boverius* in Annalibus Capuccinorum, ſicut jam in Colloquio tertio, agendo de *Bernardino Ochino*, obſervavimus. Diſciplinam Regularem, quam ſequuntur Capuccini, elegantiùs deſcribere haud poſſum, quàm mutuando verba *Antonii Mariæ Gratiani* in Vita *Joannis Franciſci Commendoni* Cardinalis, ubi hæc habet: *Horum*, ſeu Capuccinorum, *eſt Vita omnis dura atque inops; cibus illis victuſque in dies quæſitus ſimplex ſine lenocinio, aut conditione ulla: pellere non irritare famem, corporique alimenta præbere, non etiam oblectamenta volunt, quod crebris inſuper jejuniis, vigiliiſque exercitum, domitumque habent, quò purior mens, ſolutiorque divinarum rerum contemplationi atque cultui vacet. Veſtitus, cæteræ vitæ congruens, horridus, viliſque, unicâ tunica ac brevi pallio operiuntur, è ciliciis, aut non abſimili materia confectis, perpetuoque iiſdem nullo æſtatis, aut hyemis diſcrimine, ſine calceis nudo pede per nives, per ſaxa aſpretaque incedunt, crepidati tantùm ſacra faciunt. Quietem aut humi, aut peranguſto grabato, ſtramentove recumbentes, capiunt, non aliâ, quàm quâ amiciuntur veſte contecti. Domicilia eorum rarò in Urbibus, pleraque omnia in ſolitudine hominum. Denique omnis eſt in eo diſciplina, ut à corpore, humaniſque curis abſtractus animus, divinis operetur rebus, paupere victu, cultuque & religione gaudens.* Multi

Vitæ

Vitæ ſanctimoniâ conſpicui ex Capuccinorum Ordine prodierunt, quos inter B. *Felicem à Cantalicio* Sanctorum Faſtis *Clemens XI.* Pontifex Maximus ſolemni Eccleſiæ ritu adſcripſit die XXII. menſis Maji anni MDCCXII.

D. Quænam fuerunt exordia & incrementa Ordinis Clericorum Regularium Theatinorum?

M. *Cajetanus Tienæus*, nobilis Vincentinus, unà cum tribus Sociis, quos inter eminebat *Joannes Petrus Carafa*, Archiepiſcopus Theatinus, qui poſteà fuit Summus Pontifex, dictus *Paulus IV.* Ordinem Clericorum Regularium anno MDXXIV. inſtituit, qui *Theatini* fuerunt appellati à *Joanne Paulo Carafa*, qui, ut mox dixi, fuit Archiepiſcopus Theatinus, & deinde Pontifex Maximus, dictus *Paulus IV.* Tribus ſolemnibus Votis, quæ ſunt cæteris Regularibus communia, hoc peculiare adjecerunt inſtitutum, non tantùm ne quid poſſideant, verùm etiam, nec mendicando aut poſtulando vitam ſuſtentent, ſed ſpontaneis dumtaxat oblationibus & eleemoſynis alantur, &, abjectâ prorsùs rerum terrenarum ſollicitudine, in ſolo providentiæ ſinu quieſcant. Hic Ordo, quem *Clemens VII.* Pontifex Maximus Conſtitutione datâ die XXIV. menſis Junii anni MDXXIV. approbavit ac plurimis gratiis auxit, non potuit propter arctiſſimum Vitæ inſtitutum latè propagari. Si enim excipias Italiam, in qua hic Ordo plures habet domos, in Galliis unicam, in Germania quatuor, in Hiſpania quinque, in Luſitania unam, in Polonia unam, & in Urbe Goa unam tantùm poſſidet. Verùm, quamvis hic Clericorum Regularium Theatinorum Ordo non ſit latè diffuſus, innu-

innumeros tamen è ſuo ſinu emiſit Miſſionarios, qui in Indiis Orientalibus, in Ruſſia, & aliis Provinciis adjacentibus Catholicam Fidem ardentiſſimo zelo ſuccenſi propagarunt. Protulit etiam idem Ordo Clariſſimos Concionatores, qui in Italia & aliis regionibus reformationem Cleri, & morum populi depravati emendationem fervidis ſuis Concionibus felicitèr promoverunt. Peperit quadringentos & ampliùs Scriptores eximios, qui de Theologia Scholaſtica, Polemicâ, Exegeticâ, Aſceticâ complures ediderunt libros omnigenâ eruditione refertos. Dedit Eccleſiæ ducentos & amplius aut Archiepiſcopos, aut Epiſcopos; Cardinales quinque, quorum unus, ſeu *Joannes Petrus Carafa* ad Summum Pontificatum provectus eſt, dictusque *Paulus IV.* Denique, inter plures Alumnos ſuos Vitæ ſanctimoniâ conſpicuos, duos hic Ordo habere meruit ſolemni ritu ab Eccleſia in Sanctorum album adſcriptos, videlicet S. *Cajetanum Tienæum*, quem *Clemens X.* Summus Pontifex Sanctorum numero accenſuit, & S. *Andream Avellinum*, quem nuperrimè, hoc eſt, die XXII. menſis Maji anni MDCCXII. *Clemens XI.* Sanctorum Faſtis inſeruit. Horumce Sanctorum veſtigia preſſit *Joſephus Maria Thomaſius*, Cardinalis ejuſdem Ordinis Clericorum Regularium Theatinorum Alumnus, qui, ut ſuperiùs obſervavi, paucis ab hinc annis Romæ ſanctè obiit, & quinto ab ejus obitu menſe *Venerabilis* titulo donatus eſt à Summo Pontifice *Clemente XI.* qui etiam juſſit, ut quamprimùm fierent Proceſſus & Scripturæ de fama ſanctitatis Venerabilis illius Servi Dei, de Heroicis ejus virtutibus, Miraculiſque ab eo patratis,

tratis, ut plenâ ac diſtinctâ de iis omnibus habitâ relatione, ad ſolemnem piiſſimi hujus Cardinalis Beatificationem procedi poſſit.

D. Perge, quæſo, aliorum Regularium Ordinum, qui Sæculo XVI. fuerunt inſtituti, brevitèr, quoad ejus fieri poterit, referre originem.

M. Ordo Charitatis, ut in Gallia nuncupatur, à *Joanne de Deo*, natione Luſitano, ad officia charitatis erga pauperes, præſertìm infirmos, inſtitutus, initium Granatæ, anno MDXXXVIII. habere cæpit, ſed non niſi Kalendis menſis Ianuarii anni MDLXXII. confirmatus eſt à S. *Pio V.* Pontifice Maximo, eumque tandem in Italia, Germania, Gallia, & Polonia propagatum *Paulus V.* Pontifex Maximus, tribus ſolemnibus votis, obedientiæ, caſtitatis & paupertatis, quarto addito voto de curandis infirmis, in Cætum verè regularem erexit anno MDCXVII. Hic Ordo apud Italos vulgò nominatur: *Fate ben Fratelli*, totuſque, non in acquirendis ſcientiis verſatur, ſed in curandis infirmis pauperibus occupatur, quibus ſummâ charitate inſervit. S. *Joannes de Deo* iſtius Ordinis Parens, vitæ Sanctimoniâ & miraculis clarus, in Beatorum numerum ab *Vrbano VIII.* die XXI. Septembris anni MDCXXX. relatus eſt, & poſteà ab *Alexandro VIII.* Catalogo Sanctorum adſcriptus fuit XVII. Kalend. Novembris anni MDCXC.

Ordinem Carmelitarum ad antiquam primæ Regulæ, & priſcæ Diſciplinæ obſervantiam reſtituit Sæculo XVI. Sancta *Thereſia de Jeſu*, nobilis virgo Abulenſis, quæ plurima tum Diſcalceatorum Fratrum, tum Sacrarum ejuſdem Inſtituti ac Reformationis Virginum condidit intra breve tempus

pus Monaſteria, bonum Chriſti odorem ubique ſpirantia. In ea promovenda Carmelitarum Ordinis inſtauratione conſiliis & operâ Dominicanorum uſa eſt Beata *Thereſia*. Illa quippè, dùm mente agitaret egregium iſtud facinus, ſcripſit Epiſtolam ad S. *Ludovicum Bertrandum*, Dominicanum, eximiis virtutibus ornatum, eumque rogavit, ut conſilium mentemque ſuam eâ de re aperire non gravaretur. Annuit vir ille Sanctiſſimus, & poſt tres menſes, quibus divinum numen ferventioribus ſolitô precibus ſolicitavit, rerum omnium ſerie, futurique Ordinis cumulatiſſimâ gloriâ divinitùs agnitâ, reſcripſit, admovendam eſſe abſque ulla cunctationes operi manum, & poſt quinquaginta annos nullum futurum clariorem in Orbe Ordinem, nullique Sanctitate & doctrinâ inferiorem, quem Sancta illa Virgo moliebatur. Quo reſponſo accepto, confeſtim jacta ſunt reformationis Carmelitarum Ordinis fundamenta, & oraculi ſimul & voti S. *Ludovici Bertrandi* veritatem brevì eventus ſubſecutus comprobavit. Et ſanè, ut nihil in præſentia dicam de innumeris penè viris, qui Sanctitate conſpicui, & in Perſide pro Fidei propagatione Apoſtolicis laboribus clari ex Ordine Carmelitarum Diſcalceatorum promanarunt, certum eſt, hunc Ordinem doctiſsimos protuliſſe Theologos, quorum acceſsione maximè illuſtrata eſt Schola S. *Thomæ*, cujus illibatæ doctrinæ ſpeciali Statuto, hactenùs ſanctiſſimè obſervato, hujus Ordinis Viri Religioſi ſeſe addixerunt. Quot enim & quàm egregii Theologi Carmelitæ Diſcalceati in Divo Thoma Aquinate illuſtrando ſudarunt, quibus non habuit Angelicus Doctor fortiores

tiores pugiles, nec acriores vindices adverſarii etiamnùm perſentiunt? Norunt omnes, quantum in eo ſcribendi genere laudis conſecuti ſint Carmelitæ Diſcalceati Complutenſes Philoſophi, & Salmanticenſes Theologi, qui fideliſſimi doctrinæ S.*Thomæ* interpretes, Scriptis luculentiſſimis germanam Sancti illius Doctoris mentem, ejuſque reconditos ſenſus toti Orbi litterario patefecerunt. Hæc Clariſſima Thereſiani Ordinis Lumina inter ſua Scholæ Thomiſticæ ornamenta reponere non dubitat Dominicana Familia, maximè cùm inviolabile utriuſque Inſtituti, Thereſiani videlicèt & Dominicani, fœdus, junctis mutuâ Charitate, quæ nunquàm diſſolvetur, animis, utriuſque Ordinis gloriam & communem & individuam efficiat. Sed de Sacro illo Carmelitarum Diſcalceatorum Ordine, qui proprium Præpoſitum Generalem habet, quemque *Gregorius XIII.* Pontifex Maximus die XXII. menſis Junii ann. MDLXXX. approbavit; plura legeſis in ejus Annalibus, & apud *Aubertum Miræum* in Originibus Monaſticis.

D. Quem Authorem habuerunt illæ Congregationes, quas Sæculo XVI. ad Regularis Diſciplinæ incrementum inſtitutas paulò ſuperiùs memoraſti?

M. Congregatio Clericorum Regularium, qui *Somaſchi* appellantur à loco ita dicto, qui eſt Mediolanum inter & Bergomum, Authorem habet *Hieronymum Æmilianum*, nobilem Venetum & Senatorem, qui multos nobiles Laicos, & nonnullos Sacerdotes anno MDXXXI. congregavit ad gerendam Orphanorum curam, ut videlicet certis

tis in locis collecti educarentur, & in pietate, litteris, vel artium Mechanicarum tyrocinio inſtituerentur. Hanc Congregationem *Somaſchorum* (qui etiam appellantur *Clerici Regulares S. Majoli de Papia*, à loco, ubi fuit primum hujus Congregationis Collegium) approbavit *Paulus III.* anno MDXL. Privilegiis ornavit *Paulus IV.* Facultatem verò emittendi ſolemni ritu tria vota Regularia conceſſit *Pius V.* Cum hac Clericorum Regularium Congregatione *Somaſcha* Sodalitatem *Chriſtianæ Doctrinæ*, quæ ſub *Pio V.* anno MDLXXI. inſtitui cœperat, ut pueri, aliique divinæ legis ignari ſacrâ doctrinâ erudirentur, *Paulus V.* anno MDCXVI. certis legibus unitam voluit.

Congregatio Fratrum Minorum *S. Franciſci* ſtrictioris Obſervantiæ inſtituta eſt à quibuſdam ejuſdem Ordinis Profeſſoribus, quos poſtea *Recollectos* nuncuparunt, eò quòd Regulam S. *Franciſci* purè, juxta Litteram & Declarationes *Nicolai III.* & *Clementis V.* Romanorum Pontificum, obſervare ſatagerent. Hanc *Recollectorum* Congregationem confirmavit *Clemens VII.* decimo ſexto Kalendas Decembris anni MDXXXII.

Congregationi Clericorum Regularium *S. Pauli Decollati* initium dederunt Mediolani anno MDXXVI. viri quidam ejuſdem Civitatis Nobiles, qui ferventiſſimis *Seraphini Firmani* Canonici Regularis concionibus ad contemptum mundi, & Dei amorem inflammati, homines ad pœnitentiam adhortari, eoſque publicâ S. *Pauli* Epiſtolarum lectione benè vivendi normam edocere cœperunt, ac multis ex illis in ſuum conſortium adſciverunt, ex quibus tandem coaluit hæc Con-

Digitized by Google

gregatio Clericorum Regularium S. *Pauli Decollati*, qui vulgò appellantur *Barnabitæ*, à S. *Barnabæ* apud Mediolanum Baſilicâ, quæ ipſis ad peragenda officia ſua conceſſa eſt. Hanc Congregationem *Clemens VII.* die XVIII. Februarii anni MDXXVIII. approbavit, multiſque Privilegiis donarunt *Paulus III. Julius III. Gregorius XIII. Sixtus V.* & *Paulus V.* quorum Conſtitutiones in Bullario Romano legi poſſunt.

Congregatio Clericorum Regularium miniſtrantium Infirmis Authorem habet *Camillum de Læliis*, Theatinæ Diœceſis Presbyterum, à quo Romæ fuit inſtituta, & poſteà à *Sixto V.* Pontifice Maximo approbata eſt die XVIII. menſis Martii anni MDLXXXV. Ejuſdem Congregationis Regulam confirmavit *Gregorius XIV.* die XXI. Septembris anni MDXCI. eamque deinde reformavit *Clemens VIII.* Kalendis Januarii anni MDC. Horum Pontificum Romanorum Conſtitutiones eâ de re editæ extant in Bullario Romano. Congregationi *Beatæ Mariæ Fulienſis*, exordium dedit anno MDLXXVII. *Joannes Barreria*, gallicè *De la Barriere*, Cadurcenſis, Monaſterii Fulienſis, Ordinis Ciſtercienſis, in Diœceſi olim Toloſanâ, nunc Rivenſi, Abbas, qui Monachos ad ſeveriorem diſciplinam, primævumque SS. *Benedicti & Bernardi* Inſtitutum, per carnis abſtinentiam, aliaque arctiſſima ſtatuta reduxit. Hanc *Fulienſium* Congregationem approbavit *Sixtus V.* die V. Maji anni MDLXXXVI. eamque poſteà *Clemens VIII.* & *Paulus V.* Abbatis Ciſtercienſis juriſdictioni ac ſubjectioni exemerunt, variiſque Privilegiis auxerunt. Congregatio Clericorum Regularium Minorum inſti-

inſtituta eſt à *Joanne Auguſtino Adorno*, Genuenſi Presbytero, fuitque confirmata à *Sixto V.* anno MDLXXXVIII. Præter has Congregationes, aliæ Sæculo XVI. prodierunt, nimirùm Congregatio Diſcalceatorum Ordinis S. *Auguſtini*, quæ à *Clemente VIII.* anno MDXCV. approbata eſt; Congregatio Diſcalceatorum *Ordinis Sanctiſſimæ Trinitatis de Redemptione Captivorum*, quæ itidem à *Clemente VIII.* fuit confirmata. Monaſteria Ordinis S. *Baſilii* in Italia, Sicilia, & Hiſpania in unam Congregationem ſub Abbate Generali anno MDLXXIX. reduxit *Gregorius XIII.* Pontifex Maximus. Annuens etiam idem Summus Pontifex precibus S. *Philippi Nerii*, Presbyteri Florentini, ac Præpoſiti nonnullorum Presbyterorum Sæcularium in modum Congregationis ſub ejus directione viventium, conceſſit ei anno MDLXXV. Eccleſiam Parochialem S. *Mariæ Vallicellæ*, in qua ab ipſis & cura animarum excerceri, & peculiaria eorumdem Presbyterorum & Clericorum Inſtituta celebrari poſſent, indèque fluxit *Oratorii Congregationis* inſtitutio, cujus Conſtitutiones anno MDCXII. approbavit *Paulus V.* Summus Pontifex. Hæc Congregatio *Oratorii* (teſte Spondano ad annum MDLXXV. Num. XI.) viguit ſub eodem *Philippo Nerio*, ejus Inſtitutore, pietate & doctrinâ, viros producens, utrâque eâ virtute, aliiſque Chriſtianis dotibus inſignes. Inter quos eminentiſſimè præcelluit *Cæſar* ille *Baronius*, cujus nomen per univerſum terrarum Orbem in benedictione & laude exiſtit, eratque jam tum in contubernio *Philippi Nerii*, celebris hujus Congregationis conditoris. Si plura de Congregationis Oratorii Inſti-

tutionē ſcire deſideres, legeſis mox citatum Cardinalem *Baronium*, qui Tomo I. Annalium Eccleſiæ ad annum Chriſti LVII. Num. 164. pluribus oſtendit, Congregationis *Oratorii* inſtitutionem apprimè reſpondere formæ Conventûs ab Apoſtolo *Paulo* præſcripti Capite decimo quarto Epiſtolæ ſuæ primæ ad Corinthios. Hìc tantùm obiter dicam, S. *Philippum Nerium*, celeberrimæ Oratorii Congregationis Parentem, Ordini quoque FF. Prædicatorum amantiſſimum juxtà ac beneficentiſſimum Patrem ſe ultrò, dùm viveret, præbuiſſe. Solebat quippè, ut teſtatur *Riccius* in ejus Vita, Choro cum Dominicanis, ſæpè nocturno etiam tempore, adeſſe, Theologos hujus Ordinis libenter auſcultare, Juvenes Novitios Conventus Minervitani ad pietatem informare, frequentibus colloquiis dignari, eorum corda ſuperno gaudio replere, tantoque ſtudio Familiæ Dominicanæ commoda procurare, ut, quotiès res Dominicanæ Familiæ, ſibi chariſſimæ, in diſcrimen aliquod adducerentur, illicò *Philippus Nerius* Orationē, ſui corporis afflictionibus, miraculis etiam, imminentia damna procul depelleret. Hæc S. *Philippi Nerii* ergà Prædicatorum Ordinem, cujus ipſe alumnus ſum, ſingularis benevolentiæ, ac paterni amoris argumenta, non ſolùm publicis Ordinis noſtri conſignata monumentis, verùm etiam cordibus omnium Dominicanorum, velut tabulis ære perennioribus, ſemper inſculpta permanebunt, noſque ad ſinceris animis colendam ac ſingulari veneratione proſequendam Oratorii Congregationem, à Sancto illo Benefactore noſtro & in Cœlis patrono inſtitutam, continuò, velùt admotis ſtimulis,

mulis, provocabunt. Hìc tamen velim advertas, hanc Oratorii Congregationem, quam S. *Philippus Nerius* in Italia fundavit, & *Gregorius XIII.* approbavit, eſſe planè diverſam ab eâ Congregatione piorum Sacerdotum, quam anno MDCXIII. ſub nuncupatione *Oratorii Jeſu Chriſti Domini Noſtri*, ad petitionem *Mariæ Medicea* Reginæ, & *Henrici Gondii*, Archiepiſcopi Pariſienſis, in Regno Galliæ inſtitutam *Paulus V.* Pontifex Maximus approbavit. Hujus ſiquidem Gallicanæ Congregationis *Oratorii Jeſu*, quæ paulatim per omnes penè, aut ſaltèm præcipuas Galliarum Regni Civitates, non exiguo populorum fructu, dilatata eſt, quæque doctiſſimos Theologos, eximios Concionatores, egregios Scriptores Aſceticos & Scripturæ Sacræ Interpretes protulit, Inſtitutor, primuſque Generalis Præpoſitus fuit *Petrus de Berulle*, Presbyter Pariſinus, poſteà S. R. E. Cardinalis.

D. Quænam Sæculo XVI. viguit in Religioſis Ordinibus Monaſtica, ſive Regularis Diſciplina?

M. Synodus Tridentina circa Monaſticam ſeu Regularem Sæculi XVI. Diſciplinam Seſſ. xxv. multa decrevit, quæ hìc delibare ſufficiet. Et primò quidem in anteceſſum obſervare debes, gravem abuſum in Galliis Sæculis Eccleſiæ XV.& XVI. irrepſiſſe circà nominationem ad Abbatias Regulares, quæ non Viris Religioſis conferebantur, ſed Clericis Sæcularibus commendabantur, indèque dicebantur *Abbates Commendatarii*, qui Monaſteriorum bona dilapidabant, quodque gravius eſt, in cauſa erant, cur Diſciplina omnis Monaſtica in Cœnobiis ceſſaret, frigeret ac penitùs extin-

gueretur cultus divinus, omniaque ædificia tàm lapidea, quàm ſpiritalia funditùs diruerentur. In hunc peſtilentem abuſum in Galliis graſſantem *Joannes Caruajal*, Portuenſis Epiſcopus & Cardinalis, coram *Paulo II.* Pontifice Maximo (ſicut refert Cardinalis Papienſis Epiſtolâ nonageſimâ tertiâ) acritèr invectus eſt in hunc modum: *Vereor, Beatiſſime Pontifex, ne propedièm audiamus omnia Galliarum Cœnobia commendata eſſe, & nullum reliquum quod Abbatem ſuum habeat: ita quidquid ibi à nobis decernitur, Commendatio eſt....... Approbavit Judicium Pontifex, & adjecit, credere ſe à Pantificatu Callixti in eam diem ampliùs quàm quingenta Monaſteria eſſe jam commendata, atque adeò in metu ſibi eſſe, ne corruptela hæc maturiùs opinione in ſcandalum grave erumperet.* Subdit Cardinalis Papienſis: *Commendandorum ab initio Cœnobiorum non ea fuit ratio Patribus noſtris, ut ſaginæ Eccleſiaſticorum illa darentur, ſed ut fide & ſtudio Majoris alicujus ea, quæ occupata à Sæcularibus eſſent, redimerentur, & divinus cultus in priſtinum ſtatum revocaretur. Deflexit res, & in abuſum hunc venit odibilem Deo, & ſorti noſtræ infamem.* Ad quæ Cardinalis Papienſis verba *Henricus Spondanus* in Annalibus Eccleſiæ ad annum MCCCCLXIV. hæc ſubjungit: *Si Cardinalis Papienſis infamiam erubeſcebat Commendationum Eccleſiaſticis factarum, quid dixiſſet de infamiſſimo ſubſecuto abuſu concedendi illas non ſolùm Sæcularibus, verùm & perſæpè turpibus & indignis perſonis? Sed quoniam in hæc frequentiſſimè conclamatum eſt, ſemperque in caſſum; ne nos inutili labore ſtylum in eadem acuamus, Papirii Maſſoni, pii Viri, in ſuis Pontificum ac Regum*

Francorum Hiſtoriis, verba referre liceat, *exclamantis*: *O inceſtuoſas Beneficiorum perpetuas Commendationes! quo errore Gallia in funeſtum penè morbum incidit. Abſentibus enim Epiſcopis, & Monaſteriorum legitimis veriſque Patribus, oves deglubi neceſſe eſt, templa dirui, diſciplinam ruere, plurimos ab Eccleſia abigi, litterarum ſtudia deſeri, & aulicos, corruptiſſimum hominum genus, pinguedine Eccleſiaſticâ inflatos intumeſcere, vendique & emi paſſim Sacerdotia, quod cùm olim ſimonia eſſet, hodiè induſtria cenſetur. Sed hujuſmodi homines immortalis Deus, etſi ſerò, graviter tamen ulciſcetur.* Ad hunc itaque abuſum, qui præſertim in Galliis Sæculo XV. & XVI. gliſcebat, penitùs exterminandum omnem curam ac diligentiam Romani Pontifices adhibuerunt, præcipuè *Leo X.* in Concilio Lateranenſi Seſſione IX. ac tandem Synodus Tridentina, quæ Seſſione XXV. Cap. XXI. *de Regularium Reformatione*, ſanxit ut Monaſteria deinceps Regularibus conferrentur, & Ordinum Capita nemini commendarentur: *Cùm*, inquiunt Patres Tridentini, *pleraque Monaſteria, etiam Abbatiæ, Prioratus, & Præpoſituræ, ex mala eorum, quibus commiſſa fuerunt, adminiſtratione, non levia paſſa fuerint tàm in ſpiritualibus, quàm in temporalibus detrimenta; cupit Sancta Synodus ea ad congruam Monaſticæ Vitæ Diſciplinam omninò revocare. Verùm, adeò dura difficiliſque eſt præſentium temporum conditio, ut nec ſtatim omnibus, nec commune ubique, quod optaret, remedium poſſit adhiberi. Ut autem nihil prætermittat, undè prædictis ſalubriter aliquandò provideri poſſit, primùm quidem confidit, Sanctiſſimum Romanum Pontificem pro ſua pietate & prudentia*

curaturum, quantùm hæc tempora ferre poſſe viderit, ut iis, quæ nunc commendata reperiuntur, & quæ ſuos Conventus habent, Regulares Perſonæ ejuſdem Ordinis expreſsè profeſſæ, & quæ gregi præire, & præeſſe poſſint, præficiantur. Quæ verò in poſterum vacabunt, nonniſi Regularibus ſpectatæ virtutis, & ſanctitatis conferantur. Quoad ea verò Monaſteria, quæ Capita ſunt ac Primates Ordinum, ſive Abbatiæ, ſive Prioratus, quæ filiæ illorum Capitum nuncupantur, teneantur illi, qui in præſenti ea in Commendam obtinent, niſi ſit eis de Regulari Succeſſore proviſum, infra ſex menſes Religionem illorum Ordinum propriam ſolemniter profiteri, aut iis cedere; aliàs Commendæ prædictæ ipſo jure vacare cenſeantur. Optandum quidem fuiſſet, ut hoc ſaluberrimum Concilii Tridentini Decretum ubique locorum fuiſſet executioni mandatum, ſed non tulit temporum iniquitas, ut iſtud Diſciplinæ Caput in omnibus Regnis ac Provinciis obtineret. Hinc etiamnùm Galliarum Rex, Sedis Apoſtolicæ indulgentiâ, conſuetudine & poſſeſſione firmatâ, Clericos Sæculares ad Abbatias & Prioratus Regulares nominat, ſed eâ tamen lege, ut ſolo Commendationis titulo ea Beneficia Regularia poſſideant. Hìc tamen obitèr advertere debes, non eſſe per ſe & intrinſecùs deformes illas Monaſteriorum Commendationes, quæ Sæcularibus Clericis benè meritis fiunt, immò in Eccleſiæ bonum cedere, ſi Abbates Commendatarii Eccleſiaſticis redditibus, tanquàm fideles diſpenſatores, utantur, non ut domini; ſi credita ſibi Monaſteria, omni adhibitâ curâ tueantur, ſi res ipſorum cùm ſpirituales, tùm temporales, pro viribus promoveant,

veant, nec diſſipari ſinant, ſi ut Patres ac protectores Monachorum ſe gerant, ſi ædificia collabi, ſi peſſumdari diſciplinam Monaſticam, ſi numerum Monachorum debitum ad Officia divina ritè celebranda, eorumque jura ac privilegia imminui non permittant, ſi eleemoſynas erogent, hoſpitalitatem exerceant, vel ut hæc pietatis & juſtitiæ officia à Monachis impleantur, ex ſua reddituum portione aliquid decerpant & conferant. Hanc eſſe Eccleſiæ mentem, Monaſteria, ſeu Abbatias aut Prioratus Regulares Clericis Sæcularibus commendantis, certiſſimum eſt, contra quam qui operantur, æternam ſibi damnationem accerſunt.

Secundò, ad reſtaurandam Monaſticam Diſciplinam Synodus Tridentina in Decreto de Regularibus & Monialibus, quod XXII. Capitulis conſtat, jubet, ne profeſſio religioſa, ſive virorum, ſive mulierum fiat, niſi exacto integro probationis anno, & decimo ſexto ætatis anno completo, profeſſionem verò ante hunc annum factam, irritam declarat. Tertiò, præcipit eadem Sancta Synodus, ut Regulares omnes tàm viri, quàm mulieres, ad Regulæ, quam profeſſi ſunt, præſcriptum, vitam inſtituant: *Quò faciliùs ac maturiùs ubi collapſa eſt vetus & regularis Diſciplina inſtauretur, & conſtantiùs, ubi conſervata eſt, perſeveret, præcipit* (Sancta Synodus) *ut omnes Regulares, tàm viri, quàm mulieres, ad ſuæ profeſſionis perfectionem, obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis ac ſi qua alia ſunt alicujus regulæ & Ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum reſpectivè eſſentiam, necnon ad communem vitam, victum & veſtitum pertinentia, fideliter obſervent, omniſque cura & diligentia à Supe-*

Superioribus adhibeatur, tàm in Capitulis Generalibus & Provincialibus, quàm in eorum viſitationibus, quæ ſuis temporibus facere non prætermittant, ut ab illis non recedant: cùm compertum ſit, ab eis non poſſe ea, quæ ad ſubſtantiam regularis vitæ pertinent, relaxari. Si enim ea, quæ baſes ſunt & fundamenta totius diſciplinæ regularis exactè non fuerint conſervata, totum corruat ædificium neceſſe eſt. Quartò, Synodus Tridentina omnibus Monaſteriis, exceptis tamen Conventibus Capuccinorum, & Minorum de Obſervantia, permittit, ut bona immobilia poſſideant, omnibus tamen Regularibus proprietatem vetat, ipſiſque diſtrictè prohibet, ne à ſuis Conventibus recedant, *etiam prætextu ad Superiores ſuos accedendi, niſi ab eiſdem miſſi aut vocati fuerint. Qui verò ſine prædicto mandato in ſcriptis obtento repertus fuerit, ab Ordinariis locorum, tanquàm deſertor ſui Inſtituti, puniatur, illi autem, qui ſtudiorum causâ ad Univerſitates mittuntur, in Conventibus tantùm habitent, alioqui ab Ordinariis contra eos procedatur.* Quintò, ſtatuit Synodus Tridentina, ut *Regularis non ſubditus Epiſcopo, qui intra Clauſtra Monaſterii degit, & extra ea ita notoriè deliquerit, ut populo ſcandalo ſit; Epiſcopo inſtante, à ſuo Superiore intra tempus ab Epiſcopo præfigendum ſeverè puniatur, ac de punitione Epiſcopum certiorem faciat: ſin minus, à ſuo Superiore officio privetur, & delinquens ab Epiſcopo puniri poſſit.* Sextò, præſcribit eadem Synodus rationem eligendi Superiores, decernitque, id fieri debere per vota ſecreta. Declarat inſuper, quo pacto procedendum ſit erga eos, qui poſt emiſſam profeſſionem reclamant, & ad ſæculum redire volunt: *quicumque*, ait

ait Sancta illa Synodus, *Regularis prætendat, ſe per vim aut metum ingreſſum eſſe Religionem, aut etiam dicat, ante ætatem debitam profeſſum eſſe, aut quid ſimile, velitque habitum dimittere quàcunque ex cauſa, aut etiam cum habitu ſine licentia Superiorum diſcedere: non audiatur niſi intra quinquennium tantùm à die profeſſionis & tunc non aliter niſi cauſas, quas prætendit, deduxerit coram Superiore & Ordinario. Quòd ſi ante habitum ſpontè dimiſerit, nullatenus audiatur, nec ad allegandum quamcunque cauſam admittatur, ſed ad Monaſterium redire cogatur, & tanquam Apoſtata puniatur*. Poſtremò, Synodus Tridentina prohibet Regularibus, ne in Eccleſiis, etiam ſuorum Ordinum, *contradicente Epiſcopo*, Conciones habeant: Ne promulgent Indulgentias abſque Epiſcoporum licentiâ & mandato: Ne privatis in domibus, ſeu Oratoriis, quæ ſunt extra Eccleſiam, Miſſæ ſacrificium celebrent: Ne in minori ætate, quàm quæ ab eadem Synodo Tridentina præſcripta eſt, & ſine diligenti Epiſcopi examine ordinentur: Ne confeſſiones Sæcularium, etiam Sacerdotum audiant, niſi ſint ab Epiſcopis approbati: Ne Monaſteria tàm Virorum, quàm Mulierum erigant, ſine Epiſcopi, in cujus Diœceſi erigenda ſunt, licentiâ priùs obtentâ. Hæc ſunt in ſummâ utiliſſima Decreta, quæ pro Reformatione Monaſticæ ſeu Regularis Diſciplinæ ſanxit Synodus Tridentina, ad quorum normam faxit Deus, ut omnes Monaſticæ, aut Regularis vitæ profeſſores vitam ſuam exigant, morum innocentiam ſectentur, mundi negotiis & illecebris non implicentur, atque primitivam Obſervantiam jugitèr colant, ne, ſi laxiori Diſciplinâ à ſan-

à ſanctiſſimis Majorum ſuorum Inſtitutis deſciſcant, experiantur tandem verum eſſe, quod S. *Bernardus* in Apologia ad *Guillelmum* Abbatem ſcripſit: *Quis in principio cùm Ordo cœpit Monaſticus, ad tantam crederet Monachos inertiam devenire? O quantùm diſtamus ab iis, qui in diebus Antonii extiterunt Monachi! ſic Macarius vixit? ſic Baſilius docuit? ſic Antonius inſtituit? ſic Patres in Ægypto converſati ſunt?*

D. Ediditne Concilium Tridentinum aliqua Statuta ad conſervandum vigorem Diſciplinæ, quam Moniales juxta Sacros Canones obſervare tenentur?

M. Concilium Tridentinum Seſſ. xxv. nonnulla pro Monialibus edidit Decreta, quæ hic inſerere non abs re erit. Primùm quidem jubet Sancta Synodus Tridentina Epiſcopis, ut Clauſuræ Monialium curam habeant, eamque, ubi violata fuerit, diligenter reſtituant, ac inobedientes, per Cenſuras Eccleſiaſticas, quâcumque appellatione poſtpoſitâ, compellant. Verùm, quia non ſufficit, ut Moniales, quæ mundo nuncium penitùs remiſerunt, Clauſuram obſervent, ſed debent inſuper ſoli Deo, orationi, precibus, piorum librorum lectioni, & aliis id genus ſpiritualibus exercitiis vacare, atque à vanis hominum Colloquiis abſtinere; ideò juſtâ de cauſa Sacra Congregatio, Concilii Tridentini Interpres, declaravit, peccare mortaliter Regulares, qui abſque licentia Crates Monaſteriorum Monialium adeunt, ut cum eis colloquantur. Hæc Sacræ Congregationis Concilii Interpretis Declaratio à Summo Pontifice *Clemente IX.* approbata, his verbis concepta eſt:

Die

Die 11. *Maji* 1669. *S. Congregatio Eminentiſſimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, habitâ notitiâ, quòd nonnulli Regulares abſque licentia Crates Monaſteriorum Monialium adire & frequentare non dubitent, prætendentes, non eſſe interdictum per breve tempus, etiam uſque ad quadrantem horæ cum dimidio, quod horologio arenario aliquandò metiuntur, Moniales, aliaſque perſonas intra Clauſuram exiſtentes, alloqui, & hanc opinionem tanquam tutam affirment, diſſeminent, & etiam in ſcriptis forſan evulgent, proprias graviter illaqueantes conſcientias, & ſcandala confoventes; ad hujuſmodi pernicioſos errores eliminandos, opinionem prædictam improbans, rejiciens & damnans, declaravit, Regulares cujuſcumque Ordinis, Militiæ, Societatis, Congregationis, Inſtituti, etiam de quibus ſpecialis mentio foret habenda, qui ad Monaſteria Monialium, quamvis ab Ordinarii juriſdictione quomodolibèt exempta, & etiam ipſis Regularibus ſubjecta, vel aliàs ſpeciali mentione digna, abſque legitima facultate accedunt, colloquendo, etiam per quodcumque modicum tempus, cum Monialibus, aut aliis intra Clauſuram degentibus, peccare mortaliter, eoſque ſub excommunicationis & privationis vocis activæ, & paſſivæ, aliiſque contra Regulares accedentes ſine licentia ad Monaſteria Monialium ſtatutis pœnis poſſe ab Ordinario, tanquam Sedis Apoſtolicæ delegato, carcerari. Et die 7. Junii ejuſdem anni, facta relatione SS. D. N. Sanctitas Sua præſentem declarationem approbavit, ac typis dari, ſervarique juſſit.* Eamdem Declarationem, quæ diſtrictè prohibet, ne Regulares colloquia miſceant cum Monialibus, cùm aliqui, variis adhibitis interpretationibus, emollire, aut eludere

dere tentarent, Sacra Congregatio Eminentiſſimorum Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, denuò confirmavit, & confictas illas Interpretationes damnavit die 21. menſis Maji anni 1678.

Prætereà, Sancta Synodus Tridentina ejuſdem Seſſionis xxv. Cap. xviii. anathemati ſubjicit omnes & ſingulas perſonas cujuſcumque qualitatis & conditionis fuerint, tàm Clericos, quàm Laïcos, Sæculares, vel Regulares, atque etiam quâlibet dignitate fulgentes, ſi quomodocùmque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam ad ingrediendum in Monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cujuſcumque Religionis, vel ad emittendam profeſſionem, quique conſilium, auxilium, vel favorem dederint, quique ſcientes, eam non ſponte ingredi Monaſterium, aut habitum ſuſcipere, aut profeſſionem emittere, quoquo modo eidem actui vel præſentiam, vel conſenſum, vel auctoritatem interpoſuerint. Id autem ſapientiſſimè decrevit Concilium Tridentinum ad cohibendam inſatiabilem cupiditatem parentum, qui (ut ait Concilium Remenſe anno MDLXXXIII. Titulo de Regularibus & Monaſteriis Num. 3.) *Liberis ingreſſum Religionis procurant, vel quòd naturâ ſint ad res gerendas inepti, animo hebetes, vel corpore vitioſi, aut valdè deformes, vel certè ut aliis liberis, iſtorum quaſi ablegatione, ampliores relinquant opes.*

Tertio, Synodus Tridentina ſancit, ut Moniales ſingulis ſaltem menſibus Confeſſionem peccatorum faciant, Sacroſanctam Euchariſtiam ſuſcipiant,

ſcipiant, eoque ſe ſalutari præſidio muniant ad omnes oppugnationes Dæmonis fortitèr ſuperandas. Jubet tamen eadem Synodus Epiſcopis, & aliis Superioribus, ut bis, aut ter in anno offerant Confeſſarium extraordinarium, qui omnium Monialium Confeſſiones audiat. Denique, ne Moniales cauſas identidèm prætexerent exeundi è Monaſterio, & hàc illàc vagandi, Synodus Tridentina ſtatuit, nemini Sanctimonialium licere, poſt Profeſſionem, exire è Monaſterio, etiam ad breve tempus, quocumque prætextu, *niſi aliqua ex legitima cauſa ab Epiſcopo approbandà, Indultis quibuſcumque, & Privilegiis non obſtantibus*. Hanc autem facultatem S. *Pius V.* Pontifex Maximus in Conſtitutione, quæ incipit: *Decori*, ad tres dumtaxat caſus reſtringit, ſcilicèt *magni incendii*, vel *infirmitatis, lepræ, aut epidemiæ*. Quapropter, peccant mortaliter Superiores, qui præter tres illos caſus à S. *Pio V.* præfixos, Monialibus è Monaſterio exeundi facultatem impertiuntur.

D. Supereſt, ut ſub finem noſtri Colloquii Synopſim exhibeas doctrinæ Moralis, quæ viguit Sæculo XVI. eâdemque operâ aliquot ejuſdem Sæculi proponas Scriptores, ex quorum Operibus ſaluberrima poſſim Diſciplinæ Moralis, Vitæque Aſceticæ haurire documenta.

M. Diſciplinam morum Sæculi XVI. pleniſſimè nos docet S. *Carolus Borromæus* Cardinalis & Archiepiſcopus Mediolanenſis, qui mores ſui Sæculi, à quibus profectò mores Sæculi, in quo vivimus, non diſcepant, nativis coloribus depingit, & ad morum Diſciplinam reſtituendam efficaciſſima ſuppeditat remedia, quæ ſi mox executioni

manda-

mandarentur, omni procul dubio brevì in melius mores hominum mutarentur. Audi igitur primò ſanctum illum Cardinalem, animarum ſalutis ſitientiſſimum, ſic graphicè in Oratione Provincialis Concilii Mediolanenſis ſexti mores ſui Sæculi deſcribentem: *ſuperbiæ vitio, quàm multi turgeſcunt? quanta indè morborum peſtis, quàm profuſus veſtium luxus, quàm novus & inauditus pomparum apparatus, quàm varius barbarico opere ornatus, quàm innumerabilis ſervorum grex, quàm effuſa omnium rerum profluvies..... At verò, quàm latè patet inexhauſta illa pecuniæ ſitis, & idolorum ſervitus avaritia, & illa malorum omnium radix cupiditas. ex hoc morbo nefaria quæque exiſtunt. Hinc fœneraticii contractus, hinc mendacia, perjuriaque commerciis contrahendis, hinc falſa quæque, hinc adulterinæ & corruptæ merces, hinc doli, fallaciæ, fraudes, & ſubdola quæque artificia, hinc alienorum bonorum quaſi aucupia, hinc judiciorum iniquitas, judicum corruptelæ, pupillorum oppreſſiones, viduarum deſolatio, & injuria denique omnis .... Juvenes quibus cupiditatum flammis, quaſi ſummis febrium caloribus, & concupiſcentiæ igne non exardeſcunt? delitiis affluunt, oculos habent plenos adulterii, & flagranti iſto ardore concitati, bibunt quaſi aquam iniquitatem omnem.... Quàm iſti petulantes! quàm contumaces! quàm effrænati! quàm projectà audacià præcipites! quàm turbulenti & domi & foris! quàm impudenti licentia ad nefaria quæque concitati! ſunt plerique alii homines, qui ethnico more, & joculari quadam licentia Satanæ, larvis induti furiunt & bacchantur, choreas ducunt, tripudia agunt, ſpectacula prophana edunt, atque in aliis iſtiuſmodi actionibus uſque adeò inſaniunt, ut*

in

in tanta peccatorum, quæ indè exiſtunt, colluvie, ne culpam quidem agnoſcant. Sunt qui præ quadam virtutum torpedine, tanquàm in mollitie carnis jacentes; ne deſideria quidèm rectè agendi concipiunt, nedùm Sanctarum actionum officia exequuntur. Alii quàm plurimi ad terram proni, humi repentes, non cæleſtia, ſed terrena tantùm ſpectant, & tanquàm filii terræ animo dimiſſo, ut pecudes ad paſtum, ad crapulas & comeſſationes abjecti, gulæ, ventri & ganeis dediti ſunt. Alii in divinis laudibus muti, & in maledictis, blaſphemiis, diris imprecationibus, contumeliis exercitati ſunt. Permulti item rerum divinarum, atque adeò rudimentorum fidei ignari, verè cæci ſunt. At ſurdi quàm infiniti, qui in malè agendo ſunt pertinaci animo, voluntateque obſirmata, Dei vocibus obſurdeſcunt. pietate non molliuntur, minis non cedunt, precibus non commoventur, mentis ſenſu hebeſcentes, pericula ſalutis non timent, homines non metuunt, & quod graviſſimum eſt, Deum non verentur. Poſt hæc, idem Sanctus Cardinalis deplorat ſui Sæculi Clericorum mores, quorum *alii*, inquit, *avari ſunt, alii lites intendunt, alii ſtudiorum prætextu ab Eccleſia abſunt, à functionibus Eccleſiaſticis ſeſe abducunt, & à Clericali diſciplina refugiunt. Alii ſcientia inflati, præ ſe alios etiam ſeniores, quos vereri debent, ſuperbè contemnunt, Beneficia Eccleſiaſtica tenuia contumaciter reſpuunt, ampla præpoſterè ambiunt &c.* Viden, quàm accuratè S. *Carolus Borromæus*, vero ſalutis animarum zelo accenſus, vitia & mores ſui Sæculi deſcribat?

D. Video ſanè; ſed optarem ut ea indicares remedia, quæ ad reſtituendam morum Diſciplinam ſuggerit ſanctus ille Cardinalis.

M. Inter multa, eaque efficaciſſima, quæ ad reſtituendam morum Diſciplinam ſufficit S. *Carolus Borromæus* remedia, quatuor potiſſimùm ſeligam, quæ ſi ad praxim redigantur, benè profectò de proxima morum emendatione ſperare debemus. Primum remedium inſinuat ſanctus ille Cardinalis in Oratione jam citatâ, quam habuit in ſexto Concilio Provinciali Mediolanenſi, ubi hæc habet: *Eam ob cauſam, ſummà animi noſtri Epiſcopalis conſenſione, unà conſpiratione, uno ſpiritu explodantur illæ voces hominum, qui populum noſtrum decipiunt, dicentes: Pax, & non eſt pax: quàm imperitè hoc jactitant: quàm iniquo etiam animo ſunt iſti, qui curant contritionem filiæ populi mei cum ignominia, dicentes, pax, pax, & non eſt pax. An ubi malorum lues; pacis, concordiæ, & bonorum ſtatus? an ubi variæ morborum ſpecies, recta valetudo? an ubi adhùc morum corruptelæ, diſciplinæ Chriſtianę perfectio? attendite, quæſo, qui iſti homines ſunt cùm talia dictitant: Liniunt parietem luto abſque paleis, abſque temperatura: vident viſionem pacis, & non eſt pax.... Longè abſint à nobis voces iſtorum, qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas omnes animas. Næ iſtis adulationum vocibus, vocumque blanditiis, cùm nos fallere ſtudeant, tùm iſtis etiam illecebris populos noſtros decipiunt: dicunt enim bonum malum, & malum bonum. O popule meus, quis poterit omnia mala, quæ te undique premunt, enumerando percenſere? audent tamen iſti à ſalutis via te adulationibus longiùs abducere. Popule meus, qui te in tanta malorum colluvione beatum dicunt, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant*. Ex quibus

bus S. *Caroli Borromæi* verbis facili negotio intelligere potes,quàm jure meritò Romani Pontifices *Alexander VII.*& *Innocentius XI.* proſcripſerint varias opiniones quorumdam Theologorū,qui puras Ethices Chriſtianæ Regulas, teneris, cereis, flexibilibus, & in quamcumque formam ductilibus inſtitutis, dùm mollire conabantur, depravabant; atque peccatoribus,nimiâ facilitate veniæ,tribuebant incentiuum peccandi.

Alterum ad reſtituendam morum diſciplinam remedium exhibet S. *Carolus Borromæus* in Oratione Concilii primi Provincialis Mediolanenſis, ubi ſic effatur: *In delictis corrigendis illa nobis ineunda ratio eſt, ut pro vi & modo morborum, ægrorumque natura, medicinam accommodemus, nunc lenibus admonitionis & objurgationis remediis errata caſtigantes, nunc acriori curatione utentes, denique exulceratis partibus ferrum & ignem admoventes, quemadmodùm mali ratio, & contagionis periculum poſtulabit, memores ſemper nos eſſe Patres, non Dominos. Morum autem Diſciplinam facilè reſtituemus, ſi qua ratione, quibuſve factis primùm conſtituta,diùque conſervatâ eſt,eamdem nos in reſtituenda adhibebimus, illorum veſtigia perſequentes, qui hanc bonorum amplitudinem nobis, Deo authore, ſuâ virtute pepererunt. Proponamus nobis, quæſo, illorum vitæ ſanctitatem, & in adminiſtratione ſui officii ſapientiam. Erant integri, caſti, ſimplices, modeſti, humiles, benè morati, in oratione & lectione aſſidui, ſui deſpicientes, in alienæ ſalutis cura & cogitatione defixi, conſilio & operâ benigni, hoſpitales, in domeſtico cultu, & victu parci, in alios benefici & liberales. Paſcebant aſſiduè oves ſibi commiſſas, triplici ſalutis*

cibo, Verbo, Exemplo, & Sacramentis..... Hæc ſi, ut debemus, Patres, ante oculos habebimus, facilè intelligemus, quid in reſtitutione Eccleſiaſticæ Diſciplinæ nobis ſit hoc tempore agendum. In quo illud etiam animadvertendum erit, ut quemadmodùm in conformanda & conſtituenda Eccleſiaſtica ratione Chriſtus Dominus ab ipſis Apoſtolis, quos Chriſtianæ vitæ Magiſtros eſſe voluerat, initium fecit; ſic nos à nobis ipſis Paſtoribus, quos vivendi exempla aliis tradere oportet, in confirmanda reſtituendaque morum Diſciplinà exordiamur. Qua in re palàm oſtendit S. *Carolus Borromæus*, ad reſtituendam morum diſciplinam multùm juvare Epiſcoporum Sanctimoniam, quâ cæteris verbo & exemplo præfulgere debent, eorumque conſtantiam, quâ Sacrorum Canonum obſervationi ſedulò invigilare, & irrepentibus aut invaleſcentibus abuſibus vehementiùs obniti ac reluctari tenentur. Ad ipſos quippè Epiſcopos, ut ait *Vincentius Lirinenſis* ſpectat *clariſſimam poſteris formulam præmonſtrare, quonam modo deinceps per ſingula quęque errorum vaniloquia, ſacrà vetuſtatis authoritate, prophanæ novitatis conteratur audacia. Neque hoc ſanè novum, ſiquidem mos iſte ſemper in Eccleſia viguit, ut quo quiſque floreret religioſior, eò promptiùs novellis adinventionibus contrairet.* Proprium igitur Epiſcoporum officium eſt, pravas conſuetudines & morum corruptelas, quoquo modo invectas, confeſtim extirpare, nec ullo pacto permittere ut radices agant, quia *mala conſuetudo,* inquit Concilium Sueſſionenſe III. anno 866. celebratum, *quæ non minùs quàm pernicioſa corruptela vitanda eſt, niſi radicitùs evellatur, in privilegiorum jus ab improbis aſſumitur; & incipiunt*

piunt prævaricationes & variæ præſumptiones celerrimè non compreſſæ, pro legibus venerari & privilegiorum more perpetuò celebrari.

Tertium ad reſtituendam morum diſciplinam remedium præbet S.*Carolus Borromæus* Part.I. *Inſtructionum Paſtorum* cap. XIII. ubi monet Concionatores, ut omni perſuaſionum vi publicorum peccatorum illecebras, quas homines, depravatæ conſuetudinis errore decepti, pro nihilo putant, graviter reprehendant, atque in ſummum odium adducere contendant, præſertim ſpectacula, ludos, ludicraſque res id generis, quæ ab Ethnicorum moribus originem ducunt: Choreas, ſaltationes ac tripudia, à quibus mortiferæ cupiditates excitantur: ſcenicas, perſonataſque actiones, unde, tanquàm è quodam ſeminario, ſemina malefactorum, ac flagitiorum penè omnium exiſtunt: omnem inſuper inſectentur in muliebri veſtitu luxum, caudatas veſtes, ſuperbum ornatum, deformem illam capitis ornandi ſpeciem, muliebres fucos ac pigmenta, cæteraque ad mollitiem, atque ideò ad libidinis incitamentum fædè excogitata: Effuſam etiam virorum impenſam & omnem intemperantiam omni ſtudio coarguant: Epulas ſumptuoſas, & commeſſationes immoderatas, à frugalitate Chriſtiana alienas, omnis intemperantiæ, impudicitiæ, libidinis, aliorumque vitiorum illecebras increpent, atque planè diſſuadeant: in omnem aleam, omnemque ejus generis ludum, undè jurgiis, furto, maledictis ac aliis malis, maleficiiſque quaſi fores aperiuntur, invehantur, & multorum otioſam vitam ac voluptariam objurgare atque exagitare non deſinant. Nec ſolùm in vitiis

& moribus hominum increpandis zelum ſuum exercere debent Concionatores, ſed etiam, uti jubet idem S. Cardinalis cap. xx. 1. Partis *Inſtructionum*, ſæpiſſimè monere debent parentes, liberos, Uxorem, Dominum, Servum, Clericum, Laïcum, Privatum, Magiſtratum, ejus officii, quod cujuſque proprium erit, ut hoc pacto ſequantur exemplum Apoſtoli *Pauli*, qui excellens, omnibuſque numeris abſolutus univerſarum gentium Concionator, omnes ad officii ſui functiones erudivit. Ab hoc fine, quem ad promovendam ſalutem fidelium ſibi unicè præſcribere debent Chriſtiani Oratores, videant quantùm abſint illi Concionatores, qui lenocinantis odore laudis, & illecebroſo gloriolæ guſtu titillati, non quærunt, quid accommodatè dicere poſſint ad perſuadendum vel inſtituendum populum, ſed quid novi, ſubtilis & inauditi, quod in nullius unquam imaginationem venerit, & ejuratis omnibus humanæ & Eccleſiaſticæ eloquentiæ legibus, uni ſtudent novitati conceptuum, & neſcio quarum cogitationum, quibus ad emendandos mores, tollenda vitia, inſerendaſque virtutes nihil ineptius, nihil frigidius, nihil infructuoſius eſſe poteſt.

Quartum denique, illudque cæteris longè efficacius ad reſtituendam morum diſciplinam remedium tradit S. *Carolus Borromæus* Parte 2. *Inſtructionum Paſtorum* cap. 15. & ſequentibus, ubi multas præſcribit Regulas, quæ à Confeſſariis in Sacramento Pœnitentiæ obſervari debent. Et primò quidèm docet, *non ſolùm abſolvi non debere illos, qui peccato mortali valedicere conſtanter non decernunt, ſed eſſe præterea conſultum abſolutionem differre,*

re, donec evidens appareat emendatio in iis, qui tametſi dicant ac polliceantur, quòd ſe eximent à peccato, tamen Confeſſario probabilem faciunt metum, ne contrarium contingat: Ex hoc genere eſſe ſolent plerique adoleſcentes, qui in otio vitam agunt, qui luxui dediti, crapulam & amores inhoneſtos ſequuntur, libidinibus paſcuntur, verba obſcæna proferunt, murmurant, in odiis ac detractionibus verſantur quotidiè: & Confeſſionem differunt in ultimos Quadrageſimæ dies. Idem faciendum eſt cum iis (ſcilicèt ut differatur abſolutio) qui cùm multos annos in peccatis ſuis perdurant, nullà interim adhibità operà in emendationem Vitæ, in eadem peccata iterùm atque iterùm labuntur. Deindè, nec eos abſolvat, qui cum peccatis mortalibus, ſimul etiam eorum occaſiones vitare planè non proponunt. Idem prorsùs inculcat Sanctus ille Cardinalis *Actorum Parte 4. in Inſtructione Confeſſariorum* pag. 767. his verbis: *Sacerdos neminem ſic affectum abſolvere debet, ut probabile cenſeat in eadem peccata recaſurum, ſi in iiſdem occaſionibus perſeveret; ſed certum temporis ſpatium ſumere ad emendationem ejus explorandam.* Et paulò ſuperiùs: *Confeſſarios*, inquit, *monitos volumus, ut iis, quos peccata non dimiſſuros, probabiliter exiſtimabunt, quamtumvis polliceantur ac ſpondeant, ea ſe dimiſſuros, abſolutionem procraſtinent, quoad emendationem perſpexerint, necnon iis, qui per multos annos in eadem peccata prolapſi erunt, neque operam ullam ac correctionem vitæ contulerint.* Hanc diſciplinam, ad peccatorum converſionem perutilem, à S. *Franciſco Xaverio* Societatis Jeſu, Indiarum Apoſtolo, & *S. Carolo Borromæo* coævo, fuiſſe in Sacramento Pænitentiæ ergà ſolutioris vitæ homines diligentiſſi-

tiſſimè obſervatam aſſerit *Turſellinus* libro VI. *Vitæ S. Franciſci Xaverii* cap. XVI. eamque ſuo calculo approbant omnes ſanioris Moralis doctrinæ Theologi, qui conſtanter docent, non ſtatim concedendum eſſe abſolutionis beneficium tum iis, qui diuturnam & inveteratam habent peccandi conſuetudinem, atque iteratis lapſibus firmum ſibi vitæ in melius commutandæ propoſitum non adeſſe fidem faciunt; tum etiam illis, qui in proxima peccandi occaſione verſantur, nec eam tamen, ſæpiùs licèt admoniti, deſerere, & ad meliorem frugem ſe recipere nolunt. Hinc juſtiſſimâ de causâ Sanctiſſimus Pontifex *Innocentius XI.* ovium ſibi à Deo creditarum ſaluti ſedulò incumbens, inter ſexaginta quinque quorumdam laxiorum Caſuiſtarum propoſitiones die 2. Martii anni 1679. à ſe proſcriptas, tres iſtas ſequentes confixit, quarum prima, quæ eſt ordine quinquageſima octava, ſic habet: *Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem*. Altera, quæ eſt ordine ſexageſima, his verbis concepta eſt: *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra Legem Dei, Naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodò ore proferat, ſe dolere, & proponere emendationem*. Tertia, quæ eſt ordine ſexageſima prima, hæc eſt: *Poteſt aliquandò abſolvi, qui in proxima occaſione peccandi verſatur, quam poteſt, & non vult omittere; quin immò directè, & ex propoſito quærit, aut ei ſe ingerit*. Has tres Propoſitiones ab *Innocentio XI.* Pontifice Maximo jure optimo cenſurâ fuiſſe inuſtas, conſtans eſt omnium Theologorum doctrina, tum quia, ut inquit S. *An-*

S. *Auguſtinus* Sermone 7. de Tempore: *Pœnitentiam certam non facit, niſi odium peccati, & amor Dei*, & ut optimè ait Cardinalis *Bellarminus* Sermone 8. de Adventu: *Non eſſet tanta facilitas peccandi, ſi non eſſet tanta facilitas abſolvendi.*

Præter hanc tutiſſimam Regulam, quam Confeſſariis præſcribit S. *Carolus Borromæus*, aliam non minus neceſſariam ſtatuit Capite xx. Partis ſecundæ *Inſtructionum Paſtorum*, ubi hæc habet: *In ſatisfactionibus vel pœnitentiis Confeſſarius circumſpectus eſſe debet, ne adeò leves illæ ſint & faciles, ut poteſtas clavium in contemptum veniat, ipſeque particeps fiat & conſors aliorum peccatorum, neque nimis graves, aut longæ jubeantur, ut vel recuſent ea exequi, vel etiamſi acceptas habent, poſteà tamen plenè non perficiant. Idcircò Confeſſarius Canones Pœnitentiales ad unguem ſciat oportet, nam quamvis illi poſſint, & debeant ſecundùm prudentis & timorati Confeſſoris arbitrium mitigari, prout Pœnitentis contritio, perſonarum qualitas, diverſaque conditio, aliæque circumſtantiæ oſtendent, utiliſſimum tamen eſt, ſemper ipſos Canones præ oculis habere, atque eos tanquàm adamuſſim reſpicere, quantùm conveniens erit: Et quidem Confeſſarius etſi pro modo antiquo Canonum pœnitentiam non habet ſequi, tamen Pœnitenti nonnunquàm articulos in eis explicatos tractabit, ut ſic ad majorem dolorem adducatur, pœnitentiamque leviuſculam, quam ipſi dedit, alacriùs exequatur, & interim hæc quoque perſpicietur utilitas, quæ proficiſcitur ex benignitate, quam hodie Sancta Mater Eccleſia cum Pœnitentibus obſervat, quandò diſciplinæ Eccleſiaſticæ rigorem eis tantoperè moderatur. Curet etiam ut ſatisfactiones peccatis commiſſis reſpondeant.*

Hæc

Hac Regulâ S. *Caroli Borromæi* docentur Confeſſarii conſentaneas peccatorum gravitati pœnitentias, ſeu pœnas ſatisfactorias imponere, quæ, ut ait Concilium Tridentinum Seſſione 14. Cap. 8. *procul dubio magnoperè à peccato revocant, & quaſi fræno quodam coercent, cautioreſque & vigilantiores in futurum Pœnitentes efficiunt. Medentur quoque peccatorum reliquiis, & vitioſos habitus malè vivendo comparatos contrariis virtutum actionibus tollunt. Neque verò ſecurior ulla via in Eccleſia Dei unquàm exiſtimata fuit ad amovendam imminentem à Domino pœnam, quàm ut hæc pœnitentiæ opera homines cum vero animi dolore frequentent.* Sit ergò Confeſſarius in condonandis peccatis nec rigidus, nec mollis; Peccatori oleum infundat & vinum; oleum benignitatis ne deſperet; vinum ſeveritatis, ne plaga putreſcens periculoſior fiat. Diſpoſitiones Pœnitentium diligenter exploret, ſit omnibus omnia factus, ac præſertim caveat, ne intempeſtivâ ſeveritate Peccatores à pœnitentiæ tribunali arceat, vel, ſi ex adverſo pernicioſis palpationibus vulnera, quæ ſecari & exuri debent, operiat, ſi leviſſima ſatisfactionis opera pro graviſſimis delictis injungat, ſi pauculorum Pſalmorum recitationem pro infinitis perjuriis, blaſphemiis, pro multorum annorum adulteriis & libidinum monſtris imponat, in ſe alienorum peccatorum onera ſuſcipiat, ſicut loco mox à me laudato aſſerit Concilium Tridentinum. Cæteras Regulas, quas ad reſtituendam morum diſciplinam S. *Carolus Borromæus* Confeſſariis præſtituit, ne longior ſim, miſſas facio. Conſultius eſt ut eas attento animo legas in eâ, quam Sanctus ille Cardinalis edidit, *Confeſſariorum*

riorum Inſtructione, quam ad conſervandam Chriſtianæ Moralis integritatem adeò utilem & neceſſariam eſſe judicavit Clerus Gallicanus, ut eam anno MDCLVII. publicâ luce donari curaverit, quò, ut ait idem doctiſſimus Clerus, *graſſantes ad Evangelicæ morum inſtitutionis perniciem novarum opinionum labes, oppoſito velut obice, coercerentur, & tanquàm aliquâ mole reprimi poſſet novarum opinionum torrens, qui Chriſtianam morum Doctrinam perditum ibat*. Quin, & jubente *Innocentio XII.* Pontifice Maximo, Cardinalis *Carpegna*, ejuſdem Pontificis Vicarius, anno Jubilæi, ſeu MDCC. ejuſdem S. *Caroli Borromæi* Inſtitutionem Confeſſariorum italico idiomate exaratam in publicam lucem emiſit, eique Paſtorale Mandatum præfixit, quo omnibus Confeſſariis præcipit, ut in Sacramentorum, præſertim Pœnitentiæ & Euchariſtiæ, adminiſtratione, ad praxim, quam præmonſtravit & docuit S. *Carolus Borromæus*, totam ovium ſibi creditarum regiminis rationem exigant, nec unquàm privatis patiantur ſe abduci nonnullorum Theologorum corruptelis, qui, dum Sanctorum Patrum doctrinæ, & incorrupto Eccleſiæ lumini propriæ mentis lumen antepoſuerunt, à via veritatis exorbitarũt.

D. Necdùm mihi indicaſti ea Scriptorum Sæculi XVI. Aſcetica Opera, quorum frequens lectio ad probè informandos mores multùm conferre, meumque animum opinionibus Chriſtiano dignis imbuere, & adversùs omnes doctrinæ moralis corruptelas communire poteſt.

M. Sicut Pictores nonniſi optimas tabulas ſibi proponunt, ita & ipſe tres Sæculi XVI. Vitæ ſpiritualis Scriptores omnibus ſuis numeris abſolutos

ſolutos tibi proponam, ex quorum Operibus perfectæ pietatis exempla, & modum benè beatèque vivendi excerpere debes. Primus eſt *Ludovicus Granatenſis*, Ordinis Prædicatorum, quem omnes agnoſcunt ut Magiſtrum & Aſceticorum Scriptorum parentem, cujus Opera tanti fecit S. *Franciſcus Saleſius*, ut Epiſcopum ſibi amiciſſimum in Epiſtola XXXIV. libri primi ad ea jugitèr lectitanda adhortetur his verbis: *Ludovicum Granatenſem integrum habeas, tibique Breviarium ſit alterum. Cardinalis Borromæus aliâ ad concionandum Theologia non utebatur, & tamen concionabatur egregiè. At non hic illius præcipuus uſus eſt. Animum ſcilicèt ad veræ devotionis amorem diriget tuum, & ad omnia exercitia ſpiritualia. Ipſius lectionem à Duce Peccatorum auſpiceris velim, tùm ad Memoriale tranſeas; tandèm totum perlegas. Verùm, ut fructuosè legatur, non raptim legendus & quaſi devorandus, ſed ponderandus & æſtimandus eſt. Per ſingula capita in eo meditandum, ejuſque doctrina magnâ conſideratione, & precibus ad Deum, animæ applicanda. Cum reverentia & devotione legendus eſt, ceu liber, utiliſſima, quibus anima cœlitùs afflari ac erudiri poſſit, continens documenta, ex quibus omnes animæ facultates reformandæ &c.* Pervolve igitur ſæpiùs Opera *Ludovici Granatenſis*, qui inter Aſceticos Scriptores, eum locum, quem S. *Thomas*, Doctor Angelicus, habet inter Scholaſticos, occupat primum. Alter Sæculi XVI. Scriptor Aſceticus, cujus Operum lectioni ſedulò itidèm incumbere debes, eſt *Bartholomæus à Martyribus*, Archiepiſcopus Bracarenſis, Ordinis Prædicatorum, cujus extant duo libri in lucem editi, piorum omnium virorum commen-

datione

datione digni. Primus inſcribitur *Stimulus Paſtorum*, Epiſcopis, & Sacerdotibus curam animarum gerentibus ad munus optimè obeundum informandis apprimè utilem, cujus adeò lectionem amico Epiſcopo *Franciſcus Saleſius* Epiſtolâ mox à me laudatâ commendat. Alterum *Bartholomæi à Martyribus* librum, ſeu *Compendium ſpiritualis Doctrinæ*, edendum curavit *Ludovicus Granatenſis*, eique iſtud elogium præfixit: *Quo tempore quidquid de Myſtica Theologia à Summis Viris, hoc eſt, Dionyſio, Bernardo, Bonaventura, Gerſone ſcriptum eſt, ſtudioſè legens, has gemmas ſuper aurum & topazion pretioſas Novis miniſtravit* (Bartholomæus à Martyribus) *Quibus ego legendis tantoperè delectatus ſum, ut ferè affirmare poſſem, me nihil hactenùs in vita legiſſe, quod acriores piis hominibus ſtimulos ad hujus cæleſtis Philoſophiæ amorem adderet, majoremque lucem his, qui huic ſtudio dediti ſunt, præferret.* In hoc *Compendio ſpiritualis Doctrinæ*, quod concinnavit noſter *Bartholomæus à Martyribus*, memini me legiſſe Num.XXI. cap. 7. præclaram Sententiam, quam hìc prætermittere minimè debeo, quippè quæ, inſtar Regulæ, te ad benè tutòque operandum poterit dirigere: *in quolibet negotio agendo* (inquit) *ſi incertus ſis, quid potiùs eligas, antequàm ſtatuas quid agendum ſit, priùs ipſe conſidera, quid tu fratri in ea re conſuleres. Item quid acturus eſſes, ſi inſtaret tunc hora mortis. Item cogita quid malles egiſſe cùm ſteteris in die judicii coram Domino, & illud age. Si dubitas adhuc, elige illud quod naturæ tuæ ac affectionibus moleſtius eſt, ac magis adverſatur.* Hanc verè auream *Bartholomæi à Martyribus* Sententiam ſi ſemper præ oculis habeas, certus ſum,
te

te in momentoſo ſalutis tuæ negotio opinionem minus probabilem minuſque tutam, relictâ probabiliori ac tutiori, nunquàm ſecuturum. Poſtremò, ad benè inſtituendos mores tuos, ſæpiùs legeſis Opera Moralia S. *Thereſiæ* Virginis, & Ordinis Carmelitarum excalceatorum Fundatricis digniſſimæ, quæ germanam pietatem ubique ſpirant, Lectores *cœleſtis Doctrinæ pabulo*, ut ait Eccleſia, nutriunt, & ad ſummum perfectionis Vitæ ſpiritualis culmen provehunt. Hos Sæculi XVI. Scriptores Aſceticos, quos præſertim perpenſa rerum ſpiritualium cognitio, librata judicii maturitas, opinionum delectus, & ſervandæ Doctrinæ Moralis caſtimoniæ ſtudium commendant, nocturnâ debes verſare manu, verſare diurnâ. At quorumdam Scriptorum Opera, quæ Ethicæ Chriſtianæ integritatem labefactant, & in quibus nihil ſingulare reperire eſt præter promiſcuam loquacitatem, temerariam de rebus ignotiſſimis, & minimè meditatis aut digeſtis diſſerendi fiduciam, incredibiles à veris puriſque fontibus evagationes, inanes ratiunculas ad excuſandas excuſationes in peccatis excogitatas, importunè ſolùm repetitos vulgarium cantilenarum ſuſurros, quodque gravius eſt, periculoſas, & noxias in doctrina Morali opiniones, Vaticano protritas fulmine: hæc, inquam, Scriptorum Opera, quæ tibi, aliiſque incautis venenum propinare poſſunt, ne digito quidem attingere debes, nedùm legere; optandumque eſſet, ut natalitiis tenebris damnarentur Morales illi libri, in quibus propoſitiones aut ſententiæ à Sede Apoſtolica proſcriptæ vulgantur, recoquuntur, refinguntur.

D. Cùm

D. Cùm vera virtus nihil aliud ſit, quàm ſcientia fugiendorum atque expetendorum, curabo, quàm diligentiſſimè potero, ut eos dumtaxàt libros pervolvam, qui mihi veræ, & Chriſtianæ pietatis ſemina, Divinæ Legis amorem, atque ſalubria Moralis Doctrinæ Chriſtianæ documenta inſtillare poterunt; ab his verò libris, qui meos mores corrumpere poſſent, & quorum immensâ mole oppreſſus jam jam gemere cœpit univerſus litterarius orbis, penitùs abſtinebo, ſecutus hac in re conſilium *Theophili Raynaudi* Societatis Jeſu Theologi, qui, ut nuperrimè legebam, in Opere, quod edidit *De Malis ac Bonis libris, ſeu de juſta aut injuſta eorumdem confixione*, hæc Erotemate primo ſcribit: *Nihil deterius, inutilius, & damnoſius ſcriptione malâ & libro malo; eò quippe virus non modò præſens, & raptim tranſiens, ſed durabile, & in innumeros eàdem nocendi facultate graſſari aptum, continetur........ Liber enim malus, non ſecùs ac pannus peſtilens, quoſcumque attactu ejus pollui contigerit, facillimè inficit, atque in mortem abripit, quod malo ſuo compererunt, qui minùs cautè ſe ea in parte geſſerunt*. Et, paucis interjectis, ſubdit: *Sanè, ſi pravum Collocutorem, qui perpaucos unâ operâ poteſt inficere, devitandum ſtudiosè in confeſſo eſt, quia corrumpunt bonos mores colloquia mala, quantò certius eſt, devitandum eſſe authorem mali Operis, qui ſimul infinitos poteſt corrumpere*. Prudentiſſimo itaque hujus Theologi Societatis Jeſu conſilio utar, in tantis laſcivientium Scriptorum acervis, non plus negotii deinceps cum illis, qui in doctrina Morali malè audiunt, habere volo, quàm Romani cum Gallo Provinciæ hominibus, quos hoc anno

no MDCCXX. peſte afflatos eſſe dicunt, commercium aut ſocietatem ullam, ſe habere velle optimo jure nuperrimè, Pontificio promulgato Edicto, declararunt.

Finis ſeptimi Tomi.

BIBLIOTECA VITTORIO EMANUELE IN ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google